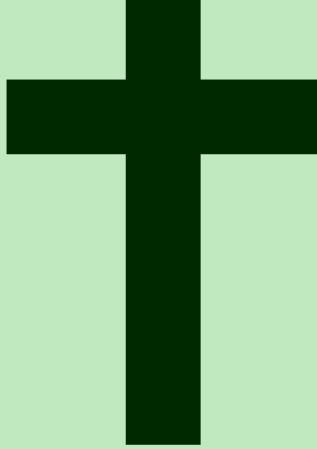

Cacüyari niuqueiya xapayari türatu hecuame

hepaüsita tati'aitüvame tasivicueisitüvame

Qesusi Cürisitu mi'atüa

New Testament in Huichol (MX:hch:Huichol)

**Cacaüyari niuquieya xapayari tü ratu hecuame hepaüsita
tati'aitüvame tasivicueisitüvame Quesusi Cürisitu mi'atüa
New Testament in Huichol (MX:hch:Huichol)**

El Nuevo Testamento de nuestro señor y salvador Jesucristo

copyright © 1988 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Huichol

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Huichol [hch], Mexico

Copyright Information

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Huichol

© 1988, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
79690d81-fd4b-51b4-a3a6-712e0fddaca3

Contents

Mateu	1
Maricuxi	42
Rucaxi	66
Vani	108
Nü'arisixi	136
Xumatari	170
1 Curinitutari	187
2 Curinitutari	203
Carasiyatari	214
'Epesutari	220
Piriputari	226
Curusetari	231
1 Tesarunicatari	235
2 Tesarunicatari	239
1 Timuteu	241
2 Timuteu	246
Titu	250
Qirimuni	253
Hepürayusixi	254
Satiyacu	268
1 Pecuru	273
2 Pecuru	278
1 Vani	281
2 Vani	285
3 Vani	286
Cura	287
Masiücütü Que Müratüa	289

MATEU Niuqui 'Aixüa Manuyüne Que Mütiu'üxasitacai

*Quesusi Cürisitu 'inüarieya, que mü'ane münu'ayatücai
(Rucaxi 3:23-38)*

¹ 'Inüari canihücütüni 'icü. Nuivarite mecani'inüarini, Quesusi Cürisitu que mü'ane müxiüyariyatücai. Raviri canitusieyatücaitüni, 'Apurahami meta.

² 'Apurahami 'Isahaqui cani'uquiyariyatücaitüni. 'Isahaqui meta Cacuvu pü'uquiyariyatücai. Cura pü'uquiyariyatücai, 'ivamamata. ³ Cura meta Parexi Sara püva'uquiyariyatücai, Tamari vavarusitücacu. Parexi Hesirumi pü'uquiyariyatücai. Hesirumi 'Arami pü'uquiyariyatücai. ⁴ 'Arami 'Aminaravi pü'uquiyariyatücai. 'Aminaravi Nahasuni pü'uquiyariyatücai. Nahasuni Sarumuni pü'uquiyariyatücai. ⁵ Sarumuni Puhuxi pü'uquiyariyatücai, Xahavi varusieyatücacu. Puhuxi Huveri pü'uquiyariyatücai, Xuti varusieyatücacu. Huveri Quisahi pü'uquiyariyatücai. ⁶ Quisahi Raviri pü'uquiyariyatücai, que mü'ane cuiapa müti'aitametücai. Raviri Sarumuni pü'uquiyariyatücai, heitivitüca que mü'ane Huriyaxi mü'üyayatücai.

⁷ Sarumuni Xupuhami pü'uquiyariyatücai. Xupuhami 'Aviyaxi pü'uquiyariyatücai. 'Aviyaxi 'Asa pü'uquiyariyatücai. ⁸ 'Asa Cusapati pü'uquiyariyatücai. Cusapati Curami pü'uquiyariyatücai. Curami 'Usiyaxi pü'uquiyariyatücai. ⁹ 'Usiyaxi Cutami pü'uquiyariyatücai. Cutami 'Acaxi pü'uquiyariyatücai. 'Acaxi 'Esequiyaxi pü'uquiyariyatücai. ¹⁰ 'Esequiyaxi Manasexi pü'uquiyariyatücai. Manasexi 'Amuni pü'uquiyariyatücai. 'Amuni Cusiyaxi pü'uquiyariyatücai. ¹¹ Cusiyaxi Quecuniyaxi pü'uquiyariyatücai, 'ivamamata quepauca vaüriarica memevitüqui Vaviruniyasiepaütü.

¹² Mehevitüquieca Vaviruniya, Quecuniyaxi Saratieri pü'uquiyariyatücai. Saratieri Suruvaveri pü'uquiyariyatücai. ¹³ Suruvaveri 'Aviyuri pü'uquiyariyatücai. 'Aviyuri 'Eriyaquimi pü'uquiyariyatücai. 'Eriyaquimi 'Asuru pü'uquiyariyatücai. ¹⁴ 'Asuru Saruqui pü'uquiyariyatücai. Saruqui 'Aquimi pü'uquiyariyatücai. 'Aquimi 'Eriyuri pü'uquiyariyatücai. ¹⁵ 'Eriyuri 'Erehasari pü'uquiyariyatücai. 'Erehasari Matani pü'uquiyariyatücai. Matani Cacuvu pü'uquiyariyatücai. ¹⁶ Cacuvu Cuse pü'uquiyariyatücai. Cuse Mariya pücünayatücai. Mariyasie caniyenuiva Quesusi, Manayexieyarie mütitevacai Cürisitutütü.

¹⁷ Mücü 'Apurahamisie memüyecü nuivarite xiüyarimama tamamata heimana nauca xiüyariyari mecaniyupaümecaitüni Raviri 'amuyeicacaique. Tamamata heimana nauca xiüyariyari mepüyupaümecai Ravirisie memüyecü Vaviruniyapai memevitüquieque xiüyarimama. Tamamata heimana nauca xiüyariyari mepüyupaümecai Vaviruniyapai memevitüquie vaxiüyarima Cürisitu mutinuivaxüque.

*Quesusi Cürisitu que mütiunuivaxü
(Rucaxi 2:1-7)*

¹⁸ Mericüsü müpaü catiniyuüni quepauca Quesusi Cürisitu mutinuivaxü. Mariya müvarusieyatücaimatü Cusematü mepüyutivitüni queca, peru mecatineneüquivavetü cuxi, mücü nayehucacaitüni, 'Iyari Mütiyupata ya'ane 'ipitüacu. ¹⁹ Cuse cünaya mayaniquecai, mücü heiseriemecü yacatinicamecaitüni, peru pücayuvaüriyacai mixaneticü. 'Ayumieme pi'eirimücücai 'avie. ²⁰ Mericüsü müpaü püreyuyutimaixüa. Hicü Ti'aitamesüa mieme niuqui tuayame niuxeiya yuheinüsita müpaü 'utaineme, Cuse 'acu Raviri pemünu'aya. 'Axa pepücati'acühüaveni Mariya pemütivitünicü 'a'üya. 'Iyari Mütiyupata ya'ane 'ipitüacu, hesiena püyeya 'icü nunusi. ²¹ 'Uquitüme pütiniveni. Mücü canivataviceisitüamücü yuteüterima, tita 'axa memütetyurie canivanavairiemücü. 'Ayumieme pepitaterüva Quesusi, taniuquicü Tiyuvicueisitüvame maine.

²² 'Icü naitü müpaü catiniyuüni, maye'anicü tita mütixatacai Ti'aitame, tixaxatame müpaü 'utainecacu,

²³ Camüsü 'üimari müyuxevi payehucani,

'Uqui pütiniveni.

'Emanuheri pütaterüvarieni.

Mücü taniuquicü, Cacaüyari Tahesüa Muca paine.

²⁴ Mericüsü Cuse yatihuëinüca 'anutaniereca müpaü pütüyuri que mütitä'aitüa Ti'aitamesüa mieme niuqui tuayame. Canitivitüni yü'üya. ²⁵ Peru püca'icumaüvacai, 'ariqueque 'uqui 'utinivecuque. Pitaterüvaxü Quesusi.

2

Temaivavemete que memüte'u'axüa

¹ Mericüsü Quesuyi Verenipai canetinuiva Cureya cuieyarisie, quepaucua Herurexi mana müti'aitametücai. 'Ana yucuepa meheycüneca temaivavemete tayeta mepayenexüa, tahixüapa mepu'axüa quiecarisie Querusareme müracuteva, ² müpaü me'utiyuatü, Haqueri peca Huriyusixi teüteriyari tiva'aitüvame metinuivaxü. Tame xurave tepexei 'anatineximecacu, pü'inüarieya. Nenevieri te'ipitüanique tepu'axüa.

³ Hicü ti'aitame Herurexi tiutamariECA niyuxamuriecaitüni, yunaitü Querusaremetarita hepaüna. ⁴ Varucuxeürieca mara'acate memühürütüariecai, müme meta 'inüaricü memüte'üquitametetücai teüteri vasata miemete yunaima, nivaruta'ivaviya haque metinuivaquecai Cürisitu. ⁵ Müpaü metenicühüaveni, Verenipai vaniu Cureya cuieyarisie. Tamüsü tixaxatame müpaü tiniu'ütüani,

⁶ Vereni quiecatari 'acu, Cureya cuieyarisie xemütitei,

Que memütexexeiya,

Te'aitamete Cura cuieyarisie miemete,

Canimarivani xequiecarí.

Xesata quiecametütü

Cananucuquemücü ti'aitametütü,

Neteüterima va'üviyanique,

'Ixaherisixi teüteriyari.

⁷ Hicü Herurexi temaivavemete nivaruta'inieni 'avie. Nivaruta'ivaviya heiseriemecü quepaucua masiücütü matüa xurave. ⁸ Nivarenü'ani Verenipai müpaü 'utayüca, Mana xequenehu, heiseriemecü xequentivava nunusi hepaüsita. Quepaucua xemeitaxeiya yaxequeneteneutahüavi, mana nemineneviyamieciü neta.

⁹ Me'ienieca ti'aitame menecüne. Camüsü xurave memexei 'anatineximecacu, mücü vahüxie neutamiecaitüni. Heta'aca haque müyecatei nunusi, heimana niyuhayeva.

¹⁰ Me'ixeiyaü xurave cuini mieme meniutemamaviecaitüni yemecü. ¹¹ Quita meheutahaxüaca nunusi meniuxeiya varusieya meta Mariya Me'utihüxima'uca nenevieri meneipitüani. Yupinite mana mete'ucupica, 'imiquieri metenimini huru, 'üca visi mu'üa, mixaxi.

¹² Hicü yuheinüsita mete'utaxatüarieca quename Herurexisüa tavari mecaheuhuni, xeime huyeyari 'ütüa meniucacüne yucuepapai.

Que memüte'uyuta'unaxü 'Equipitu cuieyarisiepaütü

¹³ Mericüsü mehecünecu müme, Cuse yuheinüsita canixeiya Ti'aitamesüa mieme niuqui tuayame. Müpaü niutayüni niuqui tuayame, Quenanucuquexi, quenivaranuvitüqui nunusi varusieyamame. 'Equipitupai xequenyuta'una. Mana xequene'uvani, 'ariqueque nematitahüave xemahunicü. Herurexi canitivaumücü nunusi 'imienique. ¹⁴ Anucuqueca Cuse, yüvicüta nivarevitüni nunusi varusieyata. 'Equipitupai menecüne. ¹⁵ Mana mene'uvacaitüni mexi camüvecal Herurexi. Müpaü tinaye'ani que mainecai Ti'aitame, tixaxatame ya'utainecacu, Nenitahüave nenive, 'Equipitu cuieyarisie müvayeyanicü.

Herurexi cuyaxi que mütvarenü'a türi memüvarecuinicü

¹⁶ Hicüsüari tiutamariECA Herurexi memicüamanaxücü temaivavemete, cui niuyeha'ani. Nivarenü'ani cuyaxi memüvarecuinicü türi yunaima haica viyari memücahücai cuxi, Vereni memütitecai naisarie 'auriena memütitecai, que memüte'itahüavixü temaivavemete tucari hepaüsita. ¹⁷ 'Anari catinaye'ani tita mütxatatacai Cacaüyari, tixaxatame Queremiyaxi müpaü 'utainecacu,

¹⁸ Xevitü pe'enierie Xamasie

'Utasuatü yuheiverietü cuini mieme,

Xaqueri 'utasuatü yunivema vacü

Cayunütüarinüatü 'amemüca'u'uvacü.

¹⁹ Mericüsü Herurexi 'umücü, Cuse yuheinüsita canixeiya Ti'aitamesüa mieme niuqui tuayame 'Equipitu cuieyarisie heyeicatü. ²⁰ Müpaü niutayüni, Quenanucuquexi, quenivaranuvitüqui nunusi varusieyata. Mana quenemie 'Ixaherisixi vacuieyarisie. Menecuiniri müme memivautüvecal nunusi memimiecucai.

²¹ Hicüri 'anucuqueca nivarevitüni nunusi varusieyata. Mana caneta'ani 'Ixaheri cuieyarisie. ²² TiutamariECA quename 'Ariquerau ti'aitametücai Cureya cuieyarisie 'uquiyarieya que müti'aitacal Herurexi, peumacal mana munuanicü. Müpaü tiutahüavariECA yuheinüsita, Carereya cuieyarisie püta caneutiyune. ²³ Mana heta'aca quiecarisie nayerüni Nasareti müracutevasie. Müpaü catinaye'ani Ti'aitame que mutayü, texaxatamete yame'utiyuanecacu, quename Nasaretitanaca titevacaquecai.

3

Ti'üyame Vani que müticuxatacai

(Maricuxi 1:1-8; Rucaxi 3:1-9, 15-17; Vani 1:19-28)

¹ Mericüsü Cureya cuieyarisie caninuani Ti'üyame Vani macumavesie ticuxatatü ² müpaü 'utaitü, Xequeteneuhayeva que xemüteyuriecäi. Canayehuraniri, que mü'ane taheima müti'aita cuitü canisütüamücü 'ena ti'aitatü. ³ 'Icü canihücutüni que mü'ane müxasivacai, quepauca tixaxatame Quisariyaxi müpaü mutayü, Xevitü mahiva macumavesie 'uvetü Xequeuencuha'aritä Ti'aitame huyeya haitü, Xexeuravime xequeuenteivei huyeya haitü.

⁴ Mücü Vani cameyu huxariyari cananacatücücäitüni, navi hüyameyaricü rayühüacai. Tüpuxi nivacuacäitüni yeuta mieme xiete ti'iecai. ⁵ 'Ana yunaitü Querusaremetari, yunaitü Cureya cuie quiecatari, yunaitü Curutani hatuxame tesita quiecatari meni'axecäitüni hesüana. ⁶ Mücü nivaruca'üyacäitüni Curutani hatuxamesie, meyuhecüatacacu 'axa que memüteyuriecäi.

⁷ Hicü yumüireme vaxeyatü Pareseusixi Saruseusixi hesüana memü'axecai 'üyarica hepaüsita, müpaü tinivarutahüave, Cari xeme terücaxi xepüva'ivama. Quepaicü pütixehécüatüa xemüyuta'unacü capa 'uxa'a varie x'e'uyehecarienicü. ⁸ Müme memüte'uhayevaxü que memüteyuriecäi, vahepaü püta xequeteneyurieca, 'uximayasica que müreyevese. ⁹ Müpaü xepücateyücühüaveni quename xeyüvave müpaü xemutyuanenicü yu'iyarisie, Tame tepünaqui'eriva ta'uquiyari temexeyacü 'Aurahami xe'utiuyatü. Müpaü nepütixecühüave, Cacaüyari caniyüveni 'icü tetexi teüteri müvarayeitüanicü, 'Aurahami nivemama memacü necü. ¹⁰ Hasa caniucahu'aritärieni cüyexi maxüriyanicü. 'Ayumieme naitü cüye 'aixüa 'anenetü müca'utixuxuavere, mücü 'ari canaxüriyamücü, taipa caneuxüriyamücü. ¹¹ Neri necanixe'uca'üyani hacü, xemüte'uhayevaxücü que xemüteyuriecäi. Que mü'ane ne'utüma 'umamie, mücü cui pütürücaüye, necatürücaüyecacu ne. 'Aixüa nepüca'ane nehiesie mütinacüenicü ni nemiparevienicü. Mücü püta que mütxe'uca'üyani, 'Yari Mütiyupata canixepitüamücü, canixe'itimücü tai que mütiyu'itiva. ¹² Cuxari 'itivame pacue'e, cuini mieme pütiveque yutürücu. Niti'utamücü yu'icüaxi caxetunisie, cuxariyari püta pütatayani tai mücatüvesie.

Quesusi que mütiuca'üyarie

(Maricuxi 1:9-11; Rucaxi 3:21-22)

¹³ Mericüsü 'ana Quesusi caninuani Carereya cuieyarisie heyeyaca. Curutani hatuxamesie caninuani Vanisüa, 'iya mica'üyacü. ¹⁴ Vani masi niyucu'imavacäitüni müpaü 'utaitü, Neuveyeca masi 'ecü püta pemünesica'üya ne. Queri titayari nehesia petinua. ¹⁵ Quesusi müpaü tinitahüave, Müpaü pütüyüni hicü. 'Aixüa cani'ani yatemütecalnicü naime 'aisicasie, 'ipaü teteyurietü. Hicü Vani müpaü piyuri. ¹⁶ 'Uca'üyarieca Quesusi, hapa nanatayani cuitü cuiepa. Hicü muyuavi nanacatenire. Nixeiya Cacaüyari 'Yarieya heimana 'acamiecacu cucurupaü 'anetü, hesiena yuhayevaque. ¹⁷ Xevitüta müpaü netayüni taheima, 'Icü caninenivetüni münaqui'eriva. Mücücü necaninaqui'aca.

4

Quesusi que mütiuta'inüasie

(Maricuxi 1:12-13; Rucaxi 4:1-13)

¹ Hicüsüari 'Yari canevitüni Quesusi macumavesiepai. Mana Cauyumarie ni'inüatamücücäitüni, siparasü xüca 'axa tiuyurieni, haitü.

² Huta teviyari tucari huta teviyari tücari 'uyuhaquieca, caneuahacamücücäitüni Quesusi. ³ Hicü Cauyumarie nuaca 'ita'inüataque müpaü tinitahüave, Tamüsü, 'ecü Cacaüyari xüca penu'ayatüni, müpaü quetineutahüavi 'icü tetexi, pa mayuyeitüanicü. ⁴ Mücü müpaü tinita'eiya, 'Utüarica müpaü paine, Tevi xüca pa cuaca xecüa, Mücücü püca'ayeyurini. Cacaüyari que mutayü, Niuquieya naitü peuyeveseta Mayeyurinicü tevi.

⁵ Hicü Cauyumarie Querusareme neivitüni Cacaüyari quiecarienapaitü. Vatuqui yecürita nenutivitüni. ⁶ Müpaü tinitahüave, 'Ecü Cacaüyari xüca penu'ayatüni, vatipai queneucasuna. 'Utüarica müpaü paine, Yuhesüa miemete niuqui tuayamete Pütiva'aitüaca 'ahepaüsita. Yumamacü mepümasituicani

Capa tetesie pe'uti'ucamürecü.

⁷ Quesusi müpaü tinita'eiya, Müpaü paineta 'utüarica, Pepüca'i'isipaneni Ti'aitame mü'acacäyari, Haitü.

⁸ Hicü tavari Cauyumarie neivitüni yemuri cui manutitevasie. Cuiépa memütama vacuie xexuime nixeyasitüani visi mü'ane. ⁹ Müpaü tinitahüave, Nepümasimini 'icü naime, xüca nenevieri penesi'upitüani pe'utitunumaqueme. ¹⁰ Quesusi müpaü tinitahüave, Quenemie Cauyumarie. 'Utüarica müpaü paine, Nenevieri pecanipitüaca Ti'aitame Mü'acacäyari hücüame.

Mücü hüca pecanayexeyacamücü.

¹¹ Hicü Cauyumarie nicu'eirieni neyani, niuqui tuayamete me'u'axüaca menipare-viecaitüni.

*Quesusi que mütsütüa ti'uximayatü Carereya cuiéyarisie
(Maricuxi 1:14-15; Rucaxi 4:14-15)*

¹² Mericüsü tiutamariéca quename Vani hevيارie, Carereyapai neyani Quesusi. ¹³ Nasaretisie 'uyupataca, Caperünaume henuaca haracuna tesita maniere, mana nayerüni Savuruni Nepütari vacuieyari müracutevasie. ¹⁴ Müpaü tinaye'ani tita mütxasivacai quepau-cua tixaxatame Quisariyaxi müpaü mutayü,

¹⁵ Savuruni cuiéyari

Nepütari cuiéyari,

Haracuna mananiere

Curutani 'anutaüye meta,

Carereya haque memetitei müme memücatateüterima,

¹⁶ Teüteri yüvipa memütitecai

Müme hecüariya meniuxeiya cui müxavatü.

Müme 'etüripa memütitecai

Haque memücuiximecai,

Müme vahesie mieme

Hecüarivivame cananatineni.

¹⁷ Mericüsü 'ana Quesusi nisütüani ticuxatatü, müpaü 'utaitü, Xequeteneuhayeva que xemüteyuriecai. Canayehuraniri, que mü'ane taheima müti'aita cuitü canisütüamücü 'ena ti'aitatü.

*Quesüteveyamete Quesusi que müttivarutahüavixü yunaucame
(Maricuxi 1:16-20; Rucaxi 5:1-11)*

¹⁸ Hicüsüari haracuna tesita 'uyemietü Carereya cuiéyarisie, nivaruxeiya yuhutame yu'ivamacame. Xevitü Simunitütü Pecuru catinitevacaitüni, 'ivaya meta 'Atürexü. Mana taxaya meneutavivivacaitüni haracunasie, memüquesüteveyametetücaicü müme. ¹⁹ Hicü müpaü tinivarutahüave, Cümü, nehiesie xequetenevianü. Teüteri xevacuxexeürivame necanixe'ayeitüamücü, quesüte xemütevaruxexeürivapaü hicü. ²⁰ Müme yapaucua yutaxaya me'ucu'eirieca hesiena meteniuvia.

²¹ Mericüsü 'uma 'uyemietü hipame nivaruxeiya yuhutame yu'ivamacame, Cacuvu Vani, Severeu nivemama. Canuvasie meniyetecaitüni Severeumatü va'uquiyarimatü yuvipi memanesiquitüatü. Hicü nivaruta'inieni hesiena memüteviyanicü. ²² Cuitü me'icu'eirieca canuva, yu'uquiyari me'ucu'eirieca, hesiena meteniuvia.

*Quesusi que müttiva'üquitüacai yumüireme
(Rucaxi 6:17-19)*

²³ Mericüsü naisarie Carereya cuiéyarisie caniuyeicacaitüni, ti'üquitatü vatuquiteta, ticuxatatü niuqui 'aixüa manuyüncü, que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu ticuxatatü, varanayexürivatü teüteri naime cumniyacü naime veranariyacü. ²⁴ Naisarie Siriya cuiéyarisie tinitumariva que mütiyurienecai. Meni'atüirivacaitüni yunaime 'axa memü'itüariecai, müireme cuiña müvaviyacai, müiremecü memü'uximatüariecai, müme cacäyarixi 'axa memü'anene memüvaviyacai, quierixiecate, huriecate. Nivaranayexürivacaitüni. ²⁵ Cui yumüiretü meneiveiyacaitüni, Carereyasie Tamamata Quiecaritesie Querusaresie Cureyasie Curutani 'anutaüyesie meheycüneca.

5

Xasicaya, yemurisie 'anutiyaca que mütticuxatacai

¹ Mericüsü teüteri yumüireme vaxeyatü, mana yemurisie neutiyune. Muva 'anacayacu teyü'üquitüvametemama 'auriena menü'axüani. ² Mücü tinivaruti'üquitüani ya'utaitü,

Müme 'aixüa memü'itüarie vaxatatiü
(Rucaxi 6:20-23)

³'Aixüa mecani'itüarieca

Müme vaüca memüteheuyehüva yu'iyarisie que memüteyumate.

Que mü'ane taheima macave mecanexeyacuni tiva'aitüvametüme.

⁴'Aixüa mecani'itüarieca

Müme memüyuheiverie.

Mepünütüarieni.

⁵'Aixüa mecani'itüarieca

Müme memüca'ayu'eririya.

Vahesie pütinaque cuie naitü.

⁶'Aixüa mecani'itüarieca

Müme memüyuvaüriya

Heiseriemecü yamemütecahunicü

Yaxeicüa tevipaü

Meuhacamücüpaü meuharimücüpaü.

Yamepütepütüarieni mepütihuxani.

⁷'Aixüa mecani'itüarieca

Müme memüteyucanenimaya.

Mepütinenimayasieni.

⁸'Aixüa mecani'itüarieca

Müme memü'itiyatüca va'iyari müyuxevinicü.

Mepixeyia Cacaüyari.

⁹'Aixüa mecani'itüarieca

Müme memüvanütüani teüteri, 'aixüa memüteyuxeyanicü.

Mepümasiücüni Cacaüyari nivemama que memütehüme.

¹⁰'Aixüa mecani'itüarieca

Müme memuveiyarie memüyuvaüriyacü heiseriemecü yamemütecahunicü.

Que mü'ane taheima macave mecanexeyacuni tiva'aitüvametüme.

¹¹'Aixüa xecani'itüarieca xeme

Quepaucua memüxeta'uxive'erieni, quepaucua memüxe'uveiyani,

quepaucua mete'itavatü 'axa memutiyaneni xehepaüsita naimecü nehiesie

xemümiemetecü. ¹²Xequenyutemamavieca 'ana xequenenaqui'aca müpaü xetemaitü,

'aixüa 'aneme xecani'itüariecuni vaüca taheima mieme. Müpaüta metenivaruveiyacaitüni

texaxatamete xehetüa memü'axecai.

Cuiepa memütama va'una vahecüarivivamete
(Maricuxi 9:50; Rucaxi 14:34-35)

¹³Xeme cuiepa memütama va'una xecanihümetüni. 'Una xüca hamuritü 'ayanique, titacü ha'usivitü rayaniqueyu. 'Asipücaüve. Panuyevivivaniqueyu xecüa, teüteri mepicaque-sinaniqueyu.

¹⁴Xeme cuiepa memütama vahecüarivivamete xecanihümetüni. Yemuri heima quiecarü pücaüve müti'aviesieni. ¹⁵Mücü meta, 'ititaiyame cüxeme, cacunicü püca'enucanani, masi vapaitü neitiyemücü. Nivahecüariyacamücü yunaime quita memayetei. ¹⁶Yaxeicüa xeme, hecüariya xehesüa mieme müpaü quetihecüca teüteri vahüxie, memüxexeyanicü 'aixüa que xemüteyurie, 'aixüa memutiyanenicü xe'uquiyari taheima macave hepaüsita.

Quesusi que mutayü 'inüari niuquiyari hepaüsita

¹⁷Müpaü xepücatecu'erivani quename nenua ne'ica'unaque 'inüari niuquiyari, texaxatamete vaniuquiyari. Que nemütinua, ne'ica'unaque necapunua, ne'eye'atüanique püta necaninuanü. ¹⁸'Icü niuquü caniseüyeni que nemütixecühüave, mexi cataxüve muyuavi cuie, xei hüxiyari xei tuniyari pücatatümayarieni 'inüari niuquiyarisie mieme, naitü mexi ca'aye'ave. ¹⁹Que mü'ane mitixani'erieni 'icü 'aisica sepa 'imatüme, yativa'üquitüatü teüteri, mücüta 'imatüme pütaterüvarienu, que memütemariva müme memeixeyia que mü'ane taheima macave tiva'aitüvametüme. Perusü que mü'ane yamüticamie yamüti'üquita, mexüecame püta pütaterüvarienu. ²⁰Müpaü nepütixecühüave, xeme xepüyuvaüriya heiseriemecü yaxemütecahunicü. Mümeta 'inüaricü memüte'üquitamete, Pareseusixi meta, müme yaxecüa vaniu mepüteyuvaüriya. Mericüte, peuyevese xeme masi yemecü yaxemütecahunicü. Me xüca catixauütüni, tixau xepücaheutahaxüani haque müra'aita que mü'ane taheima macave.

Quesusi que mutayü memüha'a vahepaüsita
(Rucaxi 12:57-59)

²¹ Xepu'enana quename meripai miemetexi mûpaü mete'utahüavarie, Pepücati'amemivani. Que mü'ane mütiyememivani, 'isücame hesiena 'apürahüpani. ²² Ne masi mûpaü nepütixecühüave, que mü'ane miheca yu'iva, 'isücame hesiena 'apürahüpani. Que mü'ane 'axa müticühüaveni yu'iva, mücüsie mepüte'uhüpani ta'uquiyarima. Que mü'ane mûpaü mütitahüave, Cari pepüca'amate, mücü panutahüiyani xasi taiyariyarisie.

²³ 'Ayumieme xüca 'a'imiquieri pe'atüani mürayutimavatüre, mana xüca yapera'erivani quename 'a'iva tixaütücü 'aixüa camatixeiya, ²⁴ mana mürayutimavatüre queneucu'eiri 'a'imiquieri. Quenemie meri, 'aixüa xeteyuxeiyatü xequenacüni yu'ivamatü. 'Ariqueque muva pe'ayeneme queneutimava.

²⁵ Cuitü quenehamicitani que mü'ane mümasixaneta mexi huyeta pe'uyeica hamatüana, capa masiyetuanicü 'isücomesüa masixanetame, 'isücame capa masiyetuanicü tupirisüa, capa pe'anutahüiyanicü. ²⁶ 'Icü niuqui caniseüyeni que nematicühüave, muva pepücavayeyani mexi pecati'atuave naimecü.

Quesusi que mutayü, que mü'ane micumaiüva xeime 'üyaya xeime cünaya, mücü hepaüsita

²⁷ Xepu'enana quename mûpaü metecühüavarüvacai, Xeime 'üyaya cünaya pepücaumaüvani. ²⁸ Ne masi mûpaü nepütixecühüave, que mü'ane mixeiya 'uca 'ihive'erietü, mücü canicumaüvani yu'iyarisie.

²⁹ 'Ayumieme 'ahüxicü 'aserieta miemecü xüca 'axa petiyurieneni, mecuxi quenivatitü'i quenehüva. 'Aixüa caniyümücü masi tixaütü müreyevenicü 'avaiyarisie mieme, capa pe'axevitü peheucahüiyanicü xasi taiyariyarisie. ³⁰ 'Amama 'aserieta mieme xüca 'axa 'ane matiumayüisitüvani, mecuxi quenavitequi quenehüva. 'Aixüa caniyümücü masi pe-manupurunicü capa pe'axevitü peheucahüiyanicü xasi taiyariyarisie.

Quesusi que mutayü, 'uqui yü'üya mucu'eirie hepaüsita

(Mateu 19:9; Maricuxi 10:11-12; Rucaxi 16:18)

³¹ Mûpaüta mepüte'utahüavarie meripai miemetexi, Que mü'ane micu'eirie yü'üya, 'eiriya xapayari que'ihuritüani. ³² Ne masi mûpaü nepütixecühüave, que mü'ane micü'eiri yü'üya, mücü xeime cünaya cumaüvame canayeitüani yü'üya me xüca 'uca 'icumayüirieni que mü'ane mücayücüna xeicüa. Que mü'ane mitivitüni 'uca mucu'eiriva, mücüta picumaüvani xeime 'üyaya.

Quesusi que mutayü, memüyühuritüa vahepaüsita

³³ Mücü meta, xepu'enana quename meripai miemetexi mûpaü metecühüavarüvacai, Pepüca'ahuritüani peti'itavatü, masi que pemüti'ahuritüa yapepüticamieni T'aitame masix-eiyacau. ³⁴ Ne masi mûpaü nepütixecühüave, yemecü xepücayühuritüa. Taheima mieme muyuavi xexatatü xepücayühuritüa Cacatüyari muva yu'üvenisie 'acaitü müti'aitacü. ³⁵ Cuie xexatatü xepücayühuritüa cuie 'uvenieyatüa mieme quetayatüa mieme mühücücü. Querusareme xexatatü xepücayühuritüa t'aitame mütürücaüye quiecarieya mühücücü. ³⁶ 'Amu'u pexatatü pepüca'ahuritüa pemücayüvecü tuxame yüvime pemeyeitüanicü ni xei cüpayari. ³⁷ Xüca xeyuvaüriyani, hü xequeneutiyuaneni xeicüa, me xüca xecayuvaüriyani, tixaü xequeneutiyuaneni. Tavari xei niuquiyari panayuhayeva, que mü'ane 'axa mütiyuruvasüa canimietüni.

Quesusi que mutayü, 'axa memüvayurie 'axa me'itüarieca vahepaüsita

(Rucaxi 6:29-30)

³⁸ Xepu'enana quename mûpaü metecühüavarüvacai, Yühüxicü pürapica rahüxicü, yu-tamecü ratamecü. ³⁹ Ne masi mûpaü nepütixecühüave, mûpaü xeteyurietü xepüca'inenaca que mü'ane 'axa müxeyurie. Masi que mü'ane 'a'apucuesie mümasicuvaya 'aserieta, ta'aurie pe'aveme queneupitüa tapata. ⁴⁰ Que mü'ane masixanetatü mümasinavairiemücü 'acamixa, queneutauniri 'a'ucarita. ⁴¹ Que mü'ane masiviya hesiena mieme tixaütü pemüranütünicü xei queyari, huta queyari queneumieni 'utüana. ⁴² Que mü'ane tixaütü mümativaviri, queneupitüa, que mü'ane mümasiniüviriemücü pepüca'ixani'erieca.

Que müreyevese müvanaqui'eriecü müme memeye'unie

(Rucaxi 6:27-28, 32-36)

⁴³ Xepu'enana quename mûpaü metecühüavarüvacai, Pepinaqui'erieca 'auravatanaca, pepi'uxive'erieca que mü'ane mümasi'aye'unie. ⁴⁴ Ne masi mûpaü nepütixecühüave, xe-quenivanaqui'erieca müme memüxe'aye'unie, xequeneyunenevieca müme memüxe'uveiya vahesie mieme. ⁴⁵ Mûpaü xeyütü püyuritüni yu'uquiyari taheima macave nive-mama xemühümecü. Mücü canenatinetüvani yutau 'axa memüteyurie vahesüa 'aixüa memüteyurie vahesüa. Viyeri panacanü'ava müme heiseriemecü yamemütecahu vahesie müme heiseriemecü yamemütecahu vahesie yaxecüa. ⁴⁶ Xüca xevanaqui'erieca müme memüxenaqui'erie, que xete'a'iva mücücü. Camü, 'asita müme cuviyexunusie mieme memüteyutüriyari yaxecüa mepüteyurie. ⁴⁷ Xüca yu'ivamarixi xevavaütüta hücüa, titasü

xeteyurie hipatü yamemücateyurie. Camü, müme memücatateüterima yaxeixüa mepüteyurie.
⁴⁸ Xeme püta yemecü xequenaye'axüa, maye'avepaü xe'uquiyari taheima macave.

6

Quesusi que mutayü, müme 'aixüa memüteyurie vahepaüsita

¹ Xequeneyucuerivayurieca capa xete'ayexeyanicü teüteri vahüxie, müme memüxe'ixüariacacü xeicüa. Me xüca vahüxie xeicüa yaxeteyurieca, tixaütü xepücatepitüarieni, yu'uquiyarisüa taheima macavesüa. ² Quepaucua pemiparevie puvüre, cuxineta pepüca'aitani 'ahüxie mühüsieriecacü pemüxeyarienicü, tuquipa caye 'ütüa que memüteyurie müme yacü xeicüa memüteyurie, teüteri 'aixüa memutiyanenicü vahepaüsita. 'Icü niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, 'ari meheixeyatü mepacü tita memütepitüarieni. ³ 'Ecü püta quepaucua pemiparevie, 'asipepücatayüni, sepa 'amama 'aserieta mieme 'asimücatimate que mütiyuriene 'atata mieme, ⁴ 'avie pemiparevicü. 'Ana 'a'uquiyari 'ixeyatü tita müti'aviesie pümatipitüani 'a'ivarica yunaime vahüxie.

*Quesusi que mutayü nenevieri hepaüsita
 (Rucaxi 11:2-4)*

⁵ Quepaucua xemüyunenevie, müme yacü xeicüa memüyüa vahepaü xepüca'yüaca. Cui püvanaque tuquipa memüti'unicü 'isiquinasie memüti'unicü meyunenevietü teüteri memüvaxeyanicü. 'Icü niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, 'ari meheixeyatü mepacü tita memütepitüarieni. ⁶ 'Ecü püta quepaucua pemü'anenevie 'aquita queneutahaca. Quitenie pereuname nenevieri quenepitüaca 'a'uquiyari mana muyeica muye'aviesie. 'A'uquiyari 'ixeyatü tita müti'aviesie pümatipitüani 'a'ivarica yunaime vahüxie.

⁷ Xeyunenevietü xepüca'imüriyani niuqui hipame nuivarite vahepaü. Vaüca memutiüacacü, me'enieriecame mepüyu'erie. ⁸ Vahepaü xe'anenetü xepüca'acüne. Cacaüiyari müxe'uquiyari yapütimate tita xemüteheuehüva, yaxecate'itavavirievavecacu cui. ⁹ 'Ayumieme 'ipaü püta xequeteneyunenevieca xeme, Ta'uquiyari taheima pemacave, Pequereuehüviyarieni que pemütipasie.

¹⁰ 'Enata queneusütüa peti'aitatü, Yamequeteyurieca que mümatinaque Taheima que memüteyurie, cuiepata yaquetiuyüni.

¹¹ 'Icuai hicü mieme que temüteheuehüva, Yaquetatineumicuanani hicü.

¹² Quetatineuehüvirieca 'axa temüte'uyuricü Tameta temütevareuehüviricü müme 'axa memütasi'uyuri.

¹³ Pepücatasipitüaca temüta'inüasienicü, Masi quetaneutavicueisitüa 'axa temüca'itüarienicü.

'Ecüsü 'aheyemecü pecatini'aitametüni Pecanitürücaüyeni

Visi pecani'aneni 'aheyemecü.

Müpaü xeicüa cani'aneni.

¹⁴ Xüca xetevareuehüvirieca teüteri 'axa memüteyurie, xe'uquiyari taheima macave püxereuehüvirieca xemeta. ¹⁵ Me xüca xecatevareuehüvirieca teüteri, xe'uquiyari pücxereuehüvirieca xemeta 'axa xete'uyurieyu.

Quesusi que mutayü haquiva hepaüsita

¹⁶ Quepaucua xemüyuhaquiva müme yacü xeicüa memüteyurie vahepaü xepüca'yüaca. Müme yuheiveriecate vahepaü meteyuxexeyiame mepayuyeitüva yacü xeicüa, yuhaquivamete vahepaü memüteyuxexeyanicü teüteri que memütevaxeyia. 'Icü niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, 'ari meheixeyatü mepacü tita memütepitüarieni. ¹⁷ 'Ecü püta quepaucua pemü'ahaquiva, quene'acaviri 'amu'usie, quenanacahütaiama, ¹⁸ tiyuhaquivamepaü pemücati'axexeyanicü, teüteri que mematexeyia. 'A'uquiyari mana muyeica muye'aviesie, mücü püta que matixeyia pepümasiücünü. 'A'uquiyari 'ixeyatü tita müti'aviesie, mücü pümatipitüaca 'a'ivarica yunaime vahüxie.

*Que müti'uta taheima mieme
 (Rucaxi 12:33-34)*

¹⁹ Xequeteneuhayeva cuiepa timieme xetixeuürietü xeicüa. Cuiepa timieme pütüyusevixima ticümüyarietü tiyucuitamatü, tenavayamete qui vari mepeuhaque, mepinava. ²⁰ Taheima mieme masi xequetenexeuürie. Mücü pücatiyusevixima caticümüyarietü catiyucuitamatü, tenavayamete mepücaheutahaque mepüca'inava. ²¹ Haque pemeitixeuürie, manata 'aiyari püyecani.

Tavaiyari cüxemeya
(Rucaxi 11:34-36)

²² Tahüxie canihücütüni tavaiyari cüxemeya. 'Ayumieme xüca 'ahüxi yuxeveni que pemütixeiya 'apini, 'avaiyarisie naime pepühecüariviyarieca. ²³ Me xüca 'ahüxi 'axa 'aneni peti'acahive'eriecacu, 'avaiyarisie pecaniyüriyariacamücü. Mericüte, 'acüxeme xüca 'uyüve, yemecü pepüyüriyarieni.

Cacaüyarisie tiviyatü, yupinisie tiviyatü pücaýüve müti'uximayaca 'axeicüa
(Rucaxi 16:13)

²⁴ Tevi pücaýüve 'axeicüa yuhutame vahesie tiviyatü müti'uximayaca yucusiyarima. Ni'uxive'eriecamücü xeime 'inaqui'erietü xeime, mesü xeimesie pütiviyanı 'ixani'erietü xeime. Xepücaýüvave 'axeicüa xemüte'uximayaca Cacaüyarisie xeteviyatü yupinisie xeteviyatü.

Cacaüyari que müti'ävüiya yunivema
(Rucaxi 12:22-31)

²⁵ 'Ayumieme müpaü nepütixecühüave, xequeteneuhayeva xeyu'iyaritüatü yutucari hepaüsita, tita tetcuani tita tete'ieni xecatayücühüavetü, yuvaiyari hepaüsita xepücaýu'iyaritüaca tita tete'anacatüxüani xecatayücühüavetü. 'Icuai xeiçüa que titucari, 'ixuriqui ravaiyari que tihücütüni. ²⁶ Xequenivaru'ixüari viquixi taheima miemete. Mepüca'uca'esa mepüca'uca'isana, caxetunisie mepücateti'uta. Sepanetü, xe'uquiyari taheima macave pütivamicua. Mericüte, xeme cuini mieme masi xepeyevese ni que müme. ²⁷ Xeme quepaicü püyüve yu'iyaritüatü 'a'utevitü mayuyeitüani xüca 'esi'utevini, sepa xei sicuriyari.

²⁸ 'Ixuriqui hepaüsita titayaricutaxi xeteyu'iyaritüa. Xequeteneyü'üquitüaca xehe'erivatü texuxuri 'üsita mieme que mütiyüaxüa. Capüti'uximaya capüvita. ²⁹ Siepüre müpaü nepütixecühüave, Sarumuni sepa naimecü marivetü mayuyeitüvacai visi pücatiyuquemaritüvacai texuxuripaü. ³⁰ Xüca müpaü 'aneni, xüca Cacaüyari müpaü tiqemaritüaca 'üxa 'üsita mieme hicü meuti'u 'uxa'a huxunuta meucahüiva, masi yemecü catixequemaritüaca xeme sepa haveri mieme xeiçüa yuri xemüte'erie. ³¹ 'Ayumieme xepücaýu'iyaritüaca yaxe'utiyaütü, Queri tetcuaca, titari tete'ieca, titacü tetetaquemaritüaca, xe'utiyaütü. ³² Müme memücatateüterima mepivautüme mücü naime. Xe'uquiyari taheima macave yapütimate xemeiyehüvacü 'icü naime. ³³ Xeme masi xequeneyuvaüriyani mücü tixe'aitüvame mühücütünicü, heiseriemecü yaxemütecahunicü. Müpaü xeteyurietü, xepütemiqüienita mücü naime. ³⁴ 'Ayumieme xepücaýu'iyaritüaca 'uxa'a miemecü. 'Uxa'a puxuaveni 'iyaritüarica yücümana. Tita 'axa müti'ane 'ari pütünaquixü hicü miemecü xemüyu'iyaritüacacü.

7

Hipame vahesie xepücate'uhüpani, que mutayü
(Rucaxi 6:37-38, 41-42)

¹ Hipame vahesie xepücate'uhüpani, xehesie capa rahüivanicü. ² Hipame vahesie que xemüte'uhüpa, yaxeiçüa xeme xehesie pürahüivani. Que xemüteva'inüasirie hipame, yaxeiçüa xepüte'inüasiyarieni. ³ Titayari cui petixeiya xasi 'a'iva hüxita meutavivi, pecahe'erivatü queuruvi mana meutave 'ecü 'ahüxita. ⁴ Que petitahüaveni 'a'iva, Tamüsü nepümasivaye'itirieni xasi 'ahüxita meutavivi, queuruvi heutavecacu cuxi 'ecü 'ahüxita. ⁵ Yacü peputaine xeiçüa. 'Ahüxita meri quenivayehüva queuruvi, 'arique 'aixüa peheunieretü pecanayeimücü pemivaye'itirienicü xasi 'a'iva hüxita meutavivi.

⁶ Tita Cacaüyarisie mieme mütipasie xepücatevamicuani süicüri. Cuca cuini müraye'atüca xepüca'acaxürüvani tuixuri vahüxie, capa me'itiquesinanicü, capa ta'aurie me'axürieme mexe'utisanacü süicüri.

Xüca xeteta'ivauni, xüca xetecuvautüveni, 'itupari xüca xe'uyuitüani, 'aixüa püyüni
(Rucaxi 11:9-13; 6:31)

⁷ Xecatohayevatü xüca xeteta'ivauni, yaxepütemiqüieni. Xüca xetecuvautüveni xecatohayevatü, yaxepüte'itaxeiya. 'Itupari xüca xe'uyuitüani xecatohayevatü, xepüteheuyepiyarieni. ⁸ Que mü'ane mita'ivau pitanaqu'erieni yu'ivaaurica, que mü'ane mivaune pitaxeiyanı, que mü'ane 'itupari mücüyuitüva püreuyepiyarüva.

⁹ Xevitü xeme xüca nu'aya 'itavavirieni pa, tete que timini pa xatatü. ¹⁰ Xüca quesü 'itavavirieni, cu que timini quesü xatatü. ¹¹ Xemesietü sepa 'axa xemü'anene, xüca 'aixüa 'anemecü xetevamicuani yütüriyama, masi vaücavamecü xe'uquiyari taheima macave 'aixüa 'aneme catinivamimücü müme yamemüte'itavavirieni.

¹² 'Ayumieme nai que mütixenaque teüteri memüxeyurienicü xeme, mücü canixe'inüaritücamücü, yaxecüa xemüvayurienicü müme meri. Müpaü tiyurienetü canitaxeviriyamücü 'inüari niuquiyari texaxatamete vaniüquiyari naime.

Quitenie 'esimayevea
(Rucaxi 13:24)

¹³ Quitenie 'esimayevasio xequeneutahaxüa. 'Epayeva quitenie, 'epatayeva huye meucayne haque memeuyexürüve. Mepüyumüre mana memeutahaque. ¹⁴ 'Espayeva quitenie, püyusaipüna huye tucarisiepai meutiyyune. Hipatü xecüa mepicaxexeiya.

Cüye que mütimasücü yu 'icuaxisie
(Rucaxi 6:43-44)

¹⁵ Xequeneyucuerivayurieca texaxatamete memüte'itava vahepaüsita. Xehesüa mepatahaque muxasi vahepaü meteyuxexeyatü, masi tetüata mepü'üravesixi püta memütenavaya. ¹⁶ Que memüte'utixuxuavere xepüvaretimani que memü'anene. Caxie que tica'inüiva xuyasie. Pini que tica'inüiva visexasie. ¹⁷ Naitü cüye münararani 'aixüa pütiutixuxuavere. Naitü cüye mütixainrüme 'axa pütiutixuxuavere. ¹⁸ Cüye münarani pücaüve 'axa mütütiutixuxuavereni. Cüye mütixainrüme pücaüve 'aixüa mütütiutixuxuavereni. ¹⁹ Naitü cüye 'aixüa mücatiutixuxuavere canavitequiemücü, taipa caneuxüriyamücü. ²⁰ 'Ayumieme que memüte'utixuxuavereni xepüvaretimani que memü'anene.

Yunaitü muyuavisie mepüca'aye'axüani que mutayü
(Rucaxi 13:25-27)

²¹ Müme müpaü memünetecühüave, Ti'aitame 'acu, Ti'aitame me'utiyyatü, yunaitü müme mepücaheutahaxüani haque müti'aita que mü'ane taheima macave. Müme xecüa yamemütecahu que mütinaque ne'üquiyari taheima macave, müme mecaneutahaxüacuni. ²² Mücü tucarisie yumüretü müpaü mepünetetahüave, Ti'aitame 'acu, Ti'aitame, neuxeitame temasixatatü tetenicuxatacaitüni, temasixatatü cacaiyarixi 'axa memü'anene tepüvaretanü'axüa, temasixatatü marivemecü tepüteyuricai. ²³ 'Anari ne müpaü nepütivatahüave, Hasuacu nepücaxematecai. Nehesüa xepücamiemete, xequeneutayeixüa. Cari yaxepüteyurie que mücatiheiserie.

Simiyenütu 'aixüa mü'ane 'axa mü'ane
(Rucaxi 6:47-49; Maricuxi 1:22)

²⁴ 'Ayumieme nepaine, que mü'ane mi'enie 'icü neniüqui que nemutayü, yamüticatüa, mücü tevi mütimaivepaü cani'aneni. Mücü niyutaquitüani tetesie. ²⁵ 'Ucaviyecu, hatuxame vayenecu, 'ucu'ecacu, mücü quisie 'uquexüacu 'eca, cacanativeni, tetesie mutaquicaicü simiyenituyari. ²⁶ Masi que mü'ane mi'enie 'icü neniüqui, yacaticamietü, mücü tevi 'asimücatimatepaü cani'aneni. Mücü niyutaquitüani xiecaripa. ²⁷ 'Ucaviyecu, hatuxame vayenecu, 'ucu'ecacu, mücü quisie 'uquexüacu, niucaveni. Carima niutayuanii 'ativeximetü.

²⁸ Hicüsüari Quesusi quepaucua minü 'icü xasica, teüteri mecanihüxüiyani 'üquisicayacü. ²⁹ Que mü'ane heiserie mexeyapaü tiniva'üquitüacaitüni. Müme 'inüaricü memüteva'üquitüvacai vahepaü pücati'üquitacai Quesusi.

8

Quesusi que mürenayahüa tevi cuiniyacü müca'itiyacai
(Maricuxi 1:40-45; Rucaxi 5:12-16)

¹ Mericüsü quepaucua yemurisie macane, teüteri yumüretü mecaniveiyacaitüni. ² Hicü tevi cuiniyacü müca'itiyacai hesüana nuaca nenevieri canipitüani ya'utaitü, Ti'aitame xüca pe'avaüriyani pepüyüve pemünesi'itienicü. ³ Mücüri yumama 'utaseraca nimayüani ya'utaitü, Nepünevauüria. Pecaniu'itüyaniri. Cuiniyaya yapaüca neunuani, 'itiyatü nayani. ⁴ Hicü Quesusi müpaü tinitahüave, Neuxei, xeimetüme pepücaraxaxatüvani. Mara'acamesüa quenemie püta quene'ahecüata masixeiyacü. 'Imiquieri quenanutimava que mütiü'aitaxü Muixey yapemütivatahecüatüanicü.

Quesusi que mürenayahüa cuya nu'aya
(Rucaxi 7:1-10)

⁵ Mericüsü Caperünaumesie heutahacu cuya hesüana caninuani xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame. Mücü vaüriyarica nipitüani ⁶ müpaü 'utaitü, Ti'aitame 'acu, nenive muva nequita pacaca hurietü cui yüanetü cuiniyacü. ⁷ Mücü rehüave, Ne netiyemie nenenayahüanicü. ⁸ Cuya rehüave, Ti'aitame, 'aixüa nepüca'ane nequita pemeutahanicü. Niuqui xecüa queneutayüqui. Mücüpanayehüiyani nenive. ⁹ Nesiere necatini'aitüarieca necuyatütü, cuyaxita nepütiva'aitüvame. Xüca müpaü netitahüave xeime,

Quenemie ne'utaitü, mücü püyemie. Xeimeta müpaü xüca netiutahüave, Quenaye'a ne'utaitü, mücü canayeimücü. Xüca müpaü netitahüave nehesusü mieme ti'uximayatame, 'Ipaü quetineyurieneni, müpaü pütiyurieneni. ¹⁰ Quesusi 'ienieca nihüxiyacaitüni. Müpaü tinivarutahüave müme memiveiyacai, 'Tcü niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, ni xeime 'Ixaherisixi vasata 'icüpaü 'aneme nepücahetaxeiyave yuri ti'erieca. ¹¹ Müpaü nepütixecühüave, yumüretü meni'axüacuni tau matineicasie miemete macayuiquipquesie miemete. Mexa 'aurie mecanayaxicuni 'Apurahamatü 'Isahaquimatü Cacuvumatü haque müre'aita que mü'ane taheima macave. ¹² Peru müme mana memeutahaxüaniquecai müpaü me'anenetü memutinuivaxücü, müme püta mecanaveiyariexüacuni tacua, yüvipa yemecü memu'uvanücü. Mana meniutisuanacuni meniuyutaquevecuni. ¹³ Hicü Quesusi müpaü tinitahüave cuyaxi tiva'aitüvame, Quenemie. Yuri que pemütiuta'eri, yapeque'itüarieni. 'Anatütü nanayehüiyani nu'aya.

Quesusi que mürenayehüa Pecuru varücaüya

(Maricuxi 1:29-31; Rucaxi 4:38-39)

¹⁴ Mericüsü Quesusi Pecuru que nüaca, nixeiya varücaüya 'ucacaima hüiyacame. ¹⁵ Mamayasie nimayüani. Hüiya nihayeva. 'Anucuqueca tinivarumini.

Yümüreme que mütiwaranayexüri

(Maricuxi 1:32-34; Rucaxi 4:40-41)

¹⁶ Hicü 'ucutaicarecu mecani'atüirieni yumüreme teüteri, cacayarixi 'axa memü'anene memüvaviyacai. Cacayarixi nivanaruyenü'axüani niuquicü, yunaime püvaranayexüri memütécucuyecai. ¹⁷ Müpaü tiuyuriecu, paye'a Cacayari que mutayü, tixaxatame Quis-ariyaxi ya'utainecacu, Mücütütü cataniunavairieni taveranariya, peitü tacuiniya.

Teüteri Quesusisie memüteviyaquecai

(Rucaxi 9:57-62)

¹⁸ Mericüsü Quesusi vaxeyatü teüteri que memüteyuxeüriecai 'auriena yumüretü, tinivaruta'aitüani yuteüterima 'anutäuypai memenyevitünicü. ¹⁹ Hicü xevitü 'inüaricü müti'üquitametücai hesüana nuaca, müpaü tinitahüave, Ti'üquitame 'acu, 'ahesie neca-tiniviyamücü. Haque pemeyemie, neta necaniyemieni 'a'ütüma. ²⁰ Quesusi rehüave, Cauxaisi yuterü mepexeyia, viquixi taheima miemete yu'itua mepexeyiata, peru ne, Yuri Tevi que nemütiteva, haquevasü nepücarexeyia haque nemünetamuritaritüani. ²¹ Xevitüta tiyü'üquitüvame müpaü tinitahüave, Ti'aitame, queneneupitüa merie nemüyemiecü, nemicateucücü ne'uquiyari 'umüyu. ²² Quesusi rehüave, Nehesie quetinevianisü. Müquite quenivaruhayeva, müme püta memüvacateucücü yuhesüa miemete müquite.

Quesusi que müreinütüa 'eca hamevari

(Maricuxi 4:35-41; Rucaxi 8:22-25)

²³ Mericüsü canuvasie 'acayerüca neyani Quesusi, hesüana miemete teyü'üquitüvamete yunaitü me'acayaxeca 'üaritü mepecü. ²⁴ Hicü haracuna nenutivayacaitüni, Canuva pücahahecüacai hamevarisata. Quesusi masi canicusucaitüni. ²⁵ Hicü teyü'üquitüvamete 'auriena me'uyuxeürieca menenutahütüani müpaü me'utiyaatü, Ti'aitame quetanavavicue-sitüa tepeyevexime. ²⁶ Mücü müpaü tinivarutahüave, Titayari xeteheumama. Cari haveri mieme xeicüa yuri xepüte'erie. Hicü 'anucuqueca nitatieni 'eca haracuna. Cui cayuvatü caniatumare. ²⁷ Teüteri menihüxiyacaitüni müpaü me'utiyaatü, Queri 'ane 'icü. Cari 'asita 'eca yapüticame que maine, haracuna meta.

Cacayarixi que memütevaviyacai Catarenatari

(Maricuxi 5:1-20; Rucaxi 8:26-39)

²⁸ Mericüsü 'anutaüypai meheta'axüacu Catarenatari vacuiepapai yuhutatü menenu-cunaque teuquiyapa meheyecüneca, cacayarixi 'axa memü'anene memüvaviyacai. Cuini mieme metenayu'eririyacaitüni. Hipatü mepücaüyüvecai mana memü'uvanücü mücü huyeta, müme vacümana. ²⁹ Mericüsü müpaü meteniuhiva, Que petasiyurieni 'ecü, Ca-cayari pemünu'aya. 'Uva petinua petasi'uximatüanique tucari ca'aye'vecacu cuxi.

³⁰ Mericüsü memanu'uvacaisie tepapai metenicuacaitüni tuixuri yumüretü. ³¹ Cacayarixi 'axa memü'anene menitavavirieni müpaü me'utiyaatü, Xüca petasi'anuyenü'axüani, mana püta quetanannunü'a cuerietü tuixuri temüvaviyacü. ³² Müpaü tinivarutahüave, Xequenehu manapaitü. Mana mehecüneca menivarutiviyaxüani tuixuri. Yunaitü tuixuri meniutinausa. 'Axa 'anecüa meneucanausaxüaximeni haracunapa. Hapa meniucuni.

³³ Hicü vahüvemete meniuyuta'unaxüani. Quiecarisie meheta'axüaca metenicuxata-caitüni naime teüteri cacayarixi 'axa memü'anene memüvaviyacai vahepaüsita. ³⁴ Hicü quiecatari yunaitü mecanivayecüne meheinaquiyuca Quesusi. Me'ixeyatü vaüriyaria menipitüacaitüni müyemiecü vacuiepa mücayuhayevanicü.

9

*Quesusi que mürenayehüa huriecame
(Maricuxi 2:1-12; Rucaxi 5:17-26)*

¹ Mericüsü canuvasio 'acayerüca 'anutaüyepai neyani. Yuquiecarisie ninuani.
² Hicü huriecame meni'atüirieni 'itarisie yecaime. Quesusi vaxeyatü yuri que memüte'eriecai müpaü tinitahüave huriecame, 'Aiyari queneucayesa nenive. 'Ari pepüreuyehüviyari 'axa pemütüuyuricü. ³ Hicü hipatü 'inüaricü memüte'üquitametetücai müpaü meteniüücühüavecaitüni yu'iyarisie, Cari 'icü pisevixima Cacaüyari 'axa 'utaitü.
⁴ Quesusi va'iyaritüarica maitü, müpaü niutayüni, Titayariri 'axa xeteyu'iyaritüatüve yu'iyarisie. ⁵ Tita masi caticuanive. Que ticuanive müpaü mütayünicü, pepüreuyehüviyari 'axa pemütüuyuricü 'utaitü. Caticuanive masi müpaü püta mütayünicü, quenancuquexi quenecuyeicani 'utaitü. ⁶ Para yaxemütemaicacü quename heiserie nehexeiya cuipea nemütüvareuyehüvirienicü 'axa memüte'uyuricü, Yuri Tevi nehücütütü, hicü müpaü tinitahüave huriecame, Quenanucuquexi, 'a'itari quenacuetü, 'aquié quenemie.
⁷ Hicü 'anucuqueca yuquié neyani. ⁸ Teüteri me'ixeyiaca menimamacaitüni. 'Aixüa meniütüyanecaitüni Cacaüyari hepaüsita, heiserie müvarupitüacü teüteri müpaü memütüyurienicü.

*Que mütita'ini Mateu hesiena mütiyuanicü
(Maricuxi 2:13-17; Rucaxi 5:27-32)*

⁹ Hicü Quesusi 'uma 'uyemietü nixeiya tevi Mateu titevacame mana 'acaime memüte'ayutituayasio. Müpaü tinitahüave, Nehesie quetineviyani. 'Anucuqueca hesiena tiniuviya.

¹⁰ Mericüsü Quesusi mana catinicuacaitüni quita. Yumüiretü cuviyexunusie mieme memütüyeyüiriyari, 'axa teyuruvamete meta me'u'axüaca Qesusimatü teyü'üquitüvametemama vahamatü metenicuacaitüni 'axeicüa. ¹¹ Pareseusixi mevaruxeyiaca müme, müpaü metenivarutahüave teyü'üquitüvametemama, Titayaricutaxi müme cuviyexunusie mieme memütüyeyüiriyari vahamatü 'axa teyuruvamete vahamatü ticua'a mücü tixe'üquitüvame. ¹² 'Iya varu'enieca müpaü niutayüni, 'Aixüa memüteheuerie mepücaheiyehüva tiyu'uhayemavame. Müme memütüecucuye püta mecaneiyehüaca. ¹³ Peuyevase cuxi yaxemüteyü'üquitüanicü que maine mücü niuqui müpaü manuyüne, Nepünaqui'a xüca xeteyucanenimayaca, peru mavari xeicüa pücanesinaque, manuyüne. Ne que nemütüna, nepücanua nevata'inienique müme heiseriemecü yamemütecahu. Müme 'axa memütüyurie püta nevata'inienique nepunua, memütüheyevanicü que memütüyuriecai.

*Que mütiuta'ivaviyarie haquiya hepaüsita
(Maricuxi 2:18-22; Rucaxi 5:33-39)*

¹⁴ Hicüsüari Vani teyü'üquitüvametemama Qesusisüa meniu'axüani müpaü me'utiyaütü, Tame, Pareseusixi meta, titayari tete'utatihaquiva, 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete mecayutihaquivacacu. ¹⁵ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Neüquiyapa que meteyüvave 'ixüaramete memüyuheiveriecacü mexi neneüqueme vahamatü 'a'uca. Tucari canaye'amücü quepaucua neneüqueme müthianieni vasata. 'Anari meniüyahaquicuni. ¹⁶ Tevi 'ixuriqui mücayutatutüvecü püca'imanisiquitüani 'ixuriqui müye'i. Manesiquiyari müpaü mü'ane 'ixuriqui pütahana, sanimeyari masi 'axa 'anetü payeica. ¹⁷ Yaxeicüa sixai müyeye'isie pücatuariva caxie vinuyari mücuanacü. Me xüca müpaü tiuyurienique, sixai nitisaniqueniqueyu. Vinu nitayeuriveniqueyu, sixai neuyeyeniqueyu. Masi sixai mühehecuasie pücatuariva caxie vinuyari mücuanacü. Mücücü naitü püyuhayevani.

*Cairu nu'aya que müranucuquetülarie, 'uca ticuicame Quesusi 'ücarieya 'umayüacu
(Maricuxi 5:21-43; Rucaxi 8:40-56)*

¹⁸ Müya tivacuxaxatüvacacu, teüteri va'uquiyari xevitü nuaca nenevieri canipitüani ya'utaitü, Nenive nemüni xique 'uca. Masi quenemie queneutime'i hesiena, nanüanierimücü. ¹⁹ Quesusi 'anucuqueca neiveiya, teyü'üquitüvameteta 'üaritü. ²⁰ Hicü 'uca 'aura caniyuani müticuyecai, tamamata heimana huta viyari müyuriecai xuriyaya caheunuavacacu. Varitana 'uyemietü nimayüani 'ücarieya putuniyarisie. ²¹ Yu'iyarisie müpaü tiniyüücühüavecaitüni, Xüca ne'imayüani siquresü 'ücarieya xeicüa, nepanayeveni. ²² Quesusi ta'aurie 'aveca 'ixeyiaca müpaü niutayüni, 'Aiyari queneucayesa nenive. Yuri pemütü'eriecü pepanayehüiyari. Anatütü nanayeveni 'uca.

²³ Hicü Quesusi va'uquiyari quie henuaca, cürautavivamete varuxeyiaca teüteri meyuxa-muriecame meta, ²⁴ müpaü tinivarutahüave, Xequenanyecüni. 'Üimari pücamüqui. Pucusu masi. Meninanaimacaitüni. ²⁵ Peru varanuyenü'axüacu teüteri, mana heutahacu, 'iviyacu mamayasio, nanucuqueni 'üimari. ²⁶ Müpaü pütüitarivarixü mücü cuipea naisarie.

Yuhutatü memacüçüpecai meheunenieretü que memüte'ayeitüarie

²⁷ Mericüsü mana 'anuyeyacu, yuhutatü meniveiyacaitüni Qesusi memacüçüpecai, meniutihavacaitüni müpaü me'utiyaütü, Raviri pemünu'aya, quetanenenimayaca. ²⁸ Quita heutahacu müme memacüçüpecai 'aura menacüne. Qesusi müpaü tinivarutahüave, Yuri xete'erie quename müpaü neyüve. Müpaü mete'icühüave, Hü Ti'aitame. ²⁹ Hicü nivaramayüaxüani vahüxita müpaü 'utaitü, Yuri que xemüte'erie yaxeqe'itüarieni. ³⁰ Meheunenieretü menacüne. Hicü Qesusi cuini mieme nivarupitüani yuhaxüama ya'utaitü, Neuxei, xevitü tüma pücaretimani. ³¹ Müme masi mehecüneca metenicuxatacaitüni mücü cuiepa naisarie.

Nenurietü niuvetü que mürayeitüarie

³² Hicü mehecünecu müme hesüana caniu'atüarieni tevi münenuriecei cacayıari 'axa mü'ane miviyacacı. ³³ 'Enuyenü'acu cacayıari 'axa mü'ane, nenurie niutaniuni. Teüteri menihüxiyacaitüni müpaü me'utiyaütü, Hasuacu müpaü 'anetü pücamarivacai haitüarie 'Ixaheri cuieyarisie. ³⁴ Perusü Paresesixi müpaü meniutiyanecaitüni, Cacayıarixi 'axa memü'anene tiva'aitüvame miparevicü, 'ayumieme nivarananuyenü'axüani cacayıarixi 'axa memü'anene.

Qesusi que mütvanenimayacai teüteri

³⁵ Mericüsü Qesusi naime quiecaritiesie 'emacuyeyesie 'esimüyeyesie canicuyeyecaitüni ticu'üquitaneü vatuquiteta, ticuxatatü niuquü 'aixüa manuyüncü, que müti'ane Cacayıari ti'aitametücacu ticuxatatü, varanayexürüvatü müme naime cuiniyacü naime veranariyacü memütecucuyecai. ³⁶ Teüteri yumüireme vaxeyatü, nivarutinenimayata, memü'uximatüariecaicü mematixürüvecaicü, muxasi memücaheixeiya yühüveme vahepaü. ³⁷ Hicü müpaü tinivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamate, 'Isanari püväücava, 'isanamete mepücayumüire. ³⁸ 'Ayumieme xequeneutavaviri 'isanari cusiyari, 'isanamete müvatanü'axüanicü yu'isanarita.

10*Tamamata heimana yuhutame que mütvananayexei nü'arisixi**(Maricuxi 3:13-19; Rucaxi 6:12-16)*

¹ Mericüsü teyü'üquitüvamate varuta'nieca yu'aurie tamamata heimana yuhutame hesüana memümiemetetücai, heiserie nivarupitüani cacayıarixi memüca'itiatüca vahepaüsita memüvaranuyenü'axüanicü, memüvaranayexürüvanicü müme naime cuiniyacü naime veranariyacü memütecucuyecai.

² Nü'arisixi tamamata heimana yuhutatü müpaü mecatenitevaca. Simuni meri Pecuru mütevacai, 'Atürexitari mü'ivayatücai, Cacuvu Vani meta mü'ivayatücai, Severeu memünivemamatücai, ³ Piripe Parüturume meta, Tumaxi Mateu meta cuviyexunusie mieme mütiyetüiriyarüvacai, Cacuvu 'Aripeu münu'ayatücai Reveu meta Tareu mütevacai, ⁴ Simuni mücananisitatücai Cura meta 'Isicariütanaca 'arique miyetua Qesusi.

*Tamamata heimana yuhutame que mütvareutanü'axüa**(Maricuxi 6:7-13; Rucaxi 9:1-6)*

⁵ Mericüsü 'ime Qesusi nivareutanü'axüani tamamata heimana yuhutame müpaü tivaruta'aitüaca, Müme memücatateüterima vahuyeta xepücaheuhuni. Samariyari vaquiecarisie xepücaheutahaxüani. ⁶ Masi muxasi memeuyexürüve vahesüa sequeneuhuni, 'Ixaherisixi teüteriyari vahesüa. ⁷ Xe'yuehütü 'ipaü xequetenecuxatani, Canayehuraniri, cuitü que mü'ane taheima müti'aita 'enata pisütüani ti'aitatü, müpaü xe'utiyaütü. ⁸ Xequenivaranayexürüvani tecuicucate, xequenivaranutanieritüvani müquite, xequeniva'itieca müme cuiniyacü memüca'itiatüca, xequenivaranuyenü'axüa cacayıarixi 'axa memü'anene. 'Asixecatuecuetüarietü xepüte'umiquie, 'asixecatuecuetatüatü xequetenivamicuani.

⁹ Xepücahenu'üveni ni huru ni pürata ni cuvüre tuminiyari yuvivurasie. ¹⁰ Xerai xepüca'anuhuruvani huyeta mieme. Huta 'ücyari ya cacai xepüca'anu'üni. Mumuxi xepüca'anucueni. Ti'ivamesie pütinaque yu'icuai mümiquienicü yu'ivarica.

¹¹ Quiecarisie quepaucua xemeutahaxüani 'amacuyevasie ya 'esimüyevasie, xequenecuvava que mü'ane mana meca 'aixüa mütiuca'iyari. Hesüana xequeneyuhayevani 'asita quepaucua que xemüyehu. ¹² Quita xeheutahaxüaximetü väürisica xequenepitüaca quiecame. ¹³ Xüca quiecame 'aixüa tiuca'iyarini, xeväürisica queyuhayevani hesiëna. Me xüca 'aixüa catiuca'iyarini, xeväürisica que'acunuani xehesie. ¹⁴ Que mü'ane mücaxetanaqui'erieni, que mü'ane mücayuväüriya xenuquü mü'enienicü, quita xevayenexüaximetü, mücü quiecarisie xevayenexüaximetü, xequeneucasixüa tumuanari yu'ücasie, mana mücayuhayevacü. ¹⁵ 'Icü niuquü caniseüyeni que nemütixecühüave, tucari

'aye'ayu quepaucua 'isucame müvatahüave, Surumatari Cumuxatari 'esiva cuanivemecü meni'itüariecuni, peru mana quiecatari püta cui cuanivemecü mecani'itüariecuni.

'Arique xepuveiyarieca, que mutayü

¹⁶ Neri que nemütixehutanü'axüa, muxasi vahepaü xecaniyüacacuni 'üraivesixi vasata xe'u'uvatü. 'Ayumieme xequetenemaivaveni cuterixi vahepaü, xepüca'inüca tita 'axa müti'anene cucuruxi vahepaü. ¹⁷ Xequeneyucuerivayurieca teüteri vahepaüsita. Müme mepüxeyetuani yu'uquiyarima vahesüa. Mepüxetavayani yutuquiteta. ¹⁸ Cuvexunarurisixi te'aitamete vahüxie xecananuhapaniecuni nehesüa xemümiemetecü. Müpaü xe'itüarietüvetü xecanivatahecüasitüiyacuni müme hipameta memücatateüterima. ¹⁹ Quepaucua memüxeyetuani, müpaü xepücateyu'iyaritüaca que xemutiyaneni, quepaü xemütevacühüaveni. 'Anaque yaxecatenipitüariecuni que xemutiyaneni. ²⁰ Xemesü xepücahümetüni que mü'ane yamütayüni 'ana, masi xe'uquiyari 'Iyarieya canihücütücamücü que mü'ane yamütayüni xecuyuitüatü.

²¹ Ra'iva pürayetuani mümierienicü. Ra'uquiyari niyetuamücü yunive. Türi meniyeha'acuni yu'uquiyarima vahepaüsita, metenita'aitacuni memücüi'ivacü. ²² Yunaitü mecanixe'uxive'erieacuni nehesüa xemümiemetecü. Que mü'ane tiuca'enivatü 'amuyeicani heutipareyuque, mücü canitaviceuisitüariemücü. ²³ Quepaucua memüxe'uveiyani xeime quiecariyarisie, 'uma püta xeimesiepaitü xequeneyuta'unaxüa. 'Icü niuqui caniseyüeni que nemütixecühüave, quiecarite 'Ixaheri cuieyarisie miemete xepüca'ayenüvaveni mexi necanuvaveni, Yuri Tevi que nemütihücü.

²⁴ Tiyü'üquitüvame que tiyüve me'ivacü ti'üquitame ve'emetütü. Ti'uximayatame que tiyüve me'ivacü yucusiyari ve'emetütü. ²⁵ 'Aixüa caniyümücü xüca tiyü'üquitüvame ti'üquitamepaü 'anetü 'ayani xeicüa, xüca ti'uximayatame yucusiyaripaü 'anetü 'ayani xeicüa. Mericüte, qui cusiyari xüca Peheresepuri me'itaterüva masi vaüca yamepütevaterüva hesüana miemete quiecatari.

*Que mü'ane meuyevese mimacarüca
(Rucaxi 12:2-9)*

²⁶ Xepücavamacarüca. Naitü müranucaname, xeiyarietü catinayeimücü. Tita mütiü'aviesie, mücüta masiücütü payani. ²⁷ Que nemütixetahüave tahücuate tetecuxatatu yüvipa, yaxequetenecuxatani hecüta. Tita xemüte'enie yanetixecuxaxatüvacacu xenacata, vapai yunaime vahüxie xe'uti'utü yaxequeteneuhivani. ²⁸ Xepücavamacarüca müme memüyüvave vai memümiene xeicüa, mecayüvavetü memimieni ra'iyari. Masi xequenemacarüca que mü'ane müyüve mica'una ra'iyari ravaiyari naime xasi taiyariarisie.

²⁹ Tamisü 'ixaviquixi que memütetüiya, yuhutatü xei senitavuyari mecate'aye'atüca. Ni xevitü müme cuiepa pücacaveni, xe'uquiyari yacatimaicacu. ³⁰ Xeme xecüpa xemu'usie mieme xexütü puti'inüasie que mütipäume. ³¹ 'Ayumieme xepücaheumamaca. Yümüiretü 'ixaviquixi que memüte'aye'atüca, masi vaüca xepüte'aye'atüca xeme.

*Müme memüyuecüata Quesusi Cürisitusüa memiemetetütü teüteri vahüxie
(Rucaxi 12:8-9)*

³² Que mü'ane müyuecüata teüteri vahüxie quename nehesüa mieme 'utaitü, neta quename hesiena netiviya nepünehecüata ne'uquiyari hüxie taheima macave hüxie. ³³ Que mü'ane masi müyuecüata teüteri vahüxie quename nehesüa camieme 'utaitü, neta quename hesiena necativiya nepünehecütani ne'uquiyari hüxie taheima macave hüxie.

*Quesusi hixüata que mütivasana
(Rucaxi 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ Que nemütinua, müpaü xepücatecu'erivani quename cuiepa memütama 'aixüa meteyuxeiyame nemüvarayeitüanicü nenua. 'Aixüa meteyuxeiyame nemüvarayeitüanicü necapunua, cusiracü memüyutacucuyanücu püta necaninuani. ³⁵ Nepunua meta vahixüata nemüvatasanacü, tevi yu'uquiyari maye'unieacacü, 'uca yuvarusi maye'unieacacü, viquivame yumu'e maye'unieacacü. ³⁶ Müme memeye'unieca tevi, quiena quiecatari mecanihümetücacuni.

³⁷ Que mü'ane vaüca müvanaqui'erie yu'uquiyari yuvarusi 'esiva nesinaqui'erietü ne, 'aixüa püca'ane münesihexeiyanicü. Que mü'ane vaüca müvanaqui'erie yunive 'uqui 'uca 'esiva nesinaqui'erietü ne, mücüta 'aixüa püca'ane münesihexeiyanicü. ³⁸ Que mü'ane yeme mücayuvaüriya 'asita curuxisie mümierieni, sepa nehamatü muyeica nehesie tiviyatü, mücüta 'aixüa püca'ane münesihexeiyanicü. ³⁹ Que mü'ane yutucari mütaxeiya pitatümüiya. Que mü'anesü mütitümüiya yutucari nehesüa mümiemecü, mücü heixeiyatü payani.

*'Ivarica
(Maricuxi 9:41)*

⁴⁰ Que mü'ane müxetanaqui'erie pünesitanaqui'erie neta. Que mü'ane münesitanaqui'erie canitanaqui'erienita 'iya münesiheyenü'a. ⁴¹ Que mü'ane mitanaqui'erie tixaxatame, he'erivatü tixaxatame mühücücü xeicüa, mücü tixaxatamepäü pütüpütüarieni. Que mü'ane mitanaqui'erie tevi heiseriemecü yamüticamie, he'erivatü yamüticamiecü xeicüa, mücüta tevi heiseriemecü yamüticamepäü yapütüpütüarieni. ⁴² 'Ime sepa memücamamarivave, que mü'ane miharitüani müme xeime, sepa xeü vasuyaricü häütümecü xeicüa miharitüa, he'erivatü tiyü'üquitüvame mühücücü, niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, yemecü yu'ivarica pütüpütüarieni.

11

Vani Ti'üyamesüa miemete niuqui tuayamete que memüte'u'axüa Quesusisüa (Rucaxi 7:18-35)

¹ Mericüsü Quesusi quepaucua mütiutahayevaxü tiva'aitüatü yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete tamamata heimana yuhutame, mana caneyeyani quiecaritesie müti'üquitanicü müticuxatanicü.

² Mericüsü Vani casariyanata 'ayecaitü tiniutamarieni Cürisitu que mütiyurienecai. Nivaretanü'ani yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete. ³ Vacümana Quesusi müpäü tiniutahüave, 'Ecü petihücü que mü'ane 'umamieniquecai, nusu xeime cuxi tepücuevieca.

⁴ Quesusi müpäü tinivaruta'eiya, Xequenehuniri, xequetenetaxatüa Vani tita xemüte'u'eni tita xemüte'uxei hepaüsita, ⁵ memacücüpe que memüte'anutaneniere, huriecate que memüte'anucu'uve, müme memüca'itiyatücatei cuiniyacü mete'itiyatü que memüte'acüca, memünacatuxietücatei meheu'enanatü que memüte'acüca, müquite que memüte'anucu'uitüariva, puvüresixi que memütécuxaxatüariva niuqui 'aixüa manuyüne hepaüsita. ⁶ Mücü meta, 'aixüa cani'itüarica que mü'ane necümana müca'ucununuütüariva.

⁷ Mericüsü mana me'uyehuximecacu, Quesusi canisütüani tivacuxaxatüvatü teüteri Vani hepaüsita müpäü 'utaitü, Titayari xetehecücünixüa macumavesie. Haca 'ecacü 'uyuaneme que xetehecu'ixüari. Tixaü xüari. ⁸ Mesü tita xetehecu'ixüari. Xicu 'ixuriqui müyumeni manacatücü xetehecuxei. Tixaü xüari. Tamüsü müme müyumemeni memanacatücü masi te'aitame vaqüita mepayetei. ⁹ Mesü titayari yemecü xetehecunenierixü. Tixaxatame xexeiyaque püta xecatehecücünixüa 'acu. Hü müpäü nepütixecühüave, tixaxatame xepuxei yemecü mütiixaxatame hipatü yamemücatehüme. ¹⁰ 'Icü canihücütüni 'utüarica mixatacai müpäü 'anuyütü,

Camü, neniüqui tuayame.

Necanenunü'amücü 'ahüxiepai

Micuha'arütüanicü 'ahuye

Pecanuavecacu cuxi.

¹¹ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, teüteri vanivema vasata ni xevitü püca'anucunqueve Vani Ti'üyamepäü ve'emetütü. Perusü que müti'ane mücü taheima macave ti'aitametücacu, sepa tevi mücave'eme, mücüsie tiviyatü masi yemecü püve'eme, Vani hepaüna cave'emetücacu.

¹² Vani Ti'üyame munuasie hicüque, tita temütehexeiya que mü'ane taheima macave tati'aitüvametücacu, mücü naitü püviyarixime tüma. Me'iviyacutü mepüyucuitüve memeix-eiyanicü yuhesie mieme. ¹³ Texaxatamete yunaitü, 'inüari niuquiyarita metenicux-atacaitüni 'arique que mütiyüniqecai Vani munuaque. ¹⁴ Xüca xeyuvaüriyani xemitanaqui'erienicü 'icü niuqui, mücü Vani canihücütüni 'Eriyaxi 'umamieniquecai. ¹⁵ Xaitü netü mu'enaxü.

¹⁶ Titapaü mete'eneneme netivaxatani hicü miemete teüteri. Türi vahepäü mecani'eneneni quiecarari hixüapa memütitei memüvahivi yu'ivama ¹⁷ yame'utiyaütü,

Cari yacü xeicüa tepüxecürautaviya,

Xepücateneitüve.

Yacü xeicüa tepütahiveriecai xehesie mieme,

Xepüca'utisuanacai.

¹⁸ Vani caninuanu caticua'atü caye'etü. Müme müpäü meputiyuane, Cari cacauyari 'axa mü'ane pinü'ü. ¹⁹ Ne püta Yuri Tevi nehücütütü necaninuanu neticua'atü necu'inetü. Müme müpäü meputiyuane, 'E'e, mücü tevi 'icuaicü xeicüa püyüane, vinücü xeicüa püyüane, püvanaqui'erie müme cuviyexunusie mieme memütetyetüiriyari 'axa teyuruvamete yunaimé. Sepanetü mücü, Cacaüyari timaivetü que mütiyuriene, mücücü yacatinimasiücünü heiserie que mürexeiya.

Que memücateyuvauiriyacai quiecaritesie quiecatari (Rucaxi 10:13-15)

²⁰ Hicü nisutüani varutate'atü teüteri quiecaritiesie memayetecai haque türücaüyemecü mütiyuriencai müremecü, quiecatari memücatehayevacaicü que memüteyuricai. ²¹ Müpaü niutayüni, Xüa 'ui Curasini quiecatari, xüa 'ui Vesaira quiecatari. Tirusie Sirunisie xüca türücaüyemecü tiuyüni que mütiyü xehesüa, vana quiecatari meripai mepütehayaqueyu que memüteyuricai, mepüyuheveriecaqueyu maixa me'anacatütü heiverica 'inüariyari, naxi meyucavirivatü. ²² Müpaü xeixüa nepütixecühüave, Tirutari Sirunitari vahesie mieme pücaniveni quepauca 'isücame müvatahüave, peru xeme xehesie mieme cuini mieme pücaniveni masi. ²³ Xemeta Caperünaumetari, que xeteyutitucaniqueyu muyuavisiepai. Müquite vahesüa xepeucaxüriyani püta. Xüca Surumasie türücaüyemecü tiuyüni que mütiyü xehesüa, mücü quiecarü püraniereniqueyu cuxi hicü. ²⁴ Müpaü xeixüa nepütixecühüave, Suruma cuieyarisie quiecatari vahesie mieme pücaniveni quepauca 'isücame müvatahüave, peru xeme xehesie mieme cuini mieme pücaniveni masi.

*Nehesüa xequeneu'axüa, xequene'uxipieca, que mutayü
(Rucaxi 10:21-22)*

²⁵ Mericüsü 'ana Quesusi müpaü niutayüni, Ne'uquiyari taheima pemüti'aita cuiempa meta, pamüpariyusi nepümasipitüa 'ecü, pemütiuti'avietaxücü 'icü naimememücaheitimanicü müme memüteyü'üquitüavave memütemaivave, türi püta vahesie mieme masiücüme pemayeitüacü. ²⁶ Hü ne'uquiyari, pepü'avaüriyaci müpaü pemütiyurienicü.

²⁷ Nai netiniyetüriyarieni, ne'uquiyari yanetipitüacacu. Xevitü püca'imaive mücü nu'aya, 'uquiyarieya xeixüa pimate. Xevitü püca'imateta 'uquiyarieya. Nu'aya xeixüa pimate mücü, me xüca nu'aya yuvaüriyani masiücüme meyeitüani xeixüa, peitimani 'uquiyarieya.

²⁸ Nehesüa xequeneu'axüa xemüte'uximayatatüve xemu'ica yunaitü. Ne nepüxe'uxipitüaca. ²⁹ Neyucu xequenauyetecani, xenesienietü xequetenyü'üquitüaca. Ne nepüca'ane'eriya, nepücatinecatave'erie ne'iyarisie. 'Uxipiya xecanetaxeyacuni yu'iyarisie. ³⁰ Neyucu 'aixüa pü'ane, ne'ica pa'exani.

12

*Teyü'üquitüvamete que memüte'itihurucacai türüca 'uxipiya tucarisie
(Maricuxi 2:23-28; Rucaxi 6:1-5)*

¹ Mericüsü 'ana Quesusi türüca ma'ivianecaisie niuyemiecaitüni 'uxipiya tucarisie, teyü'üquitüvametemamata yunaitü. Hicü mepeuhacacuicacai teyü'üquitüvamete. Menisutüani me'itihurucatü müayari, meteniuticuatüüne. ² Hicü Pareseusixi mevaxeyatü müpaü metenitahüave Quesusi, Neuxei, 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete yamepüteyurie que mücatitauniva yamütiyurienicü 'uxipiya tucarisie. ³ Mücü müpaü tinivarutahüave, Cari xepüca'iterüvavave que mütiyuri Raviri quepauca meuhacamücücai, müme 'ütümana memü'uvacaifa quepauca memehacacuicacai. ⁴ Cacaüyari quita neutahani, pa Cacaüyari hüxie mamanecai niucani. Heiserie pücahexeyacai mitucanicü, mümeta 'ütümana memü'uvacai heiserie mepücahexeyacai memiticuanicü, mara'acate xeixüa heiserie mepexeyacai. ⁵ Mücü meta, xüari xepüca'iterüvavave que maine 'inüari niuquiyari, mara'acate que memüte'itisana 'uxipiya tucari 'inüariyari tuquipa me'uvatü 'uxipiya tucarisie, peru vahesie pücarahüiva mücü. ⁶ Ne masi müpaü nepütixecühüave, 'ena catinixuaveni tita cui mütive'eme, tuqui 'amüpa cave'emetücacu hepaüna. ⁷ 'Icü niuqui müpaü manuyüne, Nepünaqui'a xüca meteyucanenimayaca, peru mavari xeixüa pücanesinaque, manuyüne, xüca xemaivavenique xepücate'uhüpaniqueyu müme 'asimemücate'yuri vahesie. ⁸ Mericüte, Yuri Tevi nehücütütü, 'uxipiya tucari hepaüsitata necatini'aitani.

*Tevi mümamavaquicai
(Maricuxi 3:1-6; Rucaxi 6:6-11)*

⁹ Mericüsü mana heyeyaca vatuquipa nenuani. ¹⁰ Hicü tevi mana nayecateitüni mümamavaquicai. Müme müpaü metenita'ivaviya Quesusi, Sipara, titauniva 'uxipiya tucarisie mayehüanicü tucicame, mehaitücaitü memitaxanetacü. ¹¹ Mücüsü müpaü tinivarutahüave, Que mü'ane xeme xüca muxa hexeyani, muxa xüca 'uxipiya tucarisie xavata heucaveni, cativiyani mivatihanacü. Xüari piviyani. ¹² Mericüte, tevi cuini mieme caraye'axe, muxa mücaraye'axepaü. 'Ayumieme nepaine, canitaunivani 'aixüa mütiyurienicü 'uxipiya tucarisie. ¹³ Hicü müpaü tinitahüave tevi, 'Amama queneu-tasera. 'Itaseracu, 'aixüa 'anetü nayani yuxevitü tapa miemepaü. ¹⁴ Hicü Pareseusixi mevayecüneca meniuyu'enieni hepaüsitana, que memüte'imieniquecai.

Niuqui matüaripei mixatacaci Quesusi

¹⁵ Quesusi müpaü retimaica xaüsie neyani. Yumüiretü meniveiyacaitüni. Yunaima nivaranaeyxürieni. ¹⁶ Vaüriyarica nivarupitüani capa masiücüme meheyeitüanicü. ¹⁷ Müpaü catinaye'ani Cacaüyari que mutayü, tixaxatame Quisariyaxi ya'utainecacu,

¹⁸ Camü nesiparevivate

Nepenayexei

Nepinaqui'erie

Müccü nepünaqui'a ne'iyarisie.

Nenipitüamüccü ne'iyari.

Hipame nuivarite tinivataxatüamüccü

Tita mütiheiserie hepaüsita.

¹⁹ Müccü pücayumieneni

Püca'utahivani.

Xevitü püca'l'enieni

Caye 'utüa 'utaniucame.

²⁰ Haca mutapüinarie püca'anumura.

Cüxeme vitayari sepa mücuauniya püca'icutüsani

Mexi 'e'ivarüme naime

Müccü yatipitüacacu

Tita mütiheiserie.

²¹ Müme memücatateüterima

Yuri mepüte'erieca

Que mü'ane mühücüsie.

Que memüte'ixanetacai Quesusi, müpaü me'utyuatü quename cacaüyari 'axa mü'ane 'inücai (Maricuxi 3:19-30; Rucaxi 11:14-23; 12:10)

²² Hicüsüari hesüana caniu'atüarieni tevi cacaüyari 'axa mü'ane minücai macüpecai mücaniuecai. Quesusi nenayehüani. Nenuriecame niuvetü nayani. Nenuriecame niuvetü nayani. Nenuriecame niuvetü nayani.

²³ Memüyumüirecai yunaitü menihüxiyacaitüni. Müpaü meniutiyuanecaitüni, Cari 'icü Raviri Nu'aya catihüccü. ²⁴ Pareseusixi masi me'u'enanaca müpaü meniutiyuani, 'Icü xüca Peheresepuri cacaüyarixi 'axa memü'anene mütiva'aitüva ca'inücaque pücavaranuyenü'axüaveniqueyu cacaüyarixi. ²⁵ Peru Quesusi va'iyaritüarica maitü müpaü tinivarutahüave, Naime cuiépa xüca quiecatari yuhixüata meyusana, mana pacumavere. Naime quiecarisie, naime quita xüca quiecatari yuhixüata meyusana, quiecarisi 'epücareutevini. ²⁶ Xücarici Cauyumarie 'anuyenü'ani yücümana, yuhixüata nisane. Que reutevini ti'aitametütü. ²⁷ Müccü meta, xüca Peheresepurisie xeniü netiviyatü nevaranuyenü'avani cacaüyarixi 'axa memü'anene, que mü'anesie meteviyatü metevanuyenü'ava xeme xenivema. 'Ayumieme müme xehesie mepüte'ahüpani. ²⁸ Mesü Cacaüyari 'Iyarieya xüca hüccütüni que mü'ane münesiparevivate nevaranuyenü'avacacu cacaüyarixi 'axa memü'anene, cari Cacaüyari 'ari canisütüani ti'aitatü xehesüa.

²⁹ Müccü meta, quepaü tiyüve tevi müdürücaüye quita meutahaque mütinavanicü piniteya, me xüca ca'ihüani meri müccü müdürücaüye. 'Ihüame pütinavani tita mütxuave quitana. ³⁰ Que mü'ane nehiesie mücativiya, müccü pünesi'aye'unie. Que mü'ane nehamatü müca'icuxeürrie, müccü pitaxürüva. ³¹ 'Ayumieme müpaü nepütixecühüave, naime 'axa que memüteyurie 'axa que memütiyuane teüteri, mepüyüvave memüteheuyehüviyarienicü. Peru müme memisevixima 'iyari 'axa me'utyuatü, müme mepücateheuyehüviyarieni. ³² Que mü'ane niuqui yamütayüni nehapaüsita, Yuri Tevi que nemütihüccü, müccü püyüve müreuyehüviyarienicü, peru que mü'ane 'axa 'utaitü misevixima 'iyari Mütiyupata, müccü pücareuyehüviyarieni 'ena cuiépa, 'umamiesieta.

Cüye yu'icuaxicü pümasiüccü (Rucaxi 6:43-45)

³³ Cüye xüca xemaica quename narani 'icuaxieyata 'aixüa caniyümüccü. Me cüye xüca xemaica quename xainive, 'icuaxieyata xaxainitü canayeimüccü. Cüye yu'icuaxicü pümasiüccü. ³⁴ Cari xeme terücxaxi xepüva'ivama, quepaü xeyüvave 'aixüa xemütecuxatanicü 'axa xete'u'iyaritü. Que müranayuhayeva ra'iyari tihüncacu, yacatinicuxatamüccü yutetacü. ³⁵ Tevi 'aixüa mütiuca'iyari 'icuxeürrieme tita 'aixüa müti'anene yuhesie, tita 'aixüa müti'anene canivayehanimüccü. Tevi 'axa mütiuca'iyari 'icuxeürrieme tita 'axa müti'anene yuhesie, tita 'axa müti'anene canivayehanimüccü. ³⁶ Müpaü nepütixecühüave, naime niuqui yacü xeiçüa memutiniuca teüteri, müccü hepaüsita mepütiniuni quepaucua 'isücame müvatahüave. ³⁷ Que pemutayüccü, müccü heiserie pecanipitüariecämüccü, mesü que pemutayüccü, müccü pepanutahüiyani.

*'Ana miemete 'axa mete'u'iyaritü 'inüari que memüte'itavaviri Quesusi
(Maricuxi 8:12; Rucaxi 11:29-32)*

³⁸ Mericüsü 'ana hipatü 'inüaricü memüte'üquitametetücai, Pareseusixi meta hipatü müpaü metenitahüave, Ti'üquitame 'acu, 'inüari tepüxeiyeaqueyu yapetaxeisitüacacu. ³⁹ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Hicü miemete teüteri 'axa xepüte'u'iyari, xepüvacumaüva hipame va'ütama. 'Ayumieme 'inüari xenivautüveni, peru 'inüari xepücapitüarieni. Cunasi 'inüari que müratüa tixaxatametütü, müpaü xeicüa xecatenipitüariēcuni 'inüari. ⁴⁰ Cunasi quesü 'amüpasie que mütiyecatei haica tucari haica tücari, müpaürta yaxaicüa Yuri Tevi que nemütiteva, cuieta nepüyecani haica tucari haica tücari. ⁴¹ Ninivesie quiecatari 'amepüti'uni metetahecüataque hicü miemete teüteri vahepaüsita quepaucua 'isücame müvatahüave. Hicü miemete vahesie pürahüiyani 'ana, Ninivetari memüte'uhayevaxücü que memüteyuriecei, Cunasi tivarutaxatüacu. Camüsü, Cunasi que mücatitürücaüyecai, que mü'ane cui mütürücaüye püta 'ena puyeica. ⁴² 'Uca taserie mecatei müti'aitametücai yucuiepa, mücü 'apütaqueni titahecüataque hicü miemete vahepaüsita. Vahesie pürahüiyani 'ana, mücü meyetiäcü cuie manunierepaitü, mi'enienicü Sarumuni que mütimaivecai. Camüsü Sarumuni que mücatimaivecai, que mü'ane cui mütimaive püta 'ena puyeica.

*Cacaüyari 'axa mü'ane tavari que mütiyiva tevi
(Rucaxi 11:24-26)*

⁴³ Xevitü cacaüyari müyusevixima 'ixüname tevi, macuvaquisie pücuieicani 'uxipiya cuvaunetü, yutexienetü. ⁴⁴ 'Ana müpaü pütayüni, Nequie nepüyemie nemüvayettüasie. Nuame heutaniereme xüca 'ixeiya 'uyemaveme vaye'itayacame 'aixüa tiuye'aneme, ⁴⁵ 'ana püyemie, hipame püvata'inieni cacaüyarixi 'atahutame masi cuini mieme 'axa memü'anene. Meheutahaxüame, muva me'ayetetü mepacüne yunaitü. 'Imatürieca mücü tevi masi yemecü 'axa 'itüarienetü payani, müca'itüarienecaipaü matüaripai. Müpaüta mecani'itüariēcuni 'icü teüteri hicü miemete 'axa memüteyurie.

*Quesusi 'ivamama varusieya
(Maricuxi 3:31-35; Rucaxi 8:19-21)*

⁴⁶ Tivacuxaxatüvacacu cuxi teüteri yumüireme, varusieya 'ivamama tacua meniti'ucaitüni me'ihüavicütü. ⁴⁷ Xevitü müpaü tinitahüave, Neuxei, 'avarusi 'a'ivama tacua meniti'uca memasihüavicütü. ⁴⁸ Quesusi müpaü tinita'eiya niucame, Que hateri nevarusi ne'ivama. ⁴⁹ Yumama 'utaseratü yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete vahepa, müpaü niutayüni, Camü nevarusi ne'ivama. ⁵⁰ Que mü'ane yamütiyuriene que mütiinaque ne'uquiyari taheima macave, mücü canine'ivatüni caninevarusitüni.

13

*Ti'ivivame 'ixasieya hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai
(Maricuxi 4:1-9; Rucaxi 8:4-8)*

¹ Mericüsü 'ana Quesusi quita hayeneca, haracuna tesita niutayerüni taniunique. ² Hicü teüteri yumüiretü meniuyucuxeürieni 'auriena. 'Ayumieme canuvasie püta nicayerüni, mana yecaitü tini'üquitacaitüni, teüteri xiecaripa meti'ucacu. ³ Vaüca tinivaruti'üquitüani 'ixasi hepaüsita ticuxatatü, ya'utaitü, Mericüsü ti'ivivame neyani, ni'ivienecaitüni. ⁴ Mericüsü 'imüari 'ivienecacu, hipatü huye tesita niucaxürieni. Viquixi me'ucaxürieca menicuteüxü. ⁵ Hipatüta ayeparisise tiucaxüri vaüca müca'acucüeyasie. Cuitüva niutineni cuie 'emücasuicaicü. ⁶ Tau hanecu maxürixü niucuini, niutivani mücahananayatücateicü. ⁷ Hipatüta xuyasata mucaxüri, xuya tupiriyayari 'utiüyüra heimana puyetüa. ⁸ Masi hipatüta cuie 'aixüa mü'ansie niucaxürieni. Putixuaverixü, hipatü xei sienituyari nayani, hipatü haica teviyari ratüa, hipatü xei teviyari heimana tamamata ratüa. ⁹ Xaütü netü mu'enaxü.

*Titayari müpaü müti'üquitacai Quesusi, 'ixasi hepaüsita ticuxatatü xeicüa
(Maricuxi 4:10-12; Rucaxi 8:9-10)*

¹⁰ Mericüsü teyü'üquitüvamete 'aura me'acüneca müpaü metenita'ivaviya, Titayari 'ixasi hepaüsita peticuxatatü xeicüa petiva'üquitüa. ¹¹ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Xeme xecaniüpütüarieni xemimaicacü tita müti'aviesiecai, xemütemaicacü que müti'ane ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave. Müme püta müpaü mepücatepitüarie. ¹² Que mü'ane tixaütü mürexeyi taviari cuxi pütimiqüieni, manayuhayevanicü. Que mü'ane mümave, sepa que mütitita mürexeyi, pütinavaiyarieni. ¹³ 'Ayumieme 'ixasi hepaüsita neticuxatatü nepütiva'üquitüa, memücaheunenierecü sepa cui memütaneniere, memücaheu'enanacü sepa cui memüta'enana, 'asimemücatemaivevecü. ¹⁴ Vahesie pütüinaquixü tita mütxitacai tixaxatame Quisariyaxi ya'utaitü, Cui xepüta'enanaca peru xepücatemaivaveni.

Cui xepütanieniereni peru tixaütü xepücatexeiyani.

¹⁵ 'Icū teūteri yu'iyarisie mepüyü'üraraxie,
Yunacacū haveri mieme xEICÜa mepeu'enana.
Vahüxie pü'itutupe.
Me xüca müpaü meca'anenique
Yühüxcü mepeunenieniereniyeu
Yunacacū mepeu'enanacaqueyu
Yu'iyarisie mepütemaivaveniqueyu,
Ta'aurie mepaxürieniqueyu,
Nepüvaranayexürieniqueyu ne.

¹⁶ Xeme masi 'aixüa xepu'itüarie xemeunenierecü yühüxcü, 'aixüa xepu'itüarie, xemeu'enanacū yunacacū ¹⁷ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, yumüretü texatamete, yumüretü teūteri heiseriemecü yamemütacahuai, müme mepexiycucai tita xemütexeiya xeme, peru mepüca'ixei. Mepi'eniecucai tita xemüte'enie, peru mepüca'i'eni.

Quesusi que müthecüatagai yü'üquisica, ti'ivivame 'üxasieya hepaüsita que müti'üquitacai (Maricuxi 4:13-20; Rucaxi 8:11-15)

¹⁸ Mericüte, xequeneu'enana 'üxasi hepaüsita, ti'ivivamesie que mütimasiücü 'üquisica. ¹⁹ Que mü'ane mi'enie 'icü niuqui que müti'ane 'Iya ti'aitametücacu maine, peru 'asimücaretimaive, que mü'ane 'axa mütiyuruva nuame pinavairieni tita 'iyarieyasie mütiuca'iviya. Müpaü can'i'tüarieca huye tesita muca'iviypaü. ²⁰ 'Ayeparisie muca'iviya, mücü canihücütüni que mü'ane mi'enie niuqui, yutemavietü mitanaqui'erie xei mieme. ²¹ Yücümana pücahananatave, 'apücareutere masi. 'Ayumieme quepaucua mü'uximatüarie, quepaucua muveiyyarie 'icü niuqui hepaüsita, yapaucua niucunifüarivani. ²² Mücü meta xuyasata muca'iviya, mücü canihücütüni que mü'ane mi'enie niuqui, peru püyu'iyaritüa tita cuiepa mütimieme ra'erivatü, pütiyu'irüviya tuminicü yutemavietü. 'Ayumieme niuqui panunamiyari cacaniutixuavere. ²³ 'Aixüa mü'anesie muca'iviya, mücü canihücütüni que mü'ane mi'enie niuqui, meitima. Mücü niutixuxuavereni, hipatü xei sienituyari pacü, hipatüta haica teviyari racü, hipatüta xei teviyari heimana tamamata racü.

Türicu hepaüsita hamürixa hepaüsita, ticuxatatü que müti'üquitacai

²⁴ Mericüsü tavarita 'üquisica nivarumini 'üxasi hepaüsita ticuxatatü, müpaü 'utaitü, 'Ipaü catini'aneni, que mü'ane taheima macave ti'aitametücacu. Tevi 'imüari 'aixüa mü'anene puca'ivi yuvasiyata. ²⁵ Perusü mecusucacu xevitü mana caninuanani 'eye'unietü. Hamürixa 'uca'ivieca türicusata, neyani. ²⁶ 'Utinecu sisiüravitü, tixuaverirümecacu, 'anari masiücütü nayani hamürixa. ²⁷ Hicü te'uximayatamete me't'axüaca yucusiyarisüa, müpaü metenitahüave, Cusiyari 'acu. 'Imüari 'aixüa cati'anenecai pemica'ivi 'avasiyata. Haqueri pemieme hamürixa. ²⁸ Mücü müpaü pütivaruta'ei, Tevi munesi'aye'unie müpaü pütüiyuri. Te'uximayatamete müpaü metenitahüave, Mericüte, pecati'avaüriya temuhu, temicuxürieni hamürixa. ²⁹ Mücü müpaü niutayüni, Tixaüsü, xücate xe'icuxeürieni hamürixa, 'axeicüa xepivatixünaxüani türicuta yünücame. ³⁰ Xequeneuhayeva 'axeicüa müvaverenicü 'isanaxaque. 'Isanari 'aye'ayu, 'ana müpaü nepütivatahüave 'isanamete, Hamürixa xequeneucuxeüri meri, xequenahüaxüa xemititaiyacü. Türicu xequeneuti'uta necaxetunisie.

Musitasa 'imüariyari hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai (Maricuxi 4:30-32; Rucaxi 13:18-19)

³¹ Hicü tavori 'üxasi hepaüsita ticuxatatü 'üquisica nivarumini müpaü 'utaitü, 'Ipaü püti'ane ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave. Musitasa 'imüariyari paü cani'aneni tevi mica'epaü yuvasiyata. ³² 'Imüarite pücaxuave hepaüna 'anenetü 'esipepetü, peru quepaucua mütinieni, tupiriyate pücaxuave hepaüna 'anenetü 'epapatü. Cüye payeica 'epatü, taheima miemete viquixi mepüyüvave hesiena memü'axüani memüyuti'ituatüani.

Pa cuxanariyame hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai (Rucaxi 13:20-21)

³³ Tavarita tinivaruta'üquitüani 'üxasi hepaüsita ticuxatatü, müpaü 'utaitü, 'Ipaü püti'ane ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave. Pa cuxanariyamepaü cani'aneni. 'Uca 'ivatituca nenutinüitüani pa mütxiyyarisie haica 'axuvayarisie, 'ariqueque niuticuxanare naitü.

Que mütiyurienecai Quesusi, 'üxasi hepaüsita ticuxatatü ti'üquitacai (Maricuxi 4:33-34)

³⁴ Müpaü naimecú Quesusi tinivacuxaxatüvacaitüni teüteri, 'üxasi hepaüsita ticuxatatu tivati'üquitüanique. 'Üxasi hepaüsita caticuxatatu, 'asipücativacühüavecai. ³⁵ Müpaü püraye'a, Cacaüyari que mutayü, tixaxatame ya'utainecacu,

'Üxasi hepaüsita neticuxatatu nepütaniuni.

Nepütitaxata tita müti'aviesiecai

Cuie munetüariepai hicüque.

Quesusi que müthecüatacai yü'üquisica, hamürixa hepaüsita ticuxatatu que müti'üquitacai

³⁶ Mericüsü varenü'aca teüteri quita neutahani. Teyü'üquitüvamete 'auriena meniti'uni müpaü me'utiuyatu, Quetaneutahecüasitüiya mücü 'a'üquisica hamürixa hepaüsita peticuxatatu que pemüti'üquitacai vasiyata mieme. ³⁷ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Que mü'ane mica'ivi 'imüari 'aixüa mü'anene, Yuri Tevi que nemütihücü ne necanihücütüni. ³⁸ Vasiya cuie canihücütüni naitü. 'Imüari 'aixüa mü'anene, müme mecanihümetüni memeixeiya que mü'ane taheima macave tiva'aitüvametüme. ³⁹ Hamürixa, mücü 'axa mütiyuruvasüa miemete mecanihümetüni. Tevi meye'uniecai queicame, hamürixa muca'ivi, mücü Cauyumarie canihücütüni. 'Isanari, mücü tucari canihücütüni quepaucua meutipare. 'Isanamete niuqüi tuayamete metehüme. ⁴⁰ Hamürixa que mütiucuxeüriya que mütiutitaiyari taipa, müpaürita catiniyümücü quepaucua maye'ani. ⁴¹ Yuri Tevi que nemütihücü, nepüvatanü'axüani nehesüa miemete niuqüi tuayamete. Müme mepüvacuxeürieni teüteri memüteyucununüüta, teüteri yamemüteyurie que mücatiheiserie, mevanücacu müme memünesihexeiya netiva'aitüvametücacu. ⁴² Memücuxeüriyani, müme mepüvareucaxürieni huxunuta müvatitavesie. Muva meputisuanani mepüyutaqueveni. ⁴³ Müme heiseriemecü yamemütecahu püta memamarivavetü mecanacünicuni 'ana haque va'uquiyari müra'aita, tau que mütimerücaüye. Xaütü netü mu'enaxü.

Tumini mü'aviesiecai

⁴⁴ Mericüsü 'ipaü catini'aneni que mü'ane taheima macave ti'aitametücacu. Vaücava tuminipaü cani'aneni mü'aviesiecaipaü cuieta. Tevi heitaxeiya tavori niti'avieta. Cui yutemavietü, mana neyani, catinetuani nai mürexeyacai neinaneni mücü cuie.

Perüra visi mü'ane cuinie müraye'axe

⁴⁵ Tavarita 'ipaü catini'aneni que mü'ane taheima macave ti'aitametücacu. Tituayame picuvañecai perüra visi mü'anene. ⁴⁶ Xeime perüra hetaxeiya cuinie müraye'axecai, mana neyani, tintuani nai mürexeyacai, mücü tuminiyaricü neinaneni perüra.

Vipi

⁴⁷ Tavarita 'ipaü catini'aneni, que mü'ane taheima macave ti'aitametücacu. Vipipaü cani'aneni haramarasie meucahanivapaü. Mücücü ha tesita mepüvaratinetüa quesüte yücü me'aneneme yusata. ⁴⁸ Quepaucua memutahünixü, menenatihana haramara tesita. Mana metitetü 'aixüa memü'anene menivaranuyeteüxü, menivareucaxürieni quirivasie, 'axa memü'anene mepüvarexüri. ⁴⁹ Müpaürita catiniyümücü quepaucua meutipare. Niuqüi tuayamete meneutayeixüani, menivaranuyeteüxicuni 'axa teyuruvamete memüvanü'ü müme heiseriemecü yamemütecahu, ⁵⁰ mepüvareucaxürieni huxunuta müvatitavesie. Muva meputisuanani mepüyutaqueveni.

Rapini xique mütimieme meripai mütimieme

⁵¹ Hicüsüari müpaü tinivarutahüave, 'Icü xetehetima naime. Hü mete'icühüave. ⁵² 'Iya müpaü tinivarutahüave, Mericüte, 'ayumieme nepaine, que mü'ane 'inüaricü müti'üquitame, quepaucua yamüretimanicü que müti'ane ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave, mücü tevipaü caniyülaneni quicü mühüritüariepaü. Yayüanetü, yupinisata pütivayehapa tita xique mütimieme tita meripai mütimieme meta naime.

Quesusi que mütiyuri Nasaretisie

(Maricuxi 6:1-6; Rucaxi 4:16-30)

⁵³ Mericüsü Quesusi tiuhayevaca müpaü ti'üquitatü 'üxasi hepaüsita ticuxatatu, mana heyeyaca niuyupata. ⁵⁴ Yuquecari nuaca tiniva'üquitüacaitüni vatuquita. Müme 'ayumieme menihüxiyacaitüni. Müpaü meniutiyanecaitüni, 'Icü meixeiya, haque pemieme que mütaimeve türücaüyemecü que mütiyuriene. ⁵⁵ 'Icü carüpinitero catinu'aya. Varusieya Mariya catiteva, 'ivamama meta Cacuvu Cuse Simuni Cura mecateleteva. ⁵⁶ 'Ivamama 'ucari yunaitü 'uva mecateitei tahesüa. Haquesüari pemieme 'icü naitü que mütiyuriene. ⁵⁷ Menitixeümani. Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Tixaxatame naisarie ve'eme cani'erivani. Yucuepa xeicüa yuquita ve'eme püca'eriva. ⁵⁸ Mana vaüca pücatiyuri türücaüyemecü, müme yuri memücate'eriecaicü.

14

*Ti'üyame Vani que mütiümierie
(Maricuxi 6:14-29; Rucaxi 9:7-9)*

¹ Mericüsü 'ana Herurexi canihürütüaricaitüni mücü cuiepa müti'aitanicü. Caniu'ena Qesusi hepaüsita que müranivucacai. ² Müpaü tiniyarutahüave memipareviecai, Cari Vani canihücütüni Ti'üyame. 'Umüca panucuque, 'ayumieme türücariya nicuyuitüvani.

³ Mücü Herurexi yatiuta'aitacu meripai, niuviyarieni Vani, niuhüiyani, nanutahüiyani casariyanata, müpaü mütiñaquecaicü Heruriya. ⁴ Müpaü tiniuyüni, Vani camiyarievetü cuxi müpaü mütitahüavecaicü Herurexi, Pücatauniva pemevitücünicü, 'utaitü, Heruriya xatatü. Mücü Heruriya, Herurexi canicueyatücaitüni meri, ca'inavairievecacu cuxi yu'iva Piripe mütevecacai. ⁵ Herurexi pimiemüca Vani, peru püvamacarücai teüteri, quename tixaxatametücai memütecu'erivacaicü. ⁶ Mericüsü tucarisie quepaucua Herurexi mutinüiv-axüsie, Heruriya nu'aya 'ucatütü tiniutineini vahüxie. Pinaquecai Herurexi. ⁷ 'Ayumieme puyühürütia, quename tita mütitavavirieniqueyu timiniquercai, 'utaitü. ⁸ 'Iya varusieya yatitahüavecu müpaü tinitahüave, Vani Ti'üyame mu'uya queneneu'ütüa 'ena pateyusie yecame. ⁹ 'Ti'aitame cui yuhiverietü müyühürütücaicü teüteri hamatüana memütecuacai vahüxie, tiniuta'aita mütimiquienicü. ¹⁰ Neinü'ani cuya tita'aitüaca Vani mu'uya manux-itenicü casariyanata. ¹¹ Mu'uya 'atüariecu pateyusie yecaitü, 'üimari 'umiquieca, pi'ütüa yuvarusi.

¹² Hicü Vani teyü'üquitüvametemama me'u'axüaca meneicueni caxarieya, meneicateucu. Meheycüneca meteneitaxatüani Qesusi.

*Teüteri que mütiivarumi 'auxüme miriyari
(Maricuxi 6:30-44; Rucaxi 9:10-17; Vani 6:1-14)*

¹³ Mericüsü Qesusi tiutamarieca, neyani canuvasie cayerüca macumavesiepaütü yuxaüta. Teüteri mete'utamarieca, yü'ücamer meneüne quiecaritesie meheycüneca hepaüsitana meheta'axüanique. ¹⁴ Hicü 'anatiyeiximetü Qesusi, teüteri nivaruxeyia yumüireme. Vanenimayatü, nivanarayexürieni vahesüa miemete tecuicucate. ¹⁵ Hicü 'ucutaicarecu teyü'üquitüvamete 'auriena meniuyucuxeürieni müpaü me'utiyaütü, 'Ena canacumaveni, cananucayanari memütecuaniquercaicü. Quenivareutanü'axüani teüteri, quiecaritesie memütayeixüanicü, 'icuai memüteyutinanarienicü. ¹⁶ Qesusi masi müpaü tinivarutahüave, Pücaheuyevese memüyehücü. Xeme püta xequetenivarumicua. ¹⁷ Müme müpaü metenita'eiya, Quete 'ena tixatü tepücatehexeyia, 'auxüme payari huta quesüteyari xeiçüa tepexeyia. ¹⁸ Müpaü tinivarutahüave, 'Uva nehesüa xequenatua. ¹⁹ Hicü tivaruta'aitüaca teüteri memücyaxixüanicü 'üxapa, 'enu'üca 'auxüme payari huta quesüteyari meta, taheima heutinierca niyutanenevieni. 'Ititaraca pa nivaru'ütüani teyü'üquitüvamete, müme menivaruta'ütüani teüteri. ²⁰ Yunaitü meniticuani meniuthuxani. Hicü menicuxeürieni tarimeyari manuyuhayevaxü, menitihüniya tamamata heimana huta quirivayari. ²¹ 'Uquisi memüte'ucuai 'auxüme miriyari yacütütü mecaniyupaümecaitüni, 'ucari türi meta mepüca'inüaricai.

*Qesusi ha heima que müramiecai
(Maricuxi 6:45-52; Vani 6:16-21)*

²² Hicüsüari nivarutamexütüani teyü'üquitüvamete, canuvasie memücyaxecü memenu- cuhaitüiyacü 'anutaüyepaitü, 'arique püvarenü'a teüteri. ²³ Varenü'aca, yemurisie neutiyune yuxaüta yutanenevieni. Hicü 'ucuyürecu mana necateitüni yuxaüta. ²⁴ Hicü canu- vasie meyetetü ha hixüapa meneutahucaitüni. Cuie hetevacacu, hamevari picuyuitüvacai canua, hepana mu'ecacaicü. ²⁵ Mericüsü 'esivatücacu tuxacüta, vahepa canamiecaitüni Qesusi haracuna heima 'umietü. ²⁶ Teyü'üquitüvamete me'ixeyiatü haracuna heima 'amiecame, meniyumuinacaitüni, müpaü meteniyücühüavecaitüni, Tietü 'iyari 'uyüximeni. Memamatü meniuthivacaitüni. ²⁷ Hicü Qesusi niutanüni müpaü tivacühüavetü, Yu'iyari xequeneucayasa, ne nepühücü. Xepücamamaca.

²⁸ Hicü Pecuru müpaü tinita'eiya, Ti'aitame xüca 'ecü pehücütüni, quenetineuta'aitüa mana nemümiecü 'ahesüa, ha heima ne'umietü. ²⁹ 'Iya rehüave, Quenaye'a. Canuvasie 'anacayaca Pecuru, ha heima namiecaitüni. Mana hura ninuani Qesusi manuvecaisie. ³⁰ 'Ixeiyaca 'eca que mütiuecaai niutimani. Nicayunirümeccaitüni. Niutahiva müpaü 'utaitü, Ti'aitame queneneutaviceisitüa. ³¹ Hicü Qesusi yumama 'utaseraca niyiya. Müpaü tinitahüave, 'E'e, cari 'ecü 'esiva xeiçüa yuri pepüti'erie. Titayari peti'a'iyaritüacai. ³² Canuvasie mecayaxirümeccacu 'eca neunuani. ³³ Müme canuvasie memütyetecai nenevieri mecanipitüani müpaü me'utiyaütü, Xasonicü Cacaüyari pecaninu'ayatüni 'ecü.

*Teüteri Qesusi que mütiivanayexürüvacaí Quenesareti cuieyarisie
(Maricuxi 6:53-56)*

³⁴ Hicü 'anutaüye mehecüneca, Quenesareti cuieyarisie meneta'axüani. ³⁵ Mana quiecatari menimaicaitüni me'ixeiyaça, niuqui meneutanü'axüani 'aura yunaime vahesüa. Meni'atüirivacaitüni tecuicucate yunaime. ³⁶ Cuini mieme menivaviriecäitüni me'imayüanique siqueresü 'ixuriquieyasie. Müme memimayüa mepanayexürie yemecü.

15

Titacü mütişeviximarie tevi
(*Maricuxi 7:1-23*)

¹ Mericüsü 'ana Quesusisüa meniu'axüani Pareseusixi, hipatüta 'inüaricü memüte'üquitametücai, Querusareme memeyecü müpaü me'utiyaütü, ² Titayaricutaxi 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete mete'itisana yutusima vayeiyari. Cari mepüca'ucamaimava quepaucua memüte'uticua'a. ³ Mücü masi müpaü tinivaruta'eiya, Titayaricutaxi xeme püta yaxecatayurie Cacaüyari que müti'aita, yuyeiyarisie xemüteviyanicü. ⁴ Cacaüyari meripai müpaü niutayüni, Quetinivareuyehüvirieca 'a'uquiyari 'avarusi. Tavarita müpaü niutayüni, Que mü'ane 'axa mutainenü yu'uquiyari yuvarusi hepaüsita, que'umierieni xei mieme. ⁵ Xeme püta müpaü xeniutiyuaneni, Que mü'ane xeniü müpaü müticühüave yu'uquiyari ya yuvarusi, Que nematiparevieniquecai, mücü 'imiquieri püta nepayeitüa, haitü, mücü xeniü pücaheuyevese 'uxa'atüni varie mütivareuyehüvirienicü yu'uquiyari yuvarusi. ⁶ Xepitürücariyapi tita Cacaüyari mütiutayü, yuyeiyarisie yaxemütecahunicü. ⁷ Yacü xEICÜA xeputiyaane. Quisariyaxi 'aixüa putayü ticuxatatu xehepaüsita, müpaü 'utaitü,

⁸ 'Icü teüteri yutetacü xEICÜA

Quename meneteheuyehüvirie meputiyaane.

Que memüte'u'iyari püta, teva mepu'üva.

⁹ Yacü xEICÜA menenayexeiyanü

Tita memüte'üquita, teüteri püta va'aisica mühücücü xEICÜA.

¹⁰ Mericüsü yu'aurie varutahüaveca teüteri, müpaü tinivarutahüave, Xequeneu'enana, xequetenemaivaveni. ¹¹ Tita tevi teta müreutahaque, mücücü pücaşeviximarieni. Masi tita tetana müratineica, mücücü püta caniseviximariemücü tevi.

¹² Hicü teyü'üquitüvamete 'aura me'acüneca müpaü metenitahüave, Müpaü peccati-mate, Pareseusixi mücü niuqui me'u'enieca meniuyeha'ani. ¹³ Müpaü tinivaruta'eiya, Naitü 'iteüri ne'uquiyari taheima macave müca'ica'e püvatihuna. ¹⁴ Xequenivahayevani. Me'acücüpëtü mepüvarahapana hipame memacücupe. 'Acüpëtü xeime macüpe xüca 'ahanani, yuhutatü mevatixavasie meneucaxüriecuni.

¹⁵ Hicü Pecuru müpaü tinitahüave, Quetaneutahecüasitüiya 'icü 'üquisica. ¹⁶ 'Iya rehüave, Cari xemeta 'asixepüccatamate. ¹⁷ Tietüsü müpaü xecatemaica, naitü rateta müreutahaque huriepana nicayune, nihüani. ¹⁸ Tita rateta müratineica 'iyarieyasie püta patineica. Mücütütü niseviximara tevi. ¹⁹ Va'iyarisie natineicani tita memüteyurie, 'axa meteyücühüaveütü, meteyumemivatü, mevacumaüvatü hipame va'ütama vacünama, mevacumaüvatü que mü'ane mücayü'üya mücayücüna, metenavayatü, mete'itavatü quepaucua memütehecüata, 'axa me'utiyaütü hipame vahepaüsita. ²⁰ 'Icücü caniseviximarieca tevi. Peru müpaü que memüteca'ua meca'ucamaimavatü, mücücü pücaşeviximarieni tevi.

Yuri que müti'eriecai 'uca Canani quiecame
(*Maricuxi 7:24-30*)

²¹ Mericüsü mana heyeyaca Quesusi, Tiru Siruni cuieyarisie neyani. ²² Hicü mana caninuanü Canani quiecame 'uca mücü cuieyarisie heyeyaca. Niutahivacaitüni müpaü 'utaitü, Quenenenenimayaca Ti'aitame, Raviri pemünu'aya. Nenive 'uca cui püyüane, cacaüyari 'axa mü'ane pinü'ü. ²³ Quesusi püca'ita'ei. 'Aura me'acüneca teyü'üquitüvamatemama, müpaü metenitahüave, Quenanunü'a. Tasicuveiyanetü putahiva xEICÜA. ²⁴ Mücü müpaü niutayüni, Ne muxasi memeuyexürüve vahesüa xEICÜA neneyenü'arieni 'Ixaheri quie quiecatari vahesüa. ²⁵ 'Uca 'aura 'ayaca niutihüximaqueni hetüana müpaü tivavirietü, Ti'aitame 'acu, queneneuparevi. ²⁶ Müpaü tinita'eiya, 'Aixüa capü'aneniqueyu xüca tevi türi vapa vanavairienique, sinurixi xüca vaminique. ²⁷ 'Uca rehüave, Xasunicü peputaine Ti'aitame, peru 'asita sinurixi mepiticua'a temüxiqiyari vacusiyarima vamexasie manacavivive. ²⁸ Hicü Quesusi müpaü tinita'eiya, 'Uca 'acu, cuini mieme yuri pepüti'erie. Que matinaque, yapeque'itüarieni. 'Anatütü cananayehüiyani nu'aya.

Quesusi que müti'aranayexürie yumüireme

²⁹ Mericüsü mana heyeyaca Quesusi, haracuna tesita caninuanü Carereya cuieyarisie. Yemurisie 'utiyaça mana nayerüni. ³⁰ Hicü hesüana meniu'axüani yumüiretü teüteri huriecate mevaravitütü, müme meta vamamate müttutunical

memacücüpecai memünenurietücatei hipameri yumüireme. Hetüana menivacutuacaitüni, 'iya nivaranaxürüvacaütüni. ³¹ 'Ayumieme teüteri menihüxiyani mevaxeyiatü nenuriecate que memüteniuvavecai, huriecate que memüte'u'uvacai, memacücüpecai que memüteheunenierercai. 'Aixüa meniutiyanecaitüni 'Ixaherisixi yucacaiyari hepaüsita.

*Teüteri que mütiyarumi nauca miriyari
(Maricuxi 8:1-10)*

³² Hicü Quesusi yu'aurie varutahüaveca yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete müpaü tinivarutahüave, Ne teüteri nenivanenimayaca. Haica tucari meniuyurieni hicü nehüsüa. 'Tcuai mepücahexeiya. Nepücanevaüriya meyhacacuitüveme nemüvarenü'anicü, capa metiveranaxüame mehecaxürieni huyeta. ³³ Hicü teyü'üquitüvamete müpaü metenitahüave, 'Uva macumavesie haque tepeicaxeiya pa yapaümeme temütevaminicü teüteri yayupaümeme. ³⁴ Quesusi müpaü tinivaruta'ivaviya, Quepaümeme xepexeiya pa. Müme müpaü meniutiyuane, 'Atahutame, quesüte meta yapaümeme 'esimepepeme.

³⁵ Tivaruta'aitüaca teüteri memücuyaxixüanicü cuiépa, pa cananucü'üni 'atahuta payari, quesüte meta. ³⁶ Pamüparyisi 'ipitüaca Cacaüyari, nititara pa, tivaru'ütüa teyü'üquitüvamete, teyü'üquitüvamete meta varuta'ütüa teüteri. ³⁷ Yunaitü metu'ucuaca meniutihuxani. Menicuxeürieni tarimeyari manuyuhayevaxü, 'atahuta quirivayari hüpüneme. ³⁸ Memüte'ucuai nauca miriyari mecaniyupaümecaitüni 'uquisi xeiçüa, 'ucari türi meta mepüca'inüaricai. ³⁹ Hicü varutanü'axüaca teüteri canuvacie nicayerüni. Macarani cuieyarisie neyani.

16

*'Inüari que memüte'itavaviri Pareseusixi Saruseusixi
(Maricuxi 8:11-13; Rucaxi 12:54-56)*

¹ Mericüsü Pareseusixi Saruseusixi meniu'axüani. Me'inüatatüvetü, menitavavirieni 'inüari memüxeiyacü taheima mieme mupitüarie. ² 'Iya müpaü tinivarutahüave, Xeme taicai müpaü xeputiyuane, 'Uxa'a xüari sipüreu'aneni, camü haivitüri nixuxureni. ³ Ximerita hicü pücavierüme xeputiyuane, camü haivitüri nixuxureni 'aneusuica. Tamüsü xepimate que mütiyuxexeiya haivitüri. Cari xepücaüyüvave xemeitimanicü 'inüari hicü muxuave que mütiyuxexeiya. ⁴ Hicü miemete teüteri 'axa mepüteyurie, mepüvacumaüva hipame va'ütama. Müya me'ananetü 'inüari mepücuvautüve memixeyacü, peru 'inüari mepücapitüarieni, Cunasi 'inüari que müratüa, müpaü xeiçüa mepütepitüarieni. Hicü varucu'eirieca neyani.

*Tiyucuxanariyame Pareseusixi vahesüa mümieme
(Maricuxi 8:14-21)*

⁵ Mericüsü teyü'üquitüvamete hamatüana menecüne 'anutäyüepai, peru metenatümaiya pa memanu'üniqecai. ⁶ Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Yumarima 'aixüa, xequeneyü'üviyani tiyucuxanariyame hepaüsita Pareseusixi Saruseusixi vahesüa mümieme. ⁷ Mücü müpaü meteniyutahüave, Pa temücaheye'üicü 'ayumieme müya cananeni. ⁸ Quesusi retimaica que memüteyücühüavecai, müpaü niutayüni, Titayari niuqui xetexüatüa xeme, pa tepücahexeiya xeteyücühüavetü. 'Esiva cari yuri xepüte'erie. ⁹ Cari 'asixepücatemate cuxi. Xepücahe'eriva 'auxüvime payari cümana yu'auxüvime miriyari mememiçüie, quepaümeme quirivayari xemucuxeüri, ¹⁰ mesü 'atahuta payari cümana nauca miriyari mememiçüie, quepaümeme quirivayari xemucuxeüri. ¹¹ Titayari 'asixecatemate, quename pa necaxatatü müpaü netixe'utahüavixü, Xequeneyü'üviyani Pareseusixi Saruseusixi vahesüa mieme tiyucuxanariyame hepaüsita, ne'utaitü. ¹² 'Anaque yamecatenetimani quename memüyü'üviyanicü tiyucuxanariyame hepaüsita cahainecai, masi Pareseusixi Saruseusixi va'üquisica hepaüsita memüyü'üviyanicü püta hainecai.

*Pecuru que mütiyuecütataxü, Quesusisie tiviyatü
(Maricuxi 8:27-30; Rucaxi 9:18-21)*

¹³ Mericüsü Quesusi Sesareya Piripusie nuaca, nivacu'ivaviyacaitüni yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete müpaü 'utaitü, Teüteri que me'utiyuane ne que nepüpaicü, Yuri Tevi que nemütiühücü. ¹⁴ Mümesü müpaü metenita'eiya, Hipatü quename vaniu Vani Ti'üyame pehücü, meputiyuane, hipatüta quename vaniu 'Eriyaxi pehücü, hipatüta quename Queremiyaxi, 'ecüsü texaxatamate xevitü pepühücü meputiyuane. ¹⁵ Müpaü tinivarutahüave, Xemeta, que x'e'utiyuane que nepüpaicü ne. ¹⁶ Simuni müpaü tinita'eiya Pecurutütü, Que mü'ane manayexeyarie Cürisütütü, 'ecü pecanihücütüni, Cacaüyari mayeniere pepünu'aya.

¹⁷ Quesusi müpaü tinitahüaveni, 'Aixüa pepu'itüarie 'ecü Simuni Cunasi pemünu'aya. Tevi vai xuriya xeiçüa hücütütü, yapücamatiu'üquitüa, masi ne'uquiyari taheima macave yamatüni'üquitüani. ¹⁸ Nesü müpaü nepümaticühüave, 'ecü Pecuru pecanihücütüni, tete

pemütiteva. 'Icū tetesie nepūvaruti'uitūani mūme 'arique memūyutixexēūrivani nehēsūa miemete. Mūme mepūca'a'ivarieni, sepa memūcui'iva. ¹⁹ Yavi nepūmasi'uitūani cūmana mūxūnarūva haque mūre'aita que mū'ane taheima macave. Tita cuiēpa pemūcatitauni, mūpaū pūcatitauniyarieni taheimata. Tita cuiēpa pemūtitaunie, mūpaū pūtitauniyarieni taheimata.

²⁰ 'Ana nivaruhūritūani teyū'ūquitūvamete 'asimemūcatehehūavenicū xeime quename Cūrisitūtūcai.

Quesusi que mūtivarutaxatūa que mūtimmerieniquecai
(*Maricuxi 8:31-9:1; Rucaxi 9:22-27*)

²¹ Mericūsū 'ana Quesusi nisūtūani tivahecūatātū yuhēsūa miemete teyū'ūquitūvamete, mūpaū 'utaitū, Neuyevēca Querusareme nemeūiyunecū haitū, vaūca nemūtūcūine ta'uquiyarima vahēsūa mara'acate memūhūritūarie vahēsūa mūme meta 'inūaricū memūte'ūquitamete vahēsūa haitū, nepemierieni, hairieca tucari nepanucuqueni haitū.

²² Hicū Pecuru yateva heivītūani nisūtūani 'icu'imaīyatū mūpaū 'utaitū, Tixaū Ti'aitame. Mūpaū pepūca'itūarieni. ²³ Quesusi cui 'enutaxeitū mūpaū tinitahūave Pecuru, Xāsīe queneuye'a, Cauymarīe 'acu. Pepūnesicunūitūamūcū, Cacaūyaripaū mūpūcare'iyaricū, teūteri vahepaū pūta pemūre'iyaricū.

²⁴ Hicū Quesusi mūpaū tinivarutahūave yuhēsūa miemete teyū'ūquitūvamete, Tevi xūca yuvaūriyani nehamatū mūyeicanicū, que'uyutatūani queyuvaūriyani sepa curuxisie mumerie, nehēsie quetiviyani. ²⁵ Que mū'ane mūyutavicueisitūamūcū caniyutatūmaīyamūcū. Que mū'ane pūta mūyutatūmaīya nehēsie mieme, niyutavicueisitūamūcū yemecū. ²⁶ Tevi nai cuiēpa mūtixuave xūca ti'ivanique, tita ra'ivaqueyu xūca yutatūmaīyanique. Titacū tiyutūani tevi, yutucari mūcanavaiyarīenicū. ²⁷ Yuri Tevi que nemūtūhūcū, necaninūamūcū ne'uquiyaripaū nēmarivetū nēniuqui tuayamete vahamatū. 'Ana nepūrapica, yuxexūtū que memūteyurīecai 'anaque 'amecatenapiniyarīecuni. ²⁸ Niuqui caniseūyeni que nemūtūxēcūhūave, hipatū 'ena memū'uva mēpūcācuini mexi mecānesixēiyavave Yuri Tevi neye'acacu, neti'aitacacu.

17

Yūcū tiyuxexēiyatū que mūrātūa
(*Maricuxi 9:2-13; Rucaxi 9:28-36*)

¹ Mericūsū 'ataxeīme tucari 'anucayacu, Quesusi canivarevitūni Pecuru, Cacuva, 'ivaya meta Vani, yemuri 'emutevisie yūhūcūame. ² Hicū me'ixēiyacacu yūcū 'anētū nayeitūarieni. Nayexavātūre taupaū. 'Ixurīqueīya tuxatū ratūa hecūariyapaū. ³ Hicū mevaxēiyacacu memasiūcūtū menacūne Muīxēi 'Eriyaxi, hamatūana metenicuxatacātūni. ⁴ Hicū Pecuru mūpaū tinitahūave Quesusi, Ti'aitame, 'aixūa canī'aneni, 'uva temū'uvacū tame. Xūari pūmasinaque 'ena xamaru nemūtūivevīeni haicame, 'ahēsie mieme xeime, Muīsexisie mieme xeime, 'Eriyaxisie mieme xeime. ⁵ Taniucacacu cuxi, yapaucua haivītūri mūxavatū nivareutinani. Haivītūrisie xevitū niutaniuni mūpaū 'utaitū, 'Icū caninenivetūni mūnaqui'eriva, mūcūcū neninaqui'aca. Xequene'enieca 'iya. ⁶ Me'i'enieca teyū'ūquitūvamete, menūti'ūximā'uni cuini mieme memamatū. ⁷ Quesusi 'aura 'ayaca, varutimayūaca mūpaū niutayūni, Xequenanucu'uti xepūcaheumamaca. ⁸ Mehanenierētūcūneca, Quesusi xēicūa mēpuxēi, xeime pūcatixaū.

⁹ Hicū yemurīsie me'acānexūaximecacu, Quesusi mūpaū tinivaruta'aitūani, Tita xēmūte'uxeī, xēme xepūcatehaxaxatūvani xēime, mexi cuxi mūquite vasata necā'anucuquetūarīeve, Yuri Tevi que nemūtūhūcū, 'ariqueque xēicūa. ¹⁰ Hicū teyū'ūquitūvamete mūpaū metenitahūave, Mericūte mūme 'inūaricū memūte'ūquīta, titayari mūpaū mete'utiyaune quename heuyevēse 'Eriyaxi meri munuanicū. ¹¹ Mūpaū tinivaruta'eīya, Neuyevēca siepūre 'Eriyaxi meri munuanicū, 'aixūa miyurīenicū naime. ¹² Ne masi mūpaū nepūtūxēcūhūave, 'Eriyaxi 'ari caninuanī. Mēpūca'imaicai me'ixēiyatū, masi que mūtivanaquecai yamepiyurie. Yaxeicūata Yuri Tevi que nemūtūhūcū, nepūtūcūine yamēsiyurīecacu hepaūna. ¹³ Ana mūpaū mēpūtehetima teyū'ūquitūvamete, Vani Ti'ūyame mūxatacācū.

Quesusi que mūrenayehūa temaicū mūquīerīxīecai
(*Maricuxi 9:14-29; Rucaxi 9:37-43*)

¹⁴ Mericūsū teūteri yumūiretū mana memū'uvacaisie meta'axūaximecacu, tevi 'aura caniyūyani hēsūana. 'Utūnunamaqueca hūxīena ¹⁵ mūpaū niutayūni, Ti'aitame 'acu, nenive quenēnenimayaca. Pūquīerīxie, cui pūyūane. Heīva natīvausēni taīpa heivata hapa. ¹⁶ Nenīva'atūirīeni 'ahēsūa miemete teyū'ūquitūvamete. Mēpūyutatēxi me'enayehūanīque. ¹⁷ Quesusi mūpaū niutayūni, 'Acusū xēme hicū xēmūmiemete yuri xepūcate'erie, yū'iyarīsie xepūxamurie. Quepaūmēxa peuyevēse xēhamatū nemūyeicanicū, quepaūmēxa

nepüxenevieca. Xequenavitüqui 'uva nehësüa. ¹⁸ Hicü Quesusi 'itatiecu cacayıari 'axa mü'ane minücai, pixünaxü. 'Anatütüri nanayehüiyani temaicü.

¹⁹ Hicü teyü'üquitüvamete 'aura me'acüneca Quesusisüa yühücüate müpaü meniutiuyani, Titayari tete'itatexie tame te'eyenü'anique. ²⁰ Müpaü tinivarutahüave, 'Esiva xeiçüa yuri xemüte'erieçü, 'ayumieme xepitatexie. Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, musitasa 'imüariyari'paü 'esipemecü xeiçüa xüca yuri xete'erieca, xüca müpaü xete'itahüave mücü yemuri mana muve, Queneu'apata 'uma püta, xe'utiuyatü, mücü niyupatamücü. Xeniquemacacuni naime. ²¹ Peru yunenevietü yuhaquietü xeiçüa caniyüveni meyenü'anicü müpaü mü'ane.

*Tavari Quesusi que mütivarutahüavixü que mütimierieniqueca
(Maricuxi 9:30-32; Rucaxi 9:43-45)*

²² Mericüsü quepaucua memuyucuxëri Carereyasie, müpaü tinivarutahüave Quesusi, Yuri Tevi que nemütihücü, necaniyetuiyamücü teüteri vahësüa. ²³ Müme mecanen-imieçuni. Hairieca tucarisie necananucüquemücü. Cui mepüyuhiveriecai müme.

Tumini tuqui 'amüpasie mieme, que mütiiuyutua

²⁴ Mericüsü Caperünaume me'u'axüacu, müme tuqui 'amüpasie mieme tumini memücuxexeürivacai meniu'axüani Pecurusüa. Müpaü metenitahüave, 'Iya xeniu mütixe'üquitüa tuqui 'amüpasie mieme catiyutua. ²⁵ Hü, pütiiuyutua, rehüave.

Hicü quita heutahacu 'asicatayüvecacu cuxi, Quesusi müpaü tinitahüave, Que peticu'eriva Simuni. Que hate mepüçuetatüarie cuiëpa memütama teva'aitüvamete vahësia memütuyutuanicü 'amemüte'apicacü. Te'aitamete vanivema meteyutua, nusu hipatü mepütuyutua. ²⁶ Pecuru, Xüari hipatü mepütuyutua 'utayücu, Quesusi müpaü tinitahüave, Mericüte, vanivema mepüxüüni. ²⁷ Peru tepüçavahaxüatüani. 'Ayumieme haracuna quenemie, mana queneucavivi cuaisü. Que 'anetü meri manüviere quesü, mücü quenanatihani. Pehenutatetapieme mana tumini pepetaxeia 'auxüme 'inüariyari tuminiyari. Mücü quenivaye'üi quenivaruta'ütüa nehësie mieme 'ahësie miemeta.

18

Que mü'ane masi müve'eme

(Maricuxi 9:33-37; Rucaxi 9:46-48)

¹ Mericüsü 'ana Quesusisüa meniu'axüani teyü'üquitüvamete müpaü me'utiuyatü, Mericüte, quepaicü masi cuiüni mieme püve'eme, taheima macave que mütivaxeia müme mütiva'aitüa. ² Quesusi yu'aurie 'itahüaveca nunusi vahüxie nitaqueni. ³ Müpaü niutayüni, Caniseüyeni que nemütixecühüave, ta'aurie xüca xeca'axürieni, türi vahepaü xe'anenetü xüca xeca'acüne yemecü xepüçahutahaxüani haque müre'aita que mü'ane taheima macave. ⁴ Que mü'ane yuhepaüsita 'asica'utaitü mayuyeitüani 'icü nunusipaü, mücü canihücütüni que mü'ane masi cuiüni mieme müve'emetüni, taheima macave que mütivaxeia müme mütiva'aitüa. ⁵ Que mü'ane mitanaqu'erieni xeime nunusi 'icüpaü mü'ane nehësia mümiemecü, mücü pünesitanaqu'erieni neta.

Teüteri que memütëcununitüariva

(Maricuxi 9:42-48; Rucaxi 17:1-2)

⁶ Mesü 'ime mecavavemetetütü yuri memüte'erie nehësie, que mü'ane micunuitüa sepa xeime, 'aixüa caniyüniqeyu masi xüca mata mahete 'acatütüarienique cüipieyasie, xüca haramarasie heucahüiyanique meucatevasie. ⁷ Xüa 'ui que me'itüarieni cuiëpa memütama memüyucununitüvacü. Neuyevca teüteri memücunuitüarieni, peru xüa 'ui mücü tevi que mü'ane müvacunuitüani.

⁸ Xüca 'amama masihëcahüpani ya 'a'üca, quenavitequi quenehüva. 'Aixüa caniyümücü masi pemeutahanicü tucari maxuavesie pemamapurutü pe'ücapurutü, peru 'aixüa püçayüni huta mamayari huta quetayari pehexeyatü xüca peheucahüiyani tai yuheyemecü müta'asie. ⁹ Xüca 'ahüxi masihëcahüpani, quenivayetu'i quenehüva. Masi 'aixüa caniyümücü tapa xeiçüa peheunieretü pemeutahanicü tucari maxuavesie, peru 'aixüa püçayüni naisata peheunieretü xüca peheucahüiyani xasi taiyariarisie.

Muxa meuyevëcai 'ixasieya hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

(Rucaxi 15:3-7)

¹⁰ Yumarima 'aixüa xepüçavatave'erieca 'ime memücavavemete, sepa xeime. Müpaü nepütixecühüave, müme vaniuquü tuayamete yuheyemecü 'amecaniu'uvani ne'uquiyari taheima macavesüa, mepicühüave. ¹¹ Yuri Tevi nehücütütü que nemütinua, nevativicueisitüanique memeuyexürie, 'ayumieme necaninuani.

¹² Que xetecu'eriva. Tevi xüca xei sienituyari varexeiyani yumuxasi, xüca xevitü müme heuyevëni, hipame cativacu'erieni hürisie nauca teviyari heimana tamamata

heimana 'atanaucame, cativaumie meuyeve. ¹³ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xüca 'acu heitaxeiya, mücücü niyutemavieca cuini mieme, que mücatiyutemavie memücaheuyexüriecai vacü nauca teviyari heimana tamamata heimana 'atanaucame vacü. ¹⁴ Müpaü yaxeicüa xe'uquiyari taheima macave pücayuvaüriya meuyevenicü sepa xevitü 'icü memücaavemetete.

*Que müreyeveve müreyehüvirienicü yu'iva
(Rucaxi 17:3)*

¹⁵ 'A'iva xüca 'axa masi'uyurieni, mana quenemie yaquetineutahüavi yühücüate xeti'utü 'ecü 'iya. Xüca masi'u'enieni, 'a'ivatütü pühücütüni xeyunaqui'erietü. ¹⁶ Me xüca camasi'u'enieni, xeime quenanutüqui ya yuhutame, tehecüatamate vaniuquicü naitü niuqui müseirecü, yuhutame ya yuhaicame vaniuquicü. ¹⁷ Müme xüca cavaru'enieni, yaquetinivarutahüavi memüyutixexeüriya. Xücate cavaru'enieni memüyutixexeüriya, que mü'ane tanuivarisie mücamiemepaü quetineuxeiya, tiyucuanamepaü.

¹⁸ Caniseüyeni que nemütixecühüave, tita xemütetataunie 'ena cuiepa, mücü pücatitauniyarieni taheimata, tita xemütetataunie 'ena cuiepa, mücüta pütitauniyarieni taheimata.

¹⁹ Tavari caniseüyeni que nemütixecühüave, yuhutatü xeme xeyu'enietü xüca yaxeicüa xeteyumaica 'ena cuiepa tita xemütetavauni hepaüsita, sepa que mütitita, ne'uquiyari taheima macave müpaü catinixepitüamücü. ²⁰ Haque yuhutatü yuhaicatü memeyuxeürie menesitahüaveque, mana nepuyeicani vasata.

²¹ Hicü Pecuru 'aura 'ayaca müpaü tinitahüave, Ti'aitame, quepaümexa nepüreyehüvirieni ne'iva, 'axa nesiyurieyu. 'Atahutamexa va'atü. ²² Qesusi müpaü tinitahüave, Ne 'atahutamexa nepücahaine, masi haica teviyari heimana tamamata heimana 'atahutamexa püta.

Tevi mücayuvaüriyacai müreyehüvirienicü xeime

²³ 'Ayumieme nepaine, 'ipaü catini'aneni ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave. Tevi yucuepa müti'aitametücai müpaü pütüta'ai, te'uximayatametemama 'amemüte'apicacü tita müreyevecai. ²⁴ Mericüsü müpaü tisutüacu vavavirietü, xevitü hesüana pü'atüarie, meuyevecai xei miriyari miriyari 'inüariyari 'amürapicacü tumini. ²⁵ Mücaheixeyacacü cümana mütiyutuanicü, mücü ti'aitame müpaü pütüta'ai mütiyacacü tevi, 'üyayata türiyamamata piniteyata, mücü tuminiyaricü 'amürapiniyarienicü. ²⁶ Hicü hetüana niutihüximaqueni ti'uximayatame müpaü 'utaitü, Queneneucuevica cueritü, nai nepürapica. ²⁷ Hicü mücü ti'uximayatame cusiyarieya 'inenimayatü nixüna, reiyehüviriri tita müreyevecai. ²⁸ Mericüsü ti'uximayatame heyaca neitaxeiya yuhepaü 'aneme ti'uximayatame. Peuyevecai 'iya xei sienituyari 'inüariyari xeciüa mi'ütüanicü. Cüpitüana 'iviya müpaü tinitahüave, Queneneu'ütüa tita müreyeveve pemürapinecü. ²⁹ Hetüana niutihüximaqueni hepaüna 'anetü ti'uximayatame, müpaü 'utaitü, Queneneucuevica cueritü, nai nepürapica. ³⁰ Mücü pücayuvaüriyacai, masi tiniuta'aita casariyanata manutahüyanicü mexi carapivecai tita müreyevecai. ³¹ Mericüsü hepaüna me'anenetü te'uximayatamete hipatü me'ixeyaca que mütiuyari, cuini mieme meniutihiverieni. Mehecüneca, que mütiyüü nai metenitaxatüani yucusiyari. ³² Hicü cusiyarieya 'itahüaveca müpaü tinitahüave, Cari 'axa pepütüca'iyari. Camü ne nemareuyehüviriri tita müreyevecai pemürapinecü naimecü, yapemutayücü. ³³ Caricuta müpaü careuyevecai 'ecütari peminenimayacacü 'iya 'ahepaü müti'uximayatame, yaxeicüa que nemümatinenimayataxü ne. ³⁴ Cusiyari ha'atü yemecü niyetuani teyu'uximatüvamete vahesüa mexi carapivecai tita müreyevecai naime.

³⁵ Yaxeicüata ne'uquiyari taheima macave püxeyurieni xüca yuxexütü 'aixüa 'iyaricü xecatevareuyehüvirivani yu'ivama.

19

*Qesusi que müti'üquitacai, memücu'eiriva vaxatatü
(Maricuxi 10:1-12; Rucaxi 16:18)*

¹ Mericüsü Qesusi 'inüca 'icü niuqui, Carereya cuieyarisie niuyupata, Cureya cuieyarisie neyani Curutani hatuxameyari 'anutaüye. ² Teüteri yumüiretü meniveiyacaitüni. Mana nivanarayexürüvacaitüni.

³ Mericüsü Pareseusixi hesüana meniu'axüani me'ita'inüataque müpaü me'utiuyatü, Titauniva yü'üya mücu'eirienicü naimecü. ⁴ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Müpaü xecate'iterüvavave, mücü matüaripai müvarunetüa, 'uquitüme 'ucatüme müvarutivevi. ⁵ Müpaü niutayüni, 'Ayumieme 'uqui niyupatamücü, yu'uquiyari yuvarusi vahesüa niyeyeimücü, yü'üyasie tiniviyamücü püta. Memüyuhutacai xei vaiyari mecanacünicuni meyuxevitü, cananuyüneni. ⁶ 'Ayumieme mecaniyuxevini, nepücayhutari, xei vaiyari mehümetütü.

'Ayumieme Cacaüyari müvarutaxeviriyaxücü, tevi pücvataxüriexüani. ⁷ Peru müme müpaü metenitahüave, Mericüte, xüca müpaü 'aneni, titayari Muisexi müpaü tiu'aitaxü xapa 'eiriya hepaüsita mihuritüanicü micu'eirienicü. ⁸ Mücü müpaü tinivarutahüave, Muisexi yu'iyarisie xemü'itutupecü canixe'utaunieni xemüvacu'eirienicü yü'ütama. Peru matüaripaitü müpaü cacani'anecatüeni. ⁹ Ne masi müpaü nepütixetahüave, que mü'ane micu'eirieni yü'üya, mitivitüni xeime, mücü canicumävamücü que mü'ane mücayü'üya xeime cünaya mühücücü, me xüca 'uca mü'üyatücai 'icumayüaveni xeime mücayücuna meri xeicüa, picu'eirieni. Que mü'ane meta mitivitüni mücu'eiriva, mücüta nicumävamücü xeime 'üyaya.

¹⁰ Hicü teyü'üquitüvamete müpaü metenicühüaveni, Cari xüca müpaü 'aneni 'uqui 'ucamatü que mütivaiyacü, 'aixüa cani'aneniqueyu masi xüca caneüquenique. ¹¹ Mücü müpaü tinivarutahüave, 'Icü niuqui yunaime vahesie pücamieme. Müme müpaü memütepütarie, müme vahesie xeicüa canimiemetüni. ¹² Hipatü mepücaneüquivave müpaü me'anenetü memutinuivaxücü. Hipatüta mepücaneüquivave müpaü me'aneneme teüteri memüvarayeitüacü. Hipatüta yücümana mepücaneüquivave, yamütüyünicü que müti'ane ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave. Que mü'anesie mümieme 'icü, hesiena quetinaqueni.

*Quesusi que mutayü türi vahesie mieme 'aixüa memü'itüarienicü
(Maricuxi 10:13-16; Rucaxi 18:15-17)*

¹³ Mericüsü 'ana türi men'atüarieni hesüana, vahesie 'utimeme müyutanenevienicü, peru teyü'üquitüvamete menivarutate'acaitüni. ¹⁴ Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Xequenivapitüaca türi, xepücavenenaca nehüsü memü'axenicü. Müya memü'anene catiniva'aitüvametüni que mü'ane taheima macave. ¹⁵ Hicü vahesie 'utimeca neyani.

*'Uqui müxicutücai
(Maricuxi 10:17-31; Rucaxi 18:18-30)*

¹⁶ Hicü 'uqui hecuatü hesüana ninuani müpaü ticühüavetü, Ti'aitame 'acu, tita reuyevese 'aixüa nemütüyurienicü, tucari mücaxüve nemexeyanicü. ¹⁷ Müpaü tinita'eiya, Titayari peneticu'ivaviya tita 'aixüa müti'ane hepaüsita. Que mü'ane 'aixüa mü'ane yuxevitü 'apuyeica Cacaüyaritütü. 'Ayumieme xüca peheutahamücü tucari maxuavesie, yaquetinecamieni que müti'aita. ¹⁸ Rehüave, Que mü'ane 'aisica 'acu. Quesusi rehüave, Müpaü manuyüne, pepücati'amemivani pepüca'icumaüva xeime 'üyaya, pepücatinavayani, peti'itavatü pepücatihecütatani, ¹⁹ quetinivareuyehüvirieca 'a'uquiyari 'avarusi, quene-naqui'erieca 'ahapai tevi que pemüti'anaqui'erie manuyüne. ²⁰ Hicü 'uqui müpaü tinitahüave, 'Icü naisesie yanepüticamie temaicüyaripai. Tita cuxi reuyevese. ²¹ Quesusi müpaü tinitahüave, Xüca pe'avaüriyani pemaye'anicü, quenemie, quetineutua 'apini, quetinivarumicua memümamave. Müpaü petiyurieme väuca pepeucaqueni taheima. 'Ana pe'ayame nehiesie quetineuviya. ²² Hicü 'uqui 'icü niuqui 'u'enieca neyani yuhiverietü, väuca mürexeiyacaicü.

²³ Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, canicuaniveni xicu maye'anicü müti'aitüvametünicü que mü'ane taheima macave. ²⁴ Tavari müpaü nepütixecühüave, que müticuanive xicu maye'anicü Cacaüyari müti'aitüvametünicü, masi püccuanive cameyu manuyehanicü 'ivipame hüxieyasie. ²⁵ Me'u'enanaca teyü'üquitüvamete yeme meniuhüxiyani. Müpaü meniutiyanecatüni, Xüca müpaü 'aneni, quepai püyüve mütavicueisitüarienicü. ²⁶ Hicü Quesusi vaxeyatü müpaü tinivarutahüave, Teüteri mepücaüvave, peru Cacaüyari naimecü caniyüveni. ²⁷ Hicü Pecuru müpaü tinitahüave, Camüsü tame tepeicü'eiri naimie 'ahesie tepüteviya. Mericüte, tita tetehexeiyani tame. ²⁸ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xeme nehiesie xemüteviya, quepaucua cuie mühecuasie temü'axüani, Yuri Tevi nehücütütü quepaucua ne'avenisie nemayerüni neti'aitatü visi ne'aretü, 'ana xemeta 'isücate xecanacünicuni. Tamamata heimana huta 'uveniyarisie xe'ayaxeme xecateniva'aitücacuni teüteri tamamata heimana yuhutame nuivarite 'Ixa-herisie memüyecü. ²⁹ Que mü'ane micu'eiri yuqui yu'ivama 'uquisi 'ucari, yu'uquiyari yuvarusi yunivema yucüe, xüca varucu'eirieni nehesüa mümiemecü, mücü cuini mieme masi varexeiyatü canayeimücü, tucari mücaxüve hexeyatü payani. ³⁰ Yumüretü hicü miemete memümexüacate 'imatüremete mecanacünicuni, 'imatüremete mexüacate mete'acüne.

20

Caxie haraverita memüte'uximayacai

¹ 'Ipaü catini'aneni ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave. Tevi quiecame ximeri meri neyani vata'inienique te'ivamete haraveritana memüteta'ivacü caxie hepaüsita.

² Mûpaü tivarutahüavecu xei tucarisie mieme que mütiyutuacai, meniuyuvaüriya, ni-varenü'ani yuharaverita. ³ Hicü 'anatinecu heyaca nivaruxeyia hipame queicari hixüapa memüti'ucaí mecate'ivatüvetü. ⁴ Mûpaü tinivarutahüave, Xemeta haraverita xequenehu. Que mütheiserie nepütixepitüani. Hicü menecüne. ⁵ Mericüsü tavari heyaca tuca tavarita cüa caviecacu yaxeicüa pütüiyuri. ⁶ Hicü 'acayunirümecacu neyani. Hipameta nivarecaxeyia mana meti'ucame. Mûpaü tinivarutahüave, Titayari 'uva xeteti'utu tucariçü xecate'ivatüvetü. ⁷ Mûme mûpaü metenitahüave, Tevi pücatasita'inieve temüteta'ivacü. Mûpaü tinivarutahüave, Xemeta haraverita xequenehu. Que mütheiserie, yaxepütepütüarieni. ⁸ Mericüsü 'ucutaicarecu haraveri cusiyari mûpaü tinitahüave yuparevivame, Te'ivamete quenivaretahüavi, quenivare'ütüani va'ivarica xique miemetexi meri, 'ariqueque ximeri miemetexi. ⁹ Hicü müme 'acayunirümecacu memutahüavarie me'u'axüaca xei tucarisie mieme meniuta'ütüarieni yuxexuitü. ¹⁰ Mûme matüari memutahüavarie me'u'axüaca, mûpaü mepütecü'erivacai vaücava masi memü'ütüarieniqueacaiçü, peru mûmeta yaxeicüa xei tucarisie mieme meniuta'ütüarieni yuxexuitü. ¹¹ Me'itanaçü'erieca yu'ivarica, menitüinquimani haravericame ¹² mûpaü me'utiyaütü, Camü 'ime 'imatürieaque memü'axüa xei hurayari mepyuri xeiçüa caricuta yaxeicüa pepütivarupitüa tahepaü, sepa tame temüte'ucacucüinecai tucariçü, sepa temücuaxiyatücatei xürüpa tame. ¹³ Mücü 'ita'eiyaca xeime müme mûpaü niutayüni, Nehamicu 'axa nepücamasü'yuri. Pecatiu'avaüri que nemanecai xei tucarisie mieme que memütinetuacai. ¹⁴ Quenanu'üi 'atumini, quenemie. Nepünevaüriya nemi'ütüanicü 'icü 'imatüreme que nemümatü'ütüa 'ecü. ¹⁵ Catitauniva mûpaü nemütiyurienicü nepinicü que mütinaque. Nusu 'axa pepünetüixei 'ecü 'aixüa nemütüca'yariçü. ¹⁶ Mûpaü yaxeicüa müme hicü memü'imatüremete, 'ana mexüacate mecanacünicuni, mexüacate 'imatüremete mete'acüne. Yumüiretü meputa'inierie, peru hipatü xeiçüa mepanayexeyiarie.

Tavari Quesusi que mutayü que mütimierieniquecai
(*Maricuxi 10:32-34; Rucaxi 18:31-34*)

¹⁷ Mericüsü Quesusi Querusareme quepaucua mumiecai, yateva nivarevitüni Tamamata Heimana Yuhutame yühücüame. Mana huyeta mûpaü tinivarutahüave, ¹⁸ Neuxei, Querusareme tepeutiyyune hicü. Yuri Tevi que nemütihücü necanietuyiyamücü mara'acate memühürütarie vahesüa, müme 'inüaricü memüte'üqita vahesüa. Va'isücate mensesita'ivaviyayu necanimeriemücü. ¹⁹ Ana meneniyetuacuni müme memücatateüterima vahesüa nemünanaimarienicü nemücuveyiaxüanicü curuxisie nemümierienicü. Hairieca tucari 'aye'ayu necananuquetüariemücü.

Cacuvu Vanimatü que memüte'itavaviri
(*Maricuxi 10:35-45*)

²⁰ Mericüsü hicü Severeu nivemama vavarusi hesüana ninuani yunivema varavitüti. Niutihüximaqueni hetüana tixaütü titavarienique. ²¹ Mücü mûpaü tinitahüave, Tita pereuyehüva. Rehüave, Mûpaü queuentayüqui, 'icü nenivema yuhutatü memayaxecü xevitü 'aserieta xevitü 'a'utata quepaucua peti'aitatü pemayani. ²² Quesusi mûpaü tinivarutahüave, 'Asixepücatemate tita xemütecü'ivava. Nehepaü xete'ucacucüinetü xeteyüvave xemenu'ienicü tita nemüranu'ieni ne, nehepaü xeteyüvave xema'ivarienicü, tevi que müranucanamiapaü hacü quepaucua muca'üyarie. Tepüyüvave mete'icühüave. ²³ Mûpaü tinivarutahüave, Yemecü nehepaü xepüte'ucacucüineni xe'i'ietü tita nemüranu'ieni, xeca'üyarietü nemüca'üyarienipaü. Peru heiserie nepücahexeyia nemüxepitüanicü ni neserietta xeniu ni ne'utata xemutiyaecü. Masi müme xeiçüa ne'uquiyari micuha'arütüa vahesie mieme, yamecatenipitüariacacuni müme püta.

²⁴ Hicü hipatü tamamata me'u'enanaca menivarutixeümani yuhutame yu'ivamacame. ²⁵ Hicü Quesusi yu'aurie varutahüaveca mûpaü niutayüni, Xeme mûpaü xepütemate, müme nuivarite vasata memüte'aitamete, müme meteniva'uxitüaca mete'aitatü. Vavemete heiserie mecanexeyiani vahepaüsita que memüteyurieni. ²⁶ Mûpaü pücatüiyüni xeme xesata. Que mü'ane xeme xesata ve'eme mayaniqueyu, mücü yunaime xeparevivame canayeimücü. ²⁷ Que mü'ane mexüacame mayaniqueyu xesata, yunaime xehesie mieme ti'uximayatü canayeimücü. ²⁸ Yaxeicüa Yuri Tevi nehücütütü que nemütinua, nemüparevianicü nepücanua, masi hipame nevaparevienneque püta necaninuani, netucari nemüyetuanicü yumüireme vahesie mieme, nevaxünaque.

Que memüte'anutanenierixü yuhutatü me'acücüpetü
(*Maricuxi 10:46-52; Rucaxi 18:35-43*)

²⁹ Mericüsü Quericusie me'ayecünirümecacu, yumüiretü teüteri meniveiyacaitüni. ³⁰ Yuhutatü me'acücüpetü mana menicacaitüni huye tesita. Hicü me'u'enanaca quenename 'anuyeyaniquecai Quesusi, meniutihvani mûpaü me'utiyaütü, Ti'aitame

'acu Raviri pemünu'aya, quetanenenimayaca. ³¹ Teüteri menivarutitieni cayuvatü memütetenicü. Müme masi väuca meniutihivatücüne müpaü me'utiyaatü. Ti'aitame 'acu, quetanenenimayaca, Raviri pemünu'aya. ³² Hicü Quesusi mana 'utaqueca nivarutahüave. Müpaü niutayüni, Que tixenaque müpaü nemütiyurienicü xehesie mieme. ³³ Müpaü metenitahüave, Ti'aitame 'acu, tepanutanenierequeyu. ³⁴ Hicü Quesusi vanenimayatü nivaramayüaxüani vahüxita. Yapaucua menanutaneniere, menenucuveiya mümeta.

21

Querusaresie que müreutaha

(Maricuxi 11:1-11; Rucaxi 19:28-40; Vani 12:12-19)

¹ Mericüsü Querusaresie meni'axüaximecaitüni. Vetüpaquesie nuaca Huriva Mati'u yemuriyaritüa, Quesusi nivarenü'ani teyü'üquitüvamete yuhutame ² müpaü tivarutahüaveca, Quiecarü 'anutaüye mucumasie xequenehu. Cuitü xecanivaretaxeyiacuni puxu macuvie nu'ayamame. Xevaracuxüname xequenivarahapani nehësüa. ³ Xevitü xüca xeta'iväviya, müpaü xepüte'itahüave, Ti'aitame püvareuyehüva. Cuitü püvaranü'ani. ⁴ Müpaü tiniuyüni maye'anicü que mutayü Cacaüyari, tixaxatame müpaü 'utainëcacu, ⁵ Müpaü quetinetahüavi Siyuni müracuteva quiecame, Neuxei, que mü'ane mümatü'aitüa 'ahësüa canamieni Ca'ayu'eriyatü, puxusie 'acaitü Puxu nunusisie 'anutiyerüme.

⁶ Hicü teyü'üquitüvamete mehecünëca, müpaü mete'uyurieca que mütivaru'aitüa Quesusi, ⁷ puxu meneyehana, nu'ayari. Yü'ücari me'anutiveracu puxusie, nanutiyerüni. ⁸ Yümüiretü teüteri huyeta meni'itüaximecaitüni yü'ücari, hipatü cüye mamateya meheucuvitequetü meni'itüaximecaitüni huyeta. ⁹ Teüteri yumüiretü memuhaitütüacai memu'imamatücai meniutihivacaitüni müpaü me'utiyaatü, 'Aixüa cani'aneni Raviri Nu'aya, 'aixüa queticuniuvani que mü'ane mamie Ti'aitamesüa miemetütü hepaüsita, 'aixüa cani'aneni que mü'ane taheima macave.

¹⁰ Hicü Querusareme heutahacu yunaitü quiecatari menanucu'uni müpaü me'utiyaatü, Qesü püpaicü 'icü. ¹¹ Teüteri müpaü meniutiyanëcaitüni, 'Icü catinixaxatametüni Qesüsütü, Nasreti quiecame Carereya cuëyarisie.

Que müti'ti tuqui 'amüpa

(Maricuxi 11:15-19; Rucaxi 19:45-48; Vani 2:13-22)

¹² Mericüsü Quesusi Cacaüyari tuqueiya 'amüpata neutahani curaruta. Nivaranuyeveiya yunaimë memütetuacai memütenanëcai mana curarutapai. Tumini patamete vamexate natixürieni, cucuruxi vatuayamete va'üpari ratixüri. ¹³ Müpaü tinivarutahüave, 'Ipaü catine'uca, Nequi nenevieri quiyari canimarivacamücü, 'anuyütü, xemesü masi terü xecanayeitüani haque tenavayamete memeyu'avieta.

¹⁴ Hicü tuqui curaruyarita 'uvecacu, memacücüpecai memühurietücatei hesüana menü'axüani, nivaranayexürieni. ¹⁵ Hicü mara'acate memühürütüariecai mümeta 'inüaricü memüte'üquitacai, me'ixeyaca marivemecü que mütiyuriëncai, mevaxeyatü türi meta tuqui curaruyarita memutihivacai, 'Aixüa cani'aneni Raviri Nu'aya me'utiyaatü, müme meniuyeha'ani. ¹⁶ Müpaü metenitahüave, Cari pecati'ena que memutiyuane 'icü. Quesusi müpaü tinivarutahüave, Hü. Cauca hasuacu xeca'iterüvavave 'icü,

Türi memüsiseve vatetaside

Niuqui 'aixüa mü'ane

Nepüvayenetüani nehëpaüsita,

maine. ¹⁷ Hicü varucu'eirieca, quiecarisie nivayeyani Vetaniyapai. Muva necateitüni.

Que mütiuniu, 'axa mü'itüarienicü xapa mücatacacai

(Maricuxi 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Mericüsü ximeri tavari quiecarisie yemieximetü neuhacamücücaitüni. ¹⁹ Xapa cüeyari 'uxeyiyaca huye tesita 'uvene, hepana neyani. Tixaü pücatiutaxei hesiena, xavari xeicüa. Müpaü tinitahüave xapa, Tavari pepücatacaca. Yapaucua niutavani xapa. ²⁰ Me'ixeyiyaca teyü'üquitüvamete meniüxiyiacaitüni müpaü me'utiyaatü, 'Ee, quetü, yapaucua putava xapa. ²¹ Quesusi müpaü tivacühüave, Caniseüyeni que nemütixecühüave, xüca yuri xete'erieca, xüca xe'iyari cayuhutani, que mütiuyü xapa hepaüsita, müpaü xepüteyurieca xemeta. Mücü meta, sepa müpaü xemüte'itahüave yemuri mana muve, Queneu'apata, hara-marasie queneu'ahüva, xe'utiyaatü, müpaü pütüyüni. ²² Sepa que mütitita, nai xemütetavauni xeyunenevietü, xüca yuri xete'erieca, xeheixeyatü xepacüne.

Quesusi heiserie que mürexeiyacai

(Maricuxi 11:27-33; Rucaxi 20:1-8)

²³ Mericüsü tuquipa heta'acu mara'acate memühürütüariecai teüteri va'uquiyarima yunaitü 'aura menacüne ti'üquitacacu. Müpaü meniutiyuane, Heiserie haque pemieme pemeixeiya 'ipaü pemütüyuriencü. Quepai 'icü heiserie masi'upitüa. ²⁴ Quesusi müpaü tivaruta'ei, Neta tixatütü nepütixeta'ivaviya. Xüca xenesita'eiya, neta yanepütixetahüave haque memieme heiserie nemexeiya yanemütüyuriencü. ²⁵ Tamüsü Vani quepauca müti'üyanecai, haque pemiemetücai 'üyaricaya. Taheima macave pipitüa, teüteri nusu mepipitüa. Mümeri niuqui menixüatüacaitüni müpaü meteyücühüavetü yunaitü, Xüca tame müpaü te'utiyuane ni quename taheima macave 'ipitüa, mücü müpaü pütaticühüaveni, Mericüte, titayari yuri xecate'ita'eriri. ²⁶ Mesü xüca müpaü te'utiyuane ni quename teüteri me'ipitüa xeicüa, camü tepüvamacaxe teüteri. Yunaitü Vani tixaxatametüme mepü'erie. ²⁷ Hicü Quesusi müpaü meteniuta'eiya, 'Asitepücatemate. Mücüta müpaü tinivarutahüave, Mericüte, neta 'asinepücatixetahüave haque memieme heiserie nemexeiya yanemütüyuriencü.

Tevi nivemama yuhutame va'üxasi hepaüsita ticuxatätü, que müti'üquitacai

²⁸ Perüsü que xetecu'eriva. Tevi yunivema nivarexeiyacaitüni yuhutame. Xeimesüa nuaca müpaü tinitahüave, Nenive 'acu, hicü quetine'uximayatamie haraverita. ²⁹ 'Iya rehüave, Nepücanevaüriya. 'Ariquesietü yücü tiyutihüaveca neyani. ³⁰ Mericüsü 'arique 'ivayasüa nuaca yaxecüa tinitahüave. 'Iya, 'Au ne'uquiyari 'utayüca, pücahetüa. ³¹ Mericüte, que mü'ane mücü 'icü yapüticatüa 'uquiyarieya que mütinaquecai. Müpaü mete'icühüave, Matüari mitahüavixüsietü. Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, 'asita müme memüteteyüriyari cuviyexunu tuminieya, 'ucari meta tuminicü memüyuvitünüa mecanixe'anuhaitüyacu ni memaye'axüanicü Cacaüyari mütiva'aitüvemetünicü, xeme pücatixaü. ³² Vani xehesüa ninuani huye xexesitüanicü, tixecuxatüvatü heiseriemecü yaxemütetacahunicü. Yuri xepücate'uta'eri hesiena, peru 'asita müme memüteteyüriyari cuviyexunu tuminieya, 'ucari meta tuminicü memüyuvitünüa müme yuri meteniuta'eriecaxüani hesiena. Xeme masi xete'uxeiyaca que mütiyüü, ni 'ariqueque xepücatehayevacai que xemüteteyuriecai, yuri xepücate'uta'eri hesiena.

Te'üviyamete 'axa teyuruvamete

(Maricuxi 12:1-12; Rucaxi 20:9-19)

³³ Xeimeta 'üxasi xequene'eniaca xemüteteyü'üquitüacacü. Quiecame haraveri niutavevieni. Caxie 'uca'uitüaca nicurarütüiya, caxie püname nivati'inieni, 'e'utevime niutavevieni neniereme, capa caxie 'ucacuaiyanicü.

Te'üviyamete nivaruhürütüani vacuetatütü, teva retüa. ³⁴ Mericüsü ticuaximecacu, yuhesüa miemete te'uximayatamete nivarenü'ani te'üviyamete vahesüa memenütünicü 'icuaü cusiyarisi mütinaquequecaicü. ³⁵ Te'üviyamete masi mevarutiviyaca te'uximayatamete hesüana memeyecü, xeime meniucuvaxüani, xeime mete'umi, xeime mete'utituaxixü. ³⁶ Hicü hipame tavari nivareyenü'axüani te'uximayatamete yumüireme masi. Yaxeicüa mepüvaruyuri.

³⁷ 'Imatürieaca vahesüa neinü'ani yunive müpaü 'utaitü, Xüari meteneiyehüviriecuni nenive. ³⁸ Hicü te'üviyamete nu'aya me'uxeiyaca müpaü meniutiyuaneaitüni, Camüsü 'icüsie 'ariqueta catininaquimücü cusiyari pinieya. Cümü tepimieni, tepiviyata tita hesiena mütinaque 'arique. ³⁹ Me'üviyaca haraveri vari meneicahüani mepimi.

⁴⁰ Mericüte, quepauca munuani haraveri cusiyari, que vayurieni te'üviyamete müme. ⁴¹ Müpaü metenitahüave, 'Axa 'anemecü nivatixütüamücü 'axa memüte'uyuricü müme, hipame püta nivahürütüamücü te'üviyamete, 'icuaxiyari memiyetuirieni cusiyari quepauca tucari maye'ani.

⁴² Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Hasuacu xecate'ititerüvavave 'utüarica xapayarisie que maine,

Mücü tete memütixani'eri qui vevivamete

Mücü 'isiquina titutuicame nayani.

Ti'aitame müpaü catiniuyurieni.

Canimariveni que temüte'ixeiya,

manuyüne. ⁴³ 'Ayumieme müpaü nepütixecühüave, xepücapitüarieni xeme xemeixeiyanicü Cacaüyari tixe'aitüvemetüme. Hipatü püta 'icuaxiyari memütixuavitüani yamecatenipütüariecacuni xei nuivariyari. ⁴⁴ Xüca 'iya tetesie 'ucaveni pütimure. Xüca hesiena 'ucaveni tete, pitapüna.

⁴⁵ Hicü mara'acate memühürütüariecai Pareseusixi vahamatü me'l'eniaca 'üxasieya, müpaü meteniamaicaitüni müvaxatacaicü müme. ⁴⁶ Metenicuvautüvecaitüni que memüte'üviyacü, peru 'asimepücate'uyuri mevamacatü teüteri. Müme müpaü mepütetecü'erivacai quename tixaxatame hücütücai Quesusi.

22

Neüquiya 'ixüarariyari 'ixasieya hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

¹ Mericüsü Quesusi tavari 'ixasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruta'üquitüani müpaü 'utaitü, 'Ipaü catini'aneni ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave. ² Tevi yucueipa müti'aitametücai neüquiya 'ixüarariyari niutaveieni yunivesie mieme. ³ Yuhesüa miemete te'uximayatamete nivareutanü'axüani memüvatahüavecü müme meripai memuta'inierie neüquiya. Müme memuta'inierie mepücayüncacai memacüncü. ⁴ Tavari tivareutanü'axüa te'uximayatamete hipame müpaü tivarutahüaveca, Memuta'inierie müpaü xequetenivareta'hüavi, Neuxei, ne'icuai 'apürapine, turusixi mete'ucui'ivaxü, vacaisixi meta memüvaiyatüca xemütécuanicü, nai pütiha'arisie. Xequenacüni neüquiya. ⁵ Memuta'inierie me'itave'erietü masi meneutayeixüani xevitü yuvaxata, xevitüta yutienitapai. ⁶ Hipatüta mevarutiviyaca te'uximayatametemama, 'axa mepüvaruyuri mepüvarucui. ⁷ Hicü ti'aitame niuyeha'ani. Varenü'acu cuyaxi yuhesüa miemete menivarutixütüani müme teyumemivamete, vaqueicari mete'utataiyaxü. ⁸ 'Ana müpaü tinivarutahüave yuhesüa miemete te'uximayatamete, Neüquiya pücuha'arisieri peru memuta'inierie 'aixüa mepücate'u'iyaricai. ⁹ 'Ayumieme xequeneutayeixüa huye manuyehanesiepai. Yunaieme xemüvaretaxeiyca xequenivareta'ini neüquiya. ¹⁰ Mericüsü te'uximayatamete huyeta mehoutayeixüaca menivarucuxeürieni yunaime memüvaretaxei 'axa teyuruvamete 'aixüa teyuruvamete yunaime. 'Ixüaramete mecanihüpüncacitüni haque neüquiya meveviya.

¹¹ Mericüsü ti'aitame mana heutahaca vaxeiyaque 'ixüaramete, tevi niuxeiya mana 'acaime neüquiya mieme 'ixuriqui müca'anacatücúcai. ¹² Müpaü tinitahüave, Nehamicu 'acu, quepaütütü 'uva pepataha neüquiya mieme 'ixuriqui peca'anacatütü. Mücü cayuvatü tinateitüni. ¹³ Hicü ti'aitame müpaü tinivarutahüave yuparevivamete, Xequenahüa 'icataysie mametaysie, xequenanyehüva tacua yüvipa. Mana pütasuacani püyutaqueveni. ¹⁴ Yümüretüsü meputa'inierie, peru hipatü xeicüa mepanayexeyarie.

Cuviyexunu tuminieya

(Maricuxi 12:13-17; Rucaxi 20:20-26)

¹⁵ Mericüsü Paresexixi menecüne. Mepuyu'eni que memüte'iviyacü niuquieyasie. ¹⁶ Hicü yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete menivarenü'ani hesüana, hipame meta Herurexisie memüteviyacai, müpaü memüte'itahüavecü, Neuxei ti'üquitame tame müpaü tepütamate 'ecü yuri pemutainecü, Cacaüyari huyeya hepaüsita pemüti'üquitacü que mütiyaiyacü, pemüca'acuerivayuriecü sepa xevitü que mütiyücühüave, yücü pemücativaxeyacü teüteri. ¹⁷ Hicümüsüari, yaquetatineutahüavi que pemüticu'eriva. Ti'aitame Sesaxi tumini que mütiyava cuviyexunusie mieme, titauniva mütiyutuanicü, pücatauniva nusu. ¹⁸ Quesusi timaitü 'axa que memiyuriecucai müpaü niutayüni, Cari yacü xeicüa xepüyüa. Titayaricutaxi xenete'inüatatüve. ¹⁹ Tumini para xequeneneuxeisitüa xeime cümana mütiyutua. Müme xei tuminiyari meni'ütüani. ²⁰ Hicü müpaü tinivarutahüave, Quepai ramu'u püra'uxa, quepai püra'utüarica 'icü. ²¹ Mete'icühüave, Sesaxi. Hicü müpaü tinivarutahüave, Mericüte, tita Sesaxisüa mütimieme xequetenapinirica Sesaxi, tita Cacaüyarisüa mütimieme, xequetenapinirica Cacaüyari. ²² Me'ienieca menihüxiyani. Hicü me'icu'eirica menecüne.

Que memüte'ita'ivaviyaxü, müquite que memüte'anucu'uni hepaüsita

(Maricuxi 12:18-27; Rucaxi 20:27-40)

²³ Mericüsü mücü tucarisie Saruseuxixi hesüana meniu'axüani. Müme müpaü pütivaniquitücai quename meca'anutaneniere müquite. Hicü müpaü metenita'ivaviya, ²⁴ Ti'üquitame, Müsexi müpaü niutayüni, tevi xüca 'umüni türi cavarexeyatü, 'ivaya nitivitümücü yucue, türi nivativevimücü 'ivaya mumüpaü memütetetevacacü. ²⁵ Mericüsü tahesüa 'amenititecaitüni yu'ivamatü 'atahutatü. Vamasi 'utineüqueca niümüni. Türi mücavarexeyacacü, yü'üya caniucue'ierieni mutaya mitivitünicü. ²⁶ Mutaya yaxeicüa tiniyurieni, 'itivitüca niümüni, 'ütümana mieme meta, 'atahutatü yunaitü. ²⁷ Imatüricaeque niümüni 'uca. ²⁸ Mericüte quepaucua xeniu memanucu'uni, 'atahutatü memitivitü, que mü'ane ra'üya pürayani.

²⁹ Quesusi müpaü tinivaruta'eiya, Xepuyuyari xemüca'imatecü 'ütüarica xapayari que maine, 'asixemücatematecü Cacaüyari que mütitürücalye. ³⁰ Quepaucua memanucu'uni mepücaneneüqueni mepücaviqueca, masi Cacaüyari niuquieya tuayamete vahepaü mepü'aneneni taheima. ³¹ Müquite que memüte'anucu'uni que müre'uxa cauca hasuacui xeca'iterüvavave tita müti'x'e'utahüavixü Cacaüyari müpaü 'utaitü, ³² Ne 'Apurahami 'Isahaqui Cacuvu necanivacacüyaritüni, manuyüne. 'Ayumieme müquite pücvaxata, quename

vacacaüyari haitü. Memayeyuyuri püta vacacaüyari caniyuxatani, sepa memucui.
 33 Me'u'enanaca teüteri, menihüxiyacaitüni 'üquisicayacü.

*'Aitüarica müve'eme
 (Maricuxi 12:28-34)*

34 Mericüsü Pareseusixi me'u'enanaca que mü'tivarunütüa Saruseusixi meniuyucuxeürieni 'axeicüa. 35 Hicü xevitü müme 'inüari niuquiyari mümaicai nita'inüata müpaü ticu'ivaviyatü, 36 Ti'üquitame 'acu, que mü'ane 'aitüarica masi peuyeve 'inüari niuquiyarisie mieme. 37 'Iya rehüave, Quenenaqui'erieca Ti'aitame mü'acacaüyari, nai que pemütüca'yari, nai que pemüti'amate, nai que pemütücu'eriva, manuyüne. 38 'Icü 'aitüarica masi yemecü caneyueveca, cananuhaitüaca. 39 'Utümana mieme hepaüna cananuyüneni, 'Ahepaü tevi quenenaqui'erieca que pemüti'anaqui'erie, 'anuyütü. 40 'Icü niuqui hutatü canenucutuica 'inüari niuquiyari texaxatamete vaniuqui naime.

*Cürisitu quepai püranive, que mü'tivaruta'ivaviyaxü
 (Maricuxi 12:35-37; Rucaxi 20:41-44)*

41 Mericüsü Pareseusixi memuyucuxeürie Quesusi nivaruta'ivaviya 42 müpaü 'utaitü, Que xetecu'eriva Cürisitu hepaüsita. Que mü'ane püraxiüyari. Müpaü mete'itahüavixü, Raviri canixiüyarieyatüni. 43 Müpaü tinivarutahüave, Mericüte, Cacaüyari 'Iyarieya 'icuyütüvacacu, titayari Raviritütü Neti'aitüvame titaterüvaxü müpaü 'utaitü,

44 Ti'aitame müpaü tinitahüave que mü'ane müneti'aitüa, Neserieta quenacani

'Ahetüapai mexi nevarahapani müme memümasi'aca'unie.

45 Mericüte, xüca Cürisitu tita'aitüani Raviri, que timasiücü quename xiüyarieya. 46 Xevitü pücayüvecal mita'eiyacü. Tavari ni xevitü pücayuvaüriyacai tixaütü mü'tita'ivaviyacü 'arique.

23

*Quesusi que mü'tivaruniuquima müme 'inüaricü memüte'üquitametütüca, Pareseusixi meta
 (Maricuxi 12:38-40; Rucaxi 11:37-54; 20:45-47)*

1 Mericüsü Quesusi tinivacuxaxatüvacaitüni teüteri yuhesüa miemete teyü'üquitüvameteta 2 müpaü 'utaitü, Müme 'inüaricü memüte'üquita Pareseusixita Muisexi 'uvenieyasie me'atetü mepüte'üquita. 3 'Ayumieme nai que memütxecühüave yaxequeteneyurieca yaxequetenecahunü, peru que memüteyurie yaxepücateyurieca xeme. Mepütecuxata peru yamepücateyurie. 4 'Ica meniucüha'arütüani mahetete mücuanivetüca, teüteri vanaiparisie menivarütütüvani, peru mepücayuvaüriya ni yu'itüvamecü memüvaparevienicü. 5 Nai que memüteyurie, yamepüteyurie teüteri memüvaxeyacü xeicüa. 'Epatayeyeu cuitaxiyari cümana niuqui xapayari manahüa quepauca yuyeyari memüvevie, 'apünene va'ücar putuniyari. 6 Püvanaque quiecame 'aurie memayaxecü 'ixüararipa, teüteri vahüxie memayaxecü tuquita, 7 püvanaque vaürisica memüpütüarienicü quiecar hixüapa, teüteri Ti'üquitame me'utiyaütü memüvatahüavecü püvanaque.

8 Xemesü Ti'üquitame xepücate'uterüvarüvani. Xevitüxa catinixe'üquitüca, xeme yunaitü xecaniyu'ivamaca. 9 Ne'uquiyari xepücatecühüavarüvani cuiepa, xevitüxa müxe'uquiyaricü taheima macave. 10 Te'üquitamete xepücate'uterüvarüvani, xevitüxa tixe'üquitüvame mühücücü Cürisitutütü. 11 Que mü'ane xeme masi mümariva, peuyevese mücü xeparevivame mayanicü. 12 Que mü'ane tixaütü tihücütütü mayuyeitüva, mücü tixaü catihücütütü canayeitüariemücü masi. Que mü'ane tixaü catihücütütü mayuyeitüva, mücü masi tixaütü tihücütütü canayeitüariemücü.

13 Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquita, xemeta Pareseusixi, que xe'itüarieni yacü xeicüa xemüyüacü. Xepücvataunie teüteri memaye'axüanicü mü'tiva'aitüvametünicü que mü'ane taheima macave. Xeme xepücayuvaüriya müpaü xemüte'aye'axüanicü, müme meta memüyuvaüriya, xepüvanena.

14 Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquita, xemeta Pareseusixi, que xe'itüarieni yacü xeicüa xemüyüacü. Xepütevarutixütüüri viyurasixi vapini, 'exeteheutevitü neneviericü, mücamasiücünicü que xemüteyurie. Xehesie masi yemecü tinahüvamücü.

15 Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquita, xemeta Pareseusixi, que xe'itüarieni yacü xeicüa xemüyüacü. Naisarie haramarasie cuiepa xepücu'üva, xe'ivautüvetü xeime xenücame xemayeitüanicü. Quepauca xemeitaxeiya, xecanipata, masi yemecü hesiena mü'tinaquenicü xasi taiyariarisie meucahüyanicü, xehesie 'axa mü'ane que mü'tinaque xeicüa pücatixaü.

16 Xüa 'ui xeme xe'acücüpetü xemüvarahapana hipame, müpaü xe'utiyaütü. Que mü'ane tuqui 'amüpa xatatü müyühürütüa, yacü püyühürütüa. Me xüca yühürütüatü huru tepüyari xatani cümana müquemarütüarie tuqui, peuyevese yamüticamienicü que mutayü. 17 Cari 'asixepücatemate, xepacücüpe. Que mü'ane masi yemecü peuyevese, huru nusu, tuqui nusu peuyevese tuqui huru müpatacü Cacaüyarisüa mieme mayanicü. 18 Mücü meta, que

mü'ane xeniu mürayutimavatüre xatatü müyühürütüa, yacü püyühürütüa. Me xeniu xüca mavari heimana mürapine xatatü yühürütüani, peuyevese yamüticamienicü que mutayü. ¹⁹ Xepacücüpe. Que mü'ane masi yemecü peuyevese, mavari nusu, mürayutimavatüre nusu peuyevese, mücü mipatacü mavari Cacaüyarisüa mieme mayanicü. ²⁰ Que mü'ane mürayutimavatürecü xatatü müyühürütüa, mücü xatatü püyühürütüa, nai heimana mürapine xatatü püyühürütüa. ²¹ Que mü'ane müyühürütüa tuqui 'amüpa xatatü, mücü xatatü püyühürütüa, que mü'ane tuquita mayeca xatatü püyühürütüa. ²² Que mü'ane muyuavi xatatü müyühürütüa Cacaüyari 'uvenieya xatatü püyühürütüa, que mü'ane hesiena macave xatatü püyühürütüa.

²³ Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquita, xemeta Pareseusixi, que xe'itüarieni yacü xeicüa xemüyüacü. Tamamata taparisie mieme, xei tapari xepüyuvaüriya xemixatüanicü Cacaüyari, 'asita yerüvavüena texuxuri cuminu naime. Peru xepihayeva tita masi müreyeveve 'inüari niuquiyarisie mieme, heiseriemecü yaxemüteyuricacü, xemüteyucanemimayacacü, yaxemütecalunicü que xemutiyuane. Müpaü püta püreyeveve müpaü mütiyurienicü, siepüre catihayevatü xei tapari 'ixatüatü. ²⁴ Xe'acücüpetü xepüvarahapana hipame. Cari yu'isarisie xepenyecase xecüi xemücahexünicü, peru xepexü cameyu 'amüna.

²⁵ Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquita, xemeta Pareseusixi, que xe'itüarieni yacü xeicüa xemüyüacü. Xet mü'ane herie xeicüa müca'itiva tecüxi xacü, müpaü xepüyüa, peru yutaüta xepühüüne xetenavacutü xeyutatuatü. ²⁶ Cari Pareseu pehücütütü pepacüpe. Taütana meri quenivacu'itixüa tecüxi, herieta 'itiyatü mayanicütari.

²⁷ Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquita, xemeta Pareseusixi, que xe'itüarieni yacü xeicüa xemüyüacü. Müqui teucume meunaximapaü xecani'aneneni. Herie visi pütüyuxexeiya, peru pühüne müquite va'umeyari naitü müca'itiyatüca. ²⁸ Xemeta yaxeixüa herie xeicüa müme heiseriemecü yamemütecalu vahepaü xepüteyuxexeiya, teüteri que memütexexeiya, peru xepühüüne yacü xeicüa xeyüatü, yaxecatecacünicütü.

²⁹ Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquita, xemeta Pareseusixi, que xe'itüarieni yacü xeicüa xemüyüacü. Texaxatamete vateucumete xepüvaveviri, müme heiseriemecü yamemütecalucai vateucumete visi xepüte'uquemarütüa. ³⁰ Müpaü xeputiyuane, Tame xüari xüca 'ate'u'uvanique quepaucua ta'uquiyarima 'amemu'uvacai, tamesüari tepücapareviecaqueyu mütaeyurienicü texaxatamete vaxuriya. ³¹ Xemesietü xepüyuhécüata, müme texaxatamete memüvarucui que xemütevanivema. ³² Xe'uquiyarima que memüte'isütüa mecuxi xequenaye'atüaca vahepaü.

³³ Cari cuterixi xepühüme, terücaxi xepüva'ivama. Quepaütücacu xepüyutavicueisitüani xemücaheucaxürüanicü xasi taiyariarisie, 'isücame xeta'ivaitiyayu. ³⁴ 'Ayumieme xehesüa nepüvarenü'avani texaxatamete, temaivavemete, 'inüaricü te'üquitamete. Hipame müme xepüvacuini, curuxisie xepüvacavütüani, hipame müme xepüvativayani yutuquita, quiecarisie xepüvaranuyeveveyani xeime quiecarisie. ³⁵ 'Ayumieme xehesie pürahüiyani yunaieme heiseriemecü yamemütecalu vaxuriyacü cuiepa mütaeyurievécü, Haveri heiseriemecü yamüticamiencia xuriyayacü meri, 'asita Sacariya Verequiyaxi nu'aya xuriyayacüque, xemimi tuquita caheta'vecacu, mürayutimavatüre heyeyacu. ³⁶ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, 'icü naitü pürahüiyani hicü miemete teüteri vahesie.

*Quesusi yuhiverietü que mutayü Querusareme quiecatari vahepaüsita
(Rucaxi 13:34-35)*

³⁷ Querusareme 'acu, Querusareme, 'ahesüa quiecatari mecanivatacucuyani texaxatamete, mecanivatituaxani Cacaüyari nü'arimama 'ahesüa memü'axe. Müixa nepünevüriyacai nemüvacuxeürüenicü 'atürüyama, vacana yunivema que mütivacuxeürüiva yu'anatüa. Mepücayuvaüri. ³⁸ Camüsü xequi 'uyemavetü pücu'eiriva. ³⁹ Müpaü nepütixetahüave, tavari xepücanesixeiya mexi tucari ca'aye'ave quepaucua müpaü xemutiyuane, 'Aixüa queticuniuvani que mü'ane Ti'aitamesüa miemetütü mamie hepaüsita.

24

*Quesusi que mutayü, tuqui 'amüpa que mütica'unarieniquecai 'arique
(Maricuxi 13:1-2; Rucaxi 21:5-6)*

¹ Mericüsü Quesusi tuqui 'amüpata vayeyaca neyani. Hesüana miemete teyü'üquitüvamete 'aura menacüne me'ixeisütüanique quite tuqui curaruyarita miemete. ² Mücü müpaü tinivacühüaveni, Xete'ixeiya 'icü naime. Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, tete pücahayevarieni yuheima 'atetü. Naitü masi nica'unariemücü.

*'Inüari que mütimasiücüni taparirümecacu
(Maricuxi 13:3-23; Rucaxi 21:7-24; 17:22-24)*

³Hicü mana 'ayerücu Huriva Mati'u yemuriyarisie teyü'üquitüvamate 'auriena menacüne yühücuate mecutecacu. Müpaü metenitahüave, Quetatineutaxatüa quepaucua müpaü pütüüni que pemainecai. Tita ti'inüariyaritüni quepaucua pemunuani, quepaucua mütaparirümeni. ⁴Hicü Qesusi müpaü tivacühüave, Xequeneyucuerivayurieca capa xevitü tixe'u'irüviyacü. ⁵Yümüretü mepü'axüani müpaü me'utiyaütü quename nehüsüa memiemete, Neri Cürisitu nepühücü, me'utiyaütü. Mepüteva'irüviya yumüireme. ⁶Xepüva'enieni cuyaxi meyucuitüveme, cuya niuqui xepü'enieni. Yumarima xepücaxamurieca. Peuyevese müpaü mütiyünicü, peru 'acuxi naitü pücatapare mücücü. ⁷Nuivarite mecaniyeha'acuni mevacuicutü hipame nuivarite. Xexuime cuieyarisie quiecatari mepüyeha'ani, hipame cuieyarisie miemete mevacuicutü. Naisarie vaüca cuiniya canitixuaverimücü, haca canitavemücü cuie canitayumücü. ⁸'Icü naitü müpaü tiyüyu, mücücü cuiniya püsütüarieni xeicüa.

⁹'Anari mecanixeyetüacuni xemü'uximatüariencia. Mepüxecuinisü, yunaitü nuivarite mepüxe'uxive'erieca nehüsüa xemümiemetecü. ¹⁰'Ana yumüretü mepücunuitüarieni, mepüyuyetüani mepüyuyey'uxive'erieni. ¹¹Yümüretü texaxatamete mepanucu'uni mete'itavatü. Mepüteva'irüviya yumüireme. ¹²Cuini mieme memücayuvaüriyacü yamemütecahunicü, 'ayumieme yumüretü mepütüvaüripiximeni que memütueyucanaqu'erie. ¹³Que mü'ane tiuca'enivatü 'amuyeicani tapareyuque, mücü canitaviceisitüariemücü. ¹⁴'Icü niuqui'aixüa manuyüne que müti'ane 'Iya ti'aitametücacü manuyüne, mücü catinixaxasivamücü naisarie memeutitei teüteri, memühecüasitüarienicü yunaitü nuivarite. 'Anaque nitaparimücü.

¹⁵'Uxa'atüni xepixeya mücü tevi müvaseviximani müracumaveriyani mana 'utiveme haque mevayepasie Cacaüyarisie mieme, Cacaüyari que mutayü Tanieri tixaxatame ya'utainecacu, titerüvame quetimaive tita mütixata. ¹⁶'Anari müme Cureya cuieyarisie meme'uvani hürisiepai meque'uyuta'unaxüani. ¹⁷Que mü'ane caretasie müyeca 'uxipietü, yapaucua que'anacanyi. Ni yuquita pücaheutahani yupini tivayepinique, püyuta'una püta. ¹⁸Que mü'ane yeuta meyeicani yu'ütüma pücanuani yü'ücarü tivayehurienique. ¹⁹Xüa 'ui müme memuhuca, müme memütēsisitüani mücü tucari 'aye'ayu. ²⁰Xequeneyunenevieca muhätürisie müca'aye'anicü xemüyuta'unaxüanicü, mesü 'uxipiya tucarisie ca'aye'anicü. ²¹'Ana cuini mieme 'uximatüarica canitixuaverimücü yamemücate'uximatüarievavepaü cuie munetüariapai hicüque, tavari que mücatitixuavere 'ariqueta. ²²Mücü 'uximatüarica xüca 'esicareuteritüarienicue, ni xevitü haquevasü pücatavicueniqueyu. Peru memanuyexeyarie vacü, 'uximatüarica 'espüreuteritüarieni.

²³'Anari xüca xevitü müpaü tixecühüaveni, Camü 'ena caniyueicani Cürisitu, Camü mana, xüca haineni nusu, yuri xepücate'erieca. ²⁴Mete'itavatü mepü'axüani Cürisitusixi meyuxatätü texaxatamete meyuxatätü. 'Inüari mepütivevieni mamarivaveme meteva'irüviyaque 'asita müme memanuyexeyarie xüca meyüvavenique. ²⁵Tamüsü müpaü catiyüvecacu cuxi, müpaü nepütixe'utahüavixü. ²⁶'Ayumieme xüca müpaü metexecühüaveni, Neuxei, macumavesie nyeicani, mana xepücaheuyeneicani. Xüca müpaü metexecühüaveni, Neuxei, quita peti'aviesie, yuri xepücate'erieca. ²⁷Merücarüya naisarie que mütimasiücü muyuavisie tahixüata 'umerücatü tasütüapai, müpaüta naisarie catinimasiücücamücü quepaucua munuani Yuri Tevi. ²⁸Canimasiücüni caxari sepa haque meca, mana meniycuxeüriecuni virücüxi.

Yuri Tevi que mütinuani

(Maricuxi 13:24-37; Rucaxi 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

²⁹'Ana cuitü 'uximatüarica heunuayu, tau niyürimücü, meseri pücahecüarivieni, xuravesixi mepücaxürieni muyuavisie miemete, müme türücarüya memexeyia muyuavisie mepücuyütüarieni. ³⁰'Ana masiücütü canayemücü Yuri Tevi 'inüaria taheima. 'Ana yunaitü nuivarite cuiepa memüctama meniütihiverieciuni, mecanixeyacuni Yuri Tevi muyuavisie mieme haisata 'acamiecame, türücaüyetü cui xavatütü. ³¹Cuxineta hüsiyacacu püvatanü'axüani yutüpirisixima, müme mepüvacuxeürieni müme müvaranuyexei, taserieta ta'utata tahixüata tasütüapai memü'uva, naisarie cuie manuniere muyuavitüa.

³²Pinicü xequeteneyü'üquitüaca. Quepaucua xavari mücavivieni xüca yürani, xüca mameya cuneicani, müpaü xepütemaica tasüari 'auracacutüca. ³³Xemeta yaxecüa quepaucua xemixeyia 'ipaü tiyüanecacu naitü, müpaü xequetenemaica quename hehura quitenie müta'aximenipaü. ³⁴Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, Hicü miemete mepücacuini mexi ca'aye'ave 'icü naitü. ³⁵Muyuavi cuie pütixüni, peru nenuqui pücacüxi.

³⁶Tevi 'asipücatimate quepaucua maye'ani mücü tucari. Taheima miemete tupirisixita 'asimepücatemate, Cacaüyari Nu'aya 'asipücatimate, 'uquiyarieya xeicüa pütimate.

³⁷Que mütiyü Nuhexi 'amuyeicacaisie, müpaüta catiniyümücü quepaucua Yuri Tevi munuani. ³⁸'Anapai memücatihavecai cuxi, mepütüecatüvecai mepütü'ietüvecai

mepünenëüquecai mepüvatavitütüvacai. 'Ariqueque tucari naye'ani quepaucua Nuhexi meutaha canuvasie. ³⁹ 'Asimepücatemaicai, 'ariqueque xeicüa quepaucua ha mütitüa müvarehausitüa yunaime. Yaxeicüa catiniyümücü quepaucua Yuri Tevi munuani. ⁴⁰ 'Anari yuhutatü xüca me'u'uvani vaxata, xevitü panutivitüquiëni xevitü pücu'eiriva. ⁴¹ Yuhutatü xüca metüxüni yu'aurie, xevitü ranutivitüquiëni xevitü ticu'eiriva.

⁴² 'Ayumieme xequenayenierëni 'asixemücatematecü que mü'ane tucarisie munuani xecusiyari. ⁴³ 'Ipaüsiere xequetenemaica, quiecame xüca müpaü timaicaque que mü'ane hurayarisie munuaniquecai tinavayame, payeniereniqueyü püca'ipitüaniqueyü meutahanicü quitana. ⁴⁴ 'Ayumieme xemeta xequeneha'arisieca. Quepaucua canuaximeme xemü'erieca, 'ana caninuamücü Yuri Tevi.

*Ti'uximayatame yamüticamie yamücaticamie
(Rucaxi 12:41-48)*

⁴⁵ Qui cusiyari que mü'ane pühürütüani yuquita miemete te'uximayatamete vacü, mütivaminicü quepaucua memeyehüva. Que mü'ane yamüticamie, que mü'ane müyumate, mücü canihürütüariemücü. ⁴⁶ 'Aixüa pühürütüariëni 'iya ti'uximayatame xüca cusiyariëni yuame 'itaxeia müpaü tiyurieneme. ⁴⁷ Niuquü caniseüyëni que nemütixecühüave, pühürütüani yupini hepaüsita naime. ⁴⁸ Me xüca 'iya ti'uximayatame 'axa tiuca'iyarütü müpaü tiyüchühüaveni yu'iyarisie, Necusiyari 'epüreutevi canuavetü, ⁴⁹ xüca varutivatüyani yuhepaü te'uximayatame, xüca ticucuanëni xüca cu'enieni tarüvecarixi vahamatü, ⁵⁰ mücü ti'uximayatame cusiyarieya caninuamücü quepaucua müca'icuevie yapaucua quepaucua 'asimücatimate ti'uximayatame. ⁵¹ Hixüata piviteni mücü, müme yacü xeicüa memüyüa vahepaü pütüpütüani. Manari putasuacani püyutaqueveni.

25

Tamamata 'üimarixi va'üxasi hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

¹ Mericüsü 'ana 'ipaü catini'anemücü ti'aitametücacu que mü'ane taheima macave. Neüquiypa, neneüqueme mücveiyasie 'üimarixi tamamata yücüxeme me'äütü menecüne me'inaqueque. ² Yu'auxüvitü müme 'asimepücatemaicai, yu'auxüvitü mepütëmaivavecai. ³ Müme 'asimemücatemaicai yücüxeme me'a'ütü haseitiyari mepücaheyea. ⁴ Memütëmaivavecai haseiti mepahapacai puteyasie yëmaneme yücüxeme me'a'ütü. ⁵ Yunaitü mepeucusicacai neneüqueme 'ereutevicacu, meneucusu. ⁶ Tücarü hixüapa xevitü niutahiva, Neuxei neneüqueme mana pamie, xequenënaquiuyu, 'utaitü. ⁷ Hicü 'üimarixi yunaitü menenucu'uni, menicüha'arütüani yücüxeme. ⁸ Müme 'asimemücatemaicai müpaü metënarutahüave memütëmaivavecai, 'Esiva xequetanëmicua yuhaseiti, tame tacüxeme mütüxüaximecü. ⁹ Memütëmaivavecai müpaü metënarutahüave, Tietüsü catinaquimücü tahesie mieme xehesie miemeta. Mecuxi xequenehu tetuayamete vahesüa, xequenenanai yuhesie mieme. ¹⁰ Hicü mexi meheinanëtüvecai neneüqueme caninuani. Müme memucüha'arisie 'ütümana menëutahaxüani 'ixüararipa. Quitëne neucunare. ¹¹ 'Arique mücaque memëicunani mecaniu'axüani 'ixüani müpaü me'utiyaütü. Ti'aitame 'acu, Ti'aitame, quëtatineuyëpiri. ¹² Mücü müpaü tivacühüave, Yüricü nepücaxemate.

¹³ 'Ayumieme nepaine, xemeta xequenayenierëni 'asixemücatematecü que mü'ane tucarisie que mü'ane hurayarisie munuani.

Vaücava tumini 'üxasieya hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

¹⁴ Mücü meta, 'ipaü catini'anemücü, tevi teva müyemiecäi que mütiyuri. Yu'aurie nivarutahüave yuhesüa miemete te'uximayatamete. Yupini tinivayëturienëni.

¹⁵ Xeime niu'ütüani 'auxüme quirivayari tumini, xeimeta huta quirivayari tiu'ütüa, xeimeta xei quirivayari tumini. Que memütëyüvavecai yuxëxütü, yapämüme mepu'ütüarie. Hicü neyani. ¹⁶ Que mü'ane 'auxüme quirivayari mu'ütüarie tumini, cuitü neyani, mücücü tinituacaitüni. Tavari 'auxüme quirivayari pana'ivaxü tumini. ¹⁷ Yaxeicüa 'iya hutame mu'ütüarie tavari hutame rana'ivaxü. ¹⁸ Peru 'iya xei quirivayari mu'ütüarie mana vayeyaca cuieta nivati'inieni titi'avietaxü yucusiyari tuminieya.

¹⁹ Mericüsü te'uximayatamete vacusiyari 'epüreuterixü, 'ariqueque caninuani. Cuenita nivaruvevirienëni. ²⁰ Que mü'ane 'auxüme quirivayari mu'ütüarie nuaca, ni'atüriëni tamamata quirivayari müpaü 'utaitü, Cusiyari 'ecü tumini 'auxüme quirivayari pepünesi'uyëtuiri. Neuxei, mücücü tavari 'auxüme quirivayari nepana'ivaxü. ²¹ Cusiyarieya müpaü tinitahüave, 'Aixüa puyü, ti'uximayatame pecanihücütüni 'aixüa pemütüca'iyari yapemüticamie. 'Esivacütütü yapëpüticamiecäi, hicü vaüca nepümatihürütüani. 'Acusiyaripaü pe'atemavietü peque'ayani. ²² Hicü 'iya huta quirivayari mu'ütüarie nuaca müpaü niutayüni, Cusiyari 'ecü tumini huta quirivayari pepünesi'uyëtuiri. Neuxei mücücü tavari huta quirivayari nepana'ivaxü. ²³ Cusiyarieya müpaü tinitahüave,

'Aixüa puyü, ti'uximayatame 'aixüa pemütiuca'i yari yapemüticame pecanihücütüni. 'Esvacütütü yapepüticameicai, hücü vaüca nepümatihürütüani. 'Acusiyaripaü pe'atemavietü peque'ayani. ²⁴ Hicü 'iya xei quirivayari mutanaqui'erie müpaü niutayüni, Cusiyari nepümasimate 'ecü pema'ariyacü. Pepuca'isana haque pemücaheca'e, pepicuxexeüriva haque pemücahecaxüri. ²⁵ Neri nematü nenyani netiti'avietaxü 'atumini cuieta. Camü 'apine. ²⁶ Hicü cusiyariya müpaü tinitahüave, Cari ti'uximayatame 'axa pemütiuca'i yari pemü'a'üraxi pecanihücütüni. 'Ecüsietü pepünesimate que nemütiuca'isana haque nemücaheca'e, que nemüticuxexeüriva haque nemücahecaxüri. ²⁷ 'Ayumieme peuyevcai 'ecü siqueresü netumini pemüyetuanicü tumini hüvemete vahesüa, ne nenuame nepini nemütitanacui'erienicü yapäumeme 'ana'ivayu. ²⁸ Tamüsü xequenenavairi 'iya tuminieya, xequene'ütüa 'iya tamamata quirivayari mexeiya. ²⁹ Que mü'ane tixaütü mürexeiya tavari cuxi pütimiquieni, manayuhayevanicü. Que mü'ane tixaü mücarexeiya, sepa que mütitita mürexeiya, pütinavaiyarieni. ³⁰ 'Iya ti'uximayatame 'asimücatiuyuri xequenanuyehüva tacua yüvpa. Mana putasuacani pütiyutaqueveni.

'Isücame que mütvata'ivaviya nuivarite

³¹ Mericüsü quepaucua munuani Yuri Tevi marivetü, yunaitü tupirisiximama me'iteütacua Cacaüyarisie mieme memüpasia, 'ana marivetü payerüni yu'uenisie. ³² Yunaitü nuivarite menicuxeüriyacuni hüxiena. Nivapatamücü, muxasi vahüveme que mütvapata muxasi sipuri. ³³ Muxasi nivati'uitüamücü yuserieta sipuri yu'utata. ³⁴ 'Ana Ti'aitame müpaü pütivatahüave müme serietana memüti'uni, Xequenaye'axüari xeme. Ne'uquiyari 'aixüa paine xehepaüsita. Xeheixeyatü xequenacüni tixe'aitüvemetüme, xehesie mieme que mütiucua'arisie quepaucua cuie munetüarie. ³⁵ Ne neheuhacamücücacu xepünete'umi, neheuharimücücacu xepünesi'uharitä, necuyeicametüme xepünesi'utanaqui'eri, ³⁶ nemavecacu xepünesi'uquemaritä, neticuyecacu xepünesi'üviyacai, ne'anutahüiyacu nehësüa xepü'axecai. ³⁷ 'Anari müme heiseriemecü yamemütecahu müpaü metenitahüavicuni, Ti'aitame quepaucua tepümasi'uxei peheuhacamücüme temate'umi, peheuharimücüme tepümasi'uharitä. ³⁸ Quepaucasü tepümasi'uxei pecuyeicame temasi'utanaqui'eri, pemaveme temate'utiquemaritä. ³⁹ Quepaucua tepümasi'uxei peticuyeme pe'anutahüiyacu 'ahesüa tete'axecai. ⁴⁰ Hicü Ti'aitame müpaü tinivatahüavimücü, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, müpaü que xemüvaruyurie 'ime ne'ivama sepa memü'imatüremetütücai, müpaü xepünesi'uyuri ne.

⁴¹ Hicü müpaü pütivacühüavenita müme 'utatana memüti'uni, Nehësüa xequeneutayeixüa xeme 'axa xemütectühüavarüva. Tai yuhayemecü müta'asie Cauyumariesie mieme tupirisiximama vahesie mieme mucu'arisiesie xequenehu. ⁴² Neri neheuhacamücücacu xepücanete'umi. Neheuharimücücacu xepücanesi'uharitä. ⁴³ Necuyeicametüme xepücanesi'utanaqui'erie, nemavecacu xepücanesi'utiquemaritä, neticuyecacu ne'anutahüiyacu xepücanesi'üviyacai. ⁴⁴ 'Anari müme müpaü metenitahüavicuni, Ti'aitame quepaucua tepümasi'uxei peheuhacamücüme peheuharimücüme pecuyeicame pemaveme peticuyeme pe'anutahüiyacu, temücatavaüriyacai temasiparevianicü. ⁴⁵ Hicü müpaü tinivatahüavimücü, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, müpaü que xemüvaruyuri 'ime ne'ivama sepa memü'imatüremetütücai, müpaü xepücanesi'uyuri ne. ⁴⁶ Mümesü mecaniyehuni yuhayemecü memü'uximatüariecacü, müme heiseriemecü yamemütecahu tucari mücaxüve memexeyacü püta mecaniyehuni.

26

Que memüte'imieniquecai Quesusi

(Maricuxi 14:1-2; Rucaxi 22:1-2; Vani 11:45-53)

¹ Mericüsü Quesusi 'inüca 'icü niuqui naime, müpaü tinivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, ² Xeme müpaü xepütimate, huta tucari 'anucayayu, Pasicua 'ixüarari canatinemücü quepaucua teme'eriva, Cacatü yari que mütivaruhayevaxü tateüterima. 'Ana Yuri Tevi nehücütütü neniyetüyamücü curuxisie nemüvierienicü.

³ Hicü 'ana mara'acate memühürütüariecai teüteri va'uquiyarima meniuyucuxeürieni mara'acame mühürütüariecaisüa Caipasi mütitevacaisüa. ⁴ Meniuyü'enieni, me'icuananame memiviyacü Quesusi, memimienicü. ⁵ Müpaü meniutiyuanecaitüni, 'Ixüaramete vahüxie xeciüa tepüca'iviya, teüteri me'uyuxamurienicü.

Visi mu'üa que mütiucaviriyari Quesusisie

(Maricuxi 14:3-9; Vani 12:1-8)

⁶ Mericüsü Quesusi mana niucateitüni Vetaniyasie Simunisüa cuiñiyacü meripai müca'itiyacaisüa. ⁷ Hicü 'uca mana ninuani tete puteyari visi mü'ane 'ahanatü

visi mu'ua 'aye'üneme cuini mieme müraye'axe. Neititiani Quesusi mu'uyasie ticuacacu. ⁸ Hicü teyü'üquitüvamete me'ixeyatü meniuyeha'ani müpaü me'utiyaütü, Titaricucutaxi yacü xeicüa reiyehüa. ⁹ Püyüveniqueste yavacavamecü mütiyiacacü, tuminiyari memümüquienicü memümamave. ¹⁰ Quesusi müpaü retimaica, müpaü tinivarutahüave, Titarari xete'i'uximatüa 'uca. 'Aixüa tiniuyurieni nehesie mieme. ¹¹ Uxa'atüni varie 'amecani'u'uvacuni memümamave xehesüa, nesiere xehesüa 'anepüca'uyeicani 'uxa'atüni varie. ¹² 'Ipaü que müreititua visi mu'ua nehesie, nesicuha'aritätüatü nemücateuquienicü müpaü pütüiyuri. ¹³ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, sepanetü haque 'icü niuqui 'aixüa manuyüne hepaüsita mecuxaxasivani naisarie cuiepa, que mütiyuri 'icü 'uca canitaxasiemücü ma'erivanicü.

Cura que mütiyuvaiüri miyetuanicü Quesusi
(*Maricuxi 14:10-11; Rucaxi 22:3-6*)

¹⁴ Mericüsü Cura Tamamata Heimana Yuhutame müxevitütücai 'Iscariutitanaca mütiyevacai mana neyani mara'acate memühürütüarietüca vahesüa. ¹⁵ Müpaü tinivarutahüave, Tita xenete'ütüani nemüxeyetüirienicü. Müme yuhamatüa me'uyu'enieca xe'i teviyari heimana tamamata meni'ütüani pürata tuminiyari. ¹⁶ 'Ana nisütüani ticuvaunetü quepaucua 'aixüa müyüniqueste müvayetüirienicü.

Ti'aitame 'Icuaiya que müti'uaisie 'inüariyari
(*Maricuxi 14:12-25; Rucaxi 22:7-23; Vani 13:21-30; 1 Curinitutari 11:23-26*)

¹⁷ Mericüsü 'anatücacu Pa Mücacuxanariyari tucariyari, teyü'üquitüvamete Quesusi 'aurie meniuyucuxeyüeni müpaü me'utiyaütü, Haque masihenaque 'aixüa temeiyurienicü, 'ecü 'ixüarari 'icuaiyari pemürecuanicü. ¹⁸ Müpaü tivacühüave, Xeimesüa xequenehu quiecarisie. Müpaü xequeteneta'hüavi, Ti'üquitame müpaü paine, Netucari caneutihuraniri. 'Aquita Pasicua 'ixüarari nepütavevieniqueste nehesüa miemete teyü'üquitüvamete vahamatü. ¹⁹ Hicü Quesusi que mütiyaruta'aitüa yamepüte'uyurie. 'Aixüa mepiyuri Pasicua 'ixüarari 'icuaiyari, para meme'erivanicü Cacaüyari que mütiyaruhayevaxü vateüerima.

²⁰ Hicü 'ucutaicarecu mexa 'aurie nayerüni Tamamata Heimana Yuhutame vahamatü. ²¹ Metecuacacu müpaü niutayüni, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xevitü xeme pünesiyetüani. ²² Cuini mieme meyhüverietü yuxexütü müpaü metenitühüavetücüne, Ne netihücü Ti'aitame. ²³ 'Iya müpaü tinivarutahüave, Xevitü canihücütüni nehamatü pa manati'üve xacüsie, 'iya caneniyetüamücü. ²⁴ Yuri Tevi que nemütiteva necaniyemieni nemümierienicü que müre'uxa nehepaüsita, peru xüa 'ui 'iya tevi que mü'ane munesiyetüani Yuri Tevi nehücütüme. Masi 'aixüa pü'aneniqueyü xüca ca'utinüivaque 'iya tevi. ²⁵ Hicü miyetuaniquecai Curatütü müpaü niutayüni, Ti'üquitame netihücü ne. Rehüave, 'Ecüsü müpaü pecaniutainenü.

²⁶ Hicü metecuacacu Quesusi pa nanucu'üni. 'Aixüa 'utayüca Cacaüyari hepaüsita pa hepaüsita, nititara tivarumi teyü'üquitüvamete. Müpaü niutayüni, Xequenanu'üi xequene-ticua'i. 'Icü caninevaiyaritüni. ²⁷ Hicü 'enucuhanaca tecüxi, pamüpariyüsi 'ipitüaca Cacaüyari, nivaru'ütüani müpaü 'utaitü, Yunaitü xequenanutü'ixüa 'icü. ²⁸ 'Icü caninexuriyatüni, türatu mühecuca caniseiriyamücü. Yumüireme vahesie mieme nitayeurimücü memüteheuyehüviiyarienicü 'axa memüte'uyuricü. ²⁹ Müpaü nepütixecühüave, tavari havaicü nepüca'enu'ieni 'icü casie hayari, mexi tucari ca'aye'ave quepaucua hecuamecü ne-menu'ieni xehamatü haque ne'uquiyari müre'aita.

Quesusi que metayü, Pecuru que mütiyucu'imavaniquecai, quename ca'imaicai 'utaitü
(*Maricuxi 14:26-31; Rucaxi 22:31-34; Vani 13:36-38*)

³⁰ Hicü cuicari Cacaüyari hepaüsita me'uticucica menecüne Huriva Mati'u. ³¹ Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Xeme yunaitü xepücunütüarieni 'icü tucarisie necümana. Müpaü püre'uxa, Nepimieni muxasi vahüveme, muxasi müva'üviyacai menitaxüriexüacuni. ³² Nemierieme ne'anucuqueme nenixe'anucuhaitüiyamücü Carereyasiepaütü. ³³ Hicü Pecuru müpaü tinitahüave, Sepanetü yunaitü memucunütüarie 'acümana, ne hasuacu nepücacunuani. ³⁴ Quesusi rehüave, Niuqui caniseüyeni que nematicühüave, 'icü tucarisie vacana 'uquiri catahivavecacu cuxi, 'ecü haicacüa pepü'acu'imavani, quename pecanesimate pe'utaitü. ³⁵ Pecuru rehüave, Sepanetü meuyevese 'ahamatü nemumierieni, nepücane'acu'imavani quename necamasimate ne'utaitü. Yunaitü teyü'üquitüvamete yaxecüa meniutyuanecaitüni.

Quesusi que mütiyutanenevie Quetisemanisie
(*Maricuxi 14:32-42; Rucaxi 22:39-46*)

³⁶ Mericüsü Quesusi Quetisemani mütiyetevasie neta'ani vahamatü. Müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, 'Uva xequenateni, ne mexicuxi 'uma nepünenenevime. ³⁷ Hicü

Pecurumame Severeu nivemama yuhutame nivarevitüni manapai, nisutüani yuhiverietü yu'iyaritüatü. ³⁸ Hicü müpaü tinivarutahüave, Ne'iyarisie cuini mieme neninehivierieca, mücücü nenimüximeni. 'Uva xequeneyuhayeva xequetanenerieni nehamatü. ³⁹ 'Esiya 'uma 'uyaca niutihüximaqeni. Niyutanenevieni müpaü 'utaitü, Ne'uquiyari xüca tüma yüveni que müca'aye'anicü, 'icü hivericacü nemüca'itüarienicü cuerietü. Mesü que münetinaque ne pücatixaü, que matinaque 'ecü püta yaneque'itüarieni. ⁴⁰ Teyü'üquitüvamete memanatecaisie nuaca, nivaretaxeiyamecuseme. Müpaü tinitahüave Pecuru, 'E'e xecateyüvavecai siqueresü xei hurayari xemütanenerienicü nehamatü. ⁴¹ Xequetanenerieni, xequeneyunenevieca capa 'axa xete'uyurienicü xe'uta'inüasieme. Xe'iyari caniyuva'uriyani, xevaiyari masi puverani.

⁴² Hicü hutarieca heyaca niyutanenevieni müpaü 'utaitü, Ne'uquiyari, xüca cayüveni 'icü manuyeyanicü, xüca heuyeveca yanemü'itüarienicü, que mümatinaque yaquetüyüni. ⁴³ Nuaca tavari nivaretaxeiyamecuseme, memücusimarietücaieicü. ⁴⁴ Varucü'eirieca tavari heyaca hairieca iyutanenevi yaxecüa 'utaitü. ⁴⁵ Hicü teyü'üquitüvamete memanatecaisie nuaca müpaü tinivarutahüave, Xetecusu cuxi xete'uxipie. Camü, canaye'aximeniri, Yuri Tevi que nemüthücü, nemüyetüyianicü 'axa teyuruvamete vahesüa. ⁴⁶ Xequenancu'uti tepüvanaquiyu. Que mü'ane munesiyetuani 'acanamieni.

Quesusi que mütiuyiyari

(Maricuxi 14:43-50; Rucaxi 22:47-53; Vani 18:2-11)

⁴⁷ Mericüsü 'utaniucacacu cuxi Cura mana caninuani Tamamata Heimana Yuhutame müxevitütücai. Yuvaücavame teüteri yuhamame nivaravitücaütüni 'ixiparate cüyexi mete'u'ücame, mara'acame memühürütüarietücaiecai teüteri va'uquiyarima mevareyenü'acu. ⁴⁸ 'Iya niyetuaniquecai 'inüari püvarupitüa mevayecünirümeccacu, müpaü 'utaitü, Que mü'ane nemütavariütüani ne'isetü, mücü canihücütüni. Xequeuuyiya. ⁴⁹ Hicü Quesusüa nuaca müpaü niutayüni, Que 'acu Ti'üquitame. Ni'iseni. ⁵⁰ Hicü Quesusi müpaü tinitahüave, Nehamicu, titacü pemütinua, yaquetineuyuri. Hicü 'auriena me'uyucuxeüriececa, Quesusi meniuyiya.

⁵¹ Müme Qesusimatü memü'uvacai xevitü nivatihana yu'ixipara. 'Ivaca ti'uximayatame mara'acame mühürütüarietücaisüa mieme, nacaya naviteni. ⁵² Hicü Quesusi müpaü tinitahüave, Painatana queneuca'uta 'a'ixipara. Yunaitü 'ixiparasie memüteviya, 'ixiparacü mepüca'unarieni. ⁵³ Müpaü pecaticu'eriva nemüyüvecü nemitavavirienicü ne'uquiyari, mücü cuitü müvaranü'anicü yutupirisixima tamamata heimana huta vaxayari meyupaümeme. ⁵⁴ Peru xüca müpaü netiyurienique, quepaü raye'aniqueyu 'utüarica meyevese 'ipaü mütiyüni manuyüne. ⁵⁵ Hicü 'ana Quesusi müpaü tinivarutahüave teüteri, Cari xepeyecü 'ixiparate cüyexi xe'u'ütü xenesiviyaque, que mütiyivayeva tinavayame. Müixa tuqitua nenayecateitüni tucari neti'üquitatü. 'Ana xepücanesivehi. ⁵⁶ Perusü 'ipaü naitü pütüyü, maye'anicü texaxatamete que memutiya 'utüarica xapayarisie. Hicü teyü'üquitüvamete yunaitü me'icü'eirieca meniuyuta'unaxüani.

Quesusi que mütiutahüavarie 'isücate vahüxie

(Maricuxi 14:53-65; Rucaxi 22:54-55, 63-71; Vani 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Müme memiviyaya Quesusi mecani'atüirieni Caipasi. Mücü mara'acame mühürütüarietücaiecai canihücütücaütüni. Hesüana müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai meniuyucuxeürieni 'uquiravesixi vahamatü. ⁵⁸ Pecuru niveiyacaitüni yaveva mara'acame mühürütüarietücaiecai quitanapaitü. Mana heutahaca tupirisixi va'aurie nayerüni niereque que mü'itüarieniquecai.

⁵⁹ Hicü mara'acate memühürütüarietücaiecai vahamatü yunaitü 'isücate 'axeicüa menivavautüvecaitüni memunenierixü, Quesusi memütaxanetacü, vaniucicü mümierienicü. ⁶⁰ Mepüyutexiecai sepa yumüretü mete'itavatü memü'axüa metehetüatü que memüte'unenierixü. 'Imatüriececa yuhutatü me'anucu'aca, ⁶¹ müpaü menutiuyani, 'icü müpaü painecai, Ne necaniyüveni nemicu'uncü Cacaüyari tuqieya, tavari hairieca tucari nerenuquitüani. ⁶² Hicü mara'acame mühürütüarietücaiecai 'anucüqueca müpaü tinitahüave, Tixaü pecatitaniuni 'ahepaüsita, 'ipaü que memümatexaneta 'ime. ⁶³ Quesusi 'asipücahainecai. Hicü mara'acame mühürütüarietücaiecai müpaü tinitahüave, Nepümasihürütüa Cacaüyari mayeyuri masi'enieccacu yapemütaticü'hüavenicü xüca cürisitu pehücütüni Cacaüyari nu'aya. ⁶⁴ Quesusi cayucu'imavatü müpaü ticühüave, 'Ecü müpaü pecaniutaineni. Mücü meta, müpaü nepütixecühüave, Yemecü xecanenixeiyacuni Yuri Tevi que nemüthücü, mana ne'acaima Que Mü'ane Mütürücaüye serieta, haisata ne'acaimame taheima. ⁶⁵ Hicü mara'acame mühürütüarietücaiecai yu'ixuriqui niutasana müpaü 'utaitü, Cari pisevixima Cacaüyari 'axa 'utaitü. Que cuxi tetevareuyehüva memunenierixü. Xemetütü hicüri xepi'eni que mütisevixima Cacaüyari 'axa 'utaitü. ⁶⁶ Que xetecu'eriva. Müme müpaü metenicühüaveni, Peuyevese mümierienicü. ⁶⁷ Hicü mericü meniti'aüsicamatücüne hüxitana, menitihusutücüne. Hipatü 'auritapana meneitiani

68 müpaü me'utiyaütü, Cari pepütixaxatame. Mericüte Cürisitu, quetaneutaxatüa que mü'ane pümasiheutiva.

Pecuru que mütiyucu'imavacai, quename Qesusi camaicai 'utaitü
(*Maricuxi 14:66-72; Rucaxi 22:56-62; Vani 18:15-18, 25-27*)

69 Mericüsü Pecuru tacua niucateitüni. Ti'uximayatame hesüana nuaca 'üimaritütü müpaü tinitahüave, 'E'e, 'ecütari Qesusimatü pepuyeicacai Carereya quiecamematü. 70 'Iya niyucu'imavacaitüni yunaima vahüxie müpaü 'utaitü, 'Asinepücatimate tita pemütixata. 71 Mana heyacu quitenie xevitü nixeiya 'uca. Müpaü tinivarutahüave müme mana memüti'ucai, 'Cüri Qesusi Nasaretitanacamatü puyeicacai. 72 Tavari niyuta'imani yühiritüatü müpaü 'utaitü, Cacaüyari nesi'eniecacu nepaine, nepüca'imate mücü tevi. 73 Yareutevicacu vana memüti'ucai me'u'axüaca müpaü metenitahüave Pecuru, Yuricü 'ecü xevitü pecanihücütüni müme. 'Aniuquicü pepümasiücü que pemütiuniuca. 74 Hicü 'axa tiniutiniütüyani, müpaü 'utaitü, Cacaüyari xüca 'axa nesiyurienique tüma xüca neti'itavani, yemecü nepaine, nepüca'imate mücü tevi. Yapaucua niutahiva vacana. 75 Pecuru ne'erivacaitüni Qesusi niuquieya que mütitahüavixü, Vacana catahivavecacu cuxi, 'ecü haicacüa pepü'acu'imavani quename pecanesimate pe'utaitü. 'Anuyeyaca niutasuani cui yuhiverietü.

27

Qesusi que mütiutahüavarie Piratu hüxie
(*Maricuxi 15:1; Rucaxi 23:1-2; Vani 18:28-32*)

1 Mericüsü ximeri yunaitü mara'acate memühiritüariecai teüteri va'uquiyarima vahamatü meniuyucuxeürieni meyu'enienique Qesusi hepaüsita, memimienicü. 2 Meneihana hüacame, Piratu meniyetuiriene cuvexunaruri.

Cura que mütiümü

3 Mericüsü Cura miyetua tiutamarieca quename 'isücate mete'uta'aitaxü mümierienicü, yücü tiniyücühüavecaitüni. Vatumini nivarecu'ütüani mara'acate memühiritüariecai 'uquiravesixi, xei teviyari heimana tamamata pürata tuminiyari, 4 müpaü 'utaitü, 'Axa nepütüuyuri nemiyetuacü tevi hesiena mücarahüiya, xuriyaya mütaeyurienicü. Müme müpaü metenichüavecaitüni, Sepasü tame, 'ecü püta pepü'acuerivayurieca. 5 Tuquita heicaxürieca tumini nivayeyani. Heyaca niuyucavieni.

6 Mara'acate memühiritüariecai meheiti'üca tumini müpaü meniutiyanecaitüni, Pücauniva temeicaxürienicü tuqui tuminiyari meucavesie, muyetuiyacü tevi xuriyaya mütaeyurienicü. 7 Me'uyu'enieca cuie mecaniunaneni mücü tuminicü xari vevivame cuieya, mana heu'uvacate teva miemete vateuquiyapa mayanicü. 8 'Ayumieme mücü cuie Xuriya Mataxüri catiniuyetevacca hicüque. 9 'Anari naye'ani tita Cacaüyari mütiutayü Queremiyaxi müpaü 'utainecacu tixaxatametütü, Mene'üni xei teviyari heimana tamamata pürata tuminiyari, que müraye'arücai 'iya, 'Ixaherisixi teüteriari müpaü mete'eye'atüacu, 10 mepi'ütüa xari vevivame meminanairienicü cuie, Ti'aitame que münetiu'aitüa.

Piratu Qesusi que mütiuta'ivaviyaxü
(*Maricuxi 15:2-5; Rucaxi 23:3-5; Vani 18:33-38*)

11 Mericüsü Qesusi niutaquerieni cuvexunaruri hüxie. Mücü müpaü tinita'ivaviya, 'Ecü Huriyusixi teüteriari tiva'aitüvame petihücü 'ecü. Qesusi cayucu'imavatü rehüave, 'Ecüsü müpaü pecaniutaineni. 12 Mara'acate memühiritüariecai 'uquiravesixi me'ixanetacacu 'asipücatiuta'a. 13 Hicü Piratu müpaü tinitahüave, Pecatiua'enie que müreupaüme memaitüca 'ahepaüsita memunenierixü. 14 'Iya havaicü püca'ita'ei. 'Ayumieme cui ni'iyarixiecaitüni cuvexunaruri.

Cuvexunaruri que mütiuta'aitaxü. Qesusi mümierienicü
(*Maricuxi 15:6-20; Rucaxi 23:13-25; Vani 18:38-19.16*)

15 Mericüsü xexuime 'ixüarapa cuvexunaruri niyuväüriyacaitüni memanutaxürivacai xevitü müxünarienicü teüteri vahesie mieme, que mü'ane müvanaquecai. 16 'Ana 'anutahüiyacame mecanexeyacaitüni mümarivacai Vaxavaxi mütevecacai. 17 Me'uyucuxeüriecu Piratu müpaü tinivarutahüave, Que mü'ane püxenaque nemüxexünirieni, Vaxavaxiri, mesü Qesusiri Cürisitu müterüarüva. 18 Müpaü pütimaicai, me'ütesatü memiyetuacü.

19 Hicü Piratu mana 'acaicu 'isücame 'uvenieyasie, 'iyaya niuqui neinü'airieni müpaü 'utaitü, Queneuhayeva mücü tevi heiseriemecü yamütcamie. Cümana vaüca nepütiucuinixü neheinüsita hicü yüvicüta.

20 Mericüsü mara'acate memühiritüariecai 'uquiravesixita menivarutahüave teüteri memitavavirienicü Vaxavaxi, memüteta'aitacü Qesusi mümierienicü. 21 Hicü müpaü

tinivarutahüave cuvexunaruri, 'Ime yuhutame que mü'ane püxenaque nemüxetünirienicü. Müme müpaü mepaitücatei, Vaxavaxi queneuxüna. ²² Piratu tivacühüave, Mericüte, queri ne'iyurieni Quesusi 'icü Cürisitu müterüvarüva. Yunaitü mete'icühüave, Curuxisie que'umierieni. ²³ 'Iya tivarahüave, Titayaricutu, queri tiuyuri 'axa tiuyuri. Müme cuini mieme meniutihivatüüne müpaü me'utiyaatü, Curuxisie que'umierieniricü.

²⁴ Piratu tiuxeiyaca que mütiyutexienecai, masi cuini mieme que memüteyuxamurietüvecai, ha niuta'aita, niucamaïmani teüteri vahüxie müpaü 'utaitü, Ne nepü'itiya, nehésie pücarahüivani 'icü xuriyayacü, xeme püta xehesie pürahüiyani. ²⁵ Yunaitü teüteri müpaü metenitahüave, Xuriyayacü tahesie querahüivani, tatüriyama vahesieta. ²⁶ Hicü ni-varuxünirieni Vaxavaxi. Tiuta'aitaca Quesusi mücuvéiyaxüanicü, niyetuani curuxisie mümierienicü.

²⁷ Mericüsü cuvexunarurisüa miemete cuyaxi parasisyusie mehevitüca Quesusi cuyaxi vaquita, menivaruta'inieni cuyaxi mana memayetecai yunaime. ²⁸ Me'itiquemaripieca, cuya 'ücarieya mütaüraüye menenacuvirieni. ²⁹ Xuya mumayari me'utasaca mu'uyasie menenümanirieni, haca 'istüyari menicueitüani serietana. Hüxiena metitunuma'ütü meninainamacaitüni müpaü me'utiyaatü, Que 'acu Huriyusixi tiva'aitüvame. ³⁰ Me'i'aüsicavieca, haca meninavairieni, cümana mu'uyasie menicuvayacaitüni. ³¹ Me'inainaimaca meninavairieni 'ücarie, menitiquemaritüani 'ixuriquieyacü. Mana meneihana curuxisie mümierienicü.

Quesusi que mütiümierie curuxisie

(*Maricuxi 15:21-32; Rucaxi 23:26-43; Vani 19:17-27*)

³² Mericüsü mana me'uyehütü menitaxeiya Sirenetanaca Simuni titevacame. Mecaniviya menütüquirienicü curuxieya.

³³ Curucuta mütiyetevasie menü'axüani, taniuquicü Müqui Mu'uya Manuca mütiyetevasie. ³⁴ Mana meni'itüani vinu masina siürica nücame meuyuehüacacü. He'inüataca püca'i'imücücai.

³⁵ Curuxisie me'icavieca cuyaxi meni'yuta'iva que memüteheitahuriexüaniquecaicü 'ixuriquieya. ³⁶ Mana mecatetü meni'üviyacaitüni. ³⁷ Mu'uya heima meneivera xapa, que mütiutaxanesie re'ucame, 'ICÜ QUESUSI CANIHÜCÜTÜNI HURIYUSIXI MÜTIVA'AITÜVAME, 'anuyüneme.

³⁸ Mericüsü 'auriena menivarutivütüani tenavayamete yuhutame curuxisie, serietana xeime 'utatana xeime. ³⁹ Hicü müme memanuyecücacai 'axa metenicühüavecaitüni yumu'u me'utisiquetü ⁴⁰ müpaü me'utiyaatü, Cari 'ecü pepica'unaquecai tuqui, haica tucari 'anayeyayu pepenuquitüaniquecai. Parasü, queneu'atavicueisitüa xüca Cacaüyari penü'ayatüni. Curuxisie quenacaye'a. ⁴¹ Müpaüta mara'acate memühürütüariecai mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai 'uquiravesixi vahamatü me'inanaimatü yunaitü müpaü meniutiyanecaitüni, ⁴² Hipame niu nivatavicueisitüvacaitüni, pücaüve müyutavicueisitüanicü yücümana. Cari 'Ixaherisixi catatini'aitüvametüni niu. Mericüte, hicü que'acayani curuxisie, yuri temüteta'erienicü tame hesiena. ⁴³ Mücüsietü Cacaüyarisie yuri pütü'eriecai, hicü xüca 'inaqui'erieca que'itavicueisitüani müpaü maineacacü, Ne Cacaüyari necaninu'ayatüni. ⁴⁴ Tenavayameteta 'auriena curuxisie memuyevücai yaxeciüa 'axa metenicühüavecaitüni.

Quesusi que mütiyetua yu'iyari

(*Maricuxi 15:33-41; Rucaxi 23:44-49; Vani 19:28-30*)

⁴⁵ Mericüsü tuca niucuyüre naisarie mana cuiepa cüa caviecacuque niucuecüre. ⁴⁶ Hicü cüa caviecacu Quesusi carima niutahiva müpaü 'utaitü, Heri, Heri, rama savacütüni, taniuquicü Necacaüyari necacaüyari titayari penetiucu'eiri manuyüne. ⁴⁷ Hipatü müme muva memüti'uca me'u'enanaca müpaü meniutiyaani, 'Eriyaxi niutahüave. ⁴⁸ Xevitü müme 'unasarümetü neyani, ha'iseveme 'acuetü nithüniya vinu masinacü. Hacasie 'iqueca neitiserieni menu'ienicü. ⁴⁹ Hipatü müpaü meniutiyaani, 'Acuxisü tepütanenierieni, siparasü 'Eriyaxi xüca 'uhamieni 'itavicueisitüanique.

⁵⁰ Quesusi tavari carima 'utahivaca niyetuani yu'iyari. ⁵¹ Hicü 'ixuriqui 'emayesuicai meuvücai tuqita hixüata nisane heimana 'acayua. Cuie putayua, tetexi tiütitarixü. ⁵² Teuquiya nanutiyeppetücani, yumüiretü Cacaüyari teüterimama memecusixüa mepanucu'ütüarie. ⁵³ Teuquiyapa meheycüneca Cacaüyari quiecariena meneutahaxüani 'anucucuecu 'iya, yumüiretü mepüvaruxei.

⁵⁴ Hicü cuya mühürütüariecai hipatü hamatüana memi'üviyacai Quesusi quepacua cuie memuxei 'uyuaneme memixe naitü que mütiyü, cuini mieme menimamacaitüni müpaü me'utiyaatü, Yuricü 'icü Cacaüyari caninu'ayatücaitüni.

⁵⁵ Yumüiretúta 'ucari mana meniti'ucaitüni teva metanenieretü. Müme Qesusimatü meneyecüne Carereyasie mete'iminique. ⁵⁶ Mariya Mararatanaca xevitüta Mariya Cacuvu Cuse müvavarusitücai, Severeu nivemama vavarusi hipatüta mana meniti'ucaitüni.

Qesusi que mütiucateuqui

(*Maricuxi 15:42-47; Rucaxi 23:50-56; Vani 19:38-42*)

⁵⁷ Mericüsü 'acayunirümeccacu, tevi mana ninuani xicutütü 'Arimateya quiecametütü Cuse titevatü mütiyü'üquitüvamatücai Qesusisüa mieme. ⁵⁸ Piratusüa nuaca nitavavirieni Qesusi caxarieya. Hicü Piratu müpaü pütü'aitaxü müyetuiriarienicü. ⁵⁹ Hicü Qesusi caxarieya necueni nita'eima rinu 'ixuriquiyaricü 'itiyacamecü. ⁶⁰ Yutequiyapa neitateni mühecuacaisie meripai mütiuta'aitacai müvaye'inierienicü 'aitüa. Tete 'amüüna 'acacurupaca tequiya heunaca, neyani. ⁶¹ Mana meniucateitüni Mariya Mararatanaca xevitü Mariyamatü tequiya hüxie.

Cuyaxi que memüte'i'üviyacai tequiya

⁶² Mericüsü 'uxa'arieca, Pienixi 'utaxücu, mara'acate memühüritüariecai Pareseusixi vahamatü meniuyucuxeürieni Piratusüa ⁶³ müpaü me'utiyuatü, Ti'aitame tame tepe'eriva 'iya tiyu'irüviyame que maineica 'ayeyuritü cuxi, Haica tucari 'aye'ayu nepanucuqueni 'utaitü. ⁶⁴ 'Ayumieme quetineuta'aita tequiya mü'üviyarienicü hairieca tixüyuque, capa teyü'üquitüvamate yüvicüta me'axüame me'inavanicü, müpaü capa metevarutahüavecü teüteri, Müquite vasata panucuque. Xüca müpaü meteyurienique, 'imatürieca mieme 'irüinari pe'ivaniqueyu meripai mieme. ⁶⁵ Piratu müpaü tinivacühüaveni, Xemesietü cuyaxi xequenivanuvitüqui. Xequenehu xequene'üviyani que xemüteyüvave. ⁶⁶ Müme mehecüneca meni'üviyacaitüni tequiya. Cuyaxi menivaruhüritüani, tetesie tequiya me-niu'inüaritüani yuseyucü.

28

Que müranucuquetüarie 'umieriecu

(*Maricuxi 16:1-8; Rucaxi 24:1-12; Vani 20:1-10*)

¹ Mericüsü 'uxipiya tucari 'utaxücu semana mexüacame tucarisie yuimuana Mariya Mararatanaca xevitü Mariyamatü mana meniu'axüani me'ixeiyaque tequiya. ² Hicü cuie carima niutayuan. Taheima nacaneni Ti'aitame tupirieya. Nuaca, heicurupaca tete, hesiena nayerüni. ³ Merüariyapaü pütüyuxexeyacai, 'ixuriquiteya pütuxacai 'üvipaü. ⁴ Me'imacatü tehüvemeti cuyaxi meputiyüyüacacai, müquite vahepaü me'anenetü menacüne. ⁵ Hicü niuqui tuayame müpaü tinivarutahüave 'ucari, Xepücaheumamaca xeme. Ne müpaü nepütimate xemicuvautüve Qesusi curuxisie mepierie. ⁶ 'Uva pücayecaca. Panucuquetüarie que maineica. Xequenacüni xequeneu'ixüari haque matequi. ⁷ Hicü cuitü xequenehu, müpaü xequetenivaretahüavi teyü'üquitüvamatemama müquite vasata manucuquetüariecü, müxe'anuhaitüiyacü Carereyasiepai. Mana xecaneixeiya-cuni. Camü yanepütixe'utahüavixüri. ⁸ Cuitü tequiyapa meheycüneca memamatü cui meyutemamavietü meniutanausaxüani memütevataxatüanicü teyü'üquitüvamatemama. ⁹ Hicü mana me'uhucacu Qesusi nivananucunaque müpaü 'utaitü, 'Aixüa 'acu. Müme hetüana me'utihüxima'uca menimayüani quetayasie, nenevieri menipitüani. ¹⁰ Hicü müpaü tinivacühüaveni Qesusi, Xepücaheumamaca. Xequenehu, xequetenivaretaxatüa ne'ivama Carereyapai memüyehucü. Mana mepüneshexieya.

Cuyaxi que memütevarutahüavixü mara'acate memühüritüariecai

¹¹ Mericüsü 'ucari me'uhucacu, cuyaxi hipatü quiecarisie menecüneta. Naitü que müreyü metenivarutaxatüani mara'acate memühüritüariecai. ¹² Hicü 'uquiravesixi vahamatü me'uyucuxeüriecca me'uyu'enieca yunaitü, tumini vaüca menivaru'ütüiani cuyaxi ¹³ müpaü me'utiyuatü, Xeme müpaü xequeneutiyaneni, Teyü'üquitüvamatemama me-niu'axüani, mepinava mexi tecusucai. ¹⁴ Xüca cuvexunaruri tiutamarieni, tame 'aixüa tepiyurieni xehesie mücarahüiyanicü. ¹⁵ Müme tumini me'utanaqu'erieca yamepütüyuriecai que memüte'utahüavarie. Müpaü pürecuxaxasiva Huriyusixi vasata hicüque.

Qesusi que mütiavaruhüritüa nü'arisixi

(*Maricuxi 16:14-18; Rucaxi 24:36-49; Vani 20:19-23*)

¹⁶ Hicü teyü'üquitüvamate Tamamahata Heimana Xevitü Carereya menecüne mücü yemurisiepai Qesusi que mütiavaruhüavecai memüyehucü. ¹⁷ Me'ixeiyatü nenevieri mecannipitüacaitüni, hipatüsietü müme 'asimepücatemaicai xüca yuritücaitüni me xüca catixaütüni. ¹⁸ Hicü Qesusi 'aura niuyani, tinivarutaxatüani müpaü 'utaitü, Naimecü heiserie nepexieya taheima cuiepata. ¹⁹ 'Ayumieme xequeneutayeixüa, teyü'üquitüvamate xequenevarayeitüa yunaimi nuivarite, xevaca'üyatü ta'quiyarisüa nu'ayasüa 'Iyari Mütiyupatasüa memümiemetetünicü, ²⁰ xeteva'üquitüatü yamemütecahunicü nai que nemütixe'u'aitüa.

Camüsü, nesietü tucariçü xehamatü nepuyeicani mexi cataparive. Müpaü xeicüa can'aneni.

MARICUXI

Niuqui 'Aixüa Manuyüne Que Mütiu'üxasitacai

Ti'üyame Vani que müticuxatacai

(Mateu 3:1-12; Rucaxi 3:1-9, 15-17; Vani 1:19-28)

¹ Niuqui 'aixüa manuyüne Qesusi Cürisitu Cacaüyari münu'aya hepaüsita, 'ipaü tiniusütüarieni. ² Quisariyaxi Cacaüyaristüa mieme müti xaxatametücai xapayaside, müpaü catine'uca,

Camü, neniüqui tuayame necananunü'amücü meri. Mücü 'aixüa caniyuriemücü 'ahuye pecanuavecacu.

³ Macumavesie xevitü nahivani, Xequeneha'arütüaca Ti'aitame huyeya, 'utaitü, Xequeneutixeurariya huyeteya, 'utaitü.

⁴ Que müre'uxa, Vani macumavesie tine'üyanecaitüni, müpaü ticuxatatü, memütehayevecü 'axa memüteyuriecaicü, mücücü memüteheuyehüviyarienicü, 'arique memüca'üyarienicü.

⁵ Yunaitü Cureya cuieyarisie quiecatari, yunaitü Querusareme quiecatarita, meneyecüne me'ixeiycatü. Nivareca'üyacaitüni yunaime Curutani hatuxamesie, meyuhecüatacacu 'axa que memüte'uyuri.

⁶ Mücü Vani cameyu huxariyari cananacatüccaitüni, navi hüyameyaricü nayühüacaitüni. Tüpuxi nivacuacaitüni, yeuta mieme xiete ni'iecaitüni. ⁷ Que müticuxatacai, müpaü nainecaitüni, Xevitü 'ucanamiene ne'utüma. 'Iya yemecü canive'emetüni, ne pücatixaü. Ne 'aixüa nepüca'ane nehiesie müti naquenicü ni nemiparevienicü. ⁸ Nesüari necanixe'üyaneni hacü. Mücü canixeca'üyamücü 'Iyari Mütiyupatacü.

Qesusi que mütiuca'üyarie

(Mateu 3:13-17; Rucaxi 3:21-22)

⁹ Mericüsü, 'ana caninuani Qesusi, Nasareti heyeyaca Carereya cuieyarisie. Vani canica'üya Curutani hatuxamesie. ¹⁰ Hicü Qesusi hapa 'anatiyeiximetü, muyuavi ni-uxeiya 'anacayepierümeme. Canixeiya 'Iyari 'acamieme para hesiena müyuhayevacü, cucurupaü 'anetü. ¹¹ Xevitüta niutanüni taheima, müpaü 'utaitü, 'Ecü pecaninenivetüni, necamaninaqu'erieca. 'Acümana neninetemavieca.

Qesusi que mütiuta'inüasie

(Mateu 4:1-11; Rucaxi 4:1-13)

¹² Hicü 'Iyari neinü'ani macumavesie. ¹³ Mana niuyeicacaitüni huta teviyari tucari. Cayumarie ni'inüatanecaitüni. Yeutari memüvaxuave niuyeicacaitüni Qesusi. Cacaüyari tupirisiximama menipareviecaitüni.

Qesusi que mütsitüa ti'uximayatü Carereya cuieyarisie

(Mateu 4:12-17; Rucaxi 4:14-15)

¹⁴ Mericüsü, Vani 'anutahüiyacu, Qesusi caninuani Carereya cuieyarisie, niuqui cuxatatü 'aixüa manuyüne, que mütiyüni Cacaüyari ti'aitametücacu ticuxatatü, ¹⁵ ya'utaitü, Tucari canaye'aniri. Hicürixüa Cacaüyari cuitü canisütüamücü 'ena ti'aitatü. Xequeteneuhayeva que xemüteyuriecai, niuqui 'aixüa manuyünesie yuri xequeteneuta'eri.

Qesusi que müti varuta'ini hesiena memüteviyanicü quesüteviyamete yunacame

(Mateu 4:18-22; Rucaxi 5:1-11)

¹⁶ Mericüsü, haracuna tesita 'uyemietü Carereya cuieyarisie, canivaruxeiya Simuni 'Atüreximame yu'ivamacame. 'Emeneitavivivacaitüni vipi haracunasie, memüquesüteviyametetücaicü müme. ¹⁷ Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, Cümü, nehiesie xequeteneviyani. Teüteri xevacuxexeürivame nenixe'ayeitüamücü, quesüte xemütevaruxexeürivapaü hicü. ¹⁸ Yapaucua yuvipi me'ucu'eirieca, hesiena meteniüviya.

¹⁹ Hicü 'esiva 'umapai 'uyemietü nivaruxeiya Cacuvu Vanimame yu'ivamacame, Severeu nivemama. Müme canuvasie meniyetecaitüni yuvipi memanesiqüitüatü. ²⁰ 'Iya nivaruta'inieni hesiena memüteviyanicü. Yuquemasi Severeu me'ucu'eirieca canuvasie yecaime, te'ivamete vahamame, Qesusisie meteniüviya.

Cacaüyari müca'itiya que mütinücai tevi

(Rucaxi 4:31-37)

²¹ Mericüsü Caperünaume meneta'axüani. Hicü cuitüva 'uxipiya tucarisie, Huriyusixi vatuquita heutahaca, tini'üquitacaitüni. ²² Menihüxiyacaitüni tita müti'üquitacai hepaüsita. Que mü'ane heiserie mexeiypaü tinivaru'üquitüvacaitüni, que memücate'üquitacai müme

'inüaricü memüte'üquitametetücai. ²³ Mericüsü heutahacu, yapaucua tevi caneatani vatuquita cacaiyari müca'itiya minücai. 'Iya niutahiva ²⁴ müpaü 'utaitü, 'Ai, que petati'uximatüani, Quesusi Nasaretitanaca 'acu. Petasiheuyehüanique petinua. Ne nepümasimate que pemüpaicü. Que mü'ane Cacaüyarisie mieme mupasie, 'ecü pecanihücütüni, tinitahüave. ²⁵ Quesusi nita'imaiya, müpaü ticühüavetü, Cayuvatü 'aixüa, queneuxüna. ²⁶ Hicü müc'itü cacaiyari müca'itiya, tevi nütü, carima 'utahivatü, nixüna. ²⁷ Yunaitü menihüxiyani. 'Ayumieme niuqui meniutixatüatütcüne müpaü me'utiuyatü, Titari 'icü. Que titita 'icü 'üquisica mühecua. Camü heiserie hexeyatü tiniva'aitüaca 'asita cacaiyarixi memüca'itiatüca, müme meni'enieni. ²⁸ Hicü cuitüva naisarie Carereya cuiyarisie tiniutamariva que mütiuyuri.

Quesusi que mürenayehüa Pecuru varücaüya
(Mateu 8:14-15; Rucaxi 4:38-39)

²⁹ Mericüsü tuquita me'ayenexüaca, Simuni 'Atürexü vaquie menecüne, Vani Cacuvu yunaitü. ³⁰ Simuni varücaüya mana niucateitüni hüiyatü. Cuitüva metenitaxatüani Quesusi que mü'anecai. ³¹ Hicü 'aura 'ayaca, mamaya 'uviyaca, nenucuhana. Yapaucua cahüiyatü nayani 'uca, tinivarumini.

'Acayunecu, yumüretü que memüte'anayexüriya
(Mateu 8:16-17; Rucaxi 4:40-41)

³² Hicü taicai 'acayunecu, meni'atürieni tecuicuicate yunaime, müme meta cacaiyarixi memüvaviyacai. ³³ Yunaitü quiecatari meniycuxeuürieni quitenie hüxie. ³⁴ Yumüreme nivaranyexürieni cui memüyüacai müireme cuiinyacü. Cacaüyarixita nivarayenü'axüani yuvaücavame. Pücapitüacai cacaiyarixi memütiniunicü, müme memimaicacü.

Quesusi que müticuyecacai Carereya cuiyarisie ticuxatatü
(Rucaxi 4:42-44)

³⁵ Hicü 'uxa'arieca ximeri meri 'acuxi yüvicüta nanucuqeni. Quita vayeyaca, neyani macumavesiepai. Mana niuyutanenevieni. ³⁶ Hicü Simuni, hipatüta hamatüana memü'uvacai menenucuyei que Quesusi. ³⁷ Me'itaxeiyaca müpaü metenitahüave, Yunaitü mepümasicuvautüve. ³⁸ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Cümüsüari 'uma püta tepüyehu. Hipame quiecaritesie tepütayeixüani, nemütivaretaxatüanicü manarita. 'Ayumieme necaneyeyani. ³⁹ Hicü mana niuyeicacaitüni, ticuxatatü vatuquiteta naisarie Carereyasie, varayenü'avatü cacaiyarixi.

Quesusi que mürenayehüa tevi cuiinyacü müca'itiyacai
(Mateu 8:1-4; Rucaxi 5:12-16)

⁴⁰ Mericüsü xevitü cuiinyacü müca'itiyacai caninuani hesüana, cui 'ivavirietü. 'Utitunumaveca hüxiena, müpaü tinitahüave, Xüca pe'avaiüriyani, 'ecü pecaniyüveni pemünesi'itieni. ⁴¹ Quesusi 'inenimayatü yumama niutasera. Nimayüani müpaü ticühüavetü, Nesüari nepünevaiüriya. Pecaniü'itiyani. ⁴² Müpaü titahüavecu yapaucua peunua cuiinyai. Tevi 'itiatü nayani. ⁴³ Cuiini mieme 'ihüritatü, Quesusi neinü'ani cuitüva, ⁴⁴ müpaü ticühüavetü, 'Amarima 'aixüa, xeimetüme pemücaraxaxatüvani havaicü. Mara'acamesüa quenemie püta. Quene'axeianüa. Pemanayevécü, quenanutimava que müre'aitaxü Muisexi yapemütivatahecüatüanicü. ⁴⁵ Mücü masi mana heyaca yatiniutaxatüyani vaücava. Naisarie tinicuxatacaitüni que mütiuyü. 'Ayumieme Quesusi pücaüyüvecai quiecarisie me'axeni yuhecüatüni, masi yeuta necateitüni macumavesie. Hesüana meni'axecaitüni naisarie quiecatari.

2

Quesusi que mürenayehüa huriecame
(Mateu 9:1-8; Rucaxi 5:17-26)

¹ Mericüsü yapüme xacari 'anucayacu, hutarieca caninuani Caperünaumesie. Catiniutamariva quename quita hayecatei. ² Yumüretü cuitü meniycuxeuürieni. Memüyumüirecaicü, ni quitenie hüxie mepücatenaquecai. Mücü tinivacüxaxatüvacaitüni niuqui. ³ Hicü hipatü huriecame meni'atürieni, yunacatü mehecuetü. ⁴ Hura me'ecuenique meniuyatetexieni teüteri memüyumüirecaicü. 'Ayumieme Quesusi manucatei qui heima püta mecaneitipepieni. Me'ivatü'ineca 'ixumari muva menciaatüni huriecame, 'itarisie 'acaime. ⁵ Quesusi varuxeyyaca yuri que memüte'eriecai, müpaü tinitahüave huriecame, Nenive, pepüreyehüviyarie 'axa pemütiiuyuricü. ⁶ Hicü hipatü 'inüaricü memüte'üquitametetücai muva mecanayetecaitüni. Yu'iyarisie müpaü metenyücühüavecaitüni, ⁷ Titayaricuta müya ticühüave icü. Pisevixima Cacaüyari müpaü 'axa 'utaitü. Quepainetü püyüve müreyehüvirieni tevi 'axa tiuyurieyu. Xevitüxa xeicüa caniyüveni Cacaüyaritütü. ⁸ Quesusi yu'iyarisie timaitü müya memüteyücühüavecaicü,

müpaü tinivarutahüave, Titayari müya xeteyücühüave yu'iyarisie. ⁹Tita masi caticuanive. Que ticuanive müpaü mütitahüave muhurie, Pepüreuyehüviyarie 'axa pemütuyuricü. Caticuanive masi müpaü mütitahüave, Quenanucuquexi, 'a'itari quenanucucue'i, quenecuyeicani. ¹⁰Paraque müpaü xemütehemanicü Yuri Tevi netitevatü heiserie nemexeyiacü cuiepa, nemütivareuyehüvirienicü 'axa meteyurieu, müpaü tinintahüave huriecame, ¹¹'Ecü nepümarahüave, quenanucuquexi, 'a'itari quenanucucue'i, 'a'quie quenemie. ¹²Hicü nanucuqueni. Yu'itari 'anucucueca neyani yunaime vahüxie. 'Ayumieme yunaitü menihüxiyani. 'Aixüa menituyaneaitüni Cacaüyari hepaüsita, müpaü me'utiyuatü, Hasuacu tepücanenierivave 'ipaü tiyüaneme.

*Que müttä'ini Revi hesiena mütiyianicü
(Mateu 9:9-13; Rucaxi 5:27-32)*

¹³ Mericüsü tavari haracuna tesita neyani Qesusi. Teüteri yunaitü hesüana meni'axecaitüni. Mücü tiniva'üquitüacaitüni. ¹⁴Hicü mana 'uyemietü nixeiya Revi 'Aripepu münu'ayatücai teüteri memüte'ayutituyasie 'acaime. Müpaü tinintahüave, Nehesie quetineviyani. Revi 'anucuqueca hesiena tinuviya.

¹⁵ Mericüsü ticuacacu Qesusi Revi quita, yuvaüvatü cuviyexunusie mieme memüteteyuiriarie, hipatüta 'axa teyuruvamete metenicuacaitüni Qesusimatü teyü'üquitüvametemama vahamatü. Meniyümüirecaitüni memiveiyacai. ¹⁶Hicüsüari hipatü 'inüaricü memüte'üquitametetücai, müme Pareseusixi vahesie memüteteyuacai, müme me'ixeiya ticuacame 'axa teyuruvamete vahamame müme cuviyexunusie mieme memüteteyuiriyari vahamame, müpaü metenivarutahüave teyü'üquitüvametemama, Neuxei, püticua'a pütü'ie müme cuviyexunusie mieme memüteteyuiriyari vahamatü, 'axa teyuruvamete vahamatü. ¹⁷Qesusi varu'enieca müpaü tinivarutahüave, Müme 'aixüa memüteheu'erie tiyu'uhayemavame mepücaheuyehüva. Müme memütetecucuye püta mepeiyehüva. Nesü que nemütinua, nepücanua nemüvata'inienicü müme heiseriemecü yamemütetecahu. Müme 'axa memüteteyurie püta nevata'inienique nepunua, memütetehayevacü 'axa memüteteyuriecacü.

*Que memüte'ita 'ivaviyaxü haquiya hepaüsita
(Mateu 9:14-17; Rucaxi 5:33-39)*

¹⁸ Mericüsü Vani teyü'üquitüvametemama, Pareseusixi yunaitü 'icuai meniyuhaqueicaitüni heiva. Hipatü me'u'axüaca, müpaü metenita'ivaviya, Titayari Vani teyü'üquitüvametemama, teyü'üquitüvamete Pareseusixi vahesüa memümiemete titayari metuyahaqueie, 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete mecapühaqueicacu. ¹⁹Qesusi müpaü tinivaruta'eiya, Que meteyüvave memüyuhaqueieca neneüqueme cupaniyerumama, neneüqueme mexi vahamatü 'a'uca. Mexi neneüqueme vasata 'uca, mecapüyüvave memüyuhaqueieca. ²⁰Tucari naye'amücü quepaucua neneüqueme mütihanieni vasata. 'Ana meniyuhaqueicani, 'iya叔ari 'aye'ayu.

²¹ Tevi 'ixuriqui mücayutatutüvecü püca'imatesiquitüani 'ixuriqui cui müye'i. Mesü xüca müpaü tiyurienique, manesiqui hecuametütü müye'i pütahanaqueyu, sanimeyari masi 'axa 'anetü nayaniqueyu. ²² Tevi sixai müye'isie püca'icatüani vinu mücuanacü, mesü xüca müpaü tiyurienique, sixai nitasanequeyu, vinu neuyeveniqueyu sixaita. Vinu masi sixai hecuamesie canituarivani mücuanacü.

*Teyü'üquitüvamete que memüte'ivatihunaxüla türicu 'uxipiya tucarisie
(Mateu 12:1-8; Rucaxi 6:1-5)*

²³ Mericüsü 'uxipiya tucarisie 'esipa niuyeicacaitüni, teyü'üquitüvametemamata yunaitü. Müme menisütüani me'icahurucatü müayeyari, mana me'u'uvatü. ²⁴ Hicü Pareseusixi müpaü metenitahüave, Neuxei, titayaricuta müpaü meteyurie que mücatitauniva 'uxipiya tucarisie. ²⁵ Qesusi müpaü tinivarutahüave, Hasuacu xecate'ititerüvavave que mütiuyuri Raviri, heiyehüatü heuhacamütü, müme hamatüana memü'uvacaita meheuhacacuicacu. ²⁶ 'Iya Cacaüyari quita neutahani quepaucua 'Aviyatari mühüritüariecai mara'acate vahepaüsita. Pa Cacaüyari huxie mamanari niuticüani. Mara'acate xeicüa heiserie mepexeiya memiticuanicü mücü pa, hipatü heiserie mepücahexeiya. Müme hamatüana memü'uvacai tinivaruminita Raviri.

²⁷ Müpaüta tinivarutahüave Qesusi, 'Uxipiya叔ari canitü'usieni teüteri vahesie mieme. Teüteri que memüte'uveviya, 'uxipiya叔arisie mieme xeicüa mepüca'utiviviya. ²⁸ 'Ayumieme Yuri Tevi que nemütiteva, 'uxipiya叔ari hepaüsitata necatini'aitani.

3

*Tevi mümamavaquicai
(Mateu 12:9-14; Rucaxi 6:6-11)*

¹ Mericüsü tavari tuqita neutahani. Tevi mûmamavaquicai muva nayecateitüni. ² Mûme menihupiecaitüni, Capenayehüani 'uxixipiya tucarisie meteyücühüavetü, me'ixanetacutü. ³ Hicü Qesusi müpaü tinitahüave tevi mûmamavaquicai, Quenanucuquexi, hixüapa queneutaquexi. ⁴ Müpaü tinivaruta'ivaviya Qesusi, 'Uxixipiya tucarisie tipitüarie 'aixüa mütiyurienicü, püpitüarie nusu 'axa mütiyurienicü. Tipitüarie mütiyutavicueisitüanicü, püpitüarie nusu mütiyurienicü. Mûmesü cayuvatü meniumacaitüni. ⁵ Hicü yuhaxüama varuxeiyaca, yuhiverietü memüsese'icaicü yu'iyarisie, müpaü tinitahüave tevi, 'Amama queneutasera. 'Iya nitasera, 'aixüa 'anetü nayani. ⁶ Hicü Pareseusixi mevayecüneca, mûme Herurexisie memüteviyacai vahamatü meniuyu'enieni hepaüsitana, que memüte'imieniquecai.

Teüteri que memüteyucuxeürie haracuna tesita

⁷ Hicü Qesusi teyü'üquitüvametemama yunaitü haracunapai menecüne. Yumüiretü teüteri meniveiyacaitüni Carereyatar, Cureyatar, ⁸ Querusaremetari, 'Irumeyatar, Curutani 'anutaüyeteri, Tiru 'aurie Siruni 'aurie quiecatari. Yuvaücavatü me'u'enanaca nai que mütiyurienecai, hesüana mecaniu'axüani. ⁹ Hicü nivaruta'aitüani teyü'üquitüvamete hura memehanacü canuva hesiena mieme, capa me'isaipünacü, memüyumüirecaicü teüteri. ¹⁰ Yumüireme nivaranaxeyürüvacaitüni. 'Ayumieme yunaitü cuiniya memexeyacai mesaipünetü hesüana meni'axecaitüni me'imayüanique. 'Ayumieme canuva nitu'aita. ¹¹ Cacaüyarixi memüca'itiatüca me'ixeyatü, huxiena menucaxürüvecaitüni, müpaü mete'uhivatü, 'Ecü Cacaüyari pecaninu'ayatüni. ¹² 'Iya heiseriemecü nivahürütüacaitüni memüca'ihécüatanicü que müpaicütücai.

Tamamata heimana yuhutame que mütivaranyexei nü'arisixi
(Mateu 10:1-4; Rucaxi 6:12-16)

¹³ Hicü neutiyune hürisie. Mûme müvaranyexei nivaruta'inieni hesiena memüteviyanicü. Me'ayecüneca teüteri vasata, hesiena meteniüviya. ¹⁴ Tamamata heimana yuhutame nivaranyeteüxüa. 'Arique nivatanü'axüaniquecaitüni memütecuxatanicü, hamatüana memü'uvanicü, ¹⁵ heiserie nivapitüaniquecaitüni memüvaranaxeyürüvanicü tecuicucate, memüvarayenü'axüanicüta cacaüyarixi 'axa memü'anene. ¹⁶ Simuni püxevitütücai, Qesusi mitaterüvaxü Pecuru, ¹⁷ hipatüta, Cacuvu Severeu nu'aya, Vani Cacuvu 'ivaya, Qesusi mütivaruterüvaxü Puhanerüquesi, taniuquicü Türarücamete paine, ¹⁸ 'Atürex, Piripe, Parüturume, Mateu, Tumaxi, Cacuvu 'Aripeu nu'aya, Tareu, Simuni mücananisitatücai, ¹⁹ Cura 'Isicariütitanaca 'arique Qesusi müyetua.

Que mü'ane 'axa 'utaitü misevixima 'Iyari Mütiyupata
(Mateu 12:22-32; Rucaxi 11:14-23; 12:10)

Hicü quita meneutahaxüani. ²⁰ Tavari yuvaücavatü teüteri me'u'axüacu mûme mepüyutatexie metecuanique. ²¹ Hicü maremama me'u'enanaca, menu'axüani memenuhanacü. Müpaü metenyücühüavecäitüni, 'Asipücatimate que mütiyurienecai.

²² Mücü meta, hipatü 'inüaricü memüte'üquitametetücai, Querusaremesie memeyecü, müpaü menuitiyuanecaitüni, Peheresepuri pinü'ü. Cacaüyarixi 'axa memü'anene va'üquiyarisie mütiyayacü, 'ayumieme püvarayenü'a cacaüyarixi, menuitiyuanecaitüni. ²³ Hicüsüari yu'aurie varutacuevieca, 'üxasicü müpaü tinivaruta'üquitüani, Cayumarie que tiyüve mayuyenü'anicü yücümana. ²⁴ Yaxeicüata, xeime cuieyarisie quiecatari xüca hixüata meyasana, xüca me'ayuca'unieca, mücü vacuviyexunu pücaüyveni 'emüreutevinicü. ²⁵ Xeime quie miemete hixüata xüca meyasana, xüca me'ayuca'unieca, mepücaüyveni 'ememütheutevinicü. ²⁶ Cayumarie xüca yuca'unarümenique, türücariyaya hixüata xüca yusanaque, 'emüreutevinicü pücaüyveniqueyu. Pütaxüximeniqueyu püta.

²⁷ Tevi pücaüyve neutahanicü mütürücaüye quita, piniteya mütinavanicü, me xüca ca'ihüanique mütürücaüye meri. 'Ihüame, pütinavani tita mütxüave quitana.

²⁸ 'Icü niuqu caniseüyeni que nemütixecühüave, naime 'axa memüteyurie teüteri, mepüyüvave memütheueyhüviyarienicü, naime 'axa memutiyuane. ²⁹ Masi que mü'ane 'axa 'utaitü misevixima Cacaüyari 'Iyarieya Mütiyupata, mücü hasuacu pücareyehüviyarieni mücücü. Hesiena masi catiniühüivani, yuheymecü 'emuvecü tita 'axa mütiyuri. ³⁰ 'Ipaü niutayüni, mûme müpaü menuitiyuanecäitü, Cacaüyari müca'itiya ninüca.

Qesusi 'ivamama varusieya
(Mateu 12:46-50; Rucaxi 8:19-21)

³¹ Hicü varusieya 'ivamama yunaitü mecaniu'axüani. Tacua meti'utü metenitanü'airieni yu'aurie me'icuevietü. ³² Teüteri yumüiretü menayecaitüni hamatüana. Müpaü metenitahüave, Neuxei, 'avarusi 'a'ivama mepümasiha'ivava tacuapaitü. ³³ Mücü müpaü tinivarutahüave, Quehateri nevarusi ne'ivama. ³⁴ Varanuxeiyatüyaca 'auriena mematecai, müpaü

niutayüni, Camü nevarusi ne'ivama. ³⁵Que mü'ane yamütiyuriene que mütnaque Cacaüyari, mücü canine'ivatüni caninevarusitüni.

4

'Imüari 'ivivame 'ixasi hepaüsita que mütimasiücü
(Mateu 13:1-9; Rucaxi 8:4-8)

¹ Mericüsü tavari haracuna tesita tiniuti'üqita. Hesüana meniycuxeuërieni yuvaücavatü teüteri. 'Ayumieme canuvase nacayerüni hapa yecaimesie. Yunaitü teüteri cuiëpa püta meniti'ucaitüni ha tesita. ² Mana vaüca tiniva'üquitüacaitüni 'ixasi hepaüsita. Hicü ti'üqitatü müpaü tinivarutahüave, ³ Xequene'enanaca. Camüsü, 'ivivame neyani. ⁴ Mericüsü 'imüari 'ivienecacu, hipatü huyeta niucaxürieni. Viqüixi meniucaxürieni meniticuani. ⁵ Hipatüta macutetexiyasie niucaxürieni, vaüca müca'acucueiyasie. Cuitüva niutineni, cuië 'emücasuicaicü. ⁶ Hicü quepauca tau mane nicuini, niutivani müchahanatücateicü. ⁷ Hipatüta xuya 'imüariyarisata niucaxürieni. Xuya niutivere, heimana niuyecüne. 'Imüari cacaniutixuavere. ⁸ Hipatüta cuië 'aixüa müracu'anesie niucaxürieni. 'Utinexüaca 'utivavereca, niutixuavere. Hipatü xei teviyari heimana tamamata nayani, hipatüta haica teviyari ratüa, hipatüta xei sienituyari ratüa. ⁹ Müpaüta niutayüni, Xaütünetü mü'enaxü que'u'ena.

Titayari 'ixasi hepaüsita ticuxatatü müti'üquitacai
(Mateu 13:10-17; Rucaxi 8:9-10)

¹⁰ Hicü yühücüate metitetü, müme 'auriena memütitecai, Tamamata Heimana Yuhutame vahamatü menita'ivaviya 'ixasi hepaüsita que müti'üquitacai. ¹¹ Müpaü tinivarutahüave Quesusi, Xeme xecaniupitüarieni tita mütiuti'aviesiecai, xemütemaicacü que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. Hipatü tacua memütitei püta, naimecü 'ixasi hepaüsita xeciüa mecaniupitüarieni 'utüarica manuyünepaü, para memüca'ixeyacü, sepa yemecü memütanenierenique, para 'asimemücatehetimanicü, sepa yemecü memü'enanacaque, ¹² capa ta'aurie me'axürienicü Cacaüyarisie meteviyaque, capa metehueyhüviyarienicü.

Quesusi que müthecüatacai yü'üquisica ti'ivivame hepaüsita
(Mateu 13:18-23; Rucaxi 8:11-15)

¹³ Hicü müpaü tinivacühüaveni, Cari xeme 'icü 'ixasi hepaüsita xepüca'u'enana. Quetütüri xete'enanani naime 'ixasi hepaüsita. ¹⁴ 'Ivivame ni'ivieneni niuqui. ¹⁵ Hipatü huyeta miemete mecanihümetüni haque niuqui muca'iviya. Quepauca memi'enie, cuitüva Cayumarie ni'axeni. Niuqui netücüni vahesüa muca'iviya. ¹⁶ Hipatüta yaxeciüa 'imüari mecanihümetüni macutetexiyasie memuca'iviya. Quepauca niuqui memü'enie, yapauca menitanaqu'ierieni meyutemamavietü. ¹⁷ Yücümana mepüchahanatüca, masi 'emepücateheutere. Quepauca memü'uximatüarie quepauca memutaveiyarie 'icü niuqui hepaüsita, yapauca meniucunütüarieni. ¹⁸ Hipatüri 'imüari menihümetüni xuya 'imüariyarisata memuca'iviya. Müme niuqui meniu'enieni, ¹⁹ masi mepüyhiveritüa tita hicü mütimieme meha'erivatü, tuninicü meyutemamavietü mepüteyu'irüviya, hipameta vaücavame menihive'erica. Mücücü niuqui niupünariexüani naisata. Cacaniutixuavere. ²⁰ Hipatü 'imüari mecanihümetüni cuië 'aixüa müracu'anesie memuca'iviya. Niuqui mecaniu'enieni, meniuyuvaüriya me'inaqu'erietü, mecaniutixuxuavereni. Hipatü xei teviyari heimana tamamata menacüne, hipatüta haica teviyari menacüne, hipatüta xei sienituyari menacüne.

Tita müti'avie que müthecüasieni
(Rucaxi 8:16-18)

²¹ Hicü müpaüta tinivacuxaxatüvacaitüni, Cüxeme que racueiya puticü manunamienicü, 'utatüa mutiüquecanicü nusu. Vapai püta caraqueca. ²² Tita müti'avie, masiücütü mayanicü xeciüa 'apuve. Tita müranucaname, mühécüasienicü xeciüa 'apuve. ²³ Xaütünetü mü'enaxü que'u'ena.

²⁴ Müpaüta tinivacuxaxatüvacaitüni, Xequeneyucuerivayurieca tita xemüte'enie hepaüsita. Que xemüteva'inüasirie hipame, yaxeciüa xepüte'inüasiyarieni. Hesiena payaxe, xeme xemü'enanaxehesie mieme. ²⁵ Que mü'ane tixaütü mürexeiya, tavari cuxi pütimiqüieni. Que mü'ane tixaütü mücarexeiya, sepa que mütitita mürexeiya pütinavaiyarieni.

'Üxasi 'imüari hepaüsita, que mütiütineica

²⁶ Müpaüta tinivacuxaxatüvacaitüni, 'Ipaü catini'aneni Cacaüyari ti'aitametücacu. Camü tevi 'imüari niuta'ivieni cuiëpa. ²⁷ Niucahupuni nanucuquecani tucariicü tucariicü. 'Imüari niütineicani niutivavereni, mücü 'asicatimaicacu que mütiineica que mütiuvavere. ²⁸ Cuië yuxaüta pitinenetüva cüsunuyari meri, 'arique müayeyari, 'arique tacari. ²⁹ Ticuayu, 'ana türlich xicamete nivananunü'amücü, 'isanari maye'actü.

*'Üxasi musitasa 'imüariyari hepaüsita
(Mateu 13:31-32; Rucaxi 13:18-19)*

³⁰ Hicü müpaü niutayüni, Que te'utiyuaneni, titapaü ti'aneni Cacaüyari ti'aitametücacu. Que mü'ane 'üxasi hepaüsita tepihēcütani. ³¹ Musifasa 'imüariyariapaü cani'aneni. Cuiepa muca'iviva, xevitü 'imüari hepaüna 'anetü pücaxuave cuiepa 'esipepetü. ³² Uca'iviyaca caniutineicani. Tupiriya mutineica, xevitü hepaüna 'anetü pücaxuave 'epapatü. Mamateya neucunexüani 'etütütü. Taheima miemete viquixi mecaniyüvaveni memüyuti'ituatüanicü hesiena 'etüriyarisie.

*Titayari Quesusi müti'üquitacai 'üxasi hepaüsita ticuxatatü
(Mateu 13:34-35)*

³³ Vaüca 'üxasi hepaüsita ticuxatatü 'iyapaü 'aneneme tinivacuxaxatüvacaitüni niuqui, que memütüyüvavecai memi'enienicü. ³⁴ 'Üxasi hepaüsita caticuxatatü pücativacuxaxatüvavecai. Teyü'üquitüvamate xeiçüa me'ayetetü yühücüate tinivarutahecütüani naime.

*Quesusi que mütinütüa 'eca vitari
(Mateu 8:23-27; Rucaxi 8:22-25)*

³⁵ Hicü mücü tucarisie 'ucutaicarecu müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamate, Hicümüsütari 'anutaüye tepanucüne. ³⁶ Müme mevarucu'eirieca teüteri mana memüti'ucai, menevitüni ca'anatiyeivecacu canuvasio meyetetü. Hipatüta canuvate menecüne hamatüana. ³⁷ Hicü yapaucua niucu'eca vaücava. Hamevari neucayeurivecaütüni canuvasio. Nitihüniyarümeçaitüni. ³⁸ Quesusi canuva çüsapa nacateitüni, muritarisie 'utimu'utü, cusutü. Menenutahütüani müpaü mete'icühüavetü, Ti'üquitame 'acu, pecareu'acuerivayurie temeuyeveximecü. ³⁹ Hicü 'anucuqueca nitatieni 'eca. Müpaü tinitahüave haracuna, Cayuvatü 'aixüa, quetineuhayeva. 'Eca neunuanu, niucuharuanare yemecü. ⁴⁰ Müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamate, Titayari xetemama. Quepaütü yuri xecate'erie. ⁴¹ Müme masi cuini mieme meniutimamani. Müpaü meteniyutahüave, Quepaicüri pühücü 'icü. 'Asita 'ecatütü haracunatütü meni'enieca que mütiva'aitüa.

5

*Cacaüyarixi 'axa memü'anene que memüte'inücai Cataratanaca
(Mateu 8:28-34; Rucaxi 8:26-39)*

¹ Mericüsü haracuna 'anutaüye meneta'axüani Cataratari vacuiepa. ² Canuvasio 'anatiyacu, yapaucua tevi cacaüyari müca'itiya minücai nenucunaque müquite vateuquiyapa 'ayeneca. ³ Mücü tevi vateuquiyapa necateitüni. Teüteri menitexiecaütüni me'ihüanique tepüacü. ⁴ Müixa nicuhüvacaitüni tepüacü yumamatesie yü'ücatiesie, peru yumamacü tepüa nanutequecaütüni, yü'ücasie mieme nanuyequesinacaitüni. Xevitü hepaüna pücatürücaüyeca mimaxiutacü. ⁵ Tucariçü tucariçü teuquiyapa nicuyecacaitüni ya hürisie, cuhivanetü, tetcetü yucuxitequetü. ⁶ Hicü Quesusi 'uxeiyaca teva 'uyecame, hepana niutanausa. Hüxiena niutitunumaqueni ⁷ carima 'utahivatü, müpaü 'utaitü, Que peneti'uximatüani, Quesusi 'acu Cacaüyari yunaima vaheima macave pemünu'aya. Nepümasivaviri yanetihürütatü Cacaüyari, penücahürixüa 'axa nesi'uyurieni. Müpaü niutayüni ⁸ Quesusi müpaü mütitahüavixücü, 'Ecü cacaüyari pemüca'itiya, queneuxüna. ⁹ Hicü müpaü tinita'ivaviya, Que petiteva. Mücü müpaü tinitahüave, Cuyaxi Xei Vaxayari netinitevaca, temütamüirecü. ¹⁰ Vaücava vaüriyarica neyevaviricaitüni Quesusi mücavarayanüenü'anicü mücü cuiepa. ¹¹ Mericüsü yemuritüa tuixuri metenicuacaitüni yuvaücavatü. ¹² Cacaüyarixi vaüriyarica menyevaviricaitüni yamete'icühüavetü, Tuixuri vahesüa quetanunü'a temüvanünicü müme. ¹³ Hicü Quesusi nivarupitüani. Cacaüyarixi memüca'itiyatüca me'ixünaca tevi menivarutiviya tuixuri, 'esivatücacu huta miriyari meyupaümeme. Tuixuri yapaucua meniutanausa 'aita meneucayune. Hapa meneuxürieni, meniucüni haracunasie.

¹⁴ Hicü tuixuri vahüvemete meniuta'una. Yametenicuxatacaütüni quiecarü 'amüyevasio 'esimüyeyeusie. Teüteri menecüne mecunieretüvetü que mütiyü. ¹⁵ Quesusisüa me'u'axüaca menixeiya tevi cacaüyarixi meminücai, Xei Vaxayari memiviyacai. Menixeiya mana 'acaima, heuqueumarimacame, 'aixüa re'iyarime. Meniutimamani. ¹⁶ Hicü müme memunenirixü metenivacuxaxatüvacaitüni que mu'itüarie tevi, que mütiyü tuixuri vahepaüsita. ¹⁷ Teüteri menisütüani vaüriyarica me'ipitüatü vacuiepa müyemiecü.

¹⁸ Hicü canuvasio cayerüximecacu Quesusi, 'iya tevi cacaüyarixi meminücai vaüriyarica canipitüani hamatüana muyeicanicü. ¹⁹ Quesusiri püca'ipitüa. Müpaü püta tinitahüave, 'Aquié quenemie 'amarema vahesüa. Yaquetinivaretaxatüa vaüca que mütiyuri Ti'aitame 'ahesie mieme, que matiunenimayataxü. ²⁰ Mücü neyani. Tamamata Quiecarite

müracutevasie nisutüani ticuxatatü vaüca que mütiuyuri Quesusi hesiena mieme. Yunaitü menihüxiyacaitüni.

Cairu nu'aya que müranayehüüya, 'uca müticuyecai 'imayüacu Quesusi 'ixuriquieya (Mateu 9:18-26; Rucaxi 8:40-56)

²¹ Mericüsü hutarieca 'anutaüye 'anuyacu canuvasio, yuvaücavatü teüteri meniuy-cuxeürieni 'auriena haracuna tesita 'uvecacu. ²² Mericüsü tuqui va'ü xevitü, Cairu titevatü, mana caninuani. Quesusi 'uxeyiaca niutihüximaqueni hüxiäna. ²³ Vaüriyarica canipitüani müpaü 'utaitü, Nenive pemüxime 'ucatütü. Quenemayüamie manayevenicü, 'ayenieretü mayanicü. ²⁴ Quesusi 'utümana neyani.

Mericüsü meniveiyacaitüni teüteri yumüiretü me'isaipünatü. ²⁵ Hicü 'uca 'aniyueica-caitüni vasata tamamata heimana huta viyari müyuriecäi ticuyetü xuriya 'uhanisitüatü. ²⁶ Vaüca tini'uxitüariacaitüni yumüireme teyü'uhayemavamete vahesüa 'axetü. Tita mürexeiyacai nai tiniutixütüani tiyutuatu. Yutatexieca, cui niyüanecaitüni masi. ²⁷ 'U'enaca que müticuxaxasivacai Quesusi hepaüsita, 'utümana 'umietü teüteri vasata, Quesusi 'ixuriquieya niunayüani, ²⁸ müpaü tiyücühüavetü, 'Ixuriquieya xüca ne'umayüani xeiçüa, nenanayevemücü. ²⁹ Mericüsü yapaucua xuriya peunua maneicacai. Yuvaiyarisie müpaü tiniuyumani mücü cuiniya meunuacü. ³⁰ Hicü Quesusi yu'iyarisie retimaica yütürücariyacü mi'axixücü xeime, yapaucua ta'aurie 'aveca teüteri vasata müpaü niu-tayüni, Quepai ne'ixuriqui pumayüa. ³¹ Teyü'üquitüvametemama müpaü metenitahüave, Cari pevaxeyiatü teüteri naisata memaisaipünacacu, müya peraine, quepai pünesi'umayüa peraine. ³² 'Iya nanieretüyani, que mü'ane miyuri xeiyaque. ³³ 'Uca 'uyüüacatü maricacü, timaitü que mütiuyü yuhesie, hüxiäna ninuani. Mana 'utihüximaqueca, naime tiniutahecüata que mütiuyü, que mütivaiyacü. ³⁴ Hicü müpaü tinitahüave, Nenive, yuri pemütiuta'ericiü pepanayeve. 'Aiyarisie peca'uximatüarietü quenemie, 'aixüa pereu'erietü 'uxa'tüni varie yapecatüacucuinetü.

³⁵ Hicü müpaü 'utainecacu cuxi, va'üsüa miemete meniu'axüani müpaü mete'icühüavetü, 'Aniveri pemü. Titayari peti'uximatüa cuxi ti'üquitame. ³⁶ Quesusi varu'enieca müpaü mete'icühüaveme, müpaü tinitahüave va'ü, Pepücaheumaca, yuri quetine'erieca xeiçüa. ³⁷ Hicü teüteri pücavarupitüa memenuveyiacü. Pecuru Cacuvu yu'ivamacame Vaniname xeiçüa nivarupitüani. ³⁸ Hicü va'ü quie heta'aca meyuxamurietüveme nivaruxeyia me'utisuaname me'utihivame yumüireme. ³⁹ Muva heutahaca müpaü tinivarutahüave, Titayari xeteyuxamurie xete'utisua. Nunusi pücamüqui. Pucusu xeiçüa. ⁴⁰ Müme mecaninanaimacaitüni. Hicü yunaimie varayenü'aca, nunusi muyecasie nivareutavitüni cuesieya varusieya mümeta hamatüana memu'uvacai. ⁴¹ Hicü mamayasie tiviereca, müpaü tinitahüave yuniuquicü, Tarita cumi, taniuquicü, 'Üimari 'acu, quenancuquexi nematinahüaveni. ⁴² Yapaucua nanucuqueni nunusi, niyueicacaitüni. Tamamata heimana huta viyari nexeyiacaitüni. Cuitüva menihüxiyiani yemecü. ⁴³ Quesusi heiseriemecü yatinarutahüave xevitü tüma mücaretimanicü que mütiuyü. Müpaüta tinivarutahüave, memüte'iminicü.

6

Nasareti quiecarisie que mütiyueicacai Quesusi (Mateu 13:53-58; Rucaxi 4:16-30)

¹ Mericüsü mana neyani, yuquiecarini ninuani. Teyü'üquitüvamete meniveiyacaitüni. ² Hicü 'uxipiya tucari 'aye'acu, tuquita nisutüani ti'üquitatü. Müme memi'eniecai meyumüiretü menihüxiyacaitüni müpaü me'utiyaatü, 'Icü meixeyia, haque pemieme. 'Icü que tiupitüarie mütimaivenicü. Que tiupitüarie 'inüari mütürücavi mütiyuriencü. ³ 'Icü caticaripiniteru, Mariya münu'aya. Cacuvu Cuse Cura Simuni va'iva catihücü. 'Uva tahesüa mecateitei 'ivamama 'ucari. Hicü menitixani'erieni. ⁴ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Tixaxatame ve'eme can'erivani naisarie, masi yuquiecarisie xeiçüa yumarema vasata yuquita ve'eme püca'eriva. ⁵ Mana püca'yüvecäi xeime 'inüari mütürücaüye mütiyuriencü. Hipame tecuicücate xeiçüa yuxexuime vahesie 'utimeca nivaranyexürieni. ⁶ Yuri memücate'eriecaicü, ni'iyarixiecaitüni. Hicü quiecarite 'esimüyeyeusie tini'üquitaneacaitüni.

Tamamata Heimana Yuhutame que mütivareutanü'axüa teyü'üquitüvamete (Mateu 10:5-15; Rucaxi 9:1-6)

⁷ Mericüsü Tamamata Heimana Yuhutame varutacuevieca yu'aurie, nivareutanü'axüani yuhutatame. Heiserie nivarupitüani cacayarixi memüca'itiatüca vahepaüsita. ⁸ Müpaü tinivaruta'aitüani, tixatüti memücate'upiximenicü huyeta, mumuxi xeiçüa, 'inüa pücatixaü, cüsiurita pücatixaü, tumini vivurasie yemaneme pücatixaü, ⁹ memeu'uxüanicü cacai xeiçüa, peru huta camixayari memüca'anacatütücanicü tinivaruta'aitüani. ¹⁰ Müpaüta

tinivarutahüave, Haque xeme'axüani quita, muva xequeneyuhayevani 'asita quepauca xemüyehüque. ¹¹ Queicarisie quiecatari xüca mecaxetanaqu'erieni, xüca mecayuvaüriyani memüxe'enienicü, mana xequenanyecüni, tumuanari xequeneucasixüa yucacaisie, müpaü xeteyurietü xemütetahecüatanicü vahesie que mürahüiva. 'Icü niuquü caniseüyeni que nemütixecüühüave, Surumatari Cumuxatari cuini mieme mepücataturitüarieni müme vahepaü quepauca 'isücame müvatacuevieni, mücü queicarisie quiecatari que memütetaturitüarieni. ¹² Hicüsüari teyü'üquitüvamete meneutayeixüani, müpaü metecuxatätü, teüteri memütehayevacü 'axa memüteyuriecü. ¹³ Yuvaücavame cacayüarixi menivarayenü'axüani. Tecuicuicateta yuvaücavame haseti mevarucavirivatü menivaranyexürüvacaitüni.

*Ti'üyame Vani que mütiümierie
(Mateu 14.1-12; Rucaxi 9. 7-9)*

¹⁴ Hicü Herurexi müti'aitametücai mana cuiepa niu'ena que mütiyü. Naisarie tinitamariva que mü'ane mühücütücai Quesusi. Müpaü meniütüyanecaitüni, Ti'üyame Vani caniyüaneni. Nanucuquetüarieni 'umüca, 'ayumieme mücü türücariya nicuyuitüvani. ¹⁵ Hipatüta müpaü meniütüyanecatüni, 'Eriyaxi canihücütüni, hipatüta, tixaxatame caniyüaneni meripai miemetexi texaxatamete vahepaü 'anetü. ¹⁶ Herurexi masi 'u'enaca müpaü niutayüni, Süricü Vani canihücütüni nemi'aitaxü mu'uya manutivitequienicü. Mücü nanucuquetüarieni, rañecai.

¹⁷ Mücü Herurexi meripai nivarutanü'ani memiviyacü Vani. Casariyanata nenutahüani, müpaü mütinaquecaicü Heruriya. Müpaü tiniuyüni Herurexi mitivitücü yu'iva 'üyaya, Heruriya mütitavacai, Herurexi 'ivaya Piripe titevacacu. ¹⁸ Vani caviyarieveté cuxi müpaü tinicüühavecaitüni Herurexi, Pepücapitüarie pemevitüanicü 'a'iva 'üyaya.

¹⁹ Heruriya ni'uxive'eriecaitüni. Niyutexienecaitüni 'imiemütü Vani. ²⁰ Herurexi nimacarücaitüni Vani, 'imaitü tevi mühücütücaicü heiseriemecü yamüticamiecaicü, mupasiecaicü Cacayüarisie mieme. Ni'üviyacaitüni. 'Tenietü 'asipücatimaicai que mütiyuriemücaicai. Sepüre ninaquecaitüni mi'enienicü. ²¹ Mericüsü tucari naye'ani Heruriya Vani ma'ivacü, quepauca Herurexi 'ixüarari mutavevi matinuivaxü yutucarisie. Te'aitamete, cuyaxi teva'aitüvamete, Carereyatari va'uquiyarima nivaruta'inieni. ²² Heruriya nu'aya 'uca vatahaca, tiutineica, nivanaquecaitüni Herurexi mümeta hamatüana memütecuacai yunaitü. Cuiepa ti'aitame müpaü tinitahüave 'üimari, Tita mümatinaque queneneutavaviri, nemümasiminicü. ²³ Niyühürütüani yarehüavetü, Tita pemünetitavavirieni nepümasimini, sepa cuiepa nemütü'aita hixüata 'arücame pemünetitavaviri. ²⁴ Hicü mana neyani 'üimari. Müpaü tinitahüave yuvarusi, Tita netitavavirieni. Mücü müpaü tinita'eiya, Vani Ti'üyame mu'uya quenetavavirie. ²⁵ Mexüüva heutahaca cuiepa ti'aitamesüa, nitavavirieni müpaü 'utaitü, 'Ipaü canetininaqueni ne, hicü cuitü pemünesimini Vani Ti'üyame mu'uya, pateyusie yecaime. ²⁶ Cuiepa ti'aitame cui niyhiveriecaitüni. Muyühürütüacü, teüteri hamatüana memütecuacai vacü, 'ayumieme pücayuvaüriyacai mita'imayacü. ²⁷ Cuiepa ti'aitame cuya niutanü'ani cuitü, 'ita'aitüaca Vani mu'uya mütiümiecü. ²⁸ Mücü heyaca, mu'uya nanutiviteni casariyanata. Pateyusie yecaime ni'atüani. 'Üimari niyetuirieni, 'üimarita yuvarusi niyetuirieni.

²⁹ Hicü mete'utamariëca, Vani teyü'üquitüvametemama menecüne, caxariëya menecueni. Teuquiyapa meneiteni.

*Teüteri que mütiivarumi 'auxüme miriyari
(Mateu 14.13-21; Rucaxi 9:10-17; Vani 6:1-14)*

³⁰ Mericüsü nü'arisixi Quesusisüa meniycuxeürieni, que memüte'uyuri que memüte'üquitacai mete'itaxatüanique. ³¹ 'Iya müpaü tinivarutahüave, Cümüsü taxaüta tepuhu macumavesie, xequene'uxipieca 'esiva. Hipatü yuvaücavatü meni'axecatüni menecücaitüni, 'ayumieme tucari mepücahücai ni memütécuanicü müme. ³² Hicü canuvásie menecüne macumavesiepai yühücuate. ³³ Yuvaücavatü menivaruxeiya memecü, menimaicaitüni Quesusi. Naime quiecarisie quiecatari yuvaücavatü yü'ücama menecüne me'unausaxüaximetü. Me'uhaitütütü meneta'axüani müme meri. ³⁴ Hicü 'anatiyeiximetü Quesusi, teüteri nivaruxeiya yumüireme. Nivarutenimayata, muxasi yühüveme memücahexeiya vahepaü memü'anenecaicü. Mana nisütüani tiva'üquitüatü müiremecü. ³⁵ Hicüsüari ya'atevacacu tau, teyü'üquitüvametemama hesüana meniycuxeürieni müpaü me'utiyaütü, 'Ena canacumaveni, yacanatevani tau. ³⁶ Quenivareutanü'axüa 'aurava memütayeixüanicü quiecarite 'esimüyeusie 'emüyeusie, memütéyutinainairienicü 'icuai. ³⁷ Mücü masi müpaü tinivaruta'eiya, Xeme püta xequetenivarumicua. Müme müpaü metenitahüave, Tame tete'inanaiyu pa huta sienituyarisie 'arücame, tetevamini. ³⁸ Mücü müpaü tinivarutahüave, Quepaümeme xepexieya pa. Xequeneuxeiya. Yametetimaica, 'Auxüme payari, huta quesütëyarita, metenitahüave. ³⁹ Hicü nivaruta'aitüani yunaime,

memücuyaxixüanicü 'üxa macuyürasie yayupapaümetü. ⁴⁰ Mana menicuyaxixüani, xei sienituyari ya huta teviyari heimana tamamata yameyupapaümetü. ⁴¹ Hicü 'auxüme payari 'anu'üca, huta quesüteyari meta, yuheima heutiniereca, pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari, pa niütitara. Nivaru'ütüani teyü'üquitüvamete memüvaminicü. Huta quesüteyari niütimura yunaima vahesie mieme. ⁴² Yunaitü mete'ucuaca meniutihuxani. ⁴³ Hicü menicuxërieni pa yuhayevameyari tamamata heimana huta quirivayari hüpüneme, quesüteyarita 'üarime yuhayevame. ⁴⁴ Müme memüte'ucuai 'uquisi xeicüa 'auxüme miriyari mecaniyupapämeccaitüni.

Quesusi ha heima que mütiyueicacai
(Mateu 14:22-27; Vani 6:16-21)

⁴⁵ Hicü nivarutamexüitüani teyü'üquitüvamete memacayaxecü canuvasie, memenyehaitüyacü Vesairapai haracuna 'anutaüye, mexi varateütüvacai teüteri. ⁴⁶ Vareutanü'axüaca, hürisie neutiyune yutanenevienique. ⁴⁷ Hicü 'ucutaicarecu, canuva haracuna hixüapa niuyemieccaitüni. Quesusi cuiepa püta niuyecacaitüni yuxaütame. ⁴⁸ Mana me'uximatüariename nivaruxeiya me'ivequeme, vahepa maye'ecacai. Hicü 'esivatücacu tuxacüta, Quesusi vahepa canamieccaitüni haracuna heima 'umietü. Niuyeyaniqueccaitüni. ⁴⁹ Müme me'ixeyaca haracuna heima 'umiecame, müqui me'erietü, meniutihiva. ⁵⁰ Yunaitü menixeiya, menyumuinacaitüni. Mücü cuitü nivarutahüave. Müpäü niutayüni, Yu'iyari xequeneucayasa, ne nepüyüane. Xepücaheumamaca. ⁵¹ Hicü vahesüa ye'acu, canuvasie 'acayerücu, 'eca neunuani. Müme cuiüni mieme menihüxiyacaitüni meni'iyarixieccaitüni. ⁵² Pa hepaüsita que mütiyü 'asimepücatehetimaivavecai, masi yu'iyarisie meniupupuruccaitüni.

Quesusi que mütivaranayexürüvacai Quenesareti cuieyarisie
(Mateu 14:34-36)

⁵³ Hicü 'anutaüye me'anucüneca Quenesareti cuieyarisie meneta'axüani. Mana menecuvieni canuva. ⁵⁴ Canuvasie me'anaticünecu, yapaucua meneitimani quiecatari. ⁵⁵ Naisarie miemete vahesüa meniutanausaxüani. Menisütüani tecuicuate meva'atüvatü 'itarisie me'aheime haque meme'enana quenama mana nua. ⁵⁶ Naisarie que müticuyecacai, quiecarite 'esimüyeyusie, 'emüyeyusie, yeuta, tecuicuate menicutarivacaitüni quiecarite hixüapa, väüriyaria me'ipitüatü 'ixuriquieya xeicüa memümayüanicü. Yunaitü memicumävacai menanayexürüveccaitüni.

7

Tita ca'itiyacame meyeitüa tevi
(Mateu 15:1-20)

¹ Mericüsü 'auriena menyucuxërieni Pareseusixi, hipatüta 'inüaricü memüte'üquitametetücai Querusareme memeyecü. ² Menivaruxeiya teyü'üquitüvametemama hipame metecuacame vamama ca'itiyacacu mecamaimatüccaitü Huriyusixi vayeiyari que müti'ane. Meniniuquixieccaitüni müme. ³ Pareseusixi, hipatüta Huriyusixi teüteriyari yunaitü, xüca cuiüni mieme meca'utimaimani, tixäu mepücatecuaca, yutusima vayeiyarisie yametecahutü. ⁴ Quiecarite hixüapa me'ayecücatü xüca mecayunenani hacü, mepücatecuaca. Väucava cuxi müireme yeiyari canixuaveni yamemütecahu, tecüxite xarite casute que memüte'itie. ⁵ Hicü Pareseusixi te'üquitamete müpäü metenita'ivaviya, Titayari yutusima vayeiyarisie yamecatecahu 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete. Mesü vamama ca'itiyacacu mepütecu'a. ⁶ Mücü müpäü tinivaruta'eiya, Cari Quisariyaxi 'aixüa painecai meripai, xexatatü xeme, 'aixüa yuhesie 'axa mü'ane xemü'avietacü. Müpäü catina'uca, 'Icü teüteri yutetacü ve'eme mepünesixata, Que memüte'u'iyari püta teva mepu'uva. ⁷ Xüanacüa xeicüa menenayexeyani

Tita memüte'üquita, teüteri va'aisica mühücücü xeicüa.

⁸ Tita müti'aitacai Cacaüyari xete'uhyevaca, teüteri vayeiyarisie xeteniviyan, tecüxite harevemete que xemütehaxina, tavari hepaüna müireme que xemüteyurie.

⁹ Müpäüta tinivarutahüave, Visi xepüteyurie xeme, xe'ihayevaca tita Cacaüyari müti'aitacai yaxemütecahunicü yuyeiyarisie. ¹⁰ Muisexi müpäü naineni, Quetinivareuyehüvirieca 'a'uquiyari 'avarusi. Tavari müpäü canaineni, Que mü'ane 'axa mutaineni yu'uquiyari yuvarusi hepaüsita, que'umierieni xei mieme. ¹¹ Xemesü püta müpäü xeniutiyuaneni, Tevi xüca müpäü ticühüaveni yu'uquiyari yuvarusi, nepini naima cümana pemüpareviyaniqueyu, mücü Curuvani canihücütüni, taniuquicü, nepimini Cacaüyari, que maine, ¹² mücücü xepüca'ipitüaca 'uxa'atüni varie 'asimütiyurienenicü yu'uquiyari yuvarusi vahesie mieme.

13 Xecaneyitüani tita Cacaüyari mütiutayü, yaxetecahutü yuyeyiarisie, que xemütevaretuiri yunivema. Vaücavamecü xepüteyurie 'icüpaü.

14 Tavari yu'aurie varutacuevieca teüteri, müpaü tinivarutahüave, Xequenene'enieca yunaitü, xequetenemaivaveni. 15 Tevi 'aurie tixaitü pücatixuave hesiena heutahame müyüveni ca'itiyacame meyeitüanicü. Tita taütana müratineica, mücü püta canihücütüni tita ca'itiyacame müreyeitüva tevi. 16 Xaitü netü mü'enaxü que'u'ena.

17 Hicü teüteri varucu'eiriecu, quita heutahacu, teyü'üquitüvametemama menita'ivaviya 'üxasi hepaüsita que müti'üquitacai. 18 Mücü müpaü tinivarutahüave, Cari xemeta 'asixepücatemaivave vahepaü. Xeme müpaü xecatehetimaive, naitü tevi 'aurie mütxuave hesiena heutahame püca'yüveni ca'itiyacame meyeitüanicü 19 'iyarieyasie mücaheutahaquecü. Huriepana püta neutahaqueni, nihüani. Müpaü 'utaitü, naime 'icuai 'itiyacame nixatacaitüni. 20 Tita tevi taüta müratineica, mücü püta canihücütüni tita ca'itiyacame meyeitüa. 21 Teüteri va'iyarisie catinimietüni 'axa que memüteyücühüave, que memütevacumaüva que mü'ane mücayü'üya mücayücüna, 22 que memütenavaya, que memüteyumemiva, que memüte'icumaüva xeime 'üyaya, que memüte'ihive'erie tita mücativapini, 'axa que memüte'u'iyari, que memüte'irüma, que memüteyucahive'erie merucuyatüvetü, que memüteyucasiri, que memüteyusevixima 'axa me'utiyaütü, que memüteyucatave'erie yacü xeicüa que memüteyücühüave. 23 Mücü naitü 'axa que memüteyurie, vataüta catinimietüni. Mücü ca'itiyacame caneyeitüvani tevi.

Yuri que müti'eriecai 'uca Sirupenisiyatanaca
(Mateu 15:21-28)

24 Hicü mana heyaca, Tiru cuieyarisie ninuani, Siruni cuieyarisie. Quita heta'acu, püca'inaquecai Quesusi xevitü mütimariecacü, peru püca'yüvecai mana müyuhayevacü camari-vatü. 25 Mericüsü, 'uca niu'ena hepaüsitana. Cacaüyari müca'itiya ninücaitüni 'iya nu'aya 'ucatüme. 'Uca cuitü hesüana nuaca, hüxiena niutihüximaqueni. 26 Cüriyecusixi vaniuqüi caniniuqueiyatücaitüni, Sirupenisiyasie ninüvametücaitüni. Vaüriyarica nipitücaitüni meyenü'anicü cacaüyari 'axa mü'ane, mixünacü niveya. 27 Quesusi müpaü tinitahüave, Neuyeveca meri türi memütihuxanicü. 'Aixüa püca'ane türi vapa müvanavairienicü, sinurixi müvaminicü. 28 Mücü müpaü tinita'eiya, Xasunicü peputaine 'uqüi, peru 'asita sinurixi nepitüca'a türi vapa mexatüa mücavivive temüxiquiyari. 29 Quesusi müpaü tinitahüave, 'Aixüa pemutayücü, quenemie. Camü cacaüyari 'axa mü'ane 'ari nixüna 'anive. 30 Hicü yuquie heta'aca canitaxeiya yunive 'utasio cacaime, cacaüyari 'axa mü'ane 'ixünacu.

Quesusi que mürenayehüa tevi mücaheu'enacai münenuriecai

31 Hicü Tiru cuieyarisie heyeyaca Siruni cuieyarisie niuyeyune. Tamamata Quiacarite müracutevasie 'uyeyaca, Carereya haracunayarisie neta'ani. 32 Mana meni'atürieni tevi mücaheu'enacai münenuriecai. Vaüriyarica menipitüani hesiena mutimenicü. 33 Yateva heivitüca hücüame teüteri memüca'anu'uva, nacatana neica'uitüani yu'itüvame. 'Uta'aüsicavieca nimayüani nenieya. 34 Yuheima heutiniereca na'aivani Quesusi. Yuniuqüicü müpaü tinitahüave tevi, Hepata, taniuqüicü quevatyepietücani paine. 35 Yapaucua nacateya nivatiyepierixüani nenieya niuxünarieni, heiseriemecü 'utaniütü nayani. 36 Hicüsüari nivaruhürütüani xeime memücatehecuxatüvanicü, peru que mütvaruhürütüa, müme masi yemecü metenicuxatacaitüni naisarie. 37 Vaücavamecü menihüxiyacaitüni teüteri yame'utiyaütü, Naime 'aixüa catiniuyurieni. Müme memücaheu'enanacai meheu'enanacame nivarayeitüvani, müme memücaniuvavecai meniuvaveme nivarayeitüvani.

8

Teüteri que mütvavuni nauca miriyari
(Mateu 15:32-39)

1 Mericüsü 'anapaitütü tavari yumüretü teüteri meyucuxeürieu, 'icuai mecahexeyiacacu, teyü'üquitüvamete nivarutacuevienü yu'aurie. Müpaü tinivarutahüave, 2 Ne teüteri nepüvanenimaya. Haica tucari mepuyuri nehamatü. 'Icuai mepücahexeiyä. 3 Meyehacacuitüveme xüca nevareutanü'axüni vaquie, huyeta mepe'amüxüani, hipatü tevapai mecaniquiecataritüni. 4 Teyü'üquitüvametemama müpaü metenita'eiya, Haque mieme peyüve pa mütvavuminicü 'ime 'ena macumavesie. 5 Mücü müpaü tinivaruta'ivaviya, Quepaümeme xepexeyia pa. 'Atahutame, meniutiyauni. 6 Hicü nivaruta'aitüani teüteri cuiepa memücuyaxecü. 'Atahuta payari 'uti'üca, pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari, nititara. Teyü'üquitüvamete nivaru'ütüani memüvaminicü. Müme mecanivarumini teüteri. 7 Yapaümeme quesüte menivarexeiyacaitüni 'esimemüpepe. Pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari, tiniuta'aita quesüte memümüquienicüta. 8 Mete'ucuaa meniutihuxani. Yuhayevameyari tarimeyari meniucuxeürieni teyü'üquitüvamete, 'atahuta

quirivayari nayani. ⁹ 'Esivatúcacu nauca miriyari mecaniyupaümecaitüni teüteri. Hicü nivareutanü'axüani. ¹⁰ Teyü'üquitüvamete vahamatü yunaitü canuvasie menacayaxe, Rarümanuta müracutevasie menecüne.

*Inüari que memüte'itavaviri Pareseusixi
(Mateu 16:1-4; Rucaxi 12:54-56)*

¹¹ Hicü Pareseusixi meniu'axüani. Menisütüani niuqui mexüatütü hamatüana, me'ivavirietü 'inüari memüxeiyacü muyuavisie mieme mupitüxie, memi'inütanicü. ¹² Mücü yu'iyarisie ha'aivatü müpaü niutayüni, Titayari 'inüari metevava hicü miemetexi. Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, yemecü 'inüari mepücapitüarieni hicü miemetexi. ¹³ Varucu'eirieca hutarieca nacayerüni canuvasie, 'anutaüyepai neyani.

*Tiyucuxanariyame Pareseusixi vahesüa mümieme
(Mateu 16:5-12)*

¹⁴ Mericüsü teyü'üquitüvamete metenatümaiya pa mema'üniqecai. Xeime hücüa mepex-eiyacai pa canuvasie. ¹⁵ Hicü müpaü tinivaruta'imaiya, Yumarima 'aixüa xequeneyucuerivayurieca tiyucuxanariyame hepaüsita Pareseusixi vahesüa mümieme, Herurexisüa mümieme. ¹⁶ Müme müpaü meteniyutahüave, Pa temücaheye'üicü müya naineni. ¹⁷ Quesusi tiutimaica que memütüycühüavecai müpaü tinivarutahüave, Titayari niuqui xetexütüa pa xemücahexeiyacü. Xecate'enana, xecatemaivave cuxi. Xe'iyari cuxi tise'e'i. ¹⁸ Xe'uhüxitü xecateheuneniere, xe'unacatü xecateheu'enana, tixaü xecateha'eriva. ¹⁹ 'Auxüme payari ne'utitaracu 'auxüme miriyari vahesie mieme, quepaüme quirivayari hüpüneme xepucuxeürie muyuhayevaxü. Müme müpaü meniutyuani, Tamamata heimana hutame. ²⁰ Mücü tivarahüave, 'Atahuta payari nauca miriyari vahesie mieme ne'utitaracu, quepaüme quirivayari xepucuxeürie muyuhayevaxü. Müme meniutyuani, 'Atahutame. ²¹ Müpaü tinivarutahüave, Qeri xecatemaivave cuxi.

Macüpecai que müranayehüiya Vesairasie

²² Hicü mecaneta'axüani Vesairapai. Teüteri meni'atürieni 'uqui macüpecai, vaüriyarica me'ipitütatü mimayüanicü. ²³ Hicü macüpecai mamayasie tiviereca, quiecaris tesitapai neihana. He'aüsicamaxüaca hüxitana, hesiena 'utimeca, müpaü tinita'ivaviya, Tixaü pecatixeiya. ²⁴ Hicü 'anutaniererca müpaü niutayüni, Teüteri cüyexi nepüvaxeiya yaxeicüa me'aneneme, peru teüteri meneu'uvani. ²⁵ Hicü hutarieca hüxitana niütimeni. Tevi nanutanierca, heunieretü nayani. Naime tiniuxeiya que mütivayacü. ²⁶ Hicü Quesusi nitanü'ani quiena müpaü titahüaveca, Quiecarisie pepücaheumieni, xeime pepücaraxaxatüvani.

*Pecuru que mütiyutahecütaxü
(Mateu 16:13-20; Rucaxi 9:18-21)*

²⁷ Hicü Quesusi teyü'üquitüvamete vahamatü yunaitü menecüne. Quiecarite 'esimüyeyesie meniu'uvacaitüni Sesareya Piripu 'aurie. Mana huyeta me'uyehütü, müpaü tinivaruta'ivaviya teyü'üquitüvamete, Teüteri que me'utyuane que nemüpaicü ne. ²⁸ Mümeri müpaü metenita'eiya, Hipatü müpaü meniutyuane, Vani Ti'üyame pemühücücü, hipatüta 'Eriyaxi pemühücücü, hipatüta texaxatamete pemüxevitü. ²⁹ Hicü müpaü tinivaruta'ivaviya, Xemete que xe'utyuane que nepüpaicü. Pecuru müpaü tinita'eiya, Que mü'ane heiserie mupitüarie Cürisitütütü, 'ecü pecanihücütüni. ³⁰ Hicü nivaruhürütüani 'asimemücatehehüavenicü xeime hepaüsitana.

*Quesusi que müthecütacai que mütimierieniquecai
(Mateu 16:21-28; Rucaxi 9:22-27)*

³¹ Hicüsüari nisütüani tiva'üquitütü, müpaü 'utaitü, Neuyeveca cuxi ne Yuri Tevi que nemütiteva vaüca nemüticuinecü. Ta'uquiyarima, mara'acate memühürütüarie, mümeta 'inüaricü memüte'üquitamete mecanenitüxanierieconi. Necanimieriemücü, necananutanierimücü hairieca tucarisie. ³² 'Icü niuquieya canihécüacaitüni que mutayü. Hicü Pecuru yateva hevitüca nisütüani 'icü'imaiyatü. ³³ Quesusi ta'aurie 'aveca, hipame varuxeiyaca teyü'üquitüvamete, nicu'imaiyani Pecuru müpaü 'utaitü, Xaüsie queneuye'a Cauyumarie Nehüxie pepüca'uvani. 'Ecü Cacaüyaripau pepücare'iyari, teüteri vahapaü xeicüa pepüre'iyari.

³⁴ Hicü yu'aurie varutacuevieca teüteri, teyü'üquitüvamete vahamame müpaü tinivarutahüave, Tevi xüca yuvaüriyani nehamatü muyeicanicü, queyuxanierieca, queyuvauüriyani sepa curuxisie mümierieni, nehésie quetiviyani. ³⁵ Que mü'ane müyutavicueisitüamücü caniyutatümaiymücü. Que mü'ane müyutatümaiya nehésie mieme, niuqui 'aixüa manuyünesie mieme, mücü niyutavicueisitüamücü yemecü. ³⁶ Tevi nai cuiépa mütxiave xüca ra'ivanique, tita ra'ivaqueyu xüca yutatümaiyanique. ³⁷ Tevi titacü tiyutuani yutucari mücanavaiyarienicü. ³⁸ Hicü miemetexi hipame va'ütama memüvacumaüva 'axa memüteyuruva vasata 'uyeicatü, que mü'ane münesiteviya miteviya nenuqui, neta Yuri

Tevi que nemütiteva necaniteviyacamücü 'iya quepaucua nemunuani ne'uquiyaripaü nemarkivetü, netupirisixima memüpasiae Cacaüyarisie mieme vahamatü.

9

¹ Hicü müpaü tinivarutahüave, Niuquci caniseüyeni que nemütixecühüave, hipatü 'uva memü'ava mepücacuini mexi mecanenierivave que mütiyüni quepaucua Cacaüyari munuani türücaüyemecü ti'aitatü. 'Arique mücaque mecanicuicuni.

Quesusi yücü 'anetü que müratüa
(Mateu 17:1-13; Rucaxi 9:28-36)

² Hicü 'ataxeime tucari 'anucayacu Quesusi nivarevitüni Pecuru Cacuvu Vani yemuri 'amanütitevisie yuhücüame. Mana yücü 'anetü nayeitüarieni vahüxie. ³ Quemarieya xavatütü nayani, cui tuxatü 'üvipaü. Cuipepa mütama turiyame müya 'aneneme pücaüve mitiyeitüani. ⁴ Mana 'Eriyaxi Muiseximatü memasiücütü menacüne, Quesusimatü metenicuxatacaitüni. ⁵ Hicü Pecuru müpaü tinitahüave Quesusi, Ti'üquitame 'acu, 'aixüa cani'aneni 'uva temu'uvacü. Camüsü xamaru tepütivevieni haicame, 'ahesie mieme xeime, Muisexisie mieme xeime, 'Eriyaxisie mieme xeime.

⁶ Pecuru 'asipücatimaicai que mütayüniquecai, teyü'üquitüvamete cui mememamacaiü. 'Ayumieme müpaü putayü. ⁷ Hicü haivitüri nuaca nivaru'etüriviya. Xevitü niutaniuni haivitürisie ya'utaitü, 'Icü caninenivetüni neninaqui'erieca, xequene'enieca. ⁸ Yapaucua mehanieretücüneca naisarie, xeime mepüca'uxei yu'aurie 'uveme, Quesusi xeicüa meniux-eiya.

⁹ Hicü yemurisie me'acanaxüaximecacu, Quesusi nivaruta'aitüani 'asimemücatehehüavenicü xeime tita memüte'uxei, mexi Yuri Tevi müquite vasata ca'anucüquevecai cuxi, 'ariqueque xeicüa. ¹⁰ Que mainecai yamecatenicaucaitüni, peru yusata niuqui menixüatüacaitüni tita mütixatacai, manucuqueni müquite vasata que mainecai. ¹¹ Hicü müpaü metenita'ivaviya, Müme 'inüaricü memüte'üquitamete, titayari müpaü mete'utiyuane quename heuyevese 'Eriyaxi meri munuani. ¹² Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Neuyeveca 'Eriyaxi meri munuani 'aixüa miyurieni naime. Masi que re'uxa Yuri Tevi hepaüsita, que müreyeveve vaüca müticuinecü müxani'erivanicü. ¹³ Masi ne müpaü netinixecühüaveni, 'Eriyaxi caninuaniri. Yamepiyuri que mütitvanaquecai, müpaü que müre'uxa hepaüsitana.

Quesusi que mürenayehüa temaicü, cacaüyari 'axa mü'ane 'iviyacacu
(Mateu 17:14-21; Rucaxi 9:37-43)

¹⁴ Hicü mevaranucu'axirümecacu hipame teyü'üquitüvamete, yumüreme teüteri menivaruxeiya teyü'üquitüvamete va'aurie, mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai menivaruxeiya niuqui mexüatüacame vahamame. ¹⁵ Hicü teüteri me'ixeyaca Quesusi, meniuhüxiyani, hepana meniutanausaxüani menitavaüritüani. ¹⁶ Mücü müpaü tinivaruta'ivaviya müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai, Titacü niuqui xetexüatüa vahamatü. ¹⁷ Tevi xevitü müpaü tinita'eiya, Neuxei ti'üquitame, nenive 'uquitüme nepümasi'atüiri, cacaüyari 'axa mü'ane minü'ücü ca'itaunietü mütanianicü. ¹⁸ Sepa haque meita'axiya peiyehüpa, cuaimuxari püvayeneica, yutametecü pütiutaqueve putanaranare. Ne nenivarutavavirieni teyü'üquitüvamete 'ahesüa miemete memenayehüanicü, peru mepüyutatexie. ¹⁹ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Cari hicü miemete yuri xepücate'erie. Quepaümexa peuyevese xehamatü nemucani. Quepaümexa nepüxenevieca. Xequenavitüqui. ²⁰ Hicüsüari meni'atüirieni. Mücü cacaüyari 'ixeyaca Quesusi, yapaucua nitanüni temaicü. Cuipepa 'ucaveca 'iya, nicurupenecaitüni, cuaimuxari 'anativietü. ²¹ Quesusi müpaü tinita'ivaviya quemasieya, Quepaümexa pi'axiya. Mücü müpaü niutayüni, Nunusiyaripai. ²² Müixa taipa hapa neihtüpani 'imienique. 'Ecü xüca peyüveni 'asipemütiyurieni, quetanenenimayaca quetaneparevieca. ²³ Quesusi müpaü tinitahüave, Titasü peraine, xüca neyüveni pemaine. Que mü'ane yuri müti'erie naimecü püyüve. ²⁴ Hicü temaicü quemasieya müpaü tiniuhiva, Yuri nepüti'erie 'acu, queneneuparevi yuri xüca necati'erieca. ²⁵ Quesusi yumüireme varuxeiyaca me'anausaxüaximeme hepana meyucuxeürinique, nitatieni cacaüyari 'axa mü'ane müpaü ticühüavetü, Neuxei 'ecü cacaüyari pemüca'itaunie mütanianicü mü'enanicü, ne nematini'aitüaca pemixünacü, tavari pemüca'iviyanicü. ²⁶ 'Iya cacaüyari 'utahivaca 'itacasetü carima, nixüna. Müquipaü 'anetü nayani temaicü. 'Ayumieme 'esivatücacu yunaitü müpaü meniutiyanüni, Caniumüniri. ²⁷ Perusü Quesusi temaicü mamaya 'uviyaca nenucuhana. 'Iya nanucuqueni.

²⁸ Hicü quita heutahacu, teyü'üquitüvametemama müpaü menita'ivaviya yuhücüate me'ayetetü, Titayari tetetatetexie tame temayenü'anicü. ²⁹ Mücü müpaü tinivarutahüave, Yunenevietü yuhaquetü xeicüa caniyüveni meyenü'anicü 'ipaü 'aneneme.

Quesusi tavari que mutayü que mütimierieniquecai
(Mateu 17:22-23; Rucaxi 9:43-45)

³⁰ Hicü mana menecüne. Carereya cuieyarisie meniyuecüne. Püca'inaquecai xevitü müttamarienicü. ³¹ Teyü'üquitüvamete tiniva'üquitüacaitüni. Müpaü tinivarutahüave, Ne Yuri Tevi nehücutütü nepüyetüya teüteri vamamasie. Menenimiecuni. Nemierieme, hairieca tucari 'anucayayu nenanucuemücü. ³² Müme 'icü niuqui mepücahetimaivavecai. Menimamacaitüni me'ita'ivavyaque.

Que mü'ane masi müve'eme
(Mateu 18:1-5; Rucaxi 9:46-48)

³³ Mericüsü Caperünaume meneta'axüani. Quita meheutahaxüacu müpaü tinivaruta'ivavya, Titacü niuqui xetexüatüacai huyeta. ³⁴ Müme cayuvatü xeicüa meniumacaitüni, niuqui memüxüatüacaiü huyeta que mü'ane müme masi müve'emetücaicü. ³⁵ Hicü 'ayerüca, Tamamata Heimana Yuhutame varutacuevieca yu'aurie, müpaü tinivacühüaveni, Xevitü xüca ve'eme 'ayeimücüni, neuyevaca yunaime vaparevivame mayueitüanicü 'imatüreme mayueitüanicü. ³⁶ Hicü nunusi 'ahanaca vahixüapa nitaqueni. 'Ttituca müpaü tinivarutahüave, ³⁷ Que mü'ane xeime müтанаqui'erieni 'ipaü me'aneneme türi nehësüa mümiemecü, mücü canenitanaqui'erimücü ne. Que mü'ane münesitanaqui'erieni ne xeicüa pücanesitanaqui'erieni, masi que mü'ane münesihyenü'a canitanaqui'erimücüta.

Que mü'ane mücatasi'aye'uni, mücü tahesie tiniviyani
(Rucaxi 9:49-50; Mateu 10:42)

³⁸ Vani müpaü tinitahüave, Ti'üquitame, xeime tahesie mücativiyaya tecaniuexiyya varayenü'avame cacäyarixi 'axa memü'anene, 'ahësüa niu miemetütü. Mücü tahesie mücativiyacü, 'ayumieme tepinena. ³⁹ Quesusi müpaü niutayüni, Xepüca'inenaca. Tevi xüca türücaüyemecü 'inüari tiyurieneni, müpaü 'utaitü quename nehësüa mieme, quetiüyveni cuitüva nehepaüsita 'axa mutaineni. ⁴⁰ Que mü'ane mücatasi'aye'uni, tahesie catiniviyani. ⁴¹ Que mü'ane xei tecüxiyari müxeharitüani Cürisitusüa miemete xemühümecü, yemecü peixeyani tita müra'ivaxü.

Titacü mütitiquetamüre
(Mateu 18:6-9; Rucaxi 17:1-2)

⁴² Que mü'ane mitiquetamüra xeime 'icü türi yuri memüte'erie, masi 'aixüa püyüniqeyu mata mahete xüca 'ecatütüanique cüipieyasie, haramarasie xüca heucahüiyanique meripai. ⁴³ 'Amaca xüca masihecahüpani, quenavitequi. Masi 'aixüa püyüniqeyu pemamapurütü xüca peheutahanique tucari maxuavesie, hutame pe'ucamamatü xasi taiyariyarisie pemücaheutahanicü mücatüvesie. ⁴⁴ Mana cui si müvacüme pücamüni tai pücatüveni. ⁴⁵ 'A'üca xüca masihecahüpani, quenavitequi. Masi 'aixüa püyüniqeyu xüca pe'ücapurütü peheutahanique tucari maxuavesie, hutame pe'uca'ücatü xasi taiyariyarisie pemücahüiyanicü mücatüvesie. ⁴⁶ Mana cui si müvacüme pücamüni tai pücatüveni. ⁴⁷ 'Ahüxi xüca masihecahüpani, quenavitequi. Masi 'aixüa püyüniqeyu xüca peheutahanique haque Cacäyari müra'aita tapa pe'acüpetü, xasi taiyariyarisie pemücahüiyanicü hutame pe'ucahüxitü. ⁴⁸ Mana cui si müvacüme pücamüni, tai pücatüveni.

⁴⁹ Yunaitü meni'tiyacuni taicü, naitü mavari que müti'tiva 'unacü. ⁵⁰ 'Una 'aixüa cani'ani, peru xüca hamuriti 'ayanique, titacü ha'usivime xeteheyeitüaniqueyu 'una. 'Una xequenexeyani yuhesie 'aixüa xeteyuxexeyatü.

Quesusi que müti'üquitacai, 'uqui yü'üya mücü'eirie hepaüsita
(Mateu 19:1-12; Rucaxi 16:18)

10

¹ Mericüsü mana heyeyaca, Cureya cuieyarisie 'uyeyaca, Curutani hatuxame 'anutaüye ninuani. Mana tavari teüteri hesüana meniyuxeüriecaitüni. Que mütiyurienecai, tavari tiniva'üquitüacaitüni. ² Hicü Pareseusixi meniu'axüani, müpaü mete'icü'ivavyatü me'inünatavetü, Titauniva 'aixüa mücü'eirienicü me'tiyuatü. ³ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Que tixe'u'aitüa Muisexi. ⁴ Müme müpaü metenitahüave, Muisexi nipitüani tevi xapa mütavevienicü 'eiriya hepaüsita, 'arique micu'eirienicü. ⁵ Quesusi müpaü tinivaruta'eiya, Xe'iyari müsese'icü 'ayumieme 'icü 'aitüarica tinixe'uta'utüirieni. ⁶ Peru matüaripai naitü mütiemetüaripai, Cacäyari nivarutivieni 'uquitüme 'ucatüme. ⁷ 'Ayumieme 'uqui niyupatamücü, yuquemasi yuvarusi vahësüa niyeyemücü, yu'üyasie tiniviyamücü. ⁸ Memüyuhutacai xei vaiyari mecanacünicuni meyuxevitü, cananuyüneni. 'Ayumieme mecaniyuxevini, mepücayuhutari. ⁹ Mericüsü Cacäyari que mütiyaruxeviriyaxü, tevi pücvataxüriexüani.

¹⁰ Hicü quita me'ayetetü, teyü'üquitüvamete tavari menita'ivaviya mücü hepaüsita que mutayü. ¹¹ Quesusi müpäü tinivarutahüave, Que mü'ane 'icu'eirieme yü'üya, xeime püta mütivitüni, mücü nicumaüvani que mü'ane mücayü'üya. ¹² 'Ucata xüca 'icu'eirieni yücüna, xeime püta xüca 'uticünata, mücü nicumaüvani que mü'ane mücayücüna.

Quesusi que mütüniü, türi 'aixüa memü'itüarienicü

(Mateu 19:13-15; Rucaxi 18:15-17)

¹³ Hicü hesüana mecaniva'atüvacaitüni türi vahesie mutimenicü, peru teyü'üquitüvamete menivarutate'acaitüni. ¹⁴ Quesusi varuxeiyaca teyü'üquitüvamete que memüteyuriceai niuyeha'ani. Müpäü tinivarutahüave, Xequenivapitüaca türi nehësüa memü'axenicü. Xepücavanenasitüiyani. Cacaüyari müya me'ananeme catiniva'aitüvametüni. ¹⁵ Niuquü caniseüyeni que nemütixecühäve, que mü'ane nunusipäü mücayuvaüriya Cacaüyari mütita'aitüanicü yapücatipitüarieni. ¹⁶ Hicü yumamasie varutitücütü yacanütaineacaitüni para 'aixüa memü'itüarienicü vaheima 'utimeca.

'Uqui müxicutücai

(Mateu 19:16-30; Rucaxi 18:18-30)

¹⁷ Mericüsü Quesusi niyemiximecaütüni. Hicü tevi 'unausarümetü hesüana ninuani. Hüxiena niütünumaqueni müpäü ticu'ivaviyatü, Ti'üquitame 'aixüa pemütüca'iyari 'acu, tita reuyevese nemütüyurienicü tucari mücaxüve nehësie mütinaquenicü. ¹⁸ Quesusi müpäü tinita'eiya, Titayari 'aixüa netüca'iyarime penetixata. Tevi 'aixüa mütiuca'iyari 'apüca'uyeica, Cacaüyari yuxevitü 'aixüa pütüca'iyari püta. ¹⁹ 'Ecüsü 'aitüarica pepümate, pepücati'amieni, xeime 'üyaya cünaya pepücacumaüvani, pepücatinavayani, xeimesie pepücarahüpani peti'itavatü, pepücati'acuananani, 'aquemasi 'avarusi quetinivareyehüvirieca, que manuyüne. ²⁰ 'Iya müpäü tinitahüave, Ti'üquitame, 'icü naimesie yanepüticamie temaicüyaripai. ²¹ Quesusi 'ixeyatü ninaquü'eriecaütüni. Müpäü tinitahüave, Xevitüxa xeicüa peuyevese yapemütüyurieni. Quenemie, tita pemürexeiya quetinetua, tuminiyari quenivarumicua puvüresixi. Mücücü muyuavisie väuca pepeucaqueni. Pevare'ütüame quenaye'a, nehësie quetiniviyani, sepa curuxisie pemumierienique. ²² 'Icü niuquicü panutixünetüya. Yuhiverietü caneyani väuca mürexeyacaicü.

²³ Hicü Quesusi yu'aurie hanieretüyaca müpäü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, Canicuaniveni xicuxixi memaye'axüanicü Cacaüyari mütüiva'aitüvametünicü. ²⁴ Teyü'üquitüvamete menihüxiyacaitüni niuquieyacü. Quesusi hutarierca müpäü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, Nenivema, canicuaniveni müme yuri memüte'erie tuminisie memaye'axüanicü Cacaüyari mütüiva'aitüvametünicü. ²⁵ Sepa mücacuanivenique cameyu manuyehani 'ivipame hüxieyasie, peru siepüre yeme pücuaneve xicu maye'anicü Cacaüyari müti'aitüvametünicü. ²⁶ Müme masi väuca menihüxiyacaitüni. Müpäü meteniyücühüavecaütüni, Mericüte, xüca müpäü 'aneni, quapai püyüve mütavicueisitüarienicü. ²⁷ Hicü Quesusi vaxeiyatü müpäü niutayüni, Teüteri mepücayüvave memüyutavicueisitüanicü, masi Cacaüyari caniyüveni müvatavicueisitüanicü. Cacaüyari naimecü caniyüveni. ²⁸ Hicüsüari Pecuru nisütüani müpäü ticühüavetü, Camüsü tame naime tete'ucu'eirica 'ahesie tepüteviya. ²⁹ Quesusi müpäü niutayüni, Niuquü caniseüyeni que nemütixecühäve, que mü'ane micu'eirie yuqui yu'ivama yuvarusima yuquemasima yü'ütama yunivema yücuie, xüca varucu'eirieni necümana, niuquü 'aixüa manuyünesie mieme, ³⁰ xei sieniyari masi varexeiyatü canayemücü hicü quite, 'ivamarixi, yuvarusima, yunivema, cuie. 'Uximatüarietü varexeiyatü canayemücü. Tucari 'umamiesie 'aye'ame, tucari mücaxüve hexeyatü canayemücü. ³¹ Peru yuvaücvatü hicü memüve'emet, 'imatüremete mecanacünicuni, 'imatüremete ve'emet mecanacünicunita.

Tavari Quesusi que mutayü que mütimierieniquecai

(Mateu 20:17-19; Rucaxi 18:31-34)

³² Mericüsü hüyeta menihucaütüni Querusareme meutiuyene 'utüa, Quesusi nanuhaitüacaitüni. Teyü'üquitüvamete menihüxiyacaitüni. Hipatü memiveiyacai menimamacaitüni. Hicü tavari yateva canivarevitüni Tamamata Heimana Yuhutame. Nisütüani tivacuxaxatüvatü que mü'itüarieniquecai, ³³ müpäü 'utaitü, Neuxei, Querusareme teneta'axüacuni. Ne Yuri Tevi que nemütüteva necanietüyamücü mara'acate memühürütarie vahësüa, müme 'inüaricü memüte'üquitamete vahësüa. Va'isücate menesitahüaveyu, necanimieriemücü, menesiyetuayu teüteri memücahuriyusixi vahësüa. ³⁴ Müme mecanenitananaimacuni, yuhaxüama nehësie meniuta'aüscaviecuini menenicuvaxüacuni, mecanenimiecuini. Peru hairierca tucari 'aye'ayu, necananuquemücü.

Cacuvu Vanimatü que memüte'itavavirie

(Mateu 20:20-28)

³⁵ Hicü Severeu nivemama Cacuvu Vani yuhutatü 'aura me'acüneca, müpaü metenitahüave, Ti'üquitame, pütasinaque tahesie mieme yapemütiyurienicü, que temümatetavavirieni. ³⁶ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Que tixenaque yanemütiyurienicü xehesie mieme. ³⁷ Müpaü metenita'eiya, Quetaneupitüa 'atemuti yaxecü xevitü 'aserieta xevitüta 'a'utata, quepaucua visi pe'aneü pemayani. ³⁸ Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, 'Asixepücatemate tita xemütecü'ivava. Nehepaü xete'ucacuinnetü xeteyüvave xemenu'ienicü tita nemüranu'ieni ne, nehepaü xeteyüvave xema'ivarienicü tevi que müranucanamiepaü hacü quepaucua muca'üyarie. ³⁹ Müme müpaü meniutiyanu, Tecaniyüvaveni. Qesusi müpaü tinivarutahüave, Yemecü tita nemüranu'ieni xecananu'ieconi, nemüca'üyarienicü xecanica'üyarienicü. ⁴⁰ Peru heiserie nepücahexeiyana nemüxepitüanicü ni neserietani ne'utata 'axemuti yaxecü. Masi müme vahesie mieme mucuha'arisie xEICÜA, müme yametenipitüarienicü.

⁴¹ Hipatü Tamamata me'u'enanaca que memutiyanecai, menisütüani mevaxemütü Cacuvu Vani. ⁴² Qesusi yu'aurie varutacuevieca yunaime, müpaü tinivarutahüave, Xeme müpaü xepütemate, müme nuivarite vasata memümariva mete'aitametütü meteniva'uxitüaca mete'aitatü. Vavemete heiserie mecanexeyani vahepaüsita que memüteyurieni. ⁴³ Müpaü pücatiyüni xeme xesata. Que mü'ane ve'eme mayaniqueyu xesata, yunaime xeparevivame canayemücü. ⁴⁴ Que mü'ane mexüacame mayaniqueyu xesata yunaime xehesie mieme vaüriyrica ti'uximayatü canayemücü. ⁴⁵ Yuri Tevi que nemütiteva, que nemütinua, nemüpareviyenicü nepücanua, masi nevaparevienique püta necaninuani, netucari nemütatüanicü yumüireme vahesie mieme, nevaxünaque.

Que müranutanierixü Varütimeyu macüpecai
(Mateo 20:29-34; Rucaxi 18:35-43)

⁴⁶ Mericüsü Querico meneta'axüani. Mana meheyehuximecacu 'iya Qesusi, teyü'üquitüvame tamama yunaitü, yumüiretü teüteri vahamatü, tevi macüpecai mana niucateitüni huye tesita tivautü, Varütimeyu titevatü, Timeyu nu'ayatütü. ⁴⁷ 'Icü 'u'enaca quename Qesusi Nasaretitanaca 'uyüximecai, nisütüani müpaü tiuhivatü, Qesusi 'acu Raviri pemünu'aya, quenenenenimayaca cuerietü. ⁴⁸ Yumüiretü menitate'acaitüni cayuvatü müticanicü. Mücüsü masi carima müpaü tiniuhivacaitüni, Raviri nu'aya 'acu, quenenenenimayaca cuerietü. ⁴⁹ Qesusi mana 'utaqueca, müpaü niutayüni, 'Aura xequenehüaviyu. Müme mehecüneca 'aura menitahüave macüpecai, müpaü me'utiyaütü, 'Aiyari queneucayesa quenancuquexi, 'aura pümasitahüave. ⁵⁰ Mücü yü'ücarie hevieveca, 'anucueca, Qesusisüa neyani. ⁵¹ Qesusi müpaü tinitahüave, Que matinaque nemümasiyurienicü. Macüpecai müpaü niutayüni, Ti'üquitame nepayeniereniqueyu. ⁵² Qesusi müpaü tinitahüave, Quenemie, yuri pemütüta'ericü pepanayeve. Yapaucua nanutanieri, huyeta neiveiya Qesusi.

Querusaresie que mürentaha
(Mateo 21:1-11; Rucaxi 19:28-40; Vani 12:12-19)

11

¹ Mericüsüari Querusaresie me'axüaximecacu Vetüpaquesie Vetaniyasie, yemuritüa me'u'axüacu Huriva Macu'u müracusevasie, yuhutame nivarutanü'ani teyü'üquitüvamate. ² Müpaü tinivarutahüave, Quiecarie 'anutaüye mucumasie xequenehu. Mana xe'anutahaxüaximetü puxu nunusi xecanetaxeyiacuni hacuviecame, tevi hesiena müca'anutiyerüve cuxi. Xequenacuxüna xequenahani. ³ Xevitü xüca müpaü tixecu'ivaviyani, Titayari müya xeteyurie 'utaitü xeme müpaü xequentiyua, Ti'aitame neiyehüaca, cuitüva canenü'amücü. ⁴ Mericüsü mehecüneca caye 'ütüa menitaxeiyana puxu nunusi 'acuviecame quitenie 'aurie. Menecuxüna. ⁵ Teüteri mana memüti'ucai hipatü müpaü metenivaruta'ivaviya, Que xeteyurie puxu nunusi xe'acuxünatü. ⁶ Hicü yametenivarutahüave que mütiavarutahüavixü Qesusi, teüteri yametenivarupitüani. ⁷ Puxu menyehana Qesusisüa. Hicü yü'ücarie me'enuativericu, hesiena nanutiyerüni. ⁸ Yumüiretü me'ivaüritatü yü'ücarie meni'itüaximecaütüni huyeta. Hipatüta cüye xavari me'uhapatü meniyetuaximecaütüni.

⁹ Memuhaitütüacai, memü'imamatücai müpaü metenihivacaitüni, Quetaneutavicueisitüa 'aixüa, 'aixüa queticucaxasivani 'iya hepaüsita, que mü'ane Ti'aitamesüa miemetütü 'amamie hepaüsita, ¹⁰ que mü'ane Ti'aitametütü maye'ani tatevari Raviri müti'aitacaipaü, mücü hepaüsita. 'Aixüa cani'aneni que mü'ane taheima macave.

¹¹ Mericüsü Qesusi Querusaresie neutahani, tuqui 'amüpata neutahani. Hanieretüyaca naisarie nivayeyani 'acayunirümecacu. Tamamata Heimana Yuhutame vahamatü yunaitü menecüne Vetaniyapai.

Que mütiuniu 'axa mü'itüarienicü xapa mücatacacai
(Mateu 21:18-19)

¹² Mericüsü 'uxa'arieca Vetaniya meheycüneca Quesusi neuhacamüçcaitüni. ¹³ Xapa 'uxeiyaca tevapai xavacame, hepana neyani 'ixeiyaque, siparasü xüca tixaü ticax-eiyaqueyu hesiena. Mana nuaca tixaütü cacatiniucaxeiya, xavari xeicüa, maxuxuavere müca'ave'avecaicü. ¹⁴ Quesusi hicü müpaü tinitahüave xapa, Hasuacu xevitü tüma 'a'icuxai pücaticuani. Meni'enieni teyü'üquitüvemetemama.

Que müti'ti tuqui 'amüpa
(Mateu 21:12-17; Rucaxi 19:45-48; Vani 2:13-22)

¹⁵ Hicü Querusareme meneta'axüani. Quesusi tuqui 'amüpa curaruyarita heutahaca, nisütüani varanuyeveveyatü müme tuqui curaruyarita memütetuacai memütenanecai. Tumini patamete vamexate natixürieni, cucuruxi vatuayamete va'üparite natixürieni. ¹⁶ Pücvapitüacai tixaü mete'apitü memanuyecücanicü tuquita. ¹⁷ Mana tini'üquitacaitüni müpaü tivacühüavetü, 'Ipaüri care'uxa, Nequie nenevieri quiyari canimarivacamücü yunaime nuivarite vahesie mieme. Xemesü püta terü xecanayeitüaca haque tenavayamete memüyu'avietta. ¹⁸ Hicü mara'acate memühürütüariacai, müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai vahamatü yunaitü meni'enieni, menimacarücaitüni, teüteri yunaitü memühüxiyacaicü tita müti'üquitacai hepaüsita. 'Ayumieme mara'acate metenicuvautüvecaitüni que memüte'imienique. ¹⁹ Hicü 'ucutaicarecu queiecarisie nivayeyani.

Xapa que mütiuva, tiutaniucu para 'axa mü'itüarienicü
(Mateu 21:20-22)

²⁰ Mericüsü ximeri 'ame'uyehuximetü, xapa meniuxeiya vaquime naitü nanayaripaitü. ²¹ Pecuru heye'erieca que mütiyuü müpaü tinitahüave Quesusi, Neuxei Tü'üquitame, 'iya xapa pemaxaxatacai 'axa mü'itüarienicü, mücü caniutavaniri. ²² Quesusi müpaü tinivacühüaveni, Cacaüyarisie yuri xequetene'erieca. ²³ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane müpaü mütitahüave 'icü yemuri, 'Ena quene'apata, haramarasie queneu'ahüva 'utaitü, xüca yu'iyarisie cayuxamurieca, masi xüca yuri ti'erieca quename müpaü tiyüni que maine, müpaü catiniyümücü hesiena mieme. ²⁴ 'Ayumieme nepütixecühüave, naimexemütetavauni xeyunenevietü, yuri xequetene'erieca quename xe'itanaqu'eri. Müpaü yuri xete'eriecacu, yacatiniyümücü xehesie mieme. ²⁵ Quepaucua xemüyunenevie, xüca xeimesie xetehüacuni xequeteneuyehüvirieca, mütixehueyhüvirienicüta xeme xe'uquiyari muyuavisie macave, ta'aurie que xemüte'axürüve. ²⁶ Me xüca xecatevareuyehüvirieni teüteri, xe'uquiyari muyuavisie macave pücatixehueyhüvirieni xeme ta'aurie que xemüte'axürüve.

Quesusi heiserie que mürexeyacai
(Mateu 21:23-27; Rucaxi 20:1-8)

²⁷ Mericüsü tavari meneta'axüani Querusaremesie. Tuqui curaruyarita yeyicacacu, mara'acate memühürütüariacai, mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai, 'uquiravesixi vahamatü yunaitü 'aura meniu'axüani. ²⁸ Müpaü metenita'ivaviya, Haque pemieme heiserie pemexeiya 'ipaü pemütiyuriencü. Quepaicü heiserie masipitüa 'ipaü pemütiyuriencü. ²⁹ Hicü Quesusi müpaü tinivaruta'eiya, Neta nepüxeta'ivaviya xeimecü xeicüa. Xüca xenesita'eiya, neta nepütixetahüave haque memieme heiserie nemexeiya 'ipaü nemütiyuriencü. ³⁰ Vani quepaucua müti'üyanecai, taheima timiemetücai 'üyarica, teüteri vahesüa pümiemetücai nusu. Xequeneneuta'eiya.

³¹ Hicü müme niuqui menixüatüacaitüni müpaü me'utiyuatü, Xüca tame müpaü te'utiyuani quename taheima miemetücai, mücü müpaü nitayümücü, Titayari yuri xecate'i'erri. ³² Masi xüca müpaü te'utiyuani quename teüteri vahesüa miemetücai, quesü yüni. Müpaü metenyüçühüavecaitüni memüvamacarücaicü teüteri. Müme yunaitü müpaü meniütianecaitüni Vani hepaüsita, quename yuricü tixaxatametücai. ³³ 'Ayumieme müpaü metenita'eiya Quesusi, 'Asitepücatemate. Quesusita müpaü tinivaruta'eiya, Mericüte, neta 'asinepücatixetahüave haque memieme heiserie nemexeiya 'ipaü nemütiyuriencü.

Te'üviyamete 'axa teyuruvamete
(Mateu 21:33-46; Rucaxi 20:9-19)

12

¹ Hicüsüari nisütüani tivacuxaxatüvatü, 'üxasi hepaüsita ti'üquitatü. Müpaü niutayüni, Tevi haraveri caniutavevieni. Caxie 'uca'uitüaca, 'utatesaca, vati'neca caxie püname, 'e'utevime 'utavevieca neniereme capa caxie 'ucacuaiyanicü, te'üviyamete nivaruhürütüani

vacuetatüatü, tevapai caneyani. ² Hicü tucari 'aye'acu muticuacuaaxesie, ti'uximayatame niutanü'ani te'üviyamete vahesüa, haraverita mieme 'icuaxi yapaümeme mütnaquí'erienicü cusiয়ারিসিe mieme. ³ Müme masi me'iviyaca, me'icuvaxüaca, yacü xeiçüa maveme meneinü'ani. ⁴ Hutariécata xeime niutanü'ani ti'uximayatame vahesüa. Mücü menituaxa mu'uyasie, meninanaimacaitüni. ⁵ Xeimeta 'utanü'acu, menimieni. Yuvaücavame cuxi nivanü'acaitüni. Hipame menivarutivani, hipame menivarucuini.

⁶ Xeime cuxi canexeyacaitüni yunivetüme münaquí'eriecai. 'Imatürieca nitanü'ani vahesüa, müpaü tiyüçühüavetü, Meteneiyehüviriecuni nenive. ⁷ Te'üviyamete masi müpaü metenyüçühüavecaitüni, Camüsü, 'icüsie catininaquimücü cusiয়ারি piniteya. Cümü tepimieni, tahesie püta mütnaquenicü. ⁸ Hicü me'iviyaca menimieni, haraveri varie meneicahüani.

⁹ Mericüte, que tiyurieni haraveri cusiয়ারি. Caninuamücü, te'üviyamete nivatixütüamücü, hipame nivahürütüamücü püta yuharaveri. ¹⁰ Cari ni 'icü 'utüarica xecatetiterüvavave, Mücü tete memutaxani'eri qui veviyamete, Mücü 'isiquina titutuicame nayani.

¹¹ Ti'aitame müpaü catiniuyurieni, Canimariveni que temüte'ixeiya.

¹² Müpaü mepütemaica müvaxatacaicü 'üxasi hepaüsita ti'üquitatü. 'Ayumieme metenicu-vautüvecaitüni que memüte'iviyacü, peru menivamacarücaitüni teüteri. Hicü mehe-icu'eirieca menecüne.

Cuviyexunu tuminieya

(Mateu 22:15-22; Rucaxi 20:20-26)

¹³ Hicüsüari hesüana menivarutanü'ani Pareseusixi hipame, mümeta Herurexisie memüteviyacai hipame, niuqueiyasie memiviyacü. ¹⁴ Mana me'u'axüaca müpaü metenitahüave, Neuxei ti'üquitame, tame tepümasimate 'ecü yuri pemutainecü, pemüca'acuerivayuriecü sepa xevitü que mütiyüçühüave, yücü pemücativaxeyacü teüteri, masi Cacaüyari huyeya hepaüsita pepüti'üqita que mütiyaiyacü. Tamüsü, titauniva mütiyutuanicü Sesaxi cuviyexunuyasüa mieme, pücatauniva nusu. ¹⁵ Tepi'ütüani, tepüca'i'ütüani nusu. Mücü yatimaitü yuhesie 'axa mü'ane que memüte'avietacai, müpaü tinivarutahüave, Titayari xenete'inüatatüve. Tuminiyari xequena'üi nemixeyacü xeime. ¹⁶ Müme meni'atüirieni xeime. Müpaü tinivarutahüave, Quepai ramu'u püra'uxa, quepai püra'utüarica 'icü. Sesaxi mu'uya canihücütüni, 'utüaricayata, metenita'eiya. ¹⁷ Qesusi müpaü tinivarutahüave, Tita Sesaxisüa mütimieme, Sesaxi xequetenapinirica. Tita Cacaüyarisüa mütimieme, Cacaüyari xequetenapinirica. Menihühüiyani que mutayü.

Que memüte'ita'ivaviyaxü, müquite que memüte'anucu'uni hepaüsita

(Mateu 22:23-33; Rucaxi 20:27-40)

¹⁸ Hicü hesüana meniu'axüani Saruseusixi. Müme yamenituyuanecaitüni quename müquite meca'anutaneniereni. ¹⁹ Hicü müpaü metenita'ivaviya, Neuxei ti'üquitame, Muisexi 'ipaü catini'utüani tahesie mieme, tevi xüca masicaya 'umüni, xüca cueya 'uyuhayeva türi cavarexeiyatü, mücü tevi canitivitümücü yucue, türi nivativevimücü masicaya nive-mama memütaterüvarienicü. ²⁰ Mericüsü 'atahutatü 'amenititecaitüni 'ivamarixi. Vamasi 'uca niutivitüni, niümüni türi cavaruhayevaca. ²¹ Mutaya nitivitüni, mücüta tiumü türi cavaruhayevaca. 'Iyata mutaya yunaitüta yaxeicüa menitivitüni. ²² 'Atahutatü yunaitü 'ivamarixi türi mepücavaruhayevaxü. Yunaitü me'ucuicu, 'ucata tiumü. ²³ Mericüte, quepaucua xeniu memanucu'uni, 'atahutatü memitivitü quepai ra'üya pürayani.

²⁴ Hicü Qesusi müpaü tinivaruta'eiya, Camü, 'ayumieme xecaniyuyarica, 'utüaricayari xemücamatecü, que mütitürücaüye Cacaüyari 'asixemücatematecü. ²⁵ Quepaucua müquite memanucu'uni, mepücaneneüqueni mepücaviquieca. Cacaüyari tupirisiximama taheima miemete vahepaü mecanyüacacuni püta. ²⁶ Müquite vahepaüsita que müre'uxa que memüte'anucu'uni, cari xecate'ititerüvavave Muisexi xapayasie haque tupiriyi mexata, Cacaüyari que mütitahüavixü, 'Apurahami, 'Isahaquí, Cacuvu necanivacacaüyaritüni ne, cananuyüneni. ²⁷ 'Ayumieme müquite pücvaxata quename vacacaüyari haitü. Memayeyuyuri püta vacacaüyari caniyuxatani, sepa memucui. Cuini mieme xepüyuyari.

Aitüarica müve'eme

(Mateu 22:34-40)

²⁸ Hicü xevitü 'inüaricü müti'üquitametücai 'aura 'ayaca, varu'enieca niuqui mexüatüacame, tinimaicaitüni 'aixüa mütivata'eiyacü, müpaü tinita'ivaviya Qesusi, Que mü'ane 'aitüarica masi püve'eme naime 'aitüaricasie mieme. ²⁹ Qesusi müpaü tinita'eiya, 'Ipaü cananuyüneni 'aitüarica müve'eme, Xequeneu'enana 'Ixaherisixi. Ti'aitame mütacacaüyari, 'iya Ti'aitame caniyuxevini. ³⁰ Peninaquí'eriecamücü Ti'aitame

mü'acacäyari naime que pemüre'iyaricü, naime que pemüti'amatecü, naime que pemüticu'erivacü, naime 'atürücariyacü. 'Icü 'aitüarica masi canive'emetüni. ³¹ 'Esvatücacu hepaüna müve'emecü 'ipäu cananuyüneni, Peninaqui'eriecamücü 'ahepaü tevi que pemüti'anaqui'eriepaü. Xevitü 'aitüarica pücacuave masi ve'emetütü, 'icü hutatü xeicüa. ³² Hicü 'iya ti'üquitame müpaü tinitahüave, 'Aixüa pü'ane ti'üquitame. Yuri pecaniutaineni, Cacaüyari caniyuxevini, xevitüixa 'apüca'uyeica hepaüna 'aneti, que pemaine. ³³ Xüca tevi 'inaqui'erieca naime que müre'iyaricü, naime que mütimaivecü naime yutürücariyacü, xüca yuhepaü tevi naqui'erieca que mütiyunaqui'eriepaü, yemecü 'aixüa caniyümücü, que mücatiyüni naitü mavari mütaiya mücui'iva. ³⁴ Hicü Quesusi 'ienieca timaivemepaü que mütita'ei müpaü tinitahüave, Teva pepüca'uyeica pemaye'anicü, Cacaüyari mati'aitüvemetütü mayanicü. Hipatü tavari mepücayuvaüriyacai tixaütü memüte'ita'ivaviyacü.

Cürisitu quepai püranive, que mütivaruta'ivaviyaxü
(Mateu 22:41-46; Rucaxi 20:41-44)

³⁵ Quesusi müpaü niutayüni tuqüita ti'üquitatü, Titayari müpaü mete'utiyuane müme 'inüaricü memüte'üquitamete, quename vanü Cürisitu Raviri xiüyarieya hücutüni. ³⁶ Mücü Raviritütü müpaü niutayüni 'Iyari Mütiyupata 'icuyuitüvacacu, Ti'aitame müpaü tinitahüave que mü'ane müneti'aitüva, Neserietä quenacani

'Aquetatüa mexi nevarahapani müme memümasi'aca'unie.

³⁷ Tamüsü Raviri Neti'aitüvame tinitaterüva. Mericüte, xüca Cürisitu tita'aitüani Raviri, que timasiücüni quename xiüyarieyatüni. Teüteri meyutemamavietü meni'eniecaitüni yuvaücavatü.

Quesusi que mütivaxanetacai sicürivanusixi
(Mateu 23:1-36; Rucaxi 11:37-54; 20:45-47)

³⁸ Ti'üquitatü müpaü tinivarutahüave, Xequeneyucuerivayurieca müme 'inüaricü memüte'üquitamete vahepaüsita, müme müvanaque memeu'uvanücü 'etütüme me'anacatütü, quiecarü hixüapa vaürisica memüpütüaricü, ³⁹ teüteri vahüxie memayaxecü tuqüita, quiecame 'aurie memayaxecü 'ixüararipa, müme vahepaüsita. ⁴⁰ Viyurasixi vapini mepütevarutixütüiri, 'emeteheutevitü neneviericü mücamasiücünicü que memüteyurie. Vahesie masi yemecü tinahüivani.

Viyura tumini que müti'atüiri Cacaüyari
(Rucaxi 21:1-4)

⁴¹ Hicü tumini macaxürüva cacuniyari hüxie niutayerüni Quesusi. Teüteri nivaxeiyacaitüni tumini me'acaxürüvame cacunisie. Xicusixi yumüiretü vaüca meneicaxürüvacaitüni. ⁴² Mericüsü xevitü viyura caninuani tuminicü mavetü, hutame neucaxürüeni xei senitavuyari müraye'atüca 'axeicüa. ⁴³ Hicü yu'aurie varutacueyieca teyü'üquitüvamete, müpaü tinivarutahüave Quesusi, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, 'icü viyura tumini mavetü cacunisie neicaxürüeni vaücava, müme yunaitü memeicaxürüva 'esiva xeicüa meneicaxürüeni. ⁴⁴ Yunaitü müme meneicaxürüeni tita müranuyuhayeva, peru 'iya yuhaveri mieme neucaxürüeni, naime cümana mütiyumicuacai.

13

Quesusi que mutayü, tuqui 'amüpa que mütica'unariennequeaicü 'arique
(Mateu 24:1-2; Rucaxi 21:5-6)

¹ Hicü tuqüita 'ayenecacu, teyü'üquitüvametemama xevitü müpaü tinitahüave, Neuxei, ti'üquitame, tetexi que timamarivave quite. ² Quesusi müpaü tinitahüave, 'Icü qui petixeiya 'amüpapa. Tete püchayevareni yuheima 'atetü. Naitü canica'unariemücü.

Inüarite que mütimasücünitü taparirümecacu
(Mateu 24:3-28; Rucaxi 21:7-24; 17:22-24)

³ Hicü Huriva Macu'u yemurisie 'ucaicu tuqui 'amüpa hüxie, Pecuru Cacuvu Vani 'Atürexü yühücate müpaü metenita'ivaviya, ⁴ Quetatineutaxatüa quepaucua müpaü pütüyüni que pemaine. Tita ti'inüariyaritüni quepaucua maye'aximeni 'icü naitü. ⁵ Quesusi nisütüani müpaü tivacuxaxatüvatü, Yumarima 'aixüa, xevitü catixe'u'irüviya. ⁶ Yumüiretü mecani'axüacuni müpaü me'utiyaütü quename nehesüa memiemete, Ne Cürisitu necanühücutüni, me'utiyaütü. Yumüireme menivacuamanacuni.

⁷ Xeme quepaucua xemüva'enieni cuyaxi meyucuitüveme, quepaucua xemi'enieni cuya niuqui, xepücayuxamurieca. Neuyevaca müpaü mütiyünicü, peru 'acuxi naitü pücatapare mücücü. ⁸ Nuivarite mecaniyeha'acuni mevacuicutü hipame nuivarite, xexuime cuiiesie

quiecatari mecaniyeha'acuni hipame cuiesie miemete mevacuicutü. Naisarie cuie canitayumücü, haca canitavemücü. Peru que mütiyüni, mücücü canisutüariemücü xeicüa cuiñiya.

⁹ Xemesü xequeneyuceriwayurieca. Mecanixeyetuacuni 'isücate vahesüa. Tuquiteta xecanitiveiyacuni. Cuvexunarurisixi te'aitamete vahüxie xecaniti'ivaviyariecuni neheshüa xemümiemetecü, xemüvahécütüacacü que xemüte'unenierixü. ¹⁰ Neuyeveca 'icü niuquü 'aixüa manuyüne memütaxatüarienicü yunaitü nuivarite meri. ¹¹ Quepaucua memüxetiviya memüxe'anuhapani 'isücate vahüxie, xeta'icuevatü xepücayu'iyaritüaca que xemutiuyaneni. Masi que xemütepütüarieni 'ana, müpaü xeputiuyaneni. Xeme xepücahüme que mü'ane yamütayüni, 'Iyari Mütiyupata püta canihücütüni que mü'ane yamütayüni. ¹² Ra'iva pürayetuani mümierienicü, quemasioya yunive niyetuamücü, türi meniye'acuni yu'uquiyarima vahepaüsita, metenita'aitacuni memücu'ivanicü. ¹³ Yunaitü menixe'uxive'eriecacuni neheshüa xemümiemetecü. Que mü'ane tiuca'enivatü 'amuyecani quepaucua mümünique, mücü nitaviceisütüariemücü.

¹⁴ Xeme 'uxa'atüni xenixeyacuni mücü tevi müvaseviximani müracumaveriyani mana 'utiveme haque 'aixüa müca'ane mutivenicü, que mainecai tixaxatame Tanieri. Titerüvame quetimaiveni tita mütxata. 'Ana hürisie mequeyuta'una müme Cureya cuieyarisie meme'uvani. ¹⁵ Que mü'ane caxetunisie macaca 'uxipietü, mücü 'anacayame yuquita pücaheutahani yupini tivayepinique. ¹⁶ Que mü'ane yeuta meyecani, yu'ütüma pücanuani yu'ücarü tivayehurienique. ¹⁷ Xüa 'ui müme memuhuca müme memütesisitüa 'ana. ¹⁸ Xequeneyunenevieca müpaü catiuyünicü muhaütisie. ¹⁹ Iya tucarisie 'uximatüarica canitixuaverimücü cuini mieme, matüaripai quepaucua Cacaüyari nai mütiunetüa hücüque que mücatixuavecai, tavari que mücatixuavenita. ²⁰ Ti'aitame xüca 'esicareiteritüanique 'uximatüarica, ni xevitü tevi pücatavicueningeyu. Mesü müme müvaranuyexei vacü 'esipüreiteritüa.

²¹ 'Anari xevitü xüca müpaü tixecühüaveni, Camü, 'ena caniuyecani Cürisitu, Camü mana, xüca haineni nusu, yuri xepücate'iericie'iericie que mü'ane müya mutaineni. ²² Yacü Cürisitusixi, yacü texaxatamete mecani'axüacuni. 'Inüari mecanitiveiecuni mamarivaveme mevacuamanaque 'asita müme memanuyexeyarie xüca meyüvavenique. ²³ Xemesü xequeneyü'üviya. Nai nepütixe'utaxatüa yacatiyüvecacu cuxi.

Yuri Tevi que mütinuani

(Mateu 24:29-35, 42-44; Rucaxi 21:25-36)

²⁴ 'Ana 'iya 'uximatüarica heunuayu, tau caniyürimücü, mesa cacanihecüarivimücü, ²⁵ xuravesixi mecanicaxüricuni muyuavisie miemete, müme türücarüya memexeyia muyuavisie mecaniyütüariyecuni. ²⁶ 'Ana Yuri Tevi que nemütiteva mecanixeyiacuni haisata ne'acamiacame, cui netürücaiyetü, nexavatütü. ²⁷ 'Anarita netupirisixima nenivatanü'axüamücü, müme nemüvaranuyexei nenivacuxeürimücü, taserieta ta'utata tahixüata tasutüapa memeu'uva, naisarie cuie manuniere muyuavitüa.

²⁸ Narüca xeha'erivatü müpaü xequetenemaica, quepaucua xavari mücavivieni xücarü yürani, xüca mamateya cuneicani, tasüari 'auracacutüca. ²⁹ Xemeta yaxecüa, quepaucua xemixeyia 'ipaü tüyüaneme, yaxequetenemaica quename hehurari, quitenie müta'aximenipaü. ³⁰ Niuquü caniseüyeni que nemütixecühüave, hücü miemetexi mepücatixüni, mexi 'icü naitü ca'aye'ave. ³¹ Cuie muyuavi naitü canitixümücü, peru ne nenuquü pücaxüni.

³² Tevi 'asipücatimate quepaucua maye'ani 'iya tucari, taheima miemete tupirisixita 'asimepücatemate, neta 'asinepücatimate Cacaüyari Nu'aya nehücütütü. Ne'uquiyari xeicüa catinimaica.

³³ Yumarima, xequenayenenieri xequeneyunenevieca, 'asixemücatematecü quepaucua maye'ani. ³⁴ Müpaü cani'aneni que mütiyü, tevi tevapai metüa, yuqui mucu'eiri. Te'uximayatamete nivaruhürütüani yuxexuime, vamayüitaricü vahürütütü. Quiteni tihüveme tiuta'aitüani mayenierenicü. ³⁵ Xemeta 'ayumieme xequenayeneniereni, 'asixemücatematecü quepaucua munuani qui cusiyari, ya taicai ya tucari hixüapa, ya vacana tahivaya, ya yuimuana. ³⁶ Xequenayeneniereni capa xecusume xe'utaxeyacü yapaucua nuame. ³⁷ Que nemütixecühüave xeme, yunaima netinivacühüaveni vahesie mütinaquecü, xequenayeneniereni.

14

Que memüte'iviyaquecai Quesusi

(Mateu 26:1-5; Rucaxi 22:1-2; Vani 11:45-53)

¹ Mericüsü huta tucari neuyevacitüni 'ixüarari maye'anicü quepaucua mema'erivacai Cacaüyari que mütivaruhayevaxü vateüterima, quepaucua pa cacuxaxanime memücuacai. Mara'acate memühürütüariyecai müme 'inüaricü memüte'üquitametücaí vahamatü

metenicuvautüvecaitüni que memüte'iviyacü me'icuumanatü, que memüte'imienicü. ² Müpaü meteniyücühüavecaitäni, Mecuxi 'ixüaramete vahüxie 'asitemücateyurieni, teüteri capa meyutaxamurienicü.

Visi mu'üa que mütiucaviriyari Quesusisie

(Mateu 26:6-13; Vani 12:1-8)

³ Mericüsü Vetaniasie 'uyeicatü tiniucuan Simunisüa que mü'ane cuiniyacü müca'itiyacaisüa. Hicü 'uca mana caninuani tete visi mü'ane puteyayari 'ahanatü, visi mü'üa 'aye'üneme narüru titevacame canücame cui müraye'arücai. Puteya cüpieya 'anumuraca, Quesusi mu'uyasie neitiyeurieni visi mu'üa. ⁴ Hipatü meha'atü müpaü meteniyücühüavecaitäni, Titayaricuta yacü xEICÜA reiyehüa 'icü visi mu'üa. ⁵ Püyüveniqueyu mituanicü 'icü visi mu'üa haica sienituyari 'inüariyari' heimana yapaümecü, tuminiyari memümiqüenicü puvüresixi. Menitiecucaitüni 'uca.

⁶ Peru Quesusi müpaü niutayüni, Xequeneuhayeva, titayari xete'l'uximatüa. 'Aixüa catiniyurieni nehesis mieme. ⁷ 'Uxa'atüni varie 'amecaniu'uvacuni puvüresixi xehesüa. Quepaucua xemüyuväriya xecaniyüvaveni 'aixüa xemüvayurienicü, nesiere xehesüa 'anepüca'uyeicani 'uxa'atüni varie. ⁸ 'Icü que mütiyüvecai, müpaü catiniyurieni. Ne'ayeyuricacu cuxi, caneniucavirieni nemücateuqüenicü. ⁹ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, sepanetü haque mecuxaxasivani 'icü niuqui 'aixüa manuyüne hepaüsita naisarie cuipea, 'icü 'uca que mütiyuri canita'üxasisiemücü ma'erivanicü.

Cura que mütiyuväriya miyetuanicü Quesusi

(Mateu 26:14-16; Rucaxi 22:3-6)

¹⁰ Hicü Cura 'Isicariutitanaca, Tamamata Heimana Yuhutame müxevitütücai, caneyani mara'acate memühürütüaricai vahesüa 'iyetuanique. ¹¹ Müme me'l'enieca meniyutemamaviecaitäni. Müpaü metenitahüave tumini memi'ütüaniquercaicü. Mücü tinucüvanecaitäni quepaucua 'aixüa mütiyünicücai miyetuanicü.

Ti'aitame Icaüya que mütiu'aisie 'inüariyari

(Mateu 26:17-29; Rucaxi 22:7-23, Vani 13:21-30; 1 Curinitutari 11:23-26)

¹² Mericüsü Pa Mücaxaxani 'ixüarariyari sutüaricacu, quepaucua memüvaucaicai muxasi türixi meteha'erivatü Cacaüyari que mütiyaruhayevaxü vateüterima, teyü'üquitüvametemama müpaü metenitahüave, Haque masihenague temuhucü 'aixüa temeiyurienicü, 'ixüarari 'icüaiyari pemürecuanicü. ¹³ Hicü yuhutame teyü'üquitüvamete nivarutanü'ani müpaü tivarutahüaveca, Quiecarisie xequenehu. 'Uqui mana püxe'anucunaque ye'ü 'ahanatü hecuanüca. Mücü xequenanueiya. ¹⁴ Haque meuhani, müpaü xequetenetahüavi quiecame, Ti'üquitame müpaü paine, Hipatüte haqueva qui müme nemütiva'üquitüa nehamatü 'ixüarari 'icüaiyari temücuanicü. ¹⁵ Mücü qui taüta xe'utivittüme püxexesitüani hipame qui 'emüyeva naitü 'ureyepicame 'aixüa tiha'arütüaricame. Muva 'aixüa xequeteneyuri tahesie mieme. ¹⁶ Hicü mana menecüne teyü'üquitüvamete. Quiecarisie meneta'axüani. Que mütiyarutahüavixü meteniutaxeiya. Muva 'ixüarari 'icüaiyari 'aixüa meteniuyurieni para memütaha'erivanicü Cacaüyari que mütiyaruhayevaxü vateüterima.

¹⁷ Mericüsü 'ucutaicarecu, Quesusi, Tamamata Heimana Yuhutame vahamatü yunaitü mecaniu'axüani. ¹⁸ 'Ame'atecacu metecuacacu, Quesusi müpaü niutayüni, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xevitü xeme nehamatü mütcüa'a pünesiyetüani. ¹⁹ Hicü meniyuhiverietücateitäni. Müpaü metenita'ivaviya yuxexüitü, Ne netihücü. ²⁰ Mücü müpaü tinivaruta'eiya, Xeme Tamamata Heimana Yuhutatü, xevitü canihücütüni que mü'ane pa manati'üve nehamatü 'icü xacüsie. ²¹ Yuri Tevi que nemütiteva, nepüyemie nemümerienicü que mehe'uxa nehepaüsita, perusü xüa 'ui que mü'ane münesiyetüani Yuri Tevi nehücütüme. 'Aixüa cani'aneniqueyu masi xüca ca'utinivaque 'iya.

²² Hicü metecuacacu, Quesusi pa 'anucü'üca 'aixüa 'utayüca Cacaüyari hepaüsita pa hepaüsita, 'titaraca pa, nivarumini, müpaü 'utaitü, Xequenanu'üi, 'icü caninevayaritüni. ²³ Tecüxi 'anuchanaca pamüpariyusi 'ipitüca Cacaüyari nivarutüani. Yunaitü menenuti'ixüani mücüsie. ²⁴ Müpaü tinivarutahüave, 'Icü caninexuriyattüni, türatü mühecua caniseiriyamücü. Yümüireme vahesie mieme nitiyeuriyamücü. ²⁵ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, tavari caxie hayari nepüca'anu'ieni mexi ca'aye'ave quepaucua hecuamecü nemenu'ieni haque Cacaüyari müra'aita.

Quesusi que mutayü, Pecuru que mütiyucu'imavaniquecai, quename ca'imaicai 'utaitü

(Mateu 26:30-35; Rucaxi 22:31-34; Vani 13:36-38)

²⁶ Hicü cuicari Cacaüyari hepaüsita me'utacuicaca, menecüne Huriva Macu'u yemurisie. ²⁷ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Xeme yunaitü hicü tücaricü xenicunütiaricuni necümana, que müre'uxa, Muxasi vahüveme necanimiemücü, muxasi menitaxürüexüacuni. ²⁸ Nesü nemierieme ne'anutaniereme necanixe'anuchaitüiyamücü Carereyasiepai.

²⁹ Hicü Pecuru müpaü tinitahüave, Ne sepanetü yunaitü memücunuitüarienique, nepücacunuani ne. ³⁰ Quesusi müpaü tinitahüave, Niuqui caniseiyeni que nematicühüave, hicü yüvicüta vacana hutacüa catahivavecacu cuxi, 'ecü haicacüa pepü'acu'imavani, quename pecanesimate pe'utaitü. ³¹ Mücü cuini mieme masi müpaü putayü, Sepanetü 'ahamatü nemumierienique, yanepücatinecu'imavani. Yunaitü yaxeicüa meniütüuanecaitüni.

Quesusi que mütiytanenevie Quetisemanisie
(Mateu 26:36-46; Rucaxi 22:39-46)

³² Hicü Quetisemani müracutevasie menecüne. Müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, 'Uva xequenateni mexi nenenevie. ³³ Pecuru, Vani, Cacuvu nivarevitüni yateva. Mana cuini mieme 'uta'aivatü yuhiverietü nayani. ³⁴ Müpaü tinivarutahüave, Ne'yariasie queene-taneniereni. ³⁵ Hicü 'esiva yateva niuyani. 'Utihüximaquea cuiepa, niytanenevieneni xüca tüma xüa tiyüvenique müca'aye'aniqueyu que mütiyüniquecai. ³⁶ Müpaü niutayüni, Ne'uquiyari 'acu, naimecü pepüyüve 'ecü. 'Icü tecüxi quenananuhani cuerietü hivericacü yanemüca'itüarienicü, mesü que münetinaque ne pücatixä, 'ecüsü que mümatinaque püta quetiuyüni. ³⁷ Hicü muva ninuani, nivarutaxeiya mecusume. Müpaü tinitahüave Pecuru, Simuni 'acu, peticusu. Pecatiyüvecai pemütanierenicü xei hurayari. ³⁸ Xequenetaneniereni, xequenyunenevieca capa 'axa xete'uyurienicü xe'uta'inüasieme. Xe'yari püyuvaüriya, xevayari püta puverarani. ³⁹ Hicü hutarieca heyaca niytanenevieneni yaxeicüa 'utaitü. ⁴⁰ Hutarieca muva nuaca nivarutaxeiya tavari mecusume memücusimarietücateicü. 'Asimepücatematecai que memüte'ita'eiyaquecai. ⁴¹ Hicü hairieca muva nuaca müpaü tinivarutahüave, Hicürixüa xequenecusani xequene'uxipieca. 'Ariri cümütücarü, canaye'ani. Camüsü, Yuri Tevi nehücütütü, 'axa teyurüvamete vamamase nepüyetuyani. ⁴² Xequenancu'uti, tepüvanaquiyu. Neuxei, que mü'ane munesiyetüani 'acanamieni.

Quesusi que mütiuyiarie
(Mateu 26:47-56; Rucaxi 22:47-53; Vani 18:2-11)

⁴³ Mericüsü yapaucua müpaü tivacühüavecacu cuxi, Cura caninuani, Tamamata Heimana Yuhutame müxevitütücai. Yuvaücavame teüteri yuhamame nivaravitücücaütüni cusirate cüyexi mete'u'ücame. Mara'acate memühürütüarietücai, mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai 'uquiravesixita menivareyenu'ani. ⁴⁴ Mericüsü que mü'ane miyetuaniquecai 'inüari nivarupitüani teüteri mevayecünürümecacu ya'utaitü, Que mü'ane memütavaürütüani ne'isetü, mücü canihücütüni. Xequeneuyia 'iya, xequenanhani 'aixüa xe'ihütü. ⁴⁵ Hicü Cura nuaca, 'aura niuyani cuitü. 'Aixüa 'acu Ti'üquitame titahüaveca, ni'iseni. ⁴⁶ Hicü müme meniüvia.

⁴⁷ Müme 'aura memütü'ucal, xevitü yucusira vatihanaca, nivani ti'uximayatame mara'acate mühürütüarietücaisüa mümiemetücai. Nacaya naviteni. ⁴⁸ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Xeme cari xepeyecü cusirate cüyexi xe'u'ütü xenesiviyaque, tinavayamepaü que mütiyiviyarüva. ⁴⁹ Müixa xesata nenüyeicacaitüni tucaricü tuquita neti'üquitatü, xepücanesihevi. Peru que'aye'ani 'ütüarica que maine. ⁵⁰ Hicü yunaitü me'icü'eirieca meniüta'unaxüani.

Temaicü que mütiyu'unaxü

⁵¹ Xevitü temaicü niveiyacaitüni rinu savanaricü yu'eimatü mümavecaicü. Meniüvia temaicü, ⁵² peru mücü yusavana 'ucu'eirieca niyuta'una mavetü.

Quesusi que mütiutahüavarie 'isücate vahüxie
(Mateu 26:57-68; Rucaxi 22:54-55, 63-71; Vani 18:12-14, 19-24)

⁵³ Hicü mara'acame mühürütüarietücaisüa meneihana Quesusi. Mana meniüyucuxeürieni mara'acate memühürütüarietücai 'uquiravesixi, müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai yunaitü. ⁵⁴ Pecuru tepapai niveiyacaitüni, mara'acame mühürütüarietücai qui 'aurie ninuani. Tacua tuperisixi vahamatü niutivacaitüni tai 'aurie cüxetü.

⁵⁵ Hicü mara'acate memühürütüarietücai yunaitü 'isücate menivavautüvecaütüni tehecüatamete, memixanetacü Quesusi, vaniuquicü memimienicü. Haquevasü mepücavarutaxeü.

⁵⁶ Yümüretü mete'itavatü menihecüatacaütüni que vaniu memüte'unenierixü peru vaniuqui pücayuveicai. ⁵⁷ Hipatü me'anucu'uca menitahecüata mete'itavatü que memüte'unenierixü vaniu, müpaü me'utiuyatü, ⁵⁸ Tame teni'enieni 'ipaü haineme, 'Icü tuqui mamacü muveviya nenita'unamücü, haica tucari 'anucayayu xeimeta nenitavevimücü mamacü caveviyacame. ⁵⁹ Ni müpaü que memütehecüatacaü, vaniuqui pücataxevirivecai.

⁶⁰ Mericüsü mara'acame mührütüariecai vahixüapa 'utaqueca, Quesusi niuta'ivaviya müpaü 'utaitü, 'Asipecatita'ani. Que tita 'icü memütehecüata 'ahepaüsita. ⁶¹ Mücü masi cayuvatü mana niuvecaitüni, tixaü püca'uta'a. Mara'acame hutarieca müpaü tinita'ivaviya, 'Ecü peticürisitu. Que mü'ane 'aixüa müticuxaxasiva, 'ecü petinu'aya. ⁶² Quesusi müpaü tinita'eiya, Ne necanihücütüni. Yuri Tevi que nemütiteva, xeme xecanenixeiyacuni, Que Mü'ane Mütürücaüye serieta ne'acame. Ne'acamieme taheima mieme haüsata xecanenixeiyacuni. ⁶³ Hicü mara'acame yu'ixuriqui 'utisanaxüaca müpaü niutayüni, Que cuxi tetevareuyehüva tehecüatamete. ⁶⁴ Xeme xecani'enieni que mütisevixima Cacaüyari 'axa 'utaitü. Que xeteyücühüave. Müme yunaitü müpaü menutiyanecaitüni quename müpaü reuyevcai mümierienicü.

⁶⁵ Hipatü menisütüani hesiena me'uti'aüsicavivatü me'inanaimatü. Meheitinaca hüxiena, menitihusütüüne müpaü mete'icühüavetü, Quetinehecütani quepai müyüane. Tupirisixita me'iviya menicusunacaitüni.

Pecuru que mütiyucu'imavacai, Nepüca'imate Quesusi 'utaitü

(Mateu 26:69-75; Rucaxi 22:56-62; Vani 18:15-18, 25-29)

⁶⁶ Mericüsüari Pecuru vatipai 'uvecacu qui 'aurie tacua, 'uca caninuani müti'uximayatametücai mara'acame mührütüariecaüsia mieme. ⁶⁷ Pecuru 'uxeiyaca cüxecame, heutaniereca, müpaü niutayüni, 'Ecüta 'iya Nasaretitanacamatü pecaniueycacaitüni Quesusimatü. ⁶⁸ Mücü niyucu'imavacaitüni, müpaü 'utaitü, Ne havaicü nepüca'imate, 'asinepücatimate que pemaine. Müpaü 'utayüca quitenie nanuyeyani. Vacana niutahiva. ⁶⁹ Hicü 'iya 'uca hutarieca 'ixeiya nisütüani müpaü tivacühüavetü müme mana memüti'ucal, 'Icü xevitü canihücütüni müme. ⁷⁰ Mücü tavari niyucu'imavacaitüni. Yaretevitüta müme mana memüti'ucal tavari müpaü metenitahüave Pecuru, Yuricü 'ecü xevitü müme pecanihücütüni. Camüsü Carereya pecaniquiecametüni, vahepaü pemütüniucacü. ⁷¹ Hicü nisütüani müpaü 'utaitü, Cacaüyari 'axa xüca nesiyurienique tüma xüca neti'itavani, yemecü nepaine, tixaü 'icü tevi nepücamate xemixeta. ⁷² Cuitüva hutarieca vacana niutahiva. Pecuru Quesusi niuqueiya na'erivani que mütitahüavixü, Vacana hutarieca catahivavecacu cuxi, 'ecü haicacüa pecani'acu'imavamücü quename pecanesimate pe'utaitü. 'Icü nai ra'erivatü niutasuani.

15

Quesusi que mütiutahüavarie Piratu hüxie

(Mateu 27:1-2, 11-14; Rucaxi 23:1-5; Vani 18:28-38)

¹ Hicüsüari 'ucatarecu cuitü mara'acate memührütüariecai, 'uquiravesixi, mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai, hipatüta 'isücate yunaitü meyucuxeürieca meyu'enieca, Quesusi menehana hüacame, Piratu meniyetuirieni. ² Piratu müpaü tinita'ivaviya, 'Ecü Huriyusixi teüteriyari tiva'aitüvame petihücü. Mücü cayucu'imavatü müpaü tinita'eiya, 'Ecüsü müpaü pecanaineni. ³ Mara'acate memührütüariecai menixanetacaitüni vaücava. ⁴ Tavari müpaü tinita'ivaviya Piratu, Tixaü pecatita'ani. Camü que müreupaüme memümasixaneta. ⁵ Quesusi tavari tixaü cacaniüta'ani. 'Ayumieme Piratu niuhüxiyani.

Cuxexunaruri que mütiuta'aitaxü, Quesusi mümierienicü

(Mateu 27:15-31; Rucaxi 23:13-25; Vani 18:38-19.16)

⁶ Mericüsü xexuime visie mücü 'ixüararipa vahesie mieme nenayexünacaitüni 'anuhüivacame, que mü'ane memivavirieceai. ⁷ Xevitü nanutahüivacaitüni 'ana Vaxavaxi titevatü. 'Iya cuviyexunu 'unamete vahamatü nanutahüivacaitüni. Müme cuviyexunusixi mevaca'unarümetü meteniyucuni. ⁸ Hicü yumüiretü teüteri me'u'axüaca menitavavirieni, yamütiyurienicü yaxecüca que mütiyurienecai xexuime visie vahesie mieme. ⁹ Piratu müpaü tinivarutahüave, Xeme tixenaque nemüxe'anayexünirienicü Huriyusixi tixe'aitüvame. ¹⁰ Mücü müpaü catinimaicaitüni memiyetüacü me'ütesatü mara'acate memührütüariecai. ¹¹ Mara'acate memührütüariecai menivarucuyuitüani teüteri memitavaunicü Vaxavaxi püta manayexünarierenicü. ¹² Piratu müpaü tinivarutahüave tavari, Mericüte, queri ne'iyurieni 'icü Huriyusixi tixe'aitüvame que xemüte'iterüva. ¹³ Müme me'ita'eiyatü müpaü metenihüva, Curuxisie quenemi'a. ¹⁴ Piratu müpaü tinivarutahüave, Titayaricata, tita 'axa tiuyuri. Müme masi cuini mieme meniutihvacaitüni, Curuxisie quenemi'a, me'utiyaatü. ¹⁵ Hicü Piratu vanaqu'aritätämütü teüteri, Vaxavaxi nivananayexünirieni. Tiuta'aitaca Quesusi mücuveyaxüanicü niyetuani curuxisie mücaviyanicü.

¹⁶ Hicü cuyaxi xäusie meneivitüni mana quita parasiyu 'amüpata, parasiyu Püreturiu mütiyetevasie. Yunaima cuyaxi mana memayetecai menivaruta'inieni. ¹⁷ 'Ixuriqui mütaüräuye menenacatütüani, xuya mumayari me'utasaca menenutimanirieni. ¹⁸ Menisütüani me'ivaüritätü müpaü me'utiyaatü, Que 'acu tüma Huriyusixi tiva'aitüvame. ¹⁹ Hacacü menitivaxüani mu'yusiasie. Menicu'aüsicamavacaitüni. Me'utitunuma'uca yacü

nenevieri menipitüacaitüni. ²⁰ Me'inanaimaca 'ixuriqui mütaüraüye menenutihünirieni, 'ixuriquieya menenacatütüani.

Quesusi que mütiümierie curuxisie

(*Mateu 27:32-44; Rucaxi 23:26-43; Vani 19:17-27*)

Merücüsü menevitüni curuxisie me'imienique. ²¹ Cuyeicame me'uviyaca mecanita'aitüani curuxieya menucue'irienicü. Cuyeicame Simuni Sirenetanaca catinitevacaitüni, Herecanituru Xupu niva'uquiyaritüacaitüni. Xaüsie heyeyaca, quiecarisie ni'aximecaitüni.

²² Merücüsü Curucutapai menevitüni Quesusi, taniuquicü Müqui Mu'uya Manuca mütiuyetevasio. ²³ Hicü vinu masivi nücame menenu'itüaniquercaitüni meuyuyehüacacü, peru Quesusi püca'enu'i. ²⁴ Merücüsü curuxisie menicavieni. 'Ixuriquiteya meniyutahuritüani, meyu'ivatüvetü memütetimanicü tita memüte'anuhurieniquecai yuxexütü.

²⁵ Merücüsü 'utaxürecu curuxisie menicavieni. ²⁶ Que mütiuxanesie yatiniu'utüarieni, Huriyusixi Tiva'aitüvame 'anuyütü. ²⁷ Tenavayamete menivarutivütüani yuhutame curuxitesie hamatüana serietana xeime 'utatanata xeime. ²⁸ 'Ana naye'ani 'utüaricayari müpaü müre'uxa, Müme memitisana 'inüari niuquiyari, xevitü cani'erivacaitüni.

²⁹ Müme menanuyecücacai meninanaimacaitüni, yumu'u me'utisiquetü, müpaü me'utiyaütü, 'E'e, cari 'ecü tuquü pepüta'unaquecai, haica tucari 'anuyeyayu pepenuvevieniquecai. ³⁰ Parasü, queneu'atavicieisitüa, curuxisie pe'acayeicatü. ³¹ Yaxeicüata mara'acate memühiritüariecai müme 'inüaricü memüte'üquitametütücai vahamatü meninanaimacaitüni müpaü meteyücühüvetü, Nivarutavicieisitüani hipame, püca'yüve müyutavicieisitüanicü yücümana. ³² Cürisitütütü, 'Ixaherisixi niu mütaiti'aitüvame, curuxisie que'acayani, temixeyacü, yuri temüteta'erixüanicü. Müme 'ariena memutivütüarie curuxisie mümeta 'axa meniütüyanecaitüni hepaüsitana.

Quesusi que mütiyetua yu'iyari

(*Mateu 27:45-56; Rucaxi 23:44-49; Vani 19:28-30*)

³³ Merücüsü tuca 'ayacu, naisarie niucüyüre, cüa caviecacuque niucuhecüare. ³⁴ 'Anari Quesusi carima müpaü tiniuhiva vaniuquicü, 'Eruhi, 'Eruhi, rama savacütani, taniuquicü necacaüyari, necacaüyari titayari penetiucu'eiri, maine. ³⁵ Hipatü mana memüti'ucai me'ienieca müpaü meniütüyani, Neuxei, 'Eriyaxi niutahüave. ³⁶ Xevitü 'unausarümetü neyani, ha'iseveme niutahüniya vinu masinacü. Hacasio 'iqueca neitiserieni müpaü 'utaitü, 'Acuxisü tecanitaneniericuni, xüca 'uhamieni 'Eriyaxi 'ecaxünaque. ³⁷ Hicü Quesusi carima 'utahivaca, yu'iyari niyetuani. ³⁸ Hicü 'ixuriqui meuviecai tuqita hixüata nisane heimana 'acayuaca. ³⁹ Xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame Quesusi hixie muvecai, 'ixeyiaca yu'iyari que mütiyetua müpaü niutayüni, 'Icü yuricü Cacaüyari caninu'ayatücaitüni.

⁴⁰ Merücüsü 'ucari meninenierecaitüni yateva meti'ütü, Mariya Mararatanaca, Mariya Cacuvu 'Esimutevi Cuse müvavarusitücai, Sarumeri, hipatüa mana meniti'ucaitüni. ⁴¹ Müme meniveiyacaitüni quepauca Carereyasie muyeicacai, metenimicuacaitüni. Hipatüta yuvaücavatü 'ucari 'utümana memu'axüa Qerusaremesie mana meniti'ucaitüni.

Quesusi que mütiutequqi

(*Mateu 27:57-61; Rucaxi 23:50-56; Vani 19:38-42*)

⁴² Merücüsü 'acayunirümeccacu, tucari memüyucuha'aritüvacaisie, 'uxa'arieca 'uxipiya tucari maye'aniquecaicü, ⁴³ Cuse 'Arimateyatanaca caninuani. 'Iya 'isücate canixevitütücaitüni 'aixüa mümarivacai, müta'icuevacai Cacaüyari ti'aitametütü mayanicü. Yu'iyari heucayeca Piratusüa ninuani, Quesusi caxariesie nitavavirieni. ⁴⁴ Piratu niuhüxyani 'ari mumücü. Xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame niutacuevieni yu'aurie. Nuacu, Piratu nita'ivaviya que müreutevica Quesusi hemüquitü. ⁴⁵ Cuyaxi tiva'aitüvame yatitahüavecu Piratu, quename hemü, caxari niyetuirieni Cuse. ⁴⁶ Mücü rinu savanayari hecunaneca, 'ecacueca caxari, savanacü nita'eima, teuquiyapa neitateni 'aita müvaye'inieriecaisie. Neicurupa tete quiteniesie, neicunani. ⁴⁷ Mariya Mararatanaca, Mariya Cuse müvarusieyatücaimatü menixeiya haque meutatequie.

16

Que müranutanierixü 'umierieca

(*Mateu 28:1-10; Rucaxi 24:1-12; Vani 20:1-10*)

¹ Merücüsü 'uxipiya tucari 'utixücu, Mariya Mararatanacari, Mariya Cacuvu müvarusieyatücaimatü, Sarumematü, 'uhaye visi mu'üa menecunaneni, memüyehücü meheitavirienique caxari. ² Ximeri cuitü 'atinecu tau semana mexüacame tucarisie, teuquiyapa meneta'axüani. ³ Müpaü meteniyucu'ivaviyacaitüni, Quepai tete pütasiheuhüvirieni teuquiya quitenie meuca. ⁴ Mana me'utanenierieca mecanixeiya

tete heuhüiyacame, 'amü necai. ⁵ Hicü teuquiyapa meneutahaxüani. Vaserieta 'acaimemaicü meniuxeiya, mutuxa 'amütevi 'anacatücime. Meniutumamani. ⁶ Mücü müpaü tinivarutahüave, Xepücamamaca. Quesusi xepücvautüve Nasaretitanaca curuxisie mucaviya. Cananucuquetüarieniri, 'uva püca yeca. Neuxei 'uva meniteni. ⁷ Hicüri xequenehu. Müpaü xequetenivaretahüavi teyü'üquitüvametemama Pecurumame, quename niu xe'anuyehaitüiyaxü, Carereypai hetüa, quename mana xeheixeiya, que mütxixe'utahüavixü. ⁸ Hicü teuquiyapa mevayecüneca meni yuta'una. Me'utiüyüacatü me'umamatü menacüne. Xeime tüma 'asimepücate'utahüavixü memümamacaicü.

Quesusi masiücütü que mürayuyeiüa, Mariya Mararatanaca 'ixei yacacu
(Vani 20:11-18)

⁹ Hicü semana mexüacame tucarisie 'anutaniereca Quesusi ximeri, masiücütü nayuyeiütüani meri Mariya Mararatanaca 'ixei yacacu. Que mü'ane meripai memiviyacai cacaiyarixi 'axa memü'anene 'atahutatü, Quesusi müvarayenü'a, mücü Mariya canihücutücaitüni mixei. ¹⁰ Mücü heyaca, yatinivarutaxatüani müme hamatüana memü'uvacai, meyhiveriecacu me'utisuanacacu. ¹¹ Müme me'u'enanaca quename 'ayeyuricai, quename mücü 'ixei, yuri mepücate'uta'eri.

Quesusi masiücütü que mürayuyeiüa, teyü'üquitüvametemama me'ixei yacacu yuhutatü
(Rucaxi 24:13-25)

¹² 'Arique masiücütü nayuyeiütüani yücü 'anetü, yuhutatü müme yeutapai memuhucai me'ixei yacacu. ¹³ Müme yu'utüma menecüne, hipame teyü'üquitüvamete yametenivaretahüave que mütiüyü. Mümeta 'acuxi yuri mepücatevaruta'eri.

Quesusi que müti varuhüritüa nü'arisixi
(Mate 28:16-20; Rucaxi 24:36-49; Vani 20:19-23)

¹⁴ 'Imatüriecata masiücütü nayuyeiütüani Tamamata Heimana Xevitü teyü'üquitüvamete me'ixei yacacu metecuacacu. Nivarutati ni yuri memücate'eriecaicü, yu'iyarisie memüses'e'icaicü, yuri memücatevaruta'eriricü müme memixei 'anucuquecu. ¹⁵ Hicü müpaü tinivarutahüave, Naisarie cui epa xequeneutayeixüa. Niuqui 'aixüa manuyüne xequetenivacuxaxatüvani yunaime queyupümetü memunetüarie. ¹⁶ Que mü'ane yuri mütita'erieni müca'üyarieni, mücü nitavicueisitüariemücü. Que mü'ane yuri mücati'erie, 'isücame ninenamücü hesiena mürahüivacü. ¹⁷ 'Ipaü 'anenetü 'inüarite canitixuaverimücü haque meme'uva müme yuri memüte'erie. Nehesüa memümiemetecü menivarayenü'axüacuni cacaiyarixi 'axa memü'anene. Menitiniucuni niuqui mühehecuaçü. ¹⁸ Cuterixi xüca mevaranucu'üni, mümüiya xüca me'anü'ieni, tixaü 'asipücvayurieni. Tecuicucate vahesie xüca me'utimeni müme mepanayexürieni.

Que müranutitüa
(Rucaxi 24:50-53)

¹⁹ Mericüsü Ti'aitame Quesusi müpaü tivarutahüaveca, taheima nanutivitüqui ni, Cacaüyari serieta nayerüni. ²⁰ Naisarie meneutayeixüani müme metecuxatatü, Ti'aitame vapareviecacu vaüca tiyuriene cacu vaniuqui seiriyacacu 'inüari que müti vapitüacai. Müpaü xeiçüa cani'aneni.

RUCAXI

Niuqui 'Aixüa Manuyüne Que Mütiu'üxasitacai

Teuquiru que mütiutavaüritüa

¹ Yumüiretü meniuyuvaüriya memüteti'utüanicü naime hepaüsita tasata que mütiuyü.
² Müme sutüapai memunenierixü, tupirisixi memacü niuqui 'aixüa manuyüne metecuxatatü, müme metateniyetuirieni mücü niuqui. ³ Neta nai que mütiuyü matüaripai hicüque heiseriemecü netinicuvauncaitüni. 'Ayumieme nemareuyehüvirietü, Teuquiru 'acu, nepünevaüriya xexuime naime nemaraca'utüirienicü ⁴ yapemütimaicacü 'icü niuqui pemu'eni hepaüsita que mütise'i.

Que mütiutahüavarie, Vani 'ariqueque que mütinuivaquecai

⁵ Mericüsü quepaucua Herurexi müti'aitametücai Cureya cuieyarisie, mara'acame 'ani-uyeicacaitüni Huriyusixi teüteriyari vamaracate xevitü hücütütü, Sacariya titevatü, 'Aviyaxi teüterimama metenitetevacaitüni mara'acate vahamatü müti'uximayacai. Yü'üya canexeyiacaitüni 'Erisaveti titevacame, mara'acame nu'ayatüme. ⁶ Yü'üitatü heiseriemecü yameteniyuriecacaitüni Cacaüyari hüxie. Yametenicahucaitüni Ti'aitame que müti'aitacai naime, vahesie carahüivacacü. ⁷ Nunusi mepücahexeyiacai 'Erisaveti mücayüvecacü. Mecani'uguiravesixitücaitüniri.

⁸ Mericüsü Sacariya mara'acametütü tini'uximayacaitüni Cacaüyari hüxie quepaucua 'Aviyaxi teüterimama vahesie mütiunaquixü. ⁹ Mara'acate que mütiyaveiyaritücai, hesiena tinuinaque heiva Ti'aitame tuqitana neutahanicü, müticüsinaianicü. ¹⁰ Quepaucua maye'a mütitacüsinaiyacü, yunaitü teüteri tacua meniynenevecacaitüni. ¹¹ Hicü nixeyia niuqui tuayame Ti'aitamesüa mieme mana 'utiveme müracüsinaiyasie serieta. ¹² Sacariya 'ixeyiatü niuyuitarieni yu'iyarisie, niutimani. ¹³ Hicü niuqui tuayame müpaü tintahüave, Pepücaheumaca, Sacariya 'acu. 'Aivaurica pü'enierie. 'Aüya 'Erisaveti xenive canitnuiv-itüamücü. Vani petiniterüvamücü.

Peni'atemaviecamücü vaüca,
 'Aiyari cuini mieme ninaqui'acamücü
¹⁴ Yumüiretü mecaniyutemaviecacuni
 Quepaucua mütinuiva.

¹⁵ Canimarivemücü Cacaüyari hüxie.

Caxie vinuyari,
 Xeime vinuta pücaye'eni.

'Iyari Mütiyupata
 Caniviyamücü püta tinuivayu.

¹⁶ 'Ixaherisixi teüteriyari yumüireme
 Ta'aurie canivaraxüriemücü,
 Ti'aitame memayexeyianicü
 Yucacaüyaritüme.

¹⁷ Canenucuhaitüiyamücü Ti'aitame

'Eriyaxipau tiuca'iyaritü,
 Türücariyaya hexeyiatü.
 Va'uquiyarima ta'aurie nivaraxüriemücü,
 Yütüriyama memüvara'erivanicü,
 Müme yuri memücate'erie
 Ta'aurie nivaraxüriemücü,
 Müme heiseriemecü yamemütecahu vahepaü memüteyüchühavenicü.

Nivacuha'aritüamücü teüteri,
 Ti'aitame memücuevecacü.

¹⁸ Hicü Sacariya müpaü tinicühüaveni niuqui tuayame, Que 'aneme 'inüariyariçü yanepütimaica. Necani'uguirasitüni, ne'üyata tucariyaya ranütitüa. ¹⁹ Hicü niuqui tuayame müpaü tinicühüaveni, Ne Cüravieri necanihücütüni. Cacaüyari hüxie neniüveni. Yanemümatitahüaveçü necaneyenü'arieni, nematitaxatüanicü 'icü niuqui 'aixüa manuyüne. ²⁰ Hicü camü, cayuvatü pepütierüni, pecaniüvetü pecanayeimücü mexi ca'aye'aveni, 'ecü yuri pemücatiuta'ericü nenuquisie. Peru nenuqui canaye'amücü quepaucua tucari maye'ani.

²¹ Mericüsü teüteri menicueviecacaitüni Sacariya. Meni'iyarixiecacaitüni 'emüreutevicaicü tuqita. ²² Hicü vayeyaca niyutatexieni varahüavetü. Müme yametenetimani quename tixaütü tiuxeitü tuqita. 'Iya yumamacü nivacu'inüaritävacaitüni. 'Aniucateitüni caniuüvetü.

²³ Hicü heutiparecu 'uximayasicaya, yuquie caneyani. ²⁴ Hicü 'ana 'üyaya 'ayehucatu nayani 'Erisaveti. Niyu'avietacaitüni 'auxüme meseri müpaü 'utaitü, ²⁵ Camü, 'ipaü tini-yurieni Ti'aitame, yuvaüriyatü 'aixüa münesiyurienicü, teüteri memücanesinanaimacacü.

Mariya que mütiutahüavarie, Qesusi 'ariqueque que mütitinuivaquecai

²⁶ Mericüsü 'ataxevirieca meserisie Cacaüyari nitanü'ani yuniuqui tuayame Cüravieri, Carereya cuieyarisie quiecarisie Nasareti müracutevasie. ²⁷ Üimari mücaxuriquicaisüa nitanü'ani Mariya mütitevacaisüa. Nitiviquiximecaitüni, 'uqui Cuse titevatü nitiv-itüniuecaitüni. Cuse Raviri caninunuiyarieyatücaitüni. ²⁸ Hicü Mariyasüa heutahaca niuqui tuayame, müpaü niutayüni, 'Aixüa 'acu. Ti'aitame 'aixüa catiniuca'iyarini 'ahesie mieme, 'ahamatü puyeica. ²⁹ Mücü yu'iyarisie niuyuitüarieni, yatinicu'erivacaitüni titayari müpaü mütivaüritüa. ³⁰ Niuqui tuayame müpaü tinitahüave, Pepücaheumaca, Mariya 'acu. Cacaüyari 'aixüa pütüca'iyari 'ahesie mieme. ³¹ Hicüri pe'ayehucatu pecanayeimücü, pecan-itinivemücü. Qesusi pecatiniterüvamücü.

³² Canimarivemücü,

Que mü'ane taheima macave nu'aya canimarivacamücü.

Ravirisie caniyeyeimücü,

Ti'aitame Cacaüyaritütü canipitüamücü

Raviri 'uvenieyasie mayerünicü

Que müti'aitacai 'iya.

³³ 'Ixaherisixi teüteriyari

Catinivata'aitüamücü yuheyemecü.

Que müti'aita

Pücatipare hasuacu.

³⁴ Hicü Mariya müpaü tinitahüave niuqui tuayame, Mericüte, quepaütütü 'ipaü pütüyüni.

'Uqui nepücamate. ³⁵ Niuqui tuayame müpaü tinitahüave,

'Iyari Mütiyupata 'ahesie caninuamücü.

Que mü'ane taheima macave

Yutürücarıyacü camani'etüriviyamücü.

'Ayumieme nunusi mütinuiva canipasiemücü

Cacaüyarisie mieme,

Müpaü catinimarivacamücü

Cacaüyari nu'ayatütü.

³⁶ Camü, 'a'iva yateva 'Erisaveti 'ayehucatu nayani 'ucarasitütü. 'Ataxeime meseri

niyurieca 'iya caniveveme memüxatacai. ³⁷ Cacaüyari pücayatutaxeni, naimecü püyüveni

püta. ³⁸ Mariya müpaü tinitahüave, Mericüte, ne Ti'aitame necatini'uximayatameyatüni.

Que pemaine yaquetüyüni. Hicü niuqui tuayame caneyani.

Mariya que mürecu'ivataxü 'Erisavetisüa

³⁹ Hicüsüari yucuha'arütüaca caneyani Mariya. Yumexütüatü quiecarisie neta'ani hürı

mananiere Cureya cuieyarisie. ⁴⁰ Sacariya quita heutahaca, nitavaüritüani 'Erisaveti.

⁴¹ Mericüsü 'Erisaveti quepaucaya mi'eni Mariya 'ivaüritüacacu, nunusi neucuyuaüani

huriepana. Hicü 'Iyari Mütiyupata niyiya 'Erisaveti. ⁴² Müpaü niutayüni carima, Vaüca

'aixüa pepu'itüarie, hipatü 'ucari temüca'itüariepaü. 'Aixüa cani'itüariemücü que mü'ane

pemütinüvitüani. ⁴³ Nehesie que tinaque neti'aitüvame varusieya münesi'ivatamiecü.

⁴⁴ Camü, 'avaürisica ne'u'eniecu, nunusi yutemavietü neucuyuaüani nehuriepa. ⁴⁵ 'Aixüa

pecani'itüariemücü yuri pemütüta'ericü quename 'aye'ani naitü que pemütütaahüavarie,

Ti'aitame que mümaretahüavixü.

⁴⁶ Hicü Mariya müpaü niutayüni,

Ne'iyari müpaü paine, Ti'aitame canitürücaüeni.

⁴⁷ Ne'iyari niyutemavieca nehe'erivatü

Cacaüyari münesi'utavicueisitüacü.

⁴⁸ Caneniuxeiya ti'uximayatame que nemütühücü hesiena mieme,

Sepa tixaü nemücatühücü.

Camü, 'uxa'a varie yunaitü nuivarite

'Aixüa ne'itüariecame mecaneni'eriecacuni.

⁴⁹ Que mü'ane mütürücaüye

Marivemecü caneniuyurieni.

Mücü Pasiecame canixasivani.

⁵⁰ Canivanenimayaca yunaimemüteheiyehüvirie,

Vanivemata nivanenimayaca.

⁵¹ Yücümana que mütiyurieni

Canimasiücüni que mütitürücaüye.

Nivareutaveiyaxüani müme memüteyucatave'erie
Yu'iyarisie que memütecu'eriva,

⁵² Cuiepa te'aitamete nivarunavairieni

Tita memüte'aita,

Müme tixaü memücatehüme püta

Nivaruhüritüani vaüca.

⁵³ Memeuhacacuicucai nivarutihüniya 'aixüa mü'anecü.

Memeuca'ucai nivareutanü'axüani memamaveme.

⁵⁴⁻⁵⁵ Nisutüani tasiparevietü 'Ixaherisixi teüteriyari

Hesüana mieme temüte'uximayatamete,

He'erivatü que mütiivarutahüavixü ta'uquiyarima.

Caninenimayaca 'Apurahami yuheyemecü,

Cataninenimayaca tame hesiena temüyecü.

⁵⁶ Mericüsü Mariya 'Erisavetisüa niucateitüni 'esivatücacu haica meseri. 'Arique yuquie neyani.

Vani Ti'üyame que mütiutinivaxü

⁵⁷ Mericüsü tucari naye'ani 'Erisaveti mütinivicü. 'Uquitüme niutiniveni. ⁵⁸ Hicü

'auravatari maremama yunaitü mete'utamarioca Ti'aitame vaüca que mütitanenimayataxü,

hamatüana mecaniyutemamaviecaitüni. ⁵⁹ Hicü 'atahairieca tucarisie mecaniu'axüani

me'i'inüaritüanique nu'esi Huriyusixi vaxitequiyacü. Sacariya mecateniterüvaquecaitüni

'uquiyarieyapaü. ⁶⁰ 'Ana varusieya müpaü niutayüni, Tixaüsietü. Vani catiniteva-

camücü püta. ⁶¹ Müme müpaü metenitahüave, Haquevasü 'amare pumave müpaü tite-

vatü. ⁶² Yumamacü menitahüave quemasieya, que mütinaque mütiterüvarienicü. ⁶³ Xapa

'uta'ivaüca, müpaü 'utaineme canaca'utüani, Vani catinitevacamücü püta. Yunaitü me-

niuhüxiyani. ⁶⁴ Hicü yapaucua nenieya niuxünarieni. Niutaniuni 'aixüa 'utaitü Cacaüyari

hepaüsita. ⁶⁵ 'Auravatari yunaitü mecanimamacaitüni. Naisarie Cureya hüriyarisie que

mütiuyü catinixaxasivacaitüni. ⁶⁶ Yunaitü memü'enanacai meniyyaritüacaitüni müpaü

meteyücühüavetü. Que 'anetü payani 'icü nunusi. Mücü meta, Ti'aitame yütürücariyacü

nipareviecaitüni.

Sacariya que mutayü, Cacaüyarisie mieme ticuxatatü

⁶⁷ 'Ana Cacaüyari 'Iyarieya Mütiyupata caniviyani nunusi 'uquiyarieya. Sacariya niutani-

uni Cacaüyarisie mieme müpaü 'utaitü,

⁶⁸ 'Aixüa queticühüavarüvani Ti'aitame,

Que mü'ane 'Ixaherisixi mütacacaüyari.

Nisutüani yuteüterima va'üviyatü,

'Aixüa 'iyurienetü memüxünarienicü.

⁶⁹ Que mü'ane mütürücaüye niuquerieni, mütasitavicueisitüanicü,

Raviri quie mieme,

Raviri müti'uximayacaicü Cacaüyarisie mieme

⁷⁰ Meripaitü que mainecai que mütiyurieniquecai.

Yametenixaxatacaitüni texaxatametemama

Memupasie hesiena mieme,

Memutiniucacaicü hesiena mieme.

Müpaü meniutyuanecaitüni

⁷¹ Mütasi'utavicueisitüaniquecaicü

Müme memütasi'aye'uni memücatasi'a'ivacü,

Müme memütasi'uxive'erie memücatasi'a'ivacü.

⁷² Müpaüta meniutyuanecaitüni

Müvanenimayataquecaicü ta'uquiyarima

He'erivatü türatu mutavevi yücümana,

⁷³ Que mütiyuhüritüa yaticühüavetü ta'uquiyari 'Apurahami

Quename tasipitüaniquecai ⁷⁴ tecamamatü

Temütavicueisitüarienicü

Müme memütasi'aye'uni memücatasi'a'ivacü,

Temeyexeiyanicü 'iya que mütinaque,

⁷⁵ Hesiena mieme tepasietü,

Heiseriemecü yatetecahutü,

Hüxiena te'u'uvatü mexi te'ayeneniene.

⁷⁶ 'Ecü meta nunusi 'acu,

Que mü'ane taheima macavesüa mieme tixaxatame

Pecatiniuterüvarüvamücü.

Ti'aitame pepanucuhaitüya
 Huyeya 'aixüa pemüyurienicü.
 77 Teüterimama petinivatahecüatüamücü
 Que mütvatavicueisitüani pehaitü,
 Que mütvareuyehüvirieni müme 'axa memüte'uyuri pehaitü.
 78 Müpaü catiniyuriamücü
 Tacacaüyari mütiyucanenimayacü.
 'Ayumieme que mü'ane taheima mümieme caninumücü.
 79 Nivahecüariviyamücü müme yüvipa memütitei,
 Müme meta mecu'ivarümetü memüyüriyarie
 Nivahecüariviyamücü.
 Ta'ücate cataniseiriyamücü,
 Temeu'uvanicü haque 'aixüa temütetaxeyanicü
 Cacaüyarimatü.

⁸⁰ Mericüsü nunusi caniverecaitüni. 'Yarierya türücaüyetü nayani. Macumavesie neye-icacaitüni mexi tucarierya ca'aye'vecai cuxi masiücütü mayanicü 'Ixaherisixi vahüxie.

2

Quesusi que mütiinuivaxü (Mateu 1:18-25)

¹ Mericüsü 'ana 'aisica neutanü'ariexüani Sesaxi 'Acusitusüa mieme, müpaü 'utaitü, yunaitü cuiempa memütama memayucayasacü. ² Mücü 'inüari matüaripai mieme puyü quepauca Sireniyu mehürütüaricai Sırıya cuieyarisie. ³ Yunaitü mecaneutayeixüani memayucayasacü yuxexütü yuquecarisie. ⁴ Hicü Cuse Careraya cuieyarisie Nasareti müracutevasie neyeyani. Cureya cuieyarisie ninuani Raviri quiecariena Vereni müracutevasie. Raviri quie canimietücaitüni, Raviri nunuiyarierya canihücütücaitüni. ⁵ Macayerienicü neyeyani Mariya 'avitütü mücü mayehucacai. 'Üyaya nayaniquecaitüni. ⁶ Mana mexi me'u'uvacai, tucarierya naye'ani mütinivenicü. ⁷ Hicü yumatüari niutiniveni. Tuvaxatecü nicu'eima, vacaisixi vacanuvasio nicaneni mücaxuavecaicü vahesie mieme memüva'axüaniquecaisie.

Taheima miemete niuqui tuayamete que memütevarutahüavixü muxasi vahüvemete

⁸ Mericüsü 'ana muxasi vahüvemete mana meniu'uvacaitüni. Yeuta menivahütüvecaitüni yumuxasi yüviçüta. ⁹ Hicü vahüxie niutaqueni niuqui tuayame Ti'aitamesüa mieme. Va'aurie nacuxavatücaitüni Ti'aitame hecüariyayacü. Vaüca menimamacaitüni. ¹⁰ Hicü niuqui tuayame müpaü tinivarutahüave, Xepücamama. Hicü nenixetaxatüamücü niuqui 'aixüa manuyüne. Vaüca canixuavecamücü temavierica yunaime teüteri vahesie mieme. ¹¹ 'Icü tücarisie tiyuvicueisitüvame canetinuiva xehesie mieme. Raviri quiecariena tneyüni. Que mü'ane heiserie mupitüarie Cürisitutütü canihücütüni, Ti'aitame canihücütüni. ¹² 'Icü 'inüaricü xecaneitimaicuni. Nunusi xecanexeyacuni tuvaxatecü 'eimeme, vacaisixi vacanuvasio heyecaimie.

¹³ Hicü yapaucua niuqui tuayame 'aurie meniuti'uni muyuavisie miemete yumüretü, 'aixüa me'utiyaütü Cacaüyari hepaüsita, müpaü me'utiyaütü,

¹⁴ Taheima visi catinicühüavarüvani Cacaüyari.

Cuiempa 'aixüa mecatenixeiyariecuni teüteri

Müme vacümana münaqui'a.

¹⁵ Mericüsü niuqui tuayamete muyuavisie meheutiyunixüacu, müpaü meteniyühüavecaitüni muxasi vahüvemete, Hicümüsüari tepüyehu Verenipaitü. Tepi'ixüariyu que mainecai, Ti'aitame que mütatüutahüavixü. ¹⁶ Meyumexüitüatü menecüne. Mevaruta'ivaüca Mariyamame menivarutaxeyia Cuse, nunusi meta vacaisixi vacanuvasio yecaimie. ¹⁷ Mevaruxeyiaca metenicuxatacaitüni que memüte'utahüavarie nunusi hepaüsita. ¹⁸ Yunaitü memü'enanacai menihüxiyacaitüni que memütevarutahüavixücü muxasi vahüvemete. ¹⁹ Masi Mariya ni'üviyacaitüni yu'iyarisie 'icü naime, yu'iyaritüatü hepaüsitana. ²⁰ Hicü menecüne muxasi vahüvemete 'aixüa metecuxatatü Cacaüyari hepaüsita nai que memüte'uxeicü nai que memüte'u'enicü. Naitü catiniyuüni que memüte'utahüavarie.

Tuquita que müti'atüarie Quesusi

²¹ Mericüsü 'atahairieca tucari meni'inüarütüani Huriyusixi teüteriyari vaxitequiyacu. 'Ana Quesusi tiniuterüvarieni, niuqui tuayame que mütiterüvaxü yuvarusisie ca'ayecaicu cuxi.

²² Mericüsü Muisexi 'inüaricü catini'aitacaitüni nivecame hepaüsita. Tucari 'aye'acu memüyü'itienicü, Querusareme menecüne nunusi meheyetuanique Ti'aitamesüa. ²³ Müpaü

catine'uca 'inüari xapayarisie, Ti'aitame meripaitü que mainecai, Yunaitü 'uquisi matüarixi memütinunuiwa, müme mecanipasiecacuni Ti'aitamesie mieme. ²⁴ Menecüne memütémavanicü Ti'aitame que mainecai, xüa 'inüari xapayarisie que müre'uca, Cucuruxi xei parisi, mesü veuraixi türixi yuhutame mecanivaremavacacuni, 'utaitü.

²⁵ Hicü tevi Querusareme necateitüni Simiyuni titevatü. 'Iya heiseriemecü yaticamietü Cacaüyari nayexeyacaitüni. Nicueviecaitüni 'Ixaherisixi teüteriari vanütüvame. 'Yari Mütiyupatacü nihünecaitüni. ²⁶ Müpaü tiniupitüarieni, 'Yari Mütiyupata que mütitahüavixü, quename cuitü camüniqecai. 'Ixeiyame que mü'ane Ti'aitame micayeniqecai Cürisitütüme xeicüa, 'anarique canimüniqecaitüni. ²⁷ Hicü 'Yari 'inücu, Huriyusixi vatuquipa ninuani. 'Arique Quesusi 'uquiyarimama meneutahaxüani yame'iyurienique nunusi, Huriyusixi que mütivayeiyari, 'inüari niuquiyarisie que müre'uxa. ²⁸ 'Ana Simiyuni nenutuni. 'Aixüa niütayüni Cacaüyari hepaüsita, müpaü 'utaitü,

²⁹ Hicürixüa necusiyari 'acu,

Pepeye'atüa 'aniuqui.

Pepünesi'uxünaxü

Ne'iyarisie neca'uximatüariecacu.

'Ahesie mieme nepüti'uximaya.

³⁰ Hicürixüa necümana nepütüxei

Que pemütivavicueisitüani teüteri.

³¹ Nepixei tita pemütüha'aritüa

Yunaime teüteri vahüxie.

³² Canivahecüariviyamücü hipame nuivarite,

Visi te'aneneme catanayeitüamücü

'Ateüterima 'Ixaherisixi

³³ Hicü 'uquiyarieya varusieya meniyu'iyaritüacaitüni müpaü mainecaicü hepaüsitana.

³⁴ 'Aixüa xepü'itüarieca, niütayünita Simiyuni. Müpaü Mariya tiniutahüave nunusi varusieya,

Camü 'icü nunusi

Yümüretü 'Ixaherisixi

Mematixürienicü,

Yümüretüta

Memanucu'unicü

Canü'ayumiemetüni.

'Inüari caniyümücü,

Caniniuquimariecamücü.

³⁵ 'Ecüta 'a'iyarisie

Pecanisequiemücü hivericacü,

Cumu 'ixipara que mütiyuseve.

Mücü que mütiyurieneni,

Yümüretü memasiücütü mecanacünicuni

Que memütüyücühüave yu'iyarisie.

³⁶ Xevitüta 'acaniuyeicacaitüni 'ucarasitütü, Hana titevatü. Mücü Cacaüyari niuqueiya canicuxatacaitüni. Panuheri caninu'ayatücaitüni, 'Aseri nunuivarieyatütü. Caniseüyecaitüni, nauca teviyari heimana nauca viyari canihücaitüni. 'Utivüqueca 'atahuta viyari piteütüacai yücüna, ³⁷ 'umücu yuxaüta 'enücateitüni. Tuqui curaruyarita pücvayeiecaici mäsü yuhaquetü yunenevietü pü'ayumiemetücai tucaricü. ³⁸ Hicü 'aura 'uyaca pamüpariyüni nüpüttüni Cacaüyari. Quesusi hepaüsita tinivacuxaxatüvacaitüni Querusaremetari memüta'icuevacai memütaxünarienicü yunaitü.

Nasareti que memütheccü

³⁹ Hicü meheye'atüaca naima que müre'uxa 'inüari xapayarisie, Ti'aitame que mainecai meripaitü, Carereyasie menecüne. Yuquiecarü meneta'axüani Nasareti müracutevasie.

⁴⁰ Mericüsü nunusi niveracaitüni türücaüyetü timaivetü nayeiximecaitüni, Cacaüyari 'aixüa pütüca'iyaricai hesiena mieme.

Temaicüyari Quesusi tuquita que mütiyeyiecaici

⁴¹ Mericüsü xexuime visie 'uquiyarimama Querusareme meneta'axecaitüni 'ixüararipa quepaucua meme'erivacai, Cacaüyari que mütiyaruhayevaxü vateüterima. ⁴² Hicü quepaucua tamamata heimana huta viyari mühücai, mana meneutiynixüani, teüteri que mütivayeiyaritücai 'ixüararipa. ⁴³ Hicü heutiparecu, yu'ütüma mehahuximecacu, Quesusi Querusareme neyhahaveva, 'asimecatemaicacu 'uquiyarimama. ⁴⁴ Teüteri vasata 'uyeicame me'erietü, xei tucari meniu'uvacaitüni. 'Ana yu'ivama yumarema vahesüa menitüvautücüne. ⁴⁵ Meca'itaxeyavavetü, Querusareme menacunuaxüani me'icuvautüvetü.

⁴⁶ Hicü hairieca tucari meneitaxeiya tuqui curaruyarita 'ayecaima, te'üquitamete vahixüapa 'ucaime. Niva'eniecaitüni nivacu'ivaviyacaitüni. ⁴⁷ Yunaitü memi'eniecai menihüxiyacaitüni timaitü que mütivacu'eiyacai. ⁴⁸ Hicü 'uquiyarimama me'ixeyatü meni'iyarixiecaitüni. Varusieya müpaü tinitahüave, Nenive, titayari müya petatiuyuri. Tepümasicuvautüve tetahiverietü 'a'uquiyarimatü. ⁴⁹ Müpaü tinivarutahüave, 'E'e, cari xepünesicuvautüvecai. Tamü, 'asixecatemaicai, meuyevsecü ne'uquiyari quiya hepaüsita nemü'ayumiemetünicü. ⁵⁰ Müme 'asimepücateheitima niuquieyasie que mainecai.

⁵¹ Hicü vahamatü neyani, Nasaretü meneta'axüani. Que memaitücatei yacatini-camiecaitüni. Varusieya yu'iyarisie ni'üviyacaitüni 'icü naime. ⁵² Quesusi timaivetü canayeiximecaitüni, caniverercaitüni. Cacaüyari, teüterita masi vaüca simetenixeiyacaitüni.

3

Vani Ti'üyame que müticuxatacai

(Mateu 3:1-12; Maricuxi 1:1-8; Vani 1:19-28)

¹ Mericüsü 'ana Tiveriyu Sesaxi tamamata heimana 'auxüme viyari niuyurieni ti'aitatü, Punisiyu Piratu niucayerieni 'isücametütü Cureya cuieyarisie, Herurexi nihüritüariECAitüni Carereya cuieyarisie müti'aitanicü, Piripe Herurexi mü'ivayatücai catini'aitacaitüni 'Tureya cuieyarisie Türacuniti cuieyarisie, Risanixaxi catini'aitacaitüni 'Aviriniyasie, ² 'Anasi Caipasi mecanihüritüariECAitüni mara'acate. 'Ana Cacaüyari yuniuqui nipitüani Vani Sacariya nu'aya, macumavesie 'uyeicame. ³ Naisarie Curutani hatuxameyari tesie niuyeicacaitüni müpaü tivacuxaxatüvatü, memütehayevecü que memüteyuriecai para Cacaüyari mütivareuyehüvirienicü 'axa que memüte'uyuri, mücücü memüca'üyarienicü. ⁴ YacatiniyurieneCAitüni que müre'uxa Quisariyaxi xapayasie, Cacaüyari niuquieyacü que müticuxatacai,

Xevitü mahiva macumavesie 'uvetü,

Xequeneucuha'aritüa Ti'aitame huyeya, haitü,

Xexeuravime xequeneutivevi huyeya, haitü.

⁵ Naitü 'aqui cananuparecutüariexüamücü,

Naitü yemuri 'emutütü 'esimutütü 'acuveritü canayeitüariemücü

Tita mütitutune xexeuravitü nayeimücü

Tita müracutetexiya 'acuharuanitü canayeimücü

⁶ Yunaitü teüteri mepixeiya que mütiyuvicueisitüva Cacaüyari.

⁷ Vani müpaü tinivacuxaxatüvacaaitüni teüteri memü'axecai müvaca'üyacü, Cari xeme terücaxi xepüva'ivama. Quepaicü pütixehécüatüa xemüyuta'unacü capa 'uxa'a varie xehecariecaicü. ⁸ Müme memüte'uhayevaxü que memüteyuriecai, vahepaü püta xequeteneyurieca, que müreyevese. Xepüca'isütüaca yu'iyarisie müpaü xeteyücühüavetü, Tepünaquileriva ta'uquiyari temexeyacü 'Apurahami. Müpaü nepütixecühüave, Cacaüyari caniyüveni 'icü tetexi teüteri müvarayeitüani 'Apurahami nivemama. ⁹ 'Ari hasa caniucaha'aritüarieni cüyexi maxürienicü. 'Ayumieme naitü cüye 'aixüa 'anenetü müca'utixuxuavere canaxüriamücü, taipa caneuxüriamücü.

¹⁰ Teüteri müpaü metenicu'ivaviyacaitüni, Mericüte, quesü teteyurieca tame.

¹¹ 'Iya müpaü tinivacühüavecaitüni, Que mü'ane huta camixayari mexeiya, que'imini que mü'ane mücaheixeiya. Que mü'ane 'icuai mexeiya yaxecüa quetiyrieneni.

¹² Memüteyutüariyari cuviyexunusie mieme meni'axecaitüni, memüca'üyarienicü. Müpaü metenicühüavecaitüni, Ti'üquitame 'acu, que teteyurieca tame. ¹³ 'Iya müpaü tinivacühüavecaitüni, Que xemüte'u'aitüarie, heimana mieme xepücatevaucä.

¹⁴ Cuyaxita müpaü metenicu'ivaviyacaitüni, Quesü teteyurieca tame. 'Iya müpaü tinivacühüavecaitüni, Xepücatenavayani, 'itaricacü xepücataviviyani. Xequenenaqui'aca yu'ivaricacü.

¹⁵ Mericüsü 'ana teüteri menita'icuevacaaitüni yu'iyarisie meyu'iyaritüatü yunaitü Vani hepaüsita, xüca mücü Cürisitu hücütüni me xüca catixaxütüni, me'utiyaütü. ¹⁶ Peru Vani müpaü tinivarutahüave yunaime, Neri hacü nepüxe'uca'üya. 'Ucanamiene que mü'ane cui mütürcaüye, necatürcaüyecacu ne. 'Aixüa nepüca'ane nehiesie mütinäquenicü nemipareviecacü ni nemenacüvirienicü cacaiya cuitaxiyari. Mücü püta que mütix'e'uca'üyani, 'Yari Mütiyupata canixepitüamücü, canixe'itimücü tai que mütiyu'itiva. ¹⁷ Cuxari 'itivame pacue'e, cuieni mieme pütiveque yutüricu. Niti'utamücü yu'icuxi caxetunisie, cuxariyari püta pütatayani tai mücatüvesie.

¹⁸ Masi vaüca nivatuicacaitüni teüteri, niuqui 'aixüa manuyüne nivacuxaxatüvacaaitüni.

¹⁹ Hicü Herurexi mücü cuieya nihüritüariECAitüni müti'aitanicü. Yu'iva niu'üyapieni, Heruriya titevacame niutivitüni. Vaücava catiniyurieneCAitüni Herurexi 'axa tiyurienetü. 'Ayumieme Vani nitate'acaitüni. ²⁰ Hicü Herurexi nayuye'atüani 'axa que mütiyurienecai, Vani manutahüacü casariyanata.

*Quesusi que mütiuca'üyarie**(Mateu 3:13-17; Maricuxi 1:9-11)*

²¹ Mericüsü quepaucua yunaitü teüteri memuca'üyarie, Quesusita caniuca'üyarieni. Mexi yuneneviecai, taheima nanacatenire. ²² Iyari Mütiyupata heimana nacaneni, que mütiyuxexeiycacai cucurupaü 'anetu. Xevitü taheima müpaü netayüni, 'Ecü pecaninenivetüni pemünaqui'eriva. 'Acümana necaninaqui'aca.

*Quesusi teucarimama**(Mateu 1:1-17)*

²³ Mericüsü Quesusi xei teviyari heimana tamamata viyari yacütütü nihücaütüni quepaucua misutüa müpaü tiyurienetü. Cuse caninu'ayatücaütüni, que memütecu'erivacai. 'Iya 'Erie caninu'ayatücaütüni, ²⁴ 'iyata Matati caninu'ayatücaütüni, 'iyata Revi caninu'ayatücaütüni, 'iyata Merüqui caninu'ayatücaütüni, 'iyata Cana caninu'ayatücaütüni, 'iyata Cuse caninu'ayatücaütüni, ²⁵ 'iyata Matatiyaxi caninu'ayatücaütüni, 'iyata 'Amuni caninu'ayatücaütüni, 'iyata Nahumi caninu'ayatücaütüni, 'iyata 'Esürie caninu'ayatücaütüni, ²⁶ 'iyata Nacahi caninu'ayatücaütüni, 'iyata Mahati caninu'ayatücaütüni, 'iyata Matatiyaxi caninu'ayatücaütüni, 'iyata Semei caninu'ayatücaütüni, 'iyata Cuse caninu'ayatücaütüni, 'iyata Cura caninu'ayatücaütüni, ²⁷ 'iyata Cuhana caninu'ayatücaütüni, 'iyata Xesa caninu'ayatücaütüni, 'iyata Suruveri caninu'ayatücaütüni, 'iyata Saratieri caninu'ayatücaütüni, ²⁸ 'iyata Nerie caninu'ayatücaütüni, 'iyata Merüqui caninu'ayatücaütüni, 'iyata 'Arie caninu'ayatücaütüni, 'iyata Cusami caninu'ayatücaütüni, 'iyata 'Erimurami caninu'ayatücaütüni, 'iyata 'Eri caninu'ayatücaütüni, ²⁹ 'iyata Cusue caninu'ayatücaütüni, 'iyata 'Eriyeeseri caninu'ayatücaütüni, 'iyata Curimi caninu'ayatücaütüni, 'iyata Matati caninu'ayatücaütüni, ³⁰ 'iyata Revi caninu'ayatücaütüni, 'iyata Simiyuni caninu'ayatücaütüni, 'iyata Cura caninu'ayatücaütüni, 'iyata Cuse caninu'ayatücaütüni, 'iyata Cunani caninu'ayatücaütüni, 'iyata 'Eriyaquimi caninu'ayatücaütüni, ³¹ 'iyata Mereya caninu'ayatücaütüni, 'iyata Mainani caninu'ayatücaütüni, 'iyata Matata caninu'ayatücaütüni, 'iyata Hesirumi caninu'ayatücaütüni, ³² 'iyata Raviri caninu'ayatücaütüni, 'iyata Quisahi caninu'ayatücaütüni, 'iyata Huveri caninu'ayatücaütüni, 'iyata Puhuxi caninu'ayatücaütüni, 'iyata Sarumuni caninu'ayatücaütüni, 'iyata Nahasuni caninu'ayatücaütüni, ³³ 'iyata 'Aminaravi caninu'ayatücaütüni, 'iyata 'Arami caninu'ayatücaütüni, 'iyata Parexi caninu'ayatücaütüni, 'iyata 'Arami caninu'ayatücaütüni, ³⁴ 'iyata Cura caninu'ayatücaütüni, 'iyata Cacuvu caninu'ayatücaütüni, 'iyata 'Isahaqui caninu'ayatücaütüni, 'iyata 'Apuhami caninu'ayatücaütüni, 'iyata Tare caninu'ayatücaütüni, 'iyata Nacuri caninu'ayatücaütüni, ³⁵ 'iyata Seruqui caninu'ayatücaütüni, 'iyata Racau caninu'ayatücaütüni, 'iyata Perequi caninu'ayatücaütüni, 'iyata Heveri caninu'ayatücaütüni, ³⁶ 'iyata Sara caninu'ayatücaütüni, 'iyata Cainani caninu'ayatücaütüni, 'iyata 'Arüpasari caninu'ayatücaütüni, 'iyata Semi caninu'ayatücaütüni, 'iyata Nuhexi caninu'ayatücaütüni, 'iyata Ramequi caninu'ayatücaütüni, ³⁷ 'iyata Matusareni caninu'ayatücaütüni, 'iyata 'Enuqui caninu'ayatücaütüni, 'iyata Careri caninu'ayatücaütüni, 'iyata Maharareri caninu'ayatücaütüni, ³⁸ 'iyata Cainani caninu'ayatücaütüni, 'iyata 'Enuxi caninu'ayatücaütüni, 'iyata Seti caninu'ayatücaütüni, 'iyata 'Arani caninu'ayatücaütüni, 'iyata Cacaüyari caninu'ayatücaütüni.

4*Quesusi que mütiuta'inülasie**(Mateu 4:1-11; Maricuxi 1:12-13)*

¹ Mericüsü, Quesusi 'Iyari Mütiyupatacü hünetü mana neyeyani Curutani hatuxameyarisie. 'Iyari Mütiyupata nivitüximecaütüni macumavesie 'uyeicacacu ²huta teviyari tucari. Cauyumarie n'inüatanecaitüni, siparasü xüca 'axa tiyurienique tüma, 'utaitü. Tixaü caticuaivetü yapaümexa tucari, cuini mieme catineuhacamücücaütüni. ³Hicü Cauyumarie müpaü tinitahüave, Tamüsü, 'ecü xüca Cacaüyari penu'ayatüni, 'icü tete müpaü quetineutahüavi, pa payuyetiüani. ⁴Quesusi müpaü tinita'eiya, 'Utüarica müpaü paine, Tevi xüca pa cuaca xeicüa, mücücü püca'ayeyurini. Cacaüyari que mutayü, niuquieya naitü peuyeveseta.

⁵Hicü Cauyumarie vapai heivitüca, cuiepa memütama vacuie nai nixeisitüani xei nieriyaricü. ⁶Cauyumarie müpaü tinitahüave, Heiserie nepümasipitüca, 'icü naime hepaüsita, yunaitü visi memümatecühüavenicü nepümasipitüca. 'Icü nai necaiyetuiriyarieni, heiserie nepexeiya nemimanicü que mü'ane münesinaque. ⁷'Ecü 'ayumieme nenevieri xüca penesi'upitüani, 'icü naitü 'apini pürayani. ⁸Hicü Quesusi müpaü tinitahüave, Quenemie Cauyumarie. 'Utüarica müpaü paine, Nenevieri pepipitüani Ti'aitame 'acacaüyari, Mücü hücüame pepayexeiyani.

⁹ Hicü Cauyumarie neivitüni Querusareme. Vatuqui yecürita nenutivitüni. Müpaü tinitahüave, 'Ecü Cacaüyari xüca penü'ayatüni, vatipai queueucasuna. ¹⁰ 'Utüarica müpaü paine,

Yuhesüa miemete

Niuqui tuayamete

Pütiva'aitüaca

'Ahepaüsita,

Memümasi'üviyacü.

¹¹ Müpaü paineta 'utüarica,

Yumamacü mepümasituicani,

Capa tetesie pe'uti'ücamürecü.

¹² Qesusi müpaü tinitahüave, Müpaü paineta, Pepüca'i'isipaneni Ti'aitame mü'acacaüyari.

¹³ Hicü Cauyumarie naimecü 'ita'inüataca neyani 'ariqueta 'ita'inüataque.

Qesusi que mütsütüa yu'uximayasica Carereyasie

(Mateu 4:12-17; Maricuxi 1:14-15)

¹⁴ Mericüsü Qesusi yu'utüma neyeyani Carereyapaitü, 'Yari 'itürücariyacacu. Naisarie caniutamariva hepaüsitana. ¹⁵ Tinicu'üquitaneaitüni vatuquiteta. Yunaitü 'aixüa metenicuxatacaütüni hepaüsitana.

Qesusi que mütiyuri Nasaretisie

(Mateu 13:53-58; Maricuxi 6:1-6)

¹⁶ Hicü Nasaretita ninuani mataverixüsie. Yuyeyari cu'erivatü, tuqita neutahani 'uxipiya tucarisie. Nanucuqueni tititerüvaque. ¹⁷ Hicü xapa niuhuritüarieni Cacaüyari niuquieya maye'uxa, Quisariyaxi que müraca'utüa. 'Taveraca nitaxeiya niuqui haque müpaü maine,

¹⁸ Ti'aitame 'Iyarieya caneniuviya

Caneniuhürütüani

Niuqui 'aixüa manuyüne

Nemüvacuxaxatüvanicü

Memümamave.

Caneneyenü'ani

Nemüvaranayexürüenicü

Müme memüyuhiverie

Yu'iyarisie,

Yanemütivatahüavecü

Müme memanutaxürüiya,

Quename me'utixünarie.

Yanemütivatahüavecüta

Müme memacücüpe,

Quename me'anutaneniere,

Nemüvaxünacü

Müme memüviyarietüca,

¹⁹ Nemüticuxatanicü,

Tucari 'aye'a

Ti'aitame müyuvaürüiya

Vahesie mieme, ne'utaitü.

²⁰ Hicü 'itacuicueca xapa, 'iyetuirieca tiyuparevivame, mana nayertüni ti'üquitame 'uve-nieyasie. Yunaitü tuqita memayetecai cui menixeyacaitüni. ²¹ Hicü nisütüani müpaü tivacuxaxatüvatü, 'Icü tucarisie naye'ani 'icü 'utüarica que maine, xe'ieniecacu xeme.

²² Yunaitü metenihecüatacaütüni me'ienieca. Menihüxiyacaitüni niuqui visi manuyüne tetana mayeneicacaicü. Müpaü meniutiyanecaitüni, Camüsü, 'icü Cuse catinu'aya. ²³ 'Ana müpaü tinivacühüaveni, Xüari 'icü niuquiyaricü xepünecühüave, Tiyu'uhayemavame 'acu, sipasü 'acümana quena'anayehüva. Que temüte'u'enana Caperünaume que müreyü, 'enata 'aquiecarisie yaxecüca quetineyrieneneni, xepünecühüaveni va'atü. ²⁴ Müpaü niutayüni, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, tixaxatame pücanaqui'eriva yuquiecarisie. ²⁵ Yuri nepaine, 'Ixaheri cuieyarisie yumüretü viyurasixi meniu'uvacaitüni quepaucua 'Eriyaxi 'amuyeicacai, quepaucua muyuavisie müreunami haica viyari heimana 'ataxeime meseri,

quepaucua haca mutave naisarie cuiepa. ²⁶ Müme vahesüa püca'utanü'arie 'Eriyaxi ni xeimesüa, Siruni cuieyarisie püta niutanü'arieni Sarepüta müracutevasie viyurasüa. ²⁷ Mücü meta, yumüretü 'ameniu'uvacaitüni 'Ixaheri cuieyarisie cuiniyacü meca'itiyatücaütü quepaucua 'Eriseu 'amuyeicacai tixaxatametütü. Ni xevitü tüma püca'utiya mana quiecatari, Siriyatanaca püta caniu'itiyani Nahamani titevatü.

²⁸ Hicü me'ienieca que müticuxatacai, meniuyeha'ani yunaitü tuquita memayetecai. ²⁹ Me'anucu'uca, vaquiecaru yemurisie manierecü quiecaru yeta 'ai heima meneihana mana meheicahüanique. ³⁰ Iya vahixüata heutayuneca caneyani.

Cacaüyari müca'itiya que mütiyiyacai tevi
(*Maricuxi 1:21-28*)

³¹ Mericüsü quiecarisie ninuani Caperünaume müracusevasie Carereya cuieyarisie. Mana 'uxipiya tucarisie tiniva'üquitüacaitüni. ³² Müme menihüxiyacaitüni 'üquisicayacü, heiserie hexeyatü mütanuacacai.

³³ Hicü tuquita nayecateitüni tevi cacaüyari müca'itiya 'iviyacacu. ³⁴ Carima niutahiva müpaü 'utaitü, 'Ai, que petati'uximatüa Quesusi Nasaretitanaca. Petasica'unaque cari pepunua. Ne nepümasimate que pemüpaicü. Cari 'ecü pepühücü Cacaüyarisie mieme pemupasie. ³⁵ Hicü Quesusi nitatiene müpaü 'utaitü, Hicü cayuvatü, queneuxüna. 'Iya cacaüyari 'ita'uimüraca tevi vahixüapa, nixüna caticuinitüaca. ³⁶ Yunaitü meniutimamani. Meteyucuxaxatüvatü müpaü meniutiyanecaitüni, Que 'aneme niuqui pexeyia. Heiserie hexeyatü nivarutate'ani cacaüyarixi memüca'itiyatüca türücariya hexeyatü, menivatixümani. ³⁷ Naisaris quiecaru 'aurie canicuxaxasivacaitüni, Quesusi que mütiyurienecai.

Quesusi que mürenayehüa Pecuru varücaüya
(*Mateu 8:14-15; Maricuxi 1:29-31*)

³⁸ Mericüsü tuquita vayeyaca Simuni quie ninuani. Hicü hüiya yeme niviyacaitüni Simuni varücaüya. Menitavavirieni miparevieni. ³⁹ 'Auriena 'utaqueca, nitatiene hüiya. Hicü hüiya nihayeva. Yapaucua 'anucuqueca nivarutiparevietüyani.

Que mütivaranayexüri 'acayunecu
(*Mateu 8:16-17; Maricuxi 1:32-34*)

⁴⁰ Hicü tau 'acayunecu, yunaitü memüvarexeiyacai tecuicucate müreme cuiniyacü memütecucuyecai hesüana mecaniva'atüani. Yuxexuime vahesie 'utimeca nivarananayexürieni. ⁴¹ Cacaüyarixi 'axa memü'anene canivaruta'aitüani memüvatixünacü yumüireme memütevacuinitüacai. Müme meniutihivacaitüni müpaü me'utiyaatü, 'Ecü Cacaüyari pecaninu'ayatüni. Quesusi varutate'aca cacaüyarixi, pücapapitüacai memütiniunicü memimaicaicü quename Cürisitu hücütücai heiserie mupitüarie.

Quesusi que müticuyecacai Carereya cuieyarisie, ticuxatatü
(*Maricuxi 1:35-39*)

⁴² Hicü 'ucatarecu neyani macumavesie. Teüteri yumüiretü menicuvautüvecaitüni. Me'itaxeiyaca vaüriyaca menipitüacaitüni mücavacu'eirienicü. ⁴³ Mücü masi müpaü tinivarutahüave, Neuyevaca hipame quiecaritesie niuqui 'aixüa manuyüne nemücxatanicü, que mütiyüni Cacaüyari ti'aitacacu, peuyevese nemüticuxatanicü. 'Ayumieme nepeyenü'arie. ⁴⁴ Cureya cuieyarisie tuqiteta catinixatanecaitüni.

5

Qesüte que memütevaratixüri Quesusi niuquieyacü
(*Mateu 4:18-22; Maricuxi 1:16-20*)

¹ Mericüsü Quesusi Quenesareti haracunayari tesita niuevacaitüni ticuxatatü. Yumüiretü menisaipünacaitüni, me'ieniecutü Cacaüyari niuquieya. ² Hicü canuva niuxeiya hutame ha tesita 'aheicame quesüteveyamete vacanuva. Qesüteveyamete me'anaticüneca yuviipi meni'ecuacaitüni. ³ Hicü xeimesie cayerüca Simuni canuvayasie, nitavavirieni haracunasie 'esiva meutahanicü. Canuvasio yecaitü tiniva'üquitüacaitüni teüteri. ⁴ Hicü yuxasica 'unüca, müpaü tinitahüave Simuni, 'Emecatevasie queneuyeye'a, 'avipi mana queneucavivi quesüte pemüvaratixürieni. ⁵ Hicü Simuni müpaü tinitahüave, Ti'üquitame 'acu, tücacüta nai tepayequexi, tepüte'uta'uxitüa yacü xeicüa, tixaü tepücate'umi. Masi müya pemainecü, neneicaviviemücü vipi. ⁶ Yamete'uyurica menivaratixürieni quesüte cuini mieme meyupaümeme. Vipi nitasanirümeccaitüni. ⁷ Hicü yucupaniyeruma xeime canuvasio memüyetecai yunamacü menivarumaviya memacüneccü memüvaparevieni. Meniu'axüani, yucanuvate meniutihüniyaxüani hutame. 'Esivatücacu meniucayunixüani. ⁸ Hicü nai tiuxeiyaca Simuni, Pecuru mütitavacai, niutitunumaqueni Quesusi hüxie müpaü 'utaitü, Ti'aitame, queneneuhayeva. Ne 'axa nepütiyuriene. ⁹ Niutimani 'iya, yunaitü hamatüana memü'uvacai meniutimamani müya yupaümeme memüvaratixüricü quesüte. ¹⁰ Yaxeicüata Severeu nivemama meniutimamani Cacuva Vani Simunimatü memüte'uximayacai. Hicü Quesusi müpaü tinitahüave Simuni, Pepücamaca. Hicüsü 'uxa'atünita teüteri püta pecanivacuxeürimücü. ¹¹ Hicü canuva me'anatihapaca cuiepa, naime meteniucu'eirieni Qesüsisie meteviyaque.

Quesusi que mürenayehüa tevi cuiniyacü müca'itiyacai
(Mateu 8:1-4; Maricuxi 1:40-45)

¹² Mericüsü xeime quiecarisie niuyeicacaitüni Quesusi. Ticuicame mana niucateitüni müca'itiyacai naitü heupünitü. Hicü Quesusi 'uxeyiaca, niütihüximaqueni, müpaü titavavirienique, Ti'aitame xüca pe'avaüriyani, pepüyüve pemünesi'itienicü. ¹³ Iya yumama 'utaseraca nimayüani müpaü 'utaitü, Nepünevaüriya, pequeheu'itiyani. Yapaucua cuiniya nihayeve. ¹⁴ Hicü Quesusi müpaü tinita'aitüani 'asimücatitahüavecü xeime. Müpaü tinitahüave, Quenemie mara'acame masixeyiacü. Pemü'itiyacü quetineutimava cumu Muisexi que mütiü'aitaxü pemütivatahecüatüanicü. ¹⁵ Perusü masi cuini mieme catinucuxaxasivacaitüni hepaüsitana. Teüteri yumüiretü meniuyutixexüivacaitüni memi'enienicü memanayexürüvenicü cuiniya que memütehhexeyiacai. ¹⁶ Quesusi masi macumavesie neyeicacaitüni yutanenevienique.

Quesusi que mürenayehüa huriecame
(Mateu 9:1-8; Maricuxi 2:1-12)

¹⁷ Mericüsü xeime tucarisie tini'üquitacaitüni. Mana menayetecaitüni Huriyusixi teüteriari yuyeyiaricü memüpasiecai Pareseusixi memüteyuterüvacai, hipatüta Huriyusixi va'inüaricü memüte'üquitametetücai. Naime quiecaritesie Carereya cuieyarisie Cureya cuieyarisie meneyecüne Querusaresieseta. Cacaüyari türücariyaya canixuavecaitüni Quesusi müvaranayexürüvanicü. ¹⁸ Hicü teüteri menü'axüani me'ehanatü huriecame 'itarisie yecaime. Quesusi müvacateisie meni'ätarianiquecaitüni hüxiena me'tienique. ¹⁹ Meniyutatexieni meheutahaxüanique teüteri memüyümüirecaicü, 'ayumieme qui heima meneutimamaque. Racüriyuyari mevati'unaca, Quesusi hüxie meneicatüani tevi 'itari naime teüteri vahixüapapai. ²⁰ Hicü varuxeyiaca yuri que memüte'eriecai, müpaü niutayüni, 'Axa que pemütiuyuri pecatineuehüviyarieni.

²¹ Hicü Pareseusixi, müme meta 'inüaricü memüte'üquitametetücai, müme menisütüani müpaü meteyücühüavetü, Que püpaicü 'icü 'axa mutaine Cacaüyari hepaüsita. Quepaicü püyüve mütivareuehüvirienicü 'axa mete'uyurieyu, Cacaüyari xeiçüa püyüve. ²² Quesusi re-timaica que memüteyücühüavecai müpaü tinivarutahüave, Titayarisü müya xeteyücühüave yu'iyarisie. ²³ Tita masi caticuanive. Que ticuanive müpaü mütayünicü, 'Axa que pemütiuyuri pepüreyehüviyarie, caticuanive masi müpaü mütayünicü, Quenanucuquexi quenecuyeicani. ²⁴ Peuyevese müpaü xemütemaicacü, Yuri Tevi que nemütiteva, heiserie nemexeyiacü cuipea nemütivareuehüvirienicü müme 'axa memüte'uyuri, 'ana müpaü tinitahüave huriecame, 'Ecü 'acu nemarahüave, quenancuquexi, 'a'itari quenancue'i, 'aquie quenemie. ²⁵ Yapaucua nanucuqueni vahüxie, titasie mürcatei neicueni, yuquie neyani 'aixüa 'utaitü Cacaüyari hepaüsita. ²⁶ Hicü yunaitü menihüxiyacaitüni. 'Aixüa meniutiyuanecaitüni Cacaüyari hepaüsita. Cuini mieme metenimamacaitüni müpaü me'utiuyatü, Mamarivaveme tepuxei hicü.

Que mütitä'ini Revi, hesiena mütiyianicü
(Mateu 9:9-13; Maricuxi 2:13-17)

²⁷ Mericüsü neyani. Tevi cuviyexunusie mieme mütiyeyitüriari niuxeyia Revi titevacame memüte'ayutituaya 'acame. Müpaü tinitahüave, Nehesie quetiniviyan. ²⁸ Nai tiucu'eirieca, 'anucuqueca, hesiena tiniuviya.

²⁹ 'Ana Revi 'icuai niuvevien. Yuquita Quesusisie mieme. Yümüiretü memüteyeyitüriari cuviyexunusie mieme, hipatüta teüteri metenicuacaitüni hamatüana. ³⁰ Hicü Pareseusixi, mümeta 'inüaricü memüte'üquitametetücai Pareseusixi vahesie memüteviyacai, müme meniniuquixiecaitüni müpaü metevacühüavetü hesüana miemetete teyü'üquitvamete, Titayaricutaxi müme cuviyexunusie mieme memüteyeyitüriari vahamatü 'axa teyuruvamete vahamatü xetecua'a xete'ie. ³¹ Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Müme 'aixüa memüteheu'erie mepücaheiyehüva tiyu'uhayemavame, müme memütecucuye püta mecaneiyehüaca. ³² Ne que nemütinua, nepücanua nemüvata'mienicü müme heiseriemecü yamemütecahu. Müme 'axa memüteyurie püta nevata'inienique necaninuani, memütehayevecü 'axa que memüteyuriecai.

Que mütiuta'ivaviyarie haquiya hepaüsita
(Mateu 9:14-17; Maricuxi 2:18-22)

³³ Mericüsü müpaü metenitahüave, Vanisüa miemetexi teyü'üquitvamete müixa mepüyühaqui mepeyevaviri Cacaüyari. Pareseusixi vahesüa miemetexita yaxeiçüa mepüteyurie. 'Ahesüa miemetexi masi titacutaxi metecua'a mete'ie. ³⁴ Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Que tiyüve müvahaquisitüani 'ixüaramete netüquiyapa mexi neneüqueme vasata 'uyeica. ³⁵ Tucari paye'ani quepaucua vasata manuhanieni neneüqueme. 'Anaque mepüyühaqui.

³⁶ Hicü 'uxasi hepaüsita ticuxatatu tinivaruti'üquitütüyani müpaü 'utaitü, Tevi capitاسانا 'ixuriqui hecuame, mimanesiquitüanicü ye'ime. Me xüca müpaü tiuyurienique, hecuame pütasanequeyu, mühecuamatü müye'i 'axa pütüyuxexeyaniqueyu. ³⁷ Mücü meta, caxie vinuyari pücacatuariva sixai müyeye'isie mücuanacü. Me xüca müpaü tiuyurienique cuanatu pütasanequeyu sixai, pütayeuriniqueyu, sixaita peuyeveniqueyu. ³⁸ Masi caxie vinuyari sixai mühehecuae püca canituarivani mücuanacü. ³⁹ Tevi meripai mieme 'aniecu 'anuti'ieme, cuaname pücaheu'imücünü. Müpaü paineni, Meripai mieme 'aixüa cana'aneni.

6

'Uxipiya tucarisie türicu que memüte'uticuai teyü'üquitüvamete
(Mateu 12:1-8; Maricuxi 2:23-28)

¹ Mericüsü 'uxipiya tucarisie mana türicu ma'iviyasie niuyemiecaitüni. Teyü'üquitüvamete müayari menivatihunatücüne. Yumamasie me'itüminatü menicuacaitüni. ² Hicü Paresesusixi hipatü müpaü meniütüyane, Titayari müpaü xeteyurie que mücatitauniva yamütüyurienenicü 'uxipiya tucarisie. ³ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Cari hasuacu xepüca'ititerüvavave que mütiuyuri Raviri quepaucua meuhacamücücai, müme 'utümana memeu'uvacaita quepaucua memehacacuicuai. ⁴ Cacaüyari quita caneutahani. Pa muva Cacaüyari hüxie mamananecai 'anaca'üca, nitacuani, nivaruminita müme 'utümana memeu'uvacai. Heiserie pücahexeyacai mitücuanicü, mara'acate xeicüa heiserie mepexeyacai. ⁵ Müpaüta tinivarutahüave, Heiserie necanexeyani 'uxipiya tucari hepaüsitata Yuri Tevi nehücütütü.

Tevi mümamavaquicai
(Mateu 12:9-14; Maricuxi 3:1-6)

⁶ Mericüsü tavari 'uxipiya tucarisie tuqita heutahaca tini'üquitacaitüni. Tevi muva nayecateitüni mümamavaquicai yuserieta. ⁷ Müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai, Paresesusixita menihupiecaitüni, siparasü xüca 'uxipiya tucarisie 'enayehüanique tüma, me'utiyaütü, mücücü memitaxanetacü. ⁸ Timaitü que memüteyücühüavecai, müpaü tinitahüave tevi mümamavaquicai, Quenanucuquexi, tahixüata queneutaquexi. 'Anucuqueca mana niutaqueni. ⁹ Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Ipaü nepütixecu'ivaviya. 'Uxipiya tucarisie titaunivani para 'aixüa mütiyurienenicü, nusu 'axa mütiyurienenicü püta pütaunivani. Titaunivani para tevi mütaviceisitüanicü, nusu mica'unacü püta pütaunivani. ¹⁰ Yunaime varanuxeiyatüyaca, müpaü tinitahüave tevi, 'Amama queneutasera. Müpaü tiuyurieu mamaya 'aixüa 'anetu' nayani. ¹¹ Müme cuini mieme meteniuyeha'ani. Menisütüani metecuxatatu queri memiyurieniquecai Quesusi.

Que mütivaranuyeteüxixü nü'arisixi Tamamata Heimana Yuhutame
(Mateu 10:1-4; Maricuxi 3:13-19)

¹² Mericüsü 'ana hürisie neutiyune yutanenevienique. Xei tucari nenevieri nipitüacaitüni yucacaüyari. ¹³ Hicü 'ucatarecu, yu'aurie nivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete. Vasata nivaranyeteüxü tamamata heimana yuhutame. Nü'arisixi tinivaruterüva müme ¹⁴ Simuni 'arique Pecuru mütiterüvaxü, 'Atürexixi Simuni 'ivaya, Cacuvu, Vani, Piripe, Parüturume, ¹⁵ Mateu, Tumaxi, Cacuvu 'Aripeu nu'aya, Simuni serutisita mütevecai, ¹⁶ Cura Cacuvu nu'aya, Cura 'Isicariütitanaca 'ariqueque miyetua.

Quesusi que mütivaruparevi yumüireme
(Mateu 4:23-25)

¹⁷ Hicü vahamatü 'anacayaca, macuveresie niutaqueni. Yumüiretü hesüana miemete teyü'üquitüvamete, cuini mieme yumüiretü teüterita naisarie Cureyasie Querusaresmie memeyecü, hipatü racusita memeyecü Tiru 'aurie Siruni 'aurie, mana meni'uaxüani memienenicü, memanayexürüyanici cuiniya que memütehaxeyacai. ¹⁸ Müme cacaüyarixi 'axa memü'anene memüvanücai mepanayexürüya. ¹⁹ Teüteri yunaitü menimayüacacaitüni türücarüya müvayeneicacü hesiena varanayexürüvatü yunaime.

Müme 'aixüa memü'itüarie, müme 'axa memü'itüarie meta
(Mateu 5:1-12)

²⁰ Mericüsü yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete vaxeyatü müpaü niutayüni,

'Aixüa xecani'itüarieca xeme xemümamave

Cacaüyari xecanexeyani tixe'aitüvametüme.

²¹ 'Aixüa xecani'itüarieca xeme hicü xemeuhacacuicu.

Xecanitihuxacuni.

'Aixüa xecani'itüarieca xeme hicü xemutisuana.

Xecaniutinavecuni.

²² 'Aixüa xecani'itüarieca quepaucua teüteri memüxe'uxive'erie, quepaucua memüxenaqu'erie yuhesüa, quepaucua 'axa memutiyuane xehepäüsita, quepaucua memüxexani'erie 'axa xemü'anene me'utiyaütü, Yuri Tevisie xemüteviyaçü. ²³ Xequeneyutemamavieca vaüca 'iya tucarisie, xequeteneuye'ani. Vaüca taheima mieme xecana'ivacuni. Va'uquiyarima yaxeicüa mepüvaruyuri texaxatamete Cacaüyari niuquieya memücxatacaai.

²⁴ Masi xüa 'ui, xeme xemüxicusixi.

'Ariri yunaqu'eriya xecanaye'atüani.

²⁵ Xüa 'ui xeme hicü xemühuxa.

Xepeuhacacuicuni.

Xüa 'ui xeme hicü xemutinave.

Xepüyuhiverieca xeputisuanani.

²⁶ Xüa 'ui xeme quepaucua yunaitü teüteri visi memutiyuane xehepäüsita. Va'uquiyarima yaxeicüa mepüvaruyuri texaxatamete memüte'itavacai.

Que müreyevese müvanaqu'eriecacü müme memeye'unie, Quesusi 'inüarieya que maine (Mateu 5:38-48; 7:12)

²⁷ Masi müpaü nepütixecühüave xeme xemü'enana, xequenivanaqu'erieca müme memüxe'aye'unie. 'Aixüa xequenivayurieca müme memüxe'uxive'erie. ²⁸ Müme 'axa memutiyuane xehepäüsita, vahepäüsita 'aixüa xequeneutiyaneni xeme. Xequeneyunenevieca müme memüxesevixima vahesie mieme. ²⁹ Que mü'ane 'a'aurita mümasiheutivani, ta'aurie quenaniere tapata mümasiheutivanicü. Que mü'ane mümasinavairieni 'a'ücarí, pepüca'inenaca 'acamixata mümasinavairienicü. ³⁰ Que mü'ane tixaütü mümatiatavaviri, quetineupitüa, que mü'ane 'apini mümatinavairieni, pepüca'iviyani. ³¹ Que tixenaque, teüteri müya memüxeyurie xeme. Que mütxenaque xeme, mücü canixe'inüariticamücü, müya xemüvayurienicü hipame meri.

³² Xücate xevanaqu'erieca müme memüxenaqu'erie, titacü 'aixüa xetecuxaxasivani. 'Axa teyuruvamete mecanivanaqu'erieca müme memüvanaqu'erie. ³³ Xücatari 'aixüa xevayurieca müme 'aixüa memüxeyurie, titacü 'aixüa xetecuxaxasivani. 'Axa teyuruvamete yaxeicüa mepüteyurie. ³⁴ Xücatari xetevaruniütüani müme mete'apicame xemü'erie, titacü 'aixüa xetecuxaxasivani. 'Axa teyuruvamete mepüyuniütüva tavari memüte'apiniyariacacü. ³⁵ Masisü xequenivanaqu'erieca müme memüxe'aye'unie, 'aixüa xequeteneyurieca, xequeneyuniütüaca 'asixecatayü'iyaritüatü. Müpaü xeteyurietü cuini mieme xecatenavacuni, que mü'ane taheima macave nivemama xecanihümetücacuni. Mücü 'aixüa pütüca'iyari müme pamüpariyusi memücateyupitüva vahesie mieme, müme 'axa memüteyurie vahesie miemeta. ³⁶ Xequeteneyucananimayaca, xe'uquiyari que mütiyucananimaya.

Hipame vahesie xepücate'ahüpani, que mutayü (Mateu 7:1-5)

³⁷ Hipame vahesie xüca xecate'ahüpani, xehesietari pücarahüivani. Xüca xecatayuxanetani xemetari xepücxanesieca. Xüca xecavaranutaxürüvani, xemetari xepüca'anutaxürüvani. Xüca xetevareuyehüvirieca, xemetari xepüteheuyehüviriyani. ³⁸ Xüca xevamicuani, xemetari xepümüquieni. 'Aixüa ti'inüasiecame 'anucapünariacame 'anutacasiecame 'anaxaxürüveme xepümüquieni. Que xemüte'u'inüata, müpaüta xepüte'inüasiyarieni.

³⁹ Mericüsü 'icü 'üxasi hepäüsita ticuxatatü tinivaruta'üquitüani müpaü 'utaitü, Macüpe que tiyüve menuhana xeime macüpe. Yuhutatü mecateheucaxürüeni mevaxivasie. ⁴⁰ Que tiyüve ti'üquitame ma'iva müti'üquitüarie. 'Aye'atüarieme, que mü'ane müti'üquitüapaü timaivetü canayeimücü.

⁴¹ Titayari petixeyia xasi 'a'iva hüxita meutavivi, pecahe'erivatü queuruvi 'ahüxita meutave. ⁴² Quepaütütü petiyüve müpaü pemütitahüavecü 'a'iva, Neuxei ne'iva, nepivaye'itieni xasi 'ahüxita meutavivi, pe'utaitü, peca'ixeyiatü queuruvi 'ahüxita meutave. Yacüsü peputate xeciüa. Quenivaye'itie merie mücü queuruvi 'ahüxita meutave, 'ana 'aixüa 'anemecü peheunieretü pecanayeimücü pemivaye'itirienicü xasi 'a'iva hüxita meutavivi.

Cüye que mütimasücü yu'icuaxicü (Mateu 7:17-20; 12:34-35)

⁴³ Cüyeyari pücanarani, xüca 'icuaxiyari cüxaisietücani. Mücü meta, cüyeyari pücacüxaisie xüca 'icuaxiyari 'aixüa 'anene. ⁴⁴ Xexuitü cüye yu'icuaxicü canimasücünü. Xuya püca'inüive narüca. Tupiriya müxuyatücasie püca'itixexeürüva caxie. ⁴⁵ Tevi 'iti'utame tita 'aixüa müti'anene yu'iyarisie, nivayehanimücü tita 'aixüa müti'anene. Tevi 'axa

mütiyuriene püta 'iti'utame tita 'axa müti'anene, nivayehanimücü tita 'axa müti'anene. Que müranayuhayeva ra'iyari tihü necacu, müpaü tinicuxatamücü yutetacü.

*Simiyenitu 'aixüa mü'ane 'axa mü'ane
(Mateu 7:24-27)*

⁴⁶ Titayaricutaxi Ti'aitame, Ti'aitame 'acu xenetecühüave, 'asixecateyurietü que nemütixecühüave. ⁴⁷ Yunaitü nehesüa memü'axe, neniüqui memü'enie yametecehütü, que memü'anene nepütixetaxatüani. ⁴⁸ Tevi qui mutavevipaü mecani'aneneni. Heucatevame vati'ineca, tetesepai neitivevieni simiyenituyari. 'Ana ha nivayeneni, quisie niuquexüani, peru niuyutatexieni 'ivatayuitüanique. 'Aixüa 'anemecü müveviyacaicü pücvatayua. ⁴⁹ Perusü que mü'ane munesi'enie yacaticamietü, mücü xeime tevi qui mutavevipaü cani'aneni. Cuiepa 'acaieme niutavevieni xeicüa, simiyenituyari püca'utavevi. 'Ana hesüena niuquexüani ha, xei mieme necaina. Carima niucaveni qui.

7

*Quesusi ti'uximayatame que müranayehüa cuyasüa mieme
(Mateu 8:5-13)*

¹ Hicü 'inüca 'icü niuqui naime teüteri me'eniecu, Caperünaume neyani. ² Mericüsü cuya 'aniyueicacaitüni xei sienituyari cuyaxi müvaravitücücai, ti'uximayatame nexeyiacaitüni minaqu'eriecai. 'Iya tinecuyecaitüni canemüximecaitüni. ³ Hicü cuya, 'u'enaca Quesusi hepaüsita, nivarenü'ani Huriyusixi teüteriyari va'uquiyarima memeita'inienicü 'umamicü menayehüanicü ti'uximayatame. ⁴ Müme Quesusüa me'u'axüaca cuini mieme mecateni'iniecäitüni müpaü me'utiyaütü, 'Aixüa caniyümücü pemeiparevienicü, hesüena catininaqueni. ⁵ Cataninaqu'erieca tanaime tame, tuqui cataniutavevirieni yücümana. ⁶ Hicü Quesusi va'utüma neyani. Yateva 'umiecacu, cuya yuhamicuma nivarutanü'ani yamemü'titahüavecü, Ti'aitame pepücati'a'uxitüaca. Ne 'aixüa nepüca'ane 'ecü pematahanicü nequita. ⁷ 'Ayumieme 'ahesüa nepücahetüa, 'aixüa neca'aneme ne'erietü 'ahesüa nemümicü. 'Ecü müpaü xeicüa quenetayüqui, panayehüiyani ti'uximayatame. ⁸ Nesü necatini'aitüarieca necuyatütü cuyaxita nepütiva'aitüvame. Xüca müpaü netitahüave xeime, Quenemie, mücü püyemieni, xeimeta xüca müpaü netitahüave, Quenaye'a, mücü canayeimücü, xüca müpaü netitahüave nehesüa mieme ti'uximayatame, 'Ipaü quetinyuriene, müpaü pütüyuriene. ⁹ Hicü Quesusi 'enieca niuquieya, niuhüxiyani. Ta'aurie 'aveca müpaü tinivarutahüave teüteri memeveyiacai, Müpaü nepütixecühüave, ni 'Ixaherisixi vasata 'icüpaü 'aneme nepücahetaxeyave yuri'teriecame. ¹⁰ Hicü müme memeyenü'arie yu'utüma mehecüneca, quitana me'u'axüaca, meneitaxeyia ti'uximayatame 'aixüa reu'eriecame.

Viyura nu'aya que müranacuquetüa Quesusi

¹¹ Mericüsü 'arique neyani quiecarü Naini müracusevasiepaütü. Hesüana miemete teyü'üquitüvamate meniteütacaitüni, hipatüta teüteri yumüretü. ¹² Quiecarü quitenie heuta-haximecacu, müqui nivayecueiyani. Müqui varusieya hüclüame nexeyiacaitüni 'iya yuni-vetüme, cünaya meripai 'umücu. Quiecatari yumüretü meniteütacaitüni. ¹³ Hicü Ti'aitame 'ixeyiatü nitinenimayata. Müpaü nititahüave, Pepüca'utasuacani. ¹⁴ Mana 'uyacu, 'imayüacu müqui cacunieya, müqui cuecuvemete meniti'uni. 'Iya müpaü niutayüni, Temaicü 'acu, quenancuquexi nepaine. ¹⁵ Tevi mümüquicai nanucuyerüni niutiniutüyani. Quesusi niyetuani varusieyasüa. ¹⁶ Hicü yunaitü meniutimamani. 'Aixüa meniutyuanecaitüni Cacaüyari hepaüsita müpaü me'utiyaütü, Tixaxatame mütürücaüye tasata caninuani. Cacaüyari canisütüani tasi'üviyatü yuteüterima. ¹⁷ Hicü que mütiuyuri canicuxaxasivacaitüni naisarie Cureya cuieyarisie 'aurienata.

*Vani Ti'üyamesüa miemete niuqui tuayamete que memüte'u'axüa
(Mateu 11:2-19)*

¹⁸ Mericüsü Vanisüa miemete teyü'üquitüvamate metenitaxatüani Vani nai que mütiuyü hepaüsita. 'Ana Vani yu'aurie varutahüaveca yuhutame yuhesüa miemete teyü'üquitüvamate, ¹⁹ Ti'aitamesüa nivarenü'ani müpaü memutiyanenicü, 'Ecü petihücü 'upemamiecai xeniu, nusu xeime püta tepücuevieca. ²⁰ Hesüana me'u'axüaca müme, müpaü metenitahüave, Vani Ti'üyame 'ahesüa cataneyenü'ani müpaü 'utaitü, 'Ecü petihücü 'upemamiecai xeniu, nusu xeime püta tepücuevieca. ²¹ 'Anatütü Quesusi yumüreme nivaranyexürieni, müme cacauyarixi 'axa me'aneneme memüvarexeiyacai, hipame meta müireme cuiniyacü memü'uximatüariecai. Memacücüpecai yumüreme nivarupitüani memanutanenierenicü. ²² Hicü müpaü tinivarutahüave niuqui tuayamete, Xequeneuhuni, xequenetaxatüa Vani tita xemüte'uxe tita xemüte'u'eni hepaüsita mieme, memacücüpe que memüte'anutaneniere, huriecate que memüte'anucu'uve, müme memüca'itiyatücatei

cuiniyacü memēucupūpūnicai mūme que memūte'u'itiya, memūcahe'u'enanacai hicü que memūteheu'enana, mūquite que memūte'anucu'uitūariva, memūmamave niuqui 'aixüa manuyūnecü que memūtecuxaxatūariva. ²³ Mūcū meta, 'aixüa cani'itūarieca que mū'ane mūca'ucumuitūarieve necūmana.

²⁴ Hicü Vanisüa miemete niuqui tuayamete mehecūnecu, nisutūani Vani hepaüsita tivacuxaxatūvatü teūteri, mūpaü 'utaitü, Tita xetehecu'ixüari macumavesie. Haca 'ecapa mūcuyuitūarieximecai xepuxe'i va'atü. Tixaü xüari. ²⁵ Peru tita xetehecu'ixüari. Tevi 'ixuriqui mūyumeni manacatūcūcai xepuxe'i va'atü. Tixaüsü, mūme visi mū'anene memanacatūcū xicisixi vahepaü memūyüa, mūme te'aitamete vaquita mepayetei pūta. ²⁶ Titasüari xetehecu'ixüari. Tixaxatame xepuxe'i va'atü. Hü, mūpaü nepütixecūhūave, tixaxatame xepuxe'i, texaxatamete que mū'ane masi cuini mieme mütijūve, que mū'ane mūvara'iva hipame texaxatamete xepuxe'i. ²⁷ 'Icū canihūcütüni 'utūarica mixata mūpaü 'utaitü,

Camü nenuqui tuayame.

Nepenunü'ani 'ahūxiepai.

Micuha'aritūanicü 'ahuye

Pecanuavecacu cuxi.

²⁸ 'Ipaü nepütixecūhūave, Mūme 'ucari vahesie memütinunuiva ni xevitü pūcave'eme Vanipaü. Perusü que mū'ane masi yemecü mūcave'eme mūme Cacaüyari mütiva'aitüa vasata, mūcū pe'iva Vani ve'emetüsü.

²⁹ 'Ipaü nepaine, teūteri, mūmeta cuviyexunusie mieme memūteyētūiyari yunaitü Vani me'u'enieca metenihecūatacaütüni Cacaüyari hepaüsita heiserie que mūrexeyia, quepaucua memuca'üyarie Vanisüa. ³⁰ Peru Pareseusixi, hipatüta 'inüari niuquiyari memūmate, mūcū menitixani'erieni Cacaüyari que mütijurieniquecai vahesie mieme. Vanisüa mepūca'uca'üyarie. ³¹ 'Ayumieme nepaine, hicü miemete titapaü mete'anenemete netivaxata. ³² Tūri vahepaü mecani'aneneni quiecarü hixūapa memütitei me'uyutihivivatü mūpaü me'utiyaütü,

Cari yacü xecüa tepūxecūrautaviriecai,

Xepūcaneitūvecai.

Tepütahiviriecai xehesie mieme,

Xepūca'utisuanacai.

³³ Vani Ti'üyame caninuanü pa cacua'atü caxie vinuyari caye'etü, xeme 'ayumieme mūpaü xeputiyaane, Cacaüyari 'axa mū'ane pinü'ü. ³⁴ Ne Yuri Tevi nehūcütütü necaninuanü neticua'atü necu'ienetü, xeme 'ayumieme mūpaü xeputiyaane, 'E'e, 'iya tevi 'icuaicü xecüa pūyüane, vinucü xecüa pūyüane, pūvanaqu'erie mūme cuviyexunusie mieme memūteyētūiyari 'axa teyuruvamete yunaime. ³⁵ Perusü yunaitü yuricü memūtemaivave que memūteyurie canimasiücüni heiserie que mūrexeyia Cacaüyari timaivetü.

Quesusi que mütijuyuri Simuni quita

³⁶ Mericüsü Pareseusixi xevitü nita'inieni hesüana müticuanicü. Pareseu quita heuta-haca mana nayerüni. ³⁷ Hicü 'uca mana mequeicametūcai 'axa mütijuyuruvametūcai, tiutamarieca Pareseu quita mayecateicü Quesusi, caninuanü tete puteyayari 'ahanatü visi mu'üacü hūneme. ³⁸ Quetateya 'aurie niutaqueni 'utsuatü. 'Ucayia nicaxürüvecaütüni quetateyasie, yücūpacü nitivasiüxa. Niti'iseni quetateyasie, visi mu'üa nitivirieni. ³⁹ Hicü 'iya Pareseu mita'ini mūpaü tiniyücūhūavecaütüni yu'iyarisie, Cari 'icü xüca yuricü tixaxatametūnique, pimaicaqueyu 'icü 'uca micumayüaxime, que mütijuyurie pūtimaicaqueyu, 'axa tiyuruvame que mütihücü. ⁴⁰ Hicü Quesusi mūpaü tinitahūave, Simuni 'acu, 'esiva nepūmasitahūavequeyu. 'Iya tita'ei, 'Au, Ti'üquitame. ⁴¹ Mūpaü niutayüni, Mericüsü heiva neyuevecaütüni yuhutatü memūte'ipitūanicü xeime, meripai que mütivarunüütüa. Xevitü 'auxüme sienituyari 'inüariyari ni'ütüanicuecaütüni, xevitüta huta teviyari heimana tamamata 'inüariyari ni'ütüanicuecaütüni. ⁴² Tixaü memūcatehexeyiacaicü memūte'ipitūanicü, 'iya tinivareuyehüvirieni yuhutame. Mericüte, que mū'ane mūme masi pinaqu'erie tevi mütivareuyehüviri. ⁴³ Simuni mūpaü tinita'eiya, Xüari que mū'ane masi vaücavamecü müreyehüviyari, mūcü masi vaüca ninaqu'eriecamücü. Quesusi mūpaü rehüave, Heiseriemecü pepütü'acūhūave. ⁴⁴ Hicü ta'aurie 'aveca, 'uca 'uxeyiaca, mūpaü tinitahūave Simuni, Queneuxeyia 'icü 'uca. Ne 'ahesüa nenuacu 'aquita, 'ecü ha pepūcanesi'uhanitüa nequetate nemütihauxinicü. 'Iya pūta yu'ucaicü nitihaviyatüyani nequetate, yücūpacü nitivasiüxa. ⁴⁵ 'Ecü penesitapatü pepūcanesi'utavaürütüa. 'Iya pūta ne'atahacu hicüque pūcatihayevave nescü'isevetü nequetatesie. ⁴⁶ 'Ecü pepūcanesi'ucaviri nemu'usie. 'Iya pūta visi mu'üa pūnesi'utiviri nequetatesie. ⁴⁷ 'Ayumieme nepūmaticūhūave, vaüca que mütijucanaqu'erie canimasiücüni que müreyehüviyarie 'axa tiyurieca vaücava. Que mū'ane 'esiva xecüa müreyehüviyari, mūcü 'esiva xecüa tiniyucanaqu'erieca. ⁴⁸ Hicü mūpaü tinitahūave 'uca, 'Axa que pemütijuyari pepūreyehüviyarieri. ⁴⁹ Hicü hipatü 'auriena mematecai

müpaü metenyutihüavetücüne yu'iyarisie, Que püpaicü 'icü mütivareuyehüviri 'axa que memüte'yuri. ⁵⁰ Masi 'iya müpaü tinitahüave, Yuri pemütiuta'ericü peputavicueisitiarie. 'A'iyarisie peca'uximatüarietü quenemie.

8

'Ucari que memüte'ipareviecai Quesusi

¹ Mericüsü 'arique canicuyecacaitüni quiecarü 'emüyeyeusie 'esimüyeyeusie. Nicuxatacaitüni niuquü 'aixüa manuyüne, tivacuxaxatüvatü que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. Tamamata heimana yuhutatü hamatüana menü'uvacaitüni, ² hipatüta 'ucari mem-anayexürüya cacaüyarixi 'axa memütëyurie mevarunücu, metecucuyecu. Xevitü müme Mariya Mararatanaca catinitevacaitüni, meripai muxünarie cacaüyarixi 'axa memü'anene me'inücacu 'atahutatü, ³ xevitüta Vana catinitevacaitüni Susa mü'üyayatücai, mücü Susa mühüritariecai Herurexi mütimicuanicü, xevitüta Susana, hipatüta yumüiretü. Menivapareviecaitüni müme yupinitëcü.

Ti'ivivame 'uxasieya hepaüsita ticuxatatü que müti'üquitacai

(Mateu 13:1-9; Maricuxi 4:1-9)

⁴ Mericüsü yumüiretü teüteri hesüana meniyuxeüriecaitüni, müreme quiecaritesie meheycüneca. Hicü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruti'üquitatüyani müpaü 'utaitü, ⁵ Ti'ivivame neyani 'imüari ca'ivienique. Mericüsü 'imüari 'ivienecacu, hipatü huye tesita niucaxürüeni niutiquesinire. Viqüixi taheima memü'uva menicucuanü. ⁶ Hipatüta niucaxürüeni 'ayeparisie. 'Utineca niutivani müca'acuhavirecaicü. ⁷ Hipatüta niucaxürüeni xuyasata. Hamatüana 'utinexüaca xuya, nenucanani. ⁸ Hipatüta niucaxürüeni 'aixüa müracu'anesie. 'Utineca niutixuavere xei sienituyari payeixüa. Müpaü 'utayüca carima müpaü niutayüni, Xaütü netü mu'enaxü que'u'ena.

Titayari müpaü müti'üquitacai Quesusi, 'üxasi hepaüsita ticuxatatü xeixüa

(Mateu 13:10-17; Maricuxi 4:10-12)

⁹ Hicü hesüana miemete teyü'üquitüvamete menicu'ivaviyacaitüni queri haine mücü 'üxasi. ¹⁰ Müpaü niutayüni, Xeme xecanipitüariëca xemimaicacü tita mütiuti'aviesiecai, xemütëmaicacü que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. Hipatü püta 'üxasicü xeixüa mecanipitüariëca, para meheunenieretü memüca'ixeyacü, meheu'enanatü memüca'l'enienicü.

Quesusi que müthecüatacayü yü'üquisica, ti'ivivame 'üxasieya hepaüsita que müti'üquitacai

(Mateu 13:18-23; Maricuxi 4:13-20)

¹¹ 'Üxasicü 'ipaü catinimasiücünü. 'Imüari, Cacaüyari niuquieya canihücütüni. ¹² Huye tesita miemete, müme mecanihümetüni memü'enana, peru cuitü cani'axeni Cayumarie, va'iyarisie ninavani niuquü capa me'utavicueisitiariënicü yuri mete'uta'eriecaxüame. ¹³ 'Ayeparisie miemete, müme mecanihümetüni memitanaqu'erie niuquü meyutëmamavietü me'u'enanaca, peru müme mepüchahanatüca. Yareutevitü yuri meteni'erieca, peru quepaucua memüta'inüasiëni mecanicunuitüariëcuni. ¹⁴ Xuyasata mucaxüri, müme mecanihümetüni memü'enana, peru 'iyaritüariëcäcü tuminicü hicü mieme tucari naqu'ieriyacü meyüatü mecananucanaca mepüca'aye'axüani. ¹⁵ 'Aixüa müracu'anesie miemete, müme mecanihümetüni niuquisie memüteviya 'aixüa 'iyaricü meyuvaüriyatü me'u'enanaca. Müme meniutixuxuavereni mete'uca'enivatü.

Cüxeme

(Maricuxi 4:21-25)

¹⁶ Cüxeme 'utaiyame püca'iti'avieta, xarita pücaheicayeni, 'utatüa pücaheitayeni, masi vapaitü neitiyemücü, müme mematahaxüaxime hecüariyaya memüxeyacü. ¹⁷ Naitü mütiuti'aviesie masiücütü nayeimücü, naitü müranucanami nitamarivamücü, masiücütü nayeitüariemücü. ¹⁸ 'Ayumieme xequeneyucuerivayurieca que xemüte'enana. Que mü'ane tixaütü mürexeyä canimiqüieca. Que mü'ane tixaü mücarexeyä, tita rexeyame mütiyu'erie catininaivariemücü.

Quesusi 'ivamama varusieya

(Mateu 12:46-50; Maricuxi 3:31-35)

¹⁹ Mericüsü varusieya 'ivamama menü'axüani hesüana. Meniyutatexieni me'itahüaveque, teüteri yuvaücavatü memayetëcaicü. ²⁰ Hicü müpaü tinitahüavariëni, 'Avarusi 'a'ivama tacua meniti'uni memasixeyacutü. ²¹ Mücü müpaü tinivacühüavëni, 'Ime Cacaüyari niuquieya memü'enie yamemütecahu, 'ime mecanihümetüni nevarusi ne'ivama.

Quesusi 'eca que müreunütüa

(Mateu 8:23-27; Maricuxi 4:35-41)

²² Mericüsü heiva canuvasie nicayerüni, hesüana miemete teyü'üquitüvamete vuhamatü. Müpaü tinivarutahüave, Haracuna 'anutaüye tepanucüne. Mana menecüne. ²³ Hapa me'uhucacu 'iya neucuni. Hicü 'eca cüsitiuyari muva carima nacaneni, haracunasie niuquexüani. Canuva tahünirümeccacu mepucuerivayüa. ²⁴ Hicü menenutahütüani müpaü me'utiuyatü, Ti'üquitame, Ti'üquitame, tepeuyevevexime. Quesusi 'anucuqueca nitatieni 'eca hamevari meta. Neunuani, cayuvatü niutamare. ²⁵ Hicü müpaü tinivarutahüave, Quteri yuri xete'erie. Meheumamatü menihüxiyacaitüni müpaü meteyücühüavetü, Qesü püpaicü 'icü. Ni'aitüaca hamevari ha, yapüticamie que maine.

Cacaüyarixi que memüte'iviyacai Catarenatanaca
(Mateu 8:28-34; Maricuxi 5:1-20)

²⁶ Hicü Catarenasixi vacuieyarise meneta'axüani canuvasie meyetetü, Carereya 'anutaüyesie. ²⁷ Heucaqueximecacu cuiepa, tevi nenucunaque mana müquiecamefücai, cacaüyarixi 'axa memü'anene meminücai müixa. 'Ayumieme mücü 'ixuriquite püca'anacatüccücai, quita püca'ayecatei, masi teuquiyasata niuyeicacaitüni. ²⁸ Qesusi 'uxeiyaca, 'utahivaca nativeni hetüana müpaü tiuhivatü, Que peneti'uximatüa Qesusi, Cacaüyari taheima macave pemünu'aya. Nepümasivaviri cuerietü, penüchürixüa nesi'uximatüaca. ²⁹ Müpaü niutayüni mücü, Qesusi tita'aitüacu cacaüyari müca'itiya, mixünacü tevi. Müixa viyari niviyacaitüni cacaüyari 'axa mü'ane. Tevi nanutahüivacaitüni tepäcü 'acuvietü yumamasie yü'ücasie. 'Ititequetü tepü carenayari nivayeicaitüni macumavesiepaütü cacaüyari 'axa mü'ane 'inücacu. ³⁰ Mericüsü Qesusi müpaü tinita'ivaviya, Que peüteva 'ecü. 'Iya yumüiretü cacaüyarixi meminücaicü müpaü niutayüni, Xei Vaxayari netinitevaca. ³¹ Mümeri cuerietü vaücavamecü menivaviriecäitüni Qesusi mücavatanü'anicü meucatevasie memüyehucü. ³² Mericüsü mana hura yumüiretü tuixuri metenicuatüvecäitüni yemuritüa. Menitavavirieni cacaüyarixi müpaü müтивapitüanicü memüvativiyacü tuixuri. Yacatinivarupitüani. ³³ Hicü cacaüyarixi 'axa memü'anene me'ixünaca tevi, menivarvitüviya tuixuri. Hicü tuixuri yunaitü meniütinausa. 'Axa 'anecüa meneucanasaxüaximecäitüni, haracunapa meneuxürieni.

³⁴ Hicü tuixuri vahüvemete me'uneniereca que mütiuyü meniüta'unaxüani. Quiecarisie metenicuxatacäitüni quiecarie 'aurie meta. ³⁵ Mana meneyecüne me'ixeiyaque que mütiuyü. Qesusisüa me'u'axüaca tevi meniutaxeiya cacaüyarixi memixünaxü. 'Aixüa reuquemaritü Qesusitüa nacateitüni heuyumarietü. Meniütimamani. ³⁶ Hicü memunenierixü metenivarutaxatüani que mütiutavicueisitüarie tevi cacaüyarixi meminücai. ³⁷ Hicü yunaitü Catarenasixi vacuie memütamacai meyumüiretü menitavavirieni vahesüa müyemiecü. Cüni mieme mecatenimamacäitüni. Qesusi canuvasie cayerüca caneyani yu'utüma. ³⁸ Hicü 'iya tevi cacaüyarixi memixünaxü nitavavirieni hamatüana mücayeicanicü. Masi Qesusi neiyenü'ani müpaü 'utaitü, ³⁹ 'Aquie quenemie. Mana quetinivaretaxatüa nai Cacaüyari que masi'uyuri. Neyani naisarie quiecarisie ticuxatatü que mütitavicueisitüa Qesusi.

Cairu nu'aya que müranucuquetüarie, 'uca ticuicame Qesusi 'ücarieya 'umayüacu
(Mateu 9:18-26; Maricuxi 5:21-43)

⁴⁰ Mericüsü Qesusi 'anutaüye heta'acu, yumüiretü teüteri menitavaüritüani me'icuevietü. ⁴¹ Hicü tevi mana caninuani Cairu titevatü. 'Iya tuqui va'üya canihücütücaitüni. Qesusitüa 'ativeca vaüriyarica nitavavirieni quitana müyemiecü. ⁴² Xeücüame neixeyacaitüni yunive 'ucatüme, tamamata heimana huta viyari yacütütü hücame. Nemüximecäitüni.

Mericsü muva 'uyemiecacu yumüiretü teüteri menisaipünacäitüni. ⁴³ Hicü 'uca mana niuyeicacäitüni. Tamamata heimana huta viyari niyuriecäitüni, xuriyaya cacaneunuavecäitüni. Teyu'uhayemavamete vahesüa yupini tinitixitüacäitüni naime, ni xevitü püca'yüvecai menayehüanicü. ⁴⁴ Hicü Qesusi varita 'uyemietü 'ücarieya niyumayüani. Yapaucua neunuani xuriyaya mi'axiyacai. ⁴⁵ Hicü Qesusi müpaü niutayüni, Quepaicü pünesi'umayüa. Yunaitü meyucu'imavacacu, müpaü niutayüni Pecuru, Ti'üquitame, yunaitü teüteri 'a'aurie mepüyucuxeüri mepümasisaipüna, quepai pünesi'umayüa, peraine. ⁴⁶ Qesusi müpaü niutayüni, Xevitü pünesi'umayüa. Tüürücariya nehésie yaveneicacacu yanepütimaicai. ⁴⁷ Hicü 'uca yatimaitü 'avie mücayüanecaicü, 'utayüyüacatü ninuani. Hetüana 'ativeca yunaime teüteri vahürüpa nitaxatüani que mütimayüa, yapaucua que müranayehüiya. ⁴⁸ Qesusi müpaü tinitahüave, Nenive yuri pemütiuta'ericü pecaniutavicueisitüarieni. 'Aiyarisie peca'uximatüarietü quenemie.

⁴⁹ Mericsü müpaü 'utainecacu cuxi, xevitü va'ü quie meyetüa mana caninuani müpaü titahüaveque va'ü, 'Ari 'anive canemüni yemecü. Ti'üquitame pepücati'uxitüaca. ⁵⁰ Hicü Qesusi 'u'enaca müpaü tinitahüave, Pepücaheumaca. Yuri quetineuta'eri xecüa, nitavicueisitüariemücü. ⁵¹ Hicü Qesusi heutahaca quita, hipame pücavarupitüa

hamatüana memeutahaxüanicü müvayecateisie, Pecuru Vani Cacuvu xeicüa nunusi 'uqui-yarieya varusieya xeicüa nivarupitüani. ⁵² Yunaitü meniutisuanacaitüni mene'erivacaitüni meyhiverietü. Quesusi müpaü niutayüni, Xepüca'utisuanani. Pücamüqui, pucusu masi. ⁵³ Müme meninanaimacaitüni metemaitü yeme mümüquicaicü. ⁵⁴ Hicü mamaya 'uviyaca müpaü tinitahüave, Nunusi 'acu, quenanucuquexi. ⁵⁵ Hicü 'iyarieya ninuani. Yapaucua nanucuchenü. Quesusi müpaü tinitu'aita mütimiquenicü. ⁵⁶ Hicü 'uquiurimama menihüxiyani. 'Iya müpaü tinivarutahüave, Ni xeime tüma xepücatehaxaxatüvani que mütiyuü hepaüsita.

9

Tamamata heimana yuhutame que mütivareutanü'axüa teyü'üquitüvamete
(Mateu 10:5-15; Maricuxi 6:7-13)

¹ Mericüsü varucuxeürieca tamamata heimana yuhutame, türücarिया nivarupitüani heiserie memexeianicü cacayaxi 'axa memü'anene yunaime vahepaüsita, cuiniya hepaüsitata memüvaranayexürüvanicü. ² Nivareutanü'axüani memütecuxatanicü que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu, memüvaranayexürüvanicü teüteri. ³ Müpaü tinivarutahüave, Tixaü xepücatehetücünü huyeta mieme, mumuxi xerai 'inüa tumini, huta camixayari xepüca'ananatücünü meta. ⁴ Haqueva quita xemetanaqui'erivani muva xequeneyuhayevani 'asita quepaucua xemüyehuque. ⁵ Haque xemücahetanaqui'eriva, quiecarisie yaxequeteneuhuni, 'inüaricü yucacaisie mieme tumuanari xequeucasixüa, müpaü xeteyurietü xemütehecüatanicü vahesie que mürahüivanicü. ⁶ Müme meheutayeixüaca quiecaritiesie menicu'uvacaitüni metecuxatatü mevaranayexürivatü tecuicucate naisarie.

Herurexi que mütiyu'iyaritüacai Quesusi hepaüsita, Vani Ti'üyame 'umieriecu
(Mateu 14:1-12; Maricuxi 6:14-29)

⁷ Hicü Herurexi mühürütüariacai mücü cuiépa müti'aitanicü, mücü tinitutamarieni que mütiyurienecai Quesusi naime. 'Asipücatimaicai que mütiyurienequecai hipatü müpaü memaitücateicü quename vaniu Vani müquite vasata 'anucuquetüarie, ⁸ hipatüta quename 'Eriyaxi masiücütü 'atüa, hipatüta quename xevitü 'anucuque meripai miemete texaxatamete. ⁹ Perusü Herurexi müpaü canainecaitüni, Vani mu'uya nanutivitequieni yanetiuta'aitacu ne. Peru que püpaicü 'icü hepaüsitana müya 'anuyüneme memü'enie. Nixeyamüccaitüni Quesusi.

Axüme miriyari que mütivarumi
(Mateu 14:13-21; Maricuxi 6:30-44; Vani 6:1-14)

¹⁰ Mericüsü nü'arixi me'u'axüaca, nai Quesusi meteniutaxatüani que memüte'uyuri. Mücüri varavitütü neyani yühücüame quiecarü Vesaira müracuteva 'aurie macumavesie. ¹¹ Teüteri yamete'utamarieca meniveiyacaitüni. Varutanaqui'erieca tinivacuxaxatüvacaitüni que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. Müme müpaü memüteheuyehüacai nivananayexürieni.

¹² Mericüsü tau nacayunirümeccaitüni. Hicü tamamata heimana yuhutatü hesüana meyucuxeürieca müpaü metenitahüave, Teüteri quenivareutanü'axüa 'aurava memüyehücü quiecarite 'emüyeyeu 'esimüyeyeusie memüyehenicü 'icuai memecaxeyiacü. 'Ena macumavesie teniü'uvani. ¹³ 'Iya müpaü tinivarutahüave, Xeme püta xequetenivarumicua. Müpaü meniutiyuane, Vaüca 'icuai tepücahexeyia, 'auxüme payari huta quesütëyari xeicüa. Me xüca 'icuai tenanaiyuni 'ime teüteri yunaime vahesie mieme. ¹⁴ 'Uquisi 'auxüme miriyari yacütütü mecaniyupaümecaitüni. Hicü müpaü tinivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, Yaxequetenivarutahüavi memücyaxixüanicü huta teviyari heimana tamamata yacütütü meyupapaümetü. ¹⁵ Müme müpaü mepüte'uyuri, yunaime mepüvareucuyasaxüa. ¹⁶ Hicü 'enu'üca nitaneneviya 'auxüme payari huta quesütëyari meta, taheima heutinierica. 'Ititaratü nivata'üitüvacaitüni teyü'üquitüvamete memüvamücanicü teüteri. ¹⁷ Yunaitü meniticuani meniutihuxani. Tarimeyari niucuxeüriyani manuyuhayevaxü, tamamata heimana huta quirivayari paümetü nayani.

Pecuru que mütiyutahecüataxü Quesusisie tiviyatü
(Mateu 16:13-19; Maricuxi 8:27-29)

¹⁸ Mericüsü Quesusi niyunenevieccaitüni yuxaüta, teyü'üquitüvamete mana me'u'uvacacu. Müpaü tinivaruta'ivaviya, Teüteri que metecuxata que mü'ane nepühücü ne. ¹⁹ Müme müpaü metenita'eiya, Hipatü müpaü meniutiyuaneni, quename Vani Ti'üyame pehücü, hipatüta quename 'Eriyaxi pehücü, hipatüta quename petixaxatame, meripai miemete texaxatamete quename pehücü pemanucuque. ²⁰ Hicü müpaü tinivacühüaveni, Xemete

que xe'utiyaane que nepüpaicü. Pecuru müpaü tinita'eiya, Que mü'ane Cacaüyari heiserie mipitüa Cürisitütüme, 'ecü pecanihücutüni.

Quesusi que mü'tivarutahüavixü que mü'timierieniquecai
(Mateu 16:20-28; Maricuxi 8:30-9.1)

²¹ Quesusi cuinie tinivaruhürütüani, müpaü tiva'aitüatü 'asimemücatehehüavenicü xeime 'icü hepaüsita. ²² Müpaü niutayüni, Yuri Tevi que nemütiteva, neuyevaca cuxi vaüca nemüticuinecü. Ta'uquiyarima, mara'acate memühürütüarie, mümeta 'inüaricü memüte'üquitamete yunaitü mecanenitixani'ericuni, necanimieriemücü, hairieca tucarisie necananucuetüariemücü.

²³ Müpaüta tinivacuxaxatüvacaitüni yunaime, Tevi xüca yuvaüriyani nehamatü muye-icanicü, queyatüuaca, queyuvaüriyani tucaricü sepa curuxisie mumerie, nehésie que-tiviyani. ²⁴ Que mü'ane müyutaviceisitüamücü caniyutatümayamücü. Que mü'ane müyutatümayi necümana, mücü niyutaviceisitüamücü yemecü. ²⁵ Tevi nai cuiépa mü'tixuave xüca ra'ivaque, tita ra'ivaqueyu xüca heuyuehüanique xüca yutatümayianique. Tixaü pücara'ivaqueyu. ²⁶ Que mü'ane munesiteviya miteviya neniüqui, neta Yuri Tevi que nemütiteva nepiteviyani 'iya quepauca nemunuanı nemarivetü, ne'uquiyaripaü visi ne'ane'tü, netupirisixima memüpasie Cacaüyarisie mieme vahamatüa. ²⁷ Xasunicü nepütixecühüave, hipatü 'uva memü'uva mepücacuini mexi mecanenierivave que müti'ane Cacaüyari ti'aitametüca. 'Ariqueque mecanicuicuni.

Yücü tiyuxexeyatü que mü'ratüa
(Mateu 17:1-8; Maricuxi 9:2-8)

²⁸ Mericüsü 'inüca 'icü niuqui, 'atahaica tucari yacütütü 'anucayacu, yemurisie neutiyane yutanenevienique, Pecuru Vani Cacuvu varavitütü. ²⁹ Hicü yuneneviecacu niericaya yücü tiyuxexeyatü nayani, 'ixuriquiteya tuxatü xavavatütü nayani. ³⁰ Hicü 'uquisi yuhutatü hamatüana meteniutixatütüüne. Müme Muixesi 'Eriyaxi mecanihümetücaitüni, ³¹ visi meteyuxexeyatü Qesusipaü metenicuxatacaitüni que mütiyemiecai, que mü'raye'aniquecai Querusaresemie. ³² Mericüsü Pecuru hipatü hamatüana memü'uvacai yunaitü mecanicusaitüni. Cüni mieme mecatenecusicuaitüni. Me'anutanenierieca menixeiya visi 'aneme, 'uquisi menivaruxeiya yuhutame 'auriena meti'ucame. ³³ Müme meyehuximecacu Qesusisüa, Pecuru müpaü tinitahüave, Ti'üquitame 'aixüa canı'neni 'uva temu'uvacü. Hicümü haica xamaruyari tepütivevieni, 'ahesie mieme xeime, Muixesisie mieme xeime, 'Eriyaxisie mieme xeime. Müpaü niutayüni 'asicatimaitü que mainecai. ³⁴ Yaticuxatacacu haivütüri nanutateni nivareutinani. Vareutinaximecacu meniutimamani. ³⁵ Hicü haivütürisata xevitü müpaü niutayüni, 'Icü caninenivetüni, yemecü nemenyexei. Xequene'enieca. ³⁶ 'Utaniucu, Qesusi yuxaüta niuyuhayeva. Müme cayuvatü meniutamare. 'Ana xeime mepücatehaxaxatüvacai tita memüte'uxeı hepaüsita.

Quesusi que mü'renayahüa nunusi cacaüyari 'axa mü'ane müviyacı
(Mateu 17:14-21; Maricuxi 9:14-29)

³⁷ Mericüsü 'uxa'arieca yemurisie me'acahucacu yumüiretü menivaranucunaque teüteri. ³⁸ Hicü 'uqui teüteri vasata 'uvetü müpaü tiniuhiva. Ti'üquitame 'acu, nenive queneuxeiya cuerietü xüa. Xei hüca necanexeyani. ³⁹ Cacaüyari 'axa mü'ane picuviviya. Yapauca picunünüve 'utahivacacu cuaimuxari vayeneicacacu. Haveri mieme picuhayeicava 'esivatücacu 'imieximetü xeiçüa. ⁴⁰ Nevarutavavirieuca 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete memenunü'anicü mecaniuyutatexieni. ⁴¹ Hicü Qesusi müpaü niutayüni, Cari hicü miemete yuri xepücate'erie, yu'iyarisie xepüyuxamurie. Quepaümexa peuyevese xehamatü nemuyeicani, quepaümexa nepüxenevica. 'Ena quenatu'i 'anive. ⁴² 'Amieximecacu cacaüyari 'axa mü'ane nenucahüani 'ixamurietü. Hicü Qesusi cacaüyari müca'itiya 'utatiecu nanayeveni nunusi, 'uquiyarieya niyetüirieni. ⁴³ Yunaitü meni'iyarixiecaitüni Cacaüyari müya mütitürücaüyecaicü.

Tavari Quesusi que mü'tivarutahüavixü que mü'timierieniquecai
(Mateu 17:22-23; Maricuxi 9:30-32)

Hicü yunaitü mehüxiyacacu nai que mütiyurieneacü, müpaü tinivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, ⁴⁴ Xeme 'icü niuqui yu'iyarisie xequeneucayesa. Yuri Tevi netitevatü neniyetüiyamücü teüteri vamamasie. ⁴⁵ Müme mepücaheitimaivavecai 'icü ni-uqui. Vahesie mieme ni'aviecaitüni, ya'ayumieme yamepücatehetimaivavecai. Memamatü mepücayuvaüriyacai memita'ivaviyaquecai 'icü niuqui hepaüsita.

Que mü'ane müve'eme, que mutayü
(Mateu 18:1-5; Maricuxi 9:33-37)

⁴⁶ Mericüsü niuqui meniutixatütüüne, que mü'ane müme masi ve'emetütü mayaniquecai. ⁴⁷ Qesusi timaitü que memütüyücühüavecai yu'iyarisie, nunusi yu'aurie

niutaqeni. ⁴⁸ Múpaü tinivarutahüave, 'Icü nunusi matetü queneme nehésüa mieme, mücü 'ayumiemeyaricü xüca 'itanaqui'erieni, neta canenitanaqui'erimücü. Que mü'ane münesitanaqui'erieni ne, 'iyata canitanaqui'erimücü münesihyenü'a. Que mü'ane yunaime xesata masi vaüca tixaü mücatihücü, mücü canive'emetüni.

Que mü'ane mücatasi'aye'unie cataniparevieca, que mutayü
(*Maricuxi 9:38-40*)

⁴⁹ Hicü Vani müpaü tinitahüave, Ti'üquitame, xeime tepuxe 'ahésüa niu miemetütü mütiva'aitüacai cacäuyarixi 'axa memü'anene memüvaxünacü teüteri. Peru tenitanenani 'ahésie mücativiyacü tahepaü. ⁵⁰ Quesusi müpaü tinicühüaveni, Xepüca'inenaca. Xüca catasi'aye'unieca cataniparevieca.

Quesusi que müti varutati Cacuvu Vanimame

⁵¹ Mericüsü tucari 'aye'aximecama manutivitüquienicü, 'ana neutiyune Querusareme cayucunütüanütü. ⁵² Niuqui tuayamete nivanancuhaisitüiya. Müme mana me'uyehütü Samariyatari vaquiecarisie meniu'axüani tixaütü memütecuh'a'aritüanicü hesiena mieme. ⁵³ Quiecatari mepücaheitanau'erie yemecü Querusareme müyemiecaicü. ⁵⁴ Teyü'üquitüvamate Cacuvu Vanimatü mete'utamarieca müpaü metenitahüave, Ti'aitame, camatinaque temutiniucanicü 'Eriyaxi que mütiyuri, tai taheima macanenicü müvatitaiyacü müme. ⁵⁵ Peru Quesusi ta'aurie 'aveca nivarutatieni müpaü 'utaitü, Cari xeme 'asixepücatemate que mü'ane 'iyarisie xemüteviya. ⁵⁶ Yuri Tevi netitevatü, que nemütinua, teüteri va'iyari neheuyexürienique nepücanua, masi nevatavicueisitüanique püta necaninuanu. Hicü xeime quiecarisie püta menecüne.

Teüteri Quesusisie memüteviyacuai
(*Mateu 8:19-22*)

⁵⁷ Mericüsü huyeta me'uyehucacu, xevitü müpaü tinitahüave, Ti'aitame, 'ahésie necatiniviyamücü. Haque pememie, neta necanimieni. ⁵⁸ Hicü Quesusi müpaü tinitahüave, Cauxaisi yuterü mecanexeyiani, viquixi taheima miemete yu'itua metehexeyiata, perusü ne Yuri Tevi netitevatü tixaü nepücarexeiya haque nemünetamuritaritüani.

⁵⁹ Hicü xeimeta müpaü tiniutahüave, Nehésie quetineviyani. 'Iya müpaü tinitahüave, Queneneupitüa merie nemüyemiecü, ne'uquiyari nemücateucucü hemüyuque. ⁶⁰ Müpaü tinita'eiya, Müquite quenivaruhayeva müme püta memüvacateucucü yuhésüa miemete müquite. 'Ecü pütasü quenemie, quetincexatani que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu.

⁶¹ Hicü xevitüta müpaü tinitahüave, 'Ahésie necatiniviyamücü Ti'aitame. Queneneupitüa xeicüa ne'ivama nemüvatateütüanicü merie. ⁶² Quesusi müpaü tinitahüave, 'Icumayüame hararu, xüca yu'ütüma 'utaniereni, 'aixüa püca'yüni. Cacaüyari yacü xeicüa canexeyiamücü ti'aitüvame'tüme.

10

Que müti varetanü'axüa haica teviyari heimana tamamata

¹ Mericüsü 'arique Ti'aitame hipameta varuhüritüaca haica teviyari heimana tamamata meyupaümeme, yuhutatame nivareutanü'axüani memanucuhaitütüanicü naime quiecarisie naime quiepa haque mücü meta'aniquecai. ² Müpaü tinivarutahüave, 'Isanari püvaücava, 'isanamete mepüca'yümüire. 'Ayumieme sequenutavaviri 'isanari cusiyari, 'isanamete müvatanü'anicü yu'isanarita. ³ Xequeneuhuniri. Camü que nemütixetanü'axüani, muxasi türixi vahepaü xecaniyüacacuni 'üravesixi vasata xe'u'uvatü. ⁴ Xepücaheitücünü vipura xerai cacai. Huyeta xeime xepücavaüritüaca. ⁵ Haque xeme'axüani quita, müpaü meri sequeneutiyaneni, 'Uva quiecatari 'aixüa xequetex-eiyarieca. ⁶ Xüca mana 'ayecani que mü'ane müyuvatu'riya 'aixüa mütxeyarienicü, hesiena tinaquetü canayeimücü xevaürisica. Me xüca müpaü 'anetü ca'ayecani, xevaürisica caninuamücü xehésie. ⁷ Manatütü mücü quita xequeneyuhayevani xetecatü xete'ietü tita memütexemicuani. Ti'ivamesie catininaqueni 'ivaricaya. Xepüca'yupatatüveni hipame vaquita. ⁸ Haque quiecarisie xeme'axüani, haque memüxetanaqui'erieni, xequetenecuaca tita xemütemiqueca. ⁹ Xequenivanarayexüri tecuicucate mana miemete. Müpaü xequetenivacuxaxatüvani, Hicürixüa naye'aniri, Cacaüyari canisütüani 'ena ti'aitatü. ¹⁰ Haque quiecarisie memüxetanaqui'erieni xehe'axüayu, vacaye 'ütüa xe'uyehütü müpaü xequeneutiya, ¹¹ 'Asita tumuanari xequiecarisie mieme mütasiciema tacacaisie, tepiticasie texehcüatütü. Sepanetü xemücatasi'utanaqui'eri, ipaü xequetenemaica, tucari maye'acü Cacaüyari misütüacü ti'aitatü. ¹² 'Ipaü nepütixecühüave, tucariyari 'aye'ayu cuanivemecü mecani'itüariecuni vana quiecatari Suruma quiecatari cacuanivemecü me'itüariecacu masi.

Que memücateyuvau'riyacai quiecaritesie
(*Mateu 11:20-24*)

¹³ Xüa 'ui xeme Curasini quiecatari, xüa 'ui Vesaira quiecatari. Türcäüyemecü xüca tiuyüni que Tirusie Sirunisie que mütiuyü xehesüa, meripai mepütehayevequeyu que memüteyuriecäi, mepüyuhiveriecaqueyu maixa me'anacatütücaitü hiverica 'inüariyari, naxi meyucavirivatü. ¹⁴ Masi Tiru quiecatari Siruni quiecatari cacuanivemecü masi mecani'itüariyecuni quepaucua 'isücame müvata'ivaviya, xeme püta cui cuanivemecü xe'itüariyecacu. ¹⁵ Xemeta Caperünaumetari, que xeteyutitücaqueyu muyuavisiepai. Müquite vahesüa püta xecaneucaxüriyacuni.

¹⁶ Que mü'ane müxe'enie pünesi'enie. Que mü'ane müxexani'eri pünesixani'eri. Que mü'ane münesixani'eri pixani'eri que mü'ane münesiheyenü'a.

HutariECA que memüte'u'axüa haica teviyari heimana tamamata

¹⁷ Mericüsü haica teviyari heimana tamamata hutariECA menü'axüani meyutemamavi-etü, müpäü me'utiuyatü, Ti'aitame 'acu, 'asita cacaiyarixi 'axa memü'anene yamepütecahu que temüteva'aitüa 'ahesüa temümiemetecü. ¹⁸ Müpäü tinivacühüaveni, Nesü necanixeyia Cauyumarie muyuavisie 'anacahüiyacu merücariyapäu. ¹⁹ Tamüsü heiserie nenixe'upitüani cuterixi terücaxi xemüvatiquesinacü, 'iya mütas'i'aye'unie türücariyaya naime xema'ivacü heiserie necanixe'upitüani. Tixaü 'axa pücatixeyurieni. ²⁰ Mücücü xepücauyemamavieca, cacaiyarixi yamemütecahucü que xemüteva'aitüa xeiçüa. Xequenyutemamavieca masi xemacayasariECü taheima.

Quesusi que mütiyutemaviecai

(Mateu 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Mericüsü 'ana niyutemaviecaitüni 'Iyari Mütiyupata yatipitüacacu. Müpäü niutayüni, Ne'uquiyari pemüti'aita taheima cuiepa meta, pamüpariyusi nepümasipitüa 'icü pemütiuti'avietaxücü, müme memüteyü'üquitüavave müme memütemaivave memücaheitimanicü, türi püta vahesie mieme masihücüme pemayeitüacü. Hü ne'uquiyari, 'aixüa 'ane pepü'eriecai müpäü pemütiyurienecacü.

²² Nai netiniyetuiriyarieni ne'uquiyari yanetipitüacacu. Xevitü 'asipücatimate que müpaicü nu'aya, 'uquiyarieya xeiçüa müpäü catinimaica. Xevitü 'asipücatimate que müpaicü 'uquiyarieya, nu'aya xeiçüa müpäü catinimaica, me nu'aya xüca yuvaüriyani mixeisitüanicü xeime, mücüta müpäü catinimaica.

²³ Hicü ta'aurie 'aveca müpäü tinivarutahüave teyü'üquitüvamate yühücüate metite-cacu, Müme memunenierixü que xemüte'unenierixü xeme, 'aixüa mecani'itüariECA müme. ²⁴ Müpäü nepütixecühüave, yumüretü texaxatamete te'aitamete meta mepixeyucauai tita xemüte'uxei xeme, peru mepüca'ixei. Mepi'eniecauai tita xemüte'u'eni, peru mepüca'eni.

SamariyatanaCa 'aixüa mütiuca'iyaricai

²⁵ Mericüsü xevitü 'inüaricü müti'üquitametücai nanucuqueni 'tisipanique. Müpäü niutayüni, Ti'üquitame, tita reuyevese müpäü nemütiyurienicü, tucari mücaxüve nehiesie mütiuaquenicü. ²⁶ 'Iya müpäü rehüave, 'Inüari niuquiyarisie que re'uxa. Que peticuteriva. ²⁷ Mücü müpäü tinicühüaveni, Müpäü cananuyüeni, Peninaqu'eriecamücü Ti'aitame mü'acacaiyari naime que pemüre'iyaricü naime que pemüti'amatecü, naime 'atürücariyacü, naime que pemüticu'erivacü. Mücü meta, pecaninaqu'eriecamücü 'ahepäu tevi que pemüti'anaqu'i'erie. ²⁸ Quesusi müpäü tinita'eiya, Heiseriemecü peputa'a. Müpäü xüca petiyurieneni, pecanayeyuricamücü.

²⁹ Peru mücü heiseriemecü yaticamiecatü yuhecüatamütü müpäü tinicühüaveni Quesusi, Mericüte, que püpaicü nehepäü tevi. ³⁰ Hicü 'ita'eiyaca, Quesusi müpäü niutayüni, Heiva tevi Querusareme heyeyaca Querico neucamiecaitüni. Mericüsü tenavayamete menenunaque. Me'itiquemaripieca me'icuvaxüca menecüne müximeme me'ucu'eirieca. ³¹ Mericüsü 'asicatimaitü que mütiuyü mana neucamiecaitüni mara'acame mücü huyeta. 'Ixeiyaca mana niuyeyani yateva. ³² Yaxeicütari Revi nuivarieyasie mieme xevitü tuqüta mütiparevivametücai muva 'uyemietü yateva niuyeyani. ³³ Perusü xevitüxa SamariyatanaCatütü mana 'uyemietü hesüana caninuani. 'Ixeiyaca nitinenimayata. ³⁴ 'Aura 'uyaca 'ixuriqui neiverieni xuriya maneicacaisie, haseticü vinucü 'uhayemaca. 'Enuti'icataca yupuxusie mesunipai can'atüani. Mana ni'üviyacaitüni. ³⁵ Hicü 'uxa'arieca xei teviyari 'inüariyari vatü'üca ni'üitüani mesuni cusiyari müpäü ticühüavetü, Quene'üviyani. Hesiana mieme xüca tixautü petinanaimücü, xüca 'acuxi heuyevaca, nepütinetuani quepaucua nemayeneni. ³⁶ Hicü Quesusi müpäü tinitahüave xevitü mi'isipanecai, Mericüte que peticu'eriva. 'Ime yuhaicatü que mü'ane yuhepäü tevipäu pixei, tenavayamete me'enucanaquecu mücü tevi. ³⁷ 'Iya müpäü rehüave, Que mü'ane mitinenimayataxü, mücü pühücütücai. Hicü Quesusi müpäü tinitahüave, 'Ecütari quenemie, hepäuana quetineyurieneni.

Quesusi que müreca'ivataxü Mariya Marita vahesüa

³⁸ Mericüsü mana meniu'uvacaitüni. Hicü Qesusi xeime quiecarisie neutahani. 'Uca Marita titevatü nita'inieni yuquita. ³⁹ Yu'iva 'ucatüme pexeiycacai Mariya titevacame. Mücü Qesusitüa 'acaitü ni'eniecaitüni niuquieya. ⁴⁰ Mericüsü Marita püyuxamuriecai vaüca ticumaüvatü mütiavaminicü. Mana 'utaqueca müpaü niutayüni, Ti'aitame, yapecara'eriva ne'iva nexaüta münesi'ucu'eiricü nemütixeminicü. Yaquetineutahüavi pünesiparevieni. ⁴¹ Qesusi müpaü tinicühüaveni, Neuxei Marita, vaücavacü pepü'ajyaritüa pepü'amuina. ⁴² 'Esiva peuyevese xeicüa, xevitü xeicüa. Mariya canenuyexeiya tita masi 'aixüa müti'ane. Pücanavaiyarieni.

11

*Nenevieri hepaüsita que müti'üquitacai Qesusi
(Mateu 6:9-15; 7:7-11)*

¹ Mericüsü heiva 'aniucateitüni yunenevietü. Yunenevieri 'unücu, hesüana miemete teyü'üquitüvamete xevitü müpaü tinitahüave, Ti'aitame, quetatine'üquitüaca temütaneneviecacü, Vani que mütivaru'üquitüa yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete. ² Mücü müpaü tinivacühüaveni, Quepaucua xemüyunenevie 'ipaü xequeneutiya, Ta'uquiyari taheima pemacave, Quememateheuyehüvirieca que pemütipasie. 'Enata queneusütüa pe'ti'aitatü. Cuiëpa yamequeteyurieca que matinaque, Taheima que memüteyurie.

³ Icuai tucaricü que temüteheiyehüva, Tucaricü yaquetatinemicuani.

⁴ Axa que temüte'uyuri quetatineuyehüvirieca,

Tameta tetevareuyehüviriecacu Müme 'axa memütasiyurie yunaitü.

Pepücatasipitüaca temü'inüasienicü, Masi quetaneutaviceisitüa

'Axa temüca'itüarienicü.

⁵ Müpaüta tinivarutahüave, Xüca xevitü xeme yuhamicu hexeiyani, mücü xüca hesüana nuani tucari hixüapa müpaü rehüavetü, Nehamicu 'acu, haica payari queneneuniütüa.

⁶ Tamüsü xevitü nehamicu nehësüa caninuani cuyeicame, tixäu necarexeiyacacu nemütimini. ⁷ Quita mayeca müpaü que 'utayüni, Quetineuhayeava. Quitenie püreuname, netüriyama tanaitü tepuhe. Nepücaýve nemanucucueni nemümasiniütüani.

⁸ Müpaü nepütixecühüave, canihamicuyatüni, peru mücü 'ayumiemyaricü xeicüa püca'anucucueni püca'iniütüani. Siquresü 'iya munua mücayutiteviyacü püta quiecame panucucueni piniütüani tita müreuyehüva. ⁹ Müpaü nepütixecühüave ne, xüca xe'ita'ivauni xecatehayevatü xecanimiqüecuni. Xüca xe'icuvau ni xepitaxeiya. 'Itupari xüca xe'uyütüani xepüteheuyepiyarieni. ¹⁰ Yunaitü memita'ivau mepitanaqu'erie yu'ivaurica, yunaitü memicuvautüve mepitaxeiya yunaitü, 'itupari memücuuyütüva mepüteheuyepiyarüva.

¹¹ Que mü'ane xeme yunive mexeiya, xüca nu'aya pa 'itavavirieni, que 'imini tete pa xatatü. Me xüca quesü 'itavavirieni, que 'imini cu quesü xatatü. ¹² Me xüca 'itavavirieni tavari, que 'imini terüca. ¹³ Xeme 'axa xemüte'u'iyari xüca 'aixüa 'anemecü xetevamicuani yütüriyama, xe'uquiyari taheima macave masi yemecü 'Iyari Mütiyupata taheima mümieme canivamimücü müme memitavaviri.

*Que memüte'ixanetacai Qesusi, müpaü me'utiyaütü quename cacaiyari 'axa mü'ane 'inücai
(Mateu 12:22-30; Maricuxi 3:19-27)*

¹⁴ Mericüsü nitahüave cacaiyari 'axa mü'ane mixünacü tevi. 'Iya cacaiyari 'iviyacacu tevi pünenuriecai. Hicü cacaiyari 'ixünacu, tevi tiniutixatatüyani müneneriecai. Teüteri menihüxiyacaitüni. ¹⁵ Peru hipatü müme müpaü meniutiyanecaitüni, Cacaüyarixi 'axa memü'anene va'uquiyarisie mütiyiviycacü Peheresepurisie, 'ayumieme nivaranyenü'avani cacaiyarixi 'axa memü'anene. ¹⁶ Hipatüta me'isipatü 'inüari menitavavirieni taheima mieme. ¹⁷ Mücü va'iyaritüarica maitü müpaü tinivarutahüave, Naime cuiëpa, xüca quiecatari hixüata meyasana, mana pacumavere. Xeime que quiecatari xüca hixüata meyasana menita'unicuni. ¹⁸ Cauyumarie xüca hixüata yusana, que reuterive ti'aitametütü. Xemesü xeputiyuane quename Peheresepurisie netiviyatü nevaranyenü'ava cacaiyarixi 'axa memü'anene. ¹⁹ Ne mericü xüca Peheresepurisie netiviyatü nevaranyenü'avani cacaiyarixi 'axa memü'anene, xenivema que mü'ane rahesie meteviyatü mepüvaranyenü'ava. Müme 'ayumieme xehesie mecatenahüpacuni. ²⁰ Mesü

xüca Cacaüyari türücarıyayacü püta nevaranuyenü'avani cacaüyarixi 'axa memü'anene, xehesüa canisutüani Cacaüyari t'iatatü.

²¹ Tevi mütürücaüye caya tepüaya ma'ü mexi 'i'üviya quie, cayuvatü puma piniteya. ²² Que mü'ane masi yemecü mütürücaüye nuame 'e'ivame, pinavairieni cuya tepüaya hesiena yuri müti'eriecai, yucupaniyeruma püvamini tepüateya.

²³ Que mü'ane nehiesie mücativiya pünesi'aye'uni. Que mü'ane nehamatü müca'icuxexeüriva pitaxürüva.

*Cacaüyari 'axa mü'ane tavari que mütiviya tevi
(Mateu 12:43-45)*

²⁴ Cacaüyari 'axa mü'ane 'ixüname tevi, macuvaquisie puyeicani 'uxipiya cüvaunetü. Yutexienetü müpaü paineni, Nepüyemie nequita nemüvayetüasie. ²⁵ Nuame pitaxeiya vaye'tiyyacame 'aixüa tiuye'aneme. ²⁶ Ana püyemie püvata'inieni hipame cacaüyarixi masi cuini mieme 'axa memü'anene 'atahutame. Meheutahaxüame, muva me'ayetetü mepacüne. 'Imatüriea mücü tevi masi yemecü 'axa 'itüarietü payani, que müca'itüariecai matüaripai.

Müme yuricü 'aixüa memü'itüarie

²⁷ Mericüsü müpaü ticuxatacacu, 'uca teüteri vasata muyeicacai niutahiva müpaü 'utaitü, 'Aixüa que 'itüariecaitüni que mü'anesie pemüyecatei que mü'ane mümasisisitüacai.

²⁸ Mücü müpaü niutayüni, Masisü püta, 'aixüa que me'itüarieca müme Cacaüyari niuquieya memü'enie yamemütecahu.

*'Ana miemete 'axa mete'u'iyaritü 'inüari que memüte'itavaviri
(Mateu 12:38-42; Maricuxi 8:12)*

²⁹ Hicü teüteri meyucuxeüririximecacu müpaü tinitixatattüyani, Hicü miemete teüteri 'axa teyuruvamete mecanihümetüni. Menicuvautüveni 'inüari, peru 'inüari mepücapitüarieni. Cunasi 'inüarieya xeicüa mecanipitüariecuni. ³⁰ Cunasi 'inüari que müratüa Ninivetari vahesie mieme, neta Yuri Tevi que nemütiteva 'inüari necanayeimücü hicü miemete teüteri vahesie mieme. ³¹ 'Uca taserieta müti'aitametücai cuiepa cananucuquemücü titahecüataque hicü miemete teüteri vahepaüsita quepaucua 'isücame müvata'ivaviya, vahesie pürähüvani mücü meyetyacü cuie manunieresie mi'enienicü Sarumuni que mütimaivecai. Tamüsü que mü'ane mütimaive Sarumuni que mücatimaivecaipaü 'uva puyeica. ³² Ninivesie quiecatari mepanucu'uni metetahecüataque hicü miemete vahepaüsita. Vahesie pürähüvani, Ninivetari memüte'uhayevaxücü que memüteyuriecaci Cunasi tivarutaxatüacu. Tamüsü que mü'ane mütürücaüye Cunasi mücatitürücaüyecaipaü 'uva puyeica.

*Tavaiyari cüxemeya
(Mateu 5:15; 6:22-23)*

³³ Cüxeme 'utaiyame püca'iti'avieta, cacunicü püca'enucanani. Vapai püta pecayeni, teüteri me'atahaxüaximetü memixeyacü hecüariyaya. ³⁴ Mericüte, tahüxie tavaiyari cüxemeya canihücütüni. Xüca 'ahüxi 'aixüa reu'erieca, 'aixüa 'iyaricü xüca peti'amicuani, pecani-hecüariviyarieca 'avaiyarisie naime. Me xüca 'axa 'aneni 'ahüxi, pecati'amimütü 'avaiyarisie pecaniyüriyarieca. ³⁵ 'Ayumieme quene'acuerivayurieca, 'ahesüa mieme cüxeme capa 'uyürecü. ³⁶ Xüca 'avaiyarisie pehecüariviyarieca naimesie, tixäu catiyürivecacu, naitü canihecüacamücü, cüxeme que matihecüariviya xavatütü.

Quesusi que mütivaniuquimacai Pareseusixi, müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai vahamame

(Mateu 23:1-36; Maricuxi 12:38-40; Rucaxi 20:45-47)

³⁷ Mericüsü tiuhayevacu, Pareseutütü nita'inieni hesüana mütcuanicü. Muva heutahaca mana nayerüni. ³⁸ Pareseu 'ixeyiaca niuhüxiyani müca'ucamainicü meri caticuaivetü cuxi. ³⁹ Hicü T'itüaite müpaü tinitahüave, Hicümüsüari xeme Pareseusixi tecüxi cacü herie xepüca'itiva, peru yutaüta xepühüpüne xetenavacutü 'axa xeteyurietü. ⁴⁰ 'Asixepücatemate. Que mü'ane mitavevi herie taütanata catitavevi. ⁴¹ Masi taütana miemecü xequeteneyumicuanı xeteyucanenimayatü, mücücü naitü 'itiyatü nayeimücü xehesie mieme.

⁴² Perusü xüa 'ui xeme Pareseusixi. Tamamata taparisie mieme, xei tapari xepüyuvaüriya xemixatüanicü Cacaüyari yerüvavuena xura naime tupiriyasie mieme peru xepücayuvaüriya heiseriemecü yaxemütecahunicü, xepücayuvaüriya xeminaqui'eriecacü Cacaüyari. Müpaü püta püreuyevese müpaü xemüteyuriecacü, siepüre xecatehayevatü xei tapari xe'ixatütü.

⁴³ Xüa 'ui xeme Pareseusixi. Püxenaque yunaimve vahüxie xemayeyaxecü tuqita, xemüvaüritüariecacü quiecarı hixüapa. ⁴⁴ Xüa 'ui xeme. Teuquiya müca'aviesiepaü xecani'aneneni. Teüteri teuquiya mecaniquesinani 'asimecatemaitü.

⁴⁵ Mericüsü xevitü 'inüaricü müti'üquitametücai müpaü tinitahüave, T'itüquitame, müya pe'utaitü pepütasiniquima tameta. ⁴⁶ Iya müpaü tinicühüaveni, Xüa 'ui xemetari 'inüaricü

xemüte'üqita. Teüteri xepüvaruti'icatüva 'icate mücuanivecü. Va'icate xemücumauvani ni yu'itüvamecü xepücauyavüriya xevaparevienique.

⁴⁷ Xüa 'ui xeme. Texaxatamete vateuquiya 'inüariyari xecanivevieca, xe'uquiyarima mevarucuicu. ⁴⁸ 'Ayumieme xepüyuhecüata, xe'iyari yacani'aneneni xe'uquiyarima que memüte'uyuri. Müme mepüvarucui, xeme va'inüari xepüvevi.

⁴⁹ Cacaüyari timaivetü 'ayumieme müpaü niütayüni, Texaxatamete nepüvatanü'airixüani nü'arisixi meta. Hipame müme mepüvacuini mepüvaruveiyani. ⁵⁰ 'Ayumieme hicü miemete teüteri vahesie catinahüivamücü yunaimete texaxatamete vaxuriyacü cuie munetüariesie hicüque mütaeyurivecü, ⁵¹ Haveri xuriyayacü meri 'asita Sacariya xuriyayacüque mumierie mürayutimavatüre heyeyaca tuqita caheta'avetü. Hü, yanepütixecühüave, hicü miemete teüteri vahesie catinahüivamücü.

⁵² Xüa 'ui xeme 'inüaricü xemüte'üquitamete. Xepinava quitenie yaviyari cümana teüteri metemaivavemete memacünequecai. Xemetütü xepüca'aye'axüavave, xepüvanena hipame memaye'axüaniquecai.

⁵³ Mericüsü vayeyacu müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai Pareseusixi yunaitü menitixematücüne cuini mieme. Meniti'ivaviyatücüne müticuxatanicü vaücava hepaüsita ⁵⁴ me'ihupietü memiviniyanicü niuquieyacü.

12

Tiyucuxanariyame Pareseusixi vahesüa mieme

¹ Mericüsü 'ana teüteri vaüca miriyari meyupaümetü meyucuxeüriecu yuquetasie me'a'uvecacu, nisütüani müpaü tivacuxaxatüvatü yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, Xequeneyucuerivayurieca masi Pareseusixi vahesüa mieme tiyucuxanariyame hepaüsita, yacü xeicüa que memüteyurie 'avie, xemeta capa xe'useviximarienicü. ² Peru naitü müranucuname xeiyarietü nayeimücü, naitü mütiuti'aviesie masiücütü canayeimücü. ³ 'Ayumieme müpaü nepaine, nai que xemütecuxata yüvipa, hecüaripa cani'enieriecamücü. Cayuvatü xemutiyuane quita, qui heima meti'utü yamecateniuhivacuni.

*Que mü'ane xepümacaxe
(Mateu 10:28-31)*

⁴ Müpaü nepütixecühüave xeme necupaniyeruma, xepücavamacarüca müme memüyüvave tavaiyari memümiene xeicüta peru 'arique memücauyüvave 'asimemüteyurieni masi vaüca. ⁵ Nepütixetaxatüani que mü'ane xemümacarüca. Xequenemacarüca que mü'ane 'imieme tevi heiserie mexeiyca meicahüanicüta xasi taiyariyarisie. Hü, müpaü nepütixecühüave, 'iya xequenemacarüca.

⁶ Tamüsü 'üxaviquixi que memütetüiya yu'auxüvitü huta senitavuyari mecate'aye'axe. Peru ni xevitü müme pücatümaiyarie Cacaüyari hüxie. ⁷ Mücü meta, xecüpa xemu'usie mieme naitü püti'inüasieve. Xepücaheumamaca. Yümüiretü 'üxaviquixi que memüte'aye'atüca, xeme masi vaüca xepüte'aye'atüca.

*Que mü'ane müyutahecüata teüteri vahüxie, quename nehesüa mieme
(Mateu 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ Müpaü nepütixecühüave, yunaitü memüyuhecüata teüteri vahüxie quename nehesüa memiemete, neta Yuri Tevi que nemütiteva necaninehecüatamücü quename vahesie netüiya Cacaüyarisüa miemete niuqui tuayamete vahüxie. ⁹ Que mü'ane müyucu'imava teüteri vahüxie quename nehesie camieme 'utaitü, mücüta pücamarivani Cacaüyarisüa miemete niuqui tuayamete vahüxie.

¹⁰ Yunaitü memüniuquixi Yuri Tevi hepaüsita, mecaniyüvaveni memüteheuyehüviyarienicü. Perusü que mü'ane 'axa mütayüni 'Iyarü Mütiyupata hepaüsita, mücü pücauyveni müreyehüviyarienicü.

¹¹ Quepaucua xemanuhapanieni tuquipa miemete vahüxie te'aitamete heiserie memexeiyca vahüxie, xepücauy'iyaritüaca quepaü xemütetiniuni yuhesie mieme, que xemutiyuane. ¹² 'Anatitü 'Iyarü Mütiyupata müpaü pütixe'üquitüaca que müreyeveve müpaü xemutiyuane nicü.

Tevi müxicutücai 'asimücataimacai

¹³ Hicü teüteri vasata 'üvetü xevitü müpaü tintahüave, Ti'üquitame, yaquetineutahüavi ne'iva münesi'ütüanicü tita nehesie mütiñaque taquemasi tita mütatiucu'eiriri. ¹⁴ Quesusi müpaü tintahüave, Neuxei, que mü'ane xe'isücame pünesi'ayeitüa xepini nemütisananicü. ¹⁵ Hicü müpaü tinivarutahüave, Xequeneyucuerivayurieca naimecü, xequeneyü'üviyani capa xeteyucahive'eriecacü 'axa müti'anecü. Piniteya ranuyuhayevacacu pücatucari. ¹⁶ Hicü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruti'üquitatüyani müpaü 'utaitü, Tevi müxicutücai cuie nexeyacaitüni cuini mieme mütiutixuxuavitüvacai. ¹⁷ Hicü müpaü tiniyücühüavecaitüni

yu'iyarisie, Qesü nepüiyurieni. Tixaü nepücarexeiya haque nemeiti'uta netüricu. ¹⁸ Hicü müpaü niutayüni, Tamüsü 'ipaü nepütiyurieni. Nepica'una necaxetunite, 'epapame masi nepütivevieni. Mana nepeiti'uta netüricu nepinite. ¹⁹ 'Anari ne'iyarisie müpaü nepütinecühüaveni, Ne'iyari 'acu, vaüca pinite pecatiniuti'uta müxa viyarisie mieme. Quene'uxipieca quetinecuaca quetine'ieca pe'atemavietü. ²⁰ Perusü Cacaüyari müpaü tinahtüave, Cari 'asipepucatimate. Hicü tücacüta 'a'iyari pepütavaviyarieni. Tita pemütiuti'utaxü, que mü'ane piniteya pürayani 'ana. ²¹ Yaxeicüa cani'aneni que mü'ane yuhesie mieme müyuti'usiri vaüca, peru mücaxicu Cacaüyari que mütxeiyä.

Que mücareyuevese müyu'iyaritäacacü müyumuinanicü
(Mateu 6:25-34)

²² Hicü müpaü tinivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamate, 'Ayumieme müpaü nepütixecühüave, xepücayu'iyaritäaca yutucari hepaüsita que xemütecuan, yuvaiyari hepaüsita que xemüteyutiqemaritüani. ²³ 'Icuai xeicüa pücatucari, 'ixuriqui xeicüa pücaravaiyari. ²⁴ Xequenivara'erivani cuasari. Mepüca'uca'e mepüca'isana. Caxetuni 'iqui mepücahexeiyä. Cacaüyaritütü catinivamicuani. 'Viquixi que memüte'aye'axe, xeme cuini mieme masi xecate'aye'axe. ²⁵ Que mü'ane xeme yu'iyaritäatü püyüve 'e'utevitü mayuyeitüani xüca 'esi'utevini. ²⁶ Mericü 'esiva xeicüa xüca xecayüvaveni, titayari xeteyu'iyaritäa naimecü.

²⁷ Tuturi xequena'erivani, que mücativita que mücatisa'a. Peru 'ipaü nepütixecühüave, Sarumuni cuini mieme visi que mü'anecai, visi pücaranacatücaü vahepaü ni xeimepaü 'icü tuturi. ²⁸ Mericü xüca Cacaüyari müpaü tiqemaritäaca 'üxa 'üsita mieme hicü muxuave 'uxa'a huxunuta meucaxüriyani, masi yemecü catixequemaritäaca xeme. Cari 'esiva xeicüa yuri xepüte'erie. ²⁹ Tita xemütecua'acü xepüca'ayumiemetetüni, tita xemüte'iecü meta, xepücamuinariae. ³⁰ Teüteri naisarie cuipea miemete 'ipaü 'aneneme nai mepücuvaütüve. Xeme xe'uquiyari masi müpaü pütimate xemeiyehüvacü 'icü. ³¹ Xemesü xequeneyuvaüriyani Cacaüyari tixe'aitüvame mühücütünicü. Müpaü xeteyurietü, 'icü nai xepümüqienitari.

Que mütiiti'uta taheima mieme
(Mateu 6:19-21)

³² Nemuxasima sepa xemücayumüire, xepücaheumamaca. Xe'uquiyari caniyuvaüriyani mütxepitüanicü tita mürexeya ti'aitametütü. ³³ Xequetenetuaca yupinite, xeteyuparevietü xequeteneyumicuan. Xequenanuhuri tumini maname mücaye'irive. Taheima xequeneuti'uta tita mücatixüve, haque tinavayame 'aura mücaheyeica haque cuiisi mücareticuitamava. ³⁴ Haqueva xemeiti'uta, manata miemecü xe'iyari yacani'anemücü.

Ti'uximayatame mücaha'arisie

³⁵ Xequeneyuha'aritäaca xe'ayühüatücaütü xecüxeme tacacu. ³⁶ Xemeta teüteri vahepaü xequeneyüaca yucusiyari memücuevie. 'Asimecatemaitü quepaucua neüquiyä 'ixüararipa mayeyani, mecanicuevieca cuitüva memütheueyepienicü nuayu 'itupari heyütüayu. ³⁷ 'Aixüa mecani'itüarietacuni müme te'uximayatamete xüca vacusiyari nuame varetaxeiyä me'ayeneniereme. Yuricü nepütixecühüave, panuyühüani, mexa 'aurie püvacuyasaxüani, mana 'uyeicatü pütivamini. ³⁸ Sepa tücari hixüapa sepa yuimuana munua, müya meteyuriecacu xüca varetaxeiyä, 'aixüa mecani'itüarietacuni müme. ³⁹ 'Ipaüsü xequetenemaica, xüca queicame müpaü timaicaque quepaucua tinavayame munuaniquecai, püca'ipitüaniqueyu meutahanicü quitana. ⁴⁰ Xemeta xequeneha'arisieca. Quepaucua necanuaximeme xemünesi'erieca, Yuri Tevi que nemütiteva, 'ana necaninuamücü.

Ti'uximayatame yamücatamicie
(Mateu 24:45-51)

⁴¹ Hicü Pecuru müpaü niutayüni, Ti'aitame, 'icü 'üxasi hepaüsita peti'üquitatü tame petatixata, nusu pepüvaxata yunaime. ⁴² Ti'aitame müpaü rehüave, Qui cusiyari que mü'ane pühüritüani yuquie quiecatari vacü, tucari 'aye'ayu müvati'inüasirienicü va'icuai. Que mü'ane yamücatamicie, que mü'ane mütiyumate, mücü canihüritüarietacümüc. ⁴³ Mücü ti'uximayatame 'aixüa cani'itüarietacümüc xüca cusiyarieya nuame 'itaxeiyä müpaü tiyurieneme. ⁴⁴ Yuricü nepütixecühüave, yupini nai hepaüsita pütihüritüani. ⁴⁵ Me xüca mücü ti'uximayatame müpaü tiyüchühüaveni yu'iyarisie, Necusiyari 'epüreutevi canuavetü, xüca varutivatüyani te'uximayatamete 'uquisi 'ucari, xüca ticucuaneni xüca cu'ieneni xüca taveneni, ⁴⁶ mücü ti'uximayatame cusiyarieya caninuamücü quepaucua müca'icuevie, yapaucua quepaucua 'asimücatimate ti'uximayatame. Hixüata piviteni, pipitüani yamemücatecahu vahepaü. ⁴⁷ Mücü ti'uximayatame yamütimaicai que mütinaquecai cusiyarieya, peru mücayucuha'aritäa 'asimücatiuyuri que mütinaquecai, mücü cuini mieme

canicuveiyaxüamücü. ⁴⁸ Que mü'ane püta 'asicatimaitü yamütiuyuri para mücuveiyaxüanicü, 'ayüveca xeicüa pücuveiyaxüani. Que mü'ane vaüca mütiümüque, mücü vaüca pütitaviyarieni. Que mü'ane vaüca mühürütüarieni, vaüca masi pütitaviyarieni.

Quesusi hixüata que mütiwasana
(Mateo 10:34-36)

⁴⁹ Ne necaninuani tai nemeucahüanicü cuiepa. Xücate 'utinaisienique tüma. ⁵⁰ Peuyevese nema'ivarienicü nemümierienicü, tevi que müranucanamiapäu hacü quepaucua muca'üyarie. Haveri mieme nepütiuca'eniva mexi ca'aye'ave. ⁵¹ Que xetecu'eriva nemunuacü nevapitüanique cuiepa memütama 'aixüa memüteyuxeianicü. Tixaüsietü, 'ipaü nepütixecühüave, hixüata nemüvasanacü püta nepunua. ⁵² Hicü 'uxa'atüni yu'auxüvitü xei quiyarita miemete hixüata mepüyusanani yuhaicatü yuhutame mevaraye'unietü, yuhutatü yuhaicame mevaraye'unietü. ⁵³ Hixüata mepüyusanani 'uquiyarieya 'eye'uniecacu yunive, nu'aya 'eye'uniecacu yu'uquiyari, varusieya 'eye'uniecacu yunive 'uca, nu'aya 'eye'uniecacu yuvarusi, yumu'e'ema me'ayuye'uniecacu.

Titayari xecate'i'inüata 'icü tucarisie mieme, que mutayü
(Mateo 16:1-4; Maricuxi 8:11-13)

⁵⁴ Hicü müpaü tinivarutahüave teüteri, Quepaucua xemixeyia haivitüri 'e'a'enirümeme tau macayuyüipiquesie, cuitü xeputiyuane quename caviyerüme. Müpaü pütüiyünitü. ⁵⁵ Quepaucua taserieta mu'eca, müpaü xeputiyuane quename 'uxüca. Müpaü pütüiyüni. ⁵⁶ Xeme yacü xeicüa xecaniyüaca, xepi'inüata cuie que mütiyuxexeyia muyuavi meta. Titayari xecate'i'inüata 'icü tucarisie mieme.

Queneünütüa masixaneta, que mutayü
(Mateo 5:25-26)

⁵⁷ Titayari yücümana xecateheitimaivave tita mütheiserie. ⁵⁸ Quepaucua 'isücomesüa pemanuharieni, huyeta xe'uhütü queneünütüa 'axanetame masixünacü, capa 'isücame hüxie masihe'atüanicü, 'isücame capa masiyetüanicü tupirisüa, tupiri capa masi'anutahüanicü casariyanata. ⁵⁹ Müpaü nepümaticühüave, muva pepücaveyeicani mexi pecati'atuave naimecü.

13

Xüca xecate'uhayeva que xemüteyurie, xecanicuicuni, que mutayü

¹ Mericüsü hipatü 'ana me'u'axüaca metenitaxatüani Carereyatarı vahepaüsita, Piratu mütiuta'aitaxü memücui'ivacü mexi metemavatüvecai. ² 'Iya müpaü tinivacühüaveni, Que xetecu'eriva. Müya memüte'ucuinixücü que metemasiücü, quename mümetütü masi yemecü 'axa meteyuriecai, hipatü Carereyatarı yunaitü 'axa que memücate'uyuri. ³ Pücatixäü. Masi müpaü nepütixecühüave, xüca xecate'uhayeva que xemüteyurie xeme, vahepaü xecanicu'ivacuni yunaitü. ⁴ Müme meta tamamata heimana 'atahaicatü memüyupamecai vahesie mucave mücü tuxi Siruhesie müvarucui, que xetecu'eriva müme vahepaüsita. Que metemasiücü quename masi cuini mieme vahesie rahüivacai, hipatü teüteri Querusareme memütama yunaime vahesie que mücarahüivacai. ⁵ Pücatixäü. Masi müpaü nepütixecühüave, xüca xecate'uhayeva que xemüteyurie, yaxecüa xecanicu'ivacuni yunaitü.

Cüye müca'utixuaverixü hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

⁶ Mericüsü 'icü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tini'üquitacaitüni. Tevi 'aniucateitüni cüye muca'iteüritaxü yuharaverita. Mana n'axecaitüni 'icuaxi cuvauetü çhiesie mieme. Cacanitaxexeyiacaitüni. ⁷ Hicü haraverita mühürütüariecai müpaü tinitahüave, Camüsü haica viyari nepeucyeyixüa 'icuaxi necuvaenetü 'icü çhiesie mieme. Nepüca'itaxeyiave. Quenahüva, titayari cuie tisevixima xeicüa. ⁸ Peru tihüveme müpaü tinicühüaveni, Cusiyari 'icü visie queneuhayeva xeicüa, mexi hetüana nehecuieviyatüyani mexi havunu nehavivietüyani. ⁹ Xüca 'utixuavere 'aixüa püyüni. Me xüca catixaütüni, tepehüani que pemaine.

Quesusi que mürenayehüa 'uca 'uxipiya tucariyarisie

¹⁰ Mericüsü 'uxipiya tucarisie tini'üquitacaitüni heiva xeime tuquita. ¹¹ 'Uca mana nayecateitüni cacayari 'axa mü'ane miviyacai tamamata heimana 'atahaica viyari 'iveranariyatü. Nanacatusicaitüni, püca'yüvecai müyutaseiryacü naima. ¹² Hicü Quesusi 'ixeyiaca yu'aurie 'itahüaveca müpaü tinitahüave, 'Uca pepuxünie que pemütiveranica. ¹³ Hesüena 'utimecu yapaucua niutaseire. 'Aixüa nainecaitüni Cacayari hepaüsita. ¹⁴ Hicü tuqui va'üya ha'atü Quesusi menayehüacü 'uxipiya tucarisie, müpaü tinivarutahüave teüteri, 'Ataxevitü tucari puxuave quepaucua meuyevese yamüti'uximayacacü. Mücü tucarisie 'ayumieme xequene'axeni xequenayexürivani, peru 'uxipiya tucarisie pücatixäüsietü. ¹⁵ Hicü Ti'aitame müpaü tinita'eiya, Cari xeme yacü xeicüa xepüyüa. Yuxexütü xeme

'uxiipiya tucariyarisie xecatevaxüna yupuixisixi yupuxuri haque memacuvü, xecatevare-hapana xecatevaharitäva. ¹⁶ 'Icü 'uca 'Apurahami caninu'ayatüni, peru Cauyumarie necuviecaitäni tamamata heimana 'atahaica viyari. Careuyevese 'uxiipiya tucarisie müxünarienicü 'acuvietü. ¹⁷ Müpaü 'utayücu meniuyütiteteviya yunaitü memeye'uniecai, hipatü teüteri yunaitü meyutemamaviecacu nai que mütiyurieneacäcü marivemecü.

Musitasa 'imüariyari hepaisita ticuxatätü, que müti'üquitacai

(Mateu 13:31-32; Maricuxi 4:30-32)

¹⁸ Hicü müpaü niutayüni, Qeri ti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. Que 'aneme 'üquisicayari nexatätü nepihecüatani. ¹⁹ Musitasa 'imüariyari paü cani'aneni. Tevi 'enütüca yuharaverita neicaxürieni. 'Utavereca cüye nayani. Viquixi taheima miemete meniyuti'ituatüvacaitäni mamateyasie.

Pa cuxanariyame hepaisita ticuxatätü, que müti'üquitacai

(Mateu 13:33)

²⁰ Hicü tavari müpaü niutayüni, Que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu, que 'aneme 'üquisicayari nepihecüatani. ²¹ Pa cuxanariyame paü cani'aneni. 'Uca 'enu'üca nitimuina pa mütiyariyarisie haica 'axuvayarisie, 'ariqueque naitü niuticuxanare.

Quitenie 'esimayeve

(Mateu 7:13-14, 21-23)

²² Hicü quiecarite 'emacuyeyesie 'esimüyeyesie caniyueicacaitüni ti'üquitatü, Qerusareme 'uyemietü. ²³ Mericüsü xevitü müpaü tinita'ivaviya, Ti'aitame, hipatü xeicüa metetavicueisitäriexime. 'Iya müpaü tinivarutahüave, ²⁴ Xequeneyumexüitüaca xemeutahaxüanicü quitenie 'esimayevasie. Müpaü nepütixecühüave, 'arique yumüiretü meneutahaxüacucacuni peru meniyutatexicuni. ²⁵ Quiecame 'anucuqeme quepaucua müreunani quitenie, 'ana xeme tacua xeniyuhayevacuni 'itupari xeyüitüatüvetü müpaü xe'utiyaütü, Ti'aitame 'acu, quetatineuyepiri. Peru mücü müpaü tinixetahüavimücü, Ne nepücaxemate haque xememiemete. ²⁶ 'Ana xenisutüacuni müpaü xe'utiyaütü, Tame 'ahesüa tepütecucacai tepüte'iecai, 'ecüta tacaye 'ütüa pepüti'üquitacai. ²⁷ 'Ana müpaü tinixetahüavimücü, Nepücaxemate haque xememiemete. Nehesüa xepücamiemete, xequenutayeixüa. Cari yunaitü yaxepüteyurie que mücatiheiserie. ²⁸ Mana xeniütisuanacuni xecaniyutaquevecuni, quepaucua xemüvaxeiya 'Apurahami 'Isahaqui Cacuva texaxatamete yunaime mana me'u'uvame haque Cacaüyari müre'aita, xeme püta xe'anuyexüriyayu. ²⁹ Tau matineicasie miemete macayuyüipiquesie miemete mecani'axüacuni, taserieta miemete ta'utata miemete mete'axüani meta. Mexa 'aurie menayaxicuni haque Cacaüyari müre'aita. ³⁰ Camüsü, hicü miemete 'imatüremete, hipatü müme 'ana mexüacate mecanacünicuni, hicü miemete mexüacate meta, hipatü müme 'imatüremete mecanacünicuni.

Quesusi yuhiverietü que mutayü Qerusareme quiecatari vahepaüsita

(Mateu 23:37-39)

³¹ Mericüsü 'ana Pareseusixi hipatü hesüana meniu'axüani müpaü mete'icühüavetü, 'Uma quenemie, Herurexi pümasimemücü. ³² 'Iya müpaü tinivarutahüave, Müpaü xequetenehüaviyu nesimariutame, Neuxei, ne hicü 'uxa'a nepüvaranuyenü'avani cacaüyarixi 'axa memü'anene memüvatixünacü teüteri, nepüvaranayexürieni tecuicucate. 'Ayeimana nepaye'atüarienitütü. ³³ Mücü xeicüa, neuyeveca hicü'uxa'a nemücuycanicü varie meta. Vaüriyarica peuyevese yunaitü texaxatamete memücüi'ivacü Qerusareme, xaüsie pücatixaü. ³⁴ Qerusareme, Qerusareme, 'ahesie quiecatari mecanivacua texaxatamete, mecanivatituauxani müme 'ahesüa memeyenü'ariva. Müixa que nemütivacuxeürimücücai 'anivema, vacana yupixüxüisi que mütiyacuxeürivapaü yu'anatüa. Mepücayuvaüriyacai. ³⁵ Camü xequi pücu'eiriva 'uyemavetü. 'Ipaü nepütixetahüave, tavari xepücaneisixeiya mexi tucari cami'ave quepaucua müpaü xemutiyaneni, 'Aixüa que ticühüavarüvani que mü'ane Ti'aitamesüa miemetütü munua.

14

Quesusi que mürenayehüa tevi meuhatücatei

¹ Mericüsü Quesusi xeimesüa ninuani 'uxiipiya tucarisie ticuanique. Mita'ini teüteri va'uquiyarima canixevitütücaitäni Pareseütütü. Müme menihupiecaitäni. ² Hicü tevi meuhatücatei huxiena nacateitüni. ³ Quesusi müpaü tinivaruta'ivaviya müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai Pareseusixi meta, Catitauniva 'uxiipiya tucarisie menayehüanicü tevi, pücatauniva nusu. ⁴ Müme cayuvatü meniumacaitüni. Hicü ticuicame 'umayüaca nenayehüani neinü'ani. ⁵ Hicü müpaü tinivacühüaveni, Xevitü xeme xüca puxuya

heucaveni müvativaxavasi, ya puixiyea xüca heucaveni, cuitü cativatihana 'uxipiya tuclarisie. ⁶ Mepüca'yüvavecai tixaü memutiyanenicü 'icü hepaüsita.

Neüquiya 'ixüaramete

⁷ Hicü varuxeyiaca que memütehenuyexeyiaca haque masi 'aixüa mü'anenecai memayaxecü, 'üxasi hepaüsita ticuxatatu tinivaruti 'üquitüatüyani müme memuta'inierie. Müpaü tinivarutahüave, ⁸ Quepaucua tevi müxeta'inieni neüquiya 'ixüararipa, haque masi 'aixüa mü'ane, mana xepüca'ayaxiqueni. Cauca xeime masi ve'eme 'uta'inie, 'ecü 'esiva peve'emetücacu xeicüa. ⁹ 'Ahesüa nuame que mü'ane müxe'uta'ini müpaü pümaticühüaveni, Queneupitüa 'icü püta 'ena mayerünicü. 'Ana 'ecü pe'ateviyatü 'imatüreme 'üpariyasie pe'acaitü pepayani. ¹⁰ Masi quepaucua pemüta'inierieni, mana quenayexi 'imatüreme 'üparisie. Quepaucua munuani que mü'ane mümasi'uta'ini, müpaü pümatitahüave, Nehamicü, 'uma püta quenayexi 'aurava 'ura. 'Ana visi püraniuvani 'ahepaüsita yunaime 'ahamatü memuta'inierie vahüxie. ¹¹ Yunaitü tixaütü metehümetüme memayueitüva, tixaü mecatehümetütü mecanayeitüariacunü, peru que mü'ane tixaü catihücütüme mayueitüva, mücü tixaütü tihücütütü canayeitüariemücü.

¹² Hicü müpaü tinitahüave que mü'ane mita'ini, Quepaucua 'icuai pemüvevieca ya tuca ya taicai, pepücava'inieca 'ahamicuma 'a'ivama 'amarema 'auravatori memeuca'u xeicüa, tavari capa müme memasi'uta'inienicü, capa perapiniyariyecacü. ¹³ Masi quepaucua 'icuai pemüvevieca, queniva'inieca müme memümamave memümamavavaqui memühurietüca memacücüpe püta. ¹⁴ Müme tixaü mepücatehexeieya cümana tavari memümate'apiniriecacü. Müpaü petiyurienetü 'aixüa pecani'itüariemücü, tavari pepürapiniyariyecacü quepaucua manucü'uni müme heiseriemecü yamemütecahu.

'Icuai mariveme hepaüsita ticuxatatu, que müti'üquitaca

¹⁵ Hicü memuta'inierie xevitü, 'icü 'u'enieca, müpaü tinitahüave, 'Aixüa cani'itüariECA que mü'ane mürecuani haque Caca'yari müre'aita. ¹⁶ Peru Quesusi müpaü tinicühüaveni, Xevitü tevi 'icuai nüvevieni mariveme. Yümüreme nivaruta'inieni. ¹⁷ Hicü tucari 'aye'acu memütecuanicü, neinü'ani yuhesüa mieme ti'uximayatame müpaü tivatahüave memuta'inierie, Xequenacüni, hicürixüa pücuha'arisie. ¹⁸ Hicü yuxexuitü yunaitü meniuyuti'imatücüne. Xevitü meri müpaü tinitahüave, Cuie nepenanai, peuyevese nemixeyimiecü. Nepüca'yüve nemümiecü, quenereuyehüviri. ¹⁹ Xevitüta müpaü titahüavixü, Puixisixi nepüvarenanai 'auxüme yutayari. Nevareta'inüataque nepümie. Nepüca'yüve nemümiecü, quenereuyehüviri. ²⁰ Xevitüta müpaü titahüavixü, 'Uca nepuvitütüarie, 'ayumieme nepüca'yüve nemümiecü. ²¹ Hicü ti'uximayatame nuaca müpaü tinitahüave yucusiyari. Hicü quiecame 'uyeha'aca müpaü tinitahüave yuhesüa mieme ti'uximayatame, Cuitü quiecarisie quenemie caye 'utüa huyeta. Memümamave memümamavavaqui memacücüpe memühurietüca quenivaravitüqui 'uva. ²² 'Arique müpaü niutayüni ti'uximayatame, Cusi-yari, que pemütüta'aitaxü yanepütüiyuri. Mepücahüpüne cuxi. ²³ Hicü cusiyarieya müpaü tinicühüaveni yuhesüa mieme ti'uximayatame, Huyeta quenemie tesariya que mütiucumane, vaüriyarica quenivarepütüa memahucü nequita memütahüneçü. ²⁴ 'Ipaü nepütixecühüave, müme memuta'inierie, ni xevitü müme pücahe'inüata ne'icuai.

Que müraye'axe xüca Cürisitusie tiviyani

²⁵ Mericüsü yumüiretü teüteri 'utümana meniuhucaitüni. Ta'aurie 'aveca müpaü tinivarutahüave, ²⁶ Xüca nehüsüa nuani, xüca cava'uxive'erieca yu'uquiyari yuvarusi yü'üya yütüriyama yu'ivama, xücate ca'ixive'erieca yutucari meta, püca'yüve nehüsüa mieme tiyü'üquitüvame mayueitüvanicü. ²⁷ Que mü'ane müca'yüvavüriya curuxisie mümierieni, que mü'ane nehamatü müca'uyeica, mücü püca'yüve nehüsüa mieme tiyü'üquitüvame mayueitüvanicü. ²⁸ Xevitü xeme xüca tuxi tavevimücüni, mana carayerüni merie titi'inüataque que müraye'aca, xüca heixeyiani cümana minüni, me xüca catixaütüni. ²⁹ Simiyenituyari taveiyeyu, yutatexieyu minünicü 'aixüa püca'yüni, yunaitü mecanitinanaimatücüne memüneniere ³⁰ müpaü me'utiyaütü, 'Icü tevi qui caniusütüani, püyatatexie püca'inü. ³¹ Xeime cuiepa ti'aitame xüca yemiximeni xeime ti'aitamematü memüyutacuinicü, mana meri carayerüni, müpaü tiyücühüavetü tamamata miriyari varavitütü xüca 'acu yüveni menucunaquecü 'iya xei teviyari miriyari varavitütü hepana mamie. ³² Me xüca catixaütüni, teva heyeicacacu cuxi neüquixivieya, nü'arisixi penunü'arieni, pitavavirieni 'aixüa memüteyuxeyanicü. ³³ Yaxeicüatari yunaitü xeme xüca yupinite nai xecate'ucu'eirieni, xepüca'yüvave nehüsüa miemete teyü'üquitüvame temayueitüvanicü.

'Una hamuritü que mürayueitüa
(Mateu 5:13; Maricuxi 9:50)

³⁴ 'Una 'aixüa cani'aneni. Xücate 'una hamuritü 'ayanique, titacü ra'usiüreqeyu 'unatütü.
³⁵ Aixüa cacani'aneniqueyu ciepa meviviyanicü ni xasipa. Nanuyehüiyamücü xeciüa.
 Xaütü netü mu'enaxü que'u'ena.

15

Muxa meuyevecai hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai
 (Mateu 18:10-14)

¹ Mericüsü müme cuviyexunusie mieme memüteyutuyari 'axa teyuruvamete meta hesüana meni'axecaitüni yunaitü me'i'enenique que müticuxatacaicü. ² Hicü Pareseusixi, müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai meta, meniniuquixiecaitüni müpaü me'utiyaütü, 'Icü 'axa teyuruvamete canivanaqui'erieca, vahamatü tinecuaca.

³ Hicü 'icü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruta'üquitüani müpaü 'utaitü, ⁴ Xevitü xeme xüca xei sienituyari varexeiyani yumuxasi, xevitü xüca heuyeveni, mana 'üxapa cativacu'eirieni hipame nauca teviyari heimana tamamata heimana 'atanaucame, cativau-mie meuyeve, 'itaxeiya-meque xeciüa pütihayeva. ⁵ Yuteva hetaxeiya-me, yunaiparie heicuyeme niyemieni yutemavietü. ⁶ Yuquie nuame nivacuxeürimücü yumarema 'auravatari yunaime müpaü tivacühüavetü, Xemeta xequeneyutemamavieca nehepaü, ne-meitaxeicü nemuxa meuyevecai. ⁷ Müpaü nepütixecühüave, hepaüna meyüatü, cuini mieme mecaniyutemamavieca taheima quepaucua xevitü müti-hayeva 'axa tiyurienetü. Nauca teviyari heimana tamamata heimana 'atanaucatü heiseriemecü yamemütecahu tixaü memücateheuyehüva memütehayevacü 'axa meteyurietü, müme vahepaüsita 'esiva xeciüa mepüyutemavie.

Tumini meuyevecai hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

⁸ 'Uca xüca tamamata tuminiyari hexeiyani pürata tuminiyari, xei tuminiyari xüca heuyehüani, catitaiya cüxeme, caracu'itieni yuquita, 'aixüa 'anemecü caticuvauni. 'Itaxeiya-meque pütihayeva. ⁹ 'Itaxeiya-me nivacuxeürimücü yumarema 'auravatari yunaime müpaü 'utaitü, Xemeta xequeneyutemamavieca nehepaü, netumini nemutaxeicü ne-meyehüacai. ¹⁰ Müpaü nepütixecühüave, yaxeciüa Cacaüyarisüa miemete niuqui tuayamete temavierica mecanexeiyani, quepaucua xevitü müti-hayeva 'axa tiyurienetü.

'Uquirasi nu'aya meuyevecai hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

¹¹ Müpaü niutayünita, Tevi yuhutame nivarexeiyacaitüni yunivema. ¹² Hicü mutaya müpaü tinitahüave yu'uquiyari, Ne'uquiyari, 'apinisie mieme mücü quenetineyuturi nehiesie mieme mayanicü quepaümetü nehiesie müti-naque 'apinitücai. ¹³ 'Ana yupini tinivayeturieni yuhutame yunivema. Hicü yapaümexa 'anucayacu mutaya nai tiu-cuxeüricea teva caneyani xeime cuieyarisie. Yupini catineuyehüani mana yacü xeciüa. ¹⁴ Mericüsü nai tiutixütüacu, haca niutaveni cuini mieme mücü cuieyarisie. Reyehüatü nayani. ¹⁵ Hicü mana quecamesüa nuaca hesiana tinuiviya. Mücü neinü'ani tuixuri müti-varemicuanicü cuiepana. ¹⁶ Huxaimütü nihive'eriecaitüni tita memütecuacai tuixuri vapinuripaü 'aneneme, peru ni xevitü pücatimi. ¹⁷ Mericüsü 'uca'iyaritü nayani. Müpaü niutayüni, Ne'uquiyarisüa miemete te'ivamete pa mepex-eiya 'anuyuhayevacame, ne masi 'uva nepümüxime hacacü. ¹⁸ Nepüyemie mecuxi ne'uquiyarisüa. Müpaü nepüreitahüave, Ne'uquiyari, 'axa nepütuyuri. Taheima macave yamücahainesie, 'ecüta yapemücahainesie nepütuyuri. ¹⁹ 'Aixüa nepücatiuca'iyari, heiserie nepücahexeiya para hutarieca 'anive nemayanicü. 'Ahesüa miemete te'ivamete va-hepaü xeciüa quenetinepitüaca nemünehayevacü. ²⁰ Hicü yucuha'arituaca yu'uquiyarisüa neyani. 'Eteva cuxi 'amiecacu 'uquiyarieya nixeiya, nitinenimayata. 'Utanausaca 'enucunaqueca 'enacaviyatücaitü ni'iseni. ²¹ Hicü nu'aya müpaü tinitahüave, Ne'uquiyari, 'axa nepütuyuri. Taheima macave yamücahainesie, 'ecüta yapemücahainesie nepütuyuri. 'Aixüa nepücatiuca'iyari, heiserie nepücahexeiya para hutarieca 'anive nemayanicü. ²² 'Uquiyarieya masi müpaü tinivarutahüave te'uximayatamete, Xeiya 'aixüa, 'ixuriqui masi 'aixüa mü'ane herie mieme xequenayehuri xequenacatütüa, hanira xequeneucamaniri mamayasie, cacai meta 'ücyasie. ²³ Xequenehanuyu siqueru müvaiya 'aixüa mü'ane, xequeneumi'a. Tetcuatü tepütatemamavieca. ²⁴ 'Icü nenive 'umüme nene'eriecaitüni peru nanutanieri, neuyevecaitüni peru niutaxeiyarieni. 'Ana meyutemamavietü menacüne yunaitü.

²⁵ Mericüsü masicaya xaüsie neyeicacaitüni. 'Amietü, qui 'aurie 'uyeicatü, niva'eniecaitüni xavererusixi vainarurisixi. ²⁶ Yu'aurie 'itahüaveca ti'uximayatame xeime, nita'ivaviya que reyüane. ²⁷ Mücü müpaü tinicühüaveni, 'A'iva caninuani. 'A'uquiyari canimieni siqueru müvaiya 'aixüa mü'ane mitanaqui'ericü 'aixüa reu'eriecame. ²⁸ Hicü masicaya niuyeha'ani, pücayuvatüriyacai meutahanicü. 'Uquiyarieya vayeyaca nicunütüvaca'itüni. ²⁹ Müpaü tinitahüave yu'uquiyari, Neuxei, müixa viyari netini'uximayacaitüni 'ahesüa, hicü cuxi netini'uximayaca. Ne hasuacu

nepūcamasicu'imaiyacai, yanepūticamiecai. Peru ne hasuacu capūra nunusi pepūcanesimive, nemarema vahamatū nemūnetemaviecacū. ³⁰ Hicūri 'icū 'anive ninuani 'atumini nai hetixūtūaca 'ucaravesixi vahesie. Cari siqueru mūvaiya pepumi hesiena mieme. ³¹ Hicū 'uquiyarieya mūpaū tinitahūave, Nenive, 'aheyemecū nehesūa peniucani. Nepini naitū catini'apinitūni. ³² Neuyevacaitūni temūtatemamaviecacū. Camūsū 'icū 'a'iva 'umūme neni'eriecaitūni, peruri panutanierixū punua. Meuyevcai niutaxeiyarieni.

16

Ti'uximayatame yamūcaticamiecai hepaūsita ticuxatatū, que mūti'ūquitacai

¹ Mūpaūta tinivarutahūave teyū'ūquitūvamete, Tevi mūxicutūcai caneixeyacaitūni ti'uximayatame mūhūritūariecai quiyacū. Mūpaū tinitahūavarieni quename ti'uximayatame pini reuyehūaximecai. ² Hicū yu'aurie 'itahūaveca mūpaū tinitahūave, Titayari niuqui neti'enie 'ahepaūsita. 'Inūari queneneutaveviri 'ahūritūaricacū. Nepūcamasipitūani tavari pemūhūritūaricacū. ³ Hicū yu'iyarisie mūpaū tiniyūcūhūavecaitūni ti'uximayatame, Que netiyurienei. Necusiyari nehūritūarica pūnesinavairieni. Nepūcatūrūcaūye para nemūti'ivanenicū ne'inetū, nepūneteviya 'icuevaricū. ⁴ Hicūrixūa nepūretima que nemūtiyurienei quepaucua nemūpasieni quepaucua nemūcatihūritūarieca para hipame vaquita nemūnaqui'erivanicū. ⁵ Hicū yuxexeuime varahūavixūaca mūme memūte'apicaquecai cusiyariyasūa, mūpaū tinitahūave meri munua, Quepaūmetū peuyevese para pemūrapicacū necusiyarisūa. ⁶ 'Iya mūpaū tinitahūave, Xei sienituyari tamūpuyari haseiti. Mūpaū tinicūhūaveni, 'I, 'axapa quenanhuri quepaūmemecū pema'acaye. Cuitū mana quenayexi, xeime pūta quenaca'utūa huta teviyari heimana tamamata maine. ⁷ Mūpaūta tinitahūave xeime, 'Ecūsū quepaūmetū peuyevese pemūrapicacū. 'Iya rehūave, Xei sienituyari necayari tūricu. Mūpaū tinicūhūaveni, 'I, 'axapa quenanhuri quepaūmemecū pemū'acaye maine. Xeime pūta quenaca'utūa nauca teviyari maine. ⁸ Hicū cusiyarieya 'aixūa nainecaitūni ti'uximayatame hepaūsita sepa heiseriemecū mūcayūanecai, timaitū mūyūanecacū. Hicū miemete masi metemaitū mecaniyūaca yuteūterima vahepaūsita, hecūaripa miemete yamecayūacacu vahepaū.

⁹ Neta mūpaū netinixe'utahūave xeme, teūteri yupinicū yamecateniyurieca que mūcatiheiserie. Peru xeme yupinicū hipame sequenivatemaviritūaca. Mūpaū xeteyurietū, quepaucua pini mūretipare, xemeta xecanitanacū'erivacuni haque qui mūcahexūvesie.

¹⁰ Que mū'ane yamūticamie 'esitipaūmeme tihūritūarietū, mūcū yacatinicamiemūcū xūca vaūcava hūritūarieca. Que mū'ane heiseriemecū yamūcaticamie 'esitipaūmeme tihūritūarietū, mūcūta yapūcaticamieni xūca vaūcava tihūritūarieca. ¹¹ Hipatū pinicū yamecateniyurieca que mūcatiheiserie. Xeme xūca yaxecatecahuni mūpaū 'aneme pini hepaūsita xetehūritūarietū, quepaicū pūtxehūritūani tita yuricū mūtipini hepaūsita, yaxetecahume 'erietū. Haquevasū. ¹² Xūca yaxecatecahuni xeime piniteya hepaūsita xetehūritūarietū, que mū'ane tita mūtxepini pūtxemini. Haquevasū.

¹³ Ti'uximayatame pūcayūve yuhutame vahesie mieme mūti'uximayacacū yucusiyarima. Xeime cani'uxive'eriecamūcū xeime pūta naqui'erietū, ya xeimesie tiniviyamūcū xeime pūta xani'erietū. Xepūcayūvave xemūte'uximayacacū Cacaūyarisie mieme yupinisie mieme 'axeicūa.

¹⁴ Mericūsū Pareseusixi 'icū nai meteni'enieni. Mūme tumini memūhive'eriecaicū menitave'eriecaitūni. ¹⁵ Hicū Qesusi mūpaū tinivarutahūave, Xeme yuri xecateniva'eritūaca teūteri quename heiserie xeyūa xē'utiyaatū, peru Cacaūyari pimate xē'yari. Tita teūteri mamarivaveme memūtexeiya, mūcū pūtxani'eriva, Cacaūyari que mūtxeiyā.

Que mūti'ane 'inūari niuquiyari hexeyacacu, que mūti'ane Cacaūyari ti'aitametūcacu

¹⁶ 'Inūari niuquiyari, texaxatamete vaniūqui mecani'eniecaitūni teūteri Vani canuavecacu cuxi. Nūacuque hicūque niuqui 'aixūa manuyūne pūta canicuxaxasivani, que mūti'ane Cacaūyari ti'aitametūcacu, yunaitū cuini mieme mecaniyuvaūriyani hesiena memūteviyanicū. ¹⁷ Masi pūcuaniveniqueyu muyuavi cuie meutiparecū, peru cuini mieme pūcuaniveniqueyu xei 'utūaricayari xei hūxiyari mūca'aye'anicū 'inūari niuquiyari que maine.

Qesusi que mūti'ūquitacai, memūcu'eriva vaxatatū

(Mateu 19:1-12; Maricuxi 10:1-12)

¹⁸ Que mū'ane 'icu'eirieme yū'ūya, xeime pūta mūtitvītūni, mūcū xeime pūta canicumaūvani xeime cūnaya hūcūtūtū. Que mū'ane mitivītūni 'uca mucu'eriva, mūcūta nicumaūvani xeime 'ūyaya.

Xicu Rasarumatū

¹⁹ Mericūsū tevi 'aniuyecacaitūni xicutūtū. Tataūravime nanacatūcūcaitūni, rinu 'ixuriquiyari meta. Tucaricū visi tinicuacaitūni. ²⁰ Xevitū mavetū Rasaru titevatū mana

ni'atüarivacaitüni xicu quitenie. Caneu'esacaitüni. ²¹ Nihuxaimüccaitüni, ticuaimütü tita müranacavivivecai xicu mexayasie. 'Asita süicüri me'acünea menisenacaitüni 'esaya. ²² Mericüsü mümave niümüni. Cacaüyarisüa miemete niuqui tuayamete menenutivitüni 'Apurahami 'aurie. Hicütari xicu tüümü tiucateuquie. ²³ Müquite vasata 'ucaitü neutinere 'uximatüarietü. Tevapai nixeiya 'Apurahami, Rasaruta tiuxei 'auriena 'uticaime. ²⁴ Müpaü: tiniuhüva, Ne'uquiyari 'Apurahami, quenenenimayaca, Rasaru quenanu'a hapa meiquenicü yu'itüvame cüsie münesixeriyacü nenenisie, cui nemüyüanecü 'ena taipa. ²⁵ Hicü 'Apurahami müpaü niutayüni, Nenive, quena'erivani 'aixüa 'aneneme pehexeyatü pematüacü quepauca pemaeyurica, Rasaruta yaxecüa 'axa 'aneneme hexeyatü matüacü. Mücü 'uva niunütüarieni hicü, 'ecü püta pepü'uximatüarie. ²⁶ Mücü meta, xeme tame tahixüata 'aqui 'emeucateva puseiriyarie, para müme memüca'yüvavenicü sepa memanucünicu xehesüapaitü, para vanata tahesüapaitü memüca'anacüneü. ²⁷ Hicü müpaü tinitahüave 'iya, Ne'uquiyari, nepümasivaviri Rasaru pemanunü'anicü nequemasisüa. ²⁸ Yu'auxüvime nepüvarexeiya ne'ivama. Tinhahecüatüacamücü müme, capa 'uva me'u'axüanicü mürayuti'uximatüatüre mümetari. ²⁹ Hicü 'Apurahami müpaü tinicühüaveni, Muixexi xapaya mecaneixeyani, texaxatamete vaxapa. Mequeva'enieca müme que memutiyuane. ³⁰ Iya re'eiya, Tixaü ne'uquiyari 'Apurahami. Masi xüca xevitü müquite vasata mieme vahesüa nuani, mepütéhayeva que memütëyurie. ³¹ Mücü müpaü tinicühüaveni, Xüca mecava'enieca Muixexi texaxatamete, sepa xevitü manucuquenieque müquite vasata, mepüca'yuvüriyaniquëyü.

17

Teüteri que memütëcunüitüarieni
(Mateu 18:6-7, 21-22; Maricuxi 9:42)

¹ Müpaüta tinivarutahüave yuhesüa miemete teyü'üquitüvamete, Peuyevese teüteri memücunüitüarienicü, peru xüa 'üi que mü'ane müvacunüitüani. ² Hesiena mieme masi 'aixüa püyüniquëyü xüca mata 'acatüdüarienicue cüipitüana, xüca haramarasie heucahüiyaniquë, capa 'icunüitüanicü ni xeime 'ime sepa väuca memücamariva. ³ Xequeneyü'tüviyani xeme. Xüca 'a'iva 'axa masi'uyurieni, queneunütüa. Xüca tihayevamücüni que mütiyuriencai, quetineuyehüviri. ⁴ Sepa xei tucarisie müixa 'axa masi'uyurienique 'atahutamexa, tavari xüca 'atahutamexata 'ucunuanique 'ahesüa, Nepütihayeva que nemütüyuri, utaitü, quetineuyehüviri 'ecü.

Quetanepitüaca masi väuca yuri temütë'eriecacü, que memutiyuanecai

⁵ Hicü nü'arisixi müpaü metenitahüave Ti'aitame, Quetanepitüaca masi väuca yuri temütë'eriecacü. ⁶ Ti'aitame müpaü niutayüni, Xüca musitasa 'imüariyari'ipäu 'esipemecü yuri xete'eriecaque, müpaü xepüte'itahüavequëyü xapa mana muve, Quenivatixüarieni, haramarasie queneuca'iteüsie. Yapüticamieniquëyü que xemutiyuane.

Que müreyevese yamütüiyurienenicü ti'uximayatame

⁷ Xevitü xeme xüca ti'uximayatame hexeyani mucuesanane ya muxasi müvahüene, xüca nuani ti'uximayatame retahayevame, müpaü quetitahüave, Quenaye'a xeiya, quetinecuaca. ⁸ Pücatixaü, müpaü masi cusiyari catitahüave, 'Aixüa quetineuyari para nemütüanicü ne, quene'atiquemaritüa quena'hüa quetineumicua mexi neticua'a mexi neti'ie. 'Arique mücaque pepütücani pepütü'ieni 'ecütari. ⁹ Pamüpariyusi que 'ipitüani ti'uximayatame yatiyuriencacu que mütiu'aitüarie. Tixaü xüari. ¹⁰ Xemetari yaxecüa, quepauca yaxemütëyurieca nai que xemütë'u'aitüarie, müpaü xequeneutiyuane, Te'uximayatame tecanühümetüni xecüa, tixaütü tahesie pücatinaque. Que müreyevëcai xecüa tepüte'uyuri.

Tamamata que memütë'u'itiya, cuiñiya müvaviyacai

¹¹ Mericüsü Querusareme 'uyemietü Samariya cuieyari Carereya cuieyari mayunaquecäisie niuyemiecäitüni. ¹² Xeime quiecarisie ta'aximecacu tamamata 'uquisi menencunaque cuiñiyacü memüca'itiatücatei. Teva meti'utü ¹³ meniutihivacaitüni müpaü me'utiyaütü, Quesusi 'acu, Ti'üquitame 'acu, quetanenenimayaca. ¹⁴ Varuxeyaca müpaü tinivarutahüave, Xequenehu mara'acate memüxexeyacü. Hicü me'uyehütü me'itiatücaitü mecanaçüne. ¹⁵ Hicü xevitü müme 'unierëca que müranayehüiya, pucunua 'aixüa 'utaitü Cacaüyari hepaüsita, carima 'utaniütü. ¹⁶ Niutihüximaqueni Quesusitüa pamüpariyusi 'ipitüatü. Mücü Samariya caniquëcametücaitüni. ¹⁷ Hicü Quesusi müpaü niutayüni, Tamamata mecate'u'itiya. 'Atanaucatü que meteheyunixü. ¹⁸ Hipatü mecatexave memüyuvavüriya memucunua'axüanicü para 'aixüa memutiyuane'nicü Cacaüyari hepaüsita, 'icü xaüsie quiecame xecüa punua. ¹⁹ Hicü müpaü tinitahüave, Quenanucuquëxi quene-mie. Yuri pemütüta'ericü, 'ayunieme pepütavüceisitüarie.

Quepaucua tucari maye'aniquecai para Cacaüyari misutüanicü ti'aitatü
(Mateu 24:23-28, 36-41)

²⁰ Mericüsü Pareseusixi menicu'ivaviyacaitüni quepaucua maye'aniquecai tucari para Cacaüyari misutüanicü ti'aitatü. Müpaü tinivarutahüave, Tanieretü xeicüa 'asipücaretimani quepaucua misutüani ti'aitatü Cacaüyari. ²¹ Pücaüveni müpaü mütayüni, Camü 'ena, camü 'uma. Que müti'ane Cacaüyari ti'aitametüacu, 'ari xesata canisutüani ti'aitatü.

²² Hicü müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, Tucari canaye'amücü quepaucua müpaü xemutiuyaneni, Xüca tüma 'aye'anique Yuri Tevi tucarieya siquere xevitü, peru xepüca'ixeiya mücü tucari. ²³ Müpaü mepütexetahüave, Camü 'uma peyeica, camü 'ena. Xepücatayeixüani, xepücavaranuveyia. ²⁴ Merücariya naisarie que mütihecüarivie muyuavi 'umerücatü taserieta ta'utatapaitü, yaxaicüa neta müpaü nepütimasücüre naisarie netucari 'aye'ayu Yuri Tevi que nemütiteva. ²⁵ Perusü neuyevecacai meri vaüca nemüticüinecü, memünesitixani'erienicü hicü miemete teüteri neuyevecata. ²⁶ Que mütiyü quepaucua Nuhexi 'amuyeicacai, yaxaicüa catiniyümücü quepaucua netucari maye'ani. ²⁷ 'Ana mepütectuatuvecacai mepü'ietüvecacai mepüneneüquecai mepüvatavitütüvacai. 'Ariqueque tucari naye'ani quepaucua Nuhexi canuvasie meutaha. 'Ana ha tiyaca nivaruca'una yunaime meniütihauni. ²⁸ Müpaürita que mütiyü quepaucua Ruti 'amuyeicacai yapütiyüni. 'Ana mepütectuatuvecacai mepü'ietüvecacai mepütenanecacai mepütetuacai mepuca'esacai mepüquitüvecacai. ²⁹ Tucari 'aye'acu quepaucua Ruti meyetüa Surumasie, 'ana tai niucavie 'asupüre nütü, nivareuyehüani yunaime. ³⁰ Müpaü catiniyümücü mücü tucarisie quepaucua nemasiücutü nemayani, Yuri Tevi que nemütiteva.

³¹ 'Iya tucarisie que mü'ane caxetunisie macaca 'uxipietü, piniteya quita tiyepicacu, mücü 'anacayame pücativayepini. Yaxaicüata que mü'ane yuvaxata meyeica yu'ütüma pücanuani. ³² Xequeña'erivani Ruti 'üyaya que mu'itüarie. ³³ Que mü'ane müyutavicueisitüamücü niyutatümayamücü. Que mü'ane müyutatümayia, mücü niyutavicueisitüamücü yemecü.

³⁴ Yanepütixecühüave, 'iya tucarisie yuhutatü mepücahüni xei 'utayarisie. Xevitü nanutivitüquiemücü, xevitü pücu'eiriva. ³⁵ Yuhutatü mepütüxüni 'axecüa. Xevitü panutivitüquieni xevitü pücu'eiriva. ³⁶ Yuhutatü vaxata mepe'uvani. Xevitü panutivitüquieni, xevitü pücu'eiriva.

³⁷ Müpaü metenicühüaveni, Ti'aitame haque müpaü püreyüni. Müpaü tinivacühüaveni, Haque caxari meca, mana virücüxi mepüyucuxehüeni.

18

Viyura 'isücame vahepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

¹ Mericüsü 'icü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü müpaü tinivaruta'üquitüani quename heuyevese yuheyemecü müyunenevecacü, cavaüripietü. ² Müpaü niutayüni, 'Isücame xeime quiecarisie necateitüni. Cacaüyari pücamacarücai 'iya, pücava'eniecai teüteri. ³ Mericüsü 'uca cünaya mumü mana necateitüni mücü quiecarisie. 'Isücomesüa ni'axecaitüni müpaü 'utaitü, Heiserie queneneupitüa münesi'aye'unie yamücatiyurienenicü. ⁴ Müixa pücauyavaüriyacai 'isücame. Peru 'arique müpaü tiniyücühüavecaitüni, Sepa nemüca'imacarüca Cacaüyari, sepa nemücava'enie teüteri, ⁵ 'icü 'ucarasi cünaya mumü canetini'uxitüaca. Mecuxi heiserie necanipitüamücü, capa 'uta'axetü nesi'utaxütüanicü.

⁶ Mericüsü Ti'aitame müpaü niutayüni, Xecani'enieni niuqueiya que mutayü mücü 'isücame heiseriemecü yamücatiyurienecai. ⁷ Cacaüyari masi heiserie cativapitüani müme müvaranuyexei tucaricü tucaricü memitihivie. Que reutevini vaparevietü. ⁸ Yanepütixecühüave, cuitü heiserie canivapitüamücü. Masicutatü, quepaucua nemunuani Yuri Tevi nehücutütü, yuri mete'eriecame netivataxeyia cuiepa 'acu.

Pareseu tivavavirivame vahepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

⁹ 'Ipaüta tini'üquitacaitüni 'üxasi hepaüsita ticuxatatü, hipatü yuhesie yuri memüte'eriecaicü quename heiseriemecü yametecahucai, mevaxani'erietü hipame. Müme müpaü tinivarutahüave, ¹⁰ Teüteri tuquipa meneutiunixüani meyutanenevienique yuhutatü. Xevitüri Pareseu pühücütücai, xevitüta tevi cuvuyexunusie mieme mütiyetüriyari pühücütücai. ¹¹ Mericüsü Pareseu mana 'utaqueca nenevieri niyupitüacaitüni müpaü 'utaitü, Cacaüyari, pamüpariyusi nemanipitüaca hipame teüteri vahepaü nemüca'anicü ne. Müme mepütenavaya, heiseriemecü yamepücatecahu, hipame va'ütüma mepüvacumaüva, mesü 'icü tivavamepaü mepü'anene. ¹² Ne masi hutacüa nepünehaquiva xexuime semanaside, ne'ivarica naime xei tapari nepütinetua tuquita mieme, tamamata taparisie mieme. ¹³ Hicü tivavame yateva 'uvetü pücauyavaüriyacai siquere yuheima meutinierecü. Masi yutavisie yucusunatü hivericacü müpaü niutayüni, Cacaüyari 'acu, quene'avaüriya 'aixüa pemünitexeyacü, 'axa netiyuruvametüme. ¹⁴ Müpaü nepütixecühüave, mücü masi yuquie

neucayune heiserie hexeyiatü, Pareseu pücatixaü. Yunaitü tixaütü metehümetüme memayuyeyitüva, tixaü mecatehümetüü mecanayeyitüariyecuni, peru que mü'ane tixaü catihücütüme mayuyeyitüva, mücü tixaü tihücütüü canayeyitüariemücü.

*Quesusi que mütiyuri türi vahesie 'aixüa memü'itüarienicü
(Mateu 19:13-15; Maricuxi 10:13-16)*

¹⁵ Mericüsü 'asita türi mecaniva'atüvacaitüni hesüana vahesie mutimenicü. Teyü'üquitüvamete mevaruxeyiaca menivarutate'acaitüni. ¹⁶ Hicü Quesusi yu'aurie nivarutahüave türi müpaü 'utaitü, Xequenivapitüaca türi nehesisä memü'axenicü. Xepücavanenaca. Cacaüyari müya me'aneneme catiniva'aitüvametüni. ¹⁷ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, nunusi 'aixüa 'iyaricü que mütiyuvaüriya, que mü'ane hepaüna mücayuvaüriya Cacaüyari müti'aitüacacü, mücü pücatipitüarieni meixeyianicü müti'aitüacacü.

*'Uqui müxicutücai
(Mateu 19:16-30; Maricuxi 10:17-31)*

¹⁸ Mericüsü te'aitamete xevitü müpaü tinita'ivaviya, Ti'üquitame 'aixüa pemütüca'iyari, que netiyurieyu nehesisie pütinaque tucari mücaxüve. ¹⁹ Quesusi müpaü tinita'eiya, Titayari 'aixüa netüca'iyarime penetixata. Tevi 'aixüa mütiuca'iyari 'apüca'uyeica. Cacaüyari yuxevitü 'aixüa pütüca'iyari püta. ²⁰ Ecü 'aisica pepümate, xeime 'üyaya pepücacamaüvani ya xeime cünaya, pepücati'amemivani, pepücatinavayani, xeimesie pepücarahüpani peti'itavatü, 'aquemasi 'avarusi quetinivareuyehüvirieca, que manuyüne. ²¹ 'Iya rehüave, 'Icü naimesie yanepüticamie temaicüyaripai. ²² Quesusi 'u'enaca müpaü tinitahüave, Xei mieme xeicüa peuyevese yapemütüyurieni. Nai pemürexeyia quetineutua, quetinivarumicua memüamave. Müpaü petiyurime muyuavisie vaüca pepeucaqueni. 'Arique quenayaca, nehesisie quetineviyani. ²³ Hicü mücü niuqui 'u'enieca niyuhiveriecaitüni vaüca mürexeyiacacü. ²⁴ Hicü Quesusi 'ixeyiatü yuhiveriecame, müpaü niutayüni, Canicaniveni xicusixi memaye'axüanicü Cacaüyari müti'aitüvametünicü. ²⁵ Sepa mücacaniveniqueyu cameyu manuyehanicü 'ivipame hüxeyasie, peru siepüre masi yeme pücanive xicu maye'anicü Cacaüyari müti'aitüvametünicü. ²⁶ Memü'enanacai müpaü meniutiyuani, Mericüte, xüca müpaü 'aneni, quepai püyüve mütaviceuisitüarienicü. ²⁷ 'Iya müpaü tiutayü, Tita teüteri memütetexie, Cacaüyari caniyüveni. ²⁸ Hicü Pecuru müpaü niutayüni, Camü, tame tapini nai tete'ucu'eirieca 'ahesie tepüteviya. ²⁹ Müpaü tinivarutahüave, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane micu'eirie yuqui yu'uquiyarima yü'üya yu'ivama yu-marema yütüriyama, yamütüyünicü que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu, ³⁰ mücü cuini mieme masi vaüca varexeyiatü canayemücü hicü, tucari 'umamiesie 'aye'ame, tucari nücaxüve hexeyiatü canayemücüta.

*Tavari Quesusi que mutayü que mütimierieniquecai
(Mateu 20:17-19; Maricuxi 10:32-34)*

³¹ Hicü Tamamata Heimana Yuhutame yateva varevitüca müpaü tinivarutahüave, Neuxei, Querusareme teneta'axüacuni. Naitü que müre'uxa texaxatamete vaxapasie Yuri Tevi hepaüsita, naitü catinaye'amücü. ³² Necaniyetuyamücü müme memücateüterima vahesüa, necaninanaimariemücü 'axa netinitahüavariemücü, ³³ mecaneni'aüsicamacuni meha'atü. Menesicuvaxüame mecanenimiecuni. Peru hairieca tucarisie necananucuemücü. ³⁴ Müme 'asimepücatemaicai tita mütxatatai. Niuquieya masi pü'aviesiecai vahesie mieme. 'Asimepücatehetima que müticuxatatai.

*Macüpecai que müranutanierixü Quericutanaca
(Mateu 20:29-34; Maricuxi 10:46-52)*

³⁵ Mericüsü Quericu quiecarisie 'aye'aximecacu Quesusi, xevitü 'acüpetü mana huye tesita niucateitüni tivautü. ³⁶ Hicü varu'enieca yumüireme teüteri me'anuyecücame nivacu'ivaviyacaitüni que mütiyüniequecai. ³⁷ Müpaü metenitahüave quename Quesusi 'uyüximecai Nasaretitanaca. ³⁸ Hicü macüpe carima niutahiva müpaü 'utaitü, Quesusi 'acu Raviri pemünu'aya, quenenenenimayaca cuerietü. ³⁹ Mexüacate menitatieci cayuvatü müticanicü. 'Iya masi carima niutahiva müpaü 'utaitü, Raviri nu'aya 'acu, quenenenenimayaca cuerietü. ⁴⁰ Hicü Quesusi mana 'utaqueca nita'aita mahanienicü hesüana. Nuacu 'auriena müpaü tinitahüave, ⁴¹ Que matinaque nemümasiyurienicü. Rehüave, Ti'aitame, nepayeniereniqueyu. ⁴² Hicü Quesusi müpaü tinitahüave, Quenanutanierisü. Yuri pemütiuta'erücü pepanayeve. ⁴³ Yapaucua nanutaniere. Neiveiya 'aixüa 'utaitü Cacaüyari hepaüsita. Yunaitü teüteri me'ixeyiaca visi meniutiyuanecaitüni Cacaüyari hepaüsita.

¹ Hicü heutahaca Quericusie hixüata niuyemiecaitüni. ² Mericüsü tevi mana niucateitüni Saqueu titevatü. Mücü tevavamete catiniva'aitüvametücaitüni cuviyexunusie mieme, püxicütücai. ³ Nixeyamücücaitüni Quesusi que müpaicütücai, peru 'esimutevicaicü puyutatexie teüteri memüyümürecaicü. ⁴ Vahüxie 'utanausaca nitimaque xapasie mixeiyacü, mana muyeyaniquercaicü. ⁵ Hicü Quesusi mana 'uyemietü neutiniere. Müpaü tinitahüave, Saqueu, quenacamaqui xeiya. Peuyevese 'aquita nemanuanicü hicü. ⁶ Cuitü nacamaque, yutemavietü nitanaqui'erieni. ⁷ Me'ixeyaca yunaitü meniniuquixiecaitüni hepaüsitana müpaü me'utiyaütü, Cari tevi 'axa mütiyuruvasüa punua. ⁸ Peru Saqueu mana 'uvetü müpaü tinitahüave Ti'aitame, Neuxei Ti'aitame, nepini hixüata 'arücame nepütivamini memüamave. Itaricacü que nemütivacuamanacai hipame, naucamecü nepürapica. ⁹ Hicü Quesusi müpaü tinicühüaveni, Camü, 'icü quie quiecatari meputavicieisitüarie hicü. Senecatü 'icütari 'Apurahami canixiüyariyatüni. ¹⁰ Yuri Tevi que nemütiteva, necaninuani nemütivacuavenicü müme memeyexürie nemütavavicieisitüanicü.

Tamamata tumini müvaru'üitüa hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

¹¹ Mericüsü 'icü me'eniecacu tavari 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruta'üquitüani, Querusareme 'aurie meyeicacacü, mümeta müpaü memütecü'erivacaicü quename cuitü 'isütüaniquecai ti'aitatü Cacaüyari masiücütü 'ayame. ¹² Müpaü niutayüni, Tevi ve'eme münu'ayatücai teva caniyemiecaitüni xeime cuieyarisie. Mana cayerieme para yucuepa ti'aitametütü mayanicü, 'ariqueque ninuaniquecaitüni. ¹³ Hicü tamamata yu'aurie varutahüaveca hesüsa miemete te'uximayatamete, tumini nivaru'üitüani xei sienituyari yuxexuime. Müpaü tinivarutahüave, Xequetenetuaca mexi necanuave. ¹⁴ Mericüsü hesüana miemete quiecatari meni'uxive'eriecaitüni. Niucamete menivarenü'ani 'utümana müpaü me'utiyaütü, Tame tepüca'inaqui'erie 'icü müti'aitüacacü. ¹⁵ Mericüsü 'anucayerieca 'ayeneca ti'aitametütü, tinita'aita hesüana memütahüavarienicü te'uximayatamete tumini müvaru'üitüa yamüretimanicü que memüte'uyuri yuxexuitü metetuatü. ¹⁶ Mericüsü mexüacame caninuani müpaü 'utaitü, Cusiari, 'atuminicü xei sienituyaricü tamamata sienituyari nepana'ivaxü. ¹⁷ Müpaü tinitahüave, 'Aixüa puyü, ti'uximayatame 'aixüa pemütüca'iyari pecanilhücütüni. 'Esiüamemecü yapethirütüarieca yapeticamietü pepatüa. Camü, heiserie nemanipitüaca, tamamata quiecariyari petiva'aitüvame pe-mayanicü. ¹⁸ Hicü xevitü ninuani müpaü 'utaitü, Cusiari, 'atuminicü xei sienituyaricü, 'auxüme sienituyari nepana'ivaxü. ¹⁹ Müpaü tinitahüave 'iyata, Mericüte, 'ecü pepühirütüarie 'auxüme quiecariyari petiva'aitüvame pemayanicü. ²⁰ Hicüta xevitü ninuani müpaü 'utaitü, Cusiari camü 'atumini xei sienituyari. Nepiti'avietaxü paniyucü 'eimeme, ²¹ nemasimacatü pema'ariyacü 'ecü, pemenu'üvecü tita pemücatiucaye, pema'isanacü tita pemücatiuc'a'e. ²² Müpaü tinita'eiya, 'Ahesie pepürahüpa 'acümana que pe-mutayü, ti'uximayatame 'aixüa pemücatiuc'a'iyari pemühücücü. 'Ecüsü müpaü pepütimaicai nemane'eriyacü, nemenu'üvecü tita nemücatiucaye, ne'ica'isanatü tita nemücatiuc'a'e. ²³ Titayari siquere netumini pecatietüa tumini hüvemesüa, para nenuame nemüvaye'ünicü yapaümeme 'ana'ivame. ²⁴ Hicü müpaü tinivarutahüave yutupirisixima, Mücü tuminieya xequenavairi, xequene'üitüa 'iya tamamata sienituyari mexeiya. ²⁵ Müpaü metenitahüave, Ti'aitame, tamamata canexeianiri. ²⁶ Müpaü nepütixecühüave, yunaitü tixaütü memüthexeia mepütemiqüieni, peru que mü'ane tixaü mücarexeiya, sepa que mütitita mürexeyia pütinavaiyarieni. ²⁷ Müme meta memünesi'aye'uniecai memücanesinaqui'eriecai netiva'aitüvame nemayanicü, 'uva xequenivarahapaca, nehüxie xequenivarucuya.

Querusaresie que müreutaha

(Mateu 21:1-11; Maricuxi 11:1-11; Vani 12:12-19)

²⁸ Mericüsü müpaü 'utayüca neyani Querusareme heutiynaque. ²⁹ Hicü Vetüpaque Vetaniya quiecaritiese heta'aximetü, Huriva Macu'u müracutevasie yemuri hetüa nuaca, yuhutame nivarutanü'ani teyü'üquitüvamete ³⁰ müpaü haitü, Quiecarü 'anutaieyemucumasie xequenehu. Mana xeheutahaxüame xepeitaxeyia puxu nunusi hacuviecame, tevi müca'anutiyerüve cuxi hesiena. Xehexüname xequenahani. ³¹ Xevitü xüca müpaü tixe'utahüave, Titayari xete'ecuxüna, müpaü xepüte'itahüave, Ti'aitame peiyehüva.

³² Hicü memutanü'arie meceneüne. Meneitaxeyia que mütiyarutahüavixü. ³³ Puxu nunusi mecuxünacacu, cusiariyama müpaü metenivarutahüave, Titayari xete'ecuxüna puxu nunusi. ³⁴ Müme müpaü metenivarutahüave, Ti'aitame peiyehüva. ³⁵ Hicü Quesusisüa meneihana. Yü'ucarite me'enütüaca puxu nunusisie menenutiyni Quesusi. ³⁶ Hicü 'uyemiecacu yü'ucarite meni'itüaximecaitüni huyeta. ³⁷ Hicü Huriva Macu'u yemuriyaritüa viyeta me'ucahutü, yunaitü teyü'üquitüvamete meyumüretü meyutemamavietü menisütüani carima 'aixüa me'utiyaütü Cacaüyari hepaüsita, nai que memüte'uxeitürücaüyemecü que mütiyü hepaüsita ³⁸ müpaü me'utiyaütü, 'Aixüa queticühüavarüvani que mü'ane ti'aitametütü 'umamie, que mü'ane Tati'aitüvamesüa miemetütü 'umamie.

Taheima 'aixüa mequeteyuxeiyani, vapaitü visi meque'utiyaneni. ³⁹ Hicü Pareseusixi hipatü mem'uvacai teüteri vasata müpaü metenitahüave, Ti'üquitame, 'ahesüa miemete quenivarutati'a teyü'üquitüvamete. ⁴⁰ Müpaü tinivarutahüave, Yanepütixehahüave, 'ime xüca cayuvatü me'umacaque, tetexi püta mepütihivaqueyu.

⁴¹ Mericüsü 'aura 'umietü 'ixeyaca quiecarí, niutasuani he'erivatü, ⁴² müpaü 'utaitü, 'Ecütütü siquere 'icü tucarisie xüca tüma peheitimanieque tita müreyuevese para 'aixüa pemütixeyariecacü. Masi niuti'aviesieni hicü 'ahüxicü pemüca'ixeyacü. ⁴³ Tucari canaye'amücü, 'ana müme memümasi'aye'unie cuya tesariyayari meniti'uitüacuni 'a'aurie, 'ana 'a'aurie meniti'uicuni, para teüteri memücavayecünecü. ⁴⁴ Mecamanatihüacuni cuiepa 'ecü, 'ateüterimata 'ahesüa memüyetei mepatixüriyani cuiepa. 'Ahesie tete xevitü pücacu'eiriva yuheima 'atetü. Müpaü catiniyümücü 'ecü pemüca'imaicaicü tucari quepaucua Cacaüyari müyuvaüriyacai 'ahesie mieme.

Que müti'ti tuqui 'amüpa

(Mateu 21:12-17; Maricuxi 11:15-19; Vani 2:13-22)

⁴⁵ Hicü tuqui 'amüpa curaruyarita heutahaca nisütüani varanuyeveveyatü tetuayamete ⁴⁶ müpaü tivacühüavetü, 'Ipaü püre'uxa, Nequi nenevieri caniquiyaritüni. Xeme püta terü xecanayeitüani haque tenavayamete memeyu'avieti.

⁴⁷ Mericüsü tucariçü tini'üquitacaitüni tuqui curaruyarita. Mara'acate memühürütüariecai, müme meta 'inüaricü memüte'üquitametücai, teüteri va'üquiyarima yunaitü menicuvautüvecaitüni me'imienique. ⁴⁸ Peru müme mecaniyutatexieni müpaü meteyurienique, yunaitü teüteri memi'eniecaicü me'ihive'erietü niuquieya.

20

Qesusi heiserie que mürexeiyacai

(Mateu 21:23-27; Maricuxi 11:27-33)

¹ Mericüsü heiva teüteri tiniva'üquitüacaitüni tuqui 'amüpa curaruyarita 'ayevetü, niuqui 'aixüa manuyüne vacuxaxatüvatü. Hicü mara'acate memühürütüariecai mümeta 'inüaricü memüte'üquitametücai vahamatü 'uquiravesixi vahamatü meniu'axüani. ² Müpaü metenitahüave, Quetatineutahecüatüa haque memieme heiserie pemexeiya 'ipau pemütüyuriencü. Que mü'ane 'icü heiserie masipitüa 'iya pemütüyuriencü. ³ Müpaü tinivarutahüave, Mericüte neta xei niuquiyari nepüxeta'ivaviya. Yaxequeteneutahüavi ne. ⁴ Vani quepaucua müti'üyanecai, taheima mieme yatipitüariecai, teüteri xeiçüa yamepüte'ipitüa nusu. ⁵ Mümeri müpaü metenyücühüavecaitüni, Xüca tame müpaü te'utiyaneni quename taheima mieme pitüariecai mücü müpaü canitayümücü, Mericüte, titayari yuri xecate'ita'eriri. ⁶ Masi xüca müpaü te'utiyaneni quename teüteri me'ipitüacai, yunaitü teüteri tetedü mepütasitituaxa, yuri memüte'eriecü quename Vani tixaxatame hüçütücai Cacaüyarisüa mieme. ⁷ Hicü müpaü metenita'eiya quename 'asimecatemaicai haque mepitüariecai. ⁸ Qesusita müpaü tinivaruta'eiya, Mericüte neta 'asinepücatixetahüave haque memieme heiserie nemexeiya 'iya nemütüyuriencü.

Te'üviyamete 'axa teyuruvamete

(Mateu 21:33-44; Maricuxi 12:1-11)

⁹ Mericüsü 'icü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü nisütüani tiva'üquitatü teüteri müpaü 'utaitü, Tevi haraveri putavevi. Te'üviyamete nivaruhürütüani vacuetatüatü. Tavapai caneyani müixa. ¹⁰ Hicü tucari canaye'ani maticuacuaxesie. Ti'uximayatame niutanü'ani te'üviyamete vahesüa memiyetuirienicü haraverita mieme yapameme cusiyarisie mieme. Peru te'üviyamete me'icuvaxüaca yacü xeiçüa maveme meneinü'ani. ¹¹ Hicü tavari ti'uximayatame niutanü'ani. Müme me'icuvaxüaca 'iyata, me'inanaimaca, meneinü'ani yacü xeiçüa maveme. ¹² Tavari hairieca xeime niutanü'ani. Meheicuvitexüaca menenuyehüani.

¹³ Hicü haraveri cusiyari müpaü niutayüni, Queri netiyurieni. Nenive nepanunü'ani neminaqui'erie. Tietü meteheiyehüvirieconi. ¹⁴ Hicü te'üviyamete me'ixeyaca, niuqui menitixütatütüçüne müpaü me'utiyaatü, Camüsü, 'icüsie catininaquimücü cusiyari pinieya. Tepimieni tahesie püta mütinaquenicü pinieya. ¹⁵ Hicü haraveri vari meneicahüani, menimieni. Mericüte, que vayurieni haraveri cusiyari. ¹⁶ Caninuamücü, nivatixütüamücü müme te'üviyamete. Hipame püta nivahürütüamücü yuharaveri. Müme memü'enanacai müpaü meniutiyuane, Xüca müpaü catiuyüniçü tüma. ¹⁷ 'Iya vaxeiyatü müpaü niutayüni, Mericüte, xüca müpaü catiyüni, titayari 'ipau raine 'ütüarica 'aumü, Mücü tete memütixani'erie qui vevivamete, Mücü 'isiquina titutuicame nayani.

¹⁸ Yunaitü mücü tetesie memacaxürieni mepütimurixüani. Que mü'anesie mücaveni, pita-viviexüani.

*Cuviyexunu tuminiya**(Mateu 21:45-46; 22:15-22; Maricuxi 12:12-17)*

¹⁹ Mericüsü 'anatütü müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai mara'acate memühürütüaricai yunaitü metenicuvautüvecaitüni que memüte'iviyacü, peru menivamacarücaitüni teüteri müpaü metemaitü, müme müvaxatacaicü mücü 'üxasi hepaüsita ti'üquitatü. ²⁰ Hicü me'itihupienique menivarutanü'ani 'avie nenieremete teüteri heiseriemecü yamemütecahu vahepaü memüyücaici yacü xeicüa. Me'iviyame niuquieyacü meniyetuaniquecaitüni, cuvexunaruri mita'ivaviyacü 'isücametütü. ²¹ Hicü menicu'ivaviyacaitüni müpaü me'utiyuatü, Ti'üquitame, tame tepütemate 'ecü heiseriemecü pemüticuxatacü, heiseriemecü pemüti'üquitacü. Yücü pepücativaxeiya teüteri, masi Cacaüyari huyeya hepaüsita pepüti'üquita que mütvaiyacü. ²² Tamüsü, titauniva temütetatuanicü Sesaxi cuviyexunuyasüa mieme, pücatauniva nusu. ²³ Timaitü que memüte'i'irüviyacai, müpaü tinivarutahüave, Titayari xenete'inüatatüve. ²⁴ Tuminiyari xequeneyucücaitüni. Quepai ramu'u püra'uxa, quepai püra'utüarica. Müme müpaü metenitahüave, Sesaxi mu'uya canihücütüni, 'utüaricaya meta. ²⁵ Müpaü tinivarutahüave, Mericüte tita Sesaxisüa mütimieme, Sesaxi xequetenapinirica, tita Cacaüyarisüa mütimieme, Cacaüyari xequetenapinirica. ²⁶ Mepüyutatexi niuquieyasie me'iviyacütü teüteri vahüxie. Mehüxiyatü müya mütvavarutahüavixücü cayuvatü meniumacaitüni.

*Que memüte'ita'ivaviyacü, müquite que memüte'anucu'uni hepaüsita**(Mateu 22:23-33; Maricuxi 12:18-27)*

²⁷ Mericüsü Saruseusixi hipatü meniu'axüani müpaü memutiyuanecai quename müquite meca'anucu'uni. Hicü müme menita'ivaviya, ²⁸ müpaü me'utiyuatü, Ti'üquitame, Muisexi müpaü catini'utüani tahesie mieme, tevi xüca masicaya 'umüni neüquetü, xüca türi cavarexeiyani, mücü tevi mutaya canitivitümücü yucue, türi nivativevimücü yumasica nivemama. ²⁹ Mericüsü 'atahutatü 'amenititecaitüni 'ivamarixi. Vamasica 'itvivitüca 'uca niümüni, türi cavaruhayevaca. ³⁰ Mutaya yaxaicüa tiniuyurieni, tiumü türi cavaruhayevaca. ³¹ 'Iyata mutaya hairica nitivitüni niümüni. Yaxaicüa 'atahutatü yunaitü türi mecavaruhayevaca meniuucüni. ³² 'Imatüriecata niümüni 'uca. ³³ Mericüte, quepaucaya xeniu memanucu'uni, 'atahutatü memitivitü, quepai ra'üya pürayani.

³⁴ Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, Hicü miemete teüteri mepünenëque mepüviquie. ³⁵ Müme vahesie mütiinaque mücü cuie mühecuasie memaye'axüanicü, vahesie mütiinaque memanucu'unicü müquite vasata, müme mepücanenëqueni mepücaviquieca. ³⁶ Mücü meta, 'ana mepücaüyavaveni tavari memücuinicü, Cacaüyarisüa miemete niuquite tuayamete vahepaü me'anenetü. Masi Cacaüyari nivemama mecanihümetüni, müme memanucu'uni. ³⁷ Müquite que memüte'anucu'uni, müpaüta Muisexi tiniü'üquita, yuxapasie haque tupiriya mexata. Müpaü cananuyüneni, 'Apurahami 'Isahaqui Cacuvu vacacaüyari canihücütüni Ti'aitametütü. ³⁸ 'Ayumieme müquite pücavoxata quename vacacaüyari haitü. Memayeneniere püta vacacaüyari caniyuxatani, sepa memucü. Yunaitü mepayeneniere que mütvaxeiya. ³⁹ Hicü müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai hipatü müpaü metenicühüaveni, Ti'üquitame, 'aixüa pepaine. ⁴⁰ Tavari mepücauyavüriyacai memita'ivaviyacü.

*Cürisitu quepai püraxüiyari, que mütvavuruta'ivaviyacü**(Mateu 22:41-46; Maricuxi 12:35-37)*

⁴¹ Hicü müpaü tinivarutahüave Qesusi, Titayari müpaü mete'utiyuane quename Cürisitu Raviri xiüyarieya hücü. ⁴² Mücü Raviritütü cuicari xapayarisie müpaü paine, Ti'aitame müpaü tintitahüave que mü'ane müneti'aitüa, Niserieta quenacani.

⁴³ 'Ahetüapai mexi nevarahapani müme memümasi'aca'unie.

⁴⁴ Hicümü Raviritütü Neti'aitüvame tintitaterüva. Mericüte, xüca Cürisitu tita'aitüani Raviri, que timasiücü quename xiüyarieya.

*Qesusi que mütvaxanetacai müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai**(Mateu 23:1-36; Maricuxi 12:38-40; Rucaxi 11:37-54)*

⁴⁵ Mericüsü yunaitü teüteri me'leniecacu müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete, ⁴⁶ Xequeneyucuerivayurica müme 'inüaricü memüte'üquitamete vahepaüsita, müme müvanaque 'etütüme me'anacatütü memeu'uvaniciü, müme memëunaqui'a vaürisica memüpitüaricicü quiecarari hixüapa, teüteri vahüxie memüyeyaxecü tuquita, quiecame 'aurie memayaxecü 'ixüararipa, müme vahepaüsita. ⁴⁷ Müme viyurasixi vapini mepütevarutixütüri, 'emeteheutevitü neneviericü para mücamasiücünicü que memüteyurie. Müme vahesie masi yemecü tinahüivani.

21

*Viyura tumini que müti'atüiri Cacaüyari
(Maricuxi 12:41-44)*

¹ Mericüsü heutaniereca nivaruxeiya xicusixi yu'imiquieri meheucaxürüvame tumini cacuniarisise tuquita. ² Hicü 'uca tiuxei cünaya mumü tuminicü mümavecai mana heicaxürüvame huta senitavuyari. ³ Müpaü niutayüni, Niuqui caniseüeni que nemütixecühüave, 'icü viyura tuminicü mavetü cacunisie neicaxürieni vaücava, müme yunaitü 'esiva xeicüa meneicaxürieni. ⁴ Müme yunaitü yuhayevame meneucaxürieni Cacaüyarisise mieme 'imiquieri. 'Icü 'uca yuhaveri mieme püta neucaxürieni cümana mütiyumicuacai naime.

*Quesusi que mutayü, tuqui 'amüpa que mütica'unarieniquecai 'arique
(Mateu 24:1-2; Maricuxi 13:1-2)*

⁵ Mericüsü hipatü tuqui 'amüpa hepaüsita metenicuxatacaütüni, que mütiqemaritüariacai tete visi 'anemecü mavari visi 'anemecü. Müpaü niutayüni Quesusi, ⁶ Xepixeiya 'icü. Tucari canaye'amücü quepaucua tete pücacu'eiriva yuheima 'atetü. Naitü püca'unarieni.

*Inüarite que mütimasücüni taparirümecacu
(Mateu 24:3-28; Maricuxi 13:3-23)*

⁷ Müme müpaü metenita'ivaviya, Ti'üquitame, quepaucua müpaü pütüyüni que pe-mainie. Tita ti'inüaritüni quepaucua maye'aximeni. ⁸ Hicü müpaü niutayüni, Xequenyucurivayurieca capa xeheyexürüyanicü. Yumüiretü mecani'axüacuni, quename nehésüa memiemete me'utiyaütü, Ne necanihücütüni me'utiyaütü, Tucari canaye'aniri me'utiyaütü. Va'ütüma xepücahecücani. ⁹ Quepaucua cuyaxi xemüva'enieni meyucuitüveme, quepaucua xemütetamarieni memanucu'uiximecü cuyacu, xepüca'atixürüveni maricacü. Neuyevaca müpaü mütiyünicü meri, peru 'acuxi cütü pücatapare.

¹⁰ 'Ana müpaü tinivarutahüave, Nuivarite mecaniyeha'acuni mevacuütü hipame nuivarite. Xexuime cuieyarisise quiecatari mepüyeha'ani hipame cuieyarisise miemete mevacuütü. ¹¹ Cuie carima canitayamücü, xexuime quiecariyarisise haca canitavemücü vaüca cuiniyata. 'Inüari mamarivaveme muyuavisie mexeyatü, mecanimariyusiecacuni.

¹² Yacatiyüvecacu cuxi, mepüxetiviya xeme, mepüxe'anuyeveiya. Mepüxeyetüani tuquiteta, casariyanata xemanutaxürüyanicü. Xepanuhapanixüani te'aitamete vahüxie 'isücate vahüxie nehésüa xemümiemetecü. ¹³ Müpaü xe'itüarieme xecaniyüvavecuni xemütehecüatanicü. ¹⁴ 'Ayumieme yu'yari xequeneseriyani, xetiviyarieme xepücayu'iyaritüaca que xemutiyaneni. ¹⁵ Ne püta temaivavemete necanixe'ayeitüamücü, xemütiniunicü. 'Ayumieme yunaitü memüxe'aye'unie mecaniyutatexicuni mexe'a'ivacütü mexeniuquimacütü. ¹⁶ 'Asita xe'uquiyarima xe'ivama xemarema xehamicuma mecanixeyetüacuni. Hipame xeme mepüxecuini. ¹⁷ Yunaitü mecanixe'uxive'eriecacuni nehésüa xemümiemetecü. ¹⁸ Peru ni xei cüpayari pücaheuyeveni xemu'usie mieme. ¹⁹ Xete'uca'enivatü tucari xecaniyupitüacacuni.

²⁰ Quepaucua xemüvaxeiya cuyaxi Querusareme 'aurie meyucuxeürüximecacu, 'ana müpaü xecatenimaicacuni maye'aximecü quepaucua 'acumavetü mayani. ²¹ 'Ana müme Cureya cuieyarisise meme'uvani meque'uyuta'unaxüani hürisie. Müme quiecarisise memütiteni mequevayecüni. Müme yeuta meme'uvani mepücaheutahaxüani quiecarisise. ²² Mücü tucarisise heiseriemecü mepüte'apiniyarieni quiecatari, 'ana catinaye'amücü naitü que müre'uxa. ²³ Xüa 'ui müme memuhuca müme memütisitüani mücü tucarisise. 'Uximatüarica canitavemücü cuiepa, haxüa canitixuaverimücäta 'icü teüteri vahepaüsita. ²⁴ 'Ixiparacü menitacui'ivacuni, yunaime nuivarite vahesüa mecananuhapaniecuni vatüyarica. Nuivarite memücatateüterima mepütetürücariya Querusaremesie mexi vatucari cataparive.

*Yuri Tevi que mütinuani
(Mateu 24:29-35, 42-44; Maricuxi 13:24-37)*

²⁵ 'Inüarite pütixuavere tausie mesasie xuravesixi vahesie. Cuiepa meta nuivarite mepü'iyarixitüariacia meyuhiverietü, 'asimecatemaitü que memütëyurieni, haramara hamevari que mütiyuane, müpaü meteyumaitü. ²⁶ Maricacü teüteri mepü'amüxüani mehe'erivatü cuiepa memütama que memü'itüarieni. Taheima miemete türücvimete mepütayuitüarienita. ²⁷ 'Ana Yuri Tevi que nemütiteva mecanenixeiyacuni haisata ne'acamieme netürücaüyetü cui nexavatütü. ²⁸ Yatisutüarieximecacu xequeneutineniereni 'aixüa xequeteneyumaica. 'Ana paye'aximeni quepaucua xemütixünarieni.

²⁹ Hicü 'üxasi hepaüsita ticuxatatü tinivaruta'üquitüani müpaü 'utaitü, Xequeneu'ixüari pini ya naime cüyexi. ³⁰ Quepaucua mütxavata, xe'i'ixüarietü yücümana xepütëmaica tasüari

'auracacutüca. ³¹ Xemeta yaxecüca, quepaucua xemixeyia 'ipaü yüaneme, xequetenemaica maye'aximecü Cacaüyari misütüanicü ti'aitatü.

³² Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, hicü miemete mepücatixüni mexi ca'aye'ave naitü. ³³ Muuyuavi cuie naitü canitixümücü, peru nenuiqui pücaxüni.

³⁴ Xequeneyü'üviyani capa xe'yari 'u'itutuperecü xecu'ixüaratüvecacu xetarüvecacu cuiepa mieme tucarcü xeyu'yiaritüacacu. Xüca müpaü xeteyuriecaque, 'iya tucari yapaucua püxe'axe ³⁵ viniyaripaü. Mücü tucarisie menita'axiyariecuni yunaitü cuiepa memütama naisarie. ³⁶ Xequenayeneniereni 'aixüa, yuhayemecü xeyunenevietü para xemüyüvavenicü, Yuri Tevi huxie xemaye'axüanicü xetavicueme 'uximatüaricasata 'umüramie.

³⁷ Mericüsü tucarcü tuqui 'amüpa curaruyarita niuyeicacaitüni ti'üquitatü. Tücaricü vayeyeicatü Huriva Macu'u yemuriyarisie nehupucaitüni. ³⁸ Yunaitü teüteri yuimuana meni'axecaitüni hesüana me'i'enienique tuquipa.

22

Que memüte'imieniquecai Quesusi

(Mateu 26:1-5, 14-16; Maricuxi 14:1-2, 10-11; Vani 11:45-53)

¹ Mericüsü 'ixüarari canahurare quepaucua pa mücuxanariyarie memücauai mehe'erivatü Cacaüyari que müti'varuhayevaxü vateüterima. ² Hicü mara'acate memühürütüariecai müme 'inüaricü memüte'üquitametetücai metenicuvautüvecaitüni que memüte'imieniquecai memüvamacarücaicü teüteri.

³ Hicü Cauyumarie niyiya Cura 'Iscariutitanaca. Mücü Tamamata Heimana Yuhutame canixevitütücaitüni. ⁴ Heyaca mara'acate memühürütüariecai vahesüa vacuyaxima vahesüa, metenicuxatacaitüni que müti'vayeturieniquecai. ⁵ Müme meniyutemamaviecaitüni. Mepuyu'enie müpaü me'utiuyatü quename tumüni me'i'ütüanicuecai. ⁶ Mücü 'iyarieya ya'anecacu tinicuva'necaitüni quepaucua 'aixüa müyünicuecai müvayeturienicü teüteri ameca'u'uvacacu.

Ti'aitame 'Icuaiya que müti'uaisie 'inüariyari

(Mateu 26:17-29; Maricuxi 14:12-25; Vani 13:21-30; 1 Curinitutari 11:23-26)

⁷ Mericüsü Pa Mücuxanariyari tucariyari naye'ani. 'Ana peyuevecai memüvacuanicü muxasi türixü 'ixüararicü. ⁸ Hicü Quesusi nivarutanü'ani Pecuru Vanimame müpaü haitü, Xequenehu 'aixüa xequeneyuri 'ixüarari 'icuaiyari, temütécuanicü. ⁹ Müme müpaü menitahüave, Haque masihenaque 'aixüa temeiyurienicü. ¹⁰ Müpaü tinivarutahüave, Camüsü xeheutahaxüaximecacu quiecarisie 'uqui nixe'anucunaquimücü ye'ü 'ahantü hecuhänüca. Mücü xequenauveyia quita haque meuhani. ¹¹ Müpaü xepüteheitahüave muva quiecame, Ti'üquitame müpaü pümarahüave, Hipatüte haqueva qui müme nemütiva'üquitüa nehamatü 'ixüarari 'icuaiyari temütécuanicü. ¹² Mücü qui taüta xeheutivitüme canixexisitüamücü hipame qui 'amüyeva naitü 'ureyepicame. Muva 'aixüa xequeteneyuri. ¹³ Hicü menceüne, meneitaxeyia que müti'varutahüavixü. Muva 'ixüarari 'icuaiyari 'aixüa meniuyurieni para meme'erivanicü Cacaüyari que müti'varuhayevaxü vateüterima.

¹⁴ Hicü 'aye'acu mexa 'aurie nayerüni, nü'arisixi yunaitü. ¹⁵ Hicü müpaü tinivarutahüave, Cuiñi mieme nepihive'eriecai xehamatü 'icü 'ixüarari 'icuaiyari nemütécuanicü necaticuinivetü cuxi. ¹⁶ Yanepütixecühüave, tavari 'icü nepücauani mexi ca'aye'ave tita 'ixüarari müti'inüariyari Cacaüyari ti'aitametüca. ¹⁷ Hicü tecüxi 'anuhanaca pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari müpaü niutayüni, Xequenenuhani 'icü, yuxexitü xequenanutü'inüataxüa. ¹⁸ Yanepütixecühüave, ni hicü ni 'uxa'atüni varie tavari nepüca'enu'ieni caxie hayari mexi ca'aye'ave Cacaüyari misütüanicü ti'aitatü. ¹⁹ Hicü pa 'anu'üca pamüpariyusi 'ipitüaca Cacaüyari 'ititaraca nivarumini müpaü 'utaitü, 'Icü caninevaiyaritüni xehesie mieme müyetuiyani. 'Ipaü xequeteneyurieca xemünesi'a'erivanicü. ²⁰ Yaxeicüa tiniuyurieni tecüxi hepaüsita mete'ucucü müpaü 'utaitü, 'Icü tecüxita mieme türatu hecuame canihücütüni nexuriyacü, müseiriyarieni xehesie mieme que müti'tayeyuriani.

²¹ Perusü que mü'ane münesiyetüani 'ena paca, mamaya mexasie pama haque nemaca. ²² Yuri Tevi que nemütiteva, necaniyemieni nemümierienicü, que müti'uaisie yamütüyünicü, perusü xüa 'ui que mü'ane münesiyetüani.

²³ Müme mensütüani niuqui mexütatütü que mü'ane müme müxatacai quename müya tiyurieniquecai 'utaitü.

Ti'uximayatü hipame vahesie mieme, ve'eme que mürayani

²⁴ 'Anata müme me'ütesatü menayu'iva que mü'ane müme masi müve'emetücai. ²⁵ 'Iya müpaü tinivarutahüave, Nuivarite teva'aitüvamete meteniva'uxitüaca mete'aitatü, müme heiserie memexeyia vahepaüsita quename 'aixüa meteyuruvamete metenyuterüvani.

²⁶ Xeme püta müpaü xepücaýüaca. Masi que mü'ane xeme müve'eme, mücü que mü'ane masi mühecupaü queyüaneni. Que mü'ane mütxe'aitüa, mücü que mü'ane xehesie mieme müti'uximayapaü queyüaneni. ²⁷ Que xetecu'eriva, que mü'ane masi püve'eme, que mü'ane quiecamentü mütcua'a, que mü'ane miparevie timicuatü, mücü nusu püve'eme. Xüari quiecame masi püve'eme. Perusü ne xesata nepuyeica xehesie mieme neti'uximayatü püta.

²⁸ Xeme nehiesie xecateniyacaitüni xecatheyevatü ne'inüasiencacu. ²⁹ Ne'uquiyari que münetiucaye ti'aitame nemayanicü, neta yaxeixüa te'aitamete necanixecayasamücü. ³⁰ Nehamatü xecatenicuaicuni xeteni'iecuni mexa 'aurie ne'acaime neti'aitametüacu. 'Isücate xecanacünicuni, 'uvenisie xe'ayaxeme xecateniva'aitüacacuni teüteri tamamata heimana yuhutame nuivarite 'Ixaherisie memüyecü.

Quesusi que mutayü, Pecuru que mütiyucu'imavaniquecai, quename ca'imaicai 'utaitü
(Mateu 26:31-35; Maricuxi 14:27-31; Vani 13:36-38)

³¹ Neuxei Simuni, yumarima 'aixüa. Cauyumarie püxeuacai, püxeta'inüata, püxeticase türicupaü. ³² Ne masi nepünetanenevie 'ahesie mieme pemücatihayevacü yuri peti'erietü. 'Ecüta quepaucua pemütihayeva peheuyevasetü quenivatuicani 'aivama. ³³ Mücü müpaü tinitahüave, Ti'aitame, nepünevauriya 'ahesie nemütiviyanicü sepa nemanutahüiyani sepa nemumierieni. ³⁴ Rehüave, Pecuru 'acu, müpaü nepümaticühüave, vacana catahivavecacu cuxi hicü, 'ecü haicacüa pecani'acu'imavamücü, quename pecanesimate pe'utaitü.

Que mutayü 'aye'aximecacu

³⁵ Hicü müpaü tinivarutahüave, Quepaucua nemüxeheutanü'axüa cüsiuri xerai cacai xecate'upicame, tixaü xetehuyehüacai 'acu. Müme Tixaüsü menütiyuani. ³⁶ Müpaü tinivarutahüave, Hicüsü püta müpaü pücatiyüni. Que mü'ane cüsiuri mexeiyä queheihurieni, xerai meta yaxeixüa. Que mü'ane mücaheixeyä cuya cusiraya yü'ücarü que'utuani que'inaneni. ³⁷ Yanepütixecühüave, peuyevese nehiesie maye'atüarienicü müpaü que müre'uxa, 'Inüari niuquiyari sanamete vahepaü niu'itüarieni que müranuyüne. Naitü nehepaüsita que müre'uxa canaye'atüarieximeni. ³⁸ Hicü müme müpaü menütiyuani, Ti'aitame, neuxei cusirate 'uva hutatü. 'Ariri, tinivacühüaveni.

Quesusi que mütiyutanenevie Quetisemanisie
(Mateu 26:36-46; Maricuxi 14:32-42)

³⁹ Mericüsü vayeyaca neyani haque me'axecai Huriva Macu'u yemuriyarisie. Teyü'üquitüvamete meniveiyacaitüni. ⁴⁰ Hicü muva heta'aca müpaü tinivarutahüave, Xequeneyunenevieca, capa xe'uta'isiparienicü. ⁴¹ Hicü yuxaüta yerümütü yateva niyuani nemanucateisie tete que mürehüiva yacütütü. 'Utunumaqueca niyutanenevienie ⁴² müpaü 'utaitü, Ne'uquiyari, xüca pe'avaüriyani, 'icü tecüxi quenanuani cuerietü yanemüca'itüarienicü. Masi que münetinaque ne pücatixaü, que matinaque 'ecü püta yaquetiyüni. ⁴³ Hicü niuqui tuayame masiücütü nayuyeitüani taheima mieme 'itürüariyatü, nixeiya. ⁴⁴ Hicü cui yüanetü hivericacü, masi cuini mieme yutatatü niyuneniveicaitüni. Cuaxiyaya xuriya suniriyariapaü cani'aneneicaitüni cuiepa caxürüvetü. ⁴⁵ Mericüsü yutanenevieca 'anucuqueca teyü'üquitüvamete vahesü nuaca mana nivarutaxeyä mecusume hivericacü. ⁴⁶ Müpaü tinivarutahüave, Titayari xetecusu. Xequenanucu'uti xequeneyunenevieca capa xe'uta'isiparienicü.

Quesusi que mütiyivariie

(Mateu 26:47-56; Maricuxi 14:43-50; Vani 18:2-11)

⁴⁷ Mericüsü 'utaniucacacu cuxi yumüiretü teüteri menü'axüani. Xevitü nivaravitücücaitüni Tamamata Heimana Yuhutame vahesie miemetütü Cura titevatü. Quesusi 'aurie niutaqueni 'isenique. ⁴⁸ Peru Quesusi müpaü tinitahüave, Cura, penesi'iseme penetiyetüani Yuri Tevi que nemütiteva. ⁴⁹ Teüterimama metemarietü que mütiyüniquecai müpaü menütiyuani, Ti'aitame, tacusiracü tetetacuini. ⁵⁰ Xevitü müme nicuva tevi mara'acame mühüritüariyecaisüa mieme müti'uximayatametücai. Nacaya naviteni serietana mieme. ⁵¹ Peru Quesusi müpaü niutayüni, 'Ari xequeteneuhayeva. 'Imayüaca nacaya nenayehüani. ⁵² Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave mara'acate memühüritüariyecai cuyaxi tuquipa miemete 'uquiravesixi memeyecü me'iviyaque, Cari xepyecü cusirate cüyexi xe'u'ütü xenesiviyaque, tinavayamepaü que mütiyiviyarüva. ⁵³ Tucaricü xehesüa ne'uyeicacacu tuquipa xepücanesi'imayüa. Peru 'icü xetucari canihücütüni yamütiyünicü, Yüvicame heiserie pexeyä hicü.

Pecuru que mütiyucu'imavacai, Nepüca'imate Quesusi 'utaitü

(Mateu 26:57-58, 69-75; Maricuxi 14:53-54, 66-72; Vani 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Mericüsü me'iviyaca meneivitüni. Mara'acame mühüritüariyecai quita menü'atüani. Pecuru yateva niveiyacaitüni. ⁵⁵ Tacua hixüapa me'utinaicu me'utiyaxecu Pecuruta niutayerüni va'aurie. ⁵⁶ Hicü xevitü 'üimari mana müti'uximayacai 'ixeyäca hecüariapa

'ucaime 'ixeyatü müpaü niutayüni, Cari 'icüta hamatüana niuyeicacaitüni. ⁵⁷ Mücü niyucu'imavacaitüni müpaü 'utaitü, 'Uca 'acu, nepüca'imate. ⁵⁸ Yareutevitüta xevitü 'ixeyaca müpaü tiutayü, 'Ecüsü xevitü müme pecanihücütüni. Pecuru müpaü tiutayü, Que cüxipa ne nepücahücü. ⁵⁹ Hicü xei hurayari 'aye'acu yacütüniquetü xevitüta heiseriemecü müpaü niutayüni, Masi 'icü hamatüana niuyeicacaitüni, pücarereyatanaca. ⁶⁰ Pecuru raine, Quetütüri, ne 'asinepücatimate que pemaine. Yapaucua haniucacacu cuxi vacana niutahiva. ⁶¹ Ti'aitame ta'aurie 'aveca neutaniere Pecuru xeyiatü. Hicü Pecuru Ti'aitame niuquieya na'erivacaitüni que mütitahüavixü, Vacana catahivavecacu cuxi hicü, 'ecü haicacüa pepü'acu'imavani quename pecanesimate pe'utaitü. ⁶² Vayeyaca niutasuani cui yuhiverietü.

Quesusi que mütinanaimariecai que müticuveivacai
(*Mateu 26:67-68; Maricuxi 14:65*)

⁶³ Hicü 'uquisi Quesusi memü'üviyacai meninanaimacaitüni. Menicuvayacaitüni. ⁶⁴ Meheitinaca menicu'ivaviyacaitüni yame'utiuyatü, Cari Cacaüyarisüa mieme pepütixaxatame. Quetaneutaxatüa, quepaicü masicuvaya. ⁶⁵ Vaüca masi metenicühüavecaütüni 'axa me'utiuyatü.

Quesusi que mütiutahüavarie 'isücate vahüxie
(*Mateu 26:59-66; Maricuxi 14:55-64; Vani 18:19-24*)

⁶⁶ Mericüsü 'ucatarecu teüteri va'uquiyarima meniycuxeürieni mara'acate memühürütüariecai mümeta 'inüaricü memüte'üquitametütücai. Meni'atüani memayuxeüriecaisie. ⁶⁷ Müpaü metenitahüave, Que mü'ane heiserie mupitüarie xüca pehücütüni 'ecü pecürisitütütü, yaquetatineutahüavi. Müpaü tinivaruta'eiya, Xüca yanetixehahüavenique yuri xepücaneteta'eririeniqueyu. ⁶⁸ Xüca nexecu'ivaviyanique xepücanesih'a'eyaniqueyu, xepücanesixünaqueyu. ⁶⁹ Peru hicüri 'uxa'atünita Yuri Tevi que nemütiteva Cacaüyari mütürücaüye serieta nepacani. ⁷⁰ Yunaitü müpaü metenicühüaveni, 'A, 'ecü xeniü Cacaüyari petinu'aya. Tivarahüave, Xeme müpaü xeputyua, ne nepühücü. ⁷¹ Müpaü meniutiyuani, Que cuxi tetevareuyehüva tehécüatamete. Tamesietü tepi'eni tetana mieme.

23

Quesusi que mütiutahüavarie Piratu hüxie
(*Mateu 27:1-2, 11-14; Maricuxi 15:1-5; Vani 18:28-38*)

¹ Hicü yunaitü mepanucu'ui meneihana müta'ivaviyarienicü Piratusüa. ² Ana menisütüani me'ixanetatü müpaü me'utiuyatü, Te'icu'ivaviyatü 'ipaü tecatenimaica, cuamanarica vevietü tiniva'üquitüaca tateüterima, nivanenaca memücateyutuanicü Sesaxi cuviyexunuya tuminieya, müpaü canaineni quename heiserie 'upitüarie Cürisütütütü, ti'aitame yuxatatü. ³ Hicü Piratu müpaü tinita'ivaviya, 'Ecü Huriyusixi teüteriyari tiva'aitüvame petihücü. Tita'e'i, 'Ecüsü müpaü pecanaineni. ⁴ Hicü Piratu müpaü tinivarutahüave mara'acate memühürütüariecai, teüteri memüycuxeürie, Que nemütimate, tixäu pücareuyevese 'icü tevi müxanesiecacü. ⁵ Müme masi cuini mieme menicu'imavacaitüni yame'utiuyatü, Canivaxamuriaineni teüteri, ti'üquitatü naisarie Cureya cuieyarisie, Carereya cuieyarisie heisütüaca 'uvapaita.

Quesusi que mütiutahüavarie Herurexi hüxie

⁶ Mericüsü Piratu 'u'enaca nicu'ivavacaitüni xüca Carereyatanaca hücütücaütüni tevi. ⁷ Tiutamarieca Herurexi mehürütüariecaisie müquiecametütücaicü, hesüana neinü'ani, Herurexi Querusaresemie muyeicacaicü 'ana. ⁸ Mericüsü Herurexi Quesusi xeyiatü niyutemaviecaütüni vaüca. Müixa nixeyamücücaütüni mü'enacaicü hepaüsütana. Müpaü tinicu'erivacaitüni, Quesusi tixatütü mütyurieniquecaicü 'inüari, 'ixeyamütü. ⁹ Vaüca niuqui nicu'ivaviyacaitüni, 'iya 'asicare'eyacacu. ¹⁰ Peru mara'acate memühürütüariecai müme 'inüaricü memüte'üquitametütücai yunaitü mecaniu'axüani, carima menixanetacaitüni. ¹¹ Ana Herurexi yucuyaxima vahamatü menitave'eriecaütüni me'inanaimatü. 'Ixuriqui visi mü'anecü me'itiquemaritüaca tavari meneinü'ani Piratusüa. ¹² Mücü tucarisie Herurexi Piratu meniutemaviecaütüni. Mepayuca'uniecai müixa, 'anaque 'aixüa mepütüeyuxeyacai.

'Isücame que mütiuta'aitaxü, Quesusi mümierienicü
(*Mateu 27:15-26; Maricuxi 15:6-15; Vani 18:39-19:16*)

¹³ Hicü Piratu varucuxeürieca mara'acate memühürütüariecai 'isücate teüteri yunaime, ¹⁴ müpaü tinivarutahüave, Nehesüa xepi'atüa 'icü tevi, quename cuamanarica vevietü tiva'üquitüa teüteri xe'utiuyatü. Camü, xehüxie ne'ita'ivaviyaca ne, que nemütimate, tixäu pücareuyevese 'icü tevisie mürahüiyanicü que xemüte'ixaneta. ¹⁵ Herurexita yaxeciüa

niutayüni, nex'e'utanü'acu hesüana tavari nehesüa caneyenü'aniri. 'Asipücatiyuri hesiena mütiñaquenicü mümierenicü. ¹⁶ 'Ayumieme nepütita'aita mücveiyaxüanicü, 'arique nepixüna.

¹⁷ Mericüsü 'ixüararipa neuyevacaitüni xeime müvaxünirienicü 'anutihüiyacame. ¹⁸ 'Ana yunaitü 'axeicüa meniutihiva müpaü me'utiyaatü, Quenemi'a 'icü, quetaneuxüniri Vaxavaxi püta. ¹⁹ Mücü müyumieneacü quiecarisie, xeime mumicü, casariyanata nanutahüiyacaitüni. ²⁰ Piratu tavari nivarutahüave, Qesusi xünamütü. ²¹ Müme masi meniutihivacaitüni müpaü me'utiyaatü, Curuxisie quenecavi, quenemi'a. ²² Hairieca müpaü tinivarutahüave, Titayaricutaxi, quecuta tiuyuri 'icü. Que nemütimate ne, tixaü pücareuyevese mümierenicü. 'Ayumieme cuveyixüayu nepixüna. ²³ Müme masi carima menivaviriecäitüni curuxisie mümierenicü. Teüteri, mara'acate memühüriritiarielai hivaricü mene'iva. ²⁴ Hicü Piratu müpaü tiniuta'aita yamütüyünicü que memüte'ivaütüvecäi müme. ²⁵ Nixüna que mü'ane memüvaucai, que mü'ane manutahüiyacäi casariyanata müyumieneacü xeime mumicü, Qesusi püta neyuetani yamüranayeyanicü que mütiñanaquecai.

Qesusi que mütiucaviya curuxisie, que mütiümierie

(Mateu 27:32-44; Maricuxi 15:21-32; Vani 19:17-27)

²⁶ Mericüsü mehevitütü me'imienique, meniviya xeime Simuni titevacame Sirenetanaca. Mücü xaüsie heyeyaca, quiecarisie ni'aximecäitüni. Menititütüani curuxi Qesusi 'utüma menütünicü.

²⁷ 'Ana yumüretü teüteri meniveiyacaitüni, 'ucari meta me'utisuatü me'isuariviyatü. ²⁸ Hicü ta'aurie 'aveca müpaü Qesusi tinivarutahüave, Xeme 'ucari Querusaremetari xepüca'utisanani nehepäüsita. Yuhepäüsita püta yunivema vahepäüsita xequeneutisuanani. ²⁹ Tucari canaye'amücü quepaucua müpaü memutiyaneni, müme memüca'yüvave türi memüvarexeiyanicü, müme 'aixüa mepü'itüarie, müme memücatinivevave müme memücatesisitüavave, 'aixüa mepü'itüarie müme. ³⁰ 'Anari menitütüacuni müpaü mete'icühüavetü hüri, Taheima quenanaxüri, müpaü metenivatahüaviciuni yemurite, Xequetaneuti'avieta. ³¹ Hicüpaü xüca meteyurieni cüye yuricacu, quesü tiyüni tavayu.

³² Hipatüta yuhutatü mepehapanie 'axa teyuruvamete memücu'ivacü hepaüna. ³³ Mericüsü quepaucua memü'axüa Müqui Mu'uya Manuve müracutevasie, mana curuxisie meutiyeini. 'Axa teyuruvamete menivarutivütüani, serietana xeime 'utatana xeime. ³⁴ Hicü Qesusi müpaü niutayüni, Ne'uquiyari, quetivareuyehüvirieca. 'Asimepücatemate que memüteyurie.

'Ana cuyaxi meniyuta'iva 'ixuriquiteya meyutahuritüanie. ³⁵ Teüteri mana meniti'ucaitüni metanenieretü. 'Isücate menitave'eriecäitüni müpaü me'utiyaatü, Hipame niu püvavicueisitüacai, yücümana queyutavicueisitüani xüca 'acu hücütüni que mü'ane Cacaüyari heiserie mipitüa Cürisitütüme, que mü'ane manayexeyarie xüca hücütüni 'icü.

³⁶ Cuyaxita yaxaicüa meninainimacaitüni me'axetü masina me'itüatü ³⁷ müpaü me'utiyaatü, 'Ecü Huriyusixi tiva'aitüvame xüca pehücütüni, quene'atavicueisitüa. ³⁸ Mücü meta, xapa mu'uya heima meneimani, 'ICÜ HURIYUSIXI TIVA'AITÜVAME CANIHÜCÜTÜNI 'anuyüneme Cüriyecusixi Xumatari Hepürayusixi teüteriyari vaniüquicü 'aye'uxame.

³⁹ Hicü 'axa teyuruvamete mana memutivücai xevitü 'axa ünücühüavecäitüni, müpaü 'utaitü, Cari 'ecü peccäitürisitu. Mericüte, quene'atavicueisitüa, tameta quetaneutavicueisitüa, ticühüavetü. ⁴⁰ Xevitü püta tapa mutiviecai nitatieni müpaü 'utaitü, Cari 'ecü Cacaüyari peccäimacaxe sepa hepaüna pemü'itüariene yaxaicüa petiutahüavarieca. ⁴¹ Peru canihiserietüni tahesie que mütiñaquixü, que müreyevese xecüta tepü'itüarietüve yatemüteyuriecäicü. 'Icü masi tixaü 'asipücatiyurieve. ⁴² Müpaü niutayüni, Qesusi 'acu, quenena'erivani quepaucua pemunuani ti'aitame pehücütüni. ⁴³ Hicü Qesusi müpaü tinitahüave, Niuqui caniseüyeni que nematicühüave, hicütütü nehesüa pepeyeicani visi müracu'anesie.

Qesusi que mütiyetua yu'iyari

(Mateu 27:45-56; Maricuxi 15:33-41; Vani 19:28-30)

⁴⁴ Mericüsü tuca naye'ani. Mana cuiepa nacuyüre naisarie cüa caviecacuque. ⁴⁵ Tau 'uyürecu 'ixuriqui meuviecai tuqui 'amüpata hixüata nisane. ⁴⁶ Hicü Qesusi carima 'utahivaca müpaü niutayüni, Ne'uquiyari, ne'iyari nepümasihüritüa. Müpaü 'utayüca yu'iyari niyetuani.

⁴⁷ Hicü cuya mühüriritiarielai 'uniereca que mütiyü 'aixüa niutayüni Cacaüyari hepäüsita müpaü 'utaitü, Xüari 'icü tevi heiserie pexeiyacäi. ⁴⁸ Yunaitü teüteri menenierenique memüyucuxëurie, me'uneniereca que mütiyü, yu'utüma mencecüne yutavisie meyucusanatü hivericacü. ⁴⁹ Peru yunaitü memimaicai mana meniti'ucaitüni yateva. 'Ucari meta hamatüana memeyecü Carereyasie, müme mana meniti'ucaitüni menenieretü.

*Quesusi que mütiutequui**(Mateu 27:57-61; Maricuxi 15:42-47; Vani 19:38-42)*

⁵⁰⁻⁵¹ Mericüsü tevi 'aniyueicacaitüni Cuse titevatü. 'Isücate canixevitütücaitüni, 'aixüa pütüca'iyaricai heiseriemecü yapüticamiecai. Mücü yapüca'anecai que memüteyu'eni que memüte'uyuri. 'Arimateya caniquicacametücaitüni Cureya cuieyarisie, yuri tini'eriecaitüni ta'icuevatü Cacaüyari misutüanicü ti'aitatü. ⁵² Hicü Piratusüa nuaca nitavavirieni Quesusi caxarieya. ⁵³ Hecacueca nicu'eima rinu 'ixuriquiyaricü, neicuteucu tequiyapa 'aitüa müvaye'inieriesie haque tevi hasuacu mücaheutatequevesie. ⁵⁴ Mericüsü püpienixitücai 'ana, 'uxipiya tucari püsütüariximecai.

⁵⁵ Meneiveiya 'ucari Carereyasie memeyecü 'utümana. Menixeiya tequiyapa, caxarieya mete'uxei que mütiuteque. ⁵⁶ Yu'utüma mehecüneca 'aixüa meniurieni visi mu'üa mixaxi nücame 'uhaye.

Mericüsü 'uxipiya tucarisie mecani'uxipiecaitüni 'aisica que maine.

24*Que müranutanierixü 'umierieca**(Mateu 28:1-10; Maricuxi 16:1-8; Vani 20:1-10)*

¹ Perusü ximeri cuitü, tequiyapa meniu'axüani semana mexüacame tucarisie visi mu'üa me'ahapatü memicuxeüri. ² Hicü tete meniutaxeiya heuhüiyacame quitenie meucatei. ³ 'Umehetahaxüaca tequiyapa, mepüca'itaxe'i T'aitame Quesusi caxarieya. ⁴ 'Asimepücatemaicai que memüteyurieniquecai müpaü mütiuyücü. Hicü 'uquisi yuhutatü va'aurie meniuti'uni merücavime me'anacatütü. ⁵ Memamacacu cuiepa methüxüma'ucacu müpaü metenivarutahüave, Titayari müquite vasata xete'ivautüve mücü mayeyuri. ⁶ 'Uva pücayecca, cananucuquetüarieni püta. Xequena'erivani que mütxe'utahüavixü Carereyasie 'uyeicatü cuxi, ⁷ que xemüte'utahüavarie Yuri Tevi hepaüsita, que müreuyevacai müyetuyanicü 'axa teyuruvamete memiviyacü, curuxisie mümierienicü, hairieca tucarisie manucuquenicü que müreuyevacai. ⁸ 'Ana mene'erivani niuquieya. ⁹ Hicü tequiyapa mevayecüneca menecüne. 'Icü naime metenivarutaxatüani Tamamata Heimana Xeime, hipameta yunaima. ¹⁰ 'Ucari Mariya Mararatanaca, Vana, Mariya Cacuvu müvarusieyatücai metenitetevacaitüni. Hipatüta vahamatü mem'uvacai 'ucari yunaitü yametenivarutaxatüani nü'arisixi. ¹¹ Peru müme yacü me'utiyaneme meni'eriecaitüni metecuxatacacu, yuri mepücatevaruta'eriri.

¹² Perusü Pecuru caneyani tequiyapa 'unausarümetü. 'Anahuca nixeiya 'ixuriqui mana 'acateme 'uyemaveme. Yuque neyani väica 'iyarixietü que mütiunierixü hepaüsita.

*Que memüte'ixei, 'Emau huyeyari 'utüa me'uyehutü**(Maricuxi 16:12-13)*

¹³ Mericüsü mücü tucarisie yuhutatü müme huyeta menecüne, quiecarisie meneta'axüaniquicacaitüni 'Emau müracusevasie. Querusareme nehuracaitüni, yanetevacaitüni tamamata heimana huta quirumeturüyari xeicüa. ¹⁴ Metenicuxatacacüni naitü que mütiuyü hepaüsita. ¹⁵ Mericüsü metecuxatacacu niuqui mexüatücaitüni Quesusitütü nivananucu'axe me'uhucacu. Vahamatü niuquiecaitüni. ¹⁶ Mepücapitüariecai memeitimanicü. ¹⁷ Müpaü tinivarutahüave, Que titita 'icü niuqui xemüxüatüa xe'uhutü. Titayari xeteyuhiverie. Müme mana meniuti'uni me'ayexüxünitü yühüxie. ¹⁸ Xevitü müme Cüreupaxi mütevacai müpaü tinitahüave, Cari 'ecü 'asipepücatimate Querusareme que müreyü tacai 'atu. 'Asita cücamete müpaü mepütemate. ¹⁹ 'Iya müpaü tinivacühüaveni, Que reyücuta. Müme müpaü mete'itahüavixü, Quesusi Nasaretitanaca, que müranayetüa pecatimate. Mücü 'uqui Cacaüyarisie mieme catinixaxatametücaitüni. Que mütiyurienecai que müticuxatacacai, canitürücaüyecaitüni Cacaüyari hüxie yunaima teüteri vahüxie. ²⁰ Tamara'acate memühüritärie ta'isücateta meniyetüani hesiena mürahüyanicü mümierienicü, 'arique curuxisie mepeimie. ²¹ Tamesietü tecanita'icuevacaitüni yuri tete'erietü 'iya mühücütücaicü que mü'ane mütasitixünaquecai 'Ixaherisixi teüteriyari. Mücü meta, haica tucari caniyuriecari hicü, müya reyücü. ²² Süricüte, 'ucari tasata miemete mepütasihüxyatüa hicü. Ximeri vaniu menecücünixüani tequiyapa, ²³ peru caxarieya mepücahexei. Meniu'axüani müpaü me'utiyaatü quename niuqui tuayamete mevarexei metehünime meyu'erietü. Müme vaniu quename Quesusi 'ayeyuri metenivarutahüave. ²⁴ 'Ana hipatüta tahamatü mem'uva tequiyapa menecüne. 'Ucari que memaitücatei, müpaü 'aneme mepetaxe'i, peru Quesusi mepücahexei. ²⁵ Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Cari 'asixepücatemate, yu'iyarisie xepu'itutupe, 'acuxi yuri xepücateta'erivave texaxatamete que memütexatacaisie naime. ²⁶ Careuyevacai Cürisitu müpaü müticuinecü, 'arique mücaque visi 'anetü carayanicacai. ²⁷ 'Ana Muixexi

xapaya xatatu meri yunaime texaxatamete vaxapa xatatu, nisutuani tivahecüasitüiyatu que müre'ucai hepaüsitanana naime 'utuäricasie.

²⁸ Mericüsü quiecarí haque memeta'axüaniquecai meneta'axüani. 'Iya masi teva ni-umiecaitüni. ²⁹ Müme cuini mieme meni'iniecaitüni müpaü me'utiyaütü, Tahamatü quene'ahayeve, 'esivatücacu putaicai pacayunirüme. Hicü muva neutahani vahamatü müyuhayevecü. ³⁰ Hicü vahamatü 'ayerüca mexa 'aurie, 'enu'üca pa, 'aixüa niutayüni Cacaüyari hepaüsita pa hepaüsita. 'Ititaraca nivarumini. ³¹ 'Ana vahüxie canenarietü nayani, meneitimani. 'Iya masi camasiücütü nayuyeitüani tavari memüca'ixeyacü. ³² Hicü müpaü metenyücühüavecäitüni, 'E'e, 'ayumieme ta'iyarisie cuini mieme tepütayetuacai mexi taticuxaxatüvacai huyeta te'uhucacu, mexi tasihecüasitüiyacai 'utuärica que maine.

³³ Hicü me'anucu'uca cuitü, Querusareme menecüne yu'ütüma. Tamamata Heimana Xeime hipameta menivaretaxeyia meyuxeüriecame. ³⁴ Müme müpaü meniutiyaüanecäitüni, Caniyuritüni, Ti'aitame panucüque. Masiücütü nayuyeitüani Simuni 'ixeyacacu. ³⁵ Mümeta metenivarutaxatüni huyeta que müreyü, que memüthehitima pa 'utitaracu.

Quesusi masiücütü que mürayuyetüa teyü'üquitüvamete memixeyacü
(Mateu 28:16-20; Maricuxi 16:14-18; Vani 20:19-23)

³⁶ Mericüsü metecuxatacacu cuxi, 'iya vahixüata niutaqueni. Müpaü niutayüni, 'Aixüa 'acu. ³⁷ Müme meniutimamani, müqui mexeyame meyu'erietü. ³⁸ Mücüsü müpaü tinivarutahüave, Titayari xeteyuxamurie. Titayari xete'isutüa niuqui xexüatüatü yu'iyarisie. ³⁹ Xequeneu'ixüari nemamate ne'ücate, ne necanihücütüni. Xequeneneumayüa xequeneneuxeyia. 'Iyari 'ume pücahexeyia vai pücahexeyia nehepaü. ⁴⁰ Müpaü 'utayüca yu-mamate yü'ücate nivaruxeisitüani. ⁴¹ Meyutemamavietü mehüxyiatü, cayuri mepü'eriecai cuxi. Hicü müpaü tinivarutahüave, Tixaü xecatehexeyia 'uva ticuaivame. ⁴² Qesü vaiyari menimini variquime texicamame. ⁴³ 'Enu'üca nitacuani vahüxie. ⁴⁴ Mericüsü müpaü tinivarutahüave, 'Icü niuqui necanixecuxaxatüvacäitüni xehamatü ne'uyeicatü cuxi, müpaü ne'utaitü quename heuyevecai maye'atüarienicü naitü nehepaüsita que müre'uxa Muisexi 'inüariya niuquiyarisie texaxatamete vaxapasie cuicari xapayarisie ne'utaitü. ⁴⁵ 'Ana va'iyari nivatiyepieni memeitimanicü tita 'utuärica xapayari mütxataca. ⁴⁶ Müpaüta tinivarutahüave, Müpaü püre'uxa, que müreyuevecai Cürisitu nehücütütü müya netinicuinequecaitüni, hairieca tucarisie nenanucuqueniequecaitüni müquite vasata. ⁴⁷ Mücü meta, yunaitü nuivarite müpaü mecatenitahüavariécuni, xüca xetehayeve que xemüteyuriecäi, xenesihahüavetü que mü'ane nemühücü, xepüteheuyehüviyarieni 'axa xemüte'uyuricü. Querusareme meri, 'ariqueta xaüsie yacatinicuxaxasivamücü. ⁴⁸ Xeme xecanihümetüni xemunenierixü xemihécüata 'icü que mütiyü hepaüsita. ⁴⁹ Ne meta nepütixehanü'airieni tita ne'uquiyari mürainecai mütxeminiquecaicü. Xeme quiecarisie xequeneyuhayevani tucari 'aye'ayuque quepaucua türücariya xemüpitüarieni taheima mieme, 'anaque xepüvayecüne.

Que müranutitüa
(Maricuxi 16:19-20)

⁵⁰ Hicü nivarayevitüni Vetaniya 'aurie. Yumama teicü heseratü niutaniuni 'aixüa memü'itüarienicü. ⁵¹ Mexi müpaü 'utaniucacai vahesüa nayeyani, muyuavisie nanutivitüquieni. ⁵² Müme nenevieri me'ipitüaca Querusareme menecüne cuini mieme meyutemamavietü. ⁵³ Tucariçü tuqui curaruyarita meniu'uvacäitüni 'aixüa me'utiyaütü Cacaüyari hepaüsita. Müpaü xEICÜa cani'neni.

VANI Niuqui 'Aixüa Manuyüne Que Mütiu'üxasitacai

Niuqui tevi que mütratüa

¹ Sutüapai niuqui caniyüanecaitüni. Niuqui niteütacaitüni Cacaüyari. Canica-caüyaritücaitüni niuquitütü. ² Mücütütü niuqui sutüapai Cacaüyari niteütacaitüni. ³ Naitü tiniuneni mücü 'inetüacu. Xüca mücü ca'inetüanique, pücaneniqueyu ni xevitü. ⁴ Mücüsüa tucari canixuavecaitüni. Tucari teüteri vahecüariviyame canihücütücaitüni. ⁵ Hecüariya yüvipa nihecüariyani, yüriya pücahe'ivave.

⁶ Mericüsü tevi Cacaüyari meiyenü'a 'aniucateitüni Vani titevatü. ⁷ Mücü titahecüataque caninuani, hecüariya hepaüsita mütahecüatacä, yunaitü yuri memüteta'erienicü tiutahecüatacacu 'iya. ⁸ 'Iya hecüariya pücahücütücai. Titahecüataque hecüariya hepaüsita xecüca caninuani. ⁹ Tita yuricü mütihecüariya, tita mütiivahecüatüa yunaime teüteri, mücü cuipea caninuaximecaitüni.

¹⁰ Cuipea caniyuecacaütüni, cuie niuneni 'iya 'inetüacu, masi cuipea memütama mepücaheitima. ¹¹ Yuque caninuani, teüterimama mepücaheitanacu'eri. ¹² Queyupaümetü memitanaqu'eri, müme yuri memüte'erie que mü'ane mühücüsie, müme heiserie nivarupitüani Cacaüyari nivemama memacüncü. ¹³ Teüteri que memüte'ununuivasio mepücayecü, va'uquiyarima meyhive'eriecacu teüteri que memüteyurie, mana mepücayecü, 'uqui türi vaevimücüacu, mana mepücayecü. Cacaüyarisie püta mepüyecü.

¹⁴ Mericüsü mücü niuquitütü tevi canayani, tasata 'ucaitü ratüa. Tame tecanixeiya visi que mü'anecai, 'uquiyarieya visi que mütipitüa yunive muyuxevi. Canaye'ani 'aixüa tiuca'iyaritü yuri tixaxatatu. ¹⁵ Vani tinihecüatacaütüni hepaüsita. Canahivacaitüni müpaü 'utaitü, 'Icü canihücütücaitüni nemixatacaí yane'utaitü, 'Iya ne'utüa 'umamie nesi'anhaitüyatü nayani meripai mümiemecü, ne meripai necamiemetüacu.

¹⁶ 'Iya que müraye'ave, yacatatinipitüaca hepaüna te'anenetü temacüncü tanaitü. 'Aixüa tiuca'iyaritü pütasiyuriene, pütasimüiriyarüme. ¹⁷ 'Inüari niuquiyari tecaniupitüarieni Müsexi tasi'upitüacu. Tepupitüarie mücü 'aixüa mütiuca'iyarinicü tahepaüsita, tita yuri müraine temütehexeyanicü, Quesusi Cürisitu yatatiupitüacu. ¹⁸ Xevitü hasuacua püca'ixeyave Cacaüyari. Cacaüyari muyuxevi, que mü'ane yu'uquiyarisie mütiyiya, mücü canihücütüani yu'uquiyari.

Vani ti'üyame que mütiutahecüataxi

(Mateu 3:11-12; Maricuxi 1:7-8; Rucaxi 3:15-17)

¹⁹ Mericüsü müpaü tiniutahecüata Vani quepauca Huriyusixi hesüana memüvareyenü'a mara'acate Revitasixi vahamame Querusareme memeyecü memita'ivaviyacü, 'Ecüri que pepüpaicü. ²⁰ Mücü puyutahecüataxü, pücayucu'imavacai. Masi puyutahecüataxü müpaü 'utaitü, Neri Cürisitu nepücahücü. ²¹ Müme mete'ita'ivaviya, Qesü 'ane. 'Eriyaxi pecatihücü. Mücü tiutayü, Ne pücatixäu. 'Ecü pecatihücü mücü tixaxatame, mete'icühüave. Mücü tivaruta'ei, Havaicü. ²² Müme 'ayumieme mete'itahüaveri, Que pepüpaicüte, xasuni temütevaretahüavecü müme memütasiheyenü'a. Que pe'utaine 'ahepaüsita. ²³ Mücü tiutayü, Nesü necanihücütüni que mü'ane mücuxaxasivacai haque müpaü mainecai, Xevitü mahiva macumavesie, Xeuräyeme xequeneutavevi Ti'aitame huveya 'utaitü, Quisariyaxi tixaxatame mainecaipaü. ²⁴ Müme memeyenü'ari Pareusixi vahesüa mecanimiemetücaitüni. ²⁵ Hicü menita'ivaviya müpaü mete'icühüavetü, Mericüte, titayari peti'üyane xüca pecacürisütüni xüca 'Eriyaxi pecatihücütüni xüca mücü tixaxatame pecatihücütüni. ²⁶ Vani nivaruta'eyia ya'utaitü, Nericü necatini'üyaneni hacü. Xesata 'acaniiveni xevitü, xemüca'imate xeme. ²⁷ 'Iya ne'utüma 'ucanamieniri. Ne 'aixüa nepücatiucayari nehiesie mütiuaquenicü ni nemiparevienicü nemixünirienicü cacaiya cuitaxiyari. ²⁸ Müpaü tiniuyüni Vetavarasie Curutani hatuxame 'anutaüye. Mana catini'üyanecaitüni Vani.

Muxa Nunusi Cacaüyarisüa mümieme

²⁹ Mericüsü 'uxa'arieca Vani canixeiya Quesusi 'a'amiecame. Müpaü niutayüni, Camü muxa nunusi Cacaüyarisüa mieme. Cuipea memütama tita 'axa memüteyurie canivacunavairivani mücü. ³⁰ Mücü canihücütüni que mü'ane hepaüsita nemainecai, Ne'utüma 'ucanamieni 'uqui nesi'anhaitüyatü matüa, meripai mümiemecü, ne meripai necamiemetüacu. ³¹ Nesüari nepücaheitimaitüyeicacai, peru mümasiücünicü 'Ixaherisixi vahüxie, 'ayumieme necaninuani hacü netiucayütü. ³² Hicü Vani tiniutahecüata müpaü 'utaitü, Ne necanixeiya 'Iyari taheima 'acamieme cucuru 'amacamiempaü. Hesiena niyuhayeva. ³³ Ne nepüca'imaicai cuxi, masi que mü'ane münesiheyenü'a nemütiuca'üyanicü hacü, mücütütü müpaü pünetiutahüavixü, Que mü'ane heima pemixeyia 'Iyari 'acamieme

hesiena yuhayevame, 'iya canihücütüni que mü'ane mütiuca'üya 'Iyari Mütiyupata rapitüatü.
³⁴ Nesü necaniuniere, necatiniutahecüata 'icü Cacaüyari Nu'aya mühücü.

Matüari teyü'üquitüvamete memacü

³⁵ Hicü 'uxa'arieca tavari mana niutivécaitüni Vani, teyü'üquitüvametemama yuhutatü mana meteti'ucaita. ³⁶ 'Ixeiyaca Quesusi 'uyeicacacu, müpaü niutayüni, Camü muxa nunusi Cacaüyarisüa mieme. ³⁷ Yuhutatü teyü'üquitüvametemama mecani'enieni müpaü haineme, mecaneiveiya Quesusi. ³⁸ Hicü Quesusi ta'aurie 'aveca, varuxeiyaca me'iveiyame, müpaü tinivarutahüave, Tita xetecuvautüve. Müme metenitahüave, Xavi, haque pepeca. Xavi taniuquicü Ti'üquitame paine. ³⁹ Mücü tivaruta'ei, Xequenacüni xepüneniere. Hicü mana meniu'axüani, meniuneniere haque mecatei. 'Iya tucarisie me'teütatü meniyuhayeve, memenuveyacü tau ya'atevacacu.

⁴⁰ Mericüsü yuhutatü memü'anaxü Vani que mainecai, memeiveiya Quesusi, xevitü 'Atürexü catinitevacaitüni Simuni Pecuru mü'ivayatücai. ⁴¹ 'Iya nu'iva Simuni netaxeiya meri. Müpaü tinitahüave, Tecaneitaxeiya Mesiya, taniuquicü Cürisitu heiserie mupitüarie maine. ⁴² Qesusisüa caneivitüni. Qesusi 'ixeiycaca müpaü niutayüni, 'Ecü Simuni pecanihücütüni, Vani pemünu'aya. Sepaxi pepütiterüvariëni, taniuquicü Pecuru maine, Tete maine.

Qesusi que müttivaruta'inie Piripe Natanaheri

⁴³ Hicü Qesusi 'uxa'arieca Carereyapai niyeimücücäitüni. Canitaxeiya Piripe, müpaü tinitahüave, Quenenanuveyiya. ⁴⁴ 'Iya Piripe Vesaira caniquiecametücaitüni 'Atürexü Pecuru vaqueicari. ⁴⁵ Hicü Piripe neitaxeiya Natanaheri. Müpaü tinitahüave, Que mü'ane rax-atatü Muixesi mütiuta'utüa 'inüari niuquiyarisie, texaxatameteta mete'uti'utüa metexatatü, mücü tenetaxeiya. Qesusi canihücütüni Cuse nu'aya Nasaretitanaca. ⁴⁶ Natanaheri müpaü tinitahüave, Nasaretisie que tiyüve 'aixüa müti'ane mürayeneica. Piripesü müpaü titahüave, Quenenierimie. ⁴⁷ Hicü Qesusi Natanaheri niuxeiya 'a'amiecame. Müpaü niutayüni hepaüsitanä, Camü yuricü 'Ixaheri teviyari canihücütüni 'icü, püca'irümari. ⁴⁸ Natanaheri müpaü tinitahüave, Haque pepünesihetima 'ecü. Qesusi müpaü tinitahüave, Piripe camatitahüavivecacu cuxi, quepaucua pinitüa pemucatei, nepümasi'uxei. ⁴⁹ Natanaheri müpaü tita'ei, Ti'üquitame, 'ecü Cacaüyari pecaninu'ayatüni, 'Ixaherisixi tati'aitüvame pecanihücütüni. ⁵⁰ Qesusi müpaü tita'ei, Nemutainecü pinitüa pe'ucaime nepümasi'uxei, yuri petiuta'eri. 'Ipaü 'aneneme masi vaücava pecanixeyamücü. ⁵¹ Müpaü tinitahüaveta, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xecanixeyacuni muyuavisie reuyepiyacame, Cacaüyarisüa miemete niuqui tuayamete xetevaxeiya me'anüticücame me'acaneicame Yuri Tevisüa.

2

Neüquiya quememüte'uvevi Canasie

¹ Mericüsü hairieca tucari 'aye'acu meneitineüquitüani xeime. 'Ixüarari mepeveviecai Canasie Carereya cuëyarisie. Qesusi varusieya mana niuyeicacaitüni. ² Qesusi ni-uta'inierieni, teyü'üquitüvamemeteta mete'uta'inieri 'ixüararipa. ³ Hicü vinu 'ayexücu Qesusi varusieya müpaü tinitahüave, Vinu mepücahexeiyä. ⁴ Qesusi müpaü tinitahüave, 'Uca titasü tetehexeiyä 'ecü ne 'axeicüa. Netucari cuxi püca'aye'ave. ⁵ Hicü varusieya müpaü tinivarutahüave teparevivamete, Sepa que mütxehahüave, yaxequetenechani. ⁶ Mericüsü mana meniyetecaitüni tete ye'üyari 'auxüvitü Huriyusixi que memë'i'itiva yupini. Xeuime-sie müpaü päümetü tinacananaquecäitüni nauca teviyari ya xei sienituyari ritüruyari yacütüniquetü. ⁷ Hicü Qesusi müpaü tinivarutahüave, Ha xequeneutihüniya ye'ürütesie. Cüsitanapai mecanitühüniya. ⁸ Müpaü tinivarutahüave, Xequenivatihapaniri, 'ixüarari mühüritüariesüa xequenanuhapani. Müme mecaneihapaniriëni. ⁹ Mühüritüarie quepaucua menüti'inüataxü 'iya ha vinu matüa, 'asicatimaitü haque memiemetücai, teparevivamete memüvatihapa yametemaicacusüari, 'iya 'ixüarari mühüritüariecai nitahüave neneüqueme. ¹⁰ Müpaü tinitahüave, Cari yunaitü teüteri vinu 'aixüa ma'ane mecaniva'itüca meri. Quepaucua memütitarüveni 'axa mü'ane mepüva'itüa. 'Ecüsü püta pecaniticuerieni vinu 'aixüa ma'ane hicüque. ¹¹ 'Ipaü tiniiyuriëni Qesusi Canasie Carereya cuëyarisie 'isütüatü 'inüari que mütiyuriëncäi. Masiücütü nayuyeitüani que müttimarivecai. Teyü'üquitüvamete yuri mecateniuta'erieni hesiena.

¹² Mericüsü 'arieque Caperünaume neuyeyune mücüri, varusieyari, 'ivamamari, teyü'üquitüvametemamari. Mana müixa mepüca'uyuhayevaxü.

Qesusi que müttivaranuyeyeyä tuquita

(Mateu 21:12-13; Maricuxi 11:15-18; Rucaxi 19:45-46)

¹³ Mericüsü Huriyusixi va'ixüarari Pasicua mütiteva canahuracaitüni. Quesusi Querusareme neutiyune. ¹⁴ Mana tuqui curaruyarita nivarataxeiya memüvareutatuayacai puixisixi muxasi cucuruxi. Tumini patamete tivaretaxei mana me'ayeteme. ¹⁵ Caunari tiyuvayame 'utavevieca yunaime nivananuyeyeiya tuqui curaruyarita, muxasi puixisixi vahamame. Tumini patamete vatumini nanacaxürieni, vamexate natixürieni. ¹⁶ Memüvareutatuayacai cucuruxi müpaü tinivarutahüave, 'Icü xequenauye'üi tacuapai. Ne'uquiyari quiya xepüca'ayeitüvani tetuayamete vaquie. ¹⁷ Teyü'üquitüvamete mene'erivani niuqui müpaü müre'uxa, 'Aqui yemecü nemücuericü neputa'unari. ¹⁸ Hicü Huriyusixi müpaü metenita'eiya, Tita petatixeisitüani 'inüari müya pemütüyuriencü. ¹⁹ Quesusi müpaü tivaruta'ei, 'Icü tuqui xequeneuca'una, ne hairieca tucari 'anucayayu necanenucuquetüamücü hutarieca. ²⁰ 'Ayumieme Huriyusixi müpaü meniutiyuani, 'Icü tuqui veviyari huta teviyari heimana 'ataxevime viyari caniyurieni. Cari 'ecü haica tucari perenucuquetüani. ²¹ Masi mücü yuvaiyari canixatacaitüni tuquitüme. ²² Quepaucari müquite vasata manucuetüarie, teyü'üquitüvametemama mene'erivacaitüni müpaü mutayücü. 'Ana yuri metenita'eririeni 'utüarica, yuri mete'ita'eririta niuqui Quesusi mutayücü.

Quesusi que mütivamaicai yunaime teüteri

²³ Mericüsü Querusareme 'uyeicacacu Pasicua 'ixüararipa, yumüretü yuri meteniuta'erieacxüani que mü'ane mühücütücaisie me'ixeyaca 'inüariteya mücü que mütiyuriencai. ²⁴ Masi Quesusitütü pücauyetuacai xeimesie, 'iya müvamaicaiü yunaime, ²⁵ tixaü mücareuyehüacaicü xevitü mütitahecüatacä tevi hepaüsita. 'Iyasietü yücümana tinimaicaitüni tita tevi 'iyarieyasie mütiyeca.

3

Quesusi Nicuremumatü que memütecuxatacäi

¹ Mericüsü tevi 'eniyeicacaitüni müpareseütücai Nicuremu titevatü, Huriyusixi teva'aitüvamete müxevitütücai. ² 'Iya Quesusisüa caninuanu yüvicüta. Müpaü tinitahüave, Ti'üquitame, tame müpaü tecatenimaica, 'ecü Cacaüyarisüa pemietetütü pemunuacü peti'üquitametütü. Xevitü pücaüyveniqueyu 'icü 'inüari mütiyurienei pemütüyurienepaü, me xüca Cacaüyari hamatüana ca'uyeicanique. ³ Quesusi nita'eiya, Caniseüyeni que nematicühüave, xüca hutarieca ca'utinuiya tevi, pücaüyve mixeiya tita Cacaüyari müra'aita. ⁴ Nicuremu rehüave, Tevi quepaü tiyüve mutinuiya 'uquirasitütü. Tiyüve hutarieca yuvarusisie meutahani mutinuiya. ⁵ Quesusi tita'ei, Niuqui caniseüyeni que nematicühüave, hasie 'iyarisie xüca ca'utinuiya, pücaüyve meutahani Cacaüyari müra'aitasie. ⁶ Tita tevisie mütiyenuiva canitevitüni. Tita 'iyarisie mütiyenuiva caniyarütüni. ⁷ Pemücahüxiyaca nemütixecühüavecü quename heuyevese xeme hutarieca xemütinunuiva. ⁸ Que mütañaque canü'ecani. Pecani'enieca yuariyaya, perusü 'asipepücatimate que müraneica que müreumie. Müpaü mecani'aneneni yunaitü 'iyarisie pemüyenunuiva. ⁹ Nicuremu müpaü tita'ei, Qesü quepaütütü 'icü. ¹⁰ Quesusi müpaü tinita'eiya, 'Ecü 'Ixaherisixi pecatiniva'üquitüvametüni. Cari 'icü pecatimate. ¹¹ Niuqui caniseüyeni que nematicühüave, tecatenicuxatani tita temütemate hepaüsita, tetenihecütani tita temüte'uxei hepaüsita. Xemesü xepüca'itanaqui'eri tita temütetahecüataquecai. ¹² Xüca yuri xecate'erieca tita cuipepa mütimieme nexecuxaxatüvacacu, quepaütütü yuri xeteta'erieniqueyu xüca nexecuxaxatüvanique tita taheima mütimieme.

¹³ Xevitü taheima püca'anutiyeive, 'iya taheima macane Yuri Tevitütü xeicüa pemari. ¹⁴ Muixexi macumavesie 'uyeicatü cu muyetepaü, müpaürita caneuyevacani Yuri Tevi muyetequeni ¹⁵ yunaitü yuri memüte'erie hesiena tucari mücaxüve memexeyanicü.

Cacaüyari que mütivanaqui'erie cuipepa memütama

¹⁶ Cacaüyari 'ipaü tinivanaqui'erieca cuipepa memütama. Yunive muyuxevi caniyetüani memücatatümaiarienicü yunaitü yuri memüte'erie hesiena, tucari mücaxüve memexeyanicü püta. ¹⁷ Cacaüyari cuipepa que müreyenü'a yunive, müpaü pücatiuyuri müvaranutaaxürüeniücü cuipepa memütama. Masi cuipepa memütama memütavacueisitiyarienicü cümana, 'ayumieme püta neiyenü'ani.

¹⁸ Que mü'ane yuri müti'erie hesiena, püca'anutahüiyani. Que mü'ane yuri mücati'erie 'ari nanutahüiyariri, yuri mücatiuta'erievecü que mü'ane Cacaüyari Nu'aya muyuxevi mühücüsie. ¹⁹ 'Ipaü tinivaranutaxürüvani 'isücame. Hecüariya cuipepa caninuaniri. Teüteri yüriya mecaninaqui'eriecaitüni, hecüariya mecanaqui'erietü, 'axa memüteyuriecaicü. ²⁰ Yunaitü 'axa memüteyurie mecani'uxieca hecüariya, hecüaripa mepücacünicu capa me'utatierivanicü que memüteyurie. ²¹ Que mü'ane yamütüyuriene tita yuri müraine, hecüaripa püyeimücü mümasiücünicü que mütiyuriene Cacaüyarisie tiviyatü.

Neneüqueme teütameya que mütiyutemavie

²² Mericüsü 'arique Quesusi teyü'üquitüvametemamata menecüne Cureya cuieyarisie. Mana vahamatü 'etineutere ti'üyanetü. ²³ Vanita tini'üyanecaitüni 'Enunisie Sarimi 'aurie, ha mana vaüca muhanecaicü. Meniu'axecaitüni meniucca'üyarüvacaitüni. ²⁴ Vani casariyanata püca'anutahüiyavecai xuci.

²⁵ 'Ayumieme Vanisüa miemete teyü'üquitüvamete hipatü Huriyusixi vahamatü ni-uqui menixüatüacaitüni 'itiya hepaüsita. ²⁶ Vanisüa me'u'axüaca müpaü metenitahüave, Ti'üquitame, 'iya 'ahamatü meyeicacai hatuxame Curutani müracuteva 'anutaüye, que mü'ane hepaüsita pemüthecüatacai, titayari re'üyane hicü. Yunaitü hesüana meni'axeni. ²⁷ Vani müpaü tinivarutahüave, Tevi pücaüve tixaütü mütiutanaqui'erieni, me xüca taheima mieme yatipitüariECA püyüve. ²⁸ Xemetütü xecatenihécüatani nehepaüsita müpaü que nemainecai, Ne Cürisitu nepücahücü, masi hüxiena nemetanü'arie. ²⁹ Que mü'ane 'uca viquivame mexeiyá, 'uqui neneüqueme canihücütüni. Neneüqueme teütameya mana mutive mi'enie, que müreupatüme cati'inüatü. ³⁰ 'UquiariEya yunive ninaqui'erieca. Nai tiniye-tuirieni mamayasie. ³¹ Que mü'ane nu'ayasie yuri müti'eri tucari mücaxüve canexeyiani. Que mü'ane yamücaticamie nu'aya que maine, pücaheitamani tucari, masi Cacaüyari 'ihéca-cacu püyhayeva.

Que mü'ane taheima macane

³¹ Que mü'ane taheima macane nai catinita'aitüani. Que mü'ane cuiepa mutine cuiepa canimiemetüni, catinücuxatani cuiepa mieme. Que mü'ane muyuavisie macane nai catinita'aitüani. ³² Tita mütiuxei, tita mütiü'eni, mücü hepüsita tinihecüatani. Xevitü püca'itanaqui'eri tita mütiutahecüataxü. ³³ Que mü'ane mitanaqui'eri tita mütiutahecüataxü, mücüri niyu'inüaritüani müpaü 'utaitü quename Cacaüyari yuri haine. ³⁴ Que mü'ane Cacaüyari meiyenü'a, mücü Cacaüyari niuquieyacu catinücuxatani. Cacaüyari nipitüani yu'iyari, que müreupatüme cati'inüatü. ³⁵ 'UquiariEya yunive ninaqui'erieca. Nai tiniye-tuirieni mamayasie. ³⁶ Que mü'ane nu'ayasie yuri müti'eri tucari mücaxüve canexeyiani. Que mü'ane yamücaticamie nu'aya que maine, pücaheitamani tucari, masi Cacaüyari 'ihéca-cacu püyhayeva.

4

Quesusiri 'uca Samariyatanacamatü que memütecuxatacai

¹ Mericüsü Ti'aitame tiniutamarieni Pareseusixi memü'enanacü quename Quesusi yumüireme teyü'üquitüvamete varayeitüvacai va'üyanecai, Vani hipame xeicüa va'üyanecacu.

² Quesusi yücümana pücavarüca'üyacai, teyü'üquitüvametemama püta mepüvaruca'üyacai. ³ Müpaü tiutamariEca Cureya neyeyani, hutariEca Carereya ninuani.

⁴ Neuyevacaitüni Samariya cuieyarisie meutayuncü. ⁵ Hicü quiecarisie ninuani Samariya cuieyarisie Sicari mütiuyetevasie. Mana canehurani cuie Cacuvu yunive mumi Cuse. ⁶ Pusu Cacuvu müvati'inixü mana nitiniereni. Mericüsü Quesusi 'uxeti yeiyacu ya'aretü mana nacateitüni pusu tesie tuca. ⁷ Mericüsü 'uca mana caninuan Samariya quiecame cuhanünetü. Quesusi müpaü tinitahüave, Queneneuharitüa.

⁸ Teyü'üquitüvametemama quiecarí hixüapa mene'uvacaitüni 'icuai meheunanaiyuca. ⁹ Hicü 'uca Samariyatanaca müpaü tinitahüave, Quepaütütü 'ecü pemühuriyu ha penitivaviri ne nemüsamariyatanaca nemü'uca. Huriyusixi tixaü xepücatehexeiyá Samariyatari tahamatü.

¹⁰ Quesusi tita'ei, Xüca pe'imaicaque tita Cacaüyari matimicua, xüca pe'imaicaque quepai ha mümasivaviri, Queneneuharitüa ne'utaitü, 'ecüsü püta pepünesitavavirieniqueyu, nepümasiharitüaniqueyu ha muhanesie mieme. ¹¹ Mücü rehüave, Neuxeí, hanüveme pepücahexeiyá. Pusu peucateva. Haque pepeixeiyá mücü ha muhanesie mümieme.

¹² Ta'uquiari Cacuvu nive'emetücaitüni 'icü pusu mütasü'umi. 'Ena nitiharevacaitüni 'iya, nivemamata tevamamata. 'Ecü masi que petive'eme que mücü. ¹³ Quesusi nita'eiya, Yunaitü 'icü ha memütihareve tavari mepeuharicuni. ¹⁴ Que mü'ane manuhareni ne ne'iharitüayu tavari hasuacua pücaheuharimücüni. Masisü mücü ha nemiharitüani, mücü haixa canayeimücü hesiena 'atineicatü tucari mücaxüve 'ipitüatü. ¹⁵ 'Uca müpaü tita'eiyaxü, Neuxeí, 'icü ha queneneuharitüa tavari nemücaheuharimücünicü, 'uvapai nemücahanüenicü. ¹⁶ Tita'ei, Mericüte, 'acüna quene'inieime, 'uvapai quenecacüne. ¹⁷ 'Uca müpaü tita'ei, Nepücarecacüna. Quesusi müpaü tinitahüave, 'Erite, 'aixüa pecanaineni nepücarecacüna pehaitü. ¹⁸ Yu'auxüme pepüvarexeiyacai 'acünama. Mücü meta, hicü pe-mexeiyá, mücü püca'acüna. 'Ayumieme xasunicü peputaine. ¹⁹ 'Uca müpaü tita'ei, Camü, nemanetimani 'ecü, tixaxatame pecanhücütüni. ²⁰ Tame ta'uquiariima 'icü yemurisie mecaniyutinenevivacaitüni. Xeme xenituyuaneni quename heuyevese Querusareme memüyutinenevivani. ²¹ Quesusi tita'ei, Neuxeí 'uca, yuri quenetine'erierieca. Tucari canaye'amücü quepaucua nenevieri xemüca'ipitüaca yu'uquiari 'icü yemurisie ni Querusareme. ²² Xeme nenevieri xepipitüa que mü'ane xemücamate. Tame püta nenevieri

tenipitüaca que mü'ane temümate, vicueisitärica mayeneicacü Huriyusixi tahesie. ²³ Masi tucari canaye'amücü, hicü canaye'aniri, quepaucua müme yuricü memütütinenevianevevieri memipitüani yu'uquiyari yu'iyaricü yuri me'utiyaatü. Mücü meta, ne'uquiyari müya me'aneneme nivacuvauneni nenevieri memipitüanicü. ²⁴ Cacaüyari cani'iyaritüni. Neuyevaca müme nenevieri memipitüa yu'iyaricü memipitüanicü yuri me'utiyaatü. ²⁵ 'Uca tita'ei, Ne necatinimaica quename 'uhamie Mesiya Cürisitu heiserie mupitüarie mütiteva. Quepaucua munuani 'iya, nai catatinitahecüatüamücü. ²⁶ Qesusi tita'ei, Nesü necanihücütüni 'ahamatü nemüticuxata.

²⁷ Hicü teyü'üquitüvamete mecaniu'axüani. Meniuhüxyani 'ucamatü müticuxatacaicü. Siepüre xevitü 'asipüca'utayü, Tita peticuvaune, titayari hamatüana peticuxata nusu. ²⁸ Hicü 'uca yuye'ü 'ucu'eirica quiecarisie neyani. Müpaü tinivaretahüave 'uquisi, ²⁹ Camü xequene'ixüariyu tevi müneretahecüatüa nai que nemütüyuri. Caticürisitu 'icü. ³⁰ Quiecarisie mecanayecüne, hepana menahucaitüni. ³¹ Mericüsü mexi 'ame'ahucai, teyü'üquitüvamete menita'nieni müpaü me'utiyaatü, Ti'üquitame, quetineucuaari. ³² 'Iya müpaü tinivarutahüave, Ne 'icuai necanexeyani xemüca'imate xeme. ³³ 'Ayumieme müpaü metenyücühüavecaitüni teyü'üquitüvamete, Xevitü cati'atüiri catimi. ³⁴ Qesusi tivarutahüave, Que nemüticame tita mütinaque 'iya munesihenyü'a, 'uximayasicaya que nemütinüxime, mücü canine'icuaitüni. ³⁵ Xeme müpaü xecat'eutiyaane, Nauca meseri tixüyu 'isanari naye'amücü. Camü müpaü nepütixecühüave, Xequetaneneviereni, vaxa xequenexeyani. 'Aixüa nivavaquiniri xemüca'isanacü. Hicü ³⁶ 'isaname catini'ivaneni. Nicuxeürieni tita mütiutixuaverixü, tucari mücaxüve memexeyanicü, 'esame 'isanamematü yaxecüta memütümetamaviecacü. ³⁷ 'Icü hepaüsita niuqui yuri paine, Xevitü cani'esametüni, xevitüta ti'isaname maine. ³⁸ Ne nepüxeheutanü'axüa xemüca'isanacü xemücateha'uximayacaisie. Hipatü mecateni'uximayacaitüni. Va'uximayasicaxehesie tiniunaque.

³⁹ Mericüsü yumüretü mana quiecatari Samariyatari yuri mecateniuta'erieni hesiana 'uca tiutahecüatacu yuniuquicü ya'utaitü, Nai que nemütüyuri canetiniutahecüatüani. ⁴⁰ 'Ayumieme Samariyatari hesüana me'u'axüaca mecanita'nieni vahesüa müyuhayevacü. Mana huta tucari niyuhayeva. ⁴¹ Hipatüta yumüretü yuri mecateniuta'erieni niuquieyacü. ⁴² Müpaü metenitahüave 'uca, Hicürixüa 'aniuquicü xeicüa yuri tepücate'erie. Tameri tecani'enieni, tecatenimaica 'icü yuricü cuiepa memütama vavicueisitüvame mühücücü.

Qesusi que mürenayehüla ti'aitame parevivameya nu'aya

⁴³ Mericüsü huta tucari 'anucayacu mana neyani. Carereya caninuani. ⁴⁴ Qesusi yücümana tiniutahecüata quename tixaxatame yucüiepa 'aye'aveme ca'eriva. ⁴⁵ Peru quepaucua Carereya munua Careriyatari mecanitanaqu'erieni nai mete'uxeiyaca que müreyuriencai Querusareme 'ixüararipa. Mümata mecanacu'ixüara.

⁴⁶ Mericüsü hutarica Canasie ninuani Carereya cuieyarisie ha vinu mayeitüasie. Xevitü cuiepa ti'aitame müparevivameyatücai mana niuyeicacaitüni. Nu'aya tinecuyecaitüni Caperünaumesie. ⁴⁷ Tiutamariaca 'iya quename Qesusi Cureya heyetüa Carereya nua, hesüana caneyani. Nitavaviereni mana müyemiecü, menayehüanicü nu'aya. Mücü nemüximecaitüni. ⁴⁸ Qesusi 'ayumieme müpaü tinitahüave, Cari xüca 'inüarite xecaxeyani, mamarivavemeta, yuri xepücateta'erienicuta. ⁴⁹ Mücü ti'aitame parevivameya müpaü tinitahüave, Neuxei, mana quenemie nenive camüvecacu cuerietü. ⁵⁰ Qesusi titahüave, Quenemie. 'Anive nayeyuriniri. Hicü mücü tevi yuri tiniuta'erieni niuquieyasie Qesusi que mütitahüavixü. Neyani. ⁵¹ Mana heutamiecacu te'uximayatametemama menenucunaque metehühüavetü niveya mayeyuricüri. ⁵² 'Iya niuta'ivauni ya'utaitü que 'upaucuacacu manayeve. Müme müpaü metenitahüave, Tacai 'esiva cüa caviecacu cahüiyatü nayani. ⁵³ Hicü quemasieya tintimani 'ana maye'acaicü quepaucua Qesusi mütitahüavixü, 'Anive nayeyuriniri. Mücüri yuri tiniuta'erieni, yunaitü hesüana quiecatarita. ⁵⁴ 'Ipaü hutarica 'inüari tiniuyurieni Qesusi Cureya heyeyaca Carereya nuaca.

5

Ticuicame Vetesita mayecatei

¹ Mericüsü 'arique Huriyusixi va'ixüarari naye'ani. Qesusi Querusareme neutiyune. ² Querusareme ha mana niyemacaitüni Muxasi Vaquitenie hura. Hepürayusixi vaniuquicü Vetesita tiniuyetevacaitüni ha muyemacai. 'Etüpivari niye'ucaitüni 'auriena 'auxüvitü. ³ Mücütüa mecanayetecaitüni yumüretü tecuicucate, memacücpe, memühurietüca, memümamavavaqui, meta'icuevatü ha mücuyuitüarienicü. ⁴ Heiva mana niuta'axecaitüni niuqui tuayame. Ha nicuyuitüvacaitüni. Que mü'ane meri mana munua ha 'ucuyuitüaricü nanayeveni sepa que müticuyecai. ⁵ Mericüsü xevitü tevi mana nayecateitüni xei teviyari heimana tamamata heimana 'atahaica viyari müticuyecai. ⁶ Qesusi 'ixeyaca mana

'ucaime, heitimaica müixa müyuricaicü, müpaü tinitahüave, Peti'avauüriya pemanaveveni. ⁷ Ticutame müpaü tinita'eiya, Neuxei 'uqui, havaicü tevi münesiheucahüani hapa quepauca ha mucuyütüarie. Mana ne'ucamiécacu xevitü meri mana caninuani. ⁸ Qesusi tinitahüave, Quenanucucuxei, 'aitari quenanucucue'i, quenecuyeicani. ⁹ Cuitüva 'aixüa reu'erietü nayani tevi. Yu'itari nanucucueni, nicuyeicacaitüni.

Mericüsü mücü tucari 'uxipiya tucari canihücütücaitüni. ¹⁰ 'Ayumieme Huriyusixi müpaü metenitahüave 'iya manayehüiya, Hicü 'uxipiya tucari canihücütüni. Heiserie pepüchexeiya 'aitari pmanucucuenicü. ¹¹ Mücü müpaü tivaruta'ei, Que mü'ane 'aixüa nereu'eriecame münesi'ayeitüa, mücü canetiniutahüave, 'Aitari quenanucucue'i quenecuyeicani. ¹² Müme müpaü metenita'ivaviya, Que püpaicü mücü tevi müya mümatitahüavixü, Quenenucucue'i quenecuyeicani. ¹³ Manayehüiya 'asipücatimaicai que müpaicütücai, metüacü Qesusi yumüiretü me'u'uvacacu mana. ¹⁴ Hicü 'ariquemüca Qesusi nitaxeiya tuqui curaruyarita. Müpaü tinitahüave, Camüsü 'aixüa pereu'erietü pecanayani. Tavari 'axa pepücareyurieneni capa vaüca pe'ütüarienicü masi. ¹⁵ Tevi neyani. Müpaü tinivarutahüave Huriyusixi quename Qesusi hücütücai que mü'ane 'aixüa reu'eriecame meyeitüa. ¹⁶ 'Ayumieme Huriyusixi meniveiyacaitüni Qesusi müpaü mütiyurieneacü 'uxipiya tucarisie. ¹⁷ Qesusisü müpaü tinivaruta'eiya, Ne'uquiyari müya tiniu'uximayatani hicüque, neta müya netiu'uximayata. ¹⁸ 'Ayumieme masi cuini mieme menicuvautüvecaitüni Huriyusixi me'imienique, 'uxipiya tucari 'inüariyari mayeyeitüaximecaicü, masisü cuxi Cacaüyari müxatacaicü yu'uquiyaritüme, Cacaüyaripaü 'anetü 'ayuyeitüvatü.

Cacaüyari Nu'aya heiserie que mürexeya

¹⁹ Hicü 'ayumieme Qesusi müpaü tinivaruta'eiya, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, nu'aya 'asipücaüve yücümana, que mütxeiya yu'uquiyari yatiyuriene me xeciüa püyüve. Tita mütiyuriene 'iya, müpaüta yaxeicüa tiniyuriene ni nu'aya. ²⁰ Ne'uquiyari yunive pünaqui'erie. Naime catinixeisitüani que mütiyuriene 'iya. 'Icü que mütiyuriene 'esiva marivemecü xeciüa, yemecü nixeisitüamücü mamarivavemecü, xemühüxianicü xeme. ²¹ Ne'uquiyari mütiyuranucü'uitüvapaü müquite, tucari mütiyuripitüvapaü nu'ayata müpaü catinivarü'uitüvani müme müyuvaüriya müvaranucü'uitüanicü. ²² Mücü meta, ne'uquiyari xeime püca'inüata 'isücamepaü, masi heiserie nipitüani yunive 'isücamepaü mita'inüatacü naime, ²³ yunaitü ve'eme memü'eriecacü nu'aya, yaxeicüa ve'eme memü'eriepaü 'uquiyarieya yunive meiyenü'a. Que mü'ane ve'eme müca'erie nu'aya, ve'eme püca'erie 'uquiyarieyata meiyenü'a.

²⁴ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane nenuqui mü'enie, yuri ti'erierietü 'iya münesiheyenü'a, mücü tucari mücaxüve canexeiya. 'Isücame hüxie pücatacuevianeni, masi niuyupata, camüquitüri, 'ayeyuritü püta hicü. ²⁵ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, tucari naye'amücü, hicüri naye'aniri, quepauca müquite memi'enieni Cacaüyari Nu'aya 'utaniucame. Müme memü'enanani mecanayeyuyuricani. ²⁶ Ne'uquiyari yücümana tucari que mürexeya, müpaü yaxeicüa tinipitüani yunive tucari mexeyanicü yücümana. ²⁷ Heiserie tipitüata 'isücamepaü müva'inüatacü Yuri Tevi mühücü. ²⁸ Tixaü xepüchähüxiyaca 'icücü. Tucari naye'amücü quepauca yunaitü memucateuqui memi'enieni 'iya 'utaniucame. ²⁹ Mepüvaticüneti. Müme 'aixüa memüteyuricai menanucü'ucuni tucari memüpüarienicü, 'axa memüteyuricai mete'anucü'uni memanuatüriyanicü.

Que memüte'ihecüata Cürisitu

³⁰ Ne necümana 'asinepücatiyüve. Que nemüti'ena, müpaü nepütiva'inüata 'isücamepaü neyüanetü. Que mütiheiserie nepüva'inüata nemüca'icuvauncü tita münetinaque ne, tita mütininaque 'iya münesiheyenü'a püta nemücuvauncü. ³¹ Ne xüca nehapaüsita netihecüatanique, yuricü nepücatihecüataniqueyu. ³² Xevitü 'ecaniyueicani mütihecüata nehapaüsita. Necatinimaica 'iya yuri mütihecüatacü nehapaüsita que mütihecüata. ³³ Xeme Vanisüa xecanivarenü'ani. Mücü tita yuri müraine hepaüsita tiniutahecüata. ³⁴ Ne masi nepüca'itanaqui'eri tita teüteri memütehecüata nehapaüsita, perusü 'ipaü necaniutaineneni xemütavucueisitüarienicü xeme. ³⁵ 'Iya cüxeme canihücütücaitüni tatü hecüarivietü. Xeme xeniyuvaüriyacaitüni xemüyutemamaviecacü 'iya yatixehcüariviyacacu yareutevitü. ³⁶ Mücü nehapaüsita mütihecüata, mücü masi türücaüyemecü catinihecüatani, tita mütihecüatacái Vani 'esiva xeciüa tihecüatacacu. Tita nemütiyuriene, ne'uquiyari que münetipitüa nemeye'atüanicü, 'icü 'uximayasica que nemütiyuriene, 'icü nehapaüsita tinihecüatani quename ne'uquiyari nesihyenü'a. ³⁷ Mücürita ne'uquiyari münesiheyenü'a, mücütütü nehapaüsita tinihecüatani. Xeme hasuacua xepüca'i'enievave 'utaniucame, xepüca'ixeiavave que mütiyuxexeiya. ³⁸ Niuquieya xepüchaxeiya xehesie yuhayevame yuri xemücate'i'eriecü que mü'ane 'Iya meiyenü'a. ³⁹ 'Utüaricasie xequetenecüvava, müpaü xemütecu'erivacü

quename мүцүцү тугари мүцäүве хехехеяя. Мүцүтүтү цаниһүцүтүни тита неһепаүсита мүтиһецүлата. ⁴⁰ Xepүcayуvаүриya неһепа хемаһуни тугари хемехеяйаницү.

⁴¹ Tita теүтери мемүтөхата visi менетехеяятү, мүцү nepүca'utanaqui'eri. ⁴² Sieпүре nepүxehetima хеме, хемүcayуһаеvаcү хе'inaqui'erietү Cacaүyari. ⁴³ Ne necaninuani ne'uquiyarisüa немиеметүтү. Xemeri xepүcanesi'utanaqui'eri. Xüca хевитү нуани yуhesüa миететүтү пүта, хecanitanaqui'ericiни 'iya. ⁴⁴ Que хетeyүvае yuri хемүтета'erienicү xüca хе'itanaqui'erieni тита хемүтөхата visi хетeyухеяятү, xücarita хecatecuvautүveni 'iya муyухеви Cacaүyaritүтү visi мүтихехеяйаницү хеме. ⁴⁵ Müpaү xepүcatecu'erivani quename hexetaxaneta ne'uquiyari һүxie. Xevitү 'acaniyueicani мүxexaneta. Muisexi canihүcүтүни. Hesiena хениу yuri xepүте'erie. ⁴⁶ Xücasү yuri хете'eriecaque Muisexisie, neheshietari yuri xepүте'eriecaqueyу. 'Iya неһепаүсита tiniuti'ütүни. ⁴⁷ Xüca 'iya 'utüaricayasie yuri хecate'erieca, queri yuri хетета'erieni тита немүтихатасие.

6

Que мүтivarumi 'auxүme miriyari

(Mateu 14:13-21; Maricuxi 6:30-44; Rucaxi 9:10-17)

¹ Mericүсү 'arique caneyani Quesusi. Carereya haracunayarisie Tiveriya мүracutevasie 'anutaүye neta'ani. ² Yumүireтү mecanicuveiyatүvecaitүни теүтери 'inүari мемүхеяяcaicү que мүтиyuriенecai tecuicuaicае vahesie. ³ Hicү һүrisie neutiyne Quesusi. Mana necateitүни, teyү'үquitүvametemamata metehetitecai hamatүana. ⁴ Mericүсү Huriyusixi va'ixүarari Pasicua мүтитеva nahuracaitүни. ⁵ Hicү Quesusi heutaniereca, yumүireme varuxeyyaca hepana me'atihume, müpaү tinitahүave Piripe, Haque tepeinanaiyu pa 'ime мемүтеcuaanicү. ⁶ Müpaү tiutayү 'i'isipatү. Мүcүсietү tinimaicaitүни que мүтиyurieniquecai. ⁷ Hicү Piripe nita'eiya, Pa huta sienituyari 'inүariyarisie 'atү capütinaque vahesie mieme yuxexuitү 'esiva хеicүa мемита'үixүanicү. ⁸ Xevitү teyү'үquitүvametemama 'Atүrexi мүтитеvacaи Simuni Pecuru 'ivaya müpaү tinitahүave, ⁹ Ena puyeica temaicү sevара payari 'auxүvime huta quesüteyari vara'ütү. Perusү 'icү que tipaүme yumүireme vahesie mieme. ¹⁰ Quesusisү müpaү tiutayү, Xequenivaranucayasa теүтери. Mana vaүca nacu'uxayacaitүни. Hicү 'uquisi menanucayaxe 'auxүme miriyari meyupaümetү yacütүniquetү. ¹¹ Hicү Quesusi nenu'үni pa. Pamүpariyusi 'ipitүaca Cacaүyari tinivarumini mana мемүтитеcai. Yaxeicүa tinivarumini quesüteta quepaү мемүтеcuaicuaи. ¹² Hicү me'utihuxacu müpaү tinivarutahүave teyү'үquitүvamete, Xequeneucuxeүri таримеyari мануyуһаеvaxү capa reuyevenicү. ¹³ Ayumieme mecanicuxeүrieni. Tamamata heimana huta quirivayari meniutihүniya таримеyari tecua'amete memicu'eirie 'auxүme sevара payarisie mieme. ¹⁴ Mericүсү теүтери me'ixeyyaca 'inүari мүтиyuri müpaү meniutiyanecaitүни, Cari yuricү 'icү canihүcүтүни 'iya тixaxatame cuiepa 'umamie. ¹⁵ Hicү retimaica Quesusi quename me'axүaniquecai me'iviyaquecai tiva'aitүvame memayeitүanicү, tavari yuxaүta mana neutiyne һүrisie.

Quesusi que мүтиyueicacai haracunasie

(Mateu 14:22-27; Maricuxi 6:45-52)

¹⁶ Mericүсү quepaucua tau macayunixү teyү'үquitүvamete mana meniucanexүani haracunapai. ¹⁷ Canuvасie mecayaxeca haracuna 'anutaүye менeцүне Caperүnaumepai. Hicү niucyүeri. Quesusi vahesüa пүcanuavecai cuxi. ¹⁸ Carima 'u'ecacacu haracuna niyuanecaitүни. ¹⁹ Hicү yateva 'auxүme 'ataxeime quirumätүryari me'uhütү mecanixeyyaca Quesusi haracunasie 'uyeicame canuva hepa 'amiecame. Meniutimamani. ²⁰ Iya müpaү tinivarutahүave, Ne nepүһүcү. Xepүcaheumamaca. ²¹ Hicү meniуvаүриya мемитанаqui'erienicү canuvасie. Yapaucua canuva nivataneni cuiepa haque memecүnecai.

Teүteri que мемүте'icuvautүvecai Quesusi

²² Mericүсү 'uxa'arieca теүтери haracuna 'anutaүye мемүти'ucaи mecaniuneniere mana mucateicү хевитү canuva хеicүa, hipatү пүcatixaү. Mepunenierixү Quesusi мүca'acayerүvecai мүcү canuvасie teyү'үquitүvamete vahamatү, masi teyү'үquitүvamete memecү yuhүcүate. ²³ Hipatүta canuvate менeуeцүне Tiveriya. Mana hura menu'axүani haque pa memeticuai Ti'aitame pamүpariyusi 'ipitүacu Cacaүyari. ²⁴ Me'uneniereca теүтери Quesusi mana мүca'uyeicacai, teyү'үquitүvametemamata мемүca'u'uvacai, мүметари canuvatesie mecayaxeca менeцүне Caperүnaumepai me'icuvautүvetү Quesusi.

Quesusi pa тугари tiyupitүvame мүһүcү

²⁵ Haracuna 'anutaүye meheitaxeyyaca müpaү metenitahүave, Ti'үquitame, quepaucua pepunua 'uvapai. ²⁶ Quesusi müpaү тivaruta'ei, Niuqui canisetүyeni que немүтихeцүһүave, xepүcanesicuvautүve 'inүarite хемүхеicү. Pa хемeticuaicү хеметihuxaicү пүта хepүnesicuvautүve. ²⁷ Xepүcate'uximayaca 'icuai мүтипүниve хема'ivacү хеicүa.

Xequetene'uximayaca püta xeme'ivacü 'icuai 'amütiterive tucari mücaxüve müxepitüa Yuri Tevi mütxemini. 'Uquiyarieya Cacaüyaritütü ni'inüaritüani 'iya. ²⁸ 'Ayumieme müpaü metenitahüave, Queri teteyurieca Cacaüyari 'uximayasicaya temüte'uximayacacü. ²⁹ Qesusi müpaü tivaruta'ei. 'Icü canihücütüni Cacaüyari 'uximayasicaya, yuri xemüte'eriecacü 'iya meiyenü'asie. ³⁰ Müme mete'icühüave, Mericüte, tita petiyuriene 'inüari, temexeyacü, yuri temümateta'eririenicü. Que petiu'uximayata. ³¹ Tame tatevarima manana payari metenicuacaitüni macumavesie, que müre'uxa, Taheima mieme pa tinivamicuacaitüni. ³² Hicü Qesusi müpaü tivarutahüave, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, Muisexi capühücütücai que mü'ane müxe'umi mücü pa taheima mieme. Ne'uquiyari püta tinixemicuani tita yuricü mütipa taheima mieme. ³³ Que mü'ane taheima macaneica, tucari müvamicua cuiepa memütama, mücütütü canihücütüni Cacaüyarisüa mieme pa. ³⁴ Müme metehühüave, Ti'aitame, 'aheyemecü quetatineumicua 'icü pa. ³⁵ Qesusi müpaü tivarutahüave, Ne necanihücütüni pa tucari tiyupitüvame. Que mü'ane nehësüa müye'ani pücaheuhacamücü. Que mü'ane nehësie yuri müti'erie havai pücaheuharimücüni hasuacua. ³⁶ Masi yanepütixecühüavecai, xepünesixeiya peru yuri xepücate'erie. ³⁷ Naime ne'uquiyari münetipitüa nehësüa püye'ani. Que mü'ane nehësüa müye'ani, tacua nepüca'anuyehüani. ³⁸ Ne taheima nepüca'acane tita münetinaque yanemütiyurienicü. Tita mütinacue 'iya münesihyenü'a püta yanemütiyurienicü nepacane. ³⁹ 'Ipaü catinacuani 'iya münesihyenü'a, nai münetiupitüa nemücaheiyehüanicü ni xeime, masi nemenucuquetüanicü tucari 'aye'ayu quepaucua mütapare. ⁴⁰ 'Ipaürita catinacuani ne'uquiyari, yunaitü memixeiya nu'aya, yuri memüte'erie hesiena, tucari mücaxüve memexeyanicü. Ne nepüvaranucu'uitüani tucari 'aye'ayu quepaucua mütapare.

⁴¹ Hicü Huriyusixi meniniuquixiecaitüni hepaüsitana müpaü mutayücü, Ne pa necanihücütüni taheima macane. ⁴² Müpaü meniutiyanecaitüni, 'Icü catiquesusi Cuse münu'aya. Tame quemasieya varusieya tepüvamate. Quetütü paine hicü taheima macane. ⁴³ Qesusi müpaü tivaruta'ei, Xepücaniuquixieca yusata. ⁴⁴ Xevitü pücaiyave nehësüa müye'ani, me xüca ne'uquiyari münesihyenü'a 'enucuhana xeiçüa püyüve. Ne tucari 'aye'ayu quepaucua mütapare necanenucuquetüamücü. ⁴⁵ Texaxatamete vaxapasie müpaü catine'uca, Cacaüyari tiniva'üquitüaca yunaime. Yunaitü memü'enana ne'uquiyari que maine, memütüyü'üquitüa, müme nehësüa mecaniye'axüacuni.

⁴⁶ Perusü xevitü püca'ixeyave ne'uquiyari. Que mü'ane Cacaüyarisüa miemetütü 'amuyeica, mücü xeiçüa canixeyaveni ne'uquiyari. ⁴⁷ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane nehësie yuri müti'erie, tucari mücaxüve canexeyani. ⁴⁸ Ne pa tucari tiyupitüvame necanihücütüni. ⁴⁹ Xetevarima manana payari metenicuacaitüni macumavesie. Müme necanihücütüni. ⁵⁰ 'Icü canihücütüni pa mayeyuri taheima macaneica tevi miticuanicü mücamünicü. ⁵¹ Ne necanihücütüni pa mayeyuri taheima macane. Xüca tevi 'icü pa 'uticiani, yuheyemecü payeyurini. 'Icü pa nemüyetuani ne, nevaiyari canihücütüni, cuiepa memütama vatucari can'i ayumiemetüni.

⁵² Hicü Huriyusixi meniuyaxamurietüvecaitüni yametyücühüavetü, Quetütü püyüve 'icü yuvaiyari mütasimicua temiticanicü. ⁵³ Qesusi 'ayumieme müpaü tinivarutahüave, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xüca xeca'ticuanani Yuri Tevi vaiyarieya, xüca xuriyaya xeca'anu'ieni, tucari xepücahexeiyaya yuhesie. ⁵⁴ Que mü'ane nevaiyari mücühüa nexuriya mü'ie, tucari mücaxüve canexeyani. Tucari 'aye'ayu quepaucua mütapare, necanenucuquetüamücü. ⁵⁵ Ne nevaiyari yuricü can'i'icuaütüni, nexuriya yuricü cananu'ivani. ⁵⁶ Que mü'ane nevaiyari mücuhüa nexuriya mü'ie, mücü nehësie tiviyatü niyuhayevamücü, neta hesiena netiviyatü netinehayeva. ⁵⁷ Ne'uquiyari mayeyuri cuiepa que münerenü'apaü, ne que nemürayeyuri ne'uquiyaricü, müpaürita yaxeiçüa que mü'ane münesicua'a, mücütü canayeyuricamücü necümana. ⁵⁸ 'Icü canihücütüni pa taheima macane. Xetevarima que memüte'ucuai que memüte'ucui, müpaü püca'ane. Que mü'ane 'icü pa mücua'a yuheyemecü canayeyuricamücü. ⁵⁹ Müpaü niutayüni Caperünaumesie ti'üquitatü tuquita.

Niuqui tucari mücaxüve hepaüsita

⁶⁰ Hicü 'ayumieme teyü'üquitüvametemama yumüiretü me'u'enanaca müpaü meniutiyanüni, 'Icü niuqui canicianiveni. Quapai püyüve mi'enieni. ⁶¹ Qesusi yu'iyarisie reti-maica memüniuquixiecaicü teyü'üquitüvametemama 'icü hepaüsita, müpaü tinivarutahüave, 'Icücü xetetiquetamürice 'acu. ⁶² Qesü yüniqueyu xüca xe'ixeyanique Yuri Tevi mana 'utimicame haque meripai mecatei. ⁶³ 'Iyari canihücütüni tucari tiyupitüvame. Vaiyari 'asipücaiyüni. Tita nemütixecuxaxatüva ne, mücü can'i'iyaritüni canitucarütüni. ⁶⁴ Peru hipatü xeme yuri xepücate'erie. Qesusi matüaripai nivamaicaitüni quehate müme yuri memücate'eriecai, timaicaita que mü'ane miyetuaniquecai. ⁶⁵ Müpaü tinicuxatacaitüni, 'Ayumieme nepütixecühüave, xevitü mücayüve nehësüa müye'ani xüca ne'uquiyari müpaü catipitüaca.

⁶⁶ Múcücü yumüiretü teyü'üquitüvametemama yucutama menitacüni, hamatüana mepüca'u'uvacairi. ⁶⁷ 'Ayumieme Quesusi müpaü tinivarutahüave tamamata heimana yuhutame, Xemerita xeteyuvaüriya xemüyehu. ⁶⁸ Simuni Pecuru müpaü tinita'eiya yucu'imavatü, Ti'aitame, quepai rahesüa tepüteyehu. 'Ecüsü niuqui tucari múcaxüve hepaüsita pecanexeiyani. ⁶⁹ Hicürixüa yuri tecateniuta'erieni, tecamanetimani 'ecü que mü'ane Cacaüyarisüa mümieme müpasie pemühücücü. ⁷⁰ Quesusi müpaü tivaruta'ei, Camü necatixe'anayexei tamamata heimana yuhutame xeme. Xevitü xeme Cauyumariepaü cani'aneni. ⁷¹ Mücü Cura Simuni nu'aya 'Isicariutitanaca nixatacaitüni. Mücü niyetuaniquecaitüni xevitü mühücütücai tamamata heimana yuhutatü.

7

Quesusi 'ivamama yuri que memücate'eriecai hesiena cuxi

¹ Mericüsü 'arique Quesusi Carereya niuyeicacaitüni. Pücauyuvaüriyacai Cureya muye-icani Huriyusixi memicuvautüvecaicü me'imienique. ² Hicü Huriyusixi va'ixüarari nahu-racaitüni quepaucua xamaru memutüveviva. ³ 'Ivamama 'ayumieme müpaü meteni-tahüave, 'Uva peyeyame Cureya quenemie, 'ahesüa miemete teyü'üquitüvamete memix-eiyacü tita pemütuyuriene. ⁴ Tevi 'avie capütuyuriene, ticuvaunetü yunaime vahürüpa mümarivanicü. Xüca müpaü petiyuriene, pemasücüne quena'ayeitüa cuiepa memütama vahüxie. ⁵ 'Ivamamata yuri mepücate'eriecai hesiena. ⁶ Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Ne netucari püca'aye'ave cuxi. Xeme tixaü xepücatetacuevi. ⁷ Cuiepa memütama mepücauyüvave memüxe'uxive'erieca. Ne püta mecaneni'uxive'erieca vahepaüsita nemüthecüatacü, tita memütuyurie 'axa mü'anene nemutainecü. ⁸ Xemerixequene'ixüarayü. Ne cuxi nepüca'ixüaramie 'icüsü, netucari müca'aye'vecü cuxi. ⁹ Müpaü tivarutahüaveca Carereya niyuhayeva.

Quesusi que mütiyuri 'ixüararipa quepaucua xamaru memutüveviva

¹⁰ Hicü 'ivamama mehe'u'ixüarayucacü 'iyata neyani 'arique, 'avie xecüca cayuhecüatatu. ¹¹ Hicü Huriyusixi meneicuvautüvecaitüni 'ixüararipa müpaü me'utiyaütü, Haque peye-ica 'iya. ¹² Teüteri vaüca mepütecuxatacai hepaüsitanä, 'avie xecüca. Hipatü müpaü meniutiyanecaitüni, Masi 'aixüa pütüca'iyari. Hipatüri mete'utiyanecai, Tixaüsietü püvareuyexürüva teüteri. ¹³ Masi xevitü teüteri vahürüpa pücatücxatacai hepaüsitanä yunaitü memüvamacarücaicü Huriyusixi.

¹⁴ Hicü 'ixüarari hixüaparietari Quesusi neutiyune tuquipa. Mana tini'üquitacaitüni. ¹⁵ Huriyusixi menihüxiyacaitüni yame'utiyaütü, Qeri timaive 'icü 'ütüarica. Pücatüyuti'üquitüave. ¹⁶ Quesusiri 'ayumieme müpaü tinivarutahüave, Tita nemüti'üquita nehüsia pücamieme. Que mü'ane münesihyenü'asüa püta canimiemetüni. ¹⁷ Xüca tevi yuvaüriyani yamütücamienicü tita mütinäque 'iya, catinimaicamücü tita nemüti'üquita hepaüsita, xüca Cacaüyarisüa miemetüni, me xüca necümana ne'utaineni nusu. ¹⁸ Que mü'ane yücümana mutaine catinücuvauneni visi müticühüavarüvanicü. Que mü'ane müticuvauneni visi müticühüavarüvanicü 'iya meiyenü'a püta, mücü yuri paine, tita mücatiheserie pumave hesiena.

¹⁹ Camü Muixesi catixe'upitüa 'inüari niuquiyari xemeixeiyanicü. Perusü ni xevitü xeme yapücatücamie 'inüari niuquiyarisie. Titayari xenetecuvautüve xenesimienique. ²⁰ Teüteri müpaü mete'ita'ei, Cari cacaüyari 'axa mü'ane pümasinü'ü. Quepai masicuvaune masimienique. ²¹ Quesusi müpaü tivaruta'ei, Ne 'uxipiya tucarisie heiva xecüca tixaütü nepütüyuri, peru yunaitü xecanihüxiyaca. ²² 'Ayumieme meta Muixesi nixe'upitüani xite-quiya 'inüariyani. Muixesistüa pücamieme, tatevarima vahesüa püta canimiemetüni. Peru 'uxipiya tucarisie xepi'inüaritüa 'uqui nunusi. ²³ Xüca 'uqui 'uxitequiene 'uxipiya tucarisie Muixesistüa mieme 'inüari niuquiyari müca'ayeitüarienenicü, que xeneteheca ne nai 'aixüa reu'eriecama nemayeitüacü xeime tevi 'uxipiya tucarisie. ²⁴ Que mütiyuxexeiya xecüca niuqui xepücavevieca, que mütiheiserie püta xequenevevieca niuqui.

Caticürisitu 'icü, que memutiyanecai

²⁵ Hicü Querusaremetari hipatü 'ayumieme müpaü meniutiyanecaitüni, 'Icü catihücü memicuvautüve me'imienique. ²⁶ Camü yunaime vahürüpa catinücxatani, 'asimepücatehehüave. Ta'uquiyarima xüari yuricü mepücaheitima 'icü mücürisitu heiserie mupütüarie. ²⁷ Perusü tame tecanimaica 'icü haque memieme. Quepaucua munuani Cürisitu, xevitü 'asipücatimaica haque memieme.

²⁸ Hicü Quesusi müpaü tiniuhiva tuqui curaruyarita ti'üquitatü, Xeme xenetemate 'acu, haque nememieme xetemate. Ne necümana nepücanua. Masi yuri canaineni 'iya münesihyenü'a. Xeme xepüca'imate. ²⁹ Nesü necanimaica hesüana nemümiemecü, münesihyenü'acü.

³⁰ Hicü mecanicuvautüvecaitüni me'iviyaque. Xevitü püca'ivi tucarieya müca'aye'avecaicü cuxi. ³¹ Teüteri yumüretü yuri mecateniuta'erieni hesiena. Müpaü meniutiyuanecaitüni, Quepaucua munuani Cürisitu, masi vaüca catiyurieneni 'inüarite, 'e'ivatü 'icü que mütiyurieni.

Pareusixi que memütevaretanü'a tupirisixi memiviyacü Quesusi

³² Hicü Pareusixi meniva'eniecaitüni teüteri hepaüsitan vaüca metecuxatame. Mara'acate memühüritariECAI Pareusixi vahamatü mecanivaretanü'ani tupirisixi memiviyacü. ³³ Hicü müpaü niutayüni Quesusi, Yareutevitü cuxi xehamatü neniuyeicamücü. 'Arique 'iya munesiheyenü'asüa nepüyemie. ³⁴ Xepünesicuvautüveni peru xepücanesitaxeiya. Mücü meta, haque nemeyeicani xepüca'yüvave xemeta'axüani. ³⁵ Huriyusixi müpaü metenyücühüavecaitüni, Que tiyune 'icü temüca'itaxeiyacü. Cüriyecusixi vasata memeutayeixüa vahesüa catiyemie, Cüriyecusixi tivareti'üquitüanique. ³⁶ Qesü 'icü titita niuqui müya mutaine, Xepünesicuvautüveni, xepücanesitaxeiya, haque nemeyeicani xepüca'yüvave xemeta'axüani, haitü.

Hatüapaü mü'anene ha muhanesie miemepaü

³⁷ Hicü ve'eme tucarisie 'ixüarari heutiparirümecacu, mana niuvecaitüni Quesusi. Nahiva-caitüni müpaü 'utaitü, Xüca tevi heuharimücüni, nehüsü quenuani, que'anuhareni. ³⁸ Que mü'ane nehiesie yuri müti'erie, 'utüarica manuyünepaü, hatüapaü 'anenetü canihancamücü taütana ha muhanesie miemepaü 'anenetü. ³⁹ Müpaü niutayüni 'Iyari xatatü memitanaqui'erieniquecai müme yuri memüteta'erieniquecai hesiena. Mücü 'Iyari mepücatanaqui'erivavecai cuxi Qesusi cuxi visi 'anetü müca'ayeitüarievecaicü.

Teüteri hixüata que memüte'uyusanaxü

⁴⁰ Hicü teüteri hipatü 'icü niuquite me'u'enieca müpaü meniutiyuanecaitüni, Yuricü mücü tixaxatame canihücütüni 'icü. ⁴¹ Hipatüta mete'utiyanecai, Cari 'icü Cürisitu canihücütüni. Hipatüta mete'utiyanecai, Masi Cürisitu Carereya pücamiemetüni. ⁴² Camü 'utüarica müpaü caranuyüne, Cürisitu Raviri püxiüyarieyatüni, quiecarisie Raviri mecateisie pümiemetüni Verenisie. ⁴³ 'Ayumieme teüteri hixüata meniyusana cümana. ⁴⁴ Hipatüta müme meniviyacucaitüni, perusü xevitü püca'ivi.

Tevi hasuacu pücatixatataci 'icü müticuxatapaü, que memutiyanecai

⁴⁵ Hicü tupirisixi meniu'axüani mara'acate memühüritariECAI vahesüa Pareusixi vahesüa. Mümeri müpaü metenivarutahüave, Titayari xecate'iatüa. ⁴⁶ Tupirisixi müpaü metevaruta'eI. Tevi hasuacuari pücatixatataci 'icü tevi müticuxatapaü. ⁴⁷ Hicü Pareusixi müpaü metevaruta'eI, Cari xemeta xepeuyexüriya. ⁴⁸ Camü te'aitamete Pareusixi que mü'ane müme hesiena yuri pütiuta'eri. ⁴⁹ Peru 'icü teüteri 'inüari niuquiyari memücamate 'axa mepütecühüavarüva. ⁵⁰ Hicü 'iya meripai Qesusisi munua yüvicüta Nicuremu müpaü tinivarutahüave, xevitü mühücütücaicü müme, ⁵¹ Camüsü ta'inüari niuquiyaricü tepüca'enutahüani tevi xüca meri teca'l'enieni que mutaine, xüca teca'imaica que mütiyuriene. ⁵² Mümeri müpaü metenita'eIya, Qesü 'ecütari Carereya petimieme. Qetynecuvava, qetინexeyani Carereyasie müca'ayenevecü tixaxatame havaicü.

'Uca muviyari xeime cünayamame meyucumaüvacacu

⁵³ Yuxexuitü yuquie mepeutayeixüa.

8

¹ Qesusisü yemurisie neyani Huriva Mati'u müracutevasie. ² Ximeri tavari tuquipa ninuani. Yunaitü teüteri hesüana meni'axecaitüni. Mana 'ayerüca tiniva'üquitüacaitüni. ³ Hicü te'utüvamate Pareusixi vahamatü mecani'atüirieni 'uca muviyarie xeime cünayamame meyucumaüvacacu. Hixüapa me'itaqueca ⁴ müpaü metenitahüave, Ti'üquitame, 'icü 'uca caniuviyarieni xeime cünayamatü meyucumaüvame. ⁵ 'Inüari niuquiyarisie Muisexi müpaü catatinü'aitüani tetexicü temütatituaxanicü müya memüyüa. Camüsü que petayüni 'ecü. ⁶ Müpaü meniutiyuani me'i'isipatüvetü me'itaxanetaque. Qesusisü 'anacatusireca, cuiEpa tiniuta'utüani yu'itüvamecü. ⁷ Müme 'ameteheuterecu meheicu'ivaviyatü, 'iya nanucüqueni. Müpaü tinivarutahüave, Que mü'ane xeme 'axa mücatiyurieve, mücü meri pitatüaxa teteccü. ⁸ Tavari 'anacatusireca, cuiEpa tiuta'utüa. ⁹ Mümeri memü'enana, va'iyari vatate'acacu, meneutayeixüani yuxexuitü me'ayecütatü, 'uquiravesixi meri. Qesusi yuxaüta niyuhayeva, 'uca hixüapa muvecai tiyuhayevaxüta. ¹⁰ Hicü 'anucüqueca Qesusi, hipame cavaxeyatü, 'uca xEICÜa, müpaü tinitahüave, Neuxei, 'uca, haquevari müme masixanetamete. Xevitü 'ahesie carahüa. ¹¹ 'Iya tiutayü, Ti'aitame, haquevasü. Qesusi titaHüavixü, Neta 'ahesie nepücatihüani. Quenemie, tavari 'axa pepücareyurieneni.

Qesusi cuiEpa memütama vahECÜarivivame mühücü

¹² Mericüsü Qesusi tavarı tinivarutixatüani müpaü 'utaitü, Ne cuiepa memütama vahecüarivivame necanihücütüni. Que mü'ane munesi'anuveiya yüvıpa püca'uyeicani, masi hecüariya canexeyıacamücü tucarıtüme. ¹³ Pareseusixi 'ayumieme müpaü metenicühüaveni, 'Ecü 'ahepaüsita xeiçüa pecatinihecüatani. Tita pemütihecüata pücaıuri. ¹⁴ Qesusi müpaü tinivaruta'eıya, Sepasü nehepaüsita nemütihecüata, tita nemütihecüata puyuri nemütimatecü haque nememieme que nemütimie. Xeme 'asixepücatemate haque nememieme que nemütimie. ¹⁵ Xeme teüteri vahepaü xepüteyu'inüata. Ne püta tevi nepüca'inüata. ¹⁶ Masisü xüca ne'ita'inüataque, nepihecüatüaniqueyu tita yuricü müti'inüari nehexeiyatü, nexaüta nemüca'uyeıcacü, 'ıya munesihyenü'a nehamatü muyeıcacü. ¹⁷ Mücü meta, xe'inüari niuquiyarisie müpaü catine'uxani, Yuhutatü teüteri tita memütetahecüata puyuri. ¹⁸ Mericüte, ne necanihücütüni que mü'ane nehepaüsita mütihecüata, ne'uquiyari munesihyenü'a nehepaüsita tinihecüatanita. ¹⁹ Müme müpaü metenitahüave, Haqueri 'a'uquiyari. Qesusi müpaü tıvaruta'ei, Xeme xepücanesimate ne, ne'uquiyarita xepücamate. Xüca xenesimaıcaque ne, ne'uquiyarita xepümaıcaqueyu. ²⁰ İcü niuquicü catinicuxatacaıtüni tumini mahüriesie tuquı curaruyarita ti'üquitatü. Xevitü püca'ıvi tucarıeya müca'aye'vecaıcü cuxi.

Que nemüreamie xepücaıyüvave xemeta'axüani, que mainecai

²¹ Hicü tavarı müpaü tinivarutahüave, Nesü nepüyemie. Xepünesicuvautüveni, tita 'axa xemüteyuriesie xeteviyatü xecanicuicuni. Que nemüreamie xepücaıyüvave xemeta'axüani. ²² Hurıyusixi 'ayumieme müpaü metenicuxatacaıtüni, Yücümana catıyumiene müpaü mutayücü, Que nemütimie xepücaıyüvave xemeta'axüani. ²³ İya müpaü tinivarutahüave, Xeme 'ena xepümiemete. Ne püta taheıma necanimiemetüni. Xeme 'ena cuiepa xepümiemete. Ne püta 'ena cuiepa nepücanieme. ²⁴ 'Ayumieme yanepütıxe'utahüavixü xemücuini tita 'axa xemüteyuriesie xeteviyatü. Xüca yuri xecate'uta'erıeni quename ne nehücü, xecanicuicuni tita 'axa xemüteyuriesie xeteviyatü. ²⁵ Müme müpaü metenicühüavecaıtüni, 'Ecü que pepüpaıcüte. Qesusi tıvarahüave, Yemecü nepühücü tita nemütıxexaxatüva. ²⁶ Vaüca necaneıxeıyani xehapaüsita nemütıxexatanıcü, xehesie nemütıhüpanıcü. İya munesihyenü'a masi yuri canainenı. Tita nemütıu'eni 'ıya yahainecacu, mücü nepütıvataxatüani cuiepa memütama. ²⁷ Müme 'asıneıpücatehetıma yu'uquiyari müvacuxaxatüvacaıcü. ²⁸ Hicü Qesusi müpaü niutayıni, Qeıpaucıya xemenutihana Yuri Tevi, 'anarı xepütehetımanı ne nemühücücü, necümana 'asınemücatıyurieneçü. Ne'uquiyari münetiü'üquitüapaü, müpaü xeiçüa nepütıxexata. ²⁹ Mücü meta, 'ıya munesihyenü'a nehamatü canııyeıcani. Pücanesi'ucu'eiri nexaüta, neheyemecü yanemütıyurieneçü tita mütınaque.

³⁰ İpaü ticuxatacacu yumüretü yuri mecatenıta'erıeni hesiena.

Tita yuri maine canıxetıxünamücü, que mainecai

³¹ Qesusi 'ayumieme müpaü tinivarutahüave müme yuri memüte'ıta'erıeri Hurıyusixi, Xeme neniıquisie xeteviyatü xüca xeyuhayevanı, yuricü neheshüa miemete teyü'üquitüvameıte xecanihümetüni. ³² Tita yuri müraıne xecanetımaıcuni. Mücü yuri maine canıxetıxünamücü. ³³ Müme müpaü metenita'eıya, Tame 'Apurahami tecanixıyarımatatüni. Xemesie mieme vaüriyarıca tepücate'uti'uxımayataxü hasuacıya. Que pehaıne, xexüxünıtü xemacüne pemaine. ³⁴ Qesusi müpaü tıvaruta'ei, Nıuqui canıseıyüeni que nemütıxecühüave, yunaitü 'axa memüteyurie vaüriyarıca meteni'uxımayaca tita 'axa müti'anesie mieme. ³⁵ Mericüte, vaüriyarıca müti'uxımayıa yuheyemecü 'apüca'uca quıecamepaü. Quıecame nu'aya püta 'apuca yuheyemecü. ³⁶ Xüca nu'aya xetıxünamücü, panası xexüxünıtü xecanacünıcuni. ³⁷ Ne nepütimate 'Apurahami xemüxııyarımama. Siepüre xecanenicuvautüveni xenesimienıque neniıquı müyutıxıecü xeheshüa. ³⁸ Tita nemütııxıeı ne'uquiyarisüa yanepütıxexata. Xemesüarı tita xemüte'ı'eni yu'uquiyarisüa yaxepütecahu. ³⁹ Müme müpaü mete'ıta'ei, Tame ta'uquiyari 'Apurahami canıhücütüni. Qesusi müpaü tıvarutahüave, 'Apurahami xüca xexııyarımatatüni, 'Apurahami que mütiyurieneıcaı yaxeqeteneıyuriıca. ⁴⁰ Masi hicü xepünesicuvautüve xenesimienıque. Ne necanıtıvıtüni nemütıxexaxatüva tita yuri müraıne que nemütıu'enaxü Cacaıyarisüa. Xehapaü capütıyuri 'Apurahami. ⁴¹ Xeme xe'uquiyari que mütiyurieneı yaxetenıcahıni. Mete'ıtahüave, Tametütü tavarısi que mü'ane mücacünayatücaı, mücü pücatası'ıtıveı. Xei 'uquiyarıyari tecanexıyarı Cacaıyarıtüme. ⁴² Qesusi müpaü tıvarutahüave, Xüca Cacaıyari xe'uquiyarıtııneıque, xecaneninıquı'erııcaqueyu ne. Ne Cacaıyarisüa necaneyeyanı necanııanıarı. Mücü meta, necümana nepücanıa. İya püta caneneyenü'anı. ⁴³ Tıyari xecateheitımaıvave tita nemütıxata. Xemücaıyüvavecü neniıquı xemü'enieneı, 'ayumieme xepüca'ıqueıma. ⁴⁴ Xeme yu'uquiyarisüa xecanimiemetetüni Cayıumarıesüa. Xecanııyavaüriyarı yaxemüteyuriıcaçü tita mütihive'erie xe'uquiyari. İya merıpaı catıniıyımıvanı. Tita yuri müraınesie tıvıyatü 'apüca'ıvecaı, tita yuri müraıne mümaveçü hesiena. Qeıpaucıya

'itaricacü müticuxata, yücümana tinicuxatani müti'itavacü, memüte'itava müva'uquiyaricü. ⁴⁵ Ne püta yuri nemainecü, yuri xepücanete'eriri. ⁴⁶ Que mü'ane xeme nehese pürähüani, 'axa nemütiuyuri' utaitü. Me xüca yuri nehaineni, titayari yuri xecanete'eriri. ⁴⁷ Que mü'ane Cacaüyarisüa mümieme cani'enieca tita Cacaüyari müticuxata. 'Ayumieme xepücaheu'enana, Cacaüyarisüa xemücamiemetecü.

Cürisitu que 'amütiuyeicacai sutüapai

⁴⁸ Huriyusixi müpaü metenita'eiya, Cari 'aixüa teniutiyaneneni quename 'ecü pēsamariyatanaca, quename cacaüyari 'axa mü'ane masinü'ü. ⁴⁹ Quesusi tivaruta'ei, Neri cacaüyari 'axa mü'ane pücanesinü'ü. Masi 'aye'ame ne'erietü nepixata ne'uquiyari, xeme püta ne'aye'ame xecanesi'erietü xepünesixata. ⁵⁰ Ne tixaü nepücaticuvaune visi nemüticühüavarüvanicü. Que mü'ane müticuvaune visi nemüticühüavarüvanicü, que mü'ane 'üsticamepaü müva'inüata, mücü 'acaniuyeicani. ⁵¹ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xüca tevi neniuguisie yaticamieni, hasuacua pücahetimani müya. ⁵² Huriyusixi müpaü mete'itahüave, Hicürixüa tepüthetima cacaüyari 'axa mü'ane mümasinü'ü. Camü 'Apurahami caniumüni, texaxatameteta mete'ucui. 'Ecüsü müpaü pecanaineni, xüca tevi neniuguisie yaticamieni, müya pücamaiaca hasuacua. ⁵³ 'Ecü que petive'eme ta'uquiyari 'Apurahami 'asicayüvecacu. Mücü caniumüni, texaxatameteta mete'ucui. Titari pera'ayeitüaxime. ⁵⁴ Quesusi tivaruta'ei, Xüca ne visi nehainenique nehepaüsita, tixaü pücatihücütüni queyü visi que nemüticühüavarüvaniqueyü. Ne'uquiyari canihücütüni que mü'ane visi maine nehepaüsita. Xeme yaxeputiyuane quename xecacaüyari 'iya. ⁵⁵ Masi xepücaheitimaivave. Nesü püta necanimaica. Xüca nehainenique quename neca'imate, xehepaü neti'itavatü nenayaniqueyü. Masiri necanimaica, niuquieyasie yanepüticamie. ⁵⁶ Xe'uquiyari 'Apurahami cuini mieme tiniyutemavieca netucari ha'erivatü mixeiyacü. Nixeiya, tinaqu'acai. ⁵⁷ Huriyusixi 'ayumieme müpaü metenitahüave, 'Ecü huta teviyari heimana tamamata viyari pepücahü. Que petixei 'Apurahami. ⁵⁸ Quesusi tivarutahüave, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, 'Apurahami 'aca'uyeicacacu cuxi, 'aneniyueicani ne. ⁵⁹ Hicü 'ayumieme tetexi mecaniütücü me'ituaxaque. Quesusi niyuti'avieta, tuqui curaruyarita nivayeyani vasata 'umietü.

9

Quesusi que mürenayahüa tevi 'acüpetü mutinuivaxü

¹ Hicü mana 'uyemietü tevi niuxeiya 'acüpetü mutinuivaxü. ² Teyü'üquitüvametemama müpaü metenita'ivaviya, Ti'üquitame 'acu, quepai 'axa pütiuyuri, 'icü 'axa tiuyuri, 'uquiyarimama nusu 'axa mepüte'uyuri, 'acüpetü mutinuivaxü. ³ Quesusi müpaü niutayüni, 'Icü müpaü püca'ane 'axa mütiuyuricü, ni 'uquiyarimamata 'asimemüte'uyuricü müpaü püca'ane. Mümasiücrecütü Cacaüyari que mütiyuriene hesiana püta cani'aneni. ⁴ Caneuyeveca 'iya münesihyenü'a que müti'uximaya, yanemütiyuriene nicü ne 'uhecüacacu cuxi. Yüriya 'acanamieni quepaucua mücayüve müti'uximayaca. ⁵ Quepaucua cuiepa nemuyeci, necanichecüariyatüni cuiepa memütama vahesie mieme. ⁶ Müpaü 'utayüca niuta'äüsicavieni cuiepa. Haxu 'uhaviyaca yu'äüsicacü, hüxिता haxu nevirixüani. ⁷ Müpaü tinitahüave, Quenemie, mana quenehütaimami ha mayema Siruhe müracutevasie, taniuquicü Mutanü'arie müracutevasie.

Hicü neyani, nanacahütaima, heunieretü 'ayaca, nacunuani. ⁸ Hicü 'auravatariri, mümeri meripai memixeiyacai rimusinavieneme, müpaü meniutiyanecaitüni, 'Icü catihücü mana mutiyeixacai müticü'ivavacai. ⁹ Hipatü mete'utiyanecai, 'Eri, 'iya pühücü. Hipatüta mete'utiyanecai, Tixatüsüari, hepaüna pütijuxexeiya xeiçüa. 'Iyasü müpaü nainecaitüni, Ne nepühücü. ¹⁰ Hicüsü müpaü metenitahüave, Mericüa, que petiunieritüarie. ¹¹ 'Iya müpaü tivaruta'ei, Mücü tevi Quesusi mütiyeva haxu 'uhaviyaca nehüxita canenavirixüani. Müpaü netiutahüavixü, Siruhe quenemie quenehütaimamie. Neheyaca ne'anacahütaimaca nepanutanierixü. ¹² Müme metehöhüave, Haqueri mücü. Hauqui, tiutayü.

Pareusixi que memüte'ita'ivaviyaxü macüpecai manayahüiia

¹³ Mericüsü Pareusixi vahesüa mecaneivitüni macüpecai. ¹⁴ 'Uxipiya tucari nihücütücaitüni quepaucua Quesusi haxu muhaviyaxü menutanieritüa. ¹⁵ 'Ayumieme tavari menita'ivaviya Pareusixi que tiunierixü. 'Iya müpaü tivarutahüave, Haxu pünesi'avirixüa nehüxita, nepanacahütaimaxü, hicü nepeuniere. ¹⁶ Pareusixi hipatü 'ayumieme müpaü meniutiyanecaitüni, Xüari 'iya tevi Cacaüyarisüa pücamieme, 'uxipiya 'inüariyarisie yamücatiamiecü. Hipatü mete'utiyanecai, Quepaü tiyüve tevi 'axa mütiyuriene 'inüari 'ipaü 'aneneme mütiyuriene. Hixüata mepuyusanaxüa. ¹⁷ 'Ayumieme tavari müpaü metenitahüave macüpecai, Que pe'utaine 'ecü 'iya hepaüsita. Pümasi'anutanieritüa. 'Iya rainecai, Catinixaxatametüni. ¹⁸ Hicü Huriyusixi yuri mepücate'uta'eri quename 'acüpecai 'anutanierixü, 'arique xeiçüa yuri mepüte'uta'eri

mevarutahüaveca manutanierixü 'uquiyarimama. ¹⁹ mevaruta'ivaviyaca müpaü me'utiyaütü, 'Icü tixenive, hepaüsitana xemutiyaune quename 'acüpetü 'utinuiavaxü. Que yüanetü hicü peuniere. ²⁰ 'Uquiyarimama menivaruta'eiya yame'utiyaütü, Tame tepütemate 'icü tanive mühücü 'acüpetü mutinuivaxü. ²¹ Masi hicü que yüanetü meuniere 'asitepücatemate. Quepai menutanieritüa 'asitepücatemate. Mücü xequeneuta'ivaviya. 'Ecaniuteviniri, yücümana caniyutaxatamücürü. ²² 'Uquiyarimama müpaü meniutiyaunecaitüni Huriyusixi memüvamacarücaicü. Huriyusixi meyu'enieca müpaü meteniycüühüavecaitüni, quename xüca xevitü yutahecüatanique Cürisitusie tiviyatü, tuquta capitüarieniqueyu. ²³ 'Ayumieme 'uquiyarimama meniutiyauni, 'Ecaniuteviniri, xequeneuta'ivaviya mücü. ²⁴ Hicü hutarieca menitahüave tevi macüpecai. Müpaü metenitahüave, 'Aixüa queneutayüqui Cacaüyari hepaüsita. Tame tepütemate 'icü tevi 'axa mütiyuriene. ²⁵ Mücü müpaü tivaruta'ei, Me 'asinepücatimate xüca 'axa tiyurieni. 'Icü xeicüa necatinimaica ne. 'Ana nepacüpecai, hicürixüa nepeuniere. ²⁶ Hicü müpaü metenitahüave, Que masi'yuri. Que matiunieritüa. ²⁷ Müpaü tinivaruta'eiya, Meripai yanepütixe'utahüavixü, xepücaheu'enana. Que cuxi xete'enacu tavari. Xemeta teyü'üquitüvame temama xecate'acünicu. ²⁸ Müme 'axa mepüte'itahüavixü müpaü mete'icühüavetü, 'Ecüsü hesüana mieme tiyü'üquitüvame pepühücü. Tame Muisexisüa miemete teyü'üquitüvame te pHühüme. ²⁹ Tame tecatenimaica Cacaüyari mütitahüavixü Muisexi. 'Icü püta 'asitepücatemate haque memieme. ³⁰ Tevi müpaü tivaruta'ei, Camüte, 'icü pümarive. Xeme 'asixepücatemate haque memieme, peru pünesi'anutanieritüa ne. ³¹ Tepütemate Cacaüyari mücava'enie 'axa memüteyurie. Masi xüca tevi Cacaüyari 'ayexeyani, xüca yaticamiene tita mütinaque Cacaüyari, cani'enecamücü 'iya. ³² Sutüapai hicüque pücacaxiva quename tevi 'enutanieritüa que mü'ane 'acüpetü mutinuivaxü. ³³ Xüca 'icü Cacaüyarisüa camiemetüanique, püca'yüveniqueyu 'asimütiyurieni. ³⁴ Müme mete'ita'ei, Cari 'ecü 'axa petiyurienetü pepütinuiavaxü yemecü. 'Ecü que petati'üquitüa tame. Tacua mecanenueyhüani.

Yu 'iyarisie que memüte'acücüpe teüteri

³⁵ Mericüsü caniu'ena Qesusi quename tacua mehenueyhüa. 'Itaxeiyaca müpaü ni-utayüni, 'Ecü yuri peti'erie que mü'ane Yuri Tevi mühücüsie. ³⁶ 'Iya tita'ei, Ti'aitame, que püpaicü yuri nemütita'erienicü hesiena. ³⁷ Qesusi titahüave, Pepixei. Que mü'ane 'ahamatü müticuxata, mücü necanihücütüni. ³⁸ 'Iya tiutayü, Yuri nepüti'erie, Ti'aitame 'acu. Nenevieri nipitüaniri. ³⁹ Qesusi müpaü niutayüni, Ne necaninuani 'ena cuipepa nemüvapatacü, memücaheuneniere memanutanenierenicü, memeuneniere me'acücüpetü memacü necü.

⁴⁰ Mericüsü Parseusixi hipatü hamatüana memü'uvacai 'icü menu'enieni. Müpaü metenitahüave, Tamerita tete'acücüpe. ⁴¹ Qesusi müpaü tivarahüave, Xüca xe'acücüpenique, mücücü xehesie pücarahüivaniqueyu. Masi hicü müpaü xeputiyaune quename xeheuneniere. 'Ayumieme 'apuve xehesie que mürahüiva.

10

Muxasi vacurarü hepaüsita ticuxatatü, que müti'üquitacai

¹ Niuquü caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane quitenie mücaheutahani muxasi vacuraruta, huteicü püta neutimaque, mücü tinavayame canihücütüni catininavamücü. ² Que mü'ane quitenie neutahani, muxasi canivahüvemetüni. ³ 'Iparevivame quitenie catineuyepivani hesiena mieme. Muxasi mecanimaica niuquieyasie. Yuxexuime püvarahüave yumuxasi que memüteteteva, nivaranuyevitüni. ⁴ Quepaucua yumuxasi yunaime müvaranuyevitü, mücü varanuhaitüiyatü caniumieni. Muxasi 'ütümana mecaniveiyani niuquieyasie memimatecü. ⁵ Cuyeicame mepüca'anucuveiya, meniyuta'unacuni püta cu'uvamete vaniucüisie memücavamatecü.

⁶ Qesusi 'icü 'üquisca xatatü müpaü tinivacuxaxatüvacaitüni. Müme 'asimepücatehetima tita mütihücütücai mütivacuxaxatüvacai.

Qesusi muxasi vahüveme 'aixüa mütiuca'iyari mühücü

⁷ 'Ayumieme tavari müpaü niutayüni Qesusi, Niuquü caniseüyeni que nemütixecühüave, ne muxasi necanivaquitenietüni. ⁸ Yunaitü memü'axüa necanuavecacu cuxi ne, tenavayamete mecanihümetüni, menivanavatüveni. Muxasi mepücavarü'eni masi. ⁹ Ne necaniquitenietüni. Necümana xüca tevi heutahani, nitavicueisitüariemücü. Neutahamücü nivayeyecamücü, macusiüräyie netamarieacaxüamücü.

¹⁰ Tinavayame vanavamütü vacuimütü vata'unamütü xeicüa cani'axeni. Ne püta necaninuani tucari memexeyanicü, 'anuyuhayevame memexeyanicü. ¹¹ Ne ti'üviyame 'aixüa nemütiuca'iyari necanihücütüni. Ti'üviyame 'aixüa mütiuca'iyari yutucari niyetuani muxasi vahesie mieme. ¹² Ti'üvame, que mü'ane mücavahüveme, muxasi mücavacüsiyari,

mücü canixeiyani 'ürave 'a'amieme. Mücü muxasi nivacu'e'eirivani niyuta'unani. 'Ürave nivativiyamücü nivataxüriexüamücü. ¹³ 'Iya müti'ivamecü xeicüa pücauyuerivayurie muxasi vahepaüsita.

¹⁴ Ne necatini'üviyemetüni 'aixüa nemütiuca'iyari. Nemuxasima nepüvamate, mümeta menetemate nemuxasi, ¹⁵ yaxecüa ne'uquiyari münetimatepaü, ne nemimatepaü ne'uquiyari. Netucari necaniyetuani muxasi vahesie mieme. ¹⁶ Hipameta muxasi nepüvarexeiya 'icü xei curaruyarita memücamiemete. Neuyeveca nemüva'atüani mümeta. Neniuqui mecani'eniecuni. Xeime mehexeiyatü ti'üviyame, xei curaruyari mehexeiyatü mecanacünicuni.

¹⁷ 'Ayumieme ne'uquiyari caneninaqui'erieca netucari nemüyetuacü tavari nemitanauqu'erienicü. ¹⁸ Xevitü pücanesinavairieni, necümana püta necaniyetuamücü. Heiserie necanexeiyani nemiyetuanicü, heiserie nerexeyata tavari nemitanauqu'erienicü. 'Ipaü ne'uquiyari canetiniu'aitüani.

¹⁹ Mericüsü tavari hixüata meniyusana Huriyusixi 'icü niuquieyacü. ²⁰ Yümüiretü müme müpaü meniutiyanecaitüni, Cari cacayüari 'axa mü'ane caninüca 'iya, pücauyamate. Titayari xete'ienie. ²¹ Hipatüta mete'utiyanecai, 'Icü niuquieya, cacayüari 'axa mü'ane minü'u capüniuquieya. Cacayüari 'axa mü'ane que tiyüve müvaranutanieritüani memacücüpe.

Huriyusixi que memüte'ixani'eri Quesusi

²² Mericüsü 'ana 'ixüari naye'ani quepaucua hehecuame memayeitüvacai Querusaresmie. Niuhaütücaitüni. ²³ Quesusi tuqu curaruyarita niyeyecacaitüni Sarumuni 'etüparieyatüa. ²⁴ Hicü Huriyusixi 'auriena meniyucuxeürieni. Müpaü metenitahüave, Quepaümexa pepütasi'iyaritüaca. 'Ecü xüca pecürisütüni, heiseriemecü quetatineutaxatüa. ²⁵ Quesusi tivaruta'ei, Yanepütixe'utahüavixüri, haquevasü yuri xepücate'erie. 'Icü tita nemütiyuriene ne'uquiyarisüa nemiemetütü, mücü nehepaüsita catinihecütani. ²⁶ Masi yuri xepücate'erie, nemuxasi vahesie xemücamiemetecü, que nemütixecuxaxatüvacai. ²⁷ Nemuxasi mepünesi'enie, neta nepüvamate, mecaneniueviyani. ²⁸ Tucari mücaxüve nenivapitüca. Hasuacuari mepücata'unarieni. Xevitü pücavativiya nesinavairienique nemamasie. ²⁹ Ne'uquiyari müme münesiyetüri, mücü yemecü canitürücaüyeni, hipatü yunaitü mecaturücavicacu. Xevitü pücauyüve müvativiya 'inavairienique ne'uquiyari mamayasie. ³⁰ Ne ne'uquiyarimatü tenitaxeveni. ³¹ Hicü Huriyusixi tavari tetexi meniütütücü me'ituaxaque. ³² Quesusi müpaü tinivarutahüave, Camü vaüca nepüxe'uxeisitüa 'uximayasica 'aixüa mü'anene ne'uquiyarisüa mümieme. Que 'aneme 'uximayasicacü xepünesituaxa. ³³ Huriyusixi müpaü mete'ita'ei, 'Uximayasica 'aixüa mü'anecü tepücamasituaxa, 'axa pemutainecü püta tepümasituaxa. 'Ecü tevi pehücütütü cacayüari pena'ayeitüvani. ³⁴ Quesusi müpaü tivaruta'ei, Camü 'ipau care'uxa xe'inüari niuquiyarisie, Ne xemücacayüarixi neputayü. ³⁵ Xücarü cacayüarixi varuteratüa müme vahesüa munua Cacayüari niuquieya, xücarü 'ütüarica cayüveni mayeyetüarieni, ³⁶ 'iya ne'uquiyari mipataxü yuhesie mieme, cuiepa meiyenü'a, quename 'axa 'utaine queri xe'utiyuane hepaüsitana, müpaü nemutayücü, Cacayüari necaninu'ayatüni. ³⁷ Xüca yanecatiyurieneni ne'uquiyari que mütiyuriene, yuri xepücaneteta'erieneni. ³⁸ Me xüca yanetiurieneni, sepa yuri xemücanete'eririe ne, tita nemütiyurienesie püta yuri xequetene'erieca müpaü xemütetimanicü quename ne'uquiyari nehiesie tiviya, neta ne'uquiyarisie netiviya. ³⁹ Hicü tavari menicuvautüvecaitüni me'iviyaque. Mücü neyani meca'iviyavecacu.

⁴⁰ Mericüsü mana neyani tavari Curutani 'anutaüye haque Vani meripai müti'üyanecai. Mana niyuhayeva. ⁴¹ Yümüiretü hesüana meni'axecaitüni. Müpaü meniutiyanecaitüni, Vani 'inüari pücatiuyuri. Naime que müticuxatacai Vani 'icü tevi hepaüsita, yuri canainecaitüni. ⁴² Mana yumüiretü yuri meteniuta'erieni hesiena.

11

Rasaru que mütiümü

¹ Mericüsü tevi catinecuyecaitüni Rasaru titevatü, Vetaniya mecatei, Mariya quiecariena Maritata Mariya mü'ivayatücai quiecariena quiecametütü. ² 'Iya Mariya canihücütücaitüni que mü'ane Ti'aitame mucaviri visi mu'üacü, quetateya mucavasiüxaxü yücüpacü. 'Iya 'ivaya Rasaru recuyecai. ³ Hicü 'ivamama 'ucari niuqui mecaneitanü'airieni Quesusi yame'utiyaütü, Ti'aitame neuxe, 'iya que mü'ane pemañiqu'eri tinicuyeni. ⁴ Quesusi 'u'enaca müpaü niutayüni, 'Icü cuiñiya mümünicü püca'ayumieme. Masi Cacayüari visi 'anetü mayeitüarienicü pühücü, Cacayüari Nu'aya visi 'anetü mayeitüarienicü mücü cuiñiyacü. ⁵ Quesusi nivanauqu'eriecaitüni Marita 'ivayata Rasaruta. ⁶ 'Ayumieme quepaucua mu'enaxü quename recuyecai, mana niyuhayeva huta tucari haque meyeicacai. ⁷ 'Ana müpaü tinivarutahüave teyü'üquitüvamete 'ariquemüca, Cümü tavari

Cureya tepuhu. ⁸ Teyü'üquitvamete müpaü mete'icühüave, Ti'üquitame, xique Huriyusixi mepümasicuvautüvecai memasituaxaque. Tavari petimie 'uma. ⁹ Quesusi müpaü tivaruta'ei, Camü tamamata heimana huta hurayari carexeiya xei tucari. Xüca hecüaripa 'uyeicani tevi, püca'uti'ücamüre, 'ena cuiepa mieme hecüariya müxeiyacü. ¹⁰ Xüca yüvipa 'uyeicani pütüquetamüre hecüariya mümavecü hesiena. ¹¹ Müpaü niutayüni. 'Arique müpaü tinivarutahüave, 'Iya teminaqui'eri Rasaru canecusuni. Ne nepüme nemenutahütüanicü. ¹² Teyü'üquitvamete müpaü mete'itahüave, Ti'aitame, camü xüca hecusuni pütaviceisitüarieni. ¹³ Quesusi müpaü putayü memücü. Müme cusutü me'uxipi haineme mepü'eriecai. ¹⁴ Hicü 'ayumieme Quesusi müpaü tinivarutahüave heiseriemecü, Pemü Rasaru. ¹⁵ Mana nemücaheycacaicü ne'iyari 'aixüa puyü xehesie mieme, yuri xemüteta'erienicü. Masi tepuhu hesüana. ¹⁶ Hicü Tumaxi Vavari mütitevacai müpaü tinivarutahüave hipame teyü'üquitvamete, Cümüri tepuhu hamatüana temecuinicü tametari.

Quesusi va'uitüvame mühücü tucari mühücü

¹⁷ Mericüsü Quesusi henuca müpaü tiniutimarieni quename Rasaru nauca tucari yuriecairi teuquiyapa yecaitü. ¹⁸ Vetaniya Querusareme nehuracaitüni, haica quirumeturuyari xei'cüa petevacai. ¹⁹ Huriyusixi yumüretü meniu'axüani Marita Mariya vahesüa memüvanütüanicü va'iva hepaüsita. ²⁰ Hicü Marita quepaucua mütiutamari quename Quesusi nuaximecai, neicunaque. Mariyari quita nayecateitüni. ²¹ Hicü Marita müpaü titahüave Quesusi, Ti'aitame, xüca 'ena pe'uyeicanique, ne'iva pücamüniqueyu. ²² Hicüritü nepütimate nai pemütitavaviriene Cacaüyari, Cacaüyari pümasipitüani. ²³ Quesusi müpaü titahüave, 'Aiva nanucuquemücü. ²⁴ Marita müpaü titahüave, Ne nepütimate manucuqueni tucari 'aye'ayu quepaucua mütapare, quepaucua memanucu'uni. ²⁵ Quesusi müpaü titahüave, Ne necanihücütüni va'uitüvame, tucari netihücüta. Que mü'ane nehiesie yuri müti'erie, sepa mümüqui, canayeyuricamücü. ²⁶ Yunaitü memayeyuyuri, nehiesie yuri memüte'erie, hasuacuari mepücacuini. 'Ipaü yuri peti'erie 'ecü. ²⁷ Müpaü titahüave, Hü Ti'aitame. Ne yuri necatini'erieca 'ecü pemücürisitu, 'ecü Cacaüyari Nu'aya cuiepa 'umamie pemühücü.

Quesusi que mütiutasua haque memeicateuquixü Rasaru

²⁸ Müpaü 'utayüca neyani. Yühücüate me'ayetecacu nitahüave yu'iva Mariya, müpaü titahüave 'avie, Ti'üquitame caninuani. Pümasitahüave. ²⁹ Mücü 'u'enaca cuitüva nanucuqueni, hesüana neyani. ³⁰ Quesusi quiecarisie pücanuavecai. Manari cuxi niutivecaitüni Marita menucunaquixüsie. ³¹ Hicü Huriyusixi Mariyamatü memayetecai quita, meminütüacai, me'ixeyaca Mariya cuitüva 'anucuquecu heyacu, mecaneiveiya, teuquiyapa metüa mana tasuanique metecu'erivatü.

³² Hicü Mariya quepaucua munua Quesusi manutivecaisie, 'ixeyaca, hetüana niutitunumaqueni müpaü ticühüavetü, Ti'aitame xüca 'ena pe'uyeicanique ne'iva pücamüniqueyu. ³³ Quesusi quepaucua mixei 'iya 'utasuacame Huriyusixi hamatüana memü'axüa me'utisuaname, yu'iyarisie niyumuinanecaitüni, niyu'uximatüacaitüni. ³⁴ Müpaü niutayüni, Haque xepeicateuquixü. Müpaü mete'itahüave, Ti'aitame quenaye'a queneuxeiya. ³⁵ Quesusi niutasuani. ³⁶ Huriyusixi 'ayumieme müpaü meniutiyanecaitüni, Neuxei que tinaqui'eriecai. ³⁷ Hipatü müme mete'utiyuane, 'Icü menutanieritüa macüpe, catiyüveniqueyu mipitüanicü 'icüta mücamünicü.

Rasaru que müranuquetüari

³⁸ Hicü Qesusiri tavari yumuinatü yu'iyarisie teuquiyapa ninuani. Mücü caniterütücaitüni, tete'cü tineunacaitüni quitenie. ³⁹ Quesusi müpaü niutayüni, Xequenehüva tete. Müqui 'ivaya Marita müpaü titahüave, Ti'aitame, pucuri'üari. ⁴⁰ Quesusi müpaü titahüave, Müpaü necamatiutahüavixü, xüca yuri petita'erieni pecanixeyamücü que mütimarive Cacaüyari. ⁴¹ Hicü tete mecanehüani. Quesusi heutinierica müpaü niutayüni, Ne'uquiyari, pamüpariyari necamanipitüaca pemünesi'u'enicü. ⁴² Nesü nepütimaicai 'aheymecü pemünesi'enie, masi teüteri ne'aurie memüti'u vahesie mieme, müpaü neputayü, yuri memüteta'erienicü quename penesihyenü'a 'ecü. ⁴³ Müpaü 'utayüca carima niutahiva, Rasaru, quenevayeye'a haitü. ⁴⁴ Mümüquicai nivayeyani 'ixuriquitecü 'eimetü quetateyasie mamateyasie. Hüxiena panuchüacai tuvaxacü. Quesusi müpaü tinivarutahüave, Xequeneuxüna. Xequeneupitüa müyemiecü.

Que memüte'imieniquecai Quesusi

(Mateu 26:1-5; Maricuxi 14:1-2; Rucaxi 22:1-2)

⁴⁵ Hicü Huriyusixi yumüretü Mariyasüa memü'axüa memunenierixü que mütiuyuri, yuri mecateniuta'erieni hesiena. ⁴⁶ Masi hipatü müme Paresesixi vahesüa menceüne. Metenivaretaxatüani que mütiuyuri Quesusi. ⁴⁷ 'Ayumieme mara'acate memühüritariicai Paresesixi vahamatüa meniycuxeu'rieni meyu'enienique. Müpaü meteniyutahüave,

Quesü te tetyurieni. 'Icü tevi vaüca 'inüari tiniyurieneni. ⁴⁸ Xüca te'ipitüaca müpaü mütiyurieneni, yunaitü yuri mecatenita'ericuni hesiena. 'Anari Xumatari meni'axüacuni, mepütasinavairieni 'icü 'ena, tateüterima mepütasinavairienita. ⁴⁹ Xevitü müme Caipasi mütitevacai, mara'acametütü mühürütüariecai mücü viyarisie, müpaü tinivarutahüave, Xeme 'asixepücatemate. ⁵⁰ Müpaü xepücatehetimaivave masi 'aixüa müyünicü tahesie mieme, xevitü tevi mümünicü teüteri vahesie mieme, capa meheuyevenicü tateüterima. ⁵¹ Müpaü püca'utayü yücümana. 'Iya viyarisie mara'acame mühürütüarie mühücütücaicü yacatinicuxatacaitüni quename Qesusi vateüterima vahesie mieme müniquecai. ⁵² 'Iya vateüterima vahesie mieme xeiçüa pücamüniquecai, masi pümüniquecai müvaxueürienicü Caçaiyari nivemama memeutaxüriexüa memüyutaxevirecü. ⁵³ Hicü 'iya tucarisie menisütüani meyu'enietü memimienicü.

⁵⁴ Hicürita Qesusi teüteri vahürüpa püca'uyeicacairi Huriyusixi vasata. 'Iya cuieyarisie püta macumave 'aurie neyani, quiecarü 'Epüraini müracutevasie. Mana niyuhayeva teyü'üquitüvamete vahamatü.

⁵⁵ Mericüsü Huriyusixi va'ixüarari Pasicia mütiteva nahuracaitüni. Yumüiretü 'esimüyeyesie quiecatari menecüne Querusareme 'ixüarari casütüarievecacu cuxi memüyu'itienicü. ⁵⁶ Menicuvautüvecaitüni Qesusi. Tuqui curaruyarita me'aye'utü müpaü metenyücühüavecaitüni, Que xetecu'eriva, xüca ha'ixüaramieni 'iya. ⁵⁷ Mara'acate memühürütüariecai Pareseusixi vahamatü müpaü mecateniu'aíta, xüca tevi retimanique haque meyeicacai, mitahecüataniquecai memiviyacü.

12

*Vetaniyasie 'uca visi mu'üa que müticavirie Qesusisie
(Mateu 26:6-13; Maricuxi 14:3-9)*

¹ Hicü 'ataxeime tucari heuyevacacu Pasicia maye'anicü, Qesusi Vetaniya ninuani haque Rasaru manucatei, Qesusi menucuquetüa müquite vasata. ² Hicü mana menivarucuxeürieni hamatüana memütécuanicü. Marita nivapareviecaitüni. Hamatüana mematecai, xevitü Rasaru canihücütücaitüni. ³ Hicü Mariya naru visi mu'üa canücame vaüca müraye'axe ne'üni, merie quiruyaripaü paümeme. Qesusi quetayasie nicavirieni. Quetaya niucavasiüxa yücüpacü. Naisari quita visi tiniyue'üacaitüni narucü. ⁴ Hicü teyü'üquitüvametemama xevitü, Cura 'Isicariütitanaca, miyetuaniquecai, müpaü niutayüni, ⁵ Titayariri catiutuyia 'icü visi mu'üa haica sienituyari 'inüariyariçü, müva'ütüanicü memümamave. ⁶ Müpaü niutayüni memümamave müvara'erivacaicü pücatixai, masi mütinavayametücaicü püta müpaü tiutayü. 'Iya vatümini maname 'ahanatü, tita hesiena mütiucaxüri nivati'üvecaitüni. ⁷ Qesusi müpaü niutayüni, Quetineuhayeva. 'Ipaü catiniuyurieni neteuquiya tucarisie mieme maye'aximecü. ⁸ Yuheyemecü yuhesüa xecanivarexeiyani memümamave. Ne püta xepücanesihexeiya yuheyemecü.

Que memüte'imieniquecai Rasaru

⁹ Hicü Huriyusixi yumüiretü meteniutamarieni quename muva hayecatei. Qesusicü xeiçüa mepüca'axecai, Rasaruta mexeiyaque müquite vasata menucuquetüacü meni'axecaitüni. ¹⁰ Hicü mara'acate memühürütüariecai meyu'enieca 'axeicüa meniu-tiyuani quename Rasaruta memieniquecai ¹¹ yumüiretü Huriyusixi cümana memecücü, Qesusisie yuri memüte'uta'ericü.

Que müreutaha Querusaremesie

(Mateu 21:1-11; Maricuxi 11:1-11; Rucaxi 19:28-40)

¹² Mericüsü 'uxa'arieca yumüiretü teüteri 'ixüaramete meniu'enanani quename Qesusi 'uhamiecai Querusareme. ¹³ Parapa mamateya me'uhapatü menecüne meheinaquiyuca. Müpaü metenihivacaitüni, Quetaneutavicueisitüa 'aixüa.

'Aixüa queticühüavarüvani

Que mü'ane Ti'aitamesüa miemetütü 'umamie hepaüsita

'Ixaherisixi tati'aitüvame hepaüsita.

¹⁴ Hicü Qesusi puxu 'utaxeiyaca hesiena nanutiyerüni, que müre'uxa,

¹⁵ Siyuni quiecame nu'aya, pepücaheumaca.

Camü 'iya mümati'aitüa 'ucanamieni

Puxu nunusisie 'acaitü.

¹⁶ Teyü'üquitüvametemama 'icü mepücahetimaivavecai meripai. Quepaucuari visi 'anetü matüa Qesusi, 'anaque mecanaye'erieni müpaü müre'uxa hepaüsítana, müpaü memiyuri.

¹⁷ Mücü teüteri hamatüana meme'uvacai quepaucua mitahüavixü Rasaru müvayeyanicü tequiyata, quepaucua menucuquetüa müquite vasata, mümerita mecanihécüatacaitüni.

¹⁸ 'Ayumieme teüteri meneinaquiyuni memü'enanacü quename 'icü 'inüari tiuyuri. ¹⁹ Hicü

Pareseusixi müpaü metenyücüühüavecaitüni, Xepüneniere 'asixemcüyüvave. Camü yunaitü cuiepa memütama 'ütümana menecüne.

Cüriyecusixi que memüte'icuvautüvecai Quesusi

²⁰ Mericüsü teüteri memü'axüa 'ixüararipa meyutanenevienique, hipatü müme mecanicüriyecusixitücaitüni. ²¹ Müme Piripesüa menü'axüani Vesairasie Carereya cuieyarisie mecateisüa. Mecanita'ivaviya yame'utiyaütü, Neuxei, Quesusi tepüxeiyaqueyu. ²² Piripe neyani. Nitahüave 'Atürexü. Hicü 'Atürexü Piripematü menecüne. Müme menitahüave Quesusi. ²³ Quesusi nivaruta'eiya ya'utaitü, Tucari naye'aniri Yuri Tevi nehücütütü visi ne'aretü nemayanicü. ²⁴ Niuqui caniseüyeni que nemütixecüühüave, xüca türicu 'imüariyari ca'ucateuquiyanü cuiepa 'ucaveca, yuxaüta niyuhayeva xeiçüa. Mesü xüca 'ucateuquiyanü, vaüca canititacaimücü. ²⁵ Que mü'ane yutucari münaqui'eri canitatümayamücü. Que mü'ane 'ena cuiepa yutucari mü'uxive'erie, yuheyemecü caneixeyacamücü, pücaxüveni. ²⁶ Xüca tevi nesiparevivame yüaneni, quenesiheveiya ne. Haque nemeyeicani, manarita caniyueicamücü nesiparevivame. Xüca tevi nesiparevivame yüaneni, ne'uquiyari 'aye'ame ni'eriecamücü 'iya.

Quesusi que mütimüniquecai que mainecai

²⁷ Hicüri ne'iyari niyumuinaneni. Queri ne'utaineni. Ne'uquiyari, queneneu-tavicueisitüa 'icü tucarisie que nehaineniqueyu. Masi 'icü 'ayumieme necaninuani 'ena cuiepa. ²⁸ Ne'uquiyari, visi peticüühüavarüvatü quena'ayeitüa. Hicü xevitü niutaniuni taheima müpaü 'utaitü, Neri visi neticüühüavarüvatü nepaneyeitüave, tavarita müpaü necatiniyuriemücü. ²⁹ Teüteri yumüiretü mana memüti'ucai memü'enana müpaü menütiyuaneaitüni, Camü necütürarücani. Hipatüta mete'utiyaüvecai, Xüari niuqui tuayame pitahüavixüri. ³⁰ Quesusiri müpaü tinivaruta'eiya, 'Iya nehiesie mieme püca'utaniü, xehesie mieme püta putaniü. ³¹ Hicürixüa 'ena cuiepa memütama nivatahüavimücü 'isücame. Hicürixüa 'iya mütiva'aitüva cuiepa memütama tacua nanuyehüiyamücüri. ³² Ne xüca cuie heima ne'anucuhanieni, yunaime necanivarahapamücü nehapa. ³³ Müpaü niu-tainecaitüni tihecüatatü que mütimierieniquecai. ³⁴ Teüteri 'ayumieme müpaü metenita'eiya, Tame 'inüari niuquiyaricü tecaniü'ena quename 'iya Cürisitu yuheyemecü yuhayeva. Que pehaine meuyevese Yuri Tevi manucuhanienicü pemaine. Que püpaicü 'icü Yuri Tevi mütitava. ³⁵ Quesusiri 'ayumieme müpaü tinivarutahüave, Yareutevitü cuxi xeiçüa hecüariya xesata caniyueicamücü. Mexi hecüariya xehexeyia xequeneu'uvani, yüriya capa xeha'ivacü. Que mü'ane yüvipa müyeica 'asipücatimate que mütimie. ³⁶ Mexi hecüariya xehexeyia, yuri xequetene'erieca hecüariyasie, hecüaripa miemete xemacü necü.

Müpaü tinicuxatacaitüni Quesusi. 'Arique heyaca niyuti'avietta memücaheitaxeyiacü.

Huriyusixi yuri que memücate'eriecai

³⁷ Sepasü müya paümeme 'inüari mütiyurienecai vahüxie, yuri mecacateni'eriecaitüni hesiena. ³⁸ Müpaü catinaye'ani Quisariyaxi tixaxatame niuquieya müpaü mutayücü, Ti'aitame quepai yuri pütita'eriri taniuqui.

Quepai püxeisitüarie Ti'aitame türüariyaya.

³⁹ 'Ayumieme mepücyüvavecai yuri memüteta'erienicü, tavari müpaü mutayücü Quisariyaxi,

⁴⁰ Nivaracüpiriya vahüxita,

Nivaruseiriya va'iyarisie,

Capa yuhüxicü meheunenierenicü,

Capa yu'iyarisie meteyücüühüavenicü,

Capa ta'aurie me'axürienicü nemüvaranayexürienicü.

⁴¹ Müpaü niutayüni Quisariyaxi quepaucua mixei visi que mü'anecai, quepaucua hepaüsitana müticuxataca.

⁴² Siepüresü hipatü teüteri va'uquiyarima yumüiretü yuri mecateniuta'erieni hesiena. Pareseusixi vacü mepücyuhüecüatacaü capa tuquita me'anuyeveiyarienicü. ⁴³ Vaüca nivanaquecaitüni teüteri 'aixüa memütevacüühüavenicü, 'esiva xeiçüa vanaquecacu Cacatüyari püta 'aixüa mütivacüühüavenicü.

Quesusi niuquieya que mütivaranutaürieni teüteri

⁴⁴ Hicü Quesusi müpaü tiniuhiva, Que mü'ane nehiesie yuri müti'erie, nehiesie xeiçüa yuri pücati'erie. Masi que mü'ane münesihyenü'asie yuri tini'erieca. ⁴⁵ Que mü'ane münesixeyia, canixeyiani 'iya münesihyenü'a. ⁴⁶ Ne nehécüariyatütü cuiepa necaninuani yunaitü yuri memüte'erie nehiesie yüvipa memücyuhayevacü. ⁴⁷ Xüca tevi 'icü 'u'enieni que nemüticuxata, xüca yacaticamieni, ne nepüca'ixaneta. Cuiepa memütama nevataxanetaque nepücanua, cuiepa memütama nevatavicueisitüanique püta necaninuani. ⁴⁸ Que mü'ane münesixani'eri,

neniuqui müca'utanaqui'eri, caneixeyani que mü'ane mixaneta. Mücü neniüqui que nemutayü, mücü canitaxanetamücü, tucari 'aye'ayu quepauca mütapare. ⁴⁹ Ne necümana 'asinepücaticuxata. Masi 'iya münesihyenü'a ne'uquiyaritütü, canetiniuta'aitüani que nemutaineni que nemüticuxatani. ⁵⁰ Ne necatinimaica tita müti'aita 'iya, tucari mücaxüve mühücücü. Tita nemüticuxata ne, ne'uquiyari que münetiutahüavixü, müpaü necatinicuxatani.

13

Quesusi que mütivaruhauxina teyü'üquitüvamete vaquetasie

¹ Mericüsü Pasicua 'ixüarari pücasutüarievcai cuxi. Quesusi catinimaicaitüni tucarieya maye'a müyupatacü 'ena cuipea müyemiecü yu'uquiyarisüa. Yuhesüa miemete cuipea memütama que mütiavanaqui'eriecai, 'aye'arücamecü nivanaqui'eriecaitäni. ² Hicüsiari metenicuacaitüni. Cauyumarieri müpaü tini'iyaritüani Cura 'Iscariutitanaca Simuni nu'aya miyetuanicü Quesusi. ³ Mericüsü Quesusi müpaü tinimaicaitüni 'uquiyarieya nai mütiyetuiri mamayasie. Cacaüyarisüa meyetüacü timaitü, Cacaüyarisüa müyemiecü timaitü, ⁴ nanucuqueni mexa 'aurie macatei. Herie mieme yu'ixuriqüi 'anutihünaca vasiüxame 'anuhurieca nayühüani. ⁵ Ha 'acatuaca pateyusie, nisutüani vahauxinatü teyü'üquitüvamete vaquetasie, vacavasiüxatü vasiüxamecü cümana mayühüacü.

⁶ Hicü Simuni Pecuru manucatei ninuani. Mücü tinitahüave, Ti'aitame, 'ecü peneti-hauxina nequetasie. ⁷ Quesusi müpaü tita'ei, Ne tita nemütiyuriene 'asipepücaticimate hicü, 'ariquemücaque pecaneitimaimücü. ⁸ Pecuru rehüave, Hasuacuari pepücanesihauxinani nequetasie. Quesusi müpaü tita'ei, Xüca necamasihauxinani, 'ahesie pücatinaqueni nehapaü. ⁹ Simuni Pecuru müpaü titahüave, Ti'aitame, nequetasie xeicüa pepücanesihauxinani, masi nemamasieta nemu'usieta cuerietü. ¹⁰ Quesusi müpaü ticühüave, Que mü'ane mecu'üvaxü pücaheiyehüva hauxinarica, yuquetasie xeicüa. Masi naitü caneu'itiyaca. Xemerita xecani'itiyatücani, peru yunaitü pücatixaü. ¹¹ Mücüri canimaicaitüni quepai miyetuaniquecai. 'Ayumieme yunaitü xemüca'itiyatüca niutayüni.

¹² Vaquetasie varuhauxica, yu'ixuriqüi herie mieme 'anacatüca, mana 'ayerüca, hutarieca müpaü tinivarutahüave, Xetemate tita nemütiyuri xehesie mieme. ¹³ Xeme Ti'üquitame Ti'aitame xepünete'uterüva. 'Aixüa xepaitüca nemühücücü. ¹⁴ Mericüte, ne Ti'üquitame Ti'aitame nehücütütü xüca xequetasie nexe'uhauxini, caneyeveca xemeta yunaitü xemüyutihauxinani yuquetasie. ¹⁵ Xemünesi'üquenicü 'inüari necanixe'upitüani xemeta müpaü xemüteyuriecacü nemüxe'uyuripaü. ¹⁶ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane vaüriyarica müti'uximaya pücahe'iva yucusiyari cui ve'emetütü, 'iya cave'emetücacu. Nü'ari pücahe'iva que mü'ane miyenü'a cui ve'emetütü, 'iya cave'emetücacu. ¹⁷ Xüca 'ipaü xetemaica, xecaniyutemamaviecacuni xüca yaxetecahuni.

¹⁸ Yunaime xehepaüsita nepücaticuxata. Ne nepüxemate quehate nemüxe'anuyexei. Masi müpaü netiniuyuriene 'utüarica maye'anicü müpaü maine, 'Iya ne'icuai mücuacai yuquepusacü pünesi'uquesi. ¹⁹ Hicüri necatinixetaxatüamücü yacatiyüvecacu cuxi, yuri xemüteta'erienicü quename ne nehücü quepauca müpaü mütiyüni. ²⁰ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane mitanaqui'erie que mü'ane nemanunü'ani, mücü caneniutanaqui'erieni ne. Que mü'ane münesi'utanaqui'erie ne, 'iya münesihyenü'a caniutanaqui'erienita.

Quesusi que mütiutahecüataxü Cura que mütiyetuaniquecai

(Mateu 26:20-25; Maricuxi 14:7-21; Rucaxi 22:1-23)

²¹ Müpaü 'utayüca Quesusi niyumuinanecaitüni yu'iyarisie. Tiniutahecüata, müpaü niutayüni, Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xevitü xeme caneniyetüamücü. ²² Teyü'üquitüvamete meniuyuxexeyacaitüni me'iyarixietü 'asimecatemaitü quepai müraxatacai. ²³ Xevitü tiyü'üquitüvame Quesusi 'aurie niucateitüni Quesusi minaqui'eriecai. ²⁴ Simuni Pecuru 'ayumieme nitamaviya. Müpaü titahüave, Quepai pepüraxata quetineutahüavi. ²⁵ Mücü Quesusi 'aurie 'ucaitü ta'aurie 'aveca müpaü tinitahüave, Ti'aitame, quepai pühücü. ²⁶ Quesusi müpaü tinita'eiya, 'Iya canihücütüni pa tarimeyari nemi'ütüani ne'itihaviyame xacüsie. Hicü pa 'utihaviyaca nenucu'üni, ni'ütüani Cura 'Iscariutitanaca Simuni nu'aya. ²⁷ Pa 'anu'ücu, 'ana Cauyumarie caniviya mücü. Quesusi müpaü tinitahüave, Que pemütiyuriene, xeiya quetineuyuri. ²⁸ Müme mana mematecai ni xevitü 'asimepücatemalaicai titayari mürehüavecai. ²⁹ Cura vatumini maname mahanacaicü, hipatü müpaü metenicu'erivacaitüni Quesusi mütitahüavixücü, Tita temüteyehüva 'ixüararipa quetinenaimie, tumini müva'ütüaniquecai memümamave nusu metecu'erivacai. ³⁰ Cura pa 'anu'üca caneyani. Niuyüvicaitüni.

Hecamecü que mütiü'aita

³¹ Mericüsü quepaucua metüa, müpaü niutayüni Quesusi, Hicürixüa Yuri Tevi visi 'anetü nayeitüarieni, Cacaüyarita visi 'anetü rayeitüari hesiena tiviyatü. ³² Xüca Cacaüyari visi 'anetü 'ayeitüarieni hesiena tiviyatü, Cacaüyarita yücümana visi 'aneme canayeitüamücü Yuri Tevi. Cuitüva visi 'aneme rayeitüani. ³³ Nenivema, yareutevitü xeicüa xehamatü necaniyueicamücü. Xenenicuvautüvecuni. Que nemütivacühüavecai Huriyusixi, haque nemeyemie xepücayüvave xemeta'axüani ne'utaitü, yaxeicüa netinixehahüaveni xeme hicü. ³⁴ Hecumecu necatinixe'aitüaca, xequeneyunaqui'erieca. Ne que nemütixenaqui'eriecaipaü, xequeneyunaqui'erieca yunaitü. ³⁵ Icücü yunaitü mecateni-maicacuni nehesüa miemete teyü'üquitüvamete xemühüme, xüca xeyunaqui'erieca yuhesie.

Quesusi que mütiatahecüataxü Pecuru que mütitanenaniquecai

(Mateu 26:31-35; Maricuxi 14:27-31; Rucaxi 22:31-34)

³⁶ Simuni Pecuru müpaü tinitahüave, Ti'aitame, haque pepeyemie. Quesusi müpaü tita'ei, Haque nemeyemie pepücayüve pemünesi'anuveiya hicü. 'Arique pepünesi'anuveiya. ³⁷ Pecuru müpaü tinitahüave, Ti'aitame, titayari necatiyüve nemümasi'anuveiya hicü. Netucari nepüyetuani 'ahesie mieme. ³⁸ Quesusi müpaü tita'ei, 'Atucari nehesisie mieme petyetuanitütü. Niuqui caniseüyeni que nematicühüave, vacana catahivavecacu, 'ecü haicacüa pepü'acu'imavani, quename pecanesimate pe'utaitü.

14

Quesusi huye ta'uquiyarisüa meutiyyune mühücü

¹ Yu'iyarisie xüca xecayumuinani. Cacaüyarisie yuri xecateni'erieca, nehiesietari yuri xequetene'erieca. ² Ne'uquiyari quiecariena vaüca canexuaveni qui. Xüca müpaü ca'anenique, müpaü nepücaticexühüaveniqueyu. Nepüyemie xehesie mieme 'aixüa nemeyurienicü mana. ³ Xüca nehayani, xüca xehesie mieme 'aixüa neheyurieni mana, tavari necaninuamücü, nehesüa nenixe'anuvitümücü, haque nemeyeica xemeta mana xeme'uvanicü. ⁴ Haque nemeyemie xecatenimaica, huye xetemateta. ⁵ Tumaxi müpaü tinitahüave, Ti'aitame, tame 'asitepücatemate haque pemeyemie. Que tete'imani huye. ⁶ Quesusi müpaü ticühüave, Ne necanihücütüni huye, tita yuricü müraine netihücü, tucari netihücü. Xevitü ne'uquiyarisüa püca'aye'ave yuxaüta, necümana xeicüa paye'ave. ⁷ Xüca xenesihetimanique, ne'uquiyarita xepümaicaqueyu. Hicürixüa xecaneitimani xecanixeiya. ⁸ Piripe müpaü tinitahüave, Ti'aitame, quetaneuxeisitüa 'a'uquiyari. Mücücü tepünaqui'aca. ⁹ Quesusi müpaü tinitahüavixü, Müixa xehamatü ne'uyeicacacu pecaneritimaive cuxi, Piripe 'acu. Que mü'ane munesixeiya, ne'uquiyarita canixeiyani. Quepaütütü peputaine, 'a'uquiyari quetaneuxeisitüa pemaine. ¹⁰ Yuri pecati'eri quename ne ne'uquiyarisie netiviya, ne'uquiyarita nehesisie tiviya. Que nemütixecuxaxatüva, necümana nepücaticuxata. Ne'uquiyari nehesisie tiviyatü müyuhayeva, mücü yacatiniyurieni. ¹¹ Yuri xequetene'erieca ne'uquiyarisie nemütiviyacü, ne'uquiyarita nehesisie mütiviyacü. Me xüca müpaü yuri xecate'erieca, yanemütivuriencü püta yuri xequetene'erieca. ¹² Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, que mü'ane nehesisie yuri müti'eri yacatiniyuriencümücü que nemütivuriene ne. Canena'ivamücü yatiyuriencü, ne ne'uquiyarisüa nemüyemiecü. ¹³ Sepanetü que mütitita xemünetetavavirieni nehesüa xemiemetetütü, ne müpaü necatiniyuriencümücü, ne'uquiyari visi 'anetü mayeitüarienicü yunivesie tiviyatü. ¹⁴ Xücari tixatütü xenete'utavavirieni nehesüa xemiemetetütü, ne müpaü necatiniyuriencümücü.

'Iyari mütiyyupata que mütivareyeni'airieniquecai, que mainecai

¹⁵ Xüca xenesinaqui'erieca, yaxequetenecahuni que nemütü'aita. ¹⁶ Neta nepitavavirieni ne'uquiyari. Mücü xeime canixepitüacamücü Titutuicametüme xehamatü muyeicanicü yuhayemecü. ¹⁷ 'Iyari yuri maine necanixatani. Cuipea memütama mepücayüvave memitananiqu'erieni memüca'ixeyavavecü memüca'imatecü. Xemerit xecanimaicatütü. Xeteütatü niyuhayevani, xehesisie catiniviyani. ¹⁸ Ne nepücaxecu'erieni nepücaxenutuita. Xehesüa necani'axemücü. ¹⁹ Yareutevitü cuxi, cuipea memütama mepücanesixeiya. Xeme püta xepünesixeiya. Nemaheyuricü, xemerita xecanayeyuyuricacuni. ²⁰ 'Iya tucari 'aye'ayu, müpaü xecatenimaicacuni ne ne'uquiyarisie nemütiviyacü, xeme nehesisie xemüteviyacü, neta xehesisie nemütiviyacü. ²¹ Que mü'ane mimate tita nemütü'aita, yamüticamie, mücü canihücütüni que mü'ane munesinaqui'erie. Que mü'ane munesinaqui'erie, ne'uquiyarita caninaqui'eriecamücü 'iya. Neta netinaqui'erieca, nemasiücüme nepaneyeitüani hesiena.

²² Xevitü Cura müca'isicariütitanacatücai müpaü tinitahüave, Ti'aitame que 'uyü pema'siücütü pema'ayeitüani tame tahesie pemainecü, cuipea memütama vahüxie pücaticaxü. ²³ Quesusi müpaü tita'ei, Xüca tevi nesinaqui'erieca, nenuquisie yacatinicamiemücü. Ne'uquiyari caninaqui'eriecamücü 'iya. Hesüana tecani'axecuni, hesüana tenitaquicuni. Que mü'ane mücanesinaqui'eri, nenuquisie yapücaticamie. ²⁴ Icü niuqui xemü'enie, nehesüa pücamieme. Ne'uquiyari munesihayeni'asüa canimietüni püta.

²⁵ 'Icū netinixe'utaxatūani xehesūa ne'uyeicatū. ²⁶ Titutuicame, 'iya 'Iyari Mütuyupata ne'uquiyari meiyenū'ani nehesūa miemetūme, mūcū catinixeta'ūquitūamūcū naime. Catinixeta'eritūamūcū nai que nemütixecuxaxatūvacai ne.

²⁷ Mūpaū nepütixehuhaveyi, yu'iyarisie xemūca'uximatūariecacū. Nehepaū yu'iyarisie xemūca'uximatūariecacū nepūxepitūa. Cuiepa memūtama que memūteyupitūva nepūcatixepitūa. Xē'iyari xūca cayumuinaneni, xūca camamaca. ²⁸ Xeneniū'enieni, nemūyemie, xehesūa nemayeneni que nemütixe'utahūavixū. Xūca xenesinaqui'eriecaque, xecaniyutemamaviecaqueyu ne'uquiyarisūa nemūyemiecū. Ne'uquiyari yemecū canive'emetūni, ne hepaūna nepūcave'eme. ²⁹ Hicū yanepütixehuhaveyi yacatiyūvecacu cuxi, yuri xemūteta'erienicū quepaucua mūpaū mütiyūni.

³⁰ Hicū xehamatū vaūca nepūcatixaxataniri. Que mū'ane mūtiva'aitūva cuiepa memūtama 'ucanamieni. Tixaū pūcarexeiya nehesie timieme. ³¹ Masi cuiepa memūtama memūtehetimanicū ne'uquiyari nemūnaqui'erie, ne'uquiyari que mūnetiū'aitūa, mūpaū netiniyurienei. Xequenanucu'uti, cūmū tepūyehuri.

15

Quesusi tita yuricū mūtinanayari mūhūcū

¹ Ne nana necanihūcūtūni, tita yuricū mūtinanayari. Ne'uquiyari catini'ūviyametūni.

² Yunaitū nana mamateya nehesie memūteviya xūca meca'utixuxuavereni, 'iya nivaranyexūrimūcū. Yunaitū memutixuxuavere, 'iya nivati'timūcū masi vaūcava mūtixuaverenicū. ³ Hicūrixūa xecaniū'itiyani xeme neniūquicū nemütixecuxaxatūvacai cū.

⁴ Nehesie xeteviyatū xequenyuhavevani, neta xehesie netiviyatū netinehayeva. Mamateya xepūcayūve yūcūmana mūtixuavere xūca nanayarisie tiviyatū cayuhaveva. Yaxeicūa xemerita xepūcayūvave xemūtixuavere xūca nehesie xeteviyatū xecayuhaveva.

⁵ Ne nanayari necanihūcūtūni, xeme mamateya xetehūme. Que mū'ane nehesie tiviyatū mūyuhaveva, neta hesiena netiviyacacu, mūcū vaūca canitixuaverimūcū. Nehesie xecateviyatū 'asixepūcateyūvave xeme. ⁶ Xūca tevi nehesie tiviyatū cayuhaveva, nana mamayari paū cananuyehūiyamūcū, nitavamūcū. 'Icuxeyūriyame taipa neuxūriyamūcū, nitaiyariemūcū.

⁷ Xūca nehesie xeteviyatū xeyuhaveva, xūcari tita nemütixaxata xehesie tiviyatū yuhaveva, tita mūtixenaque xequenecuvava, mūpaū catiniyūmūcū xehesie mieme.

⁸ Ne'uquiyari visi 'aneti canayetiūarivani quepaucua vaūca xemutixuxuavere, quepaucua nehesūa miemete teyū'ūquitūvamete xemacūca. ⁹ Ne'uquiyari mūnetinaqui'eriecaipaū, mūpaūta necatinixenaqui'eriecaitūni. Xequenyuhaveva nehesie xeteviyatū, ne nexenaqui'eriecacu. ¹⁰ Xūca yaxetecahuni que nemūti'aita, xeniuyuhavevacuni nehesie xeteviyatū, nexenaqui'eriecacu ne, ne'uquiyari 'aisicayasie yanemūticiamepaū, iyasie netiviyatū nemūnehavevapaū nesinaqui'eriecacu 'iya.

¹¹ 'Ipaū netinixecuxaxatūvacaitūni netemavierica xehesie mūyuhavevanicū, xetemavierica maye'atūarienticū. ¹² 'Ipaū necatini'aitani, xequeneyunaqui'erieca que nemütixenaqui'eriecai ne. ¹³ Que tevi yamūcatiycanaqui'eriepaū, vaūca masi pūtiyucanaqui'erie yutucari yetuatū mūme mūvanaqui'erie vahesie mieme. ¹⁴ Xeme xecaninenaqui'erimatūni xūca yaxetecahuni que nemütixehuhaveva. ¹⁵ Te'uximayatameteri nepūcatixehuhaveva. Te'uximayatame 'asipūcatimate que mūtiyuriene cusiyarieya. Ne masi nenaqui'erima nepūcatixehuhaveva, naime nemūtiū'eni ne'uquiyarisūa nepūcatixehuhaveva.

¹⁶ Xeme xepūcanesi'anayexei. Ne pūta nenixe'anayexeiya. Nepūxehuhaveva xemūyehucū, xemutixuxuaverenicū, xehesūa mieme 'icuaxi mūyuhavevanicū, sepanetū que mūtita xemitavirieni ne'uquiyari nehesūa xemiemetetūtū mūxepitūanicū. ¹⁷ 'Ipaū necatinixehuhaveva, xequeneyunaqui'erieca.

Cuiepa memūtama que memūtexe'uxive'erieca

¹⁸ Xūca cuiepa memūtama mexe'uxive'erieca, yaxequetenemaica, memūnesita'uxi ne meri. ¹⁹ Xūca cuiepa xemiemetetūnique xeme, cuiepa memūtama mecanixenaqui'eriecaqueyu yuteūterima. Xemeri cuiepa xepūcamiemete, ne masi nenixe'anayexeiya cuiepa memūtama vasata. 'Ayunieme cuiepa memūtama mecanixehuhaveva.

²⁰ Neniūqui xequena'erivani que nemütixehuhaveva, Que mū'ane mūti'uximayatame pūcahe'iva yucusiyari cui ve'emetūtū 'iya cave'emetūcacu. Que memūnetiū'uveveyacai ne, xemeta mecanixetaveveyacuni. Neniūquisie yamepūcatecahuca, yaxeyūcūa xeniūquisieta yamepūcatecahūne. ²¹ Masi 'Ipaū naime mecanixeyuriecuni nehesūa xemūmetecū, memūca'imatecū 'iya mūnesihēyēnū'a.

²² Xūca necanuanique, xūca necavarutaxatūanique, tita 'axa mūti'ane mepūcatehexeiyaqueyu. Hicūri tixaū mepūcatehexeiya memiti'avietacū tita 'axa memūteyurie. ²³ Que mū'ane ne'uquiyari mū'uxive'erie, netari caneni'uxive'erieca.

²⁴ Vasata xüca yanecatuyurienique xevitü yamücatuyurievepaü, müme tita 'axa müti'ane mepücatehexeiyaqueyu. Hicüri mecaniuneniere, mecatañi'uxive'erieca neri ne'uquiyarita. ²⁵ Masi niuqui canaye'atüarieni 'inüari niuquiyarisie müpaü müre'uxa, Sepa 'asinemücatuyuri, mecaneni'uxive'eriecaitüni.

²⁶ Quepaucua munuani 'iya Titutuicame nemüxehanü'airieni ne'uquiyarisüa mieme, 'Iyari yuri maine ne'uquiyarisüa mayeica quepaucua munuani, 'iya nehepaüsita catini-tahecüatamücü. ²⁷ Xemetari xecatenitahecüatacuni nehamatü xemu'uvacü matüaripaitü.

16

¹ 'Ipaü nepütixecuxaxatüvacai xemücatiquetamürecü. Müme mepücacexepitüani tuquita. ² Masicutaxi tucari canaye'amücü quepaucua yunaitü memüxecuini Cacaüyari me'ayexeyiame memüyu'erieca. ³ Müpaü mecateniyuriecuni memüca'imatecü ne'uquiyari, memücanesimatecü neta. ⁴ Masi 'ipaü netinixecuxaxatüvacaitüni, xeme'erivanicü nenuiqui quepaucua maye'ani tucariyari, müpaü nemütixe'utahüavixü xeteha'erivatü.

Iyari Mütiyupata que mütiyurieneni

Matüaripai 'ipaü nepücatixe'utahüavixü xehamatü nemuyeicacai. ⁵ Hicü necaniyemieni 'iya münesihyenü'asüa. Xevitü xeme pücanesita'ivaviyave, haque pepeyemie 'utaitü. ⁶ Müpaü nemütixecuxaxatüvacai x'eiyari canihüpüneni hivericacü. ⁷ Ne nepütixecuxaxatüva tita yuri müraine, masi 'aixüa caniyümücü xehesie mieme nemüyemiecü. Me xüca necaheyani, Titutuicame pücanuani xehesüa. Masisü xüca neheyani, necanixehanü'airiemücü. ⁸ 'Iya nuame nivatatiemücü cuiepa memütama tita 'axa memüteyurie hepaüsita, tita mütiheiserie hepaüsita, titacü müranutahüiyani hepaüsita. ⁹ Tita 'axa memüteyurie hepaüsita püvatatieni yuri memücate'eriecü nehesie. ¹⁰ Tita mütiheiserie hepaüsita tivatatieni ne'uquiyarisüa nemüyemiecü, tavari xecanesixeyiacu. ¹¹ Titacü müranutahüiyani hepaüsita tivatatieni, cuiepa memütama tiva'aitüvame que müranutahüiya.

¹² Vaüca cuxi necaneixeyani nemütixetaxatüanicü. Xeme xeixüa xepücaýüvave cuxi xemi'enieni hicü. ¹³ Quepaucua 'iya munuani 'Iyari yuri maine, 'iya nixehecüatüamücü xemeitmanicü naitü yuri maine. Yücümana pücatixatani. Tita müti'enie catinitaxatamücü. Tita 'umüramie tinixetaxatüamücü. ¹⁴ 'Iya visi ne'aneme canenayeitüamücü. Tita nehesüa mütimieme catinanupimücü catinixetaxatüamücü. ¹⁵ Quepaü mürexeyia ne'uquiyari, naitü catiniepinitüni. 'Ayumieme neputayü, tita nehesüa mütimieme catinanupimücü tinixetaxatüamücü.

Xeyutihiverieme masi que xemüteyutemamavieca, que mainecai

¹⁶ Yareutevitüri xepücanesixeyia. Tavari yareutevitüta xecanenixeyiacuni. ¹⁷ 'Ayumieme teyü'üquitüvamate hipatü müpaü metenyücühüavecaitüni, Titari tat-icühüave, yareutevitü xepücanesixeyia, tavari yareutevitü xepünesixeyia 'utaitü, müpaüta 'utaitü, ne'uquiyarisüa nemüyemie. ¹⁸ 'Ayumieme mete'utiyanecai, tita 'icü tixata yareutevitü maine. 'Asitepücatemate quetütü mutaine. ¹⁹ Quesusi müpaü tintimani memi'ivaviyacucaicü. Müpaü tinivarutahüave, 'Icücü niuqui xetexüatüa, müya ne-mutayücü, yareutevitü xepücanesixeyia, tavari yareutevitü xepünesixeyia nemainecai. ²⁰ Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, xecaniutisuanacuni xeniyuhiveriecacuni. Cuiepa memütama püta meniyutemamaviecacuni. Xeme xecaniyuhiveriecacuni, peru xeyutihiverieme masi xeyutemamavietü xecanacünicuni. ²¹ 'Uca tiniverümetü niyuhiveriecacümücü tucariya maye'acü. Nu'esi 'utinuivacu 'uximatüarica pücaha'eriva müyutemaviecü tevi mutinuivaxücü cuiepa. ²² 'Ayumieme xemeta hiverica xecanexeyiani hicü. Tavari necanixexeyiamücü. 'Ana x'eiyari niyutemamaviecacümücü. Xevitü pücaxenavairieni xetemavierica.

²³ 'Iya tucarisie tixaü xepücanetecu'ivaviyani. Niuqui caniseüyeni que nemütixecühüave, sepa que mütitita xemüte'itavavirieni ne'uquiyari nehesüa xemiemetetütü, yacatinixepitüamücü. ²⁴ Hicüque tixaütü xepücate'itavavirievave nehesüa xemiemetetütü. Xequeneutavaviriri, xenitanaqu'eriecuni xetemavierica maye'anicü.

Ne necane'iva tita cuiepa mütimieme, que mainecai

²⁵ 'Icü ha'aviecamecü necatinixetaxatüacaitüni. Tucari canaye'amücü quepaucua nemücatixetaxatüani ha'aviecamecü, masi heiseriemecü necatinixetaxatüamücü ne'uquiyari hepaüsita. ²⁶ 'Iya tucarisie xecanitavaviriecuni nehesüa xemiemetetütü. Ne 'asinepücatixecühüave quename xehesie mieme ne'itavavirieni ne'uquiyari. ²⁷ 'Iyasü ne'uquiyaritütü canixenaqu'erieca, xeme xemünesinaqu'eriecaicü, yuri xemüte'uta'erücü quename Cacaüyarisüa neheyetüa. ²⁸ Ne ne'uquiyarisüa nemiemetütü necaneyeyani, cuiepa necaninuani. Tavari nepüyemie cuiepa, ne'uquiyarisüa necaniyemieni. ²⁹ Teyü'üquitüvamate müpaü meniutiyanü, Camü hicürixüa heiseriemecü pectatinixatani, ha'aviecamecü pectaticuxatatu. ³⁰ Hicü müpaü tepütamate nai

pemütimate, tixaü pücareuyevese xevitü mümasicu'ivaviyanicü. 'Ayumieme müpaü yuri tecateni'erieca Cacaüyarisüa pemeyetüacü. ³¹ Quesusi müpaü tivaruta'ei, Yuri xete'erie hicü 'acu. ³² Camü tucari canaye'amücü, canaye'aniri masi, quepaucau xemütaxüriyaxüani yuxexuitü yuquie. Xepünesicu'eirieni nexaütamecü. Masi nexaütamecü nepüca'uyeica, ne'uquiyari nehamatü puyeica. ³³ 'Ipaü necatinixecuxaxatüvacaitüni yu'iyarisie xemüca'uximatüariacäcä nehesie xeteviyatü. Cuiepa 'uximatüarica xecanexeyiacacuni. Yu'iyari xequeneucayesa masi, ne necane'iva tita cuiepa mütimieme.

17

Quesusi que mütiyutanenevi teyü'üquitüvamete vahesie mieme

¹ Mericüsü müpaü tinicuxatacaitüni Quesusi. Yuheima heutiniereca müpaü niutayüni, Ne'uquiyari, tucariri paye'a. Visi 'ane quenayeitüa 'anive, 'iyata 'anive visi pe'aneme mümasi'ayeitüanicü ² heiserie pemipitüapaü yunaime teüteri vahepaüsita, 'iya tucari mücaxüve müvapitüacacü yunaime pemiyetüirie 'ecü. ³ 'Icü tucari mücaxüve canihücütüni, memümasimaicacü 'ecü pe'axevitü yuri pemücaüyari, memünesimaicacü neta Quesusi Cürisitu pemünesiheyenü'a.

⁴ Ne cuiepa visi pe'aneme nemanayeitüani. Que pemünetihühritüa yanemütiyurienenicü, netinaye'atüaniri. ⁵ Hicüri ne'uquiyari, 'ahesüa visi ne'aneme quenenayeitüa, visi nemü'anecaipaü cuie caxuvecacu cuxi.

⁶ Ne nepümasitahecüataxü 'ecü que pemü'ane mücü teüteri vahüxie, cuiepa memütama vasata miemete pemünesiyetüiri vahüxie. Mepü'ateüterimatücai, pepünesiyetüiri müme. 'Aniuquisie yamecatenichahuni. ⁷ Hicürixüa müpaü mecatenetimani quename 'ahesüa nemieme, nai pemünetiyetüiri. ⁸ Niuquü pemünesi'upitüa nenivarupitüani müme. Mümerita necanitanaku'erieni. Müpaü mecatenetimani, yuricü 'ahesüa nemeyetüacü. Yuri mecate-niuta'erieni quename penesihyenü'a.

⁹ Vahesie mieme nepümasitavaviri. Cuiepa memütama vahesie mieme nepücamasivaviri, müme pemünesiyetüiri vahesie mieme püta nepümasivaviri, 'ateüterima memühümeccü. ¹⁰ Naitü nepini 'apini catinühücütüni, 'apini nepini tihücüta. Vahesie netiviyatü visi ne'anetü necanayeitüarivani.

¹¹ 'Ari cuiepa nepüca'uyeica. 'Ime masi cuiepa mecaniu'uvani, ne 'ahesüa neniyemieni. Ne'uquiyari pemüpasie, queniva'üviyani müme pemünesiyetüiri 'ahesüa memümiemetecü, memüyutaxevirecü que temütetaxevi tame. ¹² Mexi vahamatü ne'uyeicacai necaniva'üviyacaitüni müme pemünesiyetüiri 'ahesüa memümiemetetücaicü. Nenivacuiericaitüni. Xevitü müme püca'uta'unari, 'iya xEICÜa 'unaricäcä mü'ayumiemetücai niuta'unarieni 'ütüarica maye'anicü.

¹³ Hicü 'ahesüa neniyemieni. 'Ipaü netinicuxatani cuiepa, yuhesie netemavierica memexeyanicü 'aye'arücame. ¹⁴ Ne 'aniuqui necanivarupitüani. Cuiepa memütama mecanivaruti'uxive'rietücüne cuiepa memücamiemetecü, ne cuiepa nemücamiemepaü. ¹⁵ Nepücamasivaviri pemüvaranuvitünicü cuiepa memüca'u'uvanicü. Masi nepümasivaviri pemüva'üviyanicü tita 'axa müti'ane hepaüsita. ¹⁶ Cuiepa mepücamiemete ne cuiepa nemücamiemepaü. ¹⁷ Tita yuri mürainecü quenivapatani 'ahesie mieme. 'Aniuqui canihücütüni tita yuri müraine. ¹⁸ Cuiepa pemünesiheyenü'apaü, neta nepüvareutanü'axüa cuiepa. ¹⁹ Vahesie mieme nepasietü nepüyüane, mümerita 'ahesie mieme memüpasienicü tita yuri mürainesie meteviyatü.

²⁰ 'Ime xEICÜa vahesie mieme nepücamasivaviri. Masi müme nehesie yuri memüteta'erieni vaniuquicü, müme vahesie mieme nepümasivavirieta ²¹ yunaitü memüyuxevinicü, ne'uquiyari 'acu, 'ecü nehesie pemütüviyapaü, neta 'ahesie nemütüviyapaü, mümerita tahesie memüteviyanicü, cuiepa memütama yuri memüteta'erienicü quename 'ecü penesihyenü'a. ²² Visi ne'aneme pemünesi'ayeitüapaü, neta müpaü me'aneneme nenivarayeitüani memüyuxevinicü tame temütaxevipaü, ²³ ne vahesie netiviyacacü, 'ecüta nehesie petiviyacacü, me'aye'atü memüyutaxevirecü, cuiepa memütama memütemaicaicü quename penesihyenü'a, quename müpaü petivarutanaqu'eri pemünetinaqu'eripaü ne.

²⁴ Ne'uquiyari, tita pemünetiyetüiri, müpaü pünetinaque, haque nemeyeicani, mümeta nehamatü meme'uvanicü, memünesixeyiacü visi ne'aneme que pemünerayeitüa. Tamüsü 'ecü pecanenaqu'eriecaitüni cuie cuxi canevecacu. ²⁵ Ne'uquiyari yapemütiyurieni que mütiheiserie, cuiepa memütama mepücamasihetimaivave. Ne püta nepümasihetima. 'Ime müpaü mecatenetimani quename penesihyenü'a. ²⁶ Ne necanivarutahecüatüani memümasimaicacü 'ecü que pemü'ane. Yaxeicüa netinivatahecüatüamücü, pemü'ahayevacü 'ecü pevanaku'erietü que pemünetinaqu'eriecai ne, neta vahesie nemütüviyanicü.

18

*Que memüte'ivi Qesusi**(Mateu 26:47-56; Maricuxi 14:43-50; Rucaxi 22:47-53)*

¹ Müpaü 'utayüca caneyani Qesusi teyü'üquitüvamete vahamatü. 'Aquisie Carixaxa Muye'u mütiyetevasie menanucüne haraveri muyemacaisiepai. Mana neutahani teyü'üquitüvamete vahamatü. ² Hicü Cura miyetuaniquecai mana canemariecaitüni, müixa Qesusi teyü'üquitüvamete vahamatü memüyuxexeürivacaicü muva. ³ Cura cuyaxi varavitütü, tupirisixi mara'acate memühürütüariecai vahesüa miemete Pareseusixi vahesüa miemete varavitütü, mana caninuani cüxemete haurite cusirate mete'u'ütü. ⁴ Qesusiri nai timaitü 'amüramiecai hepana, nivayeyani. Müpaü tinivarutahüave, Quepai xepütehacuvautüve. ⁵ Müme müpaü metenita'eiya, Qesusi Nasaretitanaca. 'Iya müpaü tivarutahüave, Nesü nepühücü. Cura miyetuaniquecai mana niutivecaitüni vahamatü. ⁶ Hicü ne nepühücü tivarutahüavecu yucuta meniyecone, mecanatixürieni cuiepa. ⁷ 'Ayumieme tavari müpaü tinivaruta'ivaviya, Quepai xepütehacuvautüve. Müme müpaü mete'utiyuane, Qesusi Nasaretitanaca. ⁸ Qesusi müpaü tivaruta'ei, Yaneüpütixehahüave, ne nepühücü. Xücaru xenesicuvautüveni ne, xequenivaruhayeva 'ime memüyehücü, ⁹ maye'anicü niuqüieya que mainecai, Müme pemünesiyetüri nepücavareuyexürüxiä xeime. ¹⁰ Hicü Simuni Pecuru cusira 'acavietü nivatihana. Mara'acame mühürütüariecai ti'uximayatameya niuvani. Serietana mieme nacaya neucuviteni. Ti'uximayatame Marucu catinitevacaitüni. ¹¹ Hicü Qesusi müpaü tinitahüave Pecuru, 'Acusira queneucaquesa painatana. Ne necarenu'ieni 'iya tecüxita mieme ne'uquiyari münesi'itüani yanemüranayeyanicü.

*Mara'acame mühürütüariecaisüa que mütiu'atüarie Qesusi**(Mateu 26:57-58; Maricuxi 14:53-54; Rucaxi 22:54)*

¹² Hicü cuyaxiri, cuyaxi tiva'aitüvameri, Huriyusixi vatupirisixiri mecaniviya Qesusi. Menihüani. ¹³ 'Anasisüa meri mecani'atüani. 'Iya Caipasi munieya nihücütücaitüni. Caipasi mara'acate vahepaüsita canihürütüariecaitüni mücü viyarisie. ¹⁴ Caipasi tihücütücai que mü'ane müvaruti'imaiyaxü Huriyusixi masi 'aixüa müyünicü xevitü tevi mümünicü teüteri vahesie mieme, 'utaitü.

*Pecuru que mütiyucu'imavacai, quename Qesusi camaicai 'utaitü**(Mateu 26:69-70; Maricuxi 14:66-68; Rucaxi 22:55-57)*

¹⁵ Mericüsü Simuni Pecuru niveiyacaitüni Qesusi, xevitüta tiyü'üquitüvame tiveiyacai. Mara'acame mühürütüariecai nimaicaitüni 'iya tiyü'üquitüvame. Qesusimatü neutahani mara'acame mühürütüariecai curarutanapai. ¹⁶ Pecurusü mana niutivecaitüni tacua quitenie 'aurie. Hicü mücü tiyü'üquitüvame mara'acame mühürütüariecai mimaicai mana neyani. Nitahüave quitenie tihüveme, curarutapai Pecuru ni'atüani. ¹⁷ 'Üimari quitenie müthühvemetücai müpaü tinitahüave Pecuru, 'Ecüta 'icü tevi teyü'üquitüvametemama vahesüa mieme pecatihücü. 'Iya tiutayü, Ne pücatixaü. ¹⁸ Hicü te'uximayatame tupirisixi vahamatü mana meniuti'ucaitüni mecüxetü me'atinaica, muhaütücaicü. Pecuruta vahamatü niutivecaitüni cüxetü.

*'Anasi que mütitä'ivaviyaxü Qesusi**(Mateu 26:59-66; Maricuxi 14:55-64; Rucaxi 22:66-71)*

¹⁹ Mericüsü mara'acame mühürütüariecai canita'ivaviya Qesusi teyü'üquitüvametemama vahepaüsita, tita müti'üquitacai hepaüsita. ²⁰ Qesusi müpaü tinita'eiya, Ne teüteri vahüxie netinicuxatacaitüni cuiepa. Ne neheyemecü netini'üquitacaitüni tuquiteta, tuqui 'amüpatata, haque yunaitü Huriyusixi memüyutixexeüriva. Ne tixaitü nepcaticuxatacái 'avie. ²¹ Titayari peneticu'ivaviya ne. Quenivaruta'ivaviya müme memünesi'eniecai püta, siparasü que nemütivacuxaxatüvacai. Camü 'ime mecatenimaica que nemutayü. ²² Müpaü 'utayücu, xevitü tupiri mana mutivecai canivani Qesusi müpaü 'utaitü, Quepaü petita'eiya mara'acame mühürütüarie. ²³ Qesusi müpaü tita'ei, Xücasü 'axa ne'utaineni, quetineutehacüta tita 'axa müti'anecü. Me xüca 'aixüa ne'utaineni, titayari penetiüva. ²⁴ Hicü 'Anasi neinü'ani hüiyacame Caipasisüa mara'acame mühürütüariecaisüa.

*Pecuru tavari que mütiyucu'imavacai, quename Qesusi camaicai 'utaitü**(Mateu 26:71-75; Maricuxi 14:69-72; Rucaxi 22:58-62)*

²⁵ Mericüsü Simuni Pecuru mana niutivecaitüni cüxetü. Hicü müpaü mete'itahüave, 'Iya teyü'üquitüvametemama vahesüa mieme pecatihücü. Mücü niyuta'imani, müpaü niutayüni, Ne pücatixaü. ²⁶ Mara'acame mühürütüariecai te'uximayatametemama xevitü, 'iya Pecuru minacavite canimarieyatücaitüni. Mücü müpaü rehüave, Quete ne necamarexei vana

haraverita hamatüana pe'uyeicame. ²⁷ Tavari niyuta'imani Pecuru. Yapaucua niutahiva vacana.

Piratusüa que mütiu'atüarie Quesusi

(Mateu 27:1-2, 11-14; Maricuxi 15:1-5; Rucaxi 23:1-5)

²⁸ Hicü Caipasisüa meheycüneca mecani'atüani Quesusi 'isücame quie. Niyuimuanatücaitüni. Mümeri mepücaheutahaxüa 'isücame quita capa meca'itiyatü me'acüneccü, masi Pasicua 'icuaiyari memütecuanicü. ²⁹ 'Ayumieme Piratu tacua nivayeyani vahüxie. Müpaü niutayüni, Titacü xete'ixaneta 'icü tevi. ³⁰ Müme müpaü metenita'eiya, Xüca 'icü 'axa catiyurieneni que, tepücamasiyetuirieniqueyu. ³¹ Hicü Piratu müpaü tivarutahüave, Xequenanuvitüqui. Xequeneuta'inüata xe'inüari niuquiyari que maine. Huriyusixi müpaü mete'itahüave, Tame heiserie tepücahexeija temimienicü tevi. ³² Müccüci naye'ani Quesusi niuquieya mutainecai que mütimüni quecai ticuxatatü. ³³ Hicü tavari Piratu neutahani 'isücame quita. Nitahüave Quesusi, müpaü tinitahüave, 'Ecü Huriyusixi petiva'aitüvame. ³⁴ Quesusi müpaü tita'e'i, 'Acümana müpaü petiutaine, hipatü nusu memate'utahüavixü nehapaüsita. ³⁵ Piratu tita'e'i, Ne netihuriyu. 'Ateüterima, mara'acate memühürütüarie mepümasiyetua nehësüa. Que petiuyuri. ³⁶ Quesusi müpaü tita'e'i, 'Ena cuiepa pücamieme que nemüti'aita. Xüca 'ena cuiepa miemetüni que que nemüti'aita, netupirisixima mecaniucitüveniqueyu nemücayetuiyanicü Huriyusixi vahësüa. Masi hicü que nemüti'aita 'uva pücamieme. ³⁷ Piratu müpaü titahüave, Que peti'aitametüni 'ecü. Quesusi müpaü tita'e'i, 'Ecü pecaniutaineni ne ti'aitame nemühücü. 'Ayumieme necaniutinuiva, 'ayumieme cuiepa necaninuani, nemütitahecüatanicü tita yuri müraine hepaüsita. Yunaitü yuri müraiese miemete mecaneni'enieca ne'utaniucame. ³⁸ Piratu müpaü tinitahüave, Que titita yuri maine.

'Isücame que mütiuta'aitaxü, Quesusi mümierienicü

(Mateu 27:15-31; Maricuxi 15:6-20; Rucaxi 23:13-25)

Hicü müpaü 'utayüca tavari nivayeyani Huriyusixi vahüxie. Müpaü tinivarutahüave, Ne tixaü nepücatiucaxei nemütühüpanicü hesiena. ³⁹ 'Ipaü cani'aneni xeyeyari, xeime nemüxexünirienicü Pasicua 'ixüararipa. Mericüte, xecateyuvaüriya nemüxexünirieni Huriyusixi tixe'aitüvame. ⁴⁰ Hicü müpaü meniutihiva tavari, Mücü pücatixaü, Vaxavaxi püta me'utiyuatü. 'Iya Vaxavaxi catininavayametücaitüni.

19

¹ Hicü Piratu neivitüni Quesusi, tiniuta'aita mücuveyaxüanicü. ² Cuyaxita xuya mumayari me'utasaca mu'uyasie menenutimanirieni. Herie mieme 'ixuriqui mütaüraüyecü menenacuvirieni. ³ Hüxiena meni'axecaitüni müpaü me'utiyuatü, 'Aixüa 'acu Huriyusixi tiva'aitüvame. Menicuvaxüanita.

⁴ Hicü tavari tacua nivayeyani Piratu. Müpaü tinivarutahüave, Camü 'uva tacupai nepüxe'atüirieni xemütemaicaicacü tixaü nemücatiucaxeicü hesiena nemütühüpanicü. ⁵ Hicü Quesusi nivayeyani xuya mumayari 'anamatü, herie mieme 'ixuriqui mütaüraüye 'anacuvietü. Müpaü tivarahüave, Camü tevi. ⁶ Hicüri mara'acate memühürütüariecai tupirisixita quepaucua memixe'i meniutihiva müpaü me'utiyuatü, Curuxisie queneumi'a, curuxisie. Piratu müpaü tivacühüave, Xemesü xequenanuvitüqui, curuxisie xequenemi'a. Neri tixaü nepücatiucaxei hesiena nemütühüpanicü. ⁷ Huriyusixi müpaü mete'ita'e'i, Tame 'inüari niuquiyari tecanexeyani. Mücü 'inüari que maine, neuyeveca 'icü mümüni Cacaüyari nu'aya mayuyeitüacü.

⁸ Piratu 'icü niuqui 'u'enieca masi vaüca neumacaitüni. ⁹ Tavari 'isücame quita heuta-haca müpaü tinitahüave Quesusi, Haque pepemieme 'ecü. Quesusiri haquevasü cacanita'eiya. ¹⁰ Piratüri müpaü titahüave, Pecanetita'eiya ne. Pecatimate ne heiserie nemexeyia nemümasixünacü, heiserie nerexeyata curuxisie nemümasimienicü. ¹¹ Quesusi müpaü tita'e'i, 'Ecü heiserie pepücahexeiyani queyu nehapaüsita taheima miemecü xüca pecapitüariecaque. 'Ayumieme 'iya munesiyetua 'ahësüa, mücü masi vaücava 'axa tiniuyurieni. ¹² Piratu 'ayumieme tincuvaunecaitüni que mütxünacü. Huriyusixi mecaniutihiva müpaü me'utiyuatü, Xüca 'icü pe'uxüna, pepüca'inaqui'erie Ti'aitame Sesaxi. Yunaitü te'aitamete memayueitüa mecaneye'unieca Sesaxi.

¹³ Hicü Piratu 'icü vaniüqui 'u'enieca nivayehana Quesusi. Mana caniuayerüni Piratu yu'üvenisie Macutenusariya müracutevasie, Hepürayusixi vaniüquicü Cavata müracutevasie. ¹⁴ 'Iya tucarisie meniha'aritücaitüni Pasicua 'ixüarariyari. 'Esvatücacu tuca nayeiximecaitüni. Müpaü tinivarutahüave Huriyusixi, Camü tixe'aitüvame. ¹⁵ Mümeri meniutihiva, Quenanuvitüqui, quenanutüqui, curuxisie quenemi'a. Piratu müpaü tivacühüave, Quetütüri curuxisie nepeimieni tixe'aitüvame. Mara'acate memühürütüariecai müpaü

mete'ita'ei, Tame xeime tepücahexeiyä tati'aitüvame, Sesaxi xeicüa pütati'aitüvame. ¹⁶ Hicü nivayetuririene curuxisie mümierienicü. Hicü meneihana Quesusi.

Quesusi que mütiümierie curuxisie

(Mateu 27:32-44; Maricuxi 15:21-32; Rucaxi 23:26-43)

¹⁷ Yucuruxi 'atütü mana neyani Müqui Mu'uya Manuca müracusevasie, Hepürayusixi vaniuguicü Curucuta müracusevasie. ¹⁸ Manari curuxisie menitivieni. Yuhutame hamatüana metevarutivütüa naisata, Quesusi vahixüata. ¹⁹ Piratuta 'inüari niuta'ütüani. Curuxisie neimani. Müpaü catine'ucaitüni, QUESUSI NASARETTANACA HURIYUSIXI TIVAAITÜVAME. ²⁰ Huriyusixi yumüretü menititerüva 'iya 'inüari quiecaru mehuracü Quesusi mamieriesie. Hepürayusixi Xumatari Cüriyecusixi vaniuguitecü püraye'uxacai. ²¹ Hicü Huriyusixi vamaracate memühürütüariecai müpaü metenitahüave Piratu, Pepücani'ütüani Huriyusixi Tiva'aitüvame. 'Ipaü püta, 'Iya maine'cai Huriyusixi nepütiva'aitüvame pepütini'ütüani. ²² Piratu müpaü tivaruta'ei, Que nemütü'ütüa netiniuta'ütüaniri.

²³ Hicü cuyaxi curuxisie me'icavieca Quesusi, 'ixuriquiteya meneutahuriexüani. Nau-came menayeitüani, yuxexütü cuyaxi xei 'ixuriquiyari memexeyanicü, tetüata mieme 'ixuriquita 'aparüte yuxaüta. Tetüata mieme 'ixuriquieya pücavipecai, yuxevitü ni'ise'caitüni naitü. ²⁴ Hicü müpaü meteniyutahüaveni, Camü tepüca'itisanani. Masi tepütata'iva, siparasü quepai pe'iva. Müpaü tinaye'atüarieni 'ütüarica müpaü maine, Ne'ixuriqui meniutap-ataxüani yuhesie mieme, ne'ixuriquicü menayu'iva.

Mericüsü müpaü mecateniuyurieni cuyaxi. ²⁵ Quesusi curuxieya 'aurie meniti'ucaitüni Quesusi varusieya, varusieya 'ivaya, Mariya Cüreupa 'üyaya, Mariya Mararatanaca yunaitü. ²⁶ Quesusisü varuxieyaca mana meti'ucacu yuvarusi, 'iya tiyü'üquitüvame münaqui'eriecai, müpaü tinitahüave yuvarusi, 'Uca 'acu, camü 'anive. ²⁷ 'Arique müpaü tinihürütüani 'iya tiyü'üquitüvame, Camü 'avarusi 'utaitü. 'Iya tucarisie tiyü'üquitüvame yuhesüa nei'inieni.

Quesusi yu'iyari que mütiyetua

(Mateu 27:45-56; Maricuxi 15:33-41; Rucaxi 23:44-49)

²⁸ 'Anari Quesusi müpaü timaitü naitü 'ari maye'atüariecü, 'ütüarica maye'atüarienicü müpaü niutayüni, Nepeuharimücü. ²⁹ Xari mana niucateitüni vinu masina hünetü. Hicü ha 'iseveme mucuxani me'utahüniyaca vinu masinacü, hisupu cüyeyarisie me'iyeca, teniena meneitiserieni. ³⁰ Quesusi he'inüataca vinu masina müpaü niutayüni, Canaye'aniri. Yumu'usie 'anacatusireca niyetuani yu'iyari.

Cuya que müreitise Quesusi 'aquitana

³¹ Mericüsü 'iya tucarisie meniha'aritüacaitüni 'ixüarari. 'Ayumieme Huriyusixi menitavavirieni Piratu vavatute memütitaracü memüvaraca'ünicü, caxarite memücayuhayevacü curuxisie me'uyevütü 'uxipiya tucarisie. 'Iya 'uxipiya tucari yemecü cani'ixüararitücaitüni. ³² 'Ayumieme cuyaxi mana meniu'axüani, memucavütüarie curuxisie hamatüana xeime vatuteya meniutitara, xeimetari vatuteya mete'utitaraxü. ³³ Quesusisüa me'u'axüaca vatuteya mepüca'utitaraxü memixeicü müquime.

³⁴ Masi xevitü cuya pisicacü neitiseni 'aquitana. Yapaucua naneni xuriya hata. ³⁵ Que mü'ane munierixü tiniutahecüata. Tita mütitahecüata yuri canaineni. Mücüta tinimaica yuri mainecü, yuri xemüte'eriecacü xemeta. ³⁶ Müpaü tiniuyüni 'ütüarica maye'atüarienicü müpaü mutaine, 'Umeyari pücatitare. ³⁷ Tavari xevitü 'ütüarica 'ipäu naineni, Mecani'ixüariecuni que mü'ane memuse.

Teuquiyapa que memüteheite Quesusi

(Mateu 27:57-61; Maricuxi 15:42-47; Rucaxi 23:50-56)

³⁸ Mericüsü 'arique Cuse 'Arimateyatanaca canitavavirieni Piratu menucuenicü Quesusi caxarieya. 'Iya Cuse Quesusisüa mieme catiniyü'üquitüvame'ucaitüni 'avie, müvamacarücaicü Huriyusixi. Piraturi canipitüani. Neyani, caxarieya necueni. ³⁹ Nicuremu mana ninuanita meripai hesüana munua yüvicüta. 'Iyasü miru haruhemame visi mü'üa mutacucuiya ni'atüani merie necapaü paümeme. ⁴⁰ Hicü meneiceni Quesusi caxarieya. Menicu'eima 'ixuriquitecü visi mü'üa me'icavirieca. Müpaü cani'aneni Huriyusixi vayeiyari teuquiyacü. ⁴¹ Mana curuxisie mamieriesie haraveri niyemacaitüni. Haraverita teuquiyapa xique müvaye'inierie nicumacaitüni. Xevitü cuxi mücü teuquiyapa pücacateuquievecai. ⁴² Muva 'ayumieme meneiteni Quesusi, Huriyusixi memüyuha'aritüacacü 'iya tucarisie, teuquiyapa mehuracacü.

20

Que müranuque Quesusi müquite vasata

(Mateu 28:1-10; Maricuxi 16:1-8; Rucaxi 24:1-12)

¹ Mericüsü mexüacame tucariyarisie semanasie teuquiyapa ninuani Mariya Mararatanaca 'uyüvicacu cuxi yuimuana. Heuhüiyacame niuxeiya tete teuquiyapa hüxie meucatei. ² Hicü nausarümetü neyani. Simuni Pecurusüa ninuani, xeimesüata tiyü'üquitüvame Qesusi minaqu'eriecaisüa. Müpäü tinivarutahüave, Teuquiyapa menivayecueni Ti'aitame. 'Asitepücatemate haque memeite. ³ Hicü Pecuru neyani xevitü tiyü'üquitüvamematü. Teuquiyapa menahucaitüni. ⁴ Yuhepaüsita meniunausarümeccaitüni. Xevitü tiyü'üquitüvame masi niutanausacai, Pecuru na'iva, naye'ani meri teuquiyapa. ⁵ 'Anahuca nixeiya 'ixuriquite mana 'acateme, peru muva pücaheutaha. ⁶ Hicü Simuni Pecuru 'u'imatütü ninuani. Teuquiyapa neutahani. 'Ixuriquite niuxeiya mana 'acateme. ⁷ Tuvaxa tiuxe mu'uya me'eimecai 'ixuriquite 'aurie caticateme, yateva ticateme püta tutunime 'uxeicüa. ⁸ 'Ana neutahani 'iya tiyü'üquitüvame 'umexüatü munua teuquiyapa. Nixeiya, yuri tiniuta'erieni. ⁹ Müme cuxi mepücaheitimaivavecäi 'ütürica meuyevecäicü müquite vasata manucuqueni maine. ¹⁰ Hicü teyü'üquitüvamete yuquie menecüne.

*Masiücütü que mürayuyeyitüa Qesusi Mariya Mararatanaca hüxie
(Maricuxi 16:9-11)*

¹¹ Mericüsü Mariya teuquiya hüxie niutivacaitüni tacua 'utasuatü. Hicü 'utasuatü nanahuni, teuquiyapa neutaniere. ¹² Mana nivaruxeiya niuqui tuayamete yuhutame me'anacatuxame. Xevitü Qesusi mu'uya manucatei nacateitüni, xevitüta quetaya manucatei racatei haque Qesusi caxarieya manutequeicai. ¹³ Müme müpäü metenitahüave, Neuxei 'uca, titayari petiutasuaca. ¹⁴ Müpäü tivacühüave, Neti'aitüvame mepecuei, 'asinepücatimate haque memeite. Müpäü 'utayüca ta'aurie naveni. Nixeiya Qesusi mana 'utiveme, masi 'asipücatimaicai müquesusitücaicü. ¹⁵ Qesusi müpäü tinitahüave, Neuxei 'uca, titayari petiutasuaca. Quepai pepüracuvaune. Mücü haravericame 'erietü müpäü tinitahüave, Neuxei 'uqui, xüca 'ecü peheicueni, queneneutaxatüa haque pemeite. Neri nenenucüeimücü. ¹⁶ Qesusi müpäü ticühüave, Mariya 'acu. 'Iya hepana 'aniereca müpäü tinitahüave Hepürayusixi vaniuquicü, Xavuni, taniuquicü Ti'üquitame maine. ¹⁷ Qesusi müpäü ticühüave, Pepücanesiviyani. Ne'uquiyarisüa nepüca'anutiyeive cuxi. Masi ne'ivama vahesüa quenemie. Müpäü quetinivaretahüavi, Ne'uquiyarisüa müxe'uquiyarisüa nenanutiyeimücü, necacäyarisüa müxecacäyarisüa neranutiyani. ¹⁸ Hicü Mariya Mararatanaca mana ninuani müpäü tivacuxaxatüvatü teyü'üquitüvamete Ti'aitame muxecicü, müpäü mürehüavecaicü.

*Masiücütü que mürayuyeyitüa Qesusi teyü'üquitüvamete vahüxie
(Mateu 28:16-20; Maricuxi 16:14-18; Rucaxi 24:36-49)*

¹⁹ Mericüsü 'acayunecu mücü mexüacame tucariyarisie semanasie, teyü'üquitüvamete memütitecaisie quiteniete reunatücaicacu memüvamacarücaicü Huriyusixi, Qesusi ninuani. Vahixüapa niutaqueni. Müpäü tinivarutahüave, Xüca xeca'uximatüarieca yu'iyarisie. ²⁰ Müpäü 'utayüca nivaruxeisitüani yumamate yu'aqui. Teyü'üquitüvamete meniyutemamaviecaitüni Ti'aitame mexeyatü. ²¹ Hicü Qesusi tavari müpäü tivarutahüave, Xüca xeca'uximatüarieca yu'iyarisie. Ne'uquiyari munesiheyenü'apau, neta müpäü necanixeheutanü'axüani. ²² Müpäü 'utayüca nivaruyamani. Müpäü tivarutahüave, Xequeneutanaqui'eri 'Iyari Mütiyupata. ²³ Sepa que memühate xemütevareuyehüvirieni tita 'axa memüteyurie, meteneuyehüviyarieconi. Sepa que memühate xemüvavesitüaca tita 'axa memüteyurie, menivecacuni mepücauyatüna.

Tumaxi yuri que mücati'eriecai

²⁴ Mericüsü Tumaxi Vavari mütitavacai tamamata heimana yuhutame vahesüa mieme canihücütücaitüni. 'Iya vahamatü püca'uyeicacai quepauca Qesusi munua. ²⁵ Hicü hipatü teyü'üquitüvamete müpäü metenicuxaxatüvacaitüni, Ti'aitame tecaniuxeiya, me'utiyaatü. 'Iya tivacühüave, Xücarü mamayasie neca'ixeyani cürapuxi 'uxayari, xüca ne'itüvamecü neca'imayüani cürapuxi 'uxayari, 'aquieya xüca nemamacü neca'imayüani, yuri nepücatita'erieni.

²⁶ Mericüsü 'atahairieca tucari 'anucayacu tavari menititecaitüni quita teyü'üquitüvametemama. Tumaxita vahamatü tiucatei. Hicü quiteniete reunarümacacu Qesusi ninuani. Vahixüapa niutaqueni. Müpäü tinivarutahüave, Xüca xeca'uximatüarieca yu'iyarisie. ²⁷ Hicü müpäü titahüavixü Tumaxi, Quenaye'a, 'aitüvamecü queneneumayüa nemamatesie, 'amamacü queneneumayüani ne'aquita. Yuri pecati'erietü pepüca'ayeiximeni, yuri peti'erietü püta quenaye'a. ²⁸ Tumaxi müpäü tinita'eiya, Neti'aitüvame necacäyari 'acu. ²⁹ Qesusi müpäü titahüave, Yuri petiuta'erie pemünesi'uxeicü. Müme memücanesixeyavave peru yuri memüte'erie, müme mecaniyutemavieca.

Titayari maca'ütüari xapa

³⁰ Mericüte, 'inüari yücü 'anename müreme yatiniyurieneçaitüni Quesusi teyü'üquitüvamate vahüxie, que mücare'utüarie 'icü xapasie. ³¹ 'Icürü canaca'utüarieni yuri xemüte'erieçacü Quesusi mücürisitucü, Cacaüyari münu'ayacü. Yuri xete'erietü tucari xemexeyanicü hesüana xemiemetetütü raca'utüarie.

21

Masiücütü que mürayuyeyitüa Quesusi teyü'üquitüvamate 'atayuhutame vahüxie

¹ Mericüsü 'arique tavari Quesusi masiücütü nayuyeyitüani teyü'üquitüvamate vahüxie Tiveriya haracunayarisie. 'Ipaü masiücütü nayuyeyitüani. ² 'Axeicüa menü'uvcacaitüni Simuni Pecuru, Tumaxi Vavari mütitevacai, Natanaheri Canatanaca Carereya cuieyarisie mieme, Severeu nivemama, teyü'üquitüvametemama hipatü yuhutatü. ³ Simuni Pecuru müpaü tinivarutahüave, Ne nepüquesüveyiyami. Müpaü mete'itahüave, Tame 'ahamatü tepuhu tanaitü. Mana menecüne, canuvasio menicayaxe. Mücü tücarisie tixaitü mepücate'u'axixü. ⁴ Mericüsü 'esiva 'uhecüacacu mana niutaqeni Quesusi haracuna tesita. Masi teyü'üquitüvamate mepüca'imaicai Quesusitüme. ⁵ Hicü Quesusi müpaü tinivarutahüave, Neuxei temari, 'icuai xecatehexeiya. Müpaü mete'ita'ei, Havaicü. ⁶ 'Iya tivacühüave, Vipi xequeneucavivi canuva serieta. Mana xecanivacaxeyiacuni. Mana menicavivieni. Mepüyutaxi me'ihanatü memüvaücavacaicü quesüte. ⁷ Hicü 'iya tiyü'üquitüvame Quesusi minaqü'eriecai müpaü tinitahüave Pecuru, Cari Ti'aitame canihücütüni. Hicü Simuni Pecuru 'u'enaca quename Ti'aitame hücütücai, yu'ixuriqui herie mieme 'anacuvieca 'amavetü 'amuyeicacaicü, hapa neucasuna. ⁸ Hipatü teyü'üquitüvamate canuvasio meyetetü mecaniu'axüani vipi me'uhaximetü quesüte mehüneme. Cuiepa pücahetevacai, huta teviyari heimana tamamata mamayari xeiçüa petevacai. ⁹ Cuiepa me'u'axüaca tü meniuxeiya 'etiniereme, quesü tüpa 'acaime mete'uxei pamame. ¹⁰ Quesusi müpaü tinivarutahüave, Qesüte xique xemüvarutivi xequenivara'üi. ¹¹ Simuni Pecuru mana neutimaque, vipi canihüana cuiepa. Qesüte 'amepatatü menihüeneçaitüni, xei sienityari heimana huta teviyari heimana tamamata heimana yuhaicatü meniypaümecaitüni. Sepanetü memüvaücavacai, püca'utasanixü vipi. ¹² Quesusi müpaü tinivarutahüave, Xequenacüni xequeteneucacari. Teyü'üquitüvamate ni xevitü pücayuvaüriyacai 'ecü que pepüpaicü titahüaveque, Ti'aitame mühücütücaicü memütemaicü. ¹³ Hicü Quesusi mana ninuani, pa nanucu'üni. Nivarumini, quesü yaxeiçüata tivarumi.

¹⁴ 'Ana hairieca masiücütü nayuyeyitüani Quesusi teyü'üquitüvamate vahüxie müquite vasata 'anucuqueca.

Nemuxasi türixi quetinivarumicua, que mainecai

¹⁵ Mericüsü mete'ucuacu Quesusi müpaü tinitahüave Simuni Pecuru, Simuni 'acu Vani nu'aya, vaücava penetinaqu'erie, 'ime 'esiva xeiçüa menesinaqu'erieçacu. 'Iya rehüave, Hü Ti'aitame. 'Ecü pepütimate nemümasinaqu'erie. Titahüave, Mericüte, nemuxasi türixi quetinivarumicua. ¹⁶ Hutarieca müpaü titahüave, Simuni 'acu Vani nu'aya, penetinaqu'erie. Müpaü titahüave, Hü Ti'aitame. 'Ecü pepütimate nemümasinaqu'erie. Müpaü titahüave, Nemuxasi queniva'üviyani. ¹⁷ Hairieçari titahüave, Simuni 'acu Vani nu'aya, penetinaqu'erie. Pecuru niyühiverieca hairieca penetinaqu'erie mütitahüavixücü. Müpaü tinitahüave, Ti'aitame, 'ecü nai pecatinimaica. Pepütimate nemümasinaqu'erie. Quesusi titahüave, Quetinivarumicua nemuxasi. ¹⁸ Niuquçi caniseüyeni que nemat-icühüave, quepaucua pemühecuacai 'acümana pena'ahüayacaitüni peticuyeicacai haque pe-meuyeimücücai. Quepaucua pemütaseüye, xevitü camananahüamücü maranuhana haque pemücaheuyeimücü, 'amama penitaseraxüamücü. ¹⁹ Müpaü niutayüni tiheçüatatü que mütimüniquecai visi 'aneme 'ayeitüanique Cacaüyari. Müpaü 'utayüca müpaü tinitahüave, Quenenanuveyia ne'utüma.

Mücü tiyü'üquitüvame Quesusi minaqü'erieçai

²⁰ Pecuru ta'aurie 'aveca nixeiya mücü tiyü'üquitüvame Quesusi minaqü'erieçai, mücü memüte'ucuaisie 'auriena mucatei müpaü mütitahüavixü, Ti'aitame que paicü masiyetüani. Nixeiya 'iya varuveiyame. ²¹ Pecuru 'ixeyaca mücü, müpaü tinitahüave Quesusi, Ti'aitame que tiyurieni 'iya. ²² Quesusi müpaü ticühüave, Xüca nesi'unaqueque 'icü müyuhayevacü nemunuanique, quesü pe'aneniqueyu 'ecü. Quenenanuveyia ne'utüma. ²³ 'Ayumieme ta'ivama vasata 'icü niuquçi canixasivacaitüni, quename 'iya tiyü'üquitüvame camüniqueçai. Masi Quesusi müpaü pücatitahüavixü mücamüniqueçaiçü. Xüca nesi'unaqueque müyuhayevacü nemunuanique, quesü pe'aneniqueyu 'ecü, püta titahüavixü.

²⁴ Mücü tiyü'üquitüvame canihücütüni que mü'ane mütiheçüata 'icü hepaüsita, que mü'ane mütiiti'utüa 'icü. Tepütimate tita mütiheçüata yuri maine.

²⁵ Vaücava cuxi yücü 'anenetü canixuaveni que mütiuyuri Quesusi. Xüca xexuitü tiuti'utüarienique, müpaü nepüticu'eriva, 'ena cuiepa pücatinaqueniqueyu xapate mütitit'utüarieniqueyu. Müpaü xeicüa.

NÜ'ARISIXI Que Memüte'uyuri

Que memüte'utahüavarie memexeiyaniquecaicü 'Yari Mütiyupata

¹ Neuxei Teuquiru, matüaripai mieme xapa neputavevi mexüacame, nai que mütiyüü hepaüsita ticuxatame, Qesusi que mütisutüa yatiyurienetü yati'üquitatü. ² Müpaü tiuyurieca, 'ana nanutivitüquiëni, 'aisica varupitüaca nü'arisixi müvaranuyeteüxixü, 'Yari Mütiyupata yati'aitacacu. ³ Tiucuineca mücü, vahesüa 'ayenieretü puyuecüatacai mamari-vaveme tiyurienetü. Huta teviyari tucari mepixeyacai. Tinivacuxaxatüvacaitüni que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu.

⁴ Hicü vahamatü 'a'ucaitü 'ipaü tinivaruta'aitüani, Xepüca'ayecücani Querusareme, masi xequetenecuevieca tita ne'uquiyari mütixatacai quename tixehanü'airieni, que nemütixe'utahüavixü. ⁵ Vani hacü tiniuca'üyacaitüni, xeme püta xepüca'üyarieni 'Yari Mütiyupatacü yapaümexa tucari tixüyu. Müpaü niutayüni.

Qesusi que mübranütüla

⁶ Mericüsü müme hamatüana memuyucuxeürie müpaü metenicu'ivaviyacaitüni, Neuxei Ti'aitame, hicü petatipitüa tame 'Ixaherisixi teüteriyari temütetati'aitüanicü meripaipaü.

⁷ Mücüsü müpaü tinivarutahüave, Xeme xehesie pücatinaque xemütemaicacü viyari tucari hepaüsita. Ne'uquiyari püta nipata mücü naimë heiserie mexeiyanicü hepaüsitana.

⁸ Masisü xecanitü'ücariyariecuni 'Yari Mütiyupata xehesie tiviyayu. Xemunenierixü xepüyüaca xetehecüatatü nehepaüsita Querusareme, naisarie Cureyasie Samariyasie naisarie cuie manunierapai.

⁹ Müpaü 'utayüca, müme me'ixeyiacacu, nanutivitüquiëni. Hai niucuyani memüca'ixeyiacü. ¹⁰ Hicü yuheima me'utinenierecacu mexi 'utimiëcai, camü 'uquisi yuhutatü va'aurie meniuti'uni me'anacatuxatü. ¹¹ Müme müpaü metenivarutahüave, Carereyatarü 'acu, titayari yuheima xete'utineniere. Mücütütü xesata 'uветü meutivitüque yuheima Qesusitütü, que xemüte'ixei heutimieme yuheima, yaxecüca 'anëtü caninuamücü.

Que, memütehenuyexei xeime mühürütüarienicü Cura tiutahayevacu

¹² Mericüsü yemuri Huriva Mati'usie me'ayenexüaca Querusareme menü'axüani. 'Uxipiya tucarisie tevi que mütipitüarie muyeicanicü, müpaü pehura Querusareme.

¹³ Me'u'axüaca, quita meheutahaxüaca meneuticüne qui taüta. Mana mepü'axecai Pecuru Cacuvu Vani 'Afürexü Piripe Tumaxi Parütürume Mateu Cacuvu 'Aripeu nu'aya, Simuni müserutisitatücai, Cura Cacuvu 'ivaya. ¹⁴ Müme yunaitü 'axeicüca mepü'ayumiemetetücai neneriericü, 'ucarita, Mariyata Qesusi müvarusiyatücai, 'ivamamata.

¹⁵ Mericüsü 'ana Pecuru nanucuquëni yu'ivama vahixüapa. Teüteri 'axeicüca meyuxeürietü xei sienituyari heimana xei teviyari yacütütü meniypaümecaitüni. Müpaü niutayüni Pecuru, ¹⁶ Ne'ivamarixi, neuyevecaitüni 'utüarica maye'anicü, meripai que mütiutayü 'Yari Mütiyupata, Raviri müpaü 'utayücu Cura hepaüsita, que mü'ane müvarevitü müme memivi Qesusi hepaüsita. ¹⁷ Tame xevitü pühücütücai, 'icü tahürütüarica hesiena pütinaquecai. ¹⁸ Mericüsü vaniu cuie punanai mücü tumini ma'ivaxücü yatuyurieca que mücatiheiserie. Mana 'ativeca yuhuriepa pasanixü, cuinurieya naitü navivieni. ¹⁹ Querusareme memütama yunaitü mepüte'utamari. 'Ayumieme mücü cuie Haserama catinacutevaca vaniucüci, taniuquicü Xuriya Mataxüri racuteva. ²⁰ Puta'utüarie Cuicari Xapayarisie müpaü 'anuyütü,

Que'uyemaveni quiya,

Xevitütüma püca'ayecani.

Müpaü panuyünetä,

Que mütihürütüariecai,

Xevitü püta yaquetihürütüarieca.

²¹ Mericüte, neuyeveca xevitü müme 'uquisi tahamatü memü'uvacai tucariücü quepauca Ti'aitame Qesusi tahesüa manuyeicacai ²² 'iya tucarisie Vani meca'üyaxüsie, 'iya tucarisie tasata manutivitüqueque, peuyevece xevitü müme memunenierixü tahamatü tihēcüatatü mayanicü que müranuqueca.

²³ Hicü yuhutame menivaruti'uitüani Cuse Varüsavaxi mütitëvacai Cusitu müremu'uhüacai, Mاتيä. ²⁴ Meniyutanenevieni müpaü me'utiuyatü, 'Ecü Ti'aitame pecatinimaica yu-naimë va'iyari. Quetaneuxeisitüa que mü'ane pemanuyexei 'icü yuhutame, ²⁵ hesiena

mütinaquenicü 'icü hepaüsita mühürütüarientü mütanü'arientü, Cura yatuhayevacu yuhuy-eripa metüacü. ²⁶ 'Inüari meputavevi que mü'ane mühücütüni. Matiyasie tiniunaque. Mepi'inüataxü tamamata heimana xevime nü'arisixi vahamatü.

2

'Iyari Mütiyupata que mütinua

¹ Mericüsü 'ixüarari 'atahutarieca semanasie mieme 'aye'acu yunaitü mepüyuxeürieai yameteyurienique 'uxeicüa. ² Yapaucua taheima mieme 'ecapaü 'anetü niuyuani türücaüyetü carima 'uyemietü. Mücü yuariya putahünixü quita memüvayetecaisie. ³ Taipaü 'aneneme mepuxe yuxexuime vahesie 'a'ucame. ⁴ Yunaime püvaruvi 'Iyari Mütiyupata. Mepisutüa me'utiniütü niuquitecü, 'Iyari que mütiyapitüacai memütiniunicü.

⁵ Mericüsü Querusareme mepütitecai Huriyusixi Cacaüyari memayexeyacai yunaime nuivarite vahesüa memümiemetetücai naisari muyuavitüa. ⁶ Quepauca yuariya muyua yunaitü mepuyuxeüri, mepüxamuriyacai yuxexuitü yuniuquicü memüva'eniecaicü me'utiniucame. ⁷ Mepü'iyarixiecai mepühüxiyacai müpaü me'utiyaütü, Neuxei, 'icü yunaitü memutiniuca mecatecareretaryari. ⁸ Quetütüri 'icü teteva'enie taxexuitü taniuquicü memutiniuca que temüte'ununuivoxü. ⁹ Parutiyaütari, Meriyatari, 'Eramitatari, Mesuputamiasie temütama, Cureyasie Caparusiasie Punitusie 'Asiyasie ¹⁰ Pürüqiyasie Pamüpiriyasie 'Equipitusie 'Apüricasie Sirene temütama, Xumatari memü'ivatatüve, ¹¹ Huriyusixi, hipatü Huriyusixi memacü, Cüretatari, 'Araviyatari, tanaitü tepüva'enie me'utiniucame taniuquicü, que mütimarive Cacaüyari me'utiyaneme. ¹² Yunaitü meni'iyarixiecaütüni, 'asimepücatemaicai quetütü mütiyüanecai, yuxexuitü müpaü meteyücühüavetü. Que tititari 'icü. ¹³ Hipatü mevananaimatü müpaü meniutiyanecaitüni, Mepuhuxa xEICÜa vinu macacacü.

Pecuru que müticuxatacai heiva

¹⁴ Hicü Pecuru 'anucuqueca tamamata heimana xevime vahamatü, carima niutaniuni, müpaü tinivarutahüave, Neuxei Huriyusixi, yunaitü Querusareme xemütama. Xequetenemaica 'icü, xequeneneu'enie que nemütayüni. ¹⁵ 'Ime mepücatarüve xeme xemütecu'erivapaü, 'esiva xEICÜa tucari püxüca. ¹⁶ Masi 'icü canihücütüni tita mütxasivacai, tixaxatame Cuheri ya'utainecacu,

¹⁷ Müpaü paine Cacaüyari, tucari 'aye'ayu quepauca mütaparirümeni, müpaü pütüyüni.

Ne'yari nepütatüani teütüri yunaime vahesie. Xenivema nehiesie mieme mepütaniuni 'uquisi 'ucari, Xetemari hecüta heinüsipäü 'aneneme mepüxeyiani, Xe'uquiravesixi cusipa mepüteheinüni.

¹⁸ Yuricü müme nemütiva'aitüa 'uquisi 'ucari vahesie Ne'yari nepütatüani 'iya tucarisie, Nehesie mieme mepütaniuni.

¹⁹ Nepühahüxiyasitüani vaheima muyuavisie, Hetüanata cuiepa 'inüari nepütüyurieni väucava, Xuriya, tai, 'aüxi cüsi nücame 'inüariyari.

²⁰ Tau yüvitü canayeimücü, Meserita xuriya payani.

'Arique 'upamie Ti'aitame mücü tucarisie marivemesie xavatümesie.

²¹ 'Anarique yunaitü memihüaveni que mü'ane Ti'aitame mühücü, Müme mepütaviceisitüarieni.

²² Neuxei 'Ixaherisixi, 'icü neniüqui xequene'enieca. Cacaüyari xesata pitahecüataxü Quesu Nasaretitanaca marivemecü tiyurienetü türücaüyemecü, 'inüari tiyurienetü, 'iyacü que mütiyuyari Cacaüyari xesata que xemütamate xeme. ²³ Cacaüyari müpaü tiyücühüavetü, matüaripaü müpaü timaitü, nicayeni müyetüiyanicü. 'Inüari sanamete xetevaruta'aitüaca xeniviya, vamamacü cüyesie xe'icavieca xecanimieni. ²⁴ Cacaüyari nenucuquetüani 'ixünaca que mürehüiyacai müquitü. 'Iya pücaüyvecai müquitü muyuhayevacü. ²⁵ Raviri müpaü paine hepatisitana,

Ti'aitame nepüxeyiacai yuheyemecü nehüxie, Neserietä müvecü nepücacuyüani.

²⁶ Ne'iyarisie 'ayumieme nepünetemavi, Nenetemavietü nepütaniuni nenenicü.

Sepa necaxari 'amuca,

Mexi neta'icueva yuri nepüti'erie

²⁷ Quename ne'yari peca'ucu'eirieni müquime.

Que mü'ane pemupataxü 'ahesie mieme pepüca'ipitüaca mütapüne.

²⁸ Pepünesi'utamarcasitüa nemayeyurinicü.

Temavierica pepünesipitüaca vaücava, nehamatü pe'uyeicatü.

²⁹ Neuxei 'ivamarixi. 'Aixüa cani'aneni heiseriemecü mütxecuxaxatüvanicü tatevari Raviri hepaüsita. Caniumüni 'iya, tiucateuqui, macateuquesie mana tiuca cuxi tasata hicüque.

³⁰ Tixaxatame hüctütü catinimaicaitüni quename Cacaüyari 'üyühürütüa heiseriemecü müpaü 'utaitü, xevitü Ravirisie müyeaniquecai heiserie püpütüarieniquecai Cürisütütü, picayeniquecai 'uvenieya müra'aitasie haitü. ³¹ Matüaripai 'ixeyatü müpaü caniyutayüni, Cürisitu que müranucuque ticuxatatü, müpaü 'utaitü, 'Iyarieya püca'ucu'eirivaxü müquitü, Vaiyarieya püca'utapünixü.

³² Mericüsü Cacaüyari penucuquetüa 'iya Qesusi. Tame tanaitü tepühüme temunerixü temitahecüata. ³³ 'Anutivitüquieca Cacaüyari serieta, nitanaqu'erieni tita 'uqiyarieya mütitahüavixü mütipütüaniquecai, 'Yari Mütiyupata hüctüme. Mücü niutatüani que xemüte'ixeyia que xemüte'lenie. ³⁴ Mücü Raviritü püca'anütitüa muyuavisie, siepüre müpaü paine,

Ti'aitame müpaü tinitahüave 'iya müneti'aitüva,

Neserietia mexicuxi quenacani

³⁵ Müme memümasi'aca'unie nemüva'atüani 'ahetü.

³⁶ Heiseriemecü 'ipaü xequetenemaica yunaitü 'Ixaheri quie quiecatari. Cacaüyari Ti'aitame payeitüa 'icü Qesusi, heiserie canipitüani que mü'ane xemumi curuxisie.

³⁷ Mericüsü me'u'enanaca yu'iyarisie mepühiveritüariecai. Müpaü metenivarutahüave Pecuru hipame nü'arisixita, ³⁸ Que teteyurieni ta'ivama. Pecuru müpaü tinivarutahüave, Xequeteneuhayeva que xemütüyurie, yuxexütü xepüca'üyarieni Qesusi Cürisitu xehüavetü. Tita 'axa xemüte'uyuri, xepüteheuyehüvyarieni. Xepütemiquieni 'Yari Mütiyupata. ³⁹ 'Icü que mutayü que mütiyurieni niuqueyia xehesie pümieme, xetüriyama vahesie timiemeta, yunaime teva miemete vahesie timiemeta, müme müvata'inieni Ti'aitame tacacaüyari vahesie timiemeta. ⁴⁰ Hipame müireme niuquicü püvarutahecüasitüiyaxü, nivavaviricaitüni müpaü 'utaitü, Xequeneyutavicueisitüa hicü miemete 'axa memüte'u'iyari vasata. ⁴¹ Hicü müme niuqueyia memutanaqu'eri meniüca'üyarieni. Mepüvarutinü mücü tucarisie teüteri haica miriyari yacütütü. ⁴² Yamepü'ayumiemetetücai tita nü'arisixi memüte'üquitacai me'enietü meyuparevietü me'ititaratü pa meyunenevietü.

Que memüte'u'uvacai müme matüari Cürisitusie memütevyiacai

⁴³ Hicü yuxexütü yu'iyarisie meheumamatü menacüne. Vaücava mamarivavame 'inüari meteniyuricaitüni nü'arisixi. ⁴⁴ Yunaitü yuri memüte'uta'eri meniyuteütacaitüni yunaitü meyuxevitü, 'axeicüa mepeixeyiacai naime. ⁴⁵ Yucüie yupinite mepüte'utua, mepüvavitüacai yuxexütü que memüteheiyehüacai. ⁴⁶ Tucarcü yamepü'ayumiemetetücai mepüyuxeviricai tuqui curaruyarita. Mepititaracai pa qui meuti'uta, yu'inüa mepütücai meyutemamavietü 'aixüa mete'u'iyaritü. ⁴⁷ Mepütüniucacai Cacaüyari hepaüsita 'aixüa me'utiyaatü. Yunaitü teüteri 'aixüa mepütücu'erivacai vahepaüsita. Tucarcü Ti'aitame püvaxeüricai müme memütavicueisitüarieximecai vaxeviriyatü.

3

Muhurie que müranayehüiya

¹ Mericüsü Pecuru Vanimatü meneuticüne tuquipa cüa caviecacu tau quepaucua müyuneneviva. ² 'Uqui hurietü mutinuivaxü mana ni'atüarivacaitüni. Tucarcü menitiyevacaitüni tuqui quitenie Visi Mü'ane mürcutevasie. Mana rimusina püvavaviricai müme tuquita memeutahaquecai. ³ Varuxeyaca Pecuru Vani tuquita meheutahaxüaximecacu, rimusina püvavaviricai. ⁴ Pecuru 'ixeyatü, Vanita, müpaü Pecuru tinitahüave, Qetaneuxeyia. ⁵ Mücü nivaruxeyia tixaü mete'iminiqueme 'erietü. ⁶ Müpaü niutayüni masi Pecuru, Ni pürata tuminiyari ni huru tuminiyari nepücahexeyia. Tita nemürexeyia, mücü nepümatimini. Qesusi Cürisitu Nasaretitanacasüa nemümiemecü nepaine, quenancuquexi quenecuyeicani. ⁷ Serietana 'iviyaca mamayasie nenucuhana. Yapaucua niutiserire 'ücateya turuteya. ⁸ Anucusunaca niutaqueni, nicuyeicacaitüni. Vahamatü neutahani tuquita cuyeicatü 'utisucuatü 'aixüa 'utaitü Cacaüyari hepaüsita. ⁹ Yunaitü teüteri menixeyia 'uyeicame 'aixüa 'utaineme Cacaüyari hepaüsita. ¹⁰ Meneitimani quename mücü hüctücai que mü'ane mutiyeixacai rimusinavietü tuqui quitenie Visi Mü'ane mürcutevasie. Mepühüxyiacai mepü'iyarixiecai müya mütiyücü.

Pecuru que mütcuxatacai Sarumuni Nivetarieyatüa

¹¹ Hicü mücü tevi nivaruviya Pecuru Vanimame. Teüteri me'unasaruemetü mehüxyiatü vahesüa mepü'axüa Sarumuni Nivetarieyatüa mütiyetevasie. ¹² Pecuru varuxeyaca

müpaü tinivarutahüave teüteri, Neuxei 'Ixaherisixi, titayari xetehüxiya 'icücü. Titayari xeta-texeiya müpaü xetecu'erivatü, tatürücariyacü Cacaüyari cui temayexeyiacü nusu 'uyeicame temeyeitüa 'icü. ¹³ Apurahami 'Isahaqui Cacuvu vacacaüyari tatevarima müvacacaüyari mariveme nayeitüani yunive Qesusi. 'Iya xepüyetua xepitixani'eri Piratu hüxie quepauca mücü mixünaquecai. ¹⁴ Xeme masi xepitixani'eri que mü'ane mupasia Cacaüyarisie mieme que mü'ane heiserie mexeiya, xepitavaviri tiyumemivame püta müxünarienicü, ¹⁵ tucari tiyupitüvame xepumi. Cacaüyari nenucuquetüani müquite vasata. Tame tepühüme temunenierixü temihecüata. ¹⁶ Yuri mütiuta'ericü que mü'ane mühücüsie, mücü 'ayumieme pitiseraxü 'icü xemüxeiya xemimate. Yuri que müti'erie Qesusi 'ipareviecacu, müpaü naime 'aixüa reu'eriecama neyeitüani yunaime xehüxie.

¹⁷ Hicütütüri ne'ivamarixi, ne nepütimate xeme müpaü xepüte'uyuri 'asixecatemitü, xe'uquiyarima vahepaü. ¹⁸ Cacaüyari meripai müpaü putayücai yunaitü texaxatame-temama müpaü me'utiyanecacu, quename Cürisitu ticüinequecai que mü'ane Cacaüyari heiserie mipitüaniquecai. Müpaü tinaye'atüani. ¹⁹ 'Ayumieme xequeteneuhayeve que xemüteyurie, ta'aurie xequenaxürieca manuyeitüarienicü tita 'axa xemüte'uyuri, xehesüa 'uxiپیa maye'anicü Ti'aitamesüa mieme, ²⁰ menü'anicü mücü Cürisitu que mü'ane xehesie mieme mucayeri, Qesusi heiserie mupitüari. ²¹ Peuyevese müтанаqui'eriyani taheima mexi tucari ca'ave quepauca 'aixüa mütiyurieni naime, que müticuxatacai Cacaüyari, texaxatametemama hesiena mieme memupasia meripai miemete yame'utiyanecacu. ²² Muisexi müpaü pütivarutahüavixü tatevarima, Ti'aitame müxecacaüyari tixexaxatüvame payeitüani xeime xe'ivama vasata mieme nehepaü 'aneme. Xeme xepi'enieca nai que müxixetahüave. ²³ Que mü'ane müca'i'enieni mücü tixaxatame, teüteri vasata pü'ulierieca.

²⁴ Camüsü yunaitü texaxatamete, Samueri meri, 'arique yuxexuitü quemeyupaümetü memütecuxatacaai, 'icü tucari hepaüsita metenihecüatacaitüni. ²⁵ Xeme texaxatamete xepüvanivema. Xehesie catinünaque 'iya tütaru Cacaüyari mitavevi xetevarima vahamatü. Cacaüyari müpaü tinitahüave 'Apurahami, Que mü'ane 'ahesie müyeyani 'aixüa nivayuriemücü niuvarite cuipea miemete yunaime. ²⁶ Mericüte, Cacaüyari 'enucuquetüaca yunive, peiyenü'a xehesie mieme meri 'aixüa müxeyurienicü, yuxexuitü ta'aurie x-maxürienicü tita 'axa xemüteyurie xetecu'eirieme.

4

Pecuru Vanimatü que memüte'utahüavarie 'isücate vahesüa

¹ Mericüsü metevacuxaxatüvacacu cuxi teüteri, yapauca vahesüa menü'axüani mara'acate, tuqui mühürütüariematü Saruseusixi vahamatü ² meha'atü Pecuru Vani memüteva'üquitüacaicü teüteri, memüvahecüatüacaicü müquite vasata que müranucuqeni me'utiyaatü Qesusi mexatatü. ³ Mepüvarutiviyaxü, mepüvaranutaxüri 'uxa'ariecaque mucutaicairixücüri. ⁴ Yumüiretü memi'eniecai niuqui yuri mepüte'uta'erie. 'Uquisi 'auxüme miriyari yacütütü meyupaümetü mepacü.

⁵ Hicü 'uxa'arieca Querusaresie mepüyucuxeüri va'uquiyarima, 'uquiravesixi, müme 'inüari niuquiyaricü memüte'üquitametücai, ⁶ mücü meta, 'Anasi mühürütüariecai mara'acate vahepaüsita, Caipasi, Vani, Herecanuturu, yunaitü mara'acate memühürütüariecai vaque miemete. ⁷ Mana yuhixüapa mevati'uitüaca mecanivaruta'ivaviya 'ipaü me'utiyaatü, Que 'aneme türücariya xehexeyiatü, que mü'anesüa xemiemetütü müya xepüteyurie xeme.

⁸ Hicü 'Iyari Mütiyupatacü hünetu müpaü tinivarutahüave Pecuru, Neuxei teüteri va'uquiyarima 'uquiravesixi xemü'ixaherisixi, ⁹ 'icü tucarisie tepüta'ivaviyarixime 'aixüa temiyuricü tevi ticuicame, que mütiuvicueisitüarie 'icü. ¹⁰ Siepüre xequetenemaica yunaitü, yunaitü teüteri 'Ixaherisixita yamequetemaica, Qesusi Cürisitu Nasaretitanacasüa mümiemecü, mücüsie tiviyatü 'icü 'ena puve xehüxie 'aixüa reu'erietü. Curuxisie xepicavi Qesusi, Cacaüyari nenucuquetüani müquite vasata. ¹¹ 'Icü tete canihücütüni xemixani'eri qui vevivamete, tete 'amünena sicurita mieme canayani. ¹² Xevitüta 'apüca'uyeica tasitavucueisitüvame. Ni xevitü püca'ucayerie muyuavitüa tame teüteri tasata cümana temitavucueisitüarienicü, mücü xeicüa pucayerie.

¹³ Mericüsü menivaxeyacaitüni Pecuru Vanimame mecamaacame. Müpaü metenimaicaitüni hasuacua memücateyü'üquitüacaicü müme, tixaü memücatehümetücaicü. Menihüxiyacaitüni, menivaretimani Qesusimatü que memüte'u'uvacai. ¹⁴ Me'ixeyiatü mücü 'uqui manayehüiya va'aurie 'uveme, mepücaüyavacai memüvanuquimanicü. ¹⁵ Mericüsü mevaruta'aitüaca memanuyecünecü 'isücate vahesüa, mecaniuyu'enieni ¹⁶ müpaü me'utiyaatü, Qesü teteyurieni 'icü teüteri vahepaüsita. Yuricü vacümana 'inüari püreyü, yunaitü que memütemate, que mütimasiücü yunaitü Querusareme memütama vahüxie. Tame tepücaüyavave müpaü temutiyanenicü quename 'asicatiuyü. ¹⁷ Mericüte,

tavari capa cuxasivanicü teüteri vasata, cümü türücaüyemecü tepüvahürütiani 'uxa'atüni varie 'iyasüa memiemetetütü memüca'icühüavenicü xeimeri. ¹⁸ Yuhesüa mevarutahüaveca yemecü mecanivaruta'aitüani tixaü memücatecuxatanicü memücateti'üquitanicü Quesusisüa memiemetetütü. ¹⁹ Pecuru Vanimatü müpaü metenivaruta'eiya, Xequeteneuta'inüata xeme xüca heiseritüni Cacaüyari hüxie temüxe'enienicü, Cacaüyari püta temüca'enienicü. ²⁰ Mesü tepücaüyave temütehayeve tetcuxatatu tita temüte'uxei tita temüte'uxeni hepaüsita. ²¹ Müme tavari yametevaruta'aitüaca menivarutatüani. Tixaütü mepücate'ucaxei memüva'uximatüacacü teüteri vacü, yunaitü 'aixüa memutiyanecaiü Cacaüyari hepaüsita mete'utamariaca que mütiuyü. ²² 'Iya tevi huta teviyari heimana yapaümeme viyari pexeiycari mücü 'inüaricü manayehüiya.

Yuri memüte'eriecai que memüte'uyutanenevi

²³ Mericüsü me'uxünariaca meniu'axüani yuteüterima vahesüa. Mecanivarutahecüatüani nai que memütevacühüavecai mara'acate memühürütüariacai 'uquiravesixi vahamatü. ²⁴ Müme mevaru'enieca 'axeicüa müpaü metenitahüave Cacaüyari, Nai Ti'aitame 'ecü Cacaüyaritütü muyuavi peputavevi, cuie haramara naime vahesie mütitama petiutivevi. ²⁵ Müpaü peniutayüni mücü pemüti'aitüacai Raviri tatevari yutetaci müpaü ticxatacacu, 'aiyari Mütiyupata ya'utainecacu, Titayari meteyuxamurie teüterixi, Titayari xüanacüa metecu'eriva nuivarite. ²⁶ Cuiepa memütama teva'aitüvamete xurucu mepu'ucal, Va'uquiyarima 'axeicüa mepuyucuxeüri Ti'aitame me'aye'unietü, Que mü'ane heiserie mipitüa Cürisitutüme me'aye'unietü.

²⁷ Tamüsü 'anive 'ahesie mieme mupasie Quesusi hepaüsita que mü'ane heiserie pemipitüa hepaüsita, yuricü mepuyucuxeüri 'icü quiecarisie Herurexi Punisiyu Piratu teüteri memücahuriyuxixiri 'Ixaherisixiri teüteriyari yunaitü. ²⁸ Meniyucuxeürie yametyurienique tita 'amamacü pemütiyurieniqueai meripai pemüti'acühüavecaicü que mütiyüniqueai. ²⁹ Hicürixüa Ti'aitame quenivaruxeiya 'axa que memutiyuane, quetatineupitüa tame pemütati'aitüa tixaü tecaheumamatü temütecuxatanicü 'aniuqui hepaüsita, ³⁰ 'ecüta 'amama queneutasera teüteri memanayexürüyanicü 'inüarite petiyurienecacu mamarivaveme petiyurienecacu mücü 'anive 'ahesie mieme mupasie Quesusisüa temümiemetecü. ³¹ Hicü me'uyutaneneviecu mana niutayüani memayuxeüriesie. 'Iyari Mütiyupatacü meniutihüne yunaitü, Cacaüyari niuquieya menicuxatacaitüni mecamaamatü.

'Axeicüa que memüteheixeyacai naime

³² Queyupaümetü yuri memüte'uta'erie va'iyari caniyuxevicaitüni, yaxeixüa mepüte'uyaricai. Ni xevitü 'asipücahainecai yupini mütipinietüca, masi naime 'axeicüa metenexeyacaitüni. ³³ Cui türücaüyemecü nü'arisixi mecatenihecüatacaitüni Ti'aitame Quesusi hepaüsita que müranuque. 'Aixüa yemecü meteniu'iyaricaitüni yunaitü. ³⁴ Tixaü pücareyehüacai xevitü müme. Yuxexütü cuie, qui nusu, memexeyacai menituacaitüni, que memütheitua tuminiyari meni'atüvacaitüni, ³⁵ nü'arisixi vahetüa menitama. Menivapitüacaitüni yuxexuime que memüteheiyehüacai. ³⁶ Mericüsü Cuse, nü'arisixi meteniterüva Verunave, taniuquicü Titutuicame maine. Mücü pürevitatüca, Sipüresie petinüivaxü. Mücüta cuie pexeyacai. ³⁷ Heituaca, que müreitua menu'üi, ni'atüani, nü'arisixi vahetüa nitimana.

5

Hananiya Sapiramatü 'axa que memüte'uyuri

¹ Mericüsü 'uqui Hananiya mütevevacai yü'üitatü Sapiramatü mecaneitüani cuie. ² Yuhesie mieme 'esiva niyuhayevieni que müreitua, 'üyayata yatimaicacu. Hipame pü'atüa, nü'arisixi vahetüa pitimanaxü. ³ Hicü Pecuru müpaü tinitahüave, Neuxe Hananiya, titayari Cayumarie 'aiyari tinü'ü, pemütü'itai 'Iyari Mütiyupata, yapaümeme pemeucu'üicü cuie pemetuasie mieme. ⁴ Süricüte quepacua mü'acuietüca catini'apinitücaitüni. Peheituaca heiserie pepexeyacai cuxi hepaüsitana. Titayariri 'aiyarisie peti'acühüave 'ipaü. 'Ecü teüteri pepücativaru'itai, Cacaüyari püta pecatinü'itaiya. ⁵ Hicü 'icü niuqui 'u'enieca Hananiya, 'atveca pumü. Mepümamacai yemecü yunaitü memü'enanaxü. ⁶ Me'anucu'uca 'uquisi me'icu'eimaca mepeicuei me'icatecuque.

⁷ Hicü haica hurayari yacütütü 'aye'acu 'üyaya caninüani 'asicatimaitü que mütiuyü. ⁸ Pecuru müpaü tinitahüave, Yaquenetineutahüavi, yucue yapaümemecü xüca xeheituani. 'Iya müpaü tinitahüave, 'Eri, müpaü canipaümecaitüni. ⁹ Pecuru müpaü titahüave, Titayari xete'uyu'eni 'ipaü xemüte'i'isipacacü Ti'aitame 'Iyarieya. Neuxei 'acüna teucmete mana

meniutu'uca quiteni 'aurie. Mecamananucueicunita 'ecü. ¹⁰Yapaucua canativeni hetüana, tiümü. ¹¹Uquisi meheutahaxüaca mepicaxei müquime. Meheicueca mecaneicuteucu cünaya 'aurie. ¹²Vaücava mepümamacai yunaitü memüyuexexeürivacai, yunaitü meni'eni 'icü.

'Inüarite mamarivaveme que mütiuyü

¹² Mericüsü nü'arisixi vamamacü vaücava 'inüarite mamarivaveme tiniuyüni teüteri vahüxie. Yunaitü 'axeicüa meniu'uvacaitüni Sarumuni Nivetarieyatüa. ¹³Hipatüri memamatü vahesie mepücateviyacai. Siepüre teüteri yemecü 'aixüa meniutiyanecaitüni vahepäüsita. ¹⁴Yümüiretü meniycuxexeürivacaitüni yuri mete'uta'erieca Ti'aitamesie 'uquisi 'ucari. ¹⁵Müpaürita caye 'utüa meputuariximecai tecuicucate 'utasie 'isisie me'ahaitü, Pecuru siqueresü 'etürieya siparasü maye'ani vahesie xeime 'anyenecacu. ¹⁶Yümüiretüta Querusareme hura quiecatari meni'axecaitüni mevaravitütü tecuicucate, cacaüyarixi 'axa memü'anene memü'uximatüacai vahamame, yunaitü mepanayexüri.

Pecuru Vanimatü que memüte'utaveiyarie

¹⁷ Hicü me'anucu'uca mara'acame mühüritüariECAiri, yunaitüri 'auriena memü'uvacai memütecu'erivacai Saruseusixi memütecu'erivapaü, müme meni'uxiva'acaitüni. ¹⁸Mecanivarutiviya nü'arisixi, mepüvaranutaXüri casariyanata. ¹⁹Ti'aitame niuquieya tuayame tücaricü püreyepixü casariyanata. Püvaranuyevitü müpaü 'utaitü, ²⁰Xequenehu, tuqui curaruyarita xequenaye'uca. Xequetenivacuxaxatüvani teüteri naime que mütiXasiva tevi 'ipaü tucari que mürexeiyani hepaüsita. ²¹Me'tenieca meneutahaxüani tuqita tuxacüta. Mana meteni'üquitacaitüni.

Mara'acame mühüritüariECAi, müme 'auriena memü'uvacai me'u'axüaca menivarucuxeürieni 'isücate yunaime 'Ixaheri xiüyarimama va'uquiyarima. Mepüvarenü'a tupirisixi casariyanapai memüva'atüanicü. ²²Tupirisixi me'u'axüaca mepücavaretaxei casariyanata. Ta'aurie mepaxüri, metenivarutahecüatüani ²³müpaü me'utiyaütü, Panasi casariyana tepetaxei 'aixüa renacame, tehüvemetete mepeti'ucal quitenie 'aurie, perusü teteheuyepieca xeime tepücahetaxei quita. ²⁴'Aruvasini tuqita miemetete tupirisixi tiva'aitüvame, mara'acate memühüritüariECAita mepüvaru'enie 'icü vanuquicü. 'Asimepücatemaicai vahepäüsita que mütiuyü. ²⁵Xevitü nuaca tinivarutahecüatüani müpaü 'utaitü, Neuxei müme 'uquisi xemüvaranutaXüri, müme tuqui curaruyarita mepaye'u meteva'üquitatü teüteri.

²⁶'Ana 'aruvasini petüa tupirisixi varavitütü. Menivarayevitüni siepüre carima mecavaravitütü, memüvamacarücaicü teüteri capa mevarutitüaxacü tetedü. ²⁷Mericüsü meva'atüaca menivaruti'uitüani 'isücate vahüxie. Mara'acame mühüritüariECAi nivaruta'ivaviya ²⁸müpaü 'utaitü, Tamesü cuini mieme tecatexe'uta'aitüa xemücate'üquitanicü mücüsüa xemiemetetütü. Camüsü, Querusareme xepüte'utihüniyaxü yü'üquiscacü. Xeme tahesie xepüte'ahüpaniqueyu 'iya tevi xuriyayacü. ²⁹Pecuru nü'arisixi vahamatü mevacu'eiyatü müpaü metenivarutahüave, Püreyeveise siepüre temi'enienicü Cacaüyari, teüteri sepa temücava'eni. ³⁰Tatevarima vacacüyari nenucuquetüani Qesusi xeme xemimi cüyesie xe'icavivatü. ³¹Cacaüyari Ti'aitame Tiyuvicueisitüvame nanutivitüni yuserieta, müxepitüanicü 'Ixaherisixi xemütehayevanicü que xemüteyurie, tita 'axa xemüteyurie xemüteheuyehüviyarienicü. ³²Tame tecanihümetüni temunenierixü temütehecüata 'icü que mütiuyü hepaüsita. Müpaüta tinihecüatani 'Iyari Mütiyupata Cacaüyari müvarupitüa müme meni'enie.

³³Müme me'u'enanaca meniueya'ani menivacuicucaitüni. ³⁴Hicü xevitü 'anucueca memayuxeüriesie Pareseu mühücütücai, Camarieri mütevecai, 'inüari niuquiyari ti'üquitameya mühücütücai, ve'eme memü'eriecai yunaitü teüteri, mücü tivaruta'aitüa memüvaranuyenü'anicü mücü teüteri yareutevicacu, ³⁵müpaü tinivarutahüave, Neuxei 'Ixaherisixi, yumarima 'aixüa que xemüteyurieni 'icü teüteri vahepäüsita. ³⁶Meripai panucuque Teuraxi, ya'utaitü quename yüvemetücai. Nauca sienituyari 'uquisi yacütüni hesiana mecateniviycacaitüni. Mücü pumierie, yunaitü meni'eniecai mepeutaxüriexüa, tixaxü mepücate'acü. ³⁷'Arique nanucuqueni Cura Carereyanaca quepaucua memacayasarie. Teüteri yumüireme canivarevitüni yu'ütüma. Mücüta pu'unieriecai, yunaitü meni'eniecai mepeutayeixüa. ³⁸Hicüri nepaine, xequenivaruhayeva 'ime teüteri, xequenivarutixüna. Que memütecu'eriva que memüteyurie xüca teüteri vahesüa miemetüni canü 'inieriecamücü. ³⁹Mesü xüca Cacaüyarisüa miemetüni püta, xepüca'yüvaveni xemeye'unie tietüsü Cacaüyari xe'aye'unieca.

⁴⁰Mericüsü meni'enieni. Yuhesüa mevarutahüaveca nü'arisixi mevarutivaca müpaü metenivaruta'aitüani memücatiniunicü Qesusisüa memiemetetütü. Menivarutixüna. ⁴¹'Isücate vahesüa menivayenexüani meyutemamavietü Cacaüyari meyüvaveme müva'eriecaicü memütave'erivanicü hesüana memümiemetetücaicü. ⁴²Tucaricü tuqita yuquiteta mepücatehayevacai mete'üquitatü metecuxatatü niuqui 'aixüa manuyüne quename Qesusi heiserie hexeia Cürisitutütü me'utiyaütü.

6

Teparevivamete que memüte'anayexeyarie 'atahutatü

¹ Mericüsü 'ana mepütetamüriyarümecai teyü'üquitüvamete. Müme Cüriyecusixi vaniuquicü memutiniucacai mepünüquixiecai müme Hepürayusixi vaniuquicü memutiniucacai vahepaüsita, viyurasixi vahesüa miemete memüvaratümaiyaicü tucariçü quepaucua memüvareviecai. ² Tamamata heimana yuhutatu mevarucuxeüriea teyü'üquitüvamete müpaü mecatenivarutahüave, 'Aixüa püca'aneniqeyu tame Cacaüyari niuquieya xüca tehayevaque mexasie temüte'apinenicü püta. ³ Hicü ta'ivama, xequenivacuvava yusata 'uquisi 'atahutame 'aixüa memütehecüasie 'Iyaricü memühüpüne memütemaivave. Müme tepühahiritüani 'icü hepaüsita que müreyeve. ⁴ Tamesü tetanenevietü niuquicü texeparevietü tepü'ayuniemetetüni. ⁵ Mericüsü 'icü niuquicü püvanaquecai yunaitü memüyucuxeüri. Mepüvaranuyexei 'Esitevani, 'uqui yuri müti'eriecai 'Iyari Mütiyupatacü mühünecai, Piripe, Purucuru, Nicanuri, Timuni, Parumenaxi, Nicuraxi Huriyu mayuyeitüa 'Anutiyaquiyatanaca. ⁶ Mepüvaruti'uitüa nü'arisixi vahüxie. Müme meyunenevietü yametenivarühiritüani vaheima me'utimetü.

⁷ Mericüsü Cacaüyari niuquieya niutixuavere. Teyü'üquitüvamete mepütetamüriyarümecai vaücava Querusaresmie. Mara'acate yumüretü mepu'enana yuri mete'erietü.

'Esitevani que mütiuviyarie

⁸ Mericüsü 'Esitevani 'aixüa tiuca'iyaritü türücaüyemecü tiyurienetü vaücava tiniyurienecaitüni teüteri vasata, 'inüari mamarivaveme tiyurienetü. ⁹ Hicü tuqui 'epuvecai Xünariecate Sirenetari Herecanütüreyatari Vatuqui titevatü. Mana miemeteri, Sirisiya 'Asiya miemete vahamatü mepanucu'ui mehe'ivarümetü niuqui mexüatüatü 'Esitevanimatü. ¹⁰ Mepitexiecai que müticuxatacai mütimaivecaicü, 'Iyari mipareviecaicü. ¹¹ Mepüta'aitüacai 'uquisi memütecuxatanicü 'ipaü, Tame tepí'enie 'axa 'utaineme Muisexi hepaüsita Cacaüyari hepaüsita me'utiyaatü. ¹² Mepüvaxamuriecai teüteri, 'uquiravesixi, müme 'inüari niuquiyaricü memüte'üquitacai. Yapaucua me'u'axüaca meniviya, meneivitüni 'isücate vahesüa. ¹³ Mana mepüvaruti'uitüa hipame memütehecüatanicü mete'itavatü yame'utiyaatü, 'icü tevi pücatihayeve 'axa 'utaitü 'icü 'ena Cacaüyarisie mieme mupasie hepaüsita, ta'inüari niuquiyari hepaüsita. ¹⁴ Tepi'enie müpaü 'utaineme quename 'icü Qesusi Nasaretitanaca 'i'unieca 'icü 'ena, quename 'ipata tayeiyari Muisexi mütasí'upitüa. ¹⁵ Me'ixüarietü yunaitü mana memütitecai memayuxexüriesie, mecanixeiyari niericaya taheima mieme niuqui tuayame niericayapaü 'aneme.

7

'Esitevani que mütiutaniyu yuhesie mieme, que mütiümü

¹ Mericüsü mara'acame mühüritüariecai müpaü niutayüni, Müpaü ti'ane 'icü. ² 'Iya rehüave, Neuxei 'ivamarixi, 'uquiyarima, xequeneu'enana. Tatevari 'Apurahami 'ixeyacacu Cacaüyari visi mü'ane masiücütü nayuyeitüani Mesuputamiasie 'uyeicacacu Haranisie caheta'avetü cuxi. ³ Müpaü tinitahüave Cacaüyari, Quenemie 'ena 'acüiepa 'amarema vahesüa, cümü mücü cuieyarisie nemümasihetamaricasitüani quenemie. ⁴ Mericüsü Cariteyusixi vacuie heyeyaca Haranisie niucayerüni. Manata quemasieya 'umücu Cacaüyari nipata 'icü cuiepa haque xeme'uva hicü. ⁵ Cacaüyari püca'imi 'ena mütiinaqueni ni yü'ücacü mücataquenicü, masi Cacaüyari müpaü tinitahüave quename 'ipitüaniquecai mücü, pinieya mürayanicü, 'arique hesiena memüyecünequeacita vapini mürayanicü, sepa yunive müchaxeyiacai cuxi. ⁶ Müpaü tinitahüave Cacaüyari, 'Atevarima cu'uvamete mepacüne hipame vacuiepa. Mepüteta'uximayasitüarieni vaüriyarica. Nauca sienityari viyari meniyruecuni 'axa me'itüarietüvetü muva. ⁷ Necanivataxanetamücü 'iya nuivari vaüriyarica memütevata'uximayasitüani. Müpaü niutayüni Cacaüyari, 'Ariquemücaque menayecünicuni, ne'uximayasica menexeyacuni 'ena. ⁸ Xitequiya 'inüariyari 'ipitüatü nitavevirieni türatu. Müpaüri yüanecacu 'Apurahami nitinüivitüani 'Isahaqui. 'Atahairieca tucarisie pi'inüaritaxü 'ixitetü, 'Isahaquita müpaü piyuri Cacuvu, Cacuvuta müpaü tivaruyuri tamamata heimana yuhutame tatevarima.

⁹ Müme tatevarima me'ita'uxieca Cuse meñituaní 'Equipitúsie manuvitüquienicü. Cacaüyari hamatüana puyeicacai. ¹⁰ Nitavieueisitüani nai que müti'uximatüariecai, pipitüa 'aixüa mütxeyarienicü mütimaivenicü Parahuni hüxie 'Equipitütari mütiva'aitüvamemetücai hüxie. Mücüri 'isücame neyeitüani Cuse 'Equipitu cuieyari hepaüsita naime yuquita mieme hepaüsita 'ihüritüatü.

¹¹ Mericüsü pühacaxatücai naisarie 'Equipitúsie Cananisie, me'uximatüarieximecacu vaücava. 'Icuai mepüca'ucaxexeyiacai tatevarima. ¹² 'U'enaca Cacuvu quename 'icuai hexu-avecai türicutütü 'Equipitúsie, canivarenü'ani tatevarima heiva. ¹³ Hutarieca me'u'axüacu Cuse puyuecütatüxü yu'ivama vahüxie. Parahunita canivaretimani Cuse maremama.

14 Cuse tiutanü'aca nivaruta'inieni yuquemasi Cacuvu yunaime yumarema haica teviyari heimana tamamata heimana 'auxüvitü meyupaümeme teüteri. 15 Mücü Cacuvu caneyani 'Equipitusive. Mana canemüni, tatevarima mana mecanecuinita. 16 Mana mepayevitüqui Siquemisiapai, mepucateuquixüa tequiyapa 'Apurahami minanai pürata tuminiyaricü 'Emuri nivemama Siquemitari me'ituiriecu.

17 Mericüsü 'ayehuracau mücü tucari maye'atüarienicü tita Cacaüyari yühürütüatü mütitahüavixü 'Apurahami que mütiyünequecai haitü, mücü teüteri mepüetetimüiriyarümecai 'Equipitusive. 18 'Anari panucuque xevitü 'Equipitutari tiva'aitüvameütü. Mücü püca'imaicai Cuse. 19 Mücü cuiepa ti'aitame tateüteriima pütivacuamanacai. 'Axa püvaruyuri tatevarima 'üsita memüvarecu'eirienicü yutüriyama, capa meyutinuivütaüanicü. 20 Mericüsü 'ana caniuutinüiva Muisexi. Visi pü'anecai Cacaüyari hüxie. Mücü haica meseri puverecai yu'uquiyari quie. 21 Quepaucua mucu'eirivaxü, Parahuni nu'aya nicaxeyia 'ucatütü, yuni-vepaü pitaveriyaxü. 22 Püti'üquitüarie Muisexi naime que memütëmaivavecai 'Equipitutari yatimaitü. Que mütinüvecai que mütiyuri püyüvemëtücai.

23 Mericüsü huta teviyari viyari hexeyatü puyuvaüri müva'ivatamiecü yu'ivama 'Ixaheri xiüyarimama. 24 'Ixeiyatü xeime 'axa 'itüariename, heimana niütanuanü, 'aixüa pütüiyuri hesiena mieme, pimi 'Equipitutanaca. 25 Müpaü tinicu'erivacaitüni que-name 'ivamama metemaicaquecai Cacaüyari que mütiivataviceisitüanicü quecai 'iya vapareviecacu. Mümesü müpaü mepücatemaicai. 26 Mericüsü 'uxa'arieca nemixeyia teyucucuyamete. Nivanütüamücücaitüni 'aixüa memütëyuxeyianicü müpaü 'utaitü, Neuxe, xeme xecaniyu'ivamaca. Titayari 'axa xeteyuyurie. 27 Que mü'ane yu'iva 'axa müyuriencai penuyehü Muisexi müpaü 'utaitü, Quepaicü tati'aitüvame ta'isücame pümasi'acye 'ecü. 28 Cauca penesimiemücü neta, tacai pemütüimipaü 'Equipitutanaca. 29 Hicü 'i'enieca mücü niuqui niyuta'una Muisexi. Cuyeicame nayani Mariyani cuieyarisie. Mana meniutinüiva nivemama yuhutatü.

30 Mericüsü huta teviyari viyari 'anuye'acu, macumavesie canixeyia niuqui tuayame taipa 'uveme tupiriya matitavavecaisie yemuri 'aurie Sinahi mütevasie. 31 Mücü Muisexi 'ixeyiaca heinüsicapaü 'aneme canihüxiyacaitüni. 'Aura 'ayacu müretimanicü que mütiyüanecai, Ti'aitame putaniu müpaü 'utaitü, 32 Ne 'atevarima necanivacacaiyaritüni. 'Apurahami 'Isahaqui Cacuvu necanivacacaiyaritüni. Mücü Muisexi 'uyüüacatü pücauyavüriyacai münierenicü. 33 Ti'aitame müpaü tinitahüave, 'Acacai quenanuyexünaxüa 'a'ücasie, mana pëmanuca nehiesie mieme mupasiecü. 34 Yemecü necanivaxeyia neteüteriima que memüte'uximatüarie 'Equipitusive. Necaniva'enieca mema'aiva. Nenacanenü mana nemtüvarayevitünicü. Cümüsüari nepümasi'anunü'ani 'Equipitusive.

35 Mücü Muisexi memutixani'eri müpaü me'utiyaütü, Quepai tati'aitüvame ta'isücame pümasi'ayeitüa, mücütüme Cacaüyari caneyenü'ani tiva'aitüvame vavüceisitüvame, niuqui tuayame muxei tupiriyasie 'uveme 'ipareviecacu yütürücaiyaricü. 36 Mücüri nivarayevitüni 'inüari tiyurieca mamarivaveme tiyurieca 'Equipitu cuieyarisie, Haramara Müxetasie, macumavesieta yatiyurienetü huta teviyari viyari. 37 'Icü Muisexi canihücütüni que mü'ane müpaü mütiavarutahüavixü 'Ixaheri xiüyarimama, Ti'aitame müxecacaiyari tixexaxatüvame nanucuquetüamücü xe'ivama vasata nehepaü 'aneme. Xepi'enieca. 38 'Icü Muisexi canihücütüni que mü'ane meyeicacai memüyuyexexëüriyacai vahesüa macumavesie, niuqui tuayamematü meyeicacai mitahüavixü yemurisie Sinahi mütevasie, tatevarima vahamatü meyeicacai. Mücüta niuqui mayeyuri putanaqu'erie tasipitüanique.

39 Müme tatevarima mepüca'i'eniecucai, masi mepenuyehüacucai. Yu'iyarisie ta'aurie mepaxüricucai 'Equipitusive 40 müpaü mete'icühüavetü 'Aruni, Cacaüyarixi quetaneutiveviri. Müme tahüxi meniyehuni. Tame 'asitepücatemate que mütiyünixü 'icü Muisexi mütas'ayeitü 'Equipitusive. 41 'Ana siqueru meputateveie, mavari mepütecupi mücü cacaiyaritüa. Mecaniyutemamaviecaitüni tita yunamacü memüte'utüveie me'ayexeyatü. 42 Hicü Cacaüyari ta'aurie pave. Püvayetua taheima memücaneniere yunaime va'uximayasica memexeyianicü, müpaü que müre'utüarie texaxatamete vaxapayarisie müpaü 'anuyütü,

Xeme 'Ixaheri quie quiecatari
Xenete'atüirivacai 'acu caxarite mavarite
Huta teviyari viyari macumavesie xehe'uvatü.

43 Masi xepexeyiacai Muruqui xiriquieya,
Xemüpani yucacaiyari xuraveyari,
Vahepaü tiyuxexeyiame xepüyueviriecai
Nenevieri xemüvapitüanicü.

Nesü necanixe'anuvitümücü Vaviruniya varita.

44 Mericüsü 'ixuriqui tuquiyari haque hecüasica mayecatei mana niuevcaitüni tatevarima vahesüa macumavesie, que müti'aitaxü mücü mitahüavixü Muisexi quename

hepaüna 'aneme 'ita'aitaquecai 'ixuriqui tuquiyari, 'inüari muxei paü 'aneme. ⁴⁵ Mücü tuqui meputanaqui'eri tatevarima. Cusuematü meni'atüani quepauca memüvareutaveiyaxüa 'ena memütitecai hipame nuivarite. Mümesietü Cacaüyari vaüriyarica püvati'unasitüa tatevarima vahüxie. 'Arique 'aniyueicacaitüni Raviri. ⁴⁶ Cacaüyari 'aixüa tiniuca'iyaricaitüni hesiena mieme. Mücü pitavaviri Cacaüyari qui vevimütü haque Cacuvu Cacaüyarieya mayecanicü. ⁴⁷ Sarumuni püta pitaveviri qui, ⁴⁸ sepanetü mücü taheima mümieme tixaxü quita müca'ayeca mamacü müveviyata. Que maine tixaxatame, ⁴⁹ Muyuavi canine'üvenitüni haque nemüra'aita.

Cuie püta nequetatüa pucuma.

Que 'aneme qui xepünesitaveviri,ni,

Nainenin Ti'aitame,

Haque nemeca'uxipieni.

⁵⁰ Camüsü, ne nemamacü 'icü naime nepütitivevi.

⁵¹ Xeme xecüipi püsese'i, yu'iyarisie yunacata xepüca'inüaritärievave Cacaüyari 'inüarieyacü, xeme yuheyemecü xepi'unie 'Iyari Mütiyupata xemeri xetevarimata. ⁵² Que mü'ane texaxatamete 'atiyueicacai meca'itaveiyavecacu xetevarima. Mepüvarucui müme meripai memitahecüataxü 'iya Heiserie Mexeiya 'umamieniquecai. Mücüri xepüyetua, teyucucuyamete xepacü hicü. ⁵³ 'Inüari niuquiyari xeputanaqui'eri niuqui tuayamete metexe'aitüacacu, yaxepücatecahu.

'Esitevani que mütiümierie

⁵⁴ Mericüsü me'enioca 'icü, yu'iyarisie mepuyeha'a. Mepüyutaquevecai me'ihecatü. ⁵⁵ 'Esitevaniri hünetü 'Iyari Mütiyupatacü, heutinieretü yuheima, visi 'aneme catinüxeyia Cacaüyari, Quesusi tiuxei Cacaüyari serieta 'utiveme. ⁵⁶ Müpaü niutayüni, Camü, muyuavi nepüxeiya 'anacatenime, Yuri Tevi Cacaüyari serieta 'utiveme netixeyia. ⁵⁷ Carima me'utihivatü meneuyucanaca yunacata. Meniviya 'axeicüa. ⁵⁸ Quiecarisie menenuyehüani, meneitituaixixüani teteücü. Tehecüatamete memunenierixü yu'ixuriqui meputivivi 'uqütüa Sauru mütitavecaitüa. ⁵⁹ Meneitituaixixüani 'Esitevani. Mücü nita'hüave Quesusi. Müpaü niutayüni, Quesusi Ti'aitame 'acu, queneutanaqui'eri ne'iyari. ⁶⁰ 'Utütunumaqueca carima caniutahiva, Ti'aitame 'acu, 'icü 'axa memüteyuriecü vahesie pepücarahüpani. Müpaü 'utayüca caneucuni.

8

Sauru que mütiavaruveiyacai memüyutixexeürivacai

¹ Sauruta 'iyarieya 'aixüa pü'anecai mumieriecü. Mericüsü 'ana Querusaresimesie memüyutixexeürivacai carima menitaveiyarieximecaitüni memü'uximatüariecaicü. Yunaitü meneutaveixüani naisarie quiecarai mucumanesie Curesyasie Samariyasie. Nü'arisixi xeiütia meniyuhayeva. ² 'Uquisi Cacaüyari memayexeyacai meneicuteucu 'Esitevani, vaücava me'utisuatü hepaüsitana. ³ Sauru cuini mieme püva'uximatüacai memüyutixexeürivacai. Vaquita peutahaquecai, varayehapaca 'uquisi 'ucari nivananutaixürüvacaütüni.

Niuqui 'aixüa manuyüne que müticuxasivacai Samariyasie

⁴ Mericüsü memeutaxüriexüa naisarie meneutaveixüani niuqui 'aixüa manuyüne mecuxatatü. ⁵ Piriperi nuaca Samariya quiecarisie tinivahecüatüacaitüni Cürisitu heiserie mupitüarie hepaüsita. ⁶ Meni'enieni yunaitü que mutainecai Piripe 'axeicüa me'ienietü me'ixeyiatü 'inüari que mütiyurienecai. ⁷ Cacaüyarixi 'axa memü'anene carima me'utihivatü mepüvarutixünaxüa yumüireme memüvaviyacai. Yuvaücavatü memütütunicai memühurietücatei menanayexürieni. ⁸ Mücü quiecarisie yemecü meniyutemamaviecaütüni. ⁹ Mericüsü 'uqui Simuni mütitavecai mana puyecacai mücü quiecarisie meripaitü vaquevatütü, Samariyatari tiva'irüviyatü, müpaü 'utaitü quename türücaüyecai. ¹⁰ Yunaitüri 'uquiravesixi türita mepü'eniecai müpaü me'utiyaütü, 'Icü Cacaüyari türücariyaya canihücütüni, Mümarive mütiteva. ¹¹ Mepü'eniecai müixa mütiva'irüviyacaicü vaquevatütü. ¹² Quepauca yuri memüte'ita'eriri Piripe tivacuxaxatüvame niuqui 'aixüa manuyüne, que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu ticuxatatü, que mü'ane Quesusi Cürisitu mühücü cuxatatü, 'uquisi 'ucari mepuca'iyarie. ¹³ Mücüta Simuni yuri tiniuta'erieni. 'Uca'üyarieca pipareviecai Piripe. 'Ixeiyatü 'inüari türücaüyemecü vaücavamecü que mütiyurienecai pü'iyarixiecai.

¹⁴ Mericüsü me'ünanaca nü'arisixi Querusareme meme'uvacai quename Samariyatari me'itanaqui'eri Cacaüyari niuquieya, vahesüa mepüvarenü'a Pecuru Vanimame. ¹⁵ Müme meheta'axüca meniyutanenevieni vahesie mieme 'Iyari Mütiyupata mehexeiyatü memacünecü. ¹⁶ 'Acuxisü pücativiyavecai ni xeimesie müme. Mepuca'iyarie xeiütia Cürisitusüa memiemetetütü. ¹⁷ 'Ana vaheima meniutimeni, 'Iyari Mütiyupata mehexeiyatü menacüne.

¹⁸ Hicü Simuni nivaruxeyia 'Iyari que memüte'upitüari nü'arisixi vaheima me'utimecu. Nivaranu'üirieniquecaitüni tumini ¹⁹ müpaü 'utaitü, Xequeneneupitüa neta 'icü türücaria, que mü'ane heima nemutimene 'Iyari Mütiyupata hexeyiatü mayanicü. ²⁰ Pecuru müpaü tinitahüave, 'Atumini 'ahamatü que'uta'une, tita Cacaüyari mütimicua tuminicü nanaiyacame pemü'eriecaicü. ²¹ 'Icü paürisie mieme 'ecü tixaütü pepücarexeyiani, 'ahesie pücatinaqueni. 'Aiyari pücaheiserie Cacaüyari 'ixeyiacacu. ²² Quetineuhayeva que pemütiyuriene, pe'icu'eirieme 'icü tita 'axa pemütiyuriene, queneutavaviri Ti'aitame siparasü xüca pereueyhüviyariemücü 'ipaü pemüti'acühüavecü. ²³ Ne nepümasixeyia siüricapäu pahasivime, tita mücatiheiserie penücame. ²⁴ Hicü Simuni müpaü tinita'eiya, Xemesü xequeneutavaviri Ti'aitame nehiesie mieme, 'asinemüca'itüarienicü que xemu-tiyuane.

²⁵ Hicü mümeri mevarutahecüatüaca me'itixataca Ti'aitame niuquieya, ta'aurie mepaxüri, Querusareme menecüne. Metenicuxatacaitüni niuqui 'aixüa manuyüne naisarie Samariyatari vaquiecaritiesie.

Piripe 'Etiyupiyatanacamätü que memütecuxataca

²⁶ Mericüsü Ti'aitame niuquieya tuayame müpaü tinitahüave Piripe, Quenanucuquexi, taserieta quenemie huyeta Querusareme mayehane 'utüma quiecarri Caxa müracutevasie müye'axe, haque macumave. ²⁷ 'Anucuqueca neyani. Camüsü 'uqui 'Etiyupiyatanaca vaücavamecü mühürütüarielai 'enunucütütü, 'Etiyupiyatari va'uquiyari 'uca Canarase mütitevacaisie miemetütü. Catinihürütüarielaicaitüni naimie piniteya hepaüsita. Mücü 'uqui necuyeixüani Querusareme müyutanenevienicü, yu'utüma 'acunuaca pumiecai ²⁸ yucaxetasie yecaitü, titerüvatü tixaxatame Qisariyaxi xapaya. ²⁹ Cacaüyari 'Iyarieya müpaü tinitahüave Piripe, Mana quenemie, 'aura queneuye'a mücü caxeta 'aurie. ³⁰ 'Unausarümetü Piripe, ni'enieni titerüvacame tixaxatame Qisariyaxi xapaya. Müpaüsü tinitahüave, Petimate 'acu tita pemütiterüva. ³¹ Mücüri rehüave, Que netiyüveniqueyu, me xüca xevitü canesi'tahecüatüanique. Piripe niuta'inieni manutimaquécü, 'auriena mayerünicü. ³² 'Ipaü panuyüne 'utüarica miterüvacai,

Muxa nunusipaü ni'atüarieni mümierienicü,

Muxa müca'utaniucapaü texicamete vahüxie

Müpaüta püca'utaniü.

³³ Tixaü mücaratüacü, heiserie püca'upitüarie

Que müreuyevecai quepaucua muta'inüasie.

Quepai püvamaica türiyamama

Tucarieya munavaiyariécü cuiepa.

³⁴ Hicü tevi mühürütüarielai müpaü tinita'eiya Piripe, Yaquenetineutahüavi cuerietü, quepai püraxata tixaxatame. Püyuxata, xeime püta püxata nusu. ³⁵ Piripe niutaniüni, nisütüani mücü 'utüaricasie tihecüatütü ticuxaxatüvatü niuqui 'aixüa manuyüne Qesusi hepaüsita. ³⁶ Huyeta me'uhutü haixapa meniu'axüani. Müpaü niutayüni tevi, Camü ha. Titari reuyevese nemüca'üyarienicü. ³⁷ Müpaü niutayüni Piripe, Xüca 'a'iyarisie yemecü yuri peti'erieca, 'aixüa caniyümücü. Mücü müpaü tinita'eiya, Ne yuri necatini'erieca Cacaüyari Nu'aya Qesusi Cürisitu mühücü. ³⁸ Nita'aita mana mütaquenicü caxeta. Yuhutatü meneucacüne hapa Piripe tevi mühürütüarielaicaitü. Nica'üya. ³⁹ Hapa me'anaticünecu Ti'aitame 'Iyarieya canithana Piripe. Tevi tavari püca'ixei, yutemavietü yuhuyeta niümiecaitüni. ⁴⁰ Piripe 'Asutusiasie caniyueicacaitüni. Tinicuxatacaitüni niuqui 'aixüa manuyüne naisarie cuyeicatü quiecaritiesie, 'arique peta'a Sesareyapaitü.

9

Sauru ta'aurie que mürave

(Nü'arisixi 22:6-16; 26:12-18)

¹ Mericüsü Sauru 'uxiva'atü cuxi müpaü 'utaitü müvacuiniquecai Ti'aitame teyü'üquitüvametemama, caninuani mara'acame mühürütüarielaicaisüa. ² Nitavaviriene xapate müti'atü'itüarienicü tuquta miemete Ramasicusie, müpaü 'utaineme, Xücasü 'icü varetaxeyia hipame mücü huyeta miemete 'uquisi 'ucari, nivaravitümücü mehüatücaime Querusaremepai. ³ Hicü huyeta 'uyemiecacu, Ramasicu hura 'aye'aximecacu, 'auriena niucumerüca taheima mieme. ⁴ Cuiepa 'ucaveca ni'enieni xeime müpaü haineme, Sauru 'acu, Sauru, titayari peneticuveiyane 'ecü. ⁵ Mücü rehüave, 'Uqui que pepüpaicü. 'Iya müpaü niutayüni, Nesü necaniquesusitüni pemünesicuveiyane. Pümasi'ucucuiene pemüca'avaüriyacü, pemüti'aquesinacü pe'anaseivatü tisevemecü. ⁶ Sauru 'utayüyüacatü matü müpaü niutayüni, Ti'aitame, tita matinaque yanemütiyuriene. Ti'aitame rehüave, Hicü quenanucuquexi, quiecarisie queneutahaqui. Manari yapepüretahüavariene que müreuyevese pemütiyurieneenicü. ⁷ 'Uquisi hamatüana memü'uvacai mehüxiyatü

meniutu'uni me'lenietü que mu'ane mutaniu, peru tevi mecaxeyatü. ⁸Hicü nanuqueni Sauru cuiepa. Yühüxita 'anutaniereca tixau pücatixuei. Mepeiha mamayasi metivütü, meni'atüani Ramasicupai. ⁹Haica tucari puyuri caheunieretü caticuatü caharetü.

¹⁰Mericusü xevitü mana niuyeicacaitüni Ramasicusie tiyü'üquitüvametütü Hananiya titevatü. Tücaricü heinüsita Ti'aitame müpaü tinitahüave, Hananiya 'acu. Mücü müpaü niutayüni, Camüsü Ti'aitame ne necanihücütüni. ¹¹Ti'aitame müpaü rehüave, Quenanucüquexi, mana quenemie caye Müxearaüye mütiteva 'utüa. Cura quita queneta'ivau Tarusutanaca Sauru mütiteva. Camü mana peyunenevi. ¹²Mücüta heinüsita nix-eiya 'uqui Hananiya titevacame mana ye'arücame heimana 'utimecama manutaniereci. ¹³Hananiya müpaü tinita'eiya, Ti'aitame nepüvaru'eni yumüireme metecuxatame 'icü 'uqui hepaüsita, naime 'axa que mütivayurienecai müme 'ateüterima Querusaremesie. ¹⁴'Enata heiserie menipitüani vaniu mara'acate memühürütüarie müvaviyanicü yunaime 'uva mematahüave. ¹⁵Ti'aitame müpaü tinitahüave, Quenemiesü. Ne nepenuyete'ixixü 'icü, mütheücütanicü nehepaüsita nuivarite vahüxie cuiepa te'aitamete vahüxie 'Ixaheri xiüyarimama vahüxie. ¹⁶Netinita'üquitüamücü que müreyevese müticuinecü nehesisie mieme. ¹⁷Hicü Hananiya petüa, quita neutahani. Heimana 'utimeca müpaü niutayüni, Ne'iva Sauru, Ti'aitame caneneyenü'ani ne. Mücü Quesusi pemuxei huyeta pe'aye'aximetü, mücü caneneyenü'ani peheunieretü pemayanicü, pemühüenicü 'Iyari Mütiyupatacü. ¹⁸Yapaucua payexüri hüxitana cunieripaü 'anenetü. Heunieretü nayani, 'anucuqueca niuca'üyarieni. ¹⁹'Itanaqui'erieca 'icuai türücaüyetü nayani. Mericusü Ramasicusie puyecacai yapaümexa tucari teyü'üquitüvamate vahamatü.

Sauru que müticuxatacäi Ramasicusie

²⁰Cuitüva Huriyusixi vatüquiteta tinihecüatacaitüni Quesusi hepaüsita, 'Iya Cacaüyari caninu'ayatüni 'utaitü. ²¹Menihüxiyacaitüni yunaitü memi'eniecai. Müpaü meniutyuanecaitüni, Cari 'icü canihücütüni que mü'ane müvaraye'uniecai müme memehüave mücü que mü'ane mühücü Querusareme quiecatari, 'uvata 'ayumieme munua, müvaranuvitünicü mehüatücaime mara'acate memühürütüarie vahesüa. ²²Sauru yemecü canitürücariyarieximecaitüni. Niva'iyarixitüacaitüni Huriyusixi Ramasicusie memütamacai, nivarutahecütüani quename 'iyatütü que mü'ane heiserie mupitüarie hücü Cürisitu.

Sauru que mütiutaviceui Huriyusixi me'imiecucau

²³Mericusü müixa tucari 'utixücu Huriyusixi mecaniyu'enieni me'imienique. ²⁴Sauru tintimani que memütüyurieniquecai. Quiecarü quitenitesie tucaricü tücaricü menihipiecaütüni me'imienique. ²⁵Quirivasie me'icayeca tesariya varie meneicatuani yüvicüta teyü'üquitüvamate.

Sauru que mütiuyeicacai Querusaremesie

²⁶Hicü Querusareme nuaca pütiviyamücücai teyü'üquitüvamate vahesie. Yunaitü mepimacarücai yuri mecate'erietü quename tiyü'üquitüvametücai. ²⁷Verunave heiv-itüca can'atüani nü'arisixi vahesüa. Nivarutahecütüani ya'utaitü quename huyeta 'ixei Ti'aitame, quename Ti'aitame 'itahüavixü, quename Ramasicusie camatü tixatacäi Quesusüa miemetütü. ²⁸Hicü vahesüa niuyeicacaitüni Querusaremesie naisarie cuyeicatü. ²⁹Pücamacai mütaniunicü Ti'aitamesüa mümiemetücaicü. Niuquü nixüatüacaitüni Cüriyecusixi vaniuquicü memutiniucacai vahamatü. Mümesü menimiecucaütüni. ³⁰Ivamariximama yametheitimaica meneivitüni Sesareyasiepai, Tarusupaitü meneitanü'ani.

³¹Mericusü memüyutixexü'irivacai naisarie Cüreyasie, Carereyasie, Samariyasie mepüca'uximatüariecai. Mepuseiriyarie, 'amenü'uvacaitüni metehieyehüviritetü Ti'aitame. 'Iyari Mütiyupata müiremecü nivatuicacaitüni.

'Eneya que müranayehüiyi

³²Mericusü Pecuru naisarie pücuycacai. Manata penua Cacaüyari teüterimama vahesüa Rirasi memütamacai. ³³Mana nixaxeyia xeime 'uqui 'Eneya mütitevacai 'atahaica viyari müyuriecai yu'utasiacacaitü mühuriecaicü. ³⁴Müpaü tinitahüave Pecuru, 'Eneya 'acu, Quesusi Cürisitu pümasi'anayehüa. Quenanucüquexi, 'a'isi queneutacuicui. Yapaucua nanuqueni. ³⁵Yunaitü Rirasi Sarunisie memütamacai menixeyacaitüni. Ta'aurie me'axüriea Ti'aitamesie meteniviyani mümerita.

Maxama que müranuquetüari

³⁶Mericusü tiyü'üquitüvame 'uca Cupesie necateitüni Tavita titevatü, taniuquicü Rurucaxi titevatü Maxama titevatü. Mücü 'aixüa ti'aneneme tiniyurienecaitüni cuini mieme, tiniyucanenimayacaitüni. ³⁷Hicü 'ana tiutacuineca caniumüni. Me'itahauxica qui taüta meneitateni. ³⁸Mericusü Rirasi pehura Cupe. Teyü'üquitüvamate me'u'enanaca quename Pecuru mana heyecacai, hesüana menivarenü'ani 'uquisi yuhutame müpaü

mete'itavavirienique, Penücahürixüa 'areutevini tahesüa pemünuani. ³⁹ Pecuru 'anucuqueca vahamatü petüa. Nuacu qui taüta meneitüvitüni. 'Auriena menü'axüani yunaitü 'ucari vacünama memucui, me'utisuatü me'ixeisitüatü 'ixuriquite tetüata miemete herie miemete miveveicai Maxama vahesüa 'uyeicatü. ⁴⁰ Yunaime nivaranyenü'ani Pecuru. 'Utünumaqueca niyutanenevieni. Ta'aurie 'aveca caxari manucatei müpaü niutayüni, Tavita 'acu, quenancuquexi. Mücü nanutanieri. Pecuru 'uxeiyaca 'aniutayerüni. ⁴¹ Iya mamayasie tiviereca nenucuhana. Yuhesüa nivarutahüave Cacaüyari teüterimama 'ucari vacünama memucui vahamame. Niyetuani 'ayeniereme. ⁴² Naisarie tiniutamariva Cupesie, yuvaücavatü yuri meteniuta'erieni Ti'aitamesie. ⁴³ Müixa tucari Cupesie pecatei Simunisüa navi 'uhayamesüa.

10

Pecuru Curineriyumatü

¹ Mericüsü 'uqui Sesareyasie pecatei Curineriyu titevatü xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüatü. Mücü cuyaxi 'Itariyasie Miemete Cuyaxi mepütetetevacai. ² 'Iya caneyexeyacaitüni Cacaüyari, tineiyehüviriecaitüni, yunaitü quiena quiecatarita. Vaücava tiniyurieneacaitüni teüteri vahesie mieme vanenimayatü, nenevieri pipitüacai Cacaüyari yuheyemecü. ³ Mericüsü heinüsipau 'aneme niuxeiya hecüacame cüa caviecacu tau yacütütü. Cacaüyari niuquieya tuayame hesüana neutahani. Müpaü tinitahüave, Curineriyu 'acu. ⁴ Mücü 'ixeyiatü pümacai. Müpaü niutayüni, Tita 'acu 'uqui. Mücü müpaü tinitahüave, 'Anenevieri 'anenimayasica nanutiyeicani Cacaüyari hüxie, pümasi'a'eriva. ⁵ Hicü quenivaranunü'a 'uquisi Cupepai memivitüyücü xeime Simuni Pecuru mütiteva. ⁶ Mücü necani Simunisüa navi 'uhayamesüa. Quiya haramara tesita peve. Mücü camatinitaxatüamücü que müreyeveve yapemütuyurieneicü. ⁷ Heyacu niuqui tuayame yamütitahüavixü, yu'aurie püvarutahüavixü yuhutame yunü'arivamete cuya meta Cacaüyari mayexeyacai, memipareviecai xevitü mühücütücai. ⁸ Tivarutahecüatüaca naime, nivarenü'ani Cupepai.

⁹ Uxa'arieca me'uhucacu cuxi, quiecaru 'aurie me'aye'axüaximecacu, neutiyani Pecuru qui heima manuvericaisie yutanenevieni que tuca. ¹⁰ Neuhamamücücaitüni, reucuaimecücai. Mexicuxi 'aixüa ticuyüncacai 'icuai pütüiheini. ¹¹ Nixeyia muyuavi 'anacatenime, paüri 'acamieme savanapaü 'aneme, cuipepai macatüiya 'eyeutü tesitana tivütücaitü. ¹² Mana meniye'ucaitüni yunaitü cuipepa temiemete nauca 'ücyari memexeyia, cuterixi, viquixi taheima miemete. ¹³ Xevitü müpaü tinitahüave, Quenanucuquexi Pecuru, quenivarucuyca quenivaruticua'i. ¹⁴ Pecuru müpaü niutayüni, Tixaü Ti'aitame. Hasuacu nepüca'itücaive paüri 'axa müti'anene mücati'itüatüca. ¹⁵ Hutarieca müpaü tinitahüave mücü, Tita Cacaüyari müti'itie 'axa ti'aneneme pepücatixata.

¹⁶ Haicacüa müpaü pütüiyü, cuitü yapaucua mücü paüri panutihani taheima. ¹⁷ Pecuru 'asicatümaicacu tita müti'ayumiemetücai heinüsü, camü 'uquisi Curineriyu müvareyenu'a quiteni menü'axüani me'icü'ivatatü Simuni quiya. ¹⁸ Meputihavacai meheicu'ivaviyatü xüca mana hecateitüni Simuni Pecuru mütiteva. ¹⁹ Mücü Pecuru yu'iyaritüacacu heinüsü hepaüsita, 'Iyari müpaü tinitahüave, Neuxei, 'uquisi yuhaicatü mepümasicü'ivava. ²⁰ Quenanucuquexi, mana queneucaye'a, vahamatü quenemie peca'iyaritüatü. Nesü nepüvareyenu'a. ²¹ 'Anacayaca haque memeti'ucal 'uquisi Pecuru müpaü tinivarutahüave, Camüsü ne necanihücütüni xemicuvatüve. Titayari xete'u'axüa. ²² Mümesü müpaü meniutiyuani, Curineriyu xei sienituyari cuyaxi mütiva'aitüvame, mücü heiseriemecü yapütüyuriene, püreyehüviru Cacaüyari. Yunaitü Huriyusixi teüteriyari mepitahecüata. Niuqui tuayame Cacaüyarisüa mümieme müpaü tinitahüave 'ahesüa mütiutanü'acü yuquie masi'inietü, niuqui mü'enienicü 'ecü yapeticxatacacu. ²³ Quita nivaruta'inieni, nivarupitüani haque memayexecü.

'Uxa'arieca 'anucuqueca vahamatü neyani. Hipatü 'ivamarixi Cupesie miemete vahamatü menecüne. ²⁴ 'Uxa'arieca Sesareypai meneta'axüani. Curineriyu nivarecuviecaitüni varuta'inieca yumarema yuhamicuma müvanaqui'eriecai. ²⁵ Heutahaximecacu Pecuru, Curineriyu nenucunaque. Hetüana 'ucaveca nenevieri pipitüa. ²⁶ Pecuru nenucuquetüani müpaü 'utaitü, Quenanucuquexi. Nesü 'ahepaü necanitevitüni. ²⁷ Metecuxatacacu mana neutahani. Nivaretaxeyia yuvaücavame memüyuxeürrie. ²⁸ Müpaü tinivarutahüave, Xeme müpaü xepütemate, que mü'ane Huriyu teviyari mühücü pücatauniva mütiviyanicü xeime nuivarisie, va'aurie mamienicü. Perusü Cacaüyari müpaü pünetiutahecüatüa tevi mücayüve müpaü mütayüni quename tevi 'axa 'ane quename ca'itüya. ²⁹ 'Ayumieme necanecü'imatatü necaninüani quepaucua nemeyevitüquie. Hicü necanixecu'ivaviyaniquyeyu titayari xenete'utanü'airi.

³⁰ Curineriyu müpaü tinitahüave, Ranuca'atu nepünehaquiecai 'epaucua. Cüa caviecacu tau yacütütü nenineneneviecaitüni nequita. Camü 'uqui nehüxie putique 'ixuriqui merücaüyeme 'anacätütü ³¹ müpaü 'utaitü, Curineriyu 'acu, pe'enierie 'anenevieri. Cacaüyari pümasiha'eriva que pemüti'acanenimaya. ³² Mericüte, quetineutanü'a Cupepai. Queneta'ini Simuni Pecuru müteve. Mücü Simuni navi 'uhayame que peca haramara tesita. Nuame pümatitaxatüani. ³³ Hicü cuitü nepütitanü'a. 'Ecüsü 'aixüa petiniuyurieni pemunuacü. Hicüsüari tanaitü 'uva tepütacuxeüri Cacaüyari hüxie temi'enienicü naime Ti'aitame mümati'aitüa.

Pecuru que müttivarutaxatüa Curineriyusüa

³⁴ Hicü Pecuru müpaü niutayüni, Yuricü hicürixüa nepütimate, Cacaüyari yücü pücativaxeiya teüteri, ³⁵ masi yuxexuime nuivarite vasata que mü'ane müreyehüviri, que mü'ane heiseriemecü yamütiyuriene, Cacaüyari pitanaqui'eri 'iya. ³⁶ Niuqui 'aixüa manuyüne meyenü'a 'Ixaheri xiüyarimama vahesüa müpaü paine quename Qesusi Cürisitu vapitüani yu'iyarisie memüca'uximatüariecacü. Mücü Qesusi yunaime tiva'aitüvame canihücütüni. ³⁷ Xemerixepütemate naisarie Curesyasie que mütiyü, Careresyasie tiusutüariecu quepaucua Vani mütihecüatacai que memüteca'üyarieniequeai. ³⁸ Qesusi Nasaretitanaca canihücütüni, que mü'ane Cacaüyari micaviri yu'iyari Mütiyupatacü türüariyacü. Mücü 'aniyueicacaitüni 'aixüa tiyurienetü, yunaime Cayumarie müva'uximatüacai varanayexürüvatü, Cacaüyari müyeicacai hamatüana. ³⁹ Tameta tepühüme temunenierixü temütehecüata naime hepaüsita que mütiuyurie Huriyusixi vacuepa Querusaresie. Müme menimieni me'icavivatü cüyesie. ⁴⁰ Cacaüyari nenucuquetüani hairieca tucarisie. Nipitüani masiücütü mayanicü ⁴¹ yunaitü teüteri meca'ixeyiacacu, tehecüatamete xecüca Cacaüyari müvaranuyexei matüaripai menixeiya, temixei tame temütecuacai temüte'u'i hamatüana müquite vasata 'anucuquecu. ⁴² Püta'si'uta'aitüa temütevacuxaxatüvanicü teüteri, temütehecüatanicü quename 'icü hücü que mü'ane Cacaüyari micaye 'ayenenieremete müquiteta va'isücame mayanicü. ⁴³ Hepaüsitanata yunaitü texaxatamete mecatenhecüatani müpaü me'utiyaütü, müme hesiena yuri memüte'erie tinivareuyehüviri tita 'axa memüte'uyuricü hesüana memümiemetecü.

Teüteri memücahuriyusixitücai meheixeyatü que memüte'acü 'Iyari Mütiyupata

⁴⁴ Mericüsü 'icü niuqui ticuxatacacu cuxi Pecuru, 'Iyari Mütiyupata vahesie tiniviyani, yunaitü niuqueiya memü'enie vahesie. ⁴⁵ Yuri memüte'eriecai Pecuramatü memü'axüa memühuriyusixitücai mecanihüxiyacaitüni memücahuriyusixi müpaü memüte'umiquiecü, 'Iyari Mütiyupata vahesie mutatüyacü. ⁴⁶ Mepüva'eniecai metecuxatame niuquitecü, 'aixüa me'utiyaneme Cacaüyari hepaüsita. ⁴⁷ Mericüsü müpaü tinivarutahüave Pecuru, Quepai püvanenasitüiya ha, memüca'üyarienicü 'ime. Havaicü. 'Iyari Mütiyupata meputanaqui'eriexüa tahepäi. ⁴⁸ Tinivaruta'aitüani memüca'üyarienicü Qesusi Cürisitu mehüavetü. 'Ana menitavaviriene vahesüa 'amüreutevinicü yapäümexa tucari.

11

Pecuru que müttivarutahecüatüa memüuyexexürivacai Querusaresie

¹ Mericüsü nü'arisixi ta'ivamata Curesyasie memü'uvacai meteniutamarieni quename müme memücahuriyusixitücai me'itanaqui'eri Cacaüyari niuqueiya. ² Quepaucua Querusaresie meutiynixü Pecuru, müme xitequiya 'inüariarisie miemete meniniuquixiecaitüni ³ müpaü me'utiyaütü, Titayari 'ecü petinua müme memüca'inüaritärie xitequiya 'inüariaricü vahesüa, vahamatü perecuacai. ⁴ Pecuru tinivarutaxatüatüyani xexuime que müreyü müpaü 'utaitü, ⁵ Ne quiecaru Cupe müracutevasie neneycacaitüni. Nenenenevietü, heinüsipaü 'aneme nexeyatü, necanixeiya päiri taheima 'acamieme tesitana tivütücaime savana 'amayeyepapü tiyuxexeyame. Ne'aurie niucaveni. ⁶ Neni'ixüariecaitüni nehe'erivatü. Nenivaruxeyia nauca 'ücateyari memexeyia cuiepa miemete, yeutari cuterixi viquixi taheima miemete. ⁷ Nepi'enie xeime müpaü münetiutahüavixü, Quenanucuquexi Pecuru, quenivarucuya quenivaruticua'i. ⁸ Nesü müpaü nenitayüni, Tixaü Ti'aitame, tita 'axa müti'anene mücati'itiya hasuacua neteta pücaheutahave. ⁹ Hutarieca müpaü canetiniuta'eiya que mü'ane taheima mutaniucacai, Tita Cacaüyari müti'itie pepücahaine 'ecü quename 'axa ti'anene. ¹⁰ Haicacüa müpaü pütüyü. Päiri naitü nanutihanieni taheima. ¹¹ Camüsü yapaucua menü'axüani yuhaicatü 'uquisi mücü qui nemüvayecateisie, nehesüa memeyenü'ari Sesareyasie meheyecünea. ¹² 'Iyari müpaü pünetiutahüavixü, Vahamatü quenemie tixaü pecati'a'iyaritäütü. 'Ime ta'ivama 'ataxevitü menesiteütacacu mana teneta'axüani. 'Uqui quita teneutahaxüani. ¹³ Mücü catatiniutahecüatüani que mütxei niuqui tuayame yuquita 'utiveme müpaü 'utaineme, Cupepai quetineutanü'a memevitünicü Simuni Pecuru müteve. ¹⁴ Mücü pümatitaxatüani niuqui cümana pemütavicueisitüarieni 'ecü, 'aqui quiecatarita metetavicueisitüarieni

yunaitü. ¹⁵ Ne netiusutüacu neticuxatatü, 'Yari Mütiyupata vahesie pütüviyaxü tahepaü sutüapai tahesie mütiuyiyaxüpaü. ¹⁶ Ne nepeye'erie Ti'aitame niuqueiya que mainecai, Vani pütüica'üyacai hacü, xeme püta xepüca'üyarieni 'Yari Mütiyupatacä. ¹⁷ Mericüte, Cacaüyari yaxeiçua que mütiatiupitüa yuri temüteta'erienicü Ti'aitame Qesusi Cürisitusie, müpaürita tinivarupitüani müme. Ne quesü netiyüvecai nemitanenananicü Cacaüyari. ¹⁸ Hicü 'icü me'u'enieca, cayuvatü meniumacaitüni. 'Aixüa meniutyuanecaitüni Cacaüyari hepaüsita müpaü me'utiuyatü, Mericüte Cacaüyari tinivarupitüani müme memücahuriyusixita memütehayevanicü que memüteyuriecäi para tucari memexeyanicü.

Que memüteyuyexexeürivacäi 'Anutiuyuyiasie

¹⁹ Mericüsü müme memüveviyarietüvecäi 'umieriecu 'Esitevani meneutayeixüani. Meneta'axüani Penisiasie Sipüresie 'Anutiuyuyiasie. Niuqui mepücatevacuxaxatüvacäi hipame, Huriyusixi xeiçua. ²⁰ Hipatü müme mecanisipüretarütücaütüni mecanisirenetarütücaütüni. Müme 'Anutiuyuyia me'u'axüaca metenivacuxaxatüvacäitüni Cüriyecusixi niuqui 'aixüa manuyüne Ti'aitame Qesusi hepaüsita. ²¹ Mücü Ti'aitame yütürücariyacü nivapareviecaütüni. Yuvaücavatü yuri mete'erietü, ta'aurie me'axürieca, Ti'aitamesie meteniviyani.

²² Mericüsü vahepaüsita mepu'enanaxü müme memüyuyexexeürivacäi 'ana Querusaresiesie. Verunave menenü'ani 'Anutiuyuyiapai. ²³ Nuaca, nieretü 'aixüa quemütiuca'yariacäi Cacaüyari, caniyutemaviecaütüni. Yunaime nivatucaicaitüni Ti'aitamesie memüteyuanicü ya'ayumiemetücau va'yari. ²⁴ Mücü 'uqui 'aixüa pütüyurieneçai, pühüneçai 'Yari Mütiyupatacä, yuri pütü'erieçai vaüca. Yümüretü yemecü Ti'aitamesie meteniviyacaitüni.

²⁵ Hicü Verunave Tarusupai neyani 'icüvaunetü Sauru. Heitaxeyaca caneivitüni 'Anutiuyuyiapai. ²⁶ Mana xei viyari mepuyurie memüyuyexexeürivacäi vahamatü meyucuxexeürivatü. Yümüreme meteniva'üquitücaütüni vaücava. 'Anutiuyuyiasie teyü'üquitüvamete Cürisityanusixi mepüte'utaterüvari meri.

²⁷ Mericüsü 'ana menacanaxüani texaxatamete Querusaremetari 'Anutiuyuyiapai. ²⁸ Xevitü 'anucuqueca Hacapu mütitavacäi tiniutahecüata 'Yari müpaü titahecüatüacu quename hacaxa 'ayaniqueçai vaücava naisarie teüteri mematitecaisie. Müpaü pütüuyü quepaucua Cürauriyu müti'aitametücai mücü cuiepa. ²⁹ Yuxexuitü teyü'üquitüvamete que memüteheixeyacäi, meniuyuvaüriyacaitüni tixaütü memüte'anunü'anicü memüvaparevienicü yu'ivama Cureyasie memütamacäi. ³⁰ Müpaüsü mepüte'uyuri. Meneinü'a va'uquiyarima vahesüa. Verunaveri Saururi menei'üni.

12

Cacuvu 'umieriecu Pecuru que müranutahüiya

¹ Mericüsü 'ana Herurexi müti'aitametücai mücü cuiepa nivarutiviya memüyuyexexeürivacäi hipame 'axa vayurienique. ² 'Ixiparacü tiniuta'aita mümierienicü Cacuvu Vani mü'ivayatücai. ³ Retimaica que mütivanaqueçai Huriyusixi, müpaüta 'arique niviyä Pecurüta, 'iya semanasie quepaucua 'ixüararipa pa mücuxaxani mecuatü memüte'uhayevaxü. ⁴ Pecuru 'uviyaca nenutahüani. Nivaruhüritüani tamamata heimana 'ataxeme cuyaxi yunanaucatü memi'üviyanicü. Pasicua 'ixüarariyari 'aye'ayu teüteri vahüxie ni'atüarieniquecaütüni Pecuru mümierienicü. ⁵ Mücü ni'üviyariçaitüni casariyanata. Memüyuyexexeürivacäi mecatehayevatü nenevieri mepipitüacäi Cacaüyari hesiena mieme.

Pecuru que mütiuxünarie casariyanata

⁶ Mericüsü quepaucua Herurexi 'uxa'arieca mi'atüaniqueçai Pecuru teüteri vahüxie mümierienicü, mücü tücarisie nicusucaütüni Pecuru yuhutatü cuyaxi naisata me'uti'ucacu, huta tepüyaricü 'acuvietü. Tehüvemete quitenie hüxi meni'üviyacaitüni casariyana. ⁷ Camüsü Ti'aitame niuqueiya tuayame mana niutiqueni. Quitapai pucumerüçaxü. Serietana heicuvaca Pecuru nenutahütüani müpaü 'utaitü, Quenanucüquexi xeiya. Tepüa panacaxüri mamayasie puxünixü. ⁸ Niuqui tuayame müpaü tinitahüave, Quena'ahüa, 'acacaisie queneuquexi. Müpaü pütüuyuri. 'Arique müpaü tinitahüave, 'Aüçari quenivacuquema quenenanuveiya. ⁹ 'Anuyeyaca neiveiya. 'Asipücatimaicäi muyuritücai que mütiyurieneçai niuqui tuayame. Heinüsi püta pü'erieçai. ¹⁰ Me'anuyenexüaca xeime yuhutame tehüvemete va'aurie, tepüa 'itupariyarisie menü'axüani quiecarisie muyenena. 'Itupari yüçümana natenire vahesie mieme. Mana me'anuyenexüaca xeime cayesie menanuyenexüani. Yapaucua neyani hesüana niuqui tuayame. ¹¹ Hicü Pecuru tiyumaica müpaü niutayüni, Hicürixüa nepütimate yuricü Ti'aitame meiyenü'a yuniuqui tuayame. Herurexi nesi'uviyacu pünesi'uxünaxü, Huriyusixi teüteriyari que memünetexeyiacucai nai pünesi'uxünaxü.

¹² Mericüsü yatumaica mana ninuani Vani Maricuxi mütevecai varusieya quie, Mariya mütevecai varusieya. Muva meniuxeuëriecaitüni yumüretü meyunenevietü. ¹³ Itupari vari neyuitüani. 'Üimari püvayetüa Xute mütevecai heu'enaque. ¹⁴ Tinetimani Pecuru müniuquieyatücaicü, peru cacatineuyepieni müyutemaviecaicü. Masi 'unausarümetü quita tinivarutahecüatüani Pecuru quitenie mutivecaicü. ¹⁵ Müme müpaü metenitahüave, Tietü peca'amaica. Mücüsü, Xüari mücü pühücü 'utaitü, müpaü tinivacühüavecaitüni masi. Müme müpaü meniutiyuani, Niuquieya tuayame pühücü. ¹⁶ Pecuru mana puyuhayevacai heyuitüvatü. Metehueyepieca menixeiya, menihüxiyacaitüni. ¹⁷ Yumamacü nivaru'inüaritüani cayuvatü memütamarecü, tinivarutahecüatüani Ti'aitame que mütiyavevitü casariyanata. Müpaü tinivarutahüave, Yaxequetenivarutahecüatüa Cacuvu ta'ivamarixita. 'Anuyeyaca xaüsie neyani.

¹⁸ Mericüsü 'ucatarecu cuyaxi yemecü meniuxamurietüvecaitüni queri tiuyunixü Pecuru me'utiyaatü. ¹⁹ Herurexi heicuvauca pücaheitaxei. 'Ayumieme nivaruta'ivaviya tehüvemete, tini'aitacaitüni memücü'ivacü. Hicü Herurexi Cureya heyeyaca yapämexa tacuri neyuriecaitüni Sesareyasie.

Herurexi que mütiümü

²⁰ Mericüsü Herurexi püvaxeuëmacai Tirutari Sirunitari. Müme 'axeicüa meniu'axüani hesüana, me'itihamicutaca que mü'ane cuiépa ti'aitame quita mühüritüariecai Purasitütütü. 'Aixüa memüteyuxeyanicü menitavavirieni, vacuiepa quiecatari memeyehücaicü 'icuai mematücünicü ti'aitame cuieyarisie timieme. ²¹ Xeime tucarisie Herurexi ti'aitame 'ixuriquiyari 'anacatütü, ti'aitame 'uveneyasie 'acaitü, tinivacuxaxatüvacaitüni. ²² Teüteri müpaü meniutihvacaitüni, Tevi püca'utaine, Cacaüyari püta putaine. ²³ Ti'aitame niuquieya tuayame yapaucua nivani 'aixüa müca'utaineacü Cacaüyari hepaüsita. Cuisietü niümüni.

²⁴ Mericüsü Ti'aitame niuquieya naisarie pü'enieriecai niutumüni.

²⁵ Verunave Saurumatü Querusareme me'ayenexüaca yu'ütüma meniucunuaüani 'aye'acu vahürütüarica. Menevitüni Vani Maricuxi mütevecai.

13

Verunave Saurumatü heiva que memütehecü metecuxatati

¹ Mericüsü memüyuyexeuërievacai 'Anutiuyuquiyasie hipatü mecatenixaxatametütücaitüni meteni'üquitametütücaitüni Verunave, Simuni Niqeri mütevecai, Rusiyu Sirenetanaca, Manaheni ti'aitame Herureximatü memutivaverixü, Sauru. ² Müme Ti'aitame 'uximayasicaya yameteyuriecacu meyuhaquiecacu, müpaü niutayüni 'Yari Mütiyupata, Nehesie mieme xequenivarupata Verunave Saurumame 'ipaü memüte'uximayacacü que nemütivatahüave. ³ Me'uyuhaquieca meytanenevieca vaheima me'utimeca memühüritüariecaicü, menivarutatüani.

Nū'arisixi que memütécuxatacai Sipüresie

⁴ Mericüsü 'Yari Mütiyupata nivarenü'ani. Sereusiyasie menecüne. Mana naviyasie menecüne Sipürepai. ⁵ Saramina me'u'axüaca metenihecüatacaitüni Cacaüyari niuquieya Huriyusixi vatuquiteta. Vani püvatupiritücai. ⁶ Cuie hapa müyema 'amacuyevasie meniueycüne Papuxipai. Mana meneitaxeiya xeime Huriyu mütiyuquevayametücai, ti'tavatü mütiexaxatametücai, Paruquesusi mutitevacai. ⁷ Mücü necateitüni que mü'ane cuiépa mühüritüariecaisüa, Seruquiyu Pauru mütevecaisüa mütimaivecaisüa. 'Iya nivaruta'inieni Verunave Sauru. Ni'eniemücücaitüni Cacaüyari niuquieya. ⁸ Vahepaüsita ni'uxiva'acaitüni mücü tiyuquevayame 'Erimasi mütevecai Cüriyecusixi vaniuquicü. Nicunuitüamücücaitüni que mü'ane cuiépa mühüritüariecai yuri mücatita'erienicü. ⁹ Saurütütü, Papuru mütevavata, hünetü 'Yari Mütiyupatacü, 'ixeyatü, ¹⁰ müpaü niutayüni, Cari 'ecü pepühüne naime 'irümaricü nai 'axa müti'anecü. Cauyumarie pepünü'aya, pepica'una nai mütiheiserie, pepücatihayeva 'ecü pe'itunatü Ti'aitame huyeya müxexeuravi. ¹¹ Camüsü Ti'aitame pümasinenani yumamacü. Pe'acüpetü peca'ixeyavetü tau penayeimücü yapämexa. Yapaucua pucucutuxaxüa pu'iyüri. Cumenetü xeime nicuvaunecaitüni menuhanacü mamayasie tiviereme. ¹² Iya cuiépa mühüritüariecai 'uniereca que mütiyuü yuri tiniuta'erieni. Pühüxiyacai Ti'aitame 'üquisicaya hepaüsita.

Papuru Verunavematü que memütécuxatacai Anutiuyuquiyasie Pisiriya cuieyarisie

¹³ Mericüsü Papuxisie menecüne müme Papurumatü memü'uvacai. Perüque meniu'axüani Pamüpiriya cuieyarisie. Vani mana nanayeyani vahesie. Ta'aurie 'aveca Querusareme neyani. ¹⁴ Mümesü me'anucüneca Perüque, meniu'axüani 'Anutiuyuquiyasie Pisiriya cuieyarisie. Meheutahaxüaca Huriyusixi vatuquita 'uxipiya tucarisie mana menatecaitüni. ¹⁵ 'Utiterüvariecu 'inüari xapayari texaxatamete vaxapayari, tuquü

vava'ute niuqui menenü'ani vahesüa müpaü me'utiyaütü, Ta'ivama xüca niuqui xehexeyani xemüvatuicanicü teüteri, yaxequeteneutaxata. ¹⁶ Papuru 'anucuqueca yumamacü varu'inüaritäca müpaü niutayüni,

Neuxei 'Ixaherisixi, xemeta Cacaüyari xemüteheuyehüviri, xequene'enanaca. ¹⁷ 'Icü 'Ixaherisixi teüteriyari vacaüyari nivararuyeteüxü tatevarima. Teüteri vahesie mieme 'aixüa pütiuyuri quepaucua memücu'uvametetücai 'Equipitu cuieyarisie. Yütürüariyacü nivarayevitüni muva. ¹⁸ Huta teviyari viyari yacütütü tinivamicuacaitüni macumavesie me'u'uvacacu. ¹⁹ Varuca'unaxüaca 'atahutame nuivarite Canani cuieyarisie mana nivarupitüani vacuie vahesie müтинаquenicü. ²⁰ 'Arique nauca sienituyari heimana huta teviyari heimana tamamata viyari yacütütü 'isücate nivapitüacaitüni, 'ariqueta Samuери pütixaxatametücai. ²¹ Mericüsü 'ana menitavavirieni cuiepa ti'aitame. Cacaüyari nivarupitüani Sauru Sixi nu'aya Venicamini nuivarieyasie mieme. Huta teviyari viyari 'anucayacu ²² Cacaüyari nipata. Nicayeni Raviri, cuiepa ti'aitame mayanicü vahesie mieme. Müpaü tinitahecüata hepaüsitana, Ne nenitaxeiya Raviri Quisahi nu'aya, 'uquitüme ne'iyaripaü yaticamieme. Naime que münetinaque yatiniyuriemücü. ²³ 'Yasie memüyecü xevitü, Cacaüyari que mainecaipaü 'Ixaherisixi vaviceisitüvame payeitüa Quesusi. ²⁴ Meripai canuavecacu cuxi mücü, Vani tinivahecüatüacaitüni yunaime 'Ixaherisixi teüteriyari memüca'iyaricnicü metehayevatü que memüteyuricai. ²⁵ Yu'uximayasica nüximetü Vani, müpaü niutainecaitüni, Que xetecu'eriva ne nemühücü. Nesü nepücahücü. Camü xevitü ne'utüma 'upamie. Nesü 'aixüa nepücatiua'iyari nehiesie müтинаquenicü ni cacaiya nemixünirienicü nemiparevienicü.

²⁶ Neuxei 'ivamarixi, 'Aurahami xemüxiüyarimama, xeme Cacaüyari xeteheuyehüvirietü xemu'uva, xehesie mieme peyenü'ari 'icü niuqui que xemütetaviceisitüarieni manuyüne. ²⁷ Querusareme memütama va'uquiyarimata mepücaheitima Quesusi, mepücaheitima texaxatamete vaniucü 'uxipiya tucarisie mütiütiterüvarüva, masi mepeye'atüa mücü niuqui me'enutahüatü. ²⁸ Sepa tixäu memücate'utaxei me'imienicü, menitavavirieni Piratu mümierienicü. ²⁹ Mete'aye'atüaca naime hepaüsitana mütiuti'utüarie, mehecaxüna cuyesie, teuquiyapa meneitateni. ³⁰ Cacaüyari püta müquite vasata nenucuquetüani. ³¹ Müixa tucari müme hamatüana memeutiyunixü Querusaremepaitü Carereyasie meheyecüneca, müme mecanixeyacaitüni. Müme memunenirixü metenivahecüatüaca teüteri hicü cuxi.

³² Tameta tepütetaxatüani niuqui 'aixüa manuyüne, quename 'ipaü tiuyü que mütiutarutahüavixü tatevarima manuyüne. ³³ Cacaüyari 'enucuquetüaca Quesusi müpaü püreye'atüa tame temüvatüriyama tahesie mieme. Müpaüta hutarieca mieme cuicari Cuicari Xapayarisie müpaü paine, 'Ecüsü pecaninenivetüni, hicü nepümasi'utinuivitü. ³⁴ Müpaü paineta quename 'enucuquetüayu müquite vasata, hasuacuari tavari catapünequecai müpaü 'utaitü. Ne yaneticamietü netinixepitüamücü tita nemütiuta'aitaxü Raviri hepaüsita. ³⁵ 'Ayumieme xeime cuicarisie müpaü paineta, Que mü'ane pemipataxü 'ahesie mieme, mücü pepücapitüani mütapünecü. ³⁶ Mericüsü Raviri yutucarisie miemetete varuparevieca, Cacaüyari que mütiyücühüavecai, müpaü tineucuni Raviri. Yutevarima vahesüa neyani. Xüari putapünixü. ³⁷ Mücü masi que mü'ane Cacaüyari menucuquetüa, mücüri pücapünicai. ³⁸ 'Ayumieme yaxequetenemaica xeme ne'ivama, müpaü tepütexehecüatüa, tita 'axa xemüteyurie xemüteheuyehüviriyarieni 'iya yamütiuyuricü. Naime cümana xemüca'yüavecai heiserie xemüpitüarienicü Muisexi 'inüarieya niuquiyaricü, ³⁹ mücüsie meteviyatü yunaitü yuri memüte'erie heiserie mecanipitüarieca. ⁴⁰ Yumarima 'aixüa 'asixe'itüarienicü texaxatamete vaxapayarisie que maine,

⁴¹ Neuxei tave'eriecate,

Xequene'iyarixieca xequenecui'ini.

Que nemütiyurieni ne mexi xe'u'üva,

Yuri xepücate'erieca sepa xevitü mütxe'utaxatüanique.

⁴² Mericüsü me'ayenexüaca Huriyusixi vatüquita, müme menivarutavavirieni 'icü niuqui memütecuxatanicü tavari 'uxipiya tucarisie. ⁴³ Tuquipa mehecüneecu yumüretü Huriyusixi menivararucuveiya Papuru Verunavemame, hipatüta Cacaüyari me'ayexeyatü Huriyusixi memayuyeitüa vahamatü. Müme metenivacuxaxatüvacaitüni menivatuicacaitüni memühayevacü tavari memüca'yupatacü Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaricacu vahesie mieme.

⁴⁴ Hicü tavari 'uxipiya tucarisie 'esivatücacu yunaitü quiecatari meniyucuxeürieni memi'enienicü Cacaüyari niuquieya. ⁴⁵ Huriyusixi mevaruxeiyaca müme memüyucuxeüri, meniuye'uxiva'ani. Meneuniüni Papuru niuquieya hepaüsita 'axa metecuxatatu. ⁴⁶ Papuru Verunave mecamamatü müpaü meniutiuyani, Püreyuevecai temütetaxatüanicü xeme Cacaüyari niuquieya meri. Xeme xepixani'eri, xecaniyuhecüatani 'aixüa xemücate'uliyari xehesie müтинаquenicü tucari mücaxüve. 'Ayumiemerücü ta'aurie tepaxüri, nuivarite tenivatahüaviciuni. ⁴⁷ Müpaü pütatiuta'aitüa Ti'aitame müpaü 'utaitü,

Ne hecüarivivame nepümasi'ucaye nuivarite vahesie mieme

Pemüvatavicueisitüanicü naisari cuie manunierepai.

⁴⁸ Hicü nuivarite me'enieca meniutemamaviecaitüni. 'Aixüa meniutiyanecaitüni Cacaüyari niuquieya hepaüsita. Yunaitü tucari mücaxüve memupitüarieniquecai yuri meteniuta'erieni. ⁴⁹ Mücü cuiepa naisarie pü'enieriecai Ti'aitame niuquieya. ⁵⁰ Huriyusixi mepüvarutaxamari 'ucari memütehayeixiyacai memümarivacai, quiecatari va'uquiyarimata, memüvaruveiyanicü Papuru Verunave. Menivaranuyenü'ani yucueipa. ⁵¹ Müme meneicasixüani tumuanari yü'ücatiesie 'inüari meyurietü vahepaüsita. 'Cuniyu meneta'axüani. ⁵² Teyü'üquitüvamete vaücava meniutemamaviecaitüni, 'Yari Mütiyupatacü mecanihüpnecaitüni.

14

Papuru Verunavematü que memüte'uyuri 'Cuniyusie

¹ Mericüsü 'Cuniyusie meyteütatü meneutahaxüani Huriyusixi vatuquita. Metenicuxatacaitüni, 'ayumieme yuri meteniuta'erieni Huriyusixi Cüriyecusitüxita yumüretü. ² Huriyusixi yuri memücate'eriecai mepüvarucunuitüa mepüvahaxüatüacai müme memücahuriyusixitücai ta'ivama vahepaüsita. ³ Müme masi müixa 'amepütitecai mecamatü Ti'aitamesüa memümiemetetücaicü. 'Iya tinihecüatacaitüni niuqui 'aixüa que mütiuca'iyari manuyüne hepaüsita. Püvarupitüaxüa yumamacü 'inüari mamarivaveme memüteyurienicü. ⁴ Hicü quiecatari hixüata mepüyusanaxü. Hipatü Huriyusixi vahesie meteniviycaitüni, hipatüta nü'arisixi vahesie meteviyacai. ⁵ Müme memücahuriyusixitücai Huriyusixi vahamatü va'uquiyarima vahamatü menisütüani 'axa meyauriecutü mevatuacicutü. ⁶ Nü'arisixi yamepütehetima, mepüyuta'unaxüa quiecaritiesie Risitürasie Rerüvesie mana hurava Ricahuniya cuieyarisie. ⁷ Muva mepe'uvacai metecuxatatü niuqui 'aixüa manuyüne.

Papuru que mütiutuaxi Risitürasie

⁸ Mericüsü 'uqui Risitürasie pecatei müyutexiecai yü'ücatecü, hurietü mutinuivaxü ha-suacua müca'uyeicacai. ⁹ Mücü n'eniecaitüni Papuru ticuxatame. 'Iya 'ixeiyatü, yatimaitü yuri müti'eriecaicü mütavicueisitüarienicü, ¹⁰ carima müpaü tinitahüave, Quenanucüquexi, 'a'ücate queneutixusera. Niutisuna, cuyeicatü nayani. ¹¹ Teüteri me'ixeiycaca Papuru que mütiyuri, me'utihivatü Ricahuniyatari vaniüquicü, müpaü meniutiyanü, Cacaüyarixi tahesüa mepacanexüa teüteri vahepaü meteyuxexeiycatü. ¹² Verunave meputaterüvaxü Cupiteri, Papuru mete'utaterüvaxü Mericuriyu mücü niuqui mecutu-acü masi. ¹³ Cupiteri tuquieya quiecarari 'aurie manuve, mara'acameya niva'atüani turusixi va'avate xuteriyatücaime quiteniesie. Teüteri vahamatü, 'iya mavari nivacu'iriemüccaitüni. ¹⁴ Me'u'enanaca nü'arisixi Verunave Papuru, yu'ixuriqui metisanatü me'unausaxüaximetü meniu'axüani teüteri vahesüa me'utihivatü ¹⁵ müpaü me'utiycatü, Xeme 'acu titayari müpaü xeteyurie. Tame xehepaü tecaniteüteritüni, xehepaü tete-niu'iyarini. Tepütetaxatüani niuqui 'aixüa manuyüne ta'aurie xemaxürienicü, xetehayevame 'icü yacü xemüyüa, Cacaüyari mayeyurisie xemütevyanicü püta. Mücü muyuavi cuie haramara putivevi, naime vahesie mütiyeveica tiutivevi. ¹⁶ Xeteüterima quepaucua memanüticüpai nivapitücaitüni yunaime nuivarite yuhuyeta memeu'uvanicü. ¹⁷ Siepüre pücauyahayevacai caheixeiycatü que mü'ane mitahecüataque. 'Aixüa tiniyurienecaitüni, taheima mieme viyeri pütasipitüacai, 'icuaxi mutixuxuavere pütasipitüacai. Xe'iyarisie putihüniyaxü xemütecuacacü xemüyutemamaviecacü. ¹⁸ Müpaü me'utiycaca haveri mieme xeicüa menivarucunuitüani teüteri mavari memücavacu'irienicü.

¹⁹ Mericüsü Huriyusixi mana meniu'axüani 'Anutiycuiyusie 'Cuniyusie meheycüneca. Menivarucunuitüani teüteri. Menitiutuaxixüani Papuru. Meneihana quiecarari tesie müquime me'eritü. ²⁰ Teyü'üquitüvamete mehaquetüccüneca 'auriena, nanucuqueni. Quiecarisie neutahani. 'Uxa'arieca Rerüve petüa Verunavematü.

²¹ Mana niuqui 'aixüa manuyüne metenivacuxaxatüvacaütüni quiecatari, yuvaücavame meteniva'üquitücaitüni. 'Arique ta'aurie menaxürieni, Risitürasie 'Cuniyusie 'Anutiycuiyusie meniuyecüne. ²² Teyü'üquitüvamete va'iyari meniutuicaxüani metevacuxaxatüvatü para yuri mete'erietü memüyuhayevacü, müpaü me'utiycatü que müreyevese vaüca te'u'uximatüarieme temeutahaxüani Cacaüyari müra'aitasie. ²³ Naisarie memüyutixexeürivacai va'uquiyarima menivaranucayasa. Meyutanenevieca me'uyuhaquieca mepihüritüa Ti'aitame müme yuri memüte'uta'erie hesiena vahepaüsita.

Que memüteheta'axüa 'Anutiycuiyusie Siriya cuieyarisie

²⁴ Hicü Pisiriya cuieyarisie mepuyecü. Pamüpiriya cuieyarisie meniu'axüani. ²⁵ Perüquesie niuqui mete'utixatata meniucayune Hatareyasie. ²⁶ Mana naviyasie menecüne 'Anutiycuiyusiepai haque memetatüiya Cacaüyari 'aixüa mütiuca'iyarinicü

vahesie mieme, memüte'uximayacäcä que memüteheye'atüa. ²⁷ Me'u'axüaca menivarucuxeürieni memüyuyexexeürivacai. Metenivacuxaxatüvacaitüni quepaümeme mütiyurienecai Cacaüyari vahamatü 'uyeicatü, müpaüta que müreteni yuri memüteta'erienicü nuivarite. ²⁸ Müixa meniyuhayeva teyü'üquitüvamete vahesüa.

15

Querusaresmie que memüte'uyu'eni

¹ Mericüsü hipatü Cureya meheycüneca meteniva'üquitüacaitüni ta'ivama müpaü me'utiyaütü, Xeme xüca xitequiyacü xeca'inüaritüarieni que maine Muisexi yeiyarieya, xepücayüvave xemütavicueisitüarienicü. ² Papuru Verunave yemecü meniniuquixiecaitüni niuqui metexüatüacai müiremecü vahepaüsita. 'Aixüa meniyurieni Papuru Verunavematü hipatü müme me'üaritü Querusareme memanuticüneccü nü'arisixi vahesüa 'uquiravesixi vahesüa 'icü niuqui hepaüsita.

³ Mana memüyuyexexeürivacai mepüvarenü'a. Penisiyasie Samariyasie mepuyecü metecuxatatu nuivarite vahepaüsita quename ta'aurie me'axürie me'utiyaütü. Yunaima ta'ivamarixi mepüvatemavieriycacai yemecü.

⁴ Meheta'axüacu Querusareme, müme memüyuyexexeürivacai nü'arisixi 'uquiravesixi yunaitü menivarutanaqu'erieni. Metenitaheccüatani naime que mütiyurienecai Cacaüyari vahamatü 'uyeicatü. ⁵ Mericüsü hipatü Pareseusixi vahepaü memütecu'erivacai mecananucu'uni müpaü me'utiyaütü, Peuyevese temüvata'aitüani memü'inüaritüarienicü xitequiyacü, Muisexi 'inüari niuquiyarisie yamemütēcāhunicü reuyevese.

⁶ Hicü meniyucuxeürieni nü'arisixi 'uquiravesixi yametehtimanique 'icü niuqui hepaüsita. ⁷ Vaüca niuqui mexüatüacacu, Pecuru 'anucuçueca müpaü tinivarutahüave,

Neuxei 'ivamarixi, xeme müpaü xepütēmate, Cacaüyari meripaitü pünesi'anuyexei xesata, müme memücahuriyusixi memi'enienicü niuqui 'aixüa manuyüne ne ne'utaniucacacu, mücücü memütavicueisitüarienicü. ⁸ Cacaüyari ta'iyari mümate tinivarutaheccüatüani vapitütü 'Iyari Mütiyupata tahepaü. ⁹ Yücü pücatatiuxei müme tame. Yuri mete'uta'eriecu nivarü'itirieni va'iyari. ¹⁰ Hicü camüsüari, titayari xete'isipatüve Cacaüyari, titayari yuyeyari xetevaranuyetequirie teyü'üquitüvamete puixisixi vahepaü. Tatevarima tameta tepütatexiecai temenuyetenicü. ¹¹ Masi Ti'aitame Qesusi 'aixüa mütiuca'iyaricü yuri tepüte'erie quename tetavicueisitüarieni tame vahepaü.

¹² Mericüsü yunaitü cayuvatü meputamarixü, mepüvaru'enie Verunave Papuru metehēcūatame 'inüari mamarivaveme que mütiyurienecai Cacaüyari memücahuriyusixi vasata müme metecuxatatacacu. ¹³ Cayuvatü mehexeiycacacu müpaü tinivaruta'eiyca Cacuvu, Ne'ivamarixi xequenene'enieca. ¹⁴ Simuni tñiutaheccüata Cacaüyari meripai que mütiyuväüri menuyeyeyacü xei nuivariyari nuivarite vasata hesüana memümiemetetünicü. ¹⁵ Yaxeicüa paine texaxatamete vaniucü, müpaü que müre'utüariepaü,

¹⁶ 'Arique ta'aurie nepaveni.

Raviri quiya nepütavevieni mü'unicai.

Cüyexiyari mana meutihe nai nepanucu'uitüani.

Nepiseiriya.

¹⁷ 'Ayumieme teüteri memüyuhayeva menicuvacuni Ti'aitame

Yunaitü nuivarite vahesie mieme nemücühüavarüva

Neteüterima memüteteteva

¹⁸ Müpaü paine Ti'aitame masiücüme meyeitüa 'icü matüaripai.

¹⁹ 'Ayumieme ne 'ipaü nepüticu'eriva, tepücava'uximatüaca müme memücahuriyusixi ta'aurie memaxürie Cacaüyarisie memütēviya. ²⁰ Xapacü tepüvata'aitüani xeicüa memüyucuerivayuriecacü tita mütiševixima tetexi vahesie mütišiemecü, mücü hepaüsita, memücavacumaüvanicü que mü'ane mücayü'üya mücayücüna, memüyucuerivayuriecacü 'ucaviyacame vaiyarieya hepaüsita xuriya hepaüsita memüca'icuanicü. ²¹ 'Iya Muisexi meripaitü hicüque püvarexeiya müme memitaheccüata quiecaru mucumanesie vatuquiteta yamemüte'ititerüva 'uxipiya tucarisie.

²² Mericüsü nü'arisixi 'uquiravesixi vahamatü yunaitü memüyuyexexeürivacai vahamatü 'aixüa 'aneme meni'eriecaitüni yusata memüvaranuyexeyacü 'uquisi, memüvaranunü'anicü 'Anutiyuquiyapai Papuru Verunave vahamame. Menivaranuyexeyia Cura Varüsavaxi mütiševacai, Siraxi meta. Müme 'uquisi mepüte'aitametetücai yu'ivama vasata. ²³ 'Ipaü meteniü'utüani memenuhurienicü xapa, Nü'arisixi 'uquiravesixi 'ivamarixi tecanixevaürütüaca ta'ivamarixi 'Anutiyuquiyasie Siriyasie Sirisiyasie xemümiemete xemünuivarite. ²⁴ Tepu'enana quename hipatü tahesüa miemete mexexamurietüvecai yuniuquicü xe'iyari meyuitätüvetü mexe'aitätü xemüyu'inüaritüanicü xitequiyacü, 'inüari niuquiyarisie yaxemütēcāhunicü. Tame tepücateva'aitüa. ²⁵ Mericüde,

'axeicúa te'uta'enieca 'aixúa 'aneme teni'eriecaituñi temüvaranuyeteüxcü 'uquisi temüvaranunü'anicü xehesüa Verunave Papuru temüvanaqu'eri vahamame. ²⁶ Múme yutucari meniyetuacaitüni Quesusi Cürisitu Tati'aitüvamesüa memümiemetecü. ²⁷ 'Ayumiemicü tepüvarenü'a Cura Siraxita. Múme yuniuquicü yaxeixüa meputexehécuatüani. ²⁸ 'Aixúa 'anemeta tepü'eriecai tameri, 'Yari Mütiyupata, haheteme temücaxeti'icatüanicü, 'icü xeixüa que müreyeyese, ²⁹ xemüca'icuaacü tita tetexi memütexatüarie, xuriya, que mü'ane mücaviyacame vaiyarieya, xemücavacumaüvanicü que mü'ane mücaxe'üya mücaxecüna. Xüca mücü xeca'umayüani, 'aixüa xepüyüaca. Müpaü xeixüa cani'aneni.

³⁰ Mericüsü müme memeyenü'ari menü'axüani 'Anutiyuquiyasie. Mevarucuxeüriea yunaimé meniyetüani xapa. ³¹ Me'itaterüvaca mecaniyutemamaviecaituñi 'ivamarixi memütuicariecaicü. ³² Cura Siraxi memütexaxatemetetücaicü, vaüca metecuxatätü meniva-tuicacaitüni yu'ivama, menivaseiriyacaitüni. ³³ Yapaümexa tucari me'yuyriea, yu'ivama vahesüa meneücüne 'aixüa metevaxeyaitü. Múme memüvareyenü'a vahesüa menü'axüani. ³⁴ Siraxisietü 'aixüa tini'eriecaituñi mana muyuhayevacü. ³⁵ Papuru Verunavematü mana meniyuhayevani 'Anutiyuquiyasie mete'üquitätü Ti'aitame niuquieya, metecuxatätü ni-quü 'aixüa manuyüne hipame yumüireme vahamatü.

Papuru 'icu'eirieca Verunave que müretüa hutarieca ticuxatätü

³⁶ Mericüsü yapaümexa tucari 'anucayacu, Papuru müpaü tinitahüave Verunave, Cümüsüari hutarieca tepüyehu, ta'ivama tepüva'ivatayu naime quiecaritesie haque temütexaxatacai Ti'aitame niuquieya, parasü que metecahu. ³⁷ Verunave nivitümücücaituñi Vani Maricuxi mütitavacai. ³⁸ Papururi müpaü tinicu'erivacaitüni, 'aixüa püca'anecai memenuvitünicü que mü'ane müvarecu'eirie Pamüpiriyasie, vahamatü mücaxetüa müti'uximayacacü. ³⁹ 'Ayumieme mepuyeha'a, mepeutayeixüa. Verunave Maricuxi havitütü naviyasie petüa Sipürepai. ⁴⁰ Papururi 'enuyexeyaca Siraxi caneyani. Ta'ivama menihürütüani Ti'aitame 'aixüa mütiuca'iyarinicü müme vahepaüsita. ⁴¹ Siriyasie Sirisiyasie puyetüa vatüicatü müme memüyutixexeürivacai.

16

Timuteu que mütivatütaicai Papuru Siraxi

¹ Mericüsü Rerüve Risitüra caneta'ani. Mana pecatei tiyü'üquitüvame Timuteu titevatü. Varusieya Huriyu yuri müti'eriecai nihücütücaituñi, quemasieya Cüriyecu tihücütücaicü. ² 'Ivamarixi Risitüratari 'Icuniyutari menihecüatacaituñi. ³ Papuru pita'ini hamatüana müyemiecü. Ni'inüaritüani 'ixitetü Huriyusixi teüteriyari vayeiyari que maine, Huriyusixi muva memütamacai vacü, yunaitü memimaicaicü quemasieya mücüriyecütücaicü. ⁴ Mecu'uvatü quiecaritesie menivahürütücaituñi yamemütacahunicü 'aisicaxie que memüte'aitacai nü'arisixi 'uquiravesixi Querusaremetari. ⁵ Memüyutixexeürivacai menituicariecaituñi yuri mete'erietü. Tucariqü que memüyupaümecai metenimüiriyacaitüni.

Papuru heinüsita que mütxei Maseruniyatanaca

⁶ Mericüsü Pürüiqiyasie Carasiya cuieyarisie meniyuecüne. 'Yari Mütiyupata püvanenacai 'Asiyasie memücatecuxatanicü niuquü. ⁷ Misiya cuieyari tesita me'u'axüaca Vitiniyasie meneuyeyunequecaituñi. Quesusi 'Iyarieya yapücativarupitüa. ⁸ Misiya cuieyari tesita me'uyenexüaca mana meneucacüne Türuhasipai. ⁹ Yüvicüta heinüsita Papuru nix-eiya 'uqüi Maseruniyatanaca muva 'ütiveme yativavirietü müpaü 'utaitü, Quenanaye'a 'anataüye Maseruniyapai, qetaneparevieca. ¹⁰ Yuheinüsita 'ixeyiacu cüitü tepicuvau que temüte'anucüncü 'anataüye Maseruniyapai müpaü tete'umaica Cacaiyari müta'si'uta'inie temütavaretaxatüanicü niuquü 'aixüa manuyüne.

Que memüte'anutaxürüya Piripusie

¹¹ Mericüsü Türuhasi tehecüneca heiseriemecü tecaneta'axüani Samutürasiasie, 'uxa'arieca Quiecarü Mühecuasiepai teneta'axüani, ¹² 'arique Piripusiepai. Mücü quiecarü 'amüyeva nihücütücaituñi 'esimüyeyeu hesiena mütiyüya Maseruniya cuieyarisie. Xumatari canivacuruniyatücaituñi. Yapaümexa tucari teniyurieni 'iya quiecarisie. ¹³ Uxipiya tucarisie tepanuyenexüa quiecarü tesie. Mana hatüa tesita mürayutinenevitüre 'uveme teni'eriecaituñi. Mana tetiyaxeca tenivarutaxatüani 'ucari mana memüyuxeürie. ¹⁴ Xevitü 'uca Ririya mütitavacai purupura 'ixuriquiyari mutuacai Tiyatira quiecarisie mieme meyexeyacai Cacaüyari, mücü pütasi'u'enie. Ti'aitame nivatiyepieni 'iyarieya mi'enienicü Papuru que mainecai. ¹⁵ Mücü puca'üyarie, quiena quiecatarita. Hicü cataniuta'inieni müpaü 'utaitü, Xeme Ti'aitamesie yaneticamieme xüca xenesi'erieca, nequie xequeneu'axüaca, mana xequeneteni. Müpaü 'utaitü vaüriyarica cataniupitüani.

¹⁶ Mericüsü mürayutinenevitüre tehecüncu, 'üimari vaüriyarica müti'uximayacai catananu-cunaque. Xevitü cacäyari pinücai mütimaicai que mütiyüniqecai 'arique. Mücü tic-uxatatu que mütiyüniqecai vaüca püti'ivacai yucusiyarima vahesie mieme. ¹⁷ Mücü pütasi'uveiyacai Papuru tameta. Putahivacai müpaü 'utaitü, Cacäyari taheima macavesie mieme mepüte'uximaya 'icü 'uquisi. Mepütexatahecüasitüani huye xemütavicueisitüarienicü. ¹⁸ Müpaü tiniyuriencaitüni müxa tucari. Hicü puti'uxixü Papuru. Ta'aurie 'aveca müpaü tinitahüave 'iya cacäyari, Qesusi Cürisitusüa nemümiemecü nepümasita'aitüani, queueuxüna.

¹⁹ Cuitü nixüna. Cusiyarimama me'uneniereca que müretüa cümana memüte'ivaniquecai, mepüvarutivi Papuru Siraxi. Quiecaru hixüapa mepüvarehapa haque va'uiyiarima memacatei. ²⁰ Mevarevitüca püraheturisixi memü'isücatetücai vahesüa, müpaü meniutiuyani, 'icü teüteri mepüvaxamurietüve tahesüa quiecatari. Mecanihuriyusixitüni.

²¹ Mepihecüata tutuyari tame Xumitari temücatauniva temitanaqu'erieni yatemüeyurienicü. ²² Yunaitü meniycuxeuërieni vahapaüsita. 'Isücate va'ixuriqui menivaranutihüniëriexüani. Meteniuta'aita memütimeyianicü cüyecü. ²³ Mevarutivaca vaüca, menivaranutaxürieni casariyanata. Menihürütüani 'aixüa mütiva'üviyanicü tihüveme.

²⁴ Mücü 'aisica 'utanaqu'erieca nivaranutaxürieni mutapurupai. Niy'e'uitüani va'ücate tiyüxürüvamesie.

²⁵ Mericüsü tucari hixüapa yacütütü Papuru Siraximatü meyunenevietü meninüavacaitüni Cacäyari. Vahamatü memanutaxüriyacai meniva'eniecaitüni.

²⁶ Yapaucua cuie carima niutayüani, casariyanatüa mieme tiutayua. Naitü quiteniete püreutenirixüa. Yunaima vatepüate canacaxürieni vamamasie va'ücatesie.

²⁷ 'Anutaniererca tihüveme, 'ixeyaca casariyana quitenie hatetenime, yucusira nivatihana yumienique, memanutaxüriyacai meyuta'unaxüame 'erietü. ²⁸ Papuru carima nitahivieni, Penücahürixüa peti'acuinitüani rehüavetü, Tame tanaitü 'uva tecanayeteni haitü. ²⁹ 'Ita'aitüca tai, 'utayüüacatü, quita neutasuna. Pucave Papuru Siraxi vahetüa. ³⁰ Tacua varanuyevitüca müpaü niutayüni, Neuxei, tita reuyevese yanemütiyurienicü nemütavicueisitüarienicü. ³¹ Müme müpaü meniutiuyani, Yuri quetineuta'eri Ti'aitame Qesusisie, mücücu pecanitavicueisitüariemücü 'ecüri, 'aquie quiecatarita. ³² Metenivacuxaxatüvacaitüni Cacäyari niuqueiya 'iya, yunaima quitana memüye'uvacai hamatüana. ³³ Mücü nivarevitüni cuitü yüvicüta, nivarahauxixüani memaveiyatücateisie. Yareutevitü mepuca'üyarie 'iya, yunaitü hesüana miemete 'axeicüa. ³⁴ Yuquie varevitüca mexasie 'atinapini, yunaitü yuri mete'uta'erieca Cacäyarisie 'axeicüa meniutemamaviecaitüni.

³⁵ Hicü 'ucatarecu 'isücate yutupirisixi menivarenü'ani müpaü me'utiuyatü, Quenivarutixüna mücü teüteri. ³⁶ Tihüveme nitahecüatüani Papuru 'icü niuqui hepaüsita, müpaü 'utaitü, 'Isücate niuqui menyenü'ani xemütixünarienicü. Hicüsüari xe'ayecüneme xequenehu xeca'uximatüarietü. ³⁷ Papuru müpaü tinivarutahüave, Müme mepütasi'utiva yunaima vahüxie sepa 'isücame havai pücatatahüave, sepa temüxumanusixi. Mepütasi'anutaxüri. Caucasü hicü metafasi'anuyenü'ani 'avie. Tixaütütüri, 'uva meque'u'axüani, mümetütü mequetasi'anuyevitüni. ³⁸ Tupirisixi metenivarutahecüatüani 'isücate que mütiyü. Quepauca memü'enana quename Xumanusixi mehümetücai, mepümmamacai. ³⁹ Me'u'axüaca menivanütüacucaitüni, mevaranuyevitüca menivarutavavirieni memüyehucü 'iya quiecarisie. ⁴⁰ Hicü casariyanata me'ayenexüaca Ririyasüa meniu'axüani. Mevaruxeyyaca yu'ivamarixi menivatuicani menecüne.

17

Tesarunicatari que memüteyuxamuriecai

¹ Mericüsü 'Amipipurisie 'Apuruniyasie me'uyecüneca meneta'axüani Tesarunicasiepai. Huriyusixi vatuquü mana nüvecaitüni. ² Papuru que mütiyeyariyatücai, vahesüa neutahani, hairieca 'uxipiya tucarisie tinivacuxaxatüvacaitüni ³ 'utüaricasie mieme vahécüatüatü vatuicatu quename reuyevacai 'iya Cürisitu heiserie mupitüarie mütiücünecü müquite vasata manucüquenicü, müpaü 'utaitü, 'icü nemüxehécüatüa, 'icü que mü'ane heiserie mupitüarie Cürisitu canihücütüni Qesusitütü. ⁴ Hipatü müme yuri meteniuta'erieni, Papurusie Siraxisie meteniuyiya. Yümüretü Cüriyecusixi memeyexeyyacai Cacäyari, yumüretü 'ucari ve'emete mecanihümetücaitüni. ⁵ Huriyusixi yuri memücate'eriecai me'uxiva'atü menivaruta'inieni hipame 'axa memüteyuriecai quiecaru hixüapa memü'uvacai, mevaruxeuërieca yumüreme menivareutaxamuriexüani quiecatari. Casuni quie me'u'axüaca mepüvarutavaviri memüvaranuyevitünicü nü'arisixi quiecatari memüyuyexexeuërivacai vahürüpa. ⁶ Mecavataxeyyavavetü, Casuni hipame 'ivamamata mepüvarahapa 'isücate vahüxie müpaü mete'uhivatü, 'Ime naisarie cuiepa memütama menivaxamurietüveni, 'uvata meniu'axüani. ⁷ Casuni nivarutanaqu'erieni. 'Ime yunaitü

yamepūcatecahu Sesaxi que mütü'aita, meniutiyanu quename xevitü ti'aitametütü 'a'uyeica Qesusitütü. ⁸Müpaü me'utiyaütü meniuvamünacaitüni yunaime memü'uvacai, 'isücateta memi'enie 'icü. ⁹Casuni hipatüta meniucuetatüarieni 'uxa'atüni varie 'asimücatiyünicü, meniutixünarieni.

Papuru Siraximatü que memütecuxatacai Vereyasie

¹⁰ Mericüsü cuitü yüvicüta teyü'üquitüvamete mepüvarenü'a Papuru Siraxi memüyehucü Vereyasiepai. Mana me'u'axüaca Huriyusixi vatuquita meneutahaxüani. ¹¹ Mana memütamacai Huriyusixi yemecü 'aixüa mepüte'u'iyaricai, Tesarunicatari yamecate'u'iyaricacu. Menitanaqu'erieni niuqui vaüca meyuvaüriyatü. Tucaricü metenicuvautüvecaitüni 'utüarica xapayarisie siparasü xüca müpaü 'aneniqueyu 'icü. ¹² Yumüiretü müme yuri meteniuta'erieni. 'Ucari memücüriyecusixitücai memüseüyeca, 'uquisita yuvaücvatü yuri mepüte'uta'erie. ¹³ Mericüsü Huriyusixi Tesarunicatari metenetimani quename Papuru tihecüatacai Cacaüyari niuqueiya Vereyasietä. Manarita menü'axüani mevacyuitüvatü mevamuinatüvetü teüteri yumüireme. ¹⁴ Ivamarixi cuitü meneinü'ani Papuru haramara tesita müyemiecü. Siraxi Timuteu Vereyasie meniyuhayeva. ¹⁵ Müme memiteütacai Papuru meneivütüni 'Atenasiepai. Mana menitnuaxüani 'iya müpaü tivaruta'aitüacu, Siraxi Timuteu hesüana memü'axüanicü mexüima.

Papuru que mütiyueicacai 'Atenasie

¹⁶ Mericüsü Papuru vacuevietü 'Atenasie, yu'iyarisie niyühüavecatüni müvaxeiyacacü quiecatari tetexi me'ayexeyame yemecü. ¹⁷ Tuquita niuqui nixüatüacaitüni Huriyusixi vahamatü, hipameta Cacaüyari memayexeyacai vahamatü. Quiecarixi hixüapata tucaricü niuqui nixüatüacaitüni mana memü'uvacai vahamatü. ¹⁸ Hipatü 'Epicureyusixi 'Esitucisixi temaivavemete meniti'eyarümeacaitüni. Hipatü müpaü meniutiyanecaitüni, Titacuta raineniqueyu 'icü niuquivivame, hipatüta 'ipaü mete'utiyanecai, Süricüte cacäyarixi xaüsie miemete nivahecüatani. Müpaü meniutiyanecaitüni Papuru Qesusi müxatacacü, müquite que memüte'anucu'uni müticuxatacacüta. ¹⁹ Meneivütüni 'isücate 'Arexixi yemuriyarisie memüyuyexexeurivacai vahürüpa müpaü me'utiyaütü, Siparasü tame xüca teyüvaveni temeitimaniqueyu que mütitita 'icü 'uquisica mühecuca pemüxata. ²⁰ Xaüsie timieme pepütasi'atüiri tanacata. 'Ayumieme tecatenetimaniqueyu que maine 'icü. ²¹ 'Atenatari yunaitü, cu'uvamete mana memü'ivatatüveta 'asimepücateyuruva, tixaütü mütihecua mepütahüavicu mepüte'eniecu xEICÜA.

²² Hicü 'isücate vahixüata 'uvetü 'Arexixi yemuriyarisie müpaü niutayüni Papuru, Neuxei 'Atenatari, necanixexeyani xeme naimecü xevarayexeyame memanucuneniere. ²³ 'Uva necuyeicatü ne'ixüarietü tita xemüte'ayexeyia, neneitaxeyia mürayutimavatüre, hesiena mütiuti'utüari 'ipaü, CACAÜYARI TEMXUCAMATESIE PÜMIEME 'ICÜ. Mericüte, que mü'ane memayexeyia xeca'imaitü, mücü nemixetahecüatüamücü ne.

²⁴ Mücü Cacaüyari mitivevi cuie, nai cuiepa mütimieme, mücü tini'aitani muyuavisie cuiepata. Mücü mamacü müveviyata püca'ayeca tuquita, ²⁵ teüteri yumamacü mepüca'eyexeyia, tixaü mücareuyehüvacü. Mücütütü pütivamicua vatucari va'ia naime.

²⁶ Xeime tevi va'uquiyari 'ayeitüaca, püvarutivevi yunaime nuivarite naisarie cuie manuniere memütamacacü. Vatucarite meripai pucaye, vacuie 'inüariyari tiucaye ²⁷ memicuvauanicü Cacaüyari siparasü mecumetüvetü memitaxeyiacü. Xüari mücü teva püca'uyeica taxexuime tahesia. ²⁸ 'Iyasie teteviyatü tenayenenieri tenicuyuaneni tenü'uvani, müpaü que memutiyanepaü hipatü teyününüavamete xehesia miemete, Tame hesiena tepüyecü, me'utiyaütü. ²⁹ Mericüte, xücasü hesiena teyecüne, 'aixüa püca'ane para müpaü temüte'ixeyiani hurupaü püratapau tetepaü 'aneme, tevi veviyayapaü 'aneme, tita tevi mütiyüchühüavepaü 'aneme. ³⁰ Mericüsü Cacaüyari 'axa pücatixeyiacai tita memüteyuricai quepauca 'asimücatemacai, peru hicüri püvahecüasitüa yunaime teüteri naisarie memütama memütehayevanicü que memüteyurie. ³¹ Xeime tucari pütüucaye müva'inüatanicü cuiepa memütama heiseriemecü yüanetü, 'iya 'uqui manuyexei yatiyuriencacu. Cacaüyari yuricü nivarutahecüatüni yunaime, 'enucuquetüaca 'iya müquite vasata.

³² Hicü me'u'enanacü müquite que memüte'anucu'uni, hipatü meninanimacaitüni, hipatüta müpaü meniutiyanu, Hutarieca tepümasi'enieni 'icü hepaüsita. ³³ Hicü tiuhayevaca Papuru, vahixüata nayeneni. ³⁴ Hipatü hesiena meteviyatü yuri meteniuta'erieni. Riyunisiyü mü'isücametücai 'Arexixi yemuriyarisie miemetütüri, xevitü 'uca Ramarisi müteivacari, hipatüri vahamatü yuri mepüte'eriecai.

¹ 'Arique 'Atenasie heyeyaca Curinitusie neta'ani. ² Muva neitaxeiya xeime Huriyu 'Aqira müteveacai Punitusie metinüivaxü yü'ütacame Pürisiramame. Xique punua 'Itariya cuieyarisie heyeyaca, Cürauriyu mütararuta'aitüacü yunaima Huriyusixi memüyehucü Xumasie. Vahesie tinüviyu Papuru. ³ Vahepaü 'ivarica mexeiyacaicü, vahesüa niucateitüni, meteni'uximayacaitüni yuhamatü. Müme 'ixuriqui quiyari mecanivevivameteitücaitüni. ⁴ Xexuime 'uxixiya tucarisie tuquita tinicuxatacaitüni, Huriyusixi Cüriyecusixi yuri tiniva'eritüamücaitüni.

⁵ Hicü Siraxi Timuteu meheycünecu Maseruniasie, me'u'axüacu, Papuru niuquicü 'ayumiemetütü nayani, tivahecüatütü Huriyusixi quename Quesusi hücü que mü'ane heiserie mupitüarie Cürisitütü. ⁶ Me'i'uxive'eriecacu 'axa me'utiyanecacu müme, Papuru yu'ixuriqui 'utacaseca 'inüari 'ayeitüaca, müpaü tinivarutahüave, Xeme yuhesie xepütehahüpa xüca xe'ucuini. Ne püta nepü'itiya. Hicürixüa memücahuriyusixi vahesüa nepüyemie. ⁷ Muva 'ayeneca xeime que ninuani Cusitu müteveacai quiecame. Mücü neyexiyacaitüni Cacaüyari. Quiena pehuracai tuqui. ⁸ Cürisipü tuqui va'üyaritütü yuri tinita'eririeni Ti'aitame, yunaitü quiena quiecatari hamatüana yuri mete'uta'erita. Yümüretü Curinitutari me'u'enanaca yuri mepüte'uta'eri mepuca'üyarie. ⁹ Yüvicüta Ti'aitame müpaü tinitahüave Papuru heinüsita, Pepücamaca, masi quetinecuxatani, cayuvatü pepücatiani. ¹⁰ Ne 'ahamatü 'anepuyeica, xevitü tixäu pücamasiviya 'axa masiyurienique. 'Icü quiecarisie yuvaücavame teüteri necanivarexeiyani. ¹¹ Xei viyari heimana 'ataxeime meseri mana puyuricai tiva'üquitütü Cacaüyari niuquieya.

¹² Mericüsü, Careuni cani'isücametücaitüni, 'Acaiya cuieyarisie mühüritüariecai. Huriyusixi 'axeicüa mepuyuxeüri Papuru mehecatü. Meneivitüni 'isücame 'uvenieya hüxie haque müre'inüatacai ¹³ müpaü me'utiyaütü, 'Icü yuri tiniva'eritüaca teüteri Cacaüyari memayexeyanicü 'inüari niuquiyari que mücahaine. ¹⁴ Papuru 'esivatücacu pütaniximecai, masi Careuni müpaü tinivarutahüave Huriyusixi, Neuxei Huriyusixi, 'icü xüca caheiserietünieque xüca cuamanaricaitünieque 'icü, xasunimecü nepüxe'enieniqueyu Huriyusixi. ¹⁵ Mesü xüca xeniüquixieca niuquü hepaüsita terüvarica hepaüsita xe'inüari hepaüsita xeiçüa, 'aixüa xequeteneuyuri xemetütü. 'Isücame nepüca'ayeimücü 'icü hepaüsita. ¹⁶ Nivaranuyenü'ani yuhüxie. ¹⁷ Müme yunaitü me'iviyaca Susitenexi tuqui va'üyari mühücütücai, meieucuvaxüani 'isücame 'uvenieya hüxie. Careuni 'asipücahainecai 'icü hepaüsita.

Papuru que müreta'a 'Anutiyuquiyasie, hairieca que müreyetüa ticuxatanique

¹⁸ Mericüsü Papuru müixa tucari mana puyuhayevaxü. Varutateütüaca yu'ivama Siriyasie nanuyani naviyasie. Pürisira 'Aqira hamatüana menecüne. Meripai müyühüritüacaicü, 'ayumieme Senicüreyasie yumu'usie pucaxiri. ¹⁹ Hicü 'Epesusie meneta'axüani. Mana nivarecu'eirieni Papuru. 'Iya tuquita heutahaca niuquü nixüatücaitüni Huriyusixi vahamatü. ²⁰ Müme menitavavirieni yapaümexa tucari müyurienicü vahesüa, perusü mücü pücayuvaüriyacai. ²¹ Nivaratateütüani masi müpaü 'utaitü, Yemecü neuyevaca Querusareme nemü'ixüaramieni 'umamiesie. Hutarieca neninuamücü xehesüa xüca müpaü tinaqueni Cacaüyari. Hicü 'Epesusie neyani. ²² Hicü Sesareyapai nuaca, heutiyneca, nivavaürütüani memüyutixexeürivacai, 'arique 'Anutiyuquiyasie petüa. ²³ Yapaümexa mana 'uyurieca caneyani 'uyemietü Carasiya cuieyarisie Püriquiyasie yunaima teyü'üquitüvamete vatuicatü.

'Apuruxi que müticuxatacai 'Epesusie

²⁴ Mericüsü Huriyu teviyari 'aniyueicacaitüni 'Apuruxi müteveacai Herecanitüreyasie metinüivaxü. 'Epesusie caninuani. 'Aixüa pü'anecai niucamecü. 'Utüarica xapayaricü pütürücaüyecai. ²⁵ Mücü Ti'aitame huyeya hepaüsita tiniuta'üquitüarieni. 'Aixüa 'iyaricü niyuvaüriyacaitüni. Tinicuxatacaitüni ti'üquitatü heiseriemecü Quesusi hepaüsita, sepa mütimaicai Vani que mütiü'üyacai xeiçüa. ²⁶ Tuquita nisütüani ticuxatatü yutuatü. Me'i'enieca Pürisira 'Aqira menita'inieni, heiseriemecü masi meteni'üquitücaitüni Cacaüyari huyeya hepaüsita. ²⁷ Mücü niyeimücücaitüni 'Acaiya cuieyarisie. 'Ivamarixi me'itücatü metenivaruta'ütüirieni teyü'üquitüvamete memitanaqu'erienicü. Henuaca vaüca nivapareviecaitüni müme yuri memüte'uta'eri Cacaüyari 'aixüa tuca'iyaricacu. ²⁸ Yunaima vahüxie cuini mieme nivara'ivaxüani Huriyusixi yuniuquicü, 'utüarica xapayarisie tivaxeisitütü quename que mü'ane heiserie mupitüarie Cürisitütü, Quesusi hüçütücai.

19

Papuru que mütiyueicacai 'Epesusie

¹ Mericüsü 'Apuruxi Curinitusie 'uyeicacacu cuxi, Papuru hürü 'utüa 'uyeyaca 'Epesusie neta'ani. Hipame nivaretaxeiya muva teyü'üquitüvamete. ² Müpaü tinivarutahüave, 'Iyari

Mütiyupata xete'utanaqui'eri yuri xete'uta'erieca. Mümesü müpaü metenitahüave, Masi tepüca'enanavave quename 'Iyari Mütiyupata xuave. ³ Mücü müpaü niutayüni, Mericüte, títasie xeteviyatü xete'uca'üyarie. Müme müpaü meniutiyuani, Vani que mütiu'üyacai teni-uca'üyarieni tame. ⁴ Papuru müpaü niutayüni, Vani nivaruca'üyacaitüni metehayevacacu que memüteyuriecái, müpaü tivacuxaxatüvatü teüteri yuri memüta'erienicü que mü'ane 'ütümana 'umamicaisie. Mücü Quesusi canihücütücaitüni Cürisitütü. ⁵ Me'u'enanaca meniuc'a'üyarieni Ti'aitame Quesusisüa memiemetetütü. ⁶ Vaheima 'utimecu Papuru, 'Iyari Mütiyupata mehexeiyatü mepacü. Niuquitecü meniutiniütücüne, Cacaüyarisie mieme metenicuxatacaitüni. ⁷ Yunaitü tamamata heimana yuhutatü yacütütü mepüyupaümecai 'uquisi.

⁸ Mericüsü haica meseri puyuriecái Huriyusixi teüteriyari vatuquita 'axetü, ticuxatatu camatü. Niuqui nixüatücaitüni, yuri tiniva'eritüamücücaitüni, que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu ticuxatatu. ⁹ Hipatü menisese'icaitüni. Yuri mecacateniuta'erieni, 'axa me'utiyaütü 'iya huye hepaüsita yumüreme vahüxie. Papuru varucu'erieca nivarananuyevitüni teyü'üquitüvamete. Tucariçü Tiranu müti'üquitacaisie niuqui nixüatücaitüni. ¹⁰ Müpaü tiniyurieneacaitüni huta viyari. Yunaitü 'Asiyasie memütamacaí Huriyusixi Cüriyecusixi meni'enieni Ti'aitame Qesusi niuquieya. ¹¹ Mericüsü 'inüari türücvime tiniyurieneacaitüni Cacaüyari Papuru yatiyurieneacu, xaüsie müpaü mücatiurieneacipäü. ¹² Tecuicuate mepüvarahuririvacái tuvaxate peserate manacatütücatei Papuru. Mücücu yucuiniaçü mepanayexürüvecai, cacaüyarixi 'axa memü'anene mepüvarutixünaxü.

¹³ Hipatü cu'uvamete Huriyusixi cacaüyarixi memüvaranuyenü'avacai, müme menixatatuçüne Ti'aitame Qesusi, cacaüyarixi 'axa memü'anene memüvanücai teüteri vahepaüsita, müpaü me'utiyaütü, Ne nepüxe'aitüa Qesusisüa Papuru mitahecüatasüa nemümiemecü, me'utiyaütü. ¹⁴ Hicü Huriyu 'Isiqueva mütittevacaí mara'acate memühürütüariecai vahesüa mümiemetücaí, mücü 'atahutame nivarexeiyacaitüni yunivema müpaü memüteyuriecái. ¹⁵ Hicü cacaüyari 'axa mü'ane müpaü tinivaruta'eiya, Qesusi nepümate, Papuruta nepetima. Xemesü que xepühatetütü. ¹⁶ Mücü tevi cacaüyari 'axa mü'ane miviyacai vaheima niutiveni, nivarava'iva yunaime türücaüyetü. Mümesü memamavetü mehexitequietücaitü meni yuta'una 'iya quita. ¹⁷ Yametenetimani que mütiyuü yunaitü Huriyusixi Cüriyecusixi 'Epesusie memütamacaí. Cui menimamacaitüni yunaitü. Que mü'ane Ti'aitame Qesusi mühücü 'aixüa cuxasivatü nayani.

¹⁸ Yümüiretü yuri memüte'uta'eri meni'axüani meyumurucuitütü me'ihécüatatu yu'iquevari. ¹⁹ Yümüiretü müme memüteyuquevayametetücaí, xapayari me'ucuxeüriea menititaiya yunaime vahüxie. Meniti'inüata 'axeicüa que müraye'arücai xapayari. Huta teviyari heimana tamamata miriyari pürata tumüniyari 'inüariyari naye'arücaitüni. ²⁰ Müpaü tiyuücu, Ti'aitame niuquieya türücaüyemecü niutumüire, caniütürücare.

²¹ Mericüsü müya tiyuücu, Papuru yu'iyarisie niyuvaüriya Maseruniyasie 'Acaiyasie 'uyeyame meta'anicü Querusaremesie, müpaü 'utaitü, Mana neheta'ayu, 'arique peuyevese nemixeiya Xumata. ²² Yuhutame 'ipareviamete Tímuteu 'Erasitu varenü'aca Maseruniyasie, mücütütü 'acuxi 'apüreutevicaí 'Asiyasie.

Que memüteyuxamurie 'Epesutari

²³ Mericüsü 'ana vaücvamecü mepüyumuinaçai teüteri 'iya huye hepaüsita. ²⁴ Xevitü Remetüriyu mütittevacaí püratavevivame mühücütücaí, pürata cacaüyarixiyari püvavevicaí Riyanaçü tiyuxexeiya. 'Iya müpaü tiyurienetü vaüca 'ivarica nivapitücaitüni tevivamete. ²⁵ Hicü varucuxeüriea müme, vahepaü te'uximayatamete vahamame, müpaü niutayüni, Neuxeí, xeme xecatenimaica tame temüte'iva 'icü ta'uximayasicacü. ²⁶ Müpaü xepütexeiya, müpaü xepüte'enana, Papuru yuri que mütiva'eritüa que müti varucunüitüa yumüreme teüteri, 'ena 'Epesusie xeicüa pücatixaü, masi naisarie 'Asiyasie 'esivatüca. Müpaü tinicuxatani 'iya, müme mamacü memüveviya cacaüyarixi memücahüme haitü. ²⁷ Mücü meta, tita temütehexeiya tame pücuerviva'ane capa xüanacüa 'ayanicü. Masita, 'icü cacaüyari mütiürücaüye Riyana tuquieya, tixaü catihücütüme cauca me'erieca teüteri. Yunaitü 'Asiyatari, naisarie cuiepa memütamata, que mü'ane memayexeiya, 'icü türücariyaya püca'unariximieni.

²⁸ Hicü me'u'enanaca mepuyeha'a. Meniutihivacaitüni müpaü me'utiyaütü, Canitürücaüyeni 'Epesutari tacacaüyari Riyana. ²⁹ Quiecarisie pühüncái yuariyaçü. 'Axeicüa mepecü me'unausaxüaximetü xeürüpa, mevarutiviyaca Cayu 'Arisaricü Maseruniyatari, Papuru teütameteya memühümetücaí. ³⁰ Papuru nihamücücaitüni haque quiecatari memeyuxeürie, peru teyü'üquitüvamete mepüca'ipitüa. ³¹ Hipatü 'Asiya cuieyarisie quiecatari va'uquiyarima, hamicumama mehümetütü, metenetanü'ani hesüana me'itavavirietü xeürüpa mücamiecü. ³² Mericüsü hipatü yücü mete'uhivatü hipatüa yücü mete'uhivatü meniutihivacaitüni. Mana xeicüa meniucuxeürie yunaitü,

yumüiretù 'asimepücatemaicai titayari muva memüte'u'axüa. ³³ 'Amemu'uvacai vasata menenyexeyia Herecanituru, Huriyusixi me'itaquecu vahüxie. Herecanituru yumamacü varu'inüarütüaca nitaniumüücäitüni yuhesie mieme memüyucuxeüri vahüxie. ³⁴ Meheitimaica Huriyu mühücütücaicü, carima meniutihivacaitüni 'axeicüa yunaitü huta hurayari meyurietü müpaü mete'uhivatü, Canitürücaüeni 'Epesutari tacacaüyari Riyana. ³⁵ Mericüsü queicarisie mieme sicüriivanu vanütüatü müpaü tinivarutahüave 'amemu'uvacai, Neuxei 'Epesutari, haquevasü tevi 'asimücatimate quename 'Epesu quiecatari Riyana mütürücaüye vava'ütemama tehüme, Cupiterisüa macane tete cacäüyariyari vava'ütemama quename tehüme. ³⁶ Mericüte, xüca müpaü 'aneni, xüca cayuxamurieca 'icü niuqui, neuyeveca cayuvatü xemütamarecü xemücarucusixitünicü. ³⁷ Xeniva'atüani 'icü 'uquisi, sepa 'axa memücate'uyuri tuqui hepaüsita, sepa 'axa memücatecuxata xecacaüyari hepaüsita. ³⁸ 'Ayumieme Remetüriyu, tevevivamete hamatüana memü'uva xüca tixaü metehexeyia xeime hepaüsita, tucari puxuave quepaucua 'isücate 'amemütiteni, müme cuiepa memühüritarie 'ameniu'uvani. Mana mequehei'atüani yuxanesica. ³⁹ Xücasü masi cuxi xetecuvauni, 'aixüa püyüni quepaucua quiecatari memüyuxeürie, 'inüari niuquiyari que maine. ⁴⁰ Hicümüsüari tepücuerva'aca capa tahesie rahüyanicü cuya temüvevecü hicü, sepa mücareuyevecai. Tame tepücaüyave 'asitemütüyuani tahesie mieme 'icü xamuriyacü. ⁴¹ Müpaü 'utayüca nivarunuyenü'ani memayuxeürie.

20

Papuru que müretüa Maseruniyasie Cüresiyasie

¹ Mericüsü yuariya heunuacu, Papuru yu'aurie nivarutahüave teyü'üquitüvamete. Vatuicaca varutateütüaca Maseruniyapai neyani. ² Muva 'uyemietü, nivatuicacaitüni vaücavame niuquicü. 'Arique Cüresiya cuieyarisie neta'ani. ³ Haica meseri yuriecacu, Huriyusixi meniynu'eni me'imienique quepaucua Siriyapai müyemecai. 'Ayumieme müpaü tiniyumaicaitüni Maseruniya püta muyeyunecü. ⁴ 'Asiyapai hamatüana meniu'uvacaitüni Supateri Vereyatanaca 'Arisitaricu Secunitu memütesarunicataritücai, Cayu Rerüvetanaca, Timuteu, Tiquicu Türupimumatü memü'asiyataritücai. ⁵ Müme mehaitütüaca metanecuevicaicaitüni Türuhasisiepai. ⁶ Tamesü Piripusie tecaneyecüne naviyasie, pa cacuxanariyame 'ixüarariyari 'anutiyacu. Vahesüa teneta'axüani Türuhasisie 'auxüme tucari 'anucayacu. Mana 'atahuta tucari tepuyuri.

Papuru que müivaruteütüa Türuhasitari varecu'ivataca

⁷ Mericüsü mexüacame tucari semanasie tenitacuxeürieni pa temütitaracü. Papuru tinivacuxaxatüvacaitüni. 'Uxa'arieca müyemecaicü, 'ayumieme 'apüreuterixü ticuxatatü tucari hixüapaque. ⁸ Vaücava puti'ucai cüxemete qui taüta haicacüa heutitevacacu temütayexëriesie. ⁹ Xevitü temaicü 'Euticu müritevacai mana naicaitüni quitenie. Mücü neucuni yemecü. Papuru vaüca ticuxatacacu, nayexüne cusutü, neucaveni haicame quiyarisie, müquitü niuticueiyani. ¹⁰ 'Anacayaca Papuru, heimana niuveni, niviyä, müpaü niutayüni, Cayuvatü xepücayumuinani. 'Iyarieya 'upüyeca. ¹¹ Hicü neutiyanü Papuru. Pa 'utitaraca, he'inüataca 'icuai, mana tinicuxatacaitüni vaücava. 'Atinecu tau caneyani. ¹² Meni'atüani temaicü 'ayeniereme, mepütücariecai vaücava.

Que memüteheta'axüa Miretusie, Türuhasisie meheycüneca

¹³ Hicü tame naviyasie tepecü te'uhaitütüatü. 'Asunisie teneta'axüani. Mana tepencunaquequecai. Papurumatü müpaü tetenipini. 'Iya yü'ücamä neta'aniqueacaitüni. ¹⁴ 'Asunisie tasi'anucunaquecu, te'itanaqui'erieca naviyasie, Mitirenepai teneüne. ¹⁵ Manata 'uxa'arieca teneüne naviyasie teheta'axüanique Quiuxi hüxie, 'uxa'arieca Samusie tepeta'axüa, 'arique Turuquiriyu teheta'axüaca 'uxa'arieca Miretupai teneta'axüani. ¹⁶ Müpaü pütüyumaicai Papuru, temuyecünequecai 'Epesu 'aurie, tucari mücayurienicü 'Asiya cuieyarisie. Niyumexütüacaitüni xüca yüvenique Querusareme meyeicanicü 'ixüarari 'atahutarieca semanasie mieme 'aye'ayu.

Miretusie que müticuxatacäi Papuru vateütüatü

¹⁷ Hicü Miretusie 'ucaitü, retanü'aca 'Epesusie, nivarecu'inieni memüyutixexeürivacai va'uquiyarima. ¹⁸ Hesüana me'u'axüacu müpaü tinivarutahüave, Xeme xecatenimaica matüaripai nemunua 'Asiyasie, tucariqü que nemütüyiecaicai xehesüa. ¹⁹ Ti'aitamesie mieme netini'uximayacaitüni tixaü netihücütüme necane'erietü, ne'utasuatü, ne'inüasienetü, Huriyusixi que memütëyu'eniecai nehepaüsita. ²⁰ Nepücanecu'imavacai, nepünevaüriyacai nemütixetahecütüanicü tita müreuyevecai, teüteri vahüxie xequitata netinixe'üquitüacaitüni püta. ²¹ Huriyusixi Cüriyecusixi müpaü nepütixetahecütüacai xetehayevame que xemütëyurie Cacaüyarisie xemütëviyanicü, yuri xemütëta'erienicü

Tati'aitūvame Quesusisie. ²² Hicūsūari ne Querusaresie nepūyemie ne'iyarisie vaūriyaria nepitūrietū. 'Asinecacinimaica que neme'itūarieni mana. ²³ 'Ipaū xeicūa nepūtimate, 'Iyari Mūtiyupata pūnetitahecūatūa xexuime quiecarisie, mūpaū 'utaitū quename caunaritecū 'uximatūaricacū necueviya mana. ²⁴ Sepanetū, netucari raye'arūcame nepūca'eri nehesisie mieme. Nepinūniqueyu xeicūa neyeiya nenetemavietū, nepinūniqueyu nehūritūaricacū Tī'aitame Qesusi que mūnetihūritūa, nemūtihecūatanicū niuqui 'aixūa manuyūne hepaūsita, Cacaūyari 'aixūa que mūtiuca'yari manuyūne hepaūsita.

²⁵ Hicūmūsūari ne nepūtimate hasuacuari nenierica xepūcaxeiya yunaitū xeme xehesūa nemuyeicacai netihecūatatū que mūti'ane Cacaūyari ti'aitametūcacu. ²⁶ 'Ayumieme 'icū tucarisie necatinixe'utahecūatūani quename ne'itiya, quename ni xeime xuriyayacū necarahūviyarūva. ²⁷ Tixaū nepūcanecu'imavacai, nepūnevāūriyacai nemūtixetaxatūanicū naime Cacaūyari mūtisutūa. ²⁸ Xequeneyucuerivayurieca xeme, xequenivacuerivayurieca mūmeta muxasi vacūmana 'Iyari Mūtiyupata xehūritūariecame mūxe'ayeitūa, xemūva'ūviyanicū mūme yunaime Tī'aitamesūa miemete memūyutixexēūriya, 'iya mūvarunanai yuxuriyacū. ²⁹ Nesū necatinimaica neyemiyu 'arique 'ūravesixi xesata meneutahaxūacuni teyu'uximatūvamete. Mepūcavahayeva muxasi. ³⁰ 'Uquisi xesata menanucu'uicuni tutunimecū me'utiniutū, yu'utūma memūvarahapanacū teyū'ūquitūvamete. ³¹ 'Ayumieme xequenayeneniereni, xequena'erivani haica viyari tucarićū tūcarićū que nemūcatinehayevacai nexecu'imaīyatū yuxexuime, ne'utasatū.

³² Hicūrixūa xehēpaūsita nenihūritūani Cacaūyariri, niuquiyarita. Mūcū niuqui quename 'aixūa tuca'yari manuyūne, mūcū caniyūveni mūxeseiriyani, mūxepitūani xehesie mūtinaquenicū yunaime Cacaūyari mūvarupataxū yuhesie mieme, mūme vahesie que mūtinaqueni. ³³ Ne xeime tuminieya pūratu huru 'ixuriqeyata nepūca'ihive'eriericai. ³⁴ Masi xeme xecatenimaica 'icū nemamacū nepūtinepitūacai tita nemūreyehūacai ne, nehamatū memū'uvacai tita memūteheuyehūacai nepūtivapitūacaita. ³⁵ Neheyemecū netinixehēcūatūacaitūni mūpaū xete'uximayatātū xemūvāparevienicū mūme memūcatūrūcavi, xeme xema'erivanicū Tī'aitame Qesusi niuquieya que mutayū. Que mū'ane mūtiyūmicua yemecū caniyutemavieca, que mū'ane mūtimique 'esiva xeicūa caniyutemavieca.

³⁶ Hicū mūpaū 'utayūca, 'utitunumaqueca, yunaime vahamatū niyutanenevienī. ³⁷ Yunaitū vaūca meniutisuanacaitūni. Cūipteyasie me'acavūtū meni'iseni ³⁸ meyhiverietūcaitū yeme niuquieyacū que mainecaićū, quename niericaya mecaxeyaniquēcāi tavari. Meneitūta naviyasiepai.

21

Papuru que mūreta'a Querusaresie

¹ Hicū tevarutateutūaca tenecūne. Heiseriemecū te'u'uvatū naviyasie Cuhusipai teneta'axūani, 'uxa'arieca Ruraxisiepai, 'arique Patarasiepai teneta'axūani. ² Mana tepetaxeyia naviya Penisiasie muyeyunequeca. Te'acayaxeca tenecūne. ³ Te'ixeyiaca Sipūre, ta'utata teheicu'erierica, Siriyasie teneta'axūani. Mana Tirusie teniuyeyunixūani naviya mana mūti'icapiyaniquecaicū. ⁴ Tevaretaxeyiaca teyū'ūquitūvamete, 'atahūa tucari teniuyurieni mana. 'Iyari mūpaū tiva'ūquitūcacu mūpaū metenitahūave Papuru mūca'uyeyanicū Querusaremepaitū. ⁵ Yapaūmexa tucari 'anucayacu, te'ayenexūaca tenecūne. Yunaitū 'ucarita tūrita nepūtasi'uvitūximēca quiecarī tesiepai. Mana ha tesita te'utitunuma'uca, tetatatanenevieca, ⁶ tenitatateutūaxūani. Tame mūcū naviyasie tepacayaxixū, mūmesū yuquiecarisie meniucunuaxūani.

⁷ Tirusie teheyecūneca mūcū naviyasie, tavari tenecūne. Turemaira tecaneta'axūani. Mana tevarutavāritūaca 'ivamarixi, xei tucari tepuyuri vahesūa. ⁸ Teheyecūneca Papurumatū temu'uvacai, 'uxa'arieca Sesareya teneta'axūani. Piripe niuqui 'aixūa manuyūnecū mūtixaxatametūcai, mūcū quita teheutahaxūaca hesūana tenitahayeva. 'Iya xevitū canihūcūtūcāitūni 'atahutame vasata. ⁹ Yunaucame yunivema pūvarexeyiacai 'ūimarixi texaxatamete. ¹⁰ Hicū yapaūmexa tucari te'uyuriecū, xevitū muva nacaneni Cureyasie heyeyaca, tixaxatametūtū Hacapu mūtitevacai. ¹¹ Tahesūa nuaca, Papuru hūyameya 'uviyaca, yū'ūcate yumamate niutihūani mūpaū 'utaitū, 'Iyari Mūtiyupata mūpaū paine, 'icū hūyame cusiyarieya, 'ipaū meteneihūacuni Huriyusixi Querusaresie. Menivayetuiriecuni mūme memūcāhuriyusixi. ¹² Te'i'enieca 'icū, tame quiecatari vahamatū tenitavavirieni Querusaremepai mūca'uyeyanicū. ¹³ Papuru mūpaū tatiniuta'eiya, Titari xeteyurie xē'utisuatū ne'iyari xeveranariyatū. Ne nepūha'arisi Querusaresie nemūhūiyanicū, masi nemūmūnicū Tī'aitame Qesusisūa nemūmiemecū. ¹⁴ Ca'ucunuitūariecū cayuvatū tepumacai, mūpaū te'utiyaatū, Mericūte, yaquetiuyūni que mūtinaque Tī'aitame.

¹⁵ Mericüsü yapäumexa tucari 'utixücu tetacuha'aritäca Querusaresmie teneutiyyune. ¹⁶ Teyü'üquitüvame te Sesareyasie miemete hipatü tahamatü mepu'uvacai xeime mehavitütü Münasunitüme. Mücü Sipüretanaca tiyü'üquitüvame canihücütücaitüni matüaripai mieme. Mana hesüana tepütahayevequecai.

Papuru Cacuvu que mütiutavaüritüa

¹⁷ Mericüsü Querusaresmie teheta'axüacu, 'ivamarixi metaniutanaqui'erieni meymetamavietü. ¹⁸ Uxa'arieca Papuru Cacuvusüa neutahani tahamatü. Hesüana meniu'uvacaitüni va'uquiyarima yunaitü. ¹⁹ Varutavaüritüaca tinivahecüatüacaitüni naima que mütiühürütüariecai hepaüsita xexuime que mütiuyuri Cacaüyari nuivarite vasata. ²⁰ Müme me'u'enanaca 'aixüa meniutiuyanecaitüni Cacaüyari hepaüsita. Müpaü metenitahüave, Neuxei ta'iva, pecanivaxeiyaveni qeapaümeme miriyari Huriyusixi yuri memüte'erie. Yunaitü yemecü mepüteviya yu'inüari niuquiyarisie. ²¹ Müpaü mepütecühüavarüva 'ahepaüsita, quename yapeti'üquitane yunaitü Huriyusixi nuivarite vasata memütama yamemücatecahunicü Muisexi niuquieyasie pe'utaitü vaniu, yape'utaitüta vaniu memücava'inüaritüanicü yütüriyama xitequiyacü, yututuyarisie yamemücatecahunicü vaniu. ²² Queteri 'aneni. Yümüretü xüari mepüyuxeürieni. Mepü'enanani pemunua. ²³ Mericüte, 'ipaü quetineuyuri que temümatecühüave. 'Uva tasata mepu'uva 'uquisi yunaucatü, paye'axime memüyuxünacü que memüteyühürütüacai. ²⁴ Quenivaranuvitüqui, queneu'a'itica vahamatü, quetineu'atua vacüpa mücaxirienicü 'inüari mayanicü vatucari maye'acü. Müpaü petiyurieyu yunaitü mecatenimaica tixaü mücatihücü que memütecühüavarüva 'ahepaüsita, masi 'inüari niuquiyarisie yapeticamietü 'apemuyeica. ²⁵ Mümesü memücahuriyusixi yuri memüte'uta'erie, niuqui tepüvarenü'airi teva'aitüatü müpaü 'anenemiesie yamemücatecahunicü, masi memüca'icucacacü tita tetexi memütexatüarie, xuriya, caviyacame, que mü'ane mücayü'üya mücayücüna memücavacumaüvanicü.

Papuru que mütiuyiarie tuqita

²⁶ Hicü 'uxa'arieca Papuru nivarevitüni müme 'uquisi. Vahamatü neutahani tuqita yu'itica, müpaü tihecüatü quename tucari 'aye'a memuyü'iti, yuxexuime vamavari mexi ca'atüarievecai.

²⁷ Mericüsü 'atahuta tucari 'aye'aximecacu, Huriyusixi 'Asiyasie miemete me'ixeiyaaca Papuru tuqita, menivarutamüna yunaime muva memü'uvacai. Meniviya ²⁸ müpaü me'utihivatü, Xequetaneuparevi 'Ixaherisixi. 'Icü tevi canihücütüni que mü'ane tateüterima vahepaüsita 'inüari niuquiyari hepaüsitata 'icü 'ena hepaüsitata 'axa mütiva'üquitüa yunaime naisarie. Hicüri Cürিয়েসixi 'uva nivaratavitüni tuqita, 'icü 'ena Cacaüyarisie mieme mürecupasie canieyeviximani. ²⁹ Meripai mepixeyacai Türipimu 'Epesutanaca hamatüana 'uycame quiecarisie. Papuru tuqita hetavitüme mepü'eriecai.

³⁰ Yunaitü quiecatari meputayua. Teüteri me'unasaxüaximetü meniu'axüani. Me'iviyaaca Papuru, menenueyhana tuqui tacua. Yapaucua 'itupariyari neunarixüani. ³¹ Hicü me'imieucacua, niuqui nenuani xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvamesüa quename yunaitü Querusareme quiecatari metemuinatüvecai. ³² Cuitü cuyaxi varevitüca, xei sienituyari cuyaxi teva'aitüvame te varevitücata, mücü mana niutanausa vahesüa. Teüteri mevaruxeiyaca cuyaxi tiva'aitüvame, cuyaxirita, meteniuhayeve me'icuvayatü Papuru. ³³ Aura 'ayaca cuyaxi va'uquiyari, niiviya. Tiniuta'aita memihüanicü huta tepüayaricü. Nivaruta'ivaviya que müpaicütücai que mütiuyuri. ³⁴ Hipatü yücü meteniuhivacaitüni, hipatüta yücü mete'uhivacai. 'Asimücaretimaivecaicü heiseriemecü müme memutihivacacü, 'ayumieme nivaruta'aitüani memenuvitünicü cuyaxi vaqui. ³⁵ Imumuitü me'u'axüaca, püreuyevecai cuyaxi me'enuevietü memenuhanacü vaüriyara, teüteri memüsaipünecaicü. ³⁶ Yümüretü meniveiyacaitüni, Queneumi'a mete'uhivatü.

Papuru yuhesie mieme que mütiutani teüteri vahüxie

³⁷ Hicü meheutahaxüaximecacu cuyaxi vaquita, Papuru müpaü tinitahüave cuyaxi tiva'aitüvame, Catiyüve nemasitahüave. 'Iya müpaü niutayüni, Que petiniuve 'ecü Cürিয়েসixi vaniüquicü 'acu. ³⁸ 'Iya 'Equipitutanaca pecatihücü meripai cuya matüa, 'uma macumavesiepaütü müvarevitü navaxa'üvemete nauca miriyari meypaümeme. ³⁹ Papuru müpaü tinitahüave, Nesü necanihuriyütüni, necanitarusutanacatüni Sirisiya cuieyarisie nemiemetütü, quiecarü 'amüyevasio necaniquiecametüni. Hicü nepümasivaviri, queneneupitüa nemütivatataüanicü teüteri. ⁴⁰ 'Ipitüacu, Papuru 'imumuisie 'utivetü yumamacü nivaru'inüaritüani teüteri. Cayuvatü me'utamarecu yeme, Hepürayusixi vaniüquicü niutaniuni, müpaü 'utaitü,

22

¹ Neuxei 'ivamarixi 'uquiyarimata. Xequenene'enieca nehesisie mieme que nemütitaniani hicü xehüxie. ² Hicü me'lenieca Hepürayusixi vaniüquicü ticuxatame, masi cayuvatü mepumacai. Müpaü niutayüni,

³ Ne necanihuriyutüni. Tarusisie Sirisiya cuieyarisie nenetinuiva. Neniutavere 'icü quiecarisie Camarierisüa netine'üquitütü heiseriemecü tatevarima va'inüari niuquiyari hepaüsita. Ne neheyemecü nepü'ayumiemetücai Cacaüyari hepaüsita, xehepaü 'icü tucarisie xemü'ayumiemetepaü. ⁴ 'Icü huyeta miemete nepü'veautaveiyaxüa nevacuinique. Nepüvarutihüa, netivaranutaxüri 'uquisi 'ucari. ⁵ Mara'acame mühürütüarie, ta'uquiyarimata yapepünetehecüata. Mümeri menesi'uhuritüacu xapa ta'ivama vahesisie mieme, neneyani Ramasicusie nevaravitüinique Querusaremesie mehüatücaime müme mana memecü, memanutaxüriyanicü.

Papuru ta'aurie que mürave, que müticuxatacai
(Nü'arisixi 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Mericüsü ne'uyemiecacu, Ramasicu 'aurie ne'aye'aximecacu, yapaucua tuca taheima mieme hecüariya niucumerüca ne'aurie. ⁷ Cuiepa nenativeni. Xeime nepu'eni müpaü müneretahüavixü, Sauru 'acu, Sauru, titayari penetiüveiya. ⁸ Nesü müpaü netinita'eiya, 'Uqui que pepüpaicü 'ecü. 'Iya müpaü netiniutahüave, Ne necaniquesusitüni Nasaretitanaca pemünesi'uveiya. ⁹ Nehamatü memü'uvacai hecüariya menixeyacaitüni meniutimama. Mepüca'i'eniecai que mü'ane müneticühüavecai. ¹⁰ Ne müpaü neniutayüni, Que netiyurieni ne Ti'aitame. Ti'aitame müpaü pünetiutahüavixü, Quenanucuquexi, Ramasicusie quenemie. Manari yapepütahüavarieni naime que müti'aisie yapemütiyurienenicü. ¹¹ Nepütaurüxiecäi xavatüricü. Müme nehamatü memü'uvacai menesi'ahanacacu, neninuani Ramasicusie.

¹² Mericüsü xevitü Hananiya mütevacai mana peyecacai 'uquitütü 'aixüa yamüticameicai 'inüari niuquiyarisie. Yunaitü Huriyusixi muva memütamacai menihecüatacaitüni. ¹³ Hicü nehesisü nuaca, mana 'utivetü, müpaü pünetiutahüavixü, Ne'iva Sauru, quenanutanieri. 'Anatütü ne'anutaniererca nenixeiya. ¹⁴ Mücü müpaü niutayüni, Tatevarima vacacaüyari matüaripai camananuyexeiya yapemütimanicü tita mütinaque, 'iya Heiserie Mexeiya pemüxeiyanicü, niuquieya pemü'enenicü 'utaniucame. ¹⁵ Que pemütünierixü que pemütü'enanü yapecatinivahecüatüamücü yunaime teüteri. ¹⁶ Hicümüsüari, titayari petita'icuevani. Quenanucuquexi, queneuca'üyari, tita 'axa pemütüiyuri quene'ahauxina pehehüavetü que mü'ane mühücü.

Papuru que mürenü'arie memücahuriyusixi vahesüa

¹⁷ Mericüsü Querusareme nenueca, tuqui curaruyarita nenenenevietü, heinüsüpaü 'aneme niuxeiya. ¹⁸ Nenixeiya Ti'aitame müpaü neticühüaveme, Quene'amexüitüaca, Querusareme quenayeye'a, memüca'itanaqui'ericü 'aniuqui que pemütihécüata nehapaüsita. ¹⁹ Nesü müpaü necaniutayüni, Ti'aitame, müme mecatenimaica ne que nemüticuyeicacai tuqiteta nevaranutaxürüvatü nevahütü müme yuri memüte'eriecai 'ahesie. ²⁰ Mücü meta, quepaucua 'Esitevani xuriyaya mutaxüri 'ahepaüsita mütihecüatacai, ne 'aneputivecai ne'iyari ya'aneacacu, ne'ihütü müme memimieniquecai va'ixuriquite. ²¹ Mücü müpaü pünetiutahüavixü, Quenemiesü, tevapai necamananunü'amücü memücahuriyusixi vahesüa.

Cuyaxi tiva'aitüvame que mütivi Papuru

²² Mericüsü teüteri meni'eniecaitüni 'iya niuquique, perusü 'ana carima meputihivaxü müpaü me'utiuyatü, Queneumi'a, cuiepa püca'uyeicani que mü'ane müpaü mütiyurieni. 'Aixüa cacani'aneni 'ayenieretü müyuhayeva. ²³ Me'utihivacacu yu'ixuriqui 'itüata mehevivivacacu tumuanari me'uti'enisitüvacacu, ²⁴ cuyaxi tiva'aitüvame tiniuta'aita manuvitüquienicü cuyaxi vaquita, müpaü 'utaitü, Tepita'inüata 'aruvasinü 'icuvaxüayu, yanemüretimanicü titayari müya mete'uhivacai hepaüsitana. ²⁵ Mexi me'enutihanaicai navicü quita, Papuru müpaü tinitahüave xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame mana 'utivecacu, Que xetetauniva xemicuvaxüani tevi Xumasie müquiecame ca'itahüavivecacu 'isücame. ²⁶ Xei sienituyari tiva'aitüvame 'u'enaca, xei miriyari tiva'aitüvamesüa neyani. Tiniutahécüata müpaü 'utaitü, Que petiyuriemücü. 'Icü tevi Xuma caniquiecametüni. ²⁷ Nuaca xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame, müpaü tinitahüave, Yaqunenitineutahüavi, 'ecü Xuma petiquiecame. 'Iya, Hü, niutayüni. ²⁸ Cuyaxi tiva'aitüvame müpaü tinita'eiya, Cari ne vaüca netinetuaca quiecame nepatüa. Papuru müpaü tinitahüave, Nesü müpaü ne'anetü nenetinuiva. ²⁹ 'Ayumieme yapaucua hesüana menecüne müme memita'inüataquecai. Xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame nimacaitüni yamüretimacü quename Xuma quiecame hücutücai, quename 'ihüacai.

Tsücate que memüte'ita'ivaviyaxü Papuru

³⁰ Hicü 'uxa'arieca heiseriemecü tinimaimücücaitüni titayari Huriyusixi meteniüquixiecai hepaüsítana. Pixúnaxü, tinivaruta'aitüani memüyucuxeürienicü mara'acate memühürítüariecai 'isücate yunaitü. Heivítüca Papuru, vahüxi nitaqueni.

23

¹ Hicü Papuru varuxeiyaca 'isücate, müpaü niutayüni, Ne'ivamarixi, ne'iyari 'aixüa 'anecacu canesitate'acacu 'aneniuyeicani Cacaüyari hüxie meripai hicü cuxi. ² Hicü Hananiya mara'acametütü mühürítüariecai tinivaruta'aitüani müme 'auriena memüti'ucaci teniena memítavanicü. ³ Hicü Papuru müpaü tinitahüave, Cacaüyari pümasivani 'ecüta, que pemütimasücü yapépüca'ane 'ixumari münaximapäu. 'Ecü 'apecanacani penesi'inüatanetü 'inüari niuquiyari que maine, masi 'inüari mücahainepäu püta pepüti'aita nemüveiyanicü. ⁴ Mana memü'uvacai müpaü meniütüyani, Tietüsü pe'itateni Cacaüyari mara'acameya mühürítüarie. ⁵ Papuru müpaü niutayüni, Ne'ivama, 'asinepücatimaicai mara'acame mühürítüarie mühücücü. Müpaü pütü'utüarie, 'Axa pepüca'utineni 'ateüterima tiva'aitüvame hepaüsita.

⁶ Mericüsü retimaica Papuru hixüata me'atü memüsaruseusixitücai hixüata me'atü memüpareseusixitücai, 'isücate vahüxie müpaü tiniuhiva, Ne'ivamarixi ne necanipareseutüni, Pareseu nepünü'aya. Yanetita'icuevatü yuri nemüti'eriecü quename müquite me'anucu'uni, 'ayumieme nepü'inüasie. ⁷ Mexi cuxi 'utaniuca, Pareseusixi Saruseusixi meniütücaitüüne. 'Amemu'uvacai hixüata meniuyana. ⁸ Saruseusixi müpaü meputiyuane quename müquite meca'anucu'uni, quename niuqui tuayamete tixaü mecatehüme, quename 'iyari tixaü catihücü. Pareseusixi yamecani'aneneni naimecü. ⁹ Hicü carima meniütihiva. Me'anucu'uca hipatü 'inüari niuquiyaricü memüte'üquitametütücai Pareseusixi vahesie memüteviyacai, meniütücaitüüne müpaü me'utiyaütü, Tame tixaütü tepücate'ucaxei 'axa ti'aneme 'icü tevi hepaüsita. Tietüsü 'iyari 'itahüave niuqui tuayame nusu. ¹⁰ 'Ütimüirecu 'imieri, xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame nimacaitüni capa hixüata me'isanacü Papuru. Tinivaruta'aitüani yucuyaxima memütaicüncü, memüviyacu vasata, memenuvitünicü cuyaxi vaquita.

¹¹ 'Uxa'arieca yüvicüta Ti'aitame 'auriena 'utivetü müpaü niutayüni, Pepücamaca Papuru. Que pemünetihecüatacai Querusaremesie, müpaü tineuyevaca pemünetihecüatanicü Xumasüta.

Que memüte'imieniquecai Papuru

¹² Mericüsü 'atinecu tau, Huriyusixi hipatü meniye'enieni. Meniyühürítüani müpaü me'utiyaütü, Tepüca'anuhareni tepücatecuaca te'imieque Papuru. ¹³ Huta teviyari meyupaümetü yacütüniquetü müpaü metenyühürítücaitüni. ¹⁴ Mara'acate memühürítüariecai vahesüa yu'uquiyarima vahesüa me'u'axüaca müpaü meniütüyani, Tame müpaü tepüte'utahürítüa, tixaütü tepücateha'inüatani Papuru temiemeque. ¹⁵ Hicü 'ayumieme xeme 'isücate vahamatü yaxequeteneutahüavi xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame xehesüa mevitünicü, 'aixüa 'anemecü masi memütemanicü hepaüsítana yacütüniquetü. Tame canuavecu cuxi 'uma tenetaha'arütüaca temimienicü.

¹⁶ Mericüsü Papuru masuya niu'ena que memüte'imieniquecai. Mana nuaca, cuyaxi vaquita heutahaca, tinitaxatüani Papuru. ¹⁷ Papuru yu'aurie 'itahüaveca xei sienituyari cuyaxi teva'aitüvame te xeme, müpaü niutayüni, 'icü temaicü quenanutüqui xei miriyari cuyaxi tixe'aitüvamesüa. Tixaü pürexeyia yamütitahüavecü. ¹⁸ 'Iya canevitüni xei miriyari tiva'aitüvame hüxie. Müpaü niutayüni, Papuru manutahüiya yu'aurie nesi'utahüaveca pünesi'utavaviri 'ahüxie nemenuvitünicü 'icü temaicü. Tixaütü niu pürexeyia yamümatitahüavecü. ¹⁹ Xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame tiviereca mamayasie vatüpai yühücüate mematitei neihana müpaü ticu'ivaviyatü, Que titita pemeixeyia yapemüneticühüave. ²⁰ Mücü müpaü niutayüni, Huriyusixi mepuyu'enie. Mepümasitavavirieni 'uxa'a pemenuvitünicü Papuru 'isücate vahesüa, heiseriemecü memütemaicacü hepaüsítana yacütütü. ²¹ 'Ecü pepüca'eni. Huta teviyari yacütütü 'uquis vahesüa miemetepicuevie. Müpaü mepüte'yühürítüa memücatecuacacü memüca'anuharenicü me'imieque. Hicü meniuyha'arütüaca memasicuevietü pemü'avaürüyanicü. ²² Hicü xei miriyari tiva'aitüvame neinü'ani temaicü müpaü ti'aitüaca, Tixaü xeime pepücaraxaxatüvani 'icü hepaüsita que pemünetiutahecüatüa.

Papuru que mürenü'arie Perixi mü'isücomesüa

²³ Mericüsü yu'aurie varutahüaveca xei sienituyari cuyaxi teva'aitüvame yuhutame, müpaü niutayüni, Xequenivarucuha'arütüaca huta sienituyari cuyaxi, cavayasie memayaxivave haica teviyari heimana tamamata, 'ixipara vivamete huta sienituyari vahamame,

Sesareyasie memüyehucü haica hurayari 'aye'ayu yüvicüta. ²⁴ Cavayasixi xequeni-varexeiya, Papuru me'anuhanatü memivcucisütüanicü Perixi mü'isücamesüa. ²⁵ Xapa nita'utüirieni 'ipaü'utaineme,

²⁶ Ne Cürauriyu Risiyaxi nepümasivaürütüa 'isücame pemütürücaüye Perixi. ²⁷ Huriyusixi meniviya 'icü tevi, 'esivatücacu menimieni. Yanetümaica, cuyaxi vahamatü nepiviya, nemüretimacü Xuma müquiecamecü. ²⁸ Netimaimütü titayari metenuquixiecai hepaüsitana, neneivitüni va'isücate vahesüa. ²⁹ Nepüvaretaxei meniuquixiecame que maine va'inüari niuquiyari hepaüsita. Tixaü 'asipücati'anecai hesiena mürahüiyani mümierienicü manutahüyanicü. ³⁰ Müpaü netiutahüavarieta memimieniquecaicü 'icü tevi, cuitüva necaneinü'ani 'ahesüa. Nepüivaruta'aitüa müme hepaüsitana memünüquixie 'ahüxie memitahüavecü. Müpaü xeicüa.

³¹ Mericüsü cuyaxi que mütaruta'aitüa, yüvicüta meneivitüni Papuru 'Anutipatürisiesipai. ³² 'Uxa'arieca mevarucu'eirica müme cavayasie mematecai memüyehucü hamatüana, cuyaxi yuquiepai menicunuaxüani. ³³ Müme Sesareyasie meheutahaxüca, xapa meniye-tüirieni 'isücame. Papuruta mete'iyetuiri. ³⁴ 'Itaterüvaca xapa, nita'ivaviya Papuru que mü'ane cuieyarisie mümiemetücai. Sirisiasie mümiemetücai timaitü ³⁵ müpaü niu-tayüni, Mericüte, nepümasi'enieni me'axüayu müme 'ahepaüsita memünüquixie. Tiniuta'aita Herurexi parasiyuyasie me'üviyariecacü.

24

Papuru yuhesie mieme que mütiutaniu Perixi hüxie

¹ Mericüsü 'auxüvirieca tucari 'anucayacu, mara'acame mühürütüariecai mana neta'ani Hananiya müitevecai, hipatüta va'uquiyarima, xevitüta Teruturu müniucametücai mete'u'axüa. 'Isücame hüxie meteniutahecüata Papuru hepaüsita. ² 'Isücame 'itahüavecu, Teruturu nisütüani 'ixanetatü, müpaü 'utaitü, Yemecü cayuvatü pecatanipitüaca 'ecü. Timaieme pemühücü pecaniheiserietüaca vaüca tateüterima tahesie mieme. ³ Neuxe Perixi pemütürücaüye, naisarie tenitanaqu'erieni naime pamüpariyasi temasipitüatü. ⁴ Mericüte necamas'uximatüamütü vaüca niuquicü, 'ayumieme nepümasitavaviri pemütasi'enienicü yareutevitü 'aixüa pemütüca'iyaricü. ⁵ Tenitaxeiya 'icü tevi 'axa tiyurieneme cuya vevieneme yunaime Huriyusixi vasata naisarie cuiepa. Nasaretitanacasia memüteviya catiniva'aitüvameütüni. ⁶ Tuqita neutahani 'iseviximanique. Tepivi, teni'inüatacucaitüni que maine ta'inüari niuquiyari. ⁷ Perusü nuaca Risiyaxi xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame mühücü, vaüriyarica cataniunavairieni. ⁸ Catatineta'aitüani tame hepaüsitana temünüquixie 'ahesüa temüyehucü. 'Ecüta pe'ita'ivaviyame pecaniyüveni pemütetimani naime que temütenuquixi hepaüsitana.

⁹ Huriyusixita hepaüna mecaniniuquimacaitüni, quename müpaütütü 'ane me'utiyaütü. ¹⁰ Hicü 'isücame yumu'ucü 'inüaritüacu mütanünicü, müpaü niutayüni Papuru,

Yanetimaitü 'ecü müixa viyari que pemütüyuri 'ena 'icü teüteri va'isücame pehücütütü, 'ayumieme 'aixüa 'iyaricü nehesisie mieme nepütaniuni que müticuxasiva nehepaüsita. ¹¹ 'Ecü pecaniyüveni pemütimaica, tamamata heimana huta tucari püca'anucayeive cuxi quepaucua nemeutiynixü Querusaremesie nemünetanenevienicü. ¹² Sepa tuqui'amüpata, tuquite 'esimüpepeta, quiecariseta, tixaü mepücanesihetaxei niuqui nexütüacame xeimematü, teüteri nevacyataneme. ¹³ Mepücaüyave memiseiriyani yünüqui que memütenuquixie nehepaüsita hicü. ¹⁴ 'Ipaü nepümatitahetüatüaniqueyu, ne 'iya hüyeta netiviyatü nepütü'uximaya tatevarima vacacayarisie mieme, sepa müme xaüsie tiviyacame memüxata 'iya hüye. Yuri nepütü'eri naitü que mütiuti'utüarie 'inüari xapayarisie texaxatmete vaxapayarisie. ¹⁵ 'Imetütü vahepaü yuri que memüte'erie meta'icuevatü, neta yuri netini'erica müpaü netita'icuevatü Cacaüyari müvaranucu'uitüani müquite, heiseriemecü yamemüteyurie, heiseriemecü yamemücateyurie yunaime. ¹⁶ Mücücü yaneticüvauneneni ne'iyari mücanesitatienicü naime hepaüsita, sepa Cacaüyari hepaüsita, sepa teüteri vahepaüsita.

¹⁷ Ne tumini nenicuxeürieni neteüterima vahesie mieme. Yapaümexa viyari müpaü netiniyurieneacaitüni. 'Arique 'uva neninuani ne'e'ütü. ¹⁸ Müpaü netiyurieneacacu hipatü Huriyusixi 'Asiyatari menenetaxeiya tuqita nene'itiecame. Yümüretü teüteri 'amepüca'uvacai ne'aurie, nepücavaxamuriecai. ¹⁹ Neuyevaca memü'axüani 'ahüxie müme, reuyevese müme memünüquixieni que memünetenuquimanique. ²⁰ Mesü, 'ime 'ena yameque'utiyaneni tita memüte'ucaxei mücatiheiserie quepaucua ne nemutivecai 'isücate vahüxie, ²¹ tita memüte'ucaxei xeime neniuqui hepaüsita que nemütüihiva vahüxie ne'utivetü müpaü ne'utaitü, Müquite me'anucu'ume nemütü'eriecü, 'ayumieme xehesüa neni'inüasieca hicü.

²² Mericüsü Perixi heiseriemecü tinimaicaitüni 'iya huye hepaüsita. 'Ayumieme müpaü tinivaruta'eiya, Nuayu Risiyaxi xei miriyari cuyaxi tiva'aitüvame nepi'inüatani xeni-uqui. ²³ Tinita'aitüani xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame mi'üviyanicü, mi'uxipitüacacü, mücavenenacacü hesüana miemete memiparevienicü hesüana memü'axenicü.

²⁴ Mericüsü yapaümexa 'anucayacu, Perixi mana niuyeicacaitüni yü'üitatü Rurusiramatü mühuriyutücai. Yu'aurie nitacuevieni Papuru, ni'eniecaitüni ticuxatame yuri que müti'erie Cürisitu Qesusisie. ²⁵ Ticuxatacacu tita mütiheiserie hepaüsita, tevi que mütiyünü'a hepaüsita, tevi que mütitita'inüasieni hepaüsita, Perixi pümacai. Müpaü tinitahüave, Hicürixüa quenemie. Quepaucua tucari nemühüca ne'aurie nepümasitacuevieni. ²⁶ Siepüre nicueviecaitüni Papuru mi'üitüaniquecai tumini 'iya mixünacü ticu'erivatü. 'Ayumieme müixa yu'aurie pitacuecuevivacai, tinicuxatacaitüni hamatüana. ²⁷ Huta viyari 'uyurieca Perixi niuyupata. Purusiyu Pesitu 'isücame nayani. Perixi vanaqui'aritämütü Huriyusixi, 'ayumieme hüacame necu'eirieni Papuru.

25

Papuru que mütitahüavimücücai Sesaxi

¹ Mericüsü Pesitu nuaca haque mehürütüariecai, hairieca tucari 'aye'acu, Sesareya heyyeca Querusaresemie ninuani. ² Mara'acate memühürütüariecai Huriyusixi va'uquiyarima hüxiena menü'axüani metehecüatatü Papuru hepaüsita. Menitavirieni ³ müpaü me'ütüyatü, 'Aixüa petiuca'iyaritü Querusaresemie quenanunü'a Papuru. Müme meneicueviecaquecaitüni me'imienique huyeta 'uyemieme. ⁴ Pesitu masi müpaü tinivaruta'eiya, Sesareyasiepai nepe'üviyani Papuru. Ne yareutevitü mana nepümie. ⁵ Xesata miemete teyüvavemete nehamatü meque'uhuni, müme mequeheniuquixieca hepaüsitana, xüca tixaitü catiheiserietüni 'icü tevi hepaüsita.

⁶ Mana müixa püca'uyuri, 'atahaica tucari xeicüa ya tamamata. 'Arique Sesareyasie neyani. 'Uxa'arieca yu'uveni haque müre'inüatacai 'acaitü tinivaruta'aitüani memi'atüanicü Papuru. ⁷ Mana nuacu 'auriena meniyuxeürieni Huriyusixi Querusaresemie miemete. Vaüca türüacavimecü metenexeyacaitüni memünüquixienicü hepaüsitana. Mepüyatexie me'iseiriyatü yuniuqui. ⁸ Papuru müpaü tiniutaniuni yuhesie mieme, Huriyusixi va'inüari niuquiyari hepaüsita, tuqui hepaüsita, Sesaxi hepaüsita, 'asinepücatuyuri 'axa ti'aneme, 'utaitü. ⁹ Pesitu vanaqui'aritämütü Huriyusixi müpaü tinita'eiya Papuru, Peti'avaüriya Querusareme pemüyemie mana nemümasita'inüatacä 'icü niuquixiya hepaüsita. ¹⁰ Papuru müpaü niutayüni, Ne Sesaxi 'uvenieya hüxie xeicüa 'anepütiveni nemü'inüasienicü. Mana xeicüa peuyevese nemü'inüasieni. 'Axa nepücavaruyuri Huriyusixi, heiseriemecü que pemütimate 'ecü. ¹¹ 'Axa xüca netiuyurienique, tixäu xüca netiuyurienique que müreuyevese nemümünicü, nepücanecu'imavaniqueyu nemümünicü. Mesü xüca tixaitü catihücütüni 'icü que memütenuquixie nehepaüsita, xevitü tixäu püca'yüve munesiyetüani vanaqui'aritämütü. Necanitahüavimücü Sesaxi. ¹² Hicü Pesitu varutahüaveca 'imavamete müpaü tinita'eiya, Sesaxi petitahüavimücü 'acu. Mericüte, Sesaxisüa pecaniyemieni.

Papuru que müti'atüarie 'Acüripa Verenise vahüxie

¹³ Mericüsü müixa tucari 'anucayacu, cuiepa ti'aitame 'Acüripa mütitavacai Verenisematü meneicu'ivata Pesitu Sesareypai. ¹⁴ Yapaümexa tucari mana mepuyuri. Pesitu tinicuxaxatüvacaitüni cuiepa ti'aitame Papuru hepaüsita, müpaü 'utaitü, Xevitü tevi 'uva pucu'eiriva Perixi mivi menutahüa. ¹⁵ Querusaresemie neheta'acu, hepaüsitana meteniutahecüata mara'acate memühürütüarie, Huriyusixi va'uquiyarima, menesivavirietü manutahüyanicü. ¹⁶ Nesü müpaü netinivaruta'eiya, Xumataritütuyari müpaü püca'ane, tepüca'iyetüani 'uqui, hüxiena meca'axüavavecacu cuxi müme hepaüsitana memünüquixie, cayüvecacu cuxi yuhesie mieme mütaniuni vaniuquixiya 'hepaüsita. ¹⁷ 'Uva me'axüacu, 'ayumieme 'enepücareuterixü. 'Uxa'arieca 'isücame 'uvenieyasie haque nemüra'inüata ne'ayerüca, nenivaruta'aitüani memevitünicü 'iya 'uqui. ¹⁸ Müme memünüquixiecai quepaucua memanucu'ui, mepücaniuquixiecai 'axa müti'ane mütiuyuricü, que nemütimaicai ne. ¹⁹ Niuqui xüatüaricacü xeicüa tita memütü'ayexieya hepaüsita xeime Qesusi hepaüsita mümüquicai, Papuru 'ayeniereme müxatacai, mücücü püta meniniuquixiecaitüni hepaüsitana. ²⁰ Nesü 'asinepücatimaicai 'icü niuqui hepaüsita. 'Ayumieme müpaü netinitahüave, Peti'avaüriya Querusaresemie pemüyemie mana peme'inüasienicü 'icü hepaüsita. ²¹ Papuru caneniutavirieni nemi'üviyanicü, ti'aitame 'Acusitu mi'enienique. 'Ayumieme netinivaruta'aitüani memi'üviyanicü Sesaxisüa nemenunü'anique. ²² 'Acüripa müpaü tinitahüave Pesitu, Nesüari necani'enieniqueyu 'iya tevi. Müpaü niutayüni, Mericüte 'uxa'a pecani'eniemücü.

²³ 'Uxa'arieca menü'axüani 'Acüripa Verenisematü cuini mieme mete'uniütü memamarivavetü. Mana mürayuti'enieritüre meneutahaxüani xei miriyari cuyaxi

teva'aitüvamate vahamatü, 'uquisi quiecatari memüva'uquiyarimatücai vahamatü. Pesitu tinivaruta'aitüani memevitünicü Papuru. ²⁴ Hicü Pesitu müpaü niutayüni, Ti'aitame 'Acüripa, xemeta yunaitü tahamatü xemüyucuxeuüri 'uquisita, manari xenixeyani que mü'ane hepaüsita vaüriyarica memünesi'upitüa yunaitü Huriyusixi teüteriyari Querusaremesie 'uvata, müpaü mete'uhivatü quename 'aixüa ca'ane mayeyurini. ²⁵ Ne tixaütü nepücatuicaxei que mütiuyuri que müreyeveşe mumünicü. 'Iyasü yamütitahüavimücücaicü 'Aucusitu, ne yanepütinemaicai nemenunü'anicü. ²⁶ Niuqui müheiserie nepücahexeiyana nemiti'utüirienicü cuiépa ti'aitame. 'Ayumieme neni'atüani xehesüa, 'ahesüatütü ti'aitame 'Acüripa, pe'iti'inüatayu tixaütü nemürexeyanicü nemütiti'utüanicü. ²⁷ Timaiwemepaü nepücaüniqeyu xüca xeime nehenü'anique hüacame, necatühecüatätü que mütinuquimarie.

26

Papuru yuhesie mieme que mütiutaniü 'Acüripa hüxie

¹ Mericüsü 'Acüripa müpaü tinitahüave Papuru, Pecanipitüarieca 'ahesie mieme pemütaniunicü. Papuru yumama 'utaseraca müpaü niutayüni, ² Neuxei ti'aitame 'Acüripa, nenetemaviecame nepüne'eri 'ahüxie nemutaniucü hicü naime Huriyusixi que memünetenieuquima hepaüsita. ³ Huriyusixi naime yayeyari mücü vaniuqui que memütexüatüa pecatinimaica 'aixüa 'anemecü. 'Ayumieme nepümativaviri pemünesi'enienicü peca'uxivetü.

Papuru que mütiyueicacai meripai

⁴ Mericüte yunaitü Huriyusixi mecanenimaica que nemüticyueicacai neteüterima vasata Querusaremesie, matüaripai temaicüyaripai que nemüticyueicacai. ⁵ Müme matüaripai memünesimaicai xüca metehecüatanique, müme müpaü meniutiyaneniqueyu ne que nemüticyueicacai Pareseusixi vahesie netiviyatü. Pareseusixi tita temütéhayexeyasie yeme yamepütecahu. ⁶ Hicü yuri neti'erietü nemüticyueievicü tita Cacaüyari mütiavarutahüavixü tatevarima mütiavaminiquecai, 'ayumieme 'uva neputive ne'inüasietü. ⁷ Yunaitü tateüterima tamamata heimana yuhutatü nuivarite temühüme tucaricü tücaricü 'uximayasicayacü te'eyexeyatü cuini mieme teneicuevieca Cacaüyari siparasü xüca müpaü tetepitüarieca. Neuxei ti'aitame, ne yuri nemütierieciü müpaü neticuevietü, 'ayumieme nehepaüsita mepünüquixie Huriyusixi. ⁸ Titayari xeme xecatëyüvave yuri xemüte'erieca quename Cacaüyari varanucu'uitüani müquite.

Papuru que mütiavarueiyacai

⁹ Neri heuyevacame nepü'eriecai vaüca 'axa nemyurienicü que mü'ane Qesusi Nasareti-tanaca mühücü. ¹⁰ Müpaüta netiniyurienecaitüni Querusaremesie. Yümüireme Cacaüyari teüterimama casariyanata nepüvaranutaüxürüvaca, mara'acate memühürütüariecai heiserie menesi'upitüacu. Mecu'ivarümeccacu, neniucü nepeuyeqesacai vahepaüsita. ¹¹ Naime tuquüta müxa nepüvaranutaüxürüvaca, vaüriyarica nepüvapitüacai 'axa memutiyanenicü Qesusi hepaüsita. Vaücava nevahecätü necanivataveveyacaitüni hipame quiecaritiesie.

Ta'aurie que mürave Papuru

(Nü'arixisi 9:1-19; 22:6-16)

¹² Mericüsü mara'acate memühürütüariecai heiserie menesi'upitüacu menesi'uhürütüacu Ramasicusie neneyani. ¹³ Neuxei ti'aitame, tuca huyeta ne'uyemietü nenixeyia hecüariya taheima mieme masi que taupaü xavatüme ne'aurie 'acuxavatüme, nehamatü memü'uvacai va'aurieta. ¹⁴ Tanaitü cuiépa tepatixüri. Ne xeime neni'enieni müpaü münetiutahüavixü Hepüayusixi vaniuquicü, Sauru 'acu, Sauru, titayari penetiueiyai. Pümasi'ucucüne pemüca'aväüriyacü, pemüti'aquesinacü pe'anaseivatü tisevemecü. ¹⁵ Nesü müpaü netinitahüave, Que pepüpaicü 'uqui. Ti'aitame müpaü netayüni, Nesü necaniquesütüni pemünesi'uveyia. ¹⁶ Hicürixüa quenanicuquexi, 'aücacü queneveni. 'Icü 'ayumieme pepünesi'uxei, pemanayexeyariecü netupiri pemayanicü, pemütühecüatanicü que pemünetixei que pemünetixeyanita. ¹⁷ Nepümasitavicueisitüani 'ateüterima vasata memücahuriyusixi vasata, müme vahesüa nemananunü'amücü ¹⁸ pemüvaranutanenieritüvanicü, yüriya mecu'eirieme hecüariyasie memüteviyanicü, Cauyumarie türüariyaya mecu'eirieme Cacaüyarisie memüteviyanicü, tita 'axa memüteyurie memütéhuyehüviyarienicü nehésie yuri mete'erietü, vahesie mütiinquenicü tita memütetanaqui'erieni müme nemüvarupataxü nehésie mieme.

Papuru que müticamiecai tita mütiuxesie

¹⁹ 'Ayumieme ti'aitame 'Acüripa, yaneticamietü nepatüa que nemütixei taheima mieme. ²⁰ Masi yunaime Ramasicutari meri, 'arique Querusaremetari, naisarie Cüreya cuieyarisie miemete, memücahuriyusixita netinivahecüatüacaitüni memütéhayevanicü que

memüteyurie ta'aurie me'axürieme Cacaüyarisie memüteviyanicü, yameteuyurietü müme memüte'uhayevaxü que memüteyuriecäi vahesie que müтинаque yamemüteyuriecacü. ²¹ 'Ayumieme Huriyusixi tuqüita menesi'uviyaca yumamacü mepünesimieniquecai. ²² Cacaüyari nesipareviecacu hicüque, 'ena neputive netivahecüatüatü teüteri te'aitamete yunaime. Muisexi, texaxatamete que memutiyanecai que mütiyüniqecai, müpaü xeicüa nepaine, ²³ quename heuyevecai Cürisitu müticuinecü nehaitü, quename mücü meri 'anucuqueca müquite vasata, vatahecüatüaniquecai tateüterima memüchuriyusixita hecüariya hepaüsita, müpaü ne'utaitü.

Papuru yuri que müti'eritüamücücai 'Acüripa

²⁴ Mericüsü müpaü 'utayücu, Pesitu carima müpaü tinitahüave, Papuru pepüca'amatesüari. Vaüca pemüti'a'üquitüacü pepütixamurie. ²⁵ Papuru müpaü tinitahüave, Tixaüsietü Pesitu pemütürücaüye, ne nepütixamurie. Que nemüticuxata, neniüqüi yuri paine, timaiveme ni- quieya pühücü. ²⁶ Cuiepa ti'aitame 'icü nai pütimate, necamatü yanetihüaveni 'iya. 'Icü camaicame nepüca'eri, securita yapücatiuyü 'icü. ²⁷ Neuxei ti'aitame 'Acüripa, yuri pet'erie 'ecü texaxatamete vaniüquisie. Ne necatinimaica yuri pemüti'erie. ²⁸ 'Acüripa müpaü tinitahüave Papuru, Cari yapaucua Cürisityanupaü netiyurieneme pepünesi'ayeitüaniqueyu. ²⁹ Papuru müpaü tinitahüave, Nenevieri nepipitüaniqueyu Cacaüyari, sepa yapaucua sepa yapäumexa tucaricü, 'ecüri yunaitüa xemünesi'enie hicü, xücatüma nehepaü xe'anenetü xehacüneque, 'icü tepüa xeicüa xecahexeyatü cümana nemühüa.

³⁰ Hicü müpaü 'utayücu, cuiepa ti'aitame 'isücameta Vereniseta vahamatü memateita menanucu'uni. ³¹ Me'anuyecüneca yunaitü yameteniyücühüavecaitüni müpaü me'utiyaütü, 'Icü tevi 'aspücatiuyuri que müreuyevese mümünicü manutahüyaçü. ³² 'Acüripa müpaü tinitahüave Pesitu, 'Icü tevi püyüveniqueyu müxünarieni, xüca ca'itahüavimücünüque Sesaxi xeicüa.

27

Papuru que mürenü'arie Xumasiepai

¹ Mericüsü quepaucua Pesitu yamütiyuma temüyehucü naviyasie 'Itariyapai, mepüvayetua Papuru hipame memanutaxüriyacai vahamame. Vahepaüsita menihürütüani xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame Curiyuxi mütitavecai. Cuyaxi müvaravitücücai 'Aucusitu Cuyaximama mepütetetavecai. ² Naviya 'Aruramitiyusie pümiemetücai. 'Asiya cuieyari tesita niuyeyecaitüni. Mana te'acayaxeca tecanecüne. Tahamatü niuyecaitüni 'Arisitaricu Tesarunicatanaca Maseruniya cuieyarisie mümiemetücai. ³ 'Uxa'arieca Siruni teneta'axüani. 'Iya Curiyuxi 'aixüa tiniuca'iyaricaitüni Papuru hepaüsita. Nipitüani menuanicü yuhamicüma vahesüa memiparevienicu. ⁴ Manarita tepeyecü, Sipüre 'aurie temüca'enisitüariecaisie tecaniuyecüne tahepa maye'ecacaiçü. ⁵ Haramara 'ütüa teniuyecüne Sirisiya 'aurie Pamüpiriya 'aurie. Mana teneta'axüani Mira Risiya cuieyarisie.

⁶ Xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame mana neitaxeyia naviya Herecanitüreyasie mieme 'Itariyasie müyemiecäi. Mücüsie cataneutahatüani. ⁷ Müixa tucari 'axüci mana tepu'uvacai. Haveri mieme teneta'axüani Cüniru hüxie. 'Eca mütäsi'anutavayacaiçü, mana teneyecüne. Cüretatüa teniuyehucaitüni, viye manucasuri Sarumune müracuteva 'aurie teniuyecüne. ⁸ Mana haveri mieme xeicüa tenanuyenexüani. 'Arique teneta'axüani Visi Müracu'ane Mürayutitüiva müracutevasie. Mana nehuracaitüni quiecarı Raseya müracuteva. ⁹ Hicü müixa tucari 'anucayacu, nicueriva'anecaitüni naviya, manutiyaçaiçü Huriyusixi vahaquiya. Papuru nivaruta'imaiya ¹⁰ müpaü tivacühüavetü, Neuxei, 'ipaü nepütimate, xe'ica naviya- tapatümaiarieni peuyeveni, tameta tepütatümaiarieni tepeuyexürieni texcüyehuni. ¹¹ Xei sienituyari tiva'aitüvame masi nivaruenieni naviya mücuyuitüvacai naviya cusiyarieyamame, Papuru que maineaci püca'l'eniecai. ¹² Müratı'icapıva pücatınaquequecai muhaütüsie. 'Ayumieme yumüretü mepüyu'enie memüyehucü mana, siparasü Penisesie xüca meyüvavenique memeta'axüani, mana memütitenicü muhaütüsie. Penisi catınacutava haque müratı'icapıva Cüretasie. Tasütüa ta'utata paye'eca tahepa.

Vitari que mütiyarutayuitüvacai haramarasie

¹³ Mericüsü taserieta 'aye'ecacacu, tita memüteheuyehüacai mete'utanaqu'erieeme mepüyu'eriecai. Me'enatıhanaca tıhaname, Cüreta 'aurie mepayenexüa. ¹⁴ Yareutevitü carima 'upacane 'eca teücapü, Ta'utata Mieme tıtevatü 'eca. ¹⁵ Naviya niuviya. Te'utatetıxıeca ta'aurie temehüanicü tahepa maye'ecanicü, tepıhayevaxü. Tahüxie tepu'enixüaxımeçai. ¹⁶ Cuie hapa müyema hetüa Cüraura müracutevatüa te'anuyenexüaca, haveri mieme xeicüa tepüyüvavecai temıviyacü canuva 'esımüpe. ¹⁷ Mehenatıhanaca menenacahüaxüani naviya caunari me'anacavütüaca. Mepümamacai capı Sirite xıecarıyarisie mete'utavaxüanicü. Yucarüpa mecaxüraca, müpaü me'anenetü yuhüxie menü'enixüaxımeçaitüni. ¹⁸ Vitari yemecü pütası'utayuitüvacai. 'Uxa'arieca yu'ıca

menanatixürieni. ¹⁹ Hairieca tucarisie tamamacü naviya piniteya tetenanatixürieni. ²⁰ Müixa tucari tau pücahecücaai, xuravesixi mepücahecücaai. Vitari pücatihayevamücücai. Müixa tucari 'anucayacu tetavicueniqueme tepücata'eriecairi.

²¹ Hicü müixa tetahaquiecacu, 'ana Papuru vahixüapa 'utaqueca müpäü niutayüni, Neuxei, 'aixüa cani'aneniqueyu xüca xenesi'u'enienique yanemaineacaicü Cüretasie temücaheycüneccü 'ipäu tetatümaiarietü teteheuyexürietü. ²² Hicüsüari nepaine, xequenyutemamavieca. Xevitü xeme yutucari pücatatümaiya, naviya xeicüa peuyeveni. ²³ Tacai yüvicüta 'iya que mü'anesüa nemümüeme hesiena mieme nemüti'uximaya Cacaüyari niuquieya tuayame ne'aurie puvecai. ²⁴ Müpäü niutayüni, Papuru 'acu, pepücamaca. Neuyeveca Sesaxi hüxie 'apemutiveni. Camü Cacaüyari pümasi'upitüa yunaime 'ahamatü memü'uva naviyasie. ²⁵ 'Ayumieme nepaine, xequenyutemamavieca. Ne yuri nepüti'erie Cacaüyarisie quename müpäü tiyüni que nemütiutahüvarie. ²⁶ Cuie hapa müyemasie tepütixüriyani xeicüa tame.

²⁷ Hicü tamamata heimana naurieca tucarisie yüvicüta tahüxi tepeutacüne hara-mara 'Aruriyaticu müracutevasie. Tücarü hixüapa yacütütü naviya vequemete cuie hehurame mepü'eriecai. ²⁸ Caunari 'inüariyari meneucavivieni yuhetiä. Meniti'inüata xei teviyari mamayari heucatevame. Yareutevitü hutarieca menicavivieni, tamamata heimana 'auxüme mamayari meniuti'inüata. ²⁹ Menimamacaitüni tetesie tete-tivaxüaniqueme me'erietü. Nauca tehapanametyari cüsapana mehavütüaca, xücatüma 'ucatareque metenyücühüavecaitüni. ³⁰ Naviya vequemete metenicuvautüvecaitüni que memütëyuta'unacü naviyasie. Canuva 'esimüpe meneucatuani haramarasie yame'utiuyatü mete'itavatü quename hüxienapai tehapanamete me'anuhanaquecai. ³¹ Papuru müpäü tinivarutahüave xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame cuyaximame, 'Ime xüca naviyasie mecayuhayeva, xepüca'yüvaveni xemütavicueni xeme. ³² Cuyaxiri canuva 'esimüpe caunari-yari menexitëxüaniri, mana niucaveni.

³³ Mexi cuxi catucaritücai, Papuru nivaütaicaitüni yunaime 'inüa memüticuanicü, müpäü 'utaitü, 'Icü tucarisie tamamata heimana nauca tucari xepuyuri xeta'icuevatü xecatecu-atü. ³⁴ 'Ayumieme nepaine, 'icuai xequeneutanaqui'eriri. Mücü 'apuve xemütavicuenicü. Xevitü xeme xei cüpayari yumu'usie pücaheuyehüani. ³⁵ Müpäü 'utayüca pa 'uti'üca pamüpariyusi nipitüani Cacaüyari yunaime vahüxie. 'Ititaraca, nisutüani 'icuatü. ³⁶ Mümeta meniyuvaüriya, 'icuai meniutanaqui'erieni. ³⁷ Tanaitü naviyasie temüyetecai huta sienituyari heimana haica teviyari heimana tamamata heimana 'ataxevitü tecanipaümeccaitüni. ³⁸ Te'utihuxacari 'icuaicü, naviya tena'exanariya tehenatixüriecca türicu haramarasie.

Naviya que mütiutatümaiari

³⁹ Mericüsü tau hanecu, cuie mepücamacai. Yusicuriviyame cuie mepuxei haque macuxiecariyacai. Cuiepa mepetitüaniquercai naviya xüca meyüvavenique. ⁴⁰ Tehanamete meniutatüani, menicu'eirieni haramarasie. Mexicuxirita 'itunisitüvame caunariyari meniuxüna. Carüpa 'esimüyeva metixüraca, cuiepa menitinxüaximeccaitüni. ⁴¹ Haramara mayunaquesie meniuxüani. Muva cuiepa menatinexüani. Surieya cuiepa neuhani, mana niyuhayeva niuseire. Cüsapana nita'unirümecaitüni türücariyacü. ⁴² Hicü hipatü cuyaxi menivacuicucaitüni memanutaxüriyacai, capa xevitü tavicuenicü 'uhaximetü. ⁴³ Xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame masi pitavicueisitüamücücai Papuru. 'Ayumieme nivarutane-nani 'asimemücateyurienicü que memaitücaitei. Niva'aitüacaitüni müme memahauvavecai memecusanaxüanicü meri, cuiepa memütinexüanicü. ⁴⁴ hipatüta 'arique cüyesie hipatü naviyasie miemetesie 'amemütinexüanicü. Müpäü mete'uyurieca yunaitü meputavicuei cuiepa me'uta'axüaca.

28

Papuru que mütiyueicacai Maritasie

¹ Mericüsü te'utavicueca, 'anaque tetenetimani Marita müracutevacai cuie hapa müyemacai. ² Teüteri muva miemete yemecü 'aixüa meteniü'iyaricaitüni tahepaüsita. Meniutinaini, muva metani'atüani tanaime müviyecaicü muhaütücaicü. ³ Hicü Papuru necuci'eni, taipa nenutixürieni. Cu macuxücasie heyeyaca, mamayasie niqüeni. ⁴ Teüteri muva miemete me'ixeyatü cu mamayasie haviecame, müpäü meteniuyutahüave yunaitü, Nusenu 'iya tevi xüari tiyumemivame canihücütüni, sepa mutavicuei haramarasie, heiserie pücapitüari 'ayenieretü müyuhayevacü. ⁵ Masi 'iya yumama niutasame. Cu taipa neuveni. Tixaü 'asipüca'uyü. 'Ayumieme yücü metenyücühüaveni. Müpäü meteniutiniutüüne, Xüari canicacaüyaritüni. ⁷ Mericüsü mana hurava cuie nicumacaitüni, Pupiriyu mütipiniyatücai. Yunaime haramarasie müyema cuiepa memütamacai püva'uquiyaritücai

'iya. Tasi'utanaqui'erieca haica tucari 'aixüa tiuca'iyaritä pütasi'upitüa haque teme'axüani.
⁸ Pupiriyu quemasiya hüiyacü hacuisicü ticuyetü 'aniucateitüni. Papuru hesüana neutahani, yutanenevieca heimana 'utimeca nenayehüani. ⁹ Müpaü tiyüycü, haramarisie müyema cuiepa memütamacai hipatü tecuicucate meniu'axüani, meniuti'uhayemarieni.
¹⁰ Müme vaücava metatenimicuacaitüni. Teyehuximecacu mepütatemicuacai tita temüteheuyehüacai.

Papuru que müreta'a Xumasie

¹¹ Hicü haica meseri 'utixücu, naviyasie tenecüne. Haramarisie müyema cuiepa nitiheteitüni mücü naviya muhaütücaisie. Herecanitüreyasie pümiemetücai, Vavarixi pü'inüarieyatücai. ¹² Siracusa teheta'axüaca, haica tucari tepütahayevacai.
¹³ Mana teheyecüneca, Requiyu teneta'axüani. Xei tucari 'anucayacu, taserieta pa'ecacai. Hutarieca tucarisie Puteuri teneta'axüani. ¹⁴ Mana tenivaretaxeyia ta'ivamarixi. Müme mepütasi'uta'inie 'atahuta tucari temüyurienicü vahesüa. Müpaü tete'yurieca, Xumasie teneta'axüani. ¹⁵ Ta'ivamarixi mana miemete meni'enanacaitüni tahepaüsita. Menayenexüani metas'anucunaqueque 'Apiyu Pürasayarisiepaütü, Haica Canitinayari Macu'upai. Papuru varuxeyaca, pamüpariyusi nipitüani Cacaüyari. Vaüca niyuvauiriyacaitüni. ¹⁶ Xumasie teheutahaxüacu, xei sienituyari cuyaxi tiva'aitüvame nivayetuani memanutaxüriyacai cuya mühüritäriecaisüa. Papuru niupitüarieni yuxaüta mecanicü cuya 'i'üviyemematü.

Papuru que müticuxatacai Xumasie

¹⁷ Mericüsü hairieca tucarisie Papuru yuhesüa nivaruta'inieni müme Huriyusixi memüva'uquiyarimatücai. Me'u'axüacu müpaü tinivarutahüave, Neuxei 'ivamarixi, sepa 'asinemücatiuyuri teüteri vahepaüsita, tatevarima vatutuyari hepaüsita neca'uxiva'atü, nepüyetuiya Querusaresie nehüatü Xumatarı vahesüa. ¹⁸ Müme va'isücate menesi'u'enieca menenixünacuacaitüni 'asinemücatiuyuricü que müreyevecaı nemümünicü. ¹⁹ Huriyusixi memeniucacaicü neniucü hepaüsita, 'ayumieme vaüriyarica nepihüavimüccai Sesaxi, sepa neteüterima vahepaüsita tixaütü nemücarexeyiacai nemütiniuquixienicü. ²⁰ 'Ayumiemicü nenixeta'inieni tahüxi temütinenierenicü nemütixecuxaxatüvanicü. Yuri neti'erietü nemicueviecü tita 'Ixaherisixi temütecuevi, 'ayumieme 'icü tepüa nepa'ü. ²¹ Mümesü müpaü metenicühüaveni, Tame xapate tepü'ca'utanaqui'erivave Cureyasie miemete 'ahepaüsita. Xevitü ta'ivama pücanuave 'axa tatihecüatüatü 'axa ticuxatatu 'ahepaüsita. ²² Tecamani'enieniqueyu que pemüticu'eriva. 'Iyasie memüteviya vahepaüsita 'icü xeiçüa tepütamate, naisarie 'axa metenicuxasivani.

²³ Mericüsü tucari menipitüani memü'axüanicü. Hesüana manucateisie yumüretü meniu'axüani. Tinivacuxaxatüvacaitüni tivahecüatüatü que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu, yuri tiva'eritüamütü Quesusie, Muiexi 'inüariyarici texaxatame vaxapayaricü 'iseiriyatü yuniucü. 'Amanamecü mütiucatarixü 'acayunecueque tinicuxatacaıtüni. ²⁴ Hipatü meni'eniecaıtüni niuquieya, hipatü yuri mepücate'uta'erie. ²⁵ Yunaitü yaxeiçüa mecateyicühüavetü meneutayeixüani, xei niuquiyari 'utaniucu Papuru 'ipaü 'utaitü, 'Iyari Mütiyupata 'aixüa caniutayüni, Quisariyaxi tixaxatame müpaü tivacühüavecacu tatevarima,

²⁶ 'Icü teüteri vahesüa quenemie, müpaü quetinivaretahüavi,

Yemecü xepü'enanani peru tixaü xepücate'enieni.

Yemecü xepüneniereneni peru tixaü xepücatexeyia.

²⁷ 'Icü teüteri yu'iyarisie mepüyü'üraraxi.

Vaüriyarica xeiçüa mepü'ena yunacatecü.

Vahüxite pu'itutupe

Capa meheunenierenicü yühüxcü,

Capa me'u'enananicü yunacatecü

Capa yametetimanicü yu'iyarisie,

Capa ta'aurie me'axürienicü

Capa nevaranayexürienicü.

²⁸ 'Ayumieme yaxequetenemaica xeme, Cacaüyari 'icü niuqui caneyenü'ani memücahuriyusixi vahesüa memütaviceisitüarienicü. Mümesü mecani'enieccacuni. ²⁹ Hicü müpaü 'utayücu Huriyusixi meceneüne niuqui mexüatüatü vaücava.

³⁰ Mericüsü huta viyari mana peyuri yücümana tiyutuatü. Mana nivanacu'eriecaıtüni yunaime memü'axecai hesüana. ³¹ Camatü tinivahecüatüacaitüni que müti'ane Cacaüyari ti'aitametücacu. Tiniva'üquitüacaitüni Ti'aitame Quesusi Cürisitu hepaüsita, canenarietü.

XUMATARI Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaiürisica

¹ Ne Papuru naxixevaüritüaca Cürisitu Qesusisie mieme nemüti'uximayatame, nemuta'inierie nü'ari nemayanicü, nemupasie Cacaüyari niuqueiya 'aixüa manuyüne nemücuxatanicü.

² Meripai Cacaüyari nainecaitüni temeixeianiqueaicü mücü niuqui, texaxatame-temama yametcuxatacacu 'utüaricacü hesüana mümiemecü, ³ yunive xatatu. Tevi hücutütü, nu'aya caniuutinüiva Ravirisie müyetüa. ⁴ Müquite vasata manucüquecü, türücariyacü caniuçayerieni Cacaüyari Nu'ayatütü, 'Iyari Cacaüyarisie mieme mütasipata que müticaye. Qesusi Cürisitu nixatacaitüni mütati'aitüvame. ⁵ Mücücü 'aixüa tepü'itüarie 'iya 'aixüa tiuca'iyaricacu, tepeutanü'ariexüata para yunaitü nuivarite yuri mete'erietü yamemütecahunicü, que mü'ane mühücüsie mieme meyüatü. ⁶ Xemeta nuivarite xecanilhümetüni xemuta'inieri Qesusi Cürisitu teüterimama xemacüneccü.

⁷ Netinixe'uta'utüirieni yunaime Xumasie xemütama Cacaüyari müxenaqui'erie, xemuta'inierie hesiena mieme xemüpasienicü. Cacaüyari müta'uquiyari, Ti'aitame Qesusi Cürisituta, xüca 'aixüa mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

Papuru que müti'ivatamüccücai Xumasie

⁸ Mericüsü Qesusi Cürisitu nesipareviecacu pamüpariyusi necanipitüaca necacaüyari meri yunaime xehesie mieme, naisarie cuiepa mücuxaxasivacü yuri que xemüte'erie. ⁹ Ne'iyaricü Cacaüyarisie mieme nepüti'uximayata, niuqui nu'aya hepaüsita 'aixüa manuyüne necuxatatu. 'Iya Cacaüyari müpaü pütheccüata, que nemütixexata necatihayeatü quepauca nemünenenevie neheyemecü ¹⁰ ne'ivavirietü 'uxa'a varie sipara xüca 'ari 'aixüa nepitüarieni xehesüa nemüyemecü, müpaü tinaquecacu Cacaüyari. ¹¹ Nepütinecähive'eri nemüxexeyacü, 'Iyarisie mieme nemüxeminicü xemütücariecacü, ¹² neta yacütütü xehesüa temüvaüriyarienicü yuri xemüte'erieccü xeme, neta yuri nemüti'erieccü.

¹³ Ne'ivama müpaü pücanetinaqueni queyu xüca 'asixecatemaicaque müixa que nemütinecuha'aritüvacai xehesüa nemüyemecü, sepa nemücapitüariecai hicüque. 'Icuaxi nehexeyatü nepayaniqueyu xehesüa, hipame nuivarite vahesüa nemeixeiyapaü. ¹⁴ Neuyevaca nemütivataxatüni Cüriyecusixi memücacüriyecusixita, temaivavemete memücatemaivaveta. ¹⁵ 'Ayumieme ne'iyari yapü'ane nemütixetaxatüanicü niuqui 'aixüa manuyüne xemeta Xuma xemütama.

Niuqui 'aixüa manuyüne que mütitürücaüye

¹⁶ Nepüca'iteviya niuqui 'aixüa manuyüne. Türücariya canihücütüni Cacaüyarisüa mieme, yunaitü yuri memüte'erie memütavacueisitüarienicü canü'ayumiemetüni, Huriyusixi meri, Cüriyecusixita. ¹⁷ Xüca yuri ti'erieca, mücü niuquisie canimasiücücamücü Cacaüyari heiserie que mütiyupitüva, para yuri müti'erieccü, que müre'uxa, Que mü'ane heiseriemecü yamüticamie, mücü canayeyuricamücü yuri müti'erieccü.

Teüteri vahesie que mürahüiva

¹⁸ Masi haxüa canimasiücüni, Cacaüyari taheima macave que mütiheca naime teüteri que memüteyurie mecaheyexeyatü heiseriemecü yamecatecahutü, müme meminena tita yuri müraine heiseriemecü yamecatecahutü. ¹⁹ Tita mütiyüve mütimaica Cacaüyari hepaüsita, mücü canimasiücüni vahesüa. Cacaüyaritütü yatinivaruxeisitüani. ²⁰ Cuie munetüariepai hicüque, tita mücatixeyarieve hepaüsitana, yuheyemecü que mütitürücaüye que müticacaüyari, mücü catinheccüaca yara'erivacacu tita mütiutivevi hepaüsita. 'Ayumieme 'asimepücaüyave yuhesie mieme memütiniunicü. ²¹ Cacaüyari mehetimaica, 'aixüa mepüca'utiyauecai hepaüsitana Cacaüyari hepaüsita temutiyanepaü. Pamüpariyusi mepüca'ipitüacai. Masi yacü metecuxatatu menacüne mexi niuqui mexüatüacai. Va'iyari 'asimatimaivacacu, niucuyüre va'iyarisie. ²² Temaivavemete meyuxatatu 'asimecatemaivavetü menacüne. ²³ Cacaüyari mücapünive visi mü'ane, menipata tevi müpünivepaü tiyuxexeyame memayexeyanicü püta, viquixi vahepaü yeutari vahepaü cuterixi vahepaü tiyuxexeyame.

²⁴ 'Ayumieme Cacaüyari nivayetüani yu'iyarisie mete'ucahiv'e'eriecacu, para meca'itiatü memacüneccü, memiseviximanicü yuvaiyari yusata. ²⁵ Cacaüyari yuri que maine, müme menipata 'itarica memexeyanicü püta. Tita mütiyeviya mepayexeyacai,

hesiana mieme mepüte'uximayatacai, mecaheyexeyatü que mü'ane mitivevi. 'Aixüa yemecü queticüühüavarüvani 'iya yuheyemecüsü, müpaü xeicüa pü'ane.

²⁶ 'Ayumieme Cacaüyari nivayetuani memihive'eriecacü tita 'axa müti'anene. Va'ucariri me'icu'eirieca tita 'ucari memüteyuruva, 'ucapaü mecateyurietü mepacü. ²⁷ 'Uquisita yaxeixüa, me'icu'eirieca tita 'ucari memüteyuruva, mepüyutaiyacai meyhüive'erietü. 'Uquisi 'uquisi vahamätü yamepüteyuriecäi que mücatinaque. Que müreyuevecai yamemüteheuyexürüvecaicü, mepüte'epiniriecäi yuvaiyarisie.

²⁸ Müpaü memücatecu'erivacaicü quename 'aixüa 'ane me'erivanicü Cacaüyari, 'ayumieme Cacaüyari nivayetuani que mücatinaque yamemütecu'erivanicü, que mücatinaque memüteyuriecacü. ²⁹ Mecanaye'axüani que mücatiheiserie meyütü, mevacumaüvatü que mü'ane mücayü'üya mücayücuna, 'axa metecuyuruvatü, naime metehive'erietü, 'axa me'anenetü. Menihüpüncaitüni me'ütesatü meycucitü meha'atü meteyu'irüviyatü 'axa metecu'erivatü. ³⁰ Mecani'avieniucani, mecaniniuquixieca, Cacaüyari mecani'uxieca, mecatenitave'erieca naime, menanuyehaitürüveni, metenyucatave'erieca, metenicuvautüveni 'axa que mütiyuruva, yu'uquiyarima mepücava'enie. ³¹ Yu'iyari mepüca'enie vatate'acacu, yamepücatecahu que memütiyuane, mepüsese'i, mepücayunütüania, mepücateyucanenimaya. ³² Müme mepüteheta tita Cacaüyari mütxata tiheiserietüme, quename yunaitü müya memüteyurie vahesie tinaque memücuinicü 'utaitü. Müme masi müya mecateniyurieca, masicutari meninaqui'aca hipatü yamemüteyuriecü.

2

Cacaüyari heiseriemecü que mütiyuricacü

¹ 'Ayumieme 'ecü sepa que pemüpaicü pemüniuquixie, 'ahesie mieme pepücataniuni. Xeime que pemütiniuquima, mücücü pepü'aniuquima. Cari yaxeixüa petiniyurieneni 'ecü müpaü que pemütiniuquixie. ² Tame müpaü tepütemate, Cacaüyari yuri haitü müvaranuta'ürüvacü müme müya memüteyurie. ³ Camüsü 'ecü pemüvaniuquima müme müya memüteyuruva, vahepaü petiyurienetü queri peticu'eriva 'ecü pepütavicueni quepaucua Cacaüyari masi'anutahüani. ⁴ Mesü cauca pe'ixani'eri cuini mieme 'aixüa que mütiuca'iyari que müti'acüeva que mücatiyumexütüta. Cauca 'asipecatimate Cacaüyari 'aixüa mütiuca'iyaricü para pemütiyurienicü que pemütiyurieni. ⁵ 'Ecüsü 'a'iyari müse'icü pemüca'avaüriyacü pemütiyurienicü que pemütiyurieni, 'ahesie mieme pepüti'utane haxüa, 'iya tucarisieque quepaucua pemühecarieni, quepaucua masiücütü mayani heiseriemecü que mütiyuricacü Cacaüyari. ⁶ Mücü que memüteyurie pütivapitüani yuxexime. ⁷ Müme mete'uca'enivatü 'aixüa meteyuruvatü memüteyuricacü visi me'anenetü que memüte'acüne, 'aye'amete que memütehe'erivani, que memücatipüne, müme nivapitüamücü yuheyemecü memayeyurinicü. ⁸ Mümesü yuhesie mieme xeicüa memü'ayumieme, yamemücatecahu tita yuri müraiesie, yamemütecahu tita mücatiheiserie püta, müme haxüa canivapitüamücü vahecatü. ⁹ Nivahiveritüamücü niva'uximatüamücü yunaime teüteri yu'iyarisie 'axa memüteyuruva, Huriyusixi meri, Cüriyecusixita. ¹⁰ Nivapitüamücü visi me'anenetü memacühecü, 'aye'amete memü'erivanicü, yu'iyarisie memüca'uximatüariecacü tivapitüani yunaime 'aixüa memüteyuruva, Huriyusixi meri, Cüriyecusixita.

¹¹ Cacaüyari yücü pücativaxeia teüteri. ¹² Queyupaümetü 'inüari niuquiyari mecahexeyatü 'axa memüteyurie, müme mepücuini 'inüari mecahexeyatü. Queyupaümetü 'inüari niuquiyari mehaxeyatü 'axa memüteyurie, müme 'inüari manuyünepaü mepanuta'ürüvani. ¹³ Müme memi'enie xeicüa 'inüari niuquiyari, müme heiserie mepücahexeixa Cacaüyari hixie. Müme yamemütecahu 'inüari niuquiyari que maine, müme püta heiserie mecanipitüariecuni. ¹⁴ Müme memücahuriyusixi 'inüari niuquiyari memücahexeixa, quepaucua yücümana yamemüteyurie que maine 'inüari niuquiyari, sepa 'inüari niuquiyari memücahexeixa, 'inüari niuquiyari mehaxeyatü mepacüne yücümana. ¹⁵ Mümeri mepüyuecütata tita 'inüari niuquiyaricü yamütiyurieni metehaxeyatü yu'iyarisie müraye'uxa. Va'iyari que memüteyurate tinihecütani vahepaüsita. Yuhamatü metecuxatatu, que memüteyuricacü yuhesie metenahüpani, yuhesie mieme meniutiniucani nusu. ¹⁶ Müpaü catiniyümücü 'iya tucarisie quepaucua Cacaüyari müvata'ivaviyani teüteri tita memüte'uti'avietaxü hepaüsita Cürisitu Quesusi varahüavecacu, nenuqui 'aixüa manuyüne que maine.

Huriyusixi 'inüari niuquiyari que memütehexeixa

¹⁷ Mericüte 'ecü Huriyu pemütütaterüvarie, yuri pemüti'erie 'inüari niuquiyarisie, 'aixüa pemüti'acühüave Cacaüyarisie pemütüviyacü, ¹⁸ pemimate tita mütiyuricacü, pemütümaive tita 'aixüa müti'ane pemütüta'üquitüariecü 'inüari niuquiyarisie miemecü,

19 pevaranucuhapame memacücüpe pemü'a'eri, hecüarivivame pemü'a'erie yüvipa memü'uva vahesie mieme, 20 ti'üquitame pemü'a'erie 'asimemücatemate vahesie mieme, türi tiva'üquitüvame pemü'a'erie, 'inüari niuquiyari pehexeyatü pemeixeyia tita timaiveme mütimate tita yuri müraine 'uxeicüa, 21 camüsü 'ecü xeime pemüti'üquitüa, pecati'a'üquitüa 'ecü. 'Ecü müpaü pepütücuxata quename 'aixüa ca'ane xüca tinavayani. Mericüte, petinavaya 'ecü. 22 'Ecü müpaü pepütücuxata quename 'aixüa ca'ane micumaüvanicü xeime 'üyaya xeime cünaya. Mericüte, peticumaüva 'ecü. 'Ecü müpaü pepaine quename pevaxani'erie tetexi cacäyariixiyari. Mericüte, petinava vapini vamavari. 23 'Ecü 'aixüa pepüti'acühüave 'inüari niuquiyari pemexeyacü. Mericüte, pe'itisanatü 'inüari niuquiyari müpaü metecu'erivame petivarayeitüa quename Cacäyari 'asicayüve. 24 Camüsü, que müre'uxa, que mü'ane Cacäyari mühücü 'axa canixasivani nuivarite vasata xecümana.

25 Xitequiyä 'inüariyari camaniparevieca xüca 'inüari niuquiyarisie yapeticamiäni. Masi xüca 'inüari niuquiyari petisanatü peyüaneni, sepa xitequiyä 'inüariyari pemexeyia, peca'inüasietü pepa'ayeitüa. 26 Masi xüca que mü'ane 'iya 'inüari mücahexeyia yaticamiäni que mütheiserie 'inüari niuquiyari que maine, 'inüari sepa mücahexeyia, 'inüasiecame cati'erivani 'iya. 27 Que mü'ane yuvaiyarisie müca'inüasie xitequiyacü, peru meye'atüva 'inüari niuquiyari que maine, mücü 'ahesie pürahüpani 'inüari niuquiyari pemütisanacü, sepa 'utüaricayari pemexeyia sepa 'inüariyari pemexeyia. 28 Que mü'ane herie xeyicüa Huriyu teviyari mühücü, mücü Huriyu pücahücü. Que mü'ane herie xeyicüa yuvaiyarisie xeyicüa mü'inüasie xitequiyacü, mücü püca'inüasie. 29 Masi que mü'ane yutaüta mühuriyu, mücü püta Huriyu canihücütüni. Que mü'ane yu'iyarisie mü'inüasie, mücü 'Iyari mainepaü püta pü'inüasie, sepa müca'inüasie 'utüarica müti'eniürüücüpaü. Que mü'ane müpaü mü'ane, teüteri visi mepüca'utiyaneni hepaüsitana, Cacäyari püta visi paineni hepaüsitana.

3

Tita rexeyia Huriya hipatü memücahexeyia

1 Mericüte tita rexeyia Huriyu hipatü memücahexeyia. Que tiparevie xitequiyä 'inüariyari. 2 Vaücavamecü piparevie, naimecü. Camüsü meri, Huriyusixi niuqui Cacäyarisüa mümieme hepaüsita mepuhürütüari. 3 Quete 'aneni xüca hipatü yamecatecahucaütüni. Cacäyari yacaticamiätü que rayeitüariäni müme yamemücatecahucaicü. 4 Pücatixaüsietü. Masi Cacäyari tita yuri mürainesie yaqueticamiäni, sepa yunaitü teüteri memüte'itava, que müre'uxa, Para 'aniuquicü pemümasiücünicü heiserie que pemürexeyia, Para heiserie pemüpütüarienicü quepaucua pemütaxanesieni.

5 Mericüsü tame heiseriemecü yatecatecahucaacu xüca masiücütü 'ayani Cacäyari heiseriemecü que müticamiä, que te'utiyanenisüari tame. Cacäyari tiyüane que mücatiheiserie haxüacü rapitü. Tevipaü nepütücuxata. 6 Pücatixaüsietü. Xüca müpaü 'anenique, Cacäyari quepaü tivata'ivaviyaqueyu cuiäpa memütama 'isücamepaü.

7 Perusü neti'itavacacu ne xüca masiücütüni Cacäyari que müticamiä tita yuri mürainesie, masi yeme visi 'anetü mayanicü Cacäyari, titayari neranuthüiyani ne 'axa tiyuruvamepaü. 8 Müpaü cati'aneniqueyu masi, 'axa temütecühüavarüvapaü, hipatü memütiyanepaü quename müpaü tehaitüca tame, Cümü 'axa tepütüyuriäni 'aixüa 'anetü mayanicü te'utiyaütü vaniu. Heiseriemecü mecanixani'erivani müme müpaü memütiyuane.

Pumave que mü'ane heiseriemecü yamüticamiä

9 Mericü titanetü. Tame masi 'aixüa tete'anene. Tixaü yemecü. Tetenütahecüata Huriyusixi Cüriyecusixita yunaitü tita 'axa müti'anesie que memüteviya, 10 que müre'uxa, Que mü'ane heiseriemecü yamüticamiä 'apüca'uyeica ni xevitü.

11 Que mü'ane mütimaive 'apüca'uyeica,

Que mü'ane micuvaune Cacäyari 'apüca'uyeica.

12 Yunaitü mepeuyexüri, 'axa me'anenetü mepacü 'axeicüa.

Que mü'ane 'aixüa ti'aneme mütiyuriäne 'apüca'uyeica,

Xevitü tüma pumave.

13 Tivaxürüvame müqui terüya canihücütüni reutenitü.

Mepüte'irüma yunenicü.

Xaye 'uhayeya vateta payeca.

14 Vateta pühüne 'axa 'anuyütü hasivitü.

15 Yü'ücatecü mepüyumexütüa xuriya memütayeurienicü.

16 Yuhuyeta mepüte'uca'una mepütüyuhiveritüa.

17 Huye haque mücatiyu'uximatüa mepücahemaririe.

18 Mepücateheiyehüvirie Cacäyari yuhesüa.

19 Hicü tame müpaü tepütimate, naime 'inüari niuquiyari que maine, pütivarutaxatüa müme 'inüari niuquiyarisie memüteviya, yunaima vatani müranunamacü, Cacäyari

müvataxanetacü yunaime cuipepa memütama. ²⁰ Cacaüyari hüxie 'inüari niuquiyari que maine yamütiuyuricü, mücücü ni xevitü tevi heiserie pücapitüarieni. Masi 'inüari niuquiyaricü pütimate tita 'axa müti'ane.

Heiserie que mütipitüariva yuri müti'eriecü

²¹ Hicüri masi, masiücütü canayani Cacaüyari heiserie que mütiyupitüva, sepa 'inüari niuquiyari mumavenique. 'Inüari niuquiyari, texaxatamete vaxapayarita yacatinihecüatani. ²² Cacaüyari heiserie que mütiyupitüva yuri ti'eriecacu Quesusi Cürisitusie, mücü nimasiücünü, heiserie que mütiyapitüa yunaime yuri memüte'erie. Yücü mepüca'ane. ²³ 'Axa mepüte'uyuri yunaitü, yunaitü mepüca'aye'axüavave Cacaüyari visi mütiyaxeiyacü, ²⁴ heiserie mepupitüarie 'asimecatecuetatüarietü 'aixüa mütiuca'iyaricü 'iya, Cürisitu Quesusi müvatixünacü. ²⁵ Cacaüyari nicayeni 'iya 'aixüa miyurienicü yuxuriyacü temütheuyehüviyarienicü xüca yuri tete'erieca. Müpaü tiuyurieca masiücüme nayeitüani heiserie que mürexeiya, sepa mücativacühüavecai tita meripai 'axa memüte'uyuri hepaüsita, Cacaüyari mücayumexütüacaicü 'ana. ²⁶ Nicayeni masiücüme mayeitüanicü hicü, heiserie que mürexeiya. 'Ayumieme mücü heiserie canexeyani, heiserie canipitüanita que mü'ane 'amuyeica yuri ti'erietü Quesusisie.

²⁷ Hicüri quepaü 'aixüa tiyücühüaveni yuhepaüsita. Havaicü püca'yüve. Mericüte que mü'ane 'inüariyaricü catiyüve. Tita mütiyuriene, mücü ti'inüariyari va'atü. Tixaüsietü. Yuri que müti'erie, mücü cani'inüariyaritüni püta. ²⁸ Tame 'ipaü tetenitamaica, teüteri heiserie mecaniupitüarieni yuri memüte'eriecü, sepa yamemücate'uyurienique 'inüari niuquiyari que maine.

²⁹ Mesü Cacaüyari Huriyusixi xeicüa tivacacaüyari. Memücahuriyusixita cativacacaüyari. Hü, memücahuriyusixi canivacacaüyaritüni. ³⁰ Mericüte, Cacaüyari caniyuxeveni. Heiserie nivapitüamücü müme xitequiya 'inüariyari memexeyia, müme yuri memüte'eriecü. Heiserie nivapitüamücüta müme xitequiycü memüca'inüasie, müme yuri memüte'eriecü. ³¹ 'Ayumieme nepaine, xüanacüa tetehayeitüa 'inüari niuquiyari xüca yuri tete'erieca. Tixaüsietü. Tepiseiriya püta 'inüari niuquiyari.

4

'Apurahami que mütiuyuri

¹ Mericüte que te'utiyaneni tita 'Apurahami mütiucaxei hepaüsita. Mücü yateva canita'uquiyaritüni hesiena temüyecü. ² 'Ipaü teputiyuane, xüca 'Apurahami heiserie 'upitüarienique tixaütü mütiuyuricü, caniyüveniqueyu 'aixüa mütiyücühüaveni yuhepaüsita. Masi Cacaüyari hüxie püca'yüve. ³ Que haine 'utüarica xapayari. 'Apurahami yuri tinita'erierieni Cacaüyari, 'ayumieme Cacaüyari heiserie hexeyame nimaicaitüni 'iya, paine. ⁴ Que mü'ane tixaü mütiyuriene, tita müti'iva 'iniquieri püca'eriva. Peuyevese masi menu'ünicü. ⁵ Que mü'ane püta 'asicatiyurienetü yuri müti'eri 'iyasie, müme memücaheyexeyia Cacaüyari que mü'ane heiserie müvapitüasie, mücü heiserie hexeyiatü canimarivani yuri müti'eriecü. ⁶ Ravirita müpaü canaineni tevi que mütiyutemavie, quepaucua Cacaüyari heiserie hexeyiame mimate, sepa tixaü mücatiuyurienique,

⁷ Mecaniyutemamavieca quepaucua memütheuyehüviyarieni

'Inüari que memüte'utisanaxü,

Quepaucua tita 'axa memüte'uyuri müranucanamieni.

⁸ Caniyutemavieca mücü tevi,

Ti'aitame xüca 'axa tiyurieneme ca'erieca.

⁹ Mericüte 'ipaü meteyutemamavie müme xitequiya 'inüariyari memexeyia xeicüa. Müme memüca'inüasietä, müpaü mecatyutemamavie. Müpaü teputiyuane, 'Apurahami yuri müti'eriecaicü, 'ayumieme heiserie hexeyiatü canimarivacaitüni. ¹⁰ Que 'anetü müpaü ti'erivacai. Xitequiya 'inüariyari rexeiyacai 'ana, pücaheixeyiacai nusu. Xitequiya 'inüariyari pücahexeyiacai, masi püca'inüasievecai. ¹¹ Xitequiya niutanaqu'erieni 'inüaritüme. Caniuseyumarieni heiserie mupitüariecü yuri tiuta'erieca mexi xitequiya 'inüariyari cahexeyiacai. 'Ayumieme yunaitü yuri memüte'erie xitequiya 'inüariyari mecahexeyiatü, müme va'uquiyari nayani, müme heiserie mehhexeyiatü memümarivanicü. ¹² Mümeta xitequiya 'inüariyari memexeyia va'uquiyari nayani, müme xitequiya 'inüariyari xeicüa memexeyia pücatixaü, masi müme yamemütecalhuta ta'uquiyari 'Apurahami huyetana yuri que müti'eriecai xitequiya 'inüariyari cahexeyiatü.

Yuri ti'eriecacu hesiena que mütiunaquixü tita mütiutaxasie

¹³ Quepaucua 'Apurahami müpaü mütiutahüavarie, nivemamata, quename hesiena tinaquequecai naitü cuie, 'inüari niuquiyari hexeyiatü müpaü pücatiutahüavarie. Heiserie 'upitüarieca püta yuri mütiuta'ericü, müpaü pütiutahüavarie. ¹⁴ Xücari müme 'inüari niuquiyarisie memüteviya vahesie tinaquenique, xüanacüa xeicüa yuri tepüte'eriecaqueyu, yacü

xeicüa müpaü pütüitahüavarieniqueyu 'iya. ¹⁵ Inüari niuquiyari haxüa pütüiyupitüva. 'Inüari niuquiyari caxuavecacu, püca'itisana.

¹⁶ 'Ayumieme yuri ti'eriecacu müpaü cani'aneni, para müpaü mütiyünicü 'iya 'aixüa tiuca'iyaricacu, tita mütitaxatüa müseiriyarienicü yunaime nivemama vahesie mieme, müme 'inüari niuquiyarisie memüteviya vahesie mieme xeicüa pücatixäü, masita müme 'Apurahamipäü yuri memüte'erie vahesie mieme. Mücü tanaime canita'uquiyaritüni, ¹⁷ que müre'uxa, Ne yumüreme nuivarite va'uquiyari nepümasi'ayeitüa. Cacaüyari huxie yuri pütüita'eri hesiena, que mü'ane müquite müvaranutanieritüva, que mü'ane mütitahüave tita 'emücatiue mütinenicü, mücü hesie.

¹⁸ Mücü que mücatiüvecai yuri müti'eriecacü ta'icuevatü, ta'icuevatü yuri tini'eriecaitüni. 'Ayumieme yumüreme nuivarite va'uquiyari nayani, müpaü que mütiutahüavarie, Müya meyupaümetü mecananicüni 'anivema. ¹⁹ Püca'utaveranaxü yuri ti'erietü, sepa me'erivacal yuvaiyari que mütimüximecai 'esivatücacu xei sienituyari viyari mexeiyaicäü, sepa me'erivacai Sara mücayüvecai mütinivicü. ²⁰ Püca'yuxamuriecäi yücü ticu'erivatü tita Cacaüyari mütitaxatüa hesiena mütinaquequecaicü, mücü hepaüsita, yuri cati'erietü pücahatüa. Masi yuri que müti'eriecäi pütürücariyariecäi, visi 'ixatatü Cacaüyari. ²¹ Müpaü pütüiyumaicäi, tita mütitahüavixü 'iya quename yatiyurienicü, müpaüta niyüvecaitüni yamütüiyurienicü. ²² 'Ayumiemerücü heiserie pitüaricame ni'erivacaitüni, yuri müti'eriecäicü.

²³ Que müti'erivacäi 'iya, hesiena mieme xeicüa pücaraca'utüarie, ²⁴ masi tahesie miemeta müpaü pütüi'utüarie. Müpaüta tepüte'erivani tame yuri tete'erietü 'iyasie que mü'ane müquite vasata menucuquetüa Tati'aitüvame Qesusi, mücü hesie. ²⁵ Mücü püyetüiya ta'aurie temaxürücü, panucuquetüarie heiserie temüpütüarienicü.

5

Tita temütehexeiya heiserie temüpütüariecü

¹ Mericüte heiserie temüpütüariecü yuri tete'erietü, 'ayumieme 'aixüa tecatenitaxeiyani Cacaüyarimatü. Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu yatatipitüacacu. ² Mücü yatatipitüacacuta, yuri tete'erietü müpaü teni'itüarieca, Cacaüyari 'aixüa tiniuca'iyarini tahesie mieme. 'Ateputi'u 'iya 'aixüa tiuca'iyaricacu. 'Aixüa tepütetacühüave yuri temüte'eriecü teta'icuevatü Cacaüyari visi mütatixeiyanicü. ³ Mücü meta, 'aixüa tepütetacühüave temü'uximatüariecü müpaü temaitü, xüca te'uximatüarieca, tete'uca'enivatü tepacüne. ⁴ Xüca tete'uca'enivani, te'inüasietü tepacüne. Xüca te'inüasieca, teyüvavetü tepacüne yuri temüte'eriecäcü teta'icuevatü. ⁵ Müpaü teteta'icuevatü xüca yuri tete'erieca, tepücateviyasitüarieni, Cacaüyari ta'iyarisie müthünüyacü tasinaqui'erietü, 'Iyari Mütiyupata temüpütüarie yatiyurienicacu.

⁶ Cürisituri, quepaucua temuveranica cuxi tame, caniumüni tame Cacaüyari temüca'ayexeiya tahesie mieme, tucari 'aixüa mü'ane 'anuyeyacu. ⁷ Hicümüsü haveri mieme xeicüa xevitü pümüniqueyu tevi heiseriemecü yamüticamiesie mieme. Capücaru yuvaüriyaniqueyu 'asita mumünicü tevi 'aixüa mütiuca'iyarisie mieme. ⁸ Masi Cacaüyari 'ipaü tiuyurieca masiücüme nayeitüni que mütatinaqui'erie, Cürisitu tahesie mieme mumücü tame 'axa teteyurieca cuxi. ⁹ Xuriyayacü heiserie temüpütüariecü hücü, masi vaücava mücü pütasitaviceisitüani temücahecariecäcü. ¹⁰ Te'eye'uniecacu Cacaüyari nu'aya mumücü, tepupasie 'aixüa temütetaxeianicü Cacaüyarimatü. 'Ayumieme 'aixüa tetetaxeiyatü, masi vaücava tepütaviceisitüarieni 'iya mayeyurücü. ¹¹ Mücü meta, 'aixüa tepütetacühüave Cacaüyari teha'erivatü Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu yamütüiyurücü. Mücü canihüecitüni que mü'ane mütas'i'upataxü 'aixüa temütetaxeianicü.

'Arani Cürisitupaü que mü'ane

¹² Mericüsü tita 'axa müti'ane catiniuneni cuiepa tevi müyuxevicäi 'axa mütiuyurücü. 'Axa mütiuyurücü caniumüni. Müpaürita 'ayumieme yunaitü teüteri mecui'tü menaceni, yunaitü 'axa memüte'yurücü. ¹³ Inüari niuquiyari caxuavecacu cuxi, cuiepa memütama 'axa mepütëyuriecäi. Peru 'inüari niuquiyari caxuavecacu, tevisie pücarahüiva 'axa xüca tiuyurieni. ¹⁴ Masi 'Arani meri, 'arique yunaitü Muisexi 'amuyeicacäipai, yunaitü me'uyuitüarieca mepucü, sepa hepaüna 'axa memücate'yuyuri, 'Arani ta'aurie mavepäü que mücati'heiseriecäi. Mücü 'Arani que mü'ane 'umamieniquecäi cani'üquisicayaritüni.

¹⁵ Peru ta'aurie que mürave, müpaüta yaxeixüa tepücate'umique. Mücü müyuxevicäi ta'aurie mavecü, hipatü mepucü, peru masi vaücava 'aixüa pütüuca'iyari Cacaüyari, masi vaücava mepüte'umique, xevitü tevi Qesusi Cürisitutütü 'aixüa tiuca'iyaritü que mütimüiriyaxü 'imiquieri hipame vahesie mieme. ¹⁶ Tita mütiyarumi, mücü müpaü püca'ane que mütiuyü quepaucua mücü müyuxevicäi 'axa mütiuyuri. Heiva 'axa mütiuyurücü, nanutahüiyani 'inüasietü. Masi que mütiyarumi müxa ta'aurie me'axürüecu, heiserie mecaniupütüarieni püta. ¹⁷ Yuxevitü ta'aurie mavecü, yunaitü mepuyuitüarie memücüi'inicü xeimecü. Masi vaücava müme memüyuväriya memitanaqui'erienicü cuini

mieme que mütiuca'iyari 'iya, que mütimüiriyaxü yu'imiquieri heiserie vapitüatü, müme me'ayeyuritü mepüte'aitani tevi müyuxevi Quesusi Cürisütütü müpaü mütiuyuricü.

¹⁸ Hicüri 'ayumieme, xevitü ta'aurie mavecü que memüte'anutaxüriya yunaitü teüteri, müpaürita yaxaicüa yunaitü teüteri heiserie mecaniupitüarieni memayeyurinicü, xevitü heiseriemecü yamütiuyuricü. ¹⁹ Xevitü tevi yamüaticamiecaicü, hipame 'axa teyuruvamete que mütiavaraitüa, müpaürita yaxaicüa hipame heiserie mehexeiyame nivarayeitüamücü xevitüta yamüticamiecaicü.

²⁰ Inüari niuquiyariri punua masi yemecü müitamüirecü ta'aurie que memüte'axürie. Masisüari yemecü tütamüiriyacu tita 'axa memüte'uyuri, 'anata Cacaüyari masi cuini mieme cuxi 'aixüa pütiuca'iyaricai, ²¹ tita 'axa müti'ane que mütiyacuyuitüvacai vacu'itü, müpaürita yaxaicüa Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaritü müvayuitüanicü heiserie vapitüatü, tucari mücaxüve vapitüatü, Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu yativapitüacacu.

6

Que temüte'ucui 'axa temücateyuriecacü, que temüte'ayeyuyuri Cürisitusie teteviyatü

¹ Mericüte que te'utiuyaneniri. Capüca müpaü 'axa teteyurietü tetahayevani, 'iya masi cuini mieme 'aixüa mütiuca'iyarinicü. ² Pücatixaüsietü. Tameri temucui para 'axa temücateyuriecacü, queri tete'ayeyuyurini müpaü teteyurietü. ³ Capüca 'asixecatamate, tame quetapaümetü temuca'üyarie Cürisitu Quesusisie temüteuyuricü, tame tecanica'iyarieni hepaüna temücuinicü. ⁴ 'Ayumieme hamatüana tepucateyuxiexü müpaü tete'uca'üyarieca temücuinicü, para yaxaicüa hepaüna temu'uvanicü te'utihecuaritarieme que temüteyurie te'ayeyuyuritü tameta, müpaüta Cürisitu manucquepaü müquite vasata ta'uquiyari visi mü'ane'enucuquetüaca.

⁵ Quepaucua hepaüna temucü hamatüana tecanitaxevire. 'Ayumieme masisüari hepaünata tenanucu'uicuni. ⁶ 'Ipaü tepütemate, que temü'anenecai matüaripai, tecaniu-cui'iva hamatüana curuxisie, müca'unarianicü tita 'axa temüte'uyuri tavaiyarisie, tavari vaüriyarica temücate'uximayacacü tita 'axa müti'anesie mieme. ⁷ Que mü'ane mümüqui, mücü heiserie pexeyia 'axa mücatiuyurienicü. ⁸ Tame Cürisitumatü temucüicü, 'ayumieme yuri teteni'erieca hamatüana tepayeyuyurini. ⁹ Müpaü tepütemate, Cürisitu müquite vasata 'anucqueca hutarieca pücamüni. Pücaüve mücuyuitüarianicü mumünicü. ¹⁰ Que mütiümü, tita 'axa müti'ane hepaüsita caniumüni xei mieme. Que mürayeyuri, Cacaüyarisie mieme canayeyurini. ¹¹ Xemeta yaxaicüa müquite xequeneyu'erieca 'axa temücateyuriecacü, xe'ayeyuyurime püta xequeneyu'erieca Cacaüyarisie mieme, Tati'aitüvame Cürisitu Quesusisie xeteviyatü.

¹² 'Ayumieme xevaiyari mumüximesie xe'u'uvatü, xepücacuyuitüarieni 'axa xemüteyuriecacü yaxemütecahunicü que mütiucahive'erie xevaiyari. ¹³ Xepüca'iyetuaniri yuvaiyari para cümana 'axa xemüteyuriecacü heiseriemecü yaxecatcahutü. Masisü müme memanutanenierixü müquite vasata vahepaü xeyüatü, xequeneyuyetuaca Cacaüyari müxeyuyuitüirienicü xevaiyari, heiseriemecü yatiyurienetü. ¹⁴ Xepücaüvaveni xemücuyuitüarianicü 'axa xemüteyuriecacü. Xepücaüya 'inüari niuquiyari müti'axa'aitüacü. Que mü'ane 'aixüa mütiuca'iyari müti'axa'aitüacü püta xecaniyüaca.

Que temüte'uximaya tita mütiheiseriesie mieme

¹⁵ Qesü 'aneni. Inüari niuquiyari mücatati'aitüacü, que mü'ane 'aixüa mütiuca'iyari püta mütatü'aitüacü, 'ayumieme 'axa teteyurieca. Pücatixaüsietü. ¹⁶ Capüca 'asixecatamate, que mü'anesüa xemüyuyetua xemüte'uximayacacü 'iyasie mieme yaxemütecahunicü que maine, vaüriyarica te'uximayatamete xepühüme que mü'anesie mieme yaxemütecahu que maine. Xüca tita 'axa müti'anesie mieme xete'uximayaca, xecanicuicuni. Me xüca xete'uximayaca yaxetecahutü Cacaüyari que maine, heiserie xehexeyatü xecanacünicuni. ¹⁷ Pamüpariyusi nepipitüa Cacaüyari, sepa tita 'axa müti'anesie mieme xemüte'uximayacai, yu'iyaricü yaxetecahutü xenacüne que xemüteyutüiriyarie yaxete'üquitüarietü. ¹⁸ Xe'utixünarieca 'axa xemücateyuriecacü, tita mütiheiseriesie mieme xete'uximayatü xenacüne. ¹⁹ Tevipaü nepitücxata xemüteraranicü teüteri vahepaü xete'u'iyaritü. Xepüyuyetuacai xevaiyari müti'uximayacacü tita mücati'itiyasie mieme tita 'inüari müti'anesie mieme, 'inüari xemütisananicü. Hicürita yaxaicüa xequeneyuyetua xevaiyari müti'uximayacacü tita mütiheiseriesie mieme, 'iyasie mieme xemüpasienicü.

²⁰ Quepaucua tita 'axa müti'anesie mieme xemüte'uximayacai, xepuxünicai tita mütiheiserie hepaüsita. ²¹ Que xete'utixuxuavercai 'ana. Hicü xepüyuteteviya mücü hepaüsita. Que mü'ane müpaü mütiyuriene, mücü müquitü canayeyimücü. ²² Hicü püta xe'utixünarieca 'axa xemücateyuriecacü, Cacaüyarisie mieme xete'uximayatü, 'ayumieme xeputixuxuavere xemüpasienicü 'iyasie mieme. Que mü'ane müpaü mütiyuriene, mücü tucari mücaxüve hexeyatü canayeyimücü. ²³ Camüsü, que mü'ane 'axa mütiuyuri,

mücü müyacü 'apürapiniyarieni, masi Cacaüyari que mütatimicua, mücü tucari mücaxüve catanimicuacamücü Tati'aitüvame Cürisitu Quesusisie teteviyacacu.

7

Memüneneüque vahesie que müttimasücü 'üquisica

¹ Ne'ivamarixi, xeme xemütemate que mütitita 'inüari niuquiyari, nepütixetaxatüaniqueyu. Capüca 'asixecatamate, 'inüari niuquiyari püti'aitüa tevi mexi 'ayeyuri xeicüa. ² 'Inüari niuquiyari que maine, peuyevese 'uca mürecacüna yücünasie mütiyianicü mexi 'ayeyuri 'iya. Xüca cünaya 'umüni, puxünixü, 'inüari niuquiyari racüna müxata 'asipücahaine hepaüsitana. ³ Mericüte, xüca xeime 'uquisie tiviyani mexi cünaya 'ayeyuri, 'uca micumaüva que mü'ane mücayücüna canitaterüvariemücü. Mesü xüca 'umüni cünaya, puxünarie, 'inüari niuquiyari 'asichainecacuri hepaüsitana. 'Ana xüca xeime 'uquisie tiviyani, 'uca micumaüva que mü'ane mücayücüna pücahücütüni.

⁴ Müpaüta yaxeicüa xeme ne'ivama, Cürisitu yuvaiyarisie mumieriecü, xemeta xeniu-cui'iva 'inüari niuquiyari 'asimücahainenicü xehepaüsita. 'Ayumieme xeimesie xepüteviya, que mü'ane müquite vasata manucuquesie, Cacaüyarisie mieme temutixuxuaverenicü. ⁵ Quepaucua teüteri vahepaü temüte'u'iyaricai, 'axa que temüteyuriecäi tetetacahive'erietü, tavaiyari niucuyuitüarivacaitüni, 'inüari niuquiyari yataticuyuitüvacacu. 'Ayumieme teni-ucuinü que temüte'utixuxuaverecai. ⁶ Hicüri tenixüxünini, 'inüari niuquiyari 'asipücahaine tahepaüsita temucucü tita mütativiycäi mücatasiviyacüri. 'Ayumiemerücü hecumeccü 'Iyari que maine teteni'uximayaca, 'utüarica ye'imeccü que müti'eniürüicü püta tepücate'uximaya.

Tita 'axa müti'ane nehiesie que mütiyecä

⁷ Queri te'utiyaneni. Capüca 'inüari niuquiyari 'axa 'ane. Pücatixaüsietü. Masi xüca 'inüari niuquiyari caxuavenique, ne nepücaretimaniequeyu 'axa que nemütiyuriene. Hive'erica nepücahetimaniequeyu xüca 'inüari niuquiyari müpaü ca'anuyüenique, Pepücatü'acahive'erieca. ⁸ 'Aiscayari muxuavecaicü, tita 'axa nemütiuyuri nisütüani nesicuyuitüvatü para naimeccü nemütinecahive'erieccäcü. Xüca 'inüari niuquiyari 'umavenique, tita 'axa müti'ane pümüquiniqueyu. ⁹ Nesü heiva 'inüari niuquiyari necahexeyatü 'anepuyeicacai. Quepaucua 'aisica münesi'u'axixü, tita 'axa nemütiyurienecai nanutaniere. Neri neniumüni. ¹⁰ Mücü 'aisica münesi'anutanieritüaniquecai, que nemütitaxe, mücü pünesi'umi püta. ¹¹ Peru 'aisica muxuavecaicü, tita 'axa nemütiuyuri nisütüani neti'irüviyatü, mücü 'aisicacü pünesi'umi.

¹² 'Ayumieme 'inüari niuquiyari Cacaüyarisüa canimiemetüni, 'aisicata hesüana pümieme, püheiserie, 'aixüa pü'ane. ¹³ Mericüte, mücü 'aixüa mü'ane tihücü tita münetiümie. Pücatixaüsietü. Masiri, para mümasiücünicü 'axa que müti'ane, tita 'axa nemütiuyuri pünesi'umi, 'icuyuitüvatü tita 'aixüa müti'ane. 'Ayumieme 'aisica muxuavecaicü, cuini mieme 'axa 'anetü nayani tita 'axa nemütiuyuri.

¹⁴ Tame tepütemate, 'inüari niuquiyari 'iyarisie pümieme. Ne püta teüteri vahepaü nepütüca'iyari xeicüa. Tita 'axa müti'ane pünesi'unanai. ¹⁵ Nepüca'imate tita nemütiyuriene. Tita münetinacue yanepücatiyuriene, masi tita nemüti'uxie yanepütüyuriene. ¹⁶ Hicü mericü, xüca tita mücanetinaque yanetiuyuriene, 'ayumieme 'aixüa nepütixeyia 'inüari niuquiyari, quename 'aixüa 'ane ne'utaitü. ¹⁷ Hicü neri nepücahücü que mü'ane müpaü mütiyuriene, masi tita 'axa müti'ane nehiesie mütiyecä, mücü yapütüyuriene. ¹⁸ Ne nepütimate, nehiesie tita 'aixüa müti'ane mücatiyeca, teüteri vahepaü que nemütüca'iyari. 'Aixüa nepütüyurienequeyu peru nepünetexie 'aixüa que nemütüyurienequeyu. ¹⁹ 'Aixüa que nemütüyurienequeyu, müpaü nepücatiyuriene. Masi 'axa que nemütüyurienequeyu, müpaü püta nepütüyuriene. ²⁰ Mericüte xüca yanetiuyuriene que mücanetinaque, neri müpaü nepücatiyuriene, tita 'axa müti'ane nehiesie mütiyecä püta yapütüyuriene.

²¹ 'Ipaü nepüretima 'inüari hepaüsita, quepaucua nemünevaüriya 'aixüa nemütüyurienicü, tita 'axa müti'ane nehiesie 'apuve. ²² Que nemütinimate ne'iyarisie, nepünetemavi Cacaüyari 'inüarieya hepaüsita, ²³ peru 'inüari yücü 'aneme nepüxeyia nevaiyarisie tiviyame. Mücü 'inüari, que nemütinimate 'inüariyariatü mepuyucüitüve. Mücü 'inüari 'axa mü'ane nevaiyarisie mütiyia pünesi'uvi.

²⁴ Ne xüa 'üi nepü'uximatüarie. Quepai pünesitaviceisütüani 'icü caxari que mütiümü. ²⁵ Pamüpariyusi nepipitüa Cacaüyari, Quesusi Cürisitu mütatü'aitüvame nesiparevieccacu. 'Ayumiemerü, que nemütinimate, nepütü'uximaya Cacaüyari 'inüarieyasie mieme, teüteri vahepaü que nemütüca'iyari püta, nepütü'uximaya 'inüari 'axa mü'anesie mieme.

8

Que temüte'ayeyuyuri 'Iyarisie teteviyatü

¹ 'Ayumieme hicürixüa müme Cürisitu Qesusisie memüteviya mepüca'anutaxürüyaniri, müme 'amemüca'u'uva teüteri vahepaü mete'u'iyarütü, 'Iyari püta que maine 'amemu'uva. ² Mücü 'inüari cümana 'Iyari tucari mipitüa que mü'ane Cürisitu Qesusisie mütiyiya, mücü pünesi'uxünaxü, mücanesicuyuitüvanicü mücü 'inüari cümana 'axa nemütiyurienecai, cümana nemumu. ³ 'Inüari niuquiyari que mücatiüvecai, que mütiyuranicai temüteütericü, Cacaüyari püta nenutahüani tita 'axa müti'ane que memüteyurie teüteri vahepaü mete'u'iyarütü. Nenu-tahüani yunive heyenü'aca teüteri 'axa memüteyuruva vahepaü 'aneme, heiyenü'aca tita 'axa müti'ane hepaüsita. ⁴ Müpaü catiniuyurieni, tita mütiheiserie 'inüari niuquiyari que maine maye'atüarienicü tahesie, tame 'atemüca'u'uva teüteri vahepaü tete'u'iyarütü, 'Iyari püta que maine 'atemu'uva tahesie.

⁵ Müme teüteri vahepaü mete'u'iyarütü 'amemu'uva, müme teüteri vahepaü mepüteyumate. Müme 'Iyari püta que maine 'amemu'uva, müme 'Iyaripaü mepüteyumate.

⁶ Xüca teüteri vahepaü tiyumaica, canimümücü. Xüca 'Iyaripaü tiyumaica, canayeyuricamücü, yu'iyarisie püca'uximatüarica. ⁷ Que mü'ane teüteri vahepaü mütiyumate, mücü Cacaüyari cani'uxieca. Yapücaticamie Cacaüyari 'inüariyaside, ni müpaü pücaüve. ⁸ Müme teüteri vahepaü memüte'u'iyari, müme 'asimepücaüyave para Cacaüyari münaqui'acacü.

⁹ Xemerü teüteri vahepaü xepücate'u'iyari. 'Iyarisie püta xepüteviya, xücate Cacaüyari 'Iyarieya xehesie yecani. Xüca xevitü Cürisitu 'Iyarieya cahexeiyani, mücü Cürisitusüa pücamieme. ¹⁰ Xüca Cürisitu xehesie tiviyani, xevaiyari canimüquini 'axa xemüte'uyuricü, xe'iyari masi canayeyurini heiserie xemupitüaricü. ¹¹ Que mü'ane menucuquetüa Qesusi müquite vasata, mücü 'Iyarieya xüca xehesie yecani, que mü'ane menucuquetüa Cürisitu Qesusi müquite vasata, mücütütü canenutanieritüamücü xevaiyari cuicu'ime, 'Iyarieya xehesie mütiyeca yatiyurienecacu.

¹² 'Ayumieme ne'ivama, tixaütü püreuyevese yatemüteyuricacü. Peru pücaheuyevese teüteri vahepaü temüüyacacü que memüte'u'iyari, 'ate'u'uvatü teüteri que memüte'u'iyari. ¹³ Xüca 'axe'u'uvani teüteri que memüte'u'iyari, xepücinu. 'Iyari xepareviecacu xüca xe'imieni tita yuvaiyarisie mütiyuriene tevi, xenayeyuyuricacuni.

¹⁴ Queyupaümeme Cacaüyari 'Iyarieya müvaravitücü, müme Cacaüyari nivemama mecanihümetüni. ¹⁵ Xeme 'iyari xepüca'utanaqui'erie vaüriyrica xemüte'uximaya hesiena mieme, tavari xemümamacacü. Xenitanaqui'erienü 'Iyari Cacaüyari nivemama müxe'ayeitüa püta. Mücüsie teteviyatü müpaü tepüte'uhiva, Qemasü, 'uquiyari. ¹⁶ Mücü 'Iyari ta'iyarimatü 'axeicüa mepütehecüata quename Cacaüyari türiyamama tehüme. ¹⁷ Xüca tetüriyamamatüni, tixaütü tahesie pütinaqueni. Tita Cacaüyari mütatimini tahesie pütinaqueni, Cürisitisie que mütinaquenita, xücate hamatüana tete'ucüine, hamatüanitari visi te'enenetü timateitüarienicü.

¹⁸ 'Ipaü nepüticu'eriva, que temüteucüine hicü, mücü tixaütü catihücütüme tepü'erieca quepaucua temüxeisitüarieni visi que müti'ane 'uxa'a varie. ¹⁹ Naitü mütiunetüari püta'icueva Cacaüyari nivemama memasiücütü memacüneccü, cui vaxeiyamütü. ²⁰ Tita mütiunetüari xüanacüa que mürayeitüari, müpaü mütiyuvaiyuriyacaicü müpaü pücatiüyü. Que mü'ane müpaü 'aneme meyeitüa yamütiyuricü püta puyü. Ta'icuevatü xeicüa yuri tini'erieca. ²¹ Tita mütiunetüari 'ayumieme püxünarieni, tita mütipünive müca'l'aitüacacüri, masi Cacaüyari türiyamama visi memü'anene vahepaü xünitü mayanicü. ²² Müpaü tepütemate, naitü mütiunetüari 'axeicüa ma'aiva, 'axeicüa mütiucüine hicüque. ²³ Mücü meta, tameta 'Iyari temexeiya tita 'umüramesie timiemetüme, siepüre tataüta tena'aivani teta'icuevatü Cacaüyari nivemama temacüneccü quepaucua tavaiyari müxünarieni. ²⁴ Müpaü yuri tete'erietü teteta'icuevatü teputavicueisitüari. Peru xüca 'ixeiya tita müticuevie, masi püca'icuevie. Queri ticuevieca tita mütxeiya. ²⁵ Perusü xüca te'icuevieca tita temücatexeiya, tenita'icuevani tete'uca'enivatü.

²⁶ Müpaürüta yaxeicüa 'Iyari pütasiparevi que temüteverarani. 'Asitepücatemate tita temüte'itavavirieni que müreyevese. Mücü 'Iyari masi tahesie mieme nitavavirivani Cacaüyari, ha'ivatü niuquiyari que mücatixuave. ²⁷ Que mü'ane ta'iyari müta'inüata, mücü catinimaica que müticu'eriva 'Iyari, 'iya mitavavirivacü Cacaüyari que mütinaque, müme Cacaüyarisie mieme memupasie vahesie mieme.

Yemecü que temütehe'iva naime

²⁸ Tame müpaü tecatenimaica, müme meminaqui'erie Cacaüyari, 'iya nivaparevieca, naime ticuyuitüvatü para 'aixüa memü'itüarienicü müme memuta'inieri, 'iya que mütiyuriemücücai meripai. ²⁹ Müme meripai müvamaicai, müme nu'ayapaü me'aneneme püvarayeitüamücücai meripai, 'iya yumüreme 'ivamarixi vamasica mayanicü. ³⁰ Müme meripai müya me'aneneme müvarayeitüamücücai, müme nivaruta'inieni. Müme

müvaruta'inie, heiserie nivarupitüani. Müme heiserie müvarupitüa, visi me'aneneme nivarayeitüani.

³¹ Queri te'utiyuaneni xüca müpaü 'aneni. Xüca Cacaüyari tasinaqui'erieca, quepai pütasi'uxive'erieca. ³² Que mü'ane yunive müca'utavicueisitüa, miyetua püta tanaime tahesie mieme, 'iya xüari hamatüana naime pütatiminita. ³³ Quepai püvaxanetani müme Cacaüyari müvaranuyexei. Cacaüyari canihücütüni que mü'ane heiserie müvarupitüa. ³⁴ Quepai püvaranutaxürieni. Cürisitu Quesusi canihücütüni que mü'ane mumü, que mü'ane masi manucuque, que mü'ane Cacaüyari serieta macaca, que mü'aneta tahesie mieme mitavaviriva. ³⁵ Quepai pütasipata Cürisitu mücatasinaqui'eriecacü. Xüca te'uximatüarieca, xüca te'asipünarieca, xüca te'utaveiyarieni, xüca te'ehucacucuni, xüca temamaveni, xüca te'ucueriva'itüarieni, xüca tecui'ivarümeni, mücü naitü que tiyüve. ³⁶ Que müre'uxa, Taheyemecü tepücü'iva 'ahesüa temümiemetecü.

Muxasi memücü'ivanipaü teni'erivani.

³⁷ Sepasü naime, cuini mieme tecatene'ivani 'icü naime 'iya mütasinaqui'erie yatatipitüacacu. ³⁸ Ne müpaü nepütinemate, sepa temücüini sepa temayeyuyurini, sepa niuqui tuyamete sepa te'aitamete memüyüaca, sepa tita hicü mütimieme sepa tita 'uxa'a mütimieme, sepa memütürücavi, ³⁹ sepa müreutiteva sepa müreucateva, sepa que mütitita que 'anetü mütiunetüari, mücü püca'yüveni mütasipata Cacaüyari mücatasinaqui'eriecacü, Cürisitu Quesusi mütati'aitüvame que mütatinaqui'erie.

9

'Ixaherisixi que memüte'anayexeyari

¹ Yuri nepaine Cürisitusie netiviyaütü. Nepücati'itava, ne'iyari nehamatü yatinihecüatani 'Iyari Mütiyupatasie netiviyaacacu. ² Müpaü nepaine, yemecü nepüneherie, ne'iyarisie nepüticuine necathayevatü. ³ Nemeuyehüianiqueyu Cürisitusie necativiyatü nemayanicü, ne'ivama vahesie mieme, müme memünemarema que memüte'utinunuiva, müme vahesie mieme. ⁴ Müme mecani'ixaherisixitüni. Müme Cacaüyari nivemama mepayeitüari, visi ti'aneme mepüte'upitüari, tütatete mepupitüari, inüari niuquiyari mepupitüari, Cacaüyarisie mieme 'uximayasica mepexeyia, mepüte'utahüavari que memütemiqueniquecai. ⁵ Ta'uquiyarima mepüva'uquiyarima, vasatata canimietüni que mü'ane heiserie mupitüarie Cürisitutütü, que mütiunuvaxü. 'Iya nai ti'aitame Cacaüyari canihücütüni. 'Aixüa quetixasivani yuheyemecü. Müpaü zeicüa pü'ane.

⁶ Perusü Cacaüyari niuqueya püca'yutaxie, müpaü püca'ane. Yunaitü 'Ixaherisie memüyecü, müme mepüca'ixaherisixi. ⁷ 'Apurahamisie memüyecücü zeicüa, yunaitü mepücatüriyamama. Masi müpaü paine, 'Isahaquisie memüyecüne, müme 'anivema mecanitaterüvarieconi. ⁸ 'Ipaü cani'aneni, türi vaiyarieyasie memüyecü, müme Cacaüyari türiyamama mepücahüme, masisü müme memutinunuvaxü Cacaüyari que mütitahüavixü mütiminiquecai, mümetütü nivemama meputaterüvari. ⁹ Catinitahüave que mütiminiquecai müpaü haitü, 'Epaucua nepayeneni. 'Ana Sara yunive pexeyianiri.

¹⁰ Mücürita, 'ana Xevecasie yamepüte'inüaricai türi, ta'uquiyari 'Isahaqui muyuxevicai va'uquiyaritüacacu. ¹¹ Mecatinunuivavecacu cuxi, tita 'aixüa müti'ane tita 'axa müti'ane mepücateyurievavecai cuxi para müseiriyarienicü tita Cacaüyari mütiyuriemücücai que mütivaranuyeteüxixü, ¹² que mü'ane müvaruta'inie yatiyurienetü, sepa tevi que mütiyurienecai. 'Ana Xevaca müpaü pütitahüavari, Masicaya catini'uximayacamücü yumutatie mieme, ¹³ que müre'uxa, Nepinaqui'eriecai Cacuvu, 'Esahu püta nepu'uxiecai.

¹⁴ Mericüte, que te'utiyuaneni. Cacaüyari que mücatiheiserie pücatiyuriene. Pücatixasietü. ¹⁵ Müpaüri pütitahüavixü Muisexi, Nepinenimaya que mü'ane nemünenimayatamücü, nepi'üviya que mü'ane nemü'üviyamücü. ¹⁶ 'Ayumieme sepasü xevitü yamütüyavüriya yamütüunanauca, Cacaüyari mütiyucanenimaya canihücütüni que mü'ane müpaü müti'ane. ¹⁷ 'Utüarica niuquiyari müpaü püticühüave Parahuni, 'Ayumieme nepümasi'anucuquetüa, 'ahesie nemütihecüatanicü que nemütitürücaüye, naisari cuiepa nemücuxasivanicü que mü'ane nemühücü. ¹⁸ 'Ayumieme caninenimayaca que mü'ane münenimayatamücü, se'ime nayeitüani que mü'ane se'ime mayeitüamücü.

¹⁹ Süricü müpaü pepüneticühüaveni, Mericüte, titayaricutatiniuquixie cuxi. Quepai pi'uxive'erieca tita mütiyuriemücü 'iya. ²⁰ Neuxei, 'ecüsüari que pepüpaicü pemita'eiyanicü Cacaüyari. Tita mütiuveviya que ticühüaveni 'ivevivame, Titayari 'ipaü ne'aneme penetiutavevi, 'utaitü. ²¹ Camü 'ivevame heiserie carexeiya haxu hepaüsita, xei tapuriyaricü mütitivevienicü xeime xari visi mürapiyacacü, xeimeta 'axa mürapiyacacü.

²² Sepa Cacaüyari masiücüme mayeitüamücü que mütiha'a, titahecüatamütü que mütitürücaüye, quesü yüni xüca cui tuca'enivatü 'inevienipüari mühecarieni müha'arisie müca'unarianicü. ²³ Müpaü pütüiyuri mütihecüatanicü vaücavamecü visi que müti'ane,

visi 'aneme 'ayeitüatü paüri münenimaya, meripai micuha'aritüa visi 'anetü mayanicü.
²⁴ Tamesü tecanihümetüni. Pütasi'uta'inie, Huriyusixi vasata xEICÜa pücatixaü, masi memücahuriyusixi vasatata pütasi'uta'inie. ²⁵ Que maine Huxeya xapayarisie,

Müme memücaneteüterimatücai, neteüterima nepütivataterüva.

'Iya mücanaqui'erivacai, münaqui'eriva nepütitaterüva.

²⁶ Haque müpaü memütetahüavarie, Xepücaneteüterima,

Mana Cacaüyari mayeyuri nivemama mepütaterüvarienu.

²⁷ Quisariyaxita müpaü tiniuhiva 'Ixaheri hepaüsita, Sepanetü 'Ixaheri xiüyarimama hara-
 marasie mieme xiecaripaü memüyupaümenique, hipatü xEICÜa mecanitavicueisitüarienu.

²⁸ Heye'atüatü yuniuqui, 'imexütüatü yacatiniyuriemücü Ti'aitame cuiepa. ²⁹ Meripai que
 maineacita Quisariyaxi,

Que mü'ane yumüireme mütiva'aitüvame

Xüca catasi'ucu'eiririenique tatüriyama,

Surumatari vahepaü tecani'itüarieniqueyu,

Cumuxatari vahepaü tepü'aneneniqueyu.

Huriyusixi teüteriyari que memütheiyehüva niuqui 'aixüa manuyüne

³⁰ Mericüte, que te'utiyaneni. Müme memücahuriyusixi memücayumexütüacai
 heiserie memexeiyanicü, müme heiserie mecaniupitüarienu. Heiserie mepexeiya
 yuri memüte'eriecü. ³¹ 'Ixaherisixi püta memüyumexütüacai heiserie memexeiyanicü

'inüari niuquiyarisie mieme, müme mepüca'aye'axüa 'inüari niuquiyarisie. ³² Titayariri.
 Yuri mepücate'eriecai, masi que memüteyuriacai mepüyumexütüacai. 'Ayumieme

mepüca'aye'axüa. Meputi'ücamürixü tete mürati'ücamüritüresie, ³³ que müre'uxa,

Camü Siyunisie nepicaye tete mürati'ücamüritüre,

Tete cümana memüti'ücamürique.

Que mü'ane yuri müti'erie 'iyasie pücauteviyani.

10

¹ Ne'ivama, ne'iyaricü 'ipaü nepüreixeiyaniqueyu, 'ipaü nepütivaviri Cacaüyari
 müme vahesie mieme, memütaviceisitüarienu. ² Netinihecütani cuini mieme
 Cacaüyarisie mieme que memüteyumexütüa, masi 'aixüa metemaitü mepücayumexütüa.

³ 'Asimepücatemate heiserie que mütiyupitüva Cacaüyari. Yücümana püta mepütécuvautüve
 heiserie que memüteyupitüanicü. 'Ayumieme yamepücatecahu Cacaüyari que maine,
 heiserie müvapitüanicü. ⁴ Cürisitu nitaparitüani 'inüari niuquiyari, yunaitü yuri memüte'erie
 heiserie memüpütüarienu.

⁵ Muiseixiri müpaü tiniu'utüani, 'inüari niuquiyaricü heiserie que mürexeiya xatätü,
 müpaü 'utaitü, Que mü'ane tevi müpaü mütiyurienu, mücü canayeyuricamücü cümana.

⁶ Peru yuri müti'eriecü heiserie que mürexeiya, 'ipaü püta paine, 'Aiyarisie müpaü
 pepücati'acühüaveni, quepai taheima peutimieni pe'utaitü, Cürisitu manacavitünicü
 peticu'erivatü, ⁷ quepai peucamieni meucatevasie pe'utaitü nusu, Cürisitu manativitünicü
 müquite vasata peticu'erivatü. ⁸ Masi que haine. Niuquiyari canehuraniri 'atenisie

'a'iyarisie. Tita temütécuxata yuri que müti'erie hepaüsita, mücü canihücütüni. ⁹ Müpaü
 paine, xüca 'atenicü peti'ahécütüaca Quesusisie petiviyaü Ti'aitame que müti'hücü,
 xüca 'a'iyaricü yuri peti'erica quename Cacaüyari henucuquetüa müquite vasata,
 pecanitaviceisitüarienu. ¹⁰ Yu'iyaricü tevi yuri püti'erie heiserie müpitüarienu.
 Yutenicü pütüyuhécütüa mütaviceisitüarienu.

¹¹ 'Ipaü paine 'utüarica xapayari, Yunaitü hesiena yuri memüte'erie mepücauteviyani.
¹² Huriyusixi Cüriyecusixi yücü mepüca'anene. Yunaimé Tiva'aitüvame caniyuxevini,
 cui pütivamicua yunaitü memitahüave. ¹³ Yunaitü memitahüaveni Ti'aitame

mepütaviceisitüarienu. ¹⁴ Mericüte, que mü'anesie yuri memücate'uta'erie que mete'ihüaveni.
 Quepaü yuri meteta'erieni que mü'anesie 'asimemücatehetimavive hepaüsitanu. Quepaü
 metehetitmani xüca 'umaveni que mü'ane mütivacuxaxatüvani. ¹⁵ Quepaü metecuxatani
 xüca mecaheutanü'ariexüani. Que müre'uxa, Müme memütécuxata que mücati'uximatüarieca
 yu'iyarisie, niuqui 'aixüa manuyüne memütécuxata, visi que 'aneneni vaqueiya.

¹⁶ Masi yunaitü yamepücatecacü niuqui 'aixüa manuyüne que maine. Quisariyaxi
 müpaü paine, Ti'aitame, quepai yuri tita'eririe tita müti'enie yatetcuxatacacu tame.

¹⁷ Tita müti'enie mi'axixücü, 'ayumieme tevi yuri pütiuta'erie. Müpaü catini'enani, tita
 müticuxasiva Cürisitu hepaüsita mi'axixücü.

¹⁸ Masisü müpaü nepaine, mete'u'enana 'acu. Camüsü,

Naisarie cuiepa peutayeixüa vaniuqui,

Cuie manunierepai neta'axüani vaxasica.

¹⁹ Mericüte, müpaü nepaineta, Süricü 'Ixaherisixi yamecatehetima 'acu. Mericüsü Muisexi meri 'ipaü paine,

Xe'ütesacame nepüxe'ayeitüani xemüvatesanicü

Müme xei nuivariyari memücahüme.

Xevahecame teüteri 'asimemücatemaivave nepüxe'ayeitüani.

²⁰ 'Arique Quisariyaxi camatü 'ipaü paine,

Müme memücanesicuvautüvecai mepünesi'utaxei.

Müme nehepaüsita memücatecu'ivavacai,

Vahüxie nemasiücütü nenayani.

²¹ Müpaüta naineni 'Ixaherisixi vahepaüsita, Tucaricü nemama nepeutasera teüteri yamemücatecahu memü'uxiva'a vahepa.

11

Hipatü 'Ixaherisixi que memüteyuhayevani

¹ Mericüsü 'ayumieme 'ipaü nepaine, Cacaüyari tivarutixani'erie yuteüterima. Pücatixaüsietü. Neri 'Ixaherisixi necanixevitütüni. 'Aurahamisie nepüyetüa, Venicamini nuivariyasia nepümieme. ² Cacaüyari pücvavarutixani'erie yuteüterima meripai müvamaicai. Mesü 'asixecatamate que maine 'utüarica xapayari 'Eriyaxi xatatü. Mücü nitavavirieni Cacaüyari 'Ixaherisixi vahepaüsita, müpaü 'utaitü, ³ Neuxei Ti'aitame, mepüvarucui müme memütecuxatacai 'ahesie mieme. Mepica'unaxüa haque 'amavari müratimemierivasie. Ne nexaüta nepünehayeva, mepünesicuvautüve memünesimienicü. ⁴ Peru Cacaüyari que tita'eitütü. 'Ipaüsietü, Nehesie mieme 'atahuta miriyari nepüvatiyasa 'uquisi, Vahari hüxie memücacatunuma'uivave. ⁵ Müpaüri yaxaicüa hücüta mepüyuhayevaxü hipatü memanayexeyarie 'aixüa que mütiuca'iyari 'iya. ⁶ Camü 'aixüa mütiuca'iyaricü mepanayexeyari, tixaütü memüte'uyuricü mepüca'anayexeyari. Mesü, 'aixüa que mütiuca'iyari, xüca tixaütü meteyurica me'anayexeyarienique, mücü püta 'aixüa pücatiuca'iyariniqueyu. Xücatari me'anayexeyarienique tixaütü memüte'uyuricü, 'aixüa tiuca'iyaritü pücvaranayexeyaquyu. Mesü, que memüte'uyurie, xüca 'aixüa tiuca'iyaritü varanayexeyaquyu.

⁷ Queteri 'aneni. 'Ixaherisixi mepücaheitaxei tita memütecuvautüvecai. Müme mepanayexeyarie meneitaxeya püta. Hipatü müme mesese'itü menacüne, ⁸ que müre'uxa, Cacaüyari 'iyari müyü'üraxie nivarupitüani, Hüxi tivarupitüa cümana memücaheunenierenicü, Naca tivarupitüa cümana memücaheu'enanacacü Hicüque.

⁹ Ravirita müpaü paine,

Mexasie quepaucua memüte'apica,

'Ipari que'ayani, viniyari que'ayani vahesie mieme,

Meque'utiquetamürixüani muva.

'Amemüte'apinepaü mequete'epinirieni.

¹⁰ Vahüxi que'acüpire memücaheunenierenicü.

Me'anacatutisitü meque'acüne yuheymecü.

Memücahuriyusixi que memütetavicueisitüarieni

¹¹ Mericüsü nepaine, metiquestamürixüaca mecatehecaxüri yuheymecü. Pücatixaüsietü. Masi ta'aurie memaxüricü müme, müme memücahuriyusixi mepütavicueisitüarieni, Huriyusixi memü'ütesanicü. ¹² Ta'aurie memaxüricü cuiepa memütama vaüca que memüte'upitüarie, müme memüyutexicü memücahuriyusixi vaüca que memüte'upitüarie, camü masi vaücava mecatepitüarieni cuxi quepaucua memaye'axüani Huriyusixi.

¹³ Ne müpaü nepütixecühüave xeme xemücahuriyusixi, ne que nemürenü'arie memücahuriyusixi vahesüa, 'aixüa nepaine nehüritüarica hepaüsita, ¹⁴ siparasü xüca neyüveni nemüva'ütesatünicü ne'ivamarixi, siparasü xüca nevatavicueisitüani hipame müme. ¹⁵ Müme memüxani'erivacü, cuiepa memütama meniupasiene 'aixüa memütexeyarienicü. Masi vaücava cuxi catiyüni quepaucua memünaqui'erivani. Xüari cuiepa memütama 'ayumieme mepanutaneniereni müquite vasata. ¹⁶ Hecua me mavariryari xüca Cacaüyarisie mieme 'upasiene, naitü yacatinipasiemücü. Nanayari xüca Cacaüyarisie mieme 'upasiene, mamateyata canipasiemücü.

¹⁷ Hicü hipatü mamateya menanumürixüani, 'ecü huriva yeutanaca pehücütütü vasata peniucquerieni huriva cüyeyari nanayasia mieme hayari que müracacapaü pe'ietü pemaianicü vahepaü. ¹⁸ 'Ayumieme pepücvatave'erica mamateya. Xüari pevatave'erica, camü 'ecü pepüca'ititüca nanayari, nanayari püta pümasititüca 'ecü.

¹⁹ 'Ecüri müpaü pepütayüni, Mamateya mepanumurariexüa nemücaquerienicü ne.
²⁰ Mericüte, yuri memücate'eriecaicü, 'ayumieme mepanumurariexüa. 'Ecüsü yuri pemüti'eriecütü 'apepuve. Pepüca'anuyehaitürüve que pemüti'amate, masi queneumaca.
²¹ Xücarí Cacaüyari cavarucu'eirieni mamateya yücümana memutinexüa, tietü camasicu'eiriemücü 'ecüta. ²² Camü 'aixüa que tiuca'iyari que tise'ita Cacaüyari. Canise'icaütüni memacaxüri vahepaüsita. 'Aixüa catiniuca'iyarini 'ahepaüsita xüca pe'ahayevani 'aixüa tiuca'iyaricacu 'iya. Me xüca catixaütüni, penanuvitequiemücü 'ecüta.
²³ Mümerita xüca yuri mecate'erietü mecahuhayevani, müme mepeca'uitüarieni. Cacaüyari türücaríya canexeyani tavari müvaca'uitüanicü. ²⁴ 'Ecüri huriva yeutanaca mutinuivaxüsie pemietütü penanuvitequieni, haraverita mieme hurivasie peniucquerieni que pemücatiunivaxü. Masi yemecü müme mamateya mücü hurivasie memümiemetete mecateca'uitüarieni yücüyeyarisie.

'Imatürieca que memütetavicueisitüarieni 'Ixaherisixi

²⁵ Ne'ivama, yacü xeicüa capa temaivavemete xeyu'eriecacü, pücanesinaqueniyeu xüca xecaheitimanique 'icü niuqui muti'aviesiecai. Hipatü xeicüa 'Ixaherisixi mesese'itü menacüne, mexi yunaitü memücahuriyusixi meca'aye'axüavave. ²⁶ Müpaü tiyüyu, yunaitü 'Ixaherisixi menitavicueisitüarieni, que müre'uxa, Tiyuvicueisitüvame Siyunisie nayeyeimücü.

Ta'aurie pehüani Cacuvu,

Cacaüyari ca'ayexeyatü mücayuhayevacü.

²⁷ Ipaü netinivaveviriemücü türatu

Quepaucua nemüvanavairieni tita 'axa memüte'uyurie.

²⁸ Niuqui 'aixüa manuyüne que müticuxasiva, müme meniu'uxiva'ani, xeme 'aixüa xemü'itüarienicü. Peru que memüte'anayexeyarie, Cacaüyari püvanaqui'erie va'uquiyarima müvanaqui'eriecaicü. ²⁹ Cacaüyari pücauyupata que mütivamicua que mütiva'inie. ³⁰ Xemesü que yaxemücatecahuca'anapai, hicü que xemütenenimayasie mexi müme yamecatecahu, ³¹ yaxaicüa müme hicü yamepücatecahu mexi xenenimayasie xeme, mümerita hicürixüa memünenimayasiecacü. ³² Cacaüyari yunaime nivayetüani yamemücatecahunicü, yunaime müvanenimayacacü.

³³ Quetimarive, Cacaüyari vaücava que mürexeiya, que mütimaive, vaüca que mütimate. Que tiyutexie tevi 't'inüatatu tita mütiyücühüave Cacaüyari, 'icuvaunetü huyeteya.

³⁴ Quepai püretima Ti'aitame que mütiyumate,

Quepai picu'imaiya.

³⁵ Quepai pütimicua meri, 'amürapinenicü 'iya.

³⁶ Naitü hesüana catinaneicani, 'acatinüveni 'iya ticuyütüvacacu, hesiena catinimietüni. 'Aixüa queticuxasivani yuhayemecü.

12

Que müreyevese yamütiyurienicü Cacaüyarisie mieme pasietü

¹ 'Ayumieme ne'ivama Cacaüyari mütiyucananimayacü, müpaü netinixevavirieca, xemiyeuanicü yuvayari mavari mayanicü mayeyuri mupasie minaque Cacaüyari. Mücü 'uxi-mayasicacü xecanexeyiacacüni 'iyarisie mümiemecü. ² Müme hicü cuiepa memütama xepücava'üqueni, masi yücü xe'anenetü xequenacüni xetihehecuareme que xemütecu'eriva. Müpaü xeteyurietü heiseriemecü xeneitimaicuni tita mütinaque Cacaüyari, tita 'aixüa müti'ane titacü mütinacü'ita titacü müraye'ave.

³ 'Iya 'aixüa mütiuca'iyaricü nehesisie mieme, 'ayumieme müpaü nepütixecühüave yuxexütü yuhesüa xemetitei, xepüca'anuyehaitürüveni xeteyücühüavetü yuhepaüsita que mücareyevese yaxemütüyücühüavenicü. Masi yaxequeteneyücühüaveni para 'aixüa xemütüyumaicacü püta, yuxexütü Cacaüyari que müti'x'u'inüasirie yuri xemüte'eriecacü.

⁴ Tavaiyari caniyuxevini, peru paüriyari hesiena mümieme canimüireni. Xexütü paüriyari yücü pütüyuruva. ⁵ Tameta temümüre, xei vaiyari tecanihümetüni Cürisitusie tefeyari. 'Axeicüa taxexütü tinitapinitüni.

⁶ Yücü teteniümüquivani, 'iya 'aixüa que mütiuca'iyari taxexuime tahesie mieme. Xüca müpaü tete'ümüquiveni texaxatamete macüvecü, yatepüte'ümüquiva yuri que temüte'erie.

⁷ Xüca tetepareviametetüni, teteparevietü yatepüte'ümüquiva, xüca tete'üquitametetüni, tete'üquitatü yatepüte'ümüquiva, ⁸ xüca tetetutuicametetüni, tevatuicatü yatepüte'ümüquiva. Que mü'ane mütivamicua, 'aixüa 'iyaricü mütivamicuanicü yapütiumiquiva, que mü'ane müti'aita, yamütiyuxütüacacü yapütiumiquiva, que mü'ane müvanenimaya hipame, müyutemaviecacü yapütiumiquiva.

Cürisitu teüterimama que yamemütetecahuni

⁹ Yacü xeicüa xecayüatü xequeteneyucanaqui'erieca. Xe'ixeümatü tita 'axa müti'ane, tita 'aixüa müti'anesie xequeteneyivani. ¹⁰ Que xemütevanaqui'erie yu'ivamarixi, yu'iyaricü xequenivahive'erieca. Yuxexuitü masi xequenivapitüaca yu'ivama ve'emete xe'v'erietü.

¹¹ Xepüca'yü'üraraxieca que xemüteyümexüitüa. 'Aixüa 'iyaricü xequeneyuvaüriyaca. Xequetene'uximayaca Ti'aitamesie mieme.

¹² Yuri que xemüte'erie xeta'icuevatü, xequeneyutemamavieca. Que xemüte'uximatüarie, xequeteneuca'enivani. Que xemüteyünenevie, xepücatehayevani.

¹³ Cacaüyari teüterimama que memüteheiyehüva, xequenivaparevieca. Xequeneyümexüitüaca xe'v'inietü cu'uvamete.

¹⁴ 'Aixüa xequetenivaxatani müme memüxe'uveyia vahepaüsita 'aixüa memü'itüarienicü. 'Aixüa xequetenivaxatani, tixaü xepücatevaxatani para 'axa memü'itüarienicü.

¹⁵ Memüyutemamavie vahamatü xequeneyutemamavieca. Memütisuaana vahamatü xequeneutisuaanani.

¹⁶ Yaxeicüa xequeteneyüchüaveni yuhepaüsita yuxexuitü. Xepüca'anuyehaitürüveni que xemüteyümate, masi tixaütü memücatehüme vahamatü xequeneu'uvani. Yacü xeicüa xetecu'erivatü, xetemaivavemete xepüca'yü'erieca.

¹⁷ Ni xeime 'axa xepücate'apica 'iya 'axa xe'uyuriecu. Xequetenecuvava 'aixüa xemüteyuriecä yunaimie teüteri vahüxie. ¹⁸ Xüca xeyüvaveni, que xemüteyurie xeme, cayuvatü xequeteneti yunaimie teüteri vahamatü. ¹⁹ Nenaqui'erima, yuhesie mieme xepüca'yucuitüveni, masi xequetenehayevani müme püta memühecarienicü. Müpaü püre'uxa, Ne xehesie mieme nepümenieni. 'Anepürapica ne, canaineni Ti'aitame. ²⁰ Masisü xüca que mü'ane mümasi'uxie heuchamücüni, qetineumicua. Xüca heuharimücüni, queneuhar-itüa. Müpaü petiyurienetü pecanihiveritüamücü müpaü mütiyumaicacü que mü'ane muteviyasitüariepaü. ²¹ Xepüca'ipitüani tita 'axa müti'ane müxeha'ivanicü, masi xequena'ivani tita 'axa müti'ane, 'aixüa xeteyurietü püta.

13

¹ Yunaitü yamequetecahu que memüte'aita müme heiserie memexeiya memüte'aitanicü, müme vaheima memucayasarie. Tevi heiserie püchaxeyianiqueyu müti'aitanicü, me xüca Cacaüyari ca'ipitüanique. Müme heiserie memexeiya hicü memüte'aitanicü mecani'aisieca, Cacaüyari tiva'aitüacacu. ² 'Ayumieme que mü'ane meye'unie cuiepa ti'aitame, mücü caneye'unieca tita Cacaüyari mütiuta'aitaxü. Müme memeye'unie yücümana menanuyutaxüricuni. ³ 'Isücate mepüca'yüa memimariutanicü que mü'ane 'aixüa mütiyuriene, masi mepü'yüa memimariutanicü que mü'ane 'axa mütiyuriene püta. Pereyueimücü peca'imacarütü que mü'ane heiserie mexeiya müti'aitanicü 'acu. Mericüte, 'aixüa quetineyurieneni. Mücüri 'aixüa paineni 'ahepaüsita. ⁴ Cacaüyari parevivameya canihücütüni 'aixüa pemü'itüarienicü. Me xüca 'axa petiyurieneni, queneumaca. Yacü püchahuce'e 'ixipara. Cacaüyari parevivameya canihücütüni haxüacü mürepinirienicü que mü'ane 'axa mütiyuriene. ⁵ 'Ayumieme peyuevese yamüticamienicü que müti'aita, haxüacü xeicüa pücatixaü, masi yu'iyarisie 'aixüa mütiyumaicacüta. ⁶ 'Ayumiemerita xepüteyutüani que xemüteheuyehüviyarüva. Müme Cacaüyari tupirisiximama mecanihümetüni, mücücü mecani'ayumiemetetüni.

⁷ Xequetenivarapiniriece yunaimie tita müreuyevese. Xequene'ütüa que mü'ane meuyevese xemi'ütüanicü tita xemüteheuyehüviyarüva. Xequene'ütüa que mü'ane meuyevese cuviyexunu tuminieya xemi'ütüanicü. Xequeteneyehüviriececa que mü'ane meuyevese xemüteheiyehüviriececa. Ve'eme xequenexatani que mü'ane meuyevese ve'eme xemüxatanicü. ⁸ 'Aixüa püca'yüni xüca heuyevaca xeime xemüte'apiniriecäcü. Peuyevese xeicüa xemüyunaqui'eriecacü püta. Que mü'ane minaqu'erie xeime, mücü caneye'atüaniri 'inüari niuquiyari. ⁹ Mücü niuqui, xeime 'üyaya pepücacumaüvani, pepücati'amemivani, pepücatinavayani, peti'itavatü pepücatihecüatani, pepücati'acahive'erieca, que maine, xevitü 'aisica xüca xuavenita, mücü naitü catiniyutaxevire 'icü niuquicü, Pepinaqui'erieca 'ahepaü tevi que pemütü'anaqui'erie 'ecü. ¹⁰ 'Inaqu'erietü yuhepaü tevi, 'axa püca'iyurieneni. 'Ayumieme tiyucanaqui'erietü caneye'atüamücü 'inüari niuquiyari.

¹¹ Mücü meta, xenimaicari 'icü tucari. Hicürixüa caneye'aniri xemanutanenierenicü xecusütü. Hicü canahuraniri temütaviceisitüarieni. Quepaucua yuri temüte'uta'erie püchahuracai hicüpaü. ¹² Tücarü pütixüxime, tucari nehuraniri. Hicü 'ayumieme teque'icu'eriereni tita teüteri memüteyurie yüvipa timieme. Cuya tepüayari teque'anacatücünü hecüaripa mieme. ¹³ 'Aixüa 'anemecü teque'u'uvani hecüaripa memü'uva vahepaü teyüatü, teca'ixüaratüvetü tecatarüvetü tecarucusixitütü tecaheutayexürietü tecata'eririyatü teca'ütesatü. ¹⁴ Masi xequenacatücünü que mü'ane Ti'aitame Qesusi Cürisitu mühücü. Xepüca'yüha'arütüaca yaxemüteyuriecäcü que memüte'ucahive'erie teüteri vahepaü xete'u'iyaritü.

14

Müme memüverarani yuri que memüte'erie

¹ Xequeneutanaqu'erie que mü'ane müverani yuri que müti'erie, peru niuqui xemüxüatüacacü que müticu'eriva hepaüsita pücatixau. ² Xevitü yuri catini'erieca quename yüve nai müticuaca, xevitüta müverani sisiüravime xeicüa pücaua. ³ Que mü'ane müticua'a püca'itave'erieca que mü'ane mücaticua'a. Que mü'aneta mücaticua'a püca'iniuquimani que mü'ane müticua'a, Cacaüyari mitanaqu'erüc'ü 'iya. ⁴ 'Ecüsü que pepüpaicü peminiuquimanicü que mü'ane xeimesie mieme müti'uximaya. Yucusiyari hürüpa 'aputive 'apative nusu. 'Aputivenitütü. Cusiyarieya türücariya pexeyia 'amitaquetüanicü.

⁵ Mücü meta, xevitü tucariite yücü 'aneneme cani'erieca, xevitüta naitü tucari yaxecüa ti'aneneme ni'erieca. Yuxexuitü yu'iyarisie heiseriemecü mequeteyumaica. ⁶ Que mü'ane ma'eriva tucari, Ti'aitamesie mieme yüanetü cana'erivani. Que mü'ane mücaha'eriva tucari, mücüta Ti'aitamesie mieme yüanetü pücaha'eriva. Que mü'ane müticua'a, Ti'aitamesie mieme yüanetü catinucuaca, pamüpariyusi nipitüani Cacaüyari. Que mü'ane mücaticua'a, mücüta Ti'aitamesie mieme yüanetü pücatüca'a, pamüpariyusi nipitüani Cacaüyari.

⁷ Xevitü tame yuhesie mieme xeicüa püca'ayeyuri, yuhesie mieme xeicüa püca'umüni. ⁸ Xüca te'ayeyuyurini, Ti'aitamesie mieme tenayeyuyurini. Xüca te'ucuini, Ti'aitamesie mieme tenicuicuni. 'Ayumieme sepa temayeyuri sepa temücuini, Ti'aitamesüa tecaniamiemetüni. ⁹ 'Ayumiemerita Cürisitu niümüni nanutaniere, müme memümüquite memayeyuyurita tiva'aitüvame mayanicü.

¹⁰ 'Ecüri titayari petiniuquima 'a'iva. 'Ecütari, titayari petitave'erie 'a'iva. Tanaitü tecaniuti'ucuni Cacaüyari 'uvenieya hüxie. ¹¹ Müpaü püre'uxa,

Ne necanayeyurini, canaineni Ti'aitame.

'Ayumieme nehüxie yunaitü menicatunuma'ucuni,

Yunaitü yutetacü 'aixüa mecanihecüatacuni Cacaüyari.

¹² Hicü 'ayumieme taxexuitü tahesie mieme tepütüniuni Cacaüyari hüxie.

Xepüca'icahüani titasie mütitiquetamüreni xe'iva

¹³ 'Ayumieme tepücataniuquimatüveni. Masi 'ipaü xequeteneyumaica püta, xemüca'icahüani titasie mütitiquetamüreni xe'iva, titacü mativauseni. ¹⁴ 'Ipaü nepütimate, Ti'aitame Quesusisie netiviyatü 'ipaü yuri nepüti'erie, tixaütü xüca cati'itiyaca, yücümana müpaü püca'ane. Masi xeicüa, que mü'ane ca'itiyacame mü'erie, mücüsie mieme püca'itiya. ¹⁵ Xüca 'a'iva 'uhiveritüarieni 'icuaicü, 'ecü pe'inaqu'erietü pepüca'yane. 'Aicuaicü pepüca'icahüani que mü'anesie mieme mümü Cürisitu. ¹⁶ Tita xehesie mieme 'aixüa müti'ane, xüca tüma 'axa caticuxasivanique. ¹⁷ Cacaüyari 'aitüacacu xüca 'a'uyeicani tevi, sepa müticua'a sepa müranuye'e, heiserie canipitüarieni, yu'iyarisie püca'uximatüarie, niyutemavieca 'Iyari Mütiyupatasie tiviyatü. ¹⁸ Que mü'ane müpaü tiyurienetü müti'uximaya Cürisitusie mieme, Cacaüyari caninaqu'acamücü 'iya hepaüsita, teüterita meneitimaicuni 'aixüa que mütiyuriene.

¹⁹ 'Ayumiemerücü tame tenitamexütüaca cümana ta'iyarisie temüca'uximatüariecacü, cümana 'axeicüa temütaseiriyanicü tanaitü. ²⁰ 'Icuaicü pepüca'icahüani tita Cacaüyari mütiyuri. Naitüri catini'itiyaca, peru 'axa püyüni xüca tevi ticuatü 'itiquetamüra xeime. ²¹ 'Aixüa püyüniyeyu masi xüca vai pecacua'anique xüca vinu peca'anuye'enique, xüca tixaü pecatiyurienenique cümana 'a'iva mativauseni mütitiquetamüre müveranare. ²² Yuri que pemüti'erie, 'acümana yaquetinecu'erivani Cacaüyari hüxie. Caniyutemavieca que mü'ane yuhesie mücarahüpa paüri 'aixüa 'aneme'erietü. ²³ Que mü'ane müyuxamurie yücü ticu'erivatü, mücü nanutahüyamücü xüca ticuaca, yuri ti'erietü mücayüanecü. Nai mütiyuriene yuri que mücati'erie, 'axa tiniyurieneni.

15

Memütürüccavi memüverarani

¹ Caneuyevacani tame temüyüvavemete teminevieni tita memücateyüvave müme memüverarani. Tepüca'yüaca para taxaütame xeicüa temünaqu'iacacü. ² Taxexuitü tequeyüaca tahepaü tevi püta münaqu'iacacü, 'aixüa mü'itüarienicü müseiriyarienicü. ³ Ni Cürisitu püca'yüanecai para yuxaütame xeicüa münaqu'iacacü, masi que müre'uxa, Müme 'axa que memutiyanecai 'ahepaüsita, vaniuquixiya pünesi'u'axixü ne püta. ⁴ Naitü meripai mütiuti'utüarie, temüteti'üquitüarienicü tiniuti'utüarieni, para tete'uca'enivatü 'utüarica xapayari tasinütüiacacu yuri temüte'eriecacü teta'icuevatü. ⁵ Mücü Cacaüyari müpaü mütatipitüva temüte'uca'enivanicü temünütüarienicü, mücü quexepitüaca yaxecüa xemütüeyumacacü yuhesüa, Cürisitu Quesusi que maine, ⁶ 'axeicüa xei tetayaricü xe'utaniütü

'aixüa xemutiyanenicü que mü'ane Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu mücacaüyarieya mü'uquiyarieya hepaüsita.

Niuqui 'aixüa manuyüne memücahuriyusixi vahesie que mütimieme

⁷ 'Ayumieme xequenyutanaqui'erie yunaitü, Cürisitu müxe'utanaqui'eripaü, Cacaüyari 'aixüa müticühüavarüvanicü. ⁸ 'Ipaü nepaine, Cürisitu müme xitequiya 'inüariyari memexeiya vaparevivame nayani, masiücüme meyeitüanicü yuri que maine Cacaüyari, mitaseiriyanicüta tita meripai mütvirutahüavixü ta'uquiyarima quename metemüquieniquecai, ⁹ mümeta memücahuriyusixi 'aixüa memutiyanenicü Cacaüyari hepaüsita müvanenimayacü, que müre'uxa, 'Ayumieme 'aixüa nemanihécüatacamücü memücahuriyusixi vahesüa, Nemaninüavacamücü que mü'ane pemühücü.

¹⁰ Tavari müpaü paine,

Xemücahuriyusixi xequenyutemamavieca teüterimama vahamatü.

¹¹ Tavarita,

'Aixüa xequeteneutahüavi Ti'aitame hepaüsita

Yunaitü xemücahuriyusixi.

Yunaitü nuivarite 'aixüa mequehaitücani hepaüsitana.

¹² Tavari Quisariyaxi müpaü paine,

Quisahi quie mieme tinitinemücü nana,

Que mü'ane manucuqueni mütiva'aitüanicü memücahuriyusixi.

Hesiena yuri mecateni'eriecacuni

Memücahuriyusixi meta'icuevatü.

¹³ Hicü 'iya Cacaüyari müta'supitüva temüta'icuevanicü yuri tete'erietü, mücü quexehüniyani naimécü xemüyutemamaviecacü yu'yarisie xemüca'uximatüariecacü mexi yuri xete'erie, masi vaücava yuri xemüte'eriecacü xeta'icuevatü, 'Iyari Mütiyupata xetürücariyacacu.

¹⁴ Neri yuri nepüti'erie ne'ivama xehepaüsita, quename yücümana xehüpüne 'aixüa xeteyurietü, quename xe'aye'axüavave nai xetemaitü, quename xeyüvave xemüyulimayanicü.

¹⁵ Hipame tapari necueriva'atü nepütix'e'uta'utüri, tavari nexeha'eritüatü hepaüsitana yacütünüquetü, Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaritü müpaü münetiumicü, ¹⁶ Cürisitu Quesusi parevivameya nemayanicü memücahuriyusixi vahesie mieme, mara'acamepaü neti'uximayatü Cacaüyari niuquieya 'aixüa manuyunesie mieme, müme memücahuriyusixi mavari memacünecü memütanaqui'eriva, Cacaüyarisie mieme memupasie 'Iyari Mütiyupata yativapatacacu.

¹⁷ Hicüsü Cürisitu Quesusie netivyatü necaniyüveni 'aixüa nemütinecühüaveni ne-hepaüsita, tita Cacaüyari mütiyuriene nexatatü. ¹⁸ Neptücaueriva'a tixaütü nemüticuxatanicü, tita Cürisitu mütiyuri yanetyurienecacu ne xeicüa nepüticuxatani. Yanetyurienecacu, müme memücahuriyusixi yametecehatü menacüne, netaniucacacu neti'uximayacacu, ¹⁹ türücarieya nehexeiyacacu 'inüarite mamarivavemete mütiyünicü, türücarieya nehexeiyacacu 'Iyarisüa mümieme. Querusareme nehheyeyaca 'Iriricupai nehheyeyuneca nenaye'ani yemecü neticuxatatü niuqui 'aixüa manuyüne Cürisitu hepaüsita, ²⁰ 'ipaü netinemexütüatü, nemüticuxatanicü niuqui 'aixüa manuyüne haque que mü'ane Cürisitu mühücü mücaxasieve xeicüa, capa xeime tenarieya heima ne'anuquinicü ne. ²¹ Masi müpaü que müre'uxa, Müme 'asimemücate'utahüavarie hepaüsitana, müme menixeyiacacuni, Hepaüsitana memüca'u'enana meneitimaicuni.

Papuru que müreyeimüccai Xumapaitü

²² 'Ayumieme müixa nepacunüitarie nemücaxe'u'ivatamienicü. ²³ Hicüri 'uva pumaveri haque nemüre'uximayaca. Müixa viyari nepütihive'erie nemüxe'u'ivatamienicü ²⁴ quepauca 'Isipaniya nemümie. Ne'anuyeneme nepüxexeiyaniqueyu. Xemeta mana xepünesi'anuyenü'ani, xehesüa netemaviritüarieyu 'esiva meri. ²⁵ Masi hicü Querusareme nepüyemie nevaparevieni que Cacaüyari teüterimama. ²⁶ Maseruniyatari 'Acaiyatari meniyuvaüriya 'axeicüa tixaütü memütevamini müme memümamave Cacaüyari teüterimama vasata memetitei Querusaremetari. ²⁷ Müpaü metenyüvaüriyani, neyuevecata müpaü memütevarapinirienicü. Memücahuriyusixi vahepaü meheixeyiatü nepacü 'Iyarisie timieme. Peuyevese mümetari memüvaparevieni väiyarisie timieme hepaüsita. ²⁸ 'Ayumieme 'icü ne'aye'atüame, 'icü va'imiquieri nevatyurieme, nenayeimücü, xehesüa ne'anuyeneme 'Isipaniya nemeta'anicü. ²⁹ Xehesüa quepauca nemeta'ani, nepütimate nemunuani nehünetü niuqui Cürisitu hepaüsita 'aixüa manuyunesie timiemecü 'aixüa xemü'itüarienicü.

³⁰ Quesusi Cürisitu müta'ti'aitüvamecü, 'Iyari mütasipitüacü temütetacanaqui'eriecacü, 'ipaü netinixetavirieni ne'ivama, cui xemünesipareviecacü nenevieri xe'ipitüatü Cacaüyari

nehesie mieme ³¹ nemütaviceisitüarienicü, Cureya memütama yamemücatecahu 'axa memücanesiyurienicü, memünaqui'acacüta Cacaüyari teüterimama, que nemütivaparevieni Querusaremesie, ³² para xehamatü nemü'uxipiecacü quepauca nenetemavietü nemeta'ani xehesüa, que müтинаque Cacaüyari. ³³ Mücü Cacaüyari mütasipitüa ta'iyarisie temüca'uximatüariecacü, mücü que'uyeicani yunaime xehamatü. Müpaü xeicüa nepaine.

16

Que mütivavaüritüaca

¹ Nenixehecüatüani ta'iva 'uca Peve mütevea. Mücü tiparevivame canihücütüni Senicüreyasie memüyuyexexeüriva vahesüa. ² Xequeneutanaqui'erie Ti'aitamesie xeteviyatü, que müreyevece Cacaüyari teüterimama memüyutanaqui'erienicü. Xequeneuparevi xüca tixaütü reuyehüaca xehesüa. Mücü tiparevivametütü nivaparevieca yumüireme, neta caneniuparevieni.

³ Xequenivavaüritüaca Pürisira 'Aquiramame. Nehamatü mepüte'uximaya Cürisitu Quesusisie teateviyacacu. ⁴ Nemaeyurinicü ne, meniucueriva'itüarieni meniucui'iva tüma. Ne nexaüta pamüpariyusi nepücapitüa, masi yunaitü memüyutixexeüriva memücahuriyusixi pamüpariyusi mepüvapitüata nehamatü. ⁵ Vaquita memüyuyexexeürivata xequenivavaüritüaca. Xequenevaüritüaca 'Epainetu nemiñaqui'erie. Mücü meri 'Asiyatari vasata peu'isanari Cürisitusie mieme. ⁶ Xequenevaüritüaca Mariya vaüca müti'uximayacai xehesie mieme. ⁷ Xequenivavaüritüaca 'Aniturunicu Cuniyaximame nenuivarisie memümüemete nehamatü memanatuxüriya. Müme menive'emetetüni nü'arisixi vasata. Cürisitusie mepüteviyacai ne hesiena necativiyavecacu cuxi.

⁸ Xequenevaüritüaca 'Amupüriyatu nemiñaqui'erie Ti'aitamesie netiviyatü. ⁹ Xequenivavaüritüaca 'Uruvanu tahamatü müti'uximaya Ti'aitamesie teateviyacacu, 'Isitaquimame nemiñaqui'erie. ¹⁰ Xequenevaüritüaca 'Aperexi mü'inüasieve Cürisitusie tiviyatü. Xequenivavaüritüaca 'Arisitupuru quie miemete. ¹¹ Xequenevaüritüaca Heruriyuni nenuivarisie mümieme. Xequenivavaüritüaca Narusisu quie miemete, queyupaümetü Ti'aitamesie memüteviya. ¹² Xequenivavaüritüaca Türipina Türipusamame Ti'aitamesie meteviyatü memüte'uximaya. Xequenevaüritüaca Perüsira münaqui'eriva vaücava müti'uximayacai Ti'aitamesie tiviyatü. ¹³ Xequenivavaüritüaca Xupu manayexeyari Ti'aitamesie tiviyatü, varusieyame nevarusipaü mü'anecaita. ¹⁴ Xequenivavaüritüaca 'Asinicüritu Pürecuni Herümexi Patürüva Herüma hipame 'ivamarixi vahamatü memü'uva. ¹⁵ Xequenivavaüritüaca Pirurucuxi Curiyamame, Nereya 'ivaya 'ucamame, 'Urimipata yunaitü Cacaüyari teüterimama vahamatü memü'uva.

¹⁶ Xequeneyuvaüritüaca 'isiyacü Cacaüyarisüa que xemütemiemete. Yunaitü Cürisitusüa miemete naisari memüyutixexeüriva mepüxevaüritüa.

¹⁷ Ne'ivama 'ipaü netinixevavirica, xequenivaxeiyani müme hixüata memüxesana memüxeti'ücamüra, müme memüyüa que yaxemücate'uta'üquitüarie. Xequeneyupata vahepaüsita. ¹⁸ Tati'aitüvame Cürisitusie mieme mepücate'uximaya müya memü'anene, yuyuriepa mieme püta mepüte'uximaya. 'Aixüa me'utiyuatü peru yacü xeicüa, visi me'utiniütü mepüteva'irüviya müme tita 'axa müti'ane memücateha'eriva va'iyari. ¹⁹ Xeme que xemütecahu metenetimani yunaitüri. 'Ayumieme xehepaüsita nepünetemavi. 'Ipaü pünetinaque, xemütemaivavenicü 'aixüa xeteyurietü, xemüca'inücacü püta tita 'axa müti'ane. ²⁰ Mücü Cacaüyari mütasipitüa ta'iyarisie temüca'uximatüariecacü, mücü nixepitüamücü xemicaquesinacü Satanaxi yareutevitü. Tati'aitüvame Quesusi xüca 'aixüa tiuca'iyarini xehesie mieme.

²¹ Timuteu nehamatü müti'uximaya nixevaüritüaca, Rusiyuta Casunita Susipaterita nenuivarisie memümüemete.

²² Ne Terütüyu 'icü xapa nemaca'ütüa nepüxevaüritüa Ti'aitamesie netiviyatü.

²³ Que mü'anesüa nemü'axe ne, yunaitü memüyuyexexeüriva memü'axeta hesüana, Cayütütü canixevaüritüaca. 'Erasitu quiecatari vatümini hüveme, ta'iva Cuarutumatü menixevaüritüaca.

²⁴ Yunaime xehesie mieme xüca 'aixüa tiuca'iyarini Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu.

Visi queticühüavarüvani Cacaüyari

²⁵ Mücü caniyüveni müxetuicanicü, que maine niuqui 'aixüa manuyüene nemücuxata, xasica Quesusi Cürisitu hepaüsita que maine. Catinücuxasivani que maine niuqui 'iya mitahecüataxü. Mücü niuqui müixa caniuti'aviesiecaitüni cayuvatü xeicüa, ²⁶ hicürixüa masiücütü nayani. Texaxatamete va'ütüarica ya'utainecacu, que mütiuta'aitaxü mücü Cacaüyari yuheyemecü 'amuyeica, canivarutahecüatüani yunaime nuivarite para yamemütecahunicü yuri mete'erietü.

²⁷ Mücü Cacaüyari muyuxevi mütimaive, visi queticühüavarüvani Qesusi Cürisitu hepaüsita yuheyemecü. Müpaü xEICÜa cani'ani.

CURINITUTARI

Mexüacame Xapayari Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaürisica

¹ Ne Papuru, ta'iva Susiteneximatü, tecanixevaüritüaca Curinitutari. Cürisitu Quesusi caneniuta'inieni nü'aricame nemayanicü, müpaü mütinaqueaicü Cacaüyari. ² Curinitutari xemeyutixexeuriva Cacaüyarisüa xemiemetetütü, tenixevaüritüaca. Cürisitu Quesusisie xeteviyatü, xecaniupasieni Cacaüyarisie mieme. Xecaniuta'inierieni yaxemütepasienicü, que memüte'uta'inierie yunaitü naisarie memehüave que mü'ane Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu mühücü, que mü'ane müme tiva'aitüvame mühücü tameta tati'aitüvame mühücü. ³ Cacaüyari müta'uquiyari, Quesusi Cürisitu mütati'aitüvame, 'aixüa xüca mete'u'iyarini xehe-sie mieme, xüca mexepitüaca xemüca'uximatüariecacü yu'iyarisie.

Pamüpariyusi que mütipitüacai, 'iyarisie timieme memütecumiquivacacü

⁴ Neheyemecü pamüpariyusi necanipitüaca Cacaüyari xehepäüsita, 'aixüa tiuca'iyaritü mütixe'umicü Cürisitu Quesusisie xeteviyacacu. ⁵ Nai tinitimüriyarümeni xehe-sie mieme, hesiena xeteviyacacu. Naimecü xecaniyüvaveni xemütiniunicü, naime xecatenimaica, ⁶ xehe-sie que mütiuseiriyarie mücü niuqui mihecüata Cürisitu. ⁷ 'Ayumieme naime xecatenicumiquivani, tixaü pücareuyevese mexi xe'icuevie Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu, masiücütü mayeitüarienique. ⁸ Mücü canixeseiriyamücü xeme, tapareyuque, xehe-sie mücarahüivanicü 'iya tucarisie quepaucua munuani Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu. ⁹ Cacaüyari que maine yacatinicamieni. Mücü canihücütüni que mü'ane müxe'uta'ini xemüyutaxevirecü nu'ayamatü Quesusi Cürisitu mütati'aitüvamematü.

Cürisitu que tisanive

¹⁰ Perusü ne'ivama, vaüriyarica siepüre necanixepitüaniqueyu, Tati'aitüvame Quesusi Cürisitusüa temiemetetütü 'ipaü ne'utaitü, xeniuqui yuxevicacu yaxaicüa xequetenecu'erivani, hixüata xepücayusanani. Masi xequenütüarica yaxaicüa xeteyumaitü, yaxaicüa xetecu'erivatü. ¹¹ Hipatü Curuhesüa miemete müpaü mecanetenuhecüatüani xehepäüsita ne'ivama, quename vaniu, hipatü xeme xeyucuitüve. ¹² 'Ipaü nepaine, xeme yuxexuitü 'ipaü xeputyuane, Ne Papurusie necatiniviyani, xevitüta, Nesü 'Apuruxisie püta necatiniviyani, xevitüta, Nesü Sepaxisie püta necatiniviyani, xevitüta, Nesü Cürisitusie püta necatiniviyani. ¹³ Cürisitu que tisanive 'acu. Ne Papuru xehe-sie mieme que netiumierie curuxisie. Papurusüa xemiemetetütü que xete'uca'üvaxü. ¹⁴ Cari pamüpariyusi nepipitüa Cacaüyari, xeime tüma nemüca'uca'üyaxücü xeme, Cürisipu xEICÜA, Cayu xEICÜA, ¹⁵ capa 'uxa'atüni varie xevitü müpaü hainenicü, quename xeme xe'uca'üyarie nehesüa xemiemetetütü. ¹⁶ Mesü necanivaruca'üyata 'Esitepanaxi quie quiecatari. 'Asinepücara'eriva xeimetüme que nemütü'üyaxü. ¹⁷ Cürisitu que münereyenü'a, capünesihyenü'a nemütü'üyanenicü xEICÜA. Niuqui 'aixüa manuyüne nemücuxatanicü caneneyenü'ani masi, peru nemüticuxatanicü yacü timavemepaü necati'enierietü yacü xEICÜA ne'utaitü. Me xüca müpaü netiunicanique, yacü xEICÜA catinicuxaxasivaniqueyu que mütiuumierie Cürisitu curuxisie.

Türücarिया que mütatipitüa, temaivavemete que mütarayeitüa Cürisitu, Cacaüyari yatipitüacacu

¹⁸ 'Icü niuqui que mütiuumierie curuxisie manuyüne, yacü haineme mecani'erica müme memütatümaiariexime. Tameri püta temütavicueisitüariexime que temüte'l'enie, mücü niuqui türücarिया canihücütüni Cacaüyarisüa mümieme. ¹⁹ 'Ipaü catine'uca, Tita memütemate temaivavemete, mücü necanica'unamücü. Tita memütemaivave yüvemete, mücü necanixani'eriecamücü.

²⁰ Haquevari temaivavemete, haquevari müme 'inüaricü memüte'üquita, haquevari niuqui xüxüatüvavemete hicü miemetexi. Camüsü, tita memütemaivave cuiepa memütama, yacü xEICÜA haineme canayeitüani Cacaüyari. ²¹ Cui timaivetü, müpaü tinitüa'aita Cacaüyari, cuiepa memütama que memütemaivave memüyutaxenicü meheitimanique Cacaüyari. Masi caniyuvaüriya Cacaüyari niuqui mücuxasiva müvatavicueisitüanicü müme yuri memüte'erie, sepa mücü niuqui yacü xEICÜA haineme memü'erie hipatü.

²² Huriyusixi teüteriyari 'inüarite menivauca, Cüriyecusixi timaiveme niuquieya menivauca. ²³ Tame Cürisitu püta tecanixatani, que mü'ane curuxisie mumierie que mütihücü. Mücücü Huriyusixi meniutiquetamürixüani, yacü xEICÜA ticuxaxasivame men'erica hipatü memücahuriyusixi. ²⁴ Tame püta temuta'inierie, sepa Huriyusixi sepa Cüriyecusixi, müpaü tetenitamaica, Cürisitu canihücütüni que mü'ane türücarिया mütasipitüa Cacaüyarisüa miemetütü, que mü'ane temaivavemete müta's'ayeitüa Cacaüyari

que mütimaive. ²⁵ Sepanetü xüca Cacaüyari yacü xeicüa hainenique, mücüsiere masi yemecü catinimaiveniqueyu, teüteri hepaüna 'asimecatemaivavecacu. Sepa xüca Cacaüyari catürücaüyenique, masi yemecü canitürücaüyeniqueyu, teüteri hepaüna mecatürücaüyacacu. ²⁶ Xequetena'erivani que xe'ananetü xemuta'inierie ne'ivama. Camüsü, hipatü xeicüa xeme xecatenimaivavemetetüni, teüteri que memütecu'eriva. Hipatü xeicüa xepüve'emete, hipatü xeicüa mamarivavemete xepüvanivema, que xemüte'uta'inierie. ²⁷ Masi 'ena cuiepa miemete tita yacü haineme memüte'erie cananuyeteüxieni Cacaüyari, para mütvatiteviyasitüanicü temaivavemete. Canenuyeteüxieni tita mücatitürücavi 'ena cuiepa, mütvatiteviyasitüanicü müme memütürücavi. ²⁸ Cacaüyari canenuyeteüxieni tita tixaü mücatihücü, tita mütxani'eriva, tita 'amücatiuve meta, para yacü xeicüa meyeitüanicü tita mütxuave, ²⁹ capa xevitü tevi ve'eme yuxatanicü Cacaüyari hüxie. ³⁰ Masi Cacaüyari müxe'ünetüacü, 'ayumieme 'axecani'u'uvani, Cürisitu Quesusisie que xemüteviya. Cürisitu canihücütüni que mü'ane Cacaüyari micaye, temaivavemete mütas'ayeitüanicü, tasipitütü heiseriemecü yatemütecahunicü, tasipatütü Cacaüyarisie mieme, tasixünatü. ³¹ Ayumieme müpaü cani'aneni que müre'uxa, Que mü'ane ve'eme müxatamücü, Ti'aitame quexatani ve'emete.

2

Que müticuxataca Cürisitu hepaüsita, curuxisie que mütiümierie

¹ Yaxeicüa neta ne'ivama, quepaucua xehesüa nemunua, cui yüvemepaü nepücayüanecai que nemütiuniucacai, que nemütimaivecai, quepaucua nemütixecuxatüvacai ne'ihécüatütü Cacaüyari que mü'ane. ² Ipaü netininemaicaitüni püta, tixaü nepücara'erivaniquecai xehesüa ne'uyeicatü, Quesusi Cürisitu xeicüa netina'erivaniquecaitüni, que mü'ane curuxisie mumierie que mütihücü. ³ Nesüari necatürücaüyetü masi necaninuanu xehesüa, neheumatü vaüca, ne'uyüyacatü. ⁴ Que nemütiuniucacai, tita nemütixuxataca, timaivemepaü nemüti'enierienicü xeicüa nepücayüanecai, visi netiuniütü xeicüa yuri nemütixe'eritüanicü nepücayüanecai. Masi necanixehécüatüacaitüni 'Iyari que müti'ane, Cacaüyari que mütitürücaüye, ⁵ capa heuyevecacü tita teüteri memütemaivave para yuri xemüte'eriecacü xeme, masi Cacaüyari türücariyayasie püta yuri xemüte'eriecacü.

Tita Cacaüyari 'Iyarieya masiücüme mürayeitüa

⁶ Tetemaivavetü masi tetenicuxatani müme memaye'axüavave vasata. Peru que temütimaivave, hicü miemetexi müpaü mepücatemaivave. Hicü miemetexi teva'aitüvemeteta müpaü mepücatemaivave, müme yacü xeicüa memacünirüme. ⁷ Masi que temütexuxata tame, tenihécüatani tita müti'aviesiecai, que mütimaive Cacaüyari tetecuxatütü. Timavetü que mütiyurieniquecai 'arique, visi te'aneneme que mütarayeitüani, mücü 'ana pücamasiücücai hicüque, sepa Cacaüyari müpaü mütiyumaicai cuie canetüarievecacu cuxi. ⁸ Hicü miemetexi teva'aitüvavemete hasuacua müpaü mepücatehetimaivavecai ni xevitü. Xüca müpaü meteheti-manique, curuxisie mepüca'imieniqueyu Ti'aitame visi mü'ane. ⁹ Masi que müre'uxa,

Tita tevi mücatixeyave yühüxicü, mücati'enieve yunacacü,

Titacü mücati'uyaritüave tevi,

Müya 'aneneme Cacaüyari nivaruha'arütüirieni

Müme meminaqui'erie.

¹⁰ Müya 'aneneme Cacaüyari masiücüme canayeitüani, 'Iyari yatatixeisitüacacu. Mücü 'Iyari catinimaica naisarie que müti'ane, naitü que mütiyumate Cacaüyari.

¹¹ Teüteri, que titata tevisie mieme yamütimate tevi que mütiyumate. Tevi 'iyarieya hesiena müyeca canihücütüni tita müpaü mütimate. Yaxeicüata tevi 'asipücatimate Cacaüyari que mütiyumate. Cacaüyari 'Iyarieya xeicüa müpaü catinimaica. ¹² Tame 'uva cuiepa mieme 'iyari tepüca'uyeyesa. 'Iyari Cacaüyarisüa mümieme püta tecaniuyeyeca, temütimaicacü tita Cacaüyari mütatiumi. ¹³ Tita 'Iyarisie mütimieme tetenivahecüasitüiyani müme 'Iyari memuyeyesa. 'Ayumieme quepaucua temixata tita Cacaüyari mütatiumi, tepücatecuxata que temüte'u'üquitüarie teva'enietü müme teüteri vahepaü xeicüa memütemaivave. Yatetenicuxatani 'Iyari que mütatü'üquitüa püta.

¹⁴ Tevi mücü 'Iyari müca'uyeyesa pücaüvaüriya mitanaqui'erienicü tita Cacaüyari 'Iyarieyasie mütimieme. Yacü xeicüa haineme cani'eriecamücü. Pücaüve yamüretimanicü, me 'Iyari 'iparevecacu xeicüa caniyüvemücü mita'inüatacü que müti'ane tita 'Iyarisie mütimieme. ¹⁵ Que mü'ane mücü 'Iyari muyeyesa püta, nai catinita'inüatamücü, peru xevitü 'Iyari müca'uyeyesa hepaüna püca'ita'inüata que mü'ane miyeyesa. ¹⁶ Que müre'uxa, Quepaicü pütimate que müticu'eriva Ti'aitame, quepai pütita'üquitüani. Peru tame Cürisitupaü tetenicu'erivani.

3

Cacaüyarimatü que temüte'uximaya

¹ Neri ne'ivama, 'ana nepüca'yüvecai nemütixecuxaxatüvanicü que nemütivacuxaxatüva müme 'Iyari memuyeyesa. Müme vai xEICÜa memühüme, türi Cürisitusie memüteviya que nemütivacuxaxatüva, müpaü püta netinixecuxaxatüvacaitüni xeme. ² Resi nenixemicuacaitüni, 'icuai nepücaxe'umi, xemüca'iquemacaiçü. Peru hicü cuxi xepüca'iquema, ³ vaise xemüteviyacü cuxi. Mexi xeyumexütüa hipame vahepaüsita, mexi xeyucuitüve cuxi, cari vaise xecateviya xEICÜa, teüteri yu'hepaü xecatEYÜa. ⁴ Xevitü quepaucua müpaü maine, Nesü Papurusie necatiniviyani, xevitüta, Nesü 'Apuruxisie netiniviyani, cari teüteri xEICÜa xecanihümetüni.

⁵ Mericüte, 'Apuruxitütü que titita. Papurutütü que netitita. Cacaüyari pareviametemama tecanihümetüni, tacümana yuri xeteniuta'erieni. Ti'aitame que mütatiumi taxexuime, ⁶ ne neniuca'eni, 'Apuruxi ni'ipanecaitüni. Peru Cacaüyari canihücütüni mitinetüa. ⁷ 'Ayumieme 'esame tixaü pücatihücü, 'ipavame tixaü pücatihücü. 'Iya xEICÜa mitinetüa tixaütü catinihücütüni Cacaüyaritütü. ⁸ Mecaniyuxevini 'esame 'ipavame. Yuxexuitü yu'ivarica mecateni'ivacacuni que memüticumaiüvacai. ⁹ Cacaüyarimatü tecateni'uximayaca. Xemeri Cacaüyari vasiyaya xecanihümetüni.

Mücü meta, Cacaüyari veviyaya xecanihümetüni. ¹⁰ Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaritü que münetiumi, müpaü nepütitavevi tesariya quitüa mieme, qui veviamete tiva'aitüvamepaü neyüanetü mütimavepaü. Xevitü qui pütavevieni heimana. Yuxexuitü mequeyucuerivayurieca que memüte'iveviva. ¹¹ Tesariya quitüa mümieme 'apuve yuxevitü. Xevitü püca'yüve tavari mitavevieni xeime. Quesü Cürisitu canihücütüni tesariya 'amuve. ¹² Hurucü pürataçü tetexi visi mü'anecü xüca 'utaquini heimana, cüyexicü 'üxacü müaxacü nusu, ¹³ yuxexuime vaveviya canihücüacamücü. Tucari 'aye'ayu hecüatü canayemücü, tucari masiücütü que mürayani tai xuavecacu. Tai canita'inüatamücü yuxexuime vaveviya, 'aixüa que müti'anene. ¹⁴ Tita mütiutavevie xüca yuhayeva, 'ivevivame catini'ivacamücü. ¹⁵ Me xüca 'utitani, 'ivevivame tinitatümayamücü. 'Ivevivame xEICÜa canitavicueimücü, peru que mü'ane taicü mutavicueipaü catini'eriecamücü.

¹⁶ Xüari xeme müpaü xecatenimaica, Cacaüyari tuqueiya xemühümeçü haque Cacaüyari 'Iyarieya meyeca. ¹⁷ Tevi xüca 'ica'una Cacaüyari tuqueiya, Cacaüyari canica'unamücü 'iya. Cacaüyari tuqueiya canipasieca hesiena mieme. Xemeri xepühüme tuqui.

¹⁸ Xepücateyu'irüviyani. Xüca xevitü xeme timavime yu'erieca, temaivavemete que memüteyu'erie hicü miemetexi, 'asicatimaitü püta que'ayani, yuri timavetü mayanicü. ¹⁹ Cuipea memütama que memütemaivave, yacü xEICÜa haineme cani'erieca Cacaüyari. 'Ipaü catine'uca, Temaivavemete que memüteyucumana, mücü yacatinivaviyani. ²⁰ Tavari 'ipaü catine'uca, Ti'aitame catinimaica niuqui que memütexüatüa temaivavemete, yacü xEICÜa niuqui memüxüatüacü catinimaica. ²¹ 'Ayumieme 'aixüa püca'ane ve'emete müvaxatanicü teüteri. Masi naitü xehesüa catinimietüni. ²² Sepa Papuru, sepa 'Apuruxi sepa Sepaxi, sepa cuie, sepa xemayeneniere, sepa xemucui, sepa hicü mieme xemütehexeiyä, sepa 'uxa'atüni varie mieme xemütehexeiyä, naitü xehesüa catinimietüni. ²³ Xemeta Cürisitusüa xecanimietetüni, Cürisituta Cacaüyarisüa canimietetüni.

4

Nü'arisixi que memütehürütüarieca

¹ 'Ipaüta tequete'erivani tame, Cürisitu tupirisiximama que temütehüme, que temüte'uhürütüarie temihecüatanicü tita müti'aviesieca Cacaüyari hepaüsita. ² Camüsü 'ena xüca hürütüarieca, caneuyevaca yamüticamienicü. ³ Peru xüca xeme xenesicu'ivaviyanique 'isücate vahepaü, xüca 'isücate memüteüteri xEICÜa menesicu'ivaviyanique, tixaü nepücane'iyaritüacaqueyu mücücü. Ni necümana nepücane'ivaviyave. ⁴ Sepa 'asinemücatimate nehiesie nemürähüpanicü, mücücü xEICÜa heiserie nepücahexeiyä. ⁵ Ti'aitame püta canihücütüni que mü'ane 'isücametütü münesicu'ivaviyani. 'Ayumieme xepüca'inüatani tucariyari ca'aye'vevacu cuxi, Ti'aitame 'acuxi canuavecacu. Mücü canihücüariviyamücü tita mütiuti'aviesie yüviva. Masiçüme caneyütüamücü que memüteyuricue teüteri yu'iyarisie. 'Anaqueri yuxexuitü 'aixüa mecatenicühüavarüvacuni, Cacaüyari que mütiavanquisitüani.

⁶ Yanemütixehücüatüanicü ne'ivama, 'ayumieme necaninexatacaütüni, 'Apuruxi necanixatacaütüni, para xetasiha'erivatü xemeitamanicü 'icü 'inüari, Que müre'uxa püca'anuyehaitürüveni, manuyüne, capa xevitü 'utahüsierienicü, xeimecü naqui'atü, xeime püta xani'erietü. ⁷ Camüsü quepaicü pe'anuyehaitürüveme pümasi'ayeitüa. Tita perexeyä pecatimiqueivetü. Mericüte, xüca petiumiquieni, titayariri ve'eme peti'axata, pecaticümüquivame pe'axatati.

⁸ Xemeri xüari xeniuhuxaca, naime xetehexeyatü xenacüneri. Xecanaye'axüani te'aitamete xe'acüneca, xetasitave'erietü tame. Xüca yuricü te'aitamete xe'acüneque tüma, tametari xehamatü tete'aitatü temacünece. ⁹ Ipaü netinicu'erivani, Cacaüyari pütasi'ucayasaxü tame nü'arisixi, 'imatüremete temühümetünicü, müme memanutaxüriya mecui'ivaque vahepaü temü'anenenicü. Te'ixüariyatü tecanacüne cuiepa memütama vahüxie, Cacaüyari tupirisiximama teüterita vahüxie. ¹⁰ Tame yacü te'utiyaname tecani'erivani Cürisitusie mieme, cari xeme püta xecatenimaivaveni Cürisitusie xeteviyatü. Tameri tepücatürücavi, cari xeme xecanitürücavini. 'Aixüa xecatenicuxaxasivani xeme, tame püta tenixani'erivani. ¹¹ Hicüque teneuhacacuicuni teneuharicuni tenimamaveni teniutivayani teneu'uvacatetüni. ¹² Tetenita'uxitüaca tamamacü tete'ivatü. 'Axa tetecühüavarüvatü, 'aixüa teputiyuane. Te'uveiyarietü yatepüte'uca'eniva. ¹³ 'Axa me'utiyanecacu tahepaüsita, tepüvanütüa. Cuiepa xasiyaripaü tecani'aneneni, naime temüxiqiyaripaü tecani'aneneni hicüque.

¹⁴ Ipaü neti'ütüatü nepücaxeteviasitüamücü. Masi nepüxenütüamücü nenivema xemühümeceü nemüxenaqu'erieciü. ¹⁵ Sepa tamamata miriyari xemüvarexeiyanique texe'üquitüvamete Cürisitusie xeteviyacacu, yumüreme xepücavarexeiya yuque-masima. Cürisitu Qesusisie netiviyatü, niuqui 'aixüa manuyüne neticuxatatü, necanixe'utinüivitüani. ¹⁶ 'Ayumieme vaüriyarica necanixepitüaca, xenesi'üquetü xequenacüni.

¹⁷ Müpaü xemütecahunicü, 'ayumieme xehesüa nepeitanü'a Timuteu. Mücüta caninenivetüni, neninaqu'erieca, yacatinicamieni Ti'aitamesie tiviyatü. Mücü canixe'aye'eritüamücü que nemütüyeica Cürisitu Qesusisie netiviyatü, yaxeciüa que nemüti'üquita naisarie memeyutixexerüiva vahesüa. ¹⁸ Hipatü vaniu mecaniütihüsierieni, xehesüa necaheta'ame me'erietü. ¹⁹ Neri cuitüva necaneta'amücü xehesüa, xüca müpaü tinaqueni Ti'aitame. 'Ana nepüretimani que memütetürücavi müme müpaü memühühüsierietüca, sepa que memütexata. ²⁰ Cacaüyari ti'aitametücacu, pücaheuyevese väüca müticuxatanicü. Mücü ti'aitametücacu, türücariya puxuave püta. ²¹ Que tixenaque. Xehesüa netita'ani nexetavayatü. Nepeta'ani nusu nexenaqu'erietü neca'ane'eriyatü 'acu.

5

Que mütiuta'inülasie xevitü mürucuyanecai

¹ Cari müpaü catiniciuniuvani, quename xeniu, xevitü xeme 'icumaüva que mü'ane mücayü'üya. Que memücateyurie nuivarite, yacatiniyurieneni 'iya 'icumaüvatü. Yuteivari xeniu caniutivitüni. ² Cari xeme xepühüsierietüca. Caneuyevaca masi xemütisuananicü, yusata xemenuyenü'anicü müya mütiyuriene. ³ Nesü sepa nevaiyarisie teva nemuyeica, netininemaica xehesüa nemuyeicanipaü. ⁴ Ipaü xequeteneuyuri Ti'aitame Qesusi xehüavetü. Xequeueyucuxeürie, neta xehamatü ne'uyeicacacu yacütütü. Tati'aitüvame Qesusi xetürücayacacu, ⁵ xequeueyeta que mü'ane müya mü'ane, Cauyumarie mica'unacü vaiyarieya, 'iyarieya püta mütavicueisitüarienicü 'iya tucarisie quepaucua munuani Ti'aitame.

⁶ Ve'emete que xemüteyuxata, mücü 'aixüa püca'ane. Müpaü xecatamate, 'esipemecü pa naitü caniutacuxaniriyarieni ticuxanariyamecü. ⁷ Xequeueyü'itieca ticuxanariyame müye'i mumavenicü, 'axa que xemüteyuriecä. Pa müheca püta xequenacüni, xemütü'itiatücanicü yaxeciüa mücü 'ixüararipa que memütü'itüiva pa cuxaxanime, cacuxaxanime xeicüa memütēcuanicü püta. Mücü 'ixüararipa muxasi türixi que memütü'ucuicüiva, teüteri meteha'erivacacu Cacatüyari que mütivaruhayevaxü vateüterima, hicüta yaxeciüa mavariyari 'ari caniumierieni Cürisütütü. ⁸ 'Ayumieme tame temü'ixüaramete yacütütü, ye'imecü cuxaxanimecü tepücayüaca, 'axa 'aneneme tehexeyatü 'axa teteyurietü. Masi cacuxananitü que müticuaiva 'ixüararipa, tameta 'aixüa tequetehēcüasieca, yuri teque'utiyaneni.

⁹ Müpaü netinixe'u'ütüirieni xeime xapasie, xemücavanücacü rucusixi ne'utaitü. ¹⁰ Nesü nepücavaxatacäi 'ena cuiepa memürucusixi, müme naime memühühive'erie yuhesie mieme, memütenavaya, mümeta tetexi memüvarayexeiya. Müme yemecü xüca xecavanücaque, caneuyevacaqueyü masi cuiepa xemücayuhayevacü, xemanuyecünece püta. ¹¹ Ipaü necanaineni hicü, que nemütixe'u'ütüiri 'ana, ta'iva yuxatatü xüca rucuyaneni, xüca naime tihive'erieca yuhesie mieme, xüca tetexi varayexeiyani, xüca 'axa 'utaineni hipame vahapaüsita, xüca taveneni, xüca tinavayani, müpaü nepaine, müpaü 'aneme xepücanüca, ni hamatüana xepücatecuaca. ¹² Careuyevese 'acu xemüva'inüatanicü yuhesüa miemete. Queri reuyevacaqueyü nemüvata'inüatanicü tacua miemete, ¹³ Cacaüyari püta mü'isücamecü müvacu'ivaviyacü. Peru yusata xequenayanenü'a xeme que mü'ane 'axa mütiyuriene.

6

Que mütivarutahüvixü, que memüteyuxaneta'ai 'isücate yuri memücate'erie vahüxie

¹ Xevitü xeme xüca 'ixanetamücünü yu'ivatüme, queri tiyumaica menuhanacü 'isücate yuri memücate'erie vahüxie, Cacaüyari teüterimama vahüxie püta cayuvaüriyatü. ² Müpaü xecatemate, Cacaüyari teüterimama 'isücate tenacünicuni cuiepa memütama tevati'ivaviyaque. Xücasü xeme xehümetünü xemüva'inüatani cuiepa memütama, titayari xecateyüvave xemüte'inüatanicü 'esitipeme hepaüsita. ³ Müpaü xecatemate, tame tepüvata'inüatani Cacaüyari tupirisiximama. Pini hepaüsita titayari xecateyüvave masi yemecü. ⁴ Me xücarü pini hepaüsita xeyuxanetani, titayari xetevarayasa 'isücate memücamariva memüyuyexexüriva vasata memüva'enienicü. ⁵ Nexeteviyasitüanique 'ipaü netinicuxatani. Ni xevitü 'acatiuyeica xesata timaivetü, yüvetü müti'inüatanicü 'ivamama que memüteyuxaneta. ⁶ Masisü yu'ivamatü xepüyuxaneta, müya xeteyurietü müme yuri memücate'erie vahüxie.

⁷ Masiri mexi xeyuxaneta, yemecü xeniyutexieca xemaye'axüanicü. Titayari masi xecat-
evapitüaca hipame, 'axa memüxeyurienicü, titayari masi xecateyutauni memünavaiyarienicü. ⁸ Peru xeme püta 'axa xecaniyurieni. Xecaniyunavatüveni yu'ivamatü.

⁹ Müpaü xecatemate, müme 'axa memüteyurie vahesie pücatinaqueni memaye'axüanicü Cacaüyari tiva'aitüvame mayanicü. Xepücateyu'irüvivaniri. Xüca 'icumaüvani que mü'ane mücayü'üya mücayücüna, tetexi xüca varayexeyani, xüca 'icumaüvani xeime 'üyaya cünaya, xüca 'uquitütü 'ucari vahepaü yüaneni, 'uquitütü xüca 'icumaüvani xeime 'uqui, ¹⁰ xüca tinavayani, xüca naime tihive'erieca yuhesie mieme, xüca taveneniri, xüca 'axa 'utaineniri hipame vahepaüsita, xüca ticumaüvani hipame tivapini, hesiena pücatinaqueni maye'anicü, Cacaüyari ti'aitüvame mayanicü. ¹¹ Müpaü xe'anenetü xecanihümetücaitüni hipatü. Perüsü hicürixüa xecanih'itüyani masi. Xecaniupasieni Cacaüyarisie mieme. Heiserie xecani-
upitüarieni, Ti'aitame Quesusi Cürisitusüa xemiemetetütü, tacacaüyari 'iyarieyasie xeteviy-
atü.

Yuvaizarisie xe'u'uvatü, visi ticuxaxasivame xequenayeitüa Cacaüyari

¹² Heiserie necanexeyani nai nemütüurienienicü, que pemaine. Xasunicü, peru nai netiyurienetü nepücapareviyani. Que pemaine, heiserie nepexeyia nai nemütüurienienicü, peru nepücanevaüriya tixaütü heiserie mexeyanicü nehepaüsita. ¹³ Tcuai rayuriepa catini'ayumiemetünü, rayuriepa 'icuaisie catini'ayumiemetünita, que pemaine. Hü, peru Cacaüyari 'uxa'atüni varie canitaxütüamücü rayuriepa 'icuaime. Peru ravaiyari para micumaüvanicü que mü'ane mücayü'üya mücayücüna, mücücü püca'ayumieme. Ti'aitamesie mieme püta catini'ayumiemetünü, Ti'aitame tavaiyarisie mieme catini'ayumiemetünita. ¹⁴ Cacaüyari canenucuquetüani Ti'aitame. Catananucu'uitüamücü tameta yütürücariyacü.

¹⁵ Müpaü xecatemate, xevaiyari Cürisitu mamateya 'ücateya canihücütünü. Mericüte, tita Cürisitu vaiyarieyasie mütimieme, ne que netinavairieni Cürisitu, para 'uca tuminicü muyuvitünüa pinieya mürayanicü. Pücatixaü yemecü. ¹⁶ Müpaü xecatemate, que mü'ane 'uca tuminicü muyuvitünüasie mütiviya, yuhamatü xei vaiyari mecanacücani meyuxevitü. Que maine 'utüaricayari, Yuhutatü xei vaiyari mecanacünicuni meyuxevitü. ¹⁷ Masi que mü'ane Ti'aitamesie mütiviya, yuhamatü xei 'iyariyari mecanacücani meyuxevitü.

¹⁸ Xequeneyuta'una capa xe'imayüanicü que mü'ane mücayü'üya mücayücüna. Naime 'axa que mütiyuriene tevi, pücayusevixima yuvaizarisie, peraine. Pücatixaü, masi que mü'ane micumaüva que mü'ane mücayü'üya mücayücüna, mücü püyusevixima yuvaizarisie. ¹⁹ Müpaü xecatemate, xevaiyari tuqui canihücütünü 'Iyari Mütüypatasie mieme, xehesie müyecacü. Cacaüyari canixepitüaca mücü 'Iyari. Xeme yücümäna xepücaucusiyarima. ²⁰ Xevitü püta 'uyutuacu xepunanaiya. 'Ayumieme yuvaizarisie visi ticuxaxasivame xequenayeitüa Cacaüyari, yu'iyarisie meta, Cacaüyari mücusiyarieyacü.

7

Müme memünenetüque memüviqui vahepaüsita

¹ Nepütixetaxatüaniqueyu yuxapasie que xemünete'uta'ivaviyaxü. 'Aixüa cani'aneni xüca 'uqui 'uca cacumaüvani. ² Peru rucusixi memüyümüirecü, 'uquisi yuxexütü yü'ütama mequevarexeyani, 'ucarita yuxexütü yücünama mequevarexeyani. ³ 'Uqui que'ipitüaca yü'üya que müreyeveve, yaxeixüata 'uca quetipitüaca yücüna. ⁴ 'Uca heiserie pücahexeyia yuva-
iyari hepaüsita, cünaya püta heiserie canexeyani. Yaxeixüata 'uqui heiserie pücahexeyia yuva-
iyari hepaüsita, 'üyaya püta heiserie canexeyani. ⁵ Xepücatehayeva xeyucumaüvatü, me xeyu'enietü 'esiva xeixüa xüca yaxeteheutevini, neneviericü xemü'ayumiemetetünicü, tavari xeyuxevitü xe'acüneque, capa Cauyumarie xe'uta'inüatacü, capa xecayüvavenicü xemüteyu'aitüacacü.

⁶ 'Ipaü nepaine xemütemaicacü que xemüte'upitüarie. Netixe'aituatü nepücahaine. ⁷ Müpaü pünetinaqueniqueyu, xüca yunaitü teüteri nehepaü me'anenique. Masisü Cacaüyari 'aixüa tüca'iyaritü yücü catinivapitüaca yuxexuime, xeime 'ipaü, xeimeta müpaü.

⁸ 'Ipaü netinivarutahüave müme memücaneneüque memücaviqui, viyurasixi meta. 'Aixüa caniyümücü xüca nehepaü me'anenetü meyhayeve. ⁹ Me xüca müpaü meca'yüveni, meque'utineneüque meque'utiviqueni. Mecuxi queneüqeni, mecuxi queviequeica, capa 'utatanicü.

¹⁰ Peru müme memüneneüque memüviqui, müpaü netiniva'aitüaca, masi ne pücatixäu, Ti'aitame püta müpaü tinivaruta'aitüani, 'uca yücüna pücacu'eirieni. ¹¹ Me xüca 'icu'eirieni, neuyeveca caviquietü müyuhayevacü, ya neuyeveca hutarieca munuanicü yücünasüa. 'Uqita yü'üya pücacu'eirieni.

¹² Hipameri müpaü netinivarutahüave, Ti'aitame 'asimüca'utayücü 'icü hepaüsita, xevitü ta'ivatütü yü'üya xüca 'avitücünü yuri cati'eriecame, xüca 'üyaya yuvaüriyani hamatüana mucanicü, mücü püca'icu'eirieni yü'üya. ¹³ 'Uca meta yücüna xüca hexeyiani yuri cati'eriecame, xüca cünaya yuvaüriyani hamatüana mucanicü, mücü püca'icu'eirieni yücüna. ¹⁴ 'Uqui yuri mücati'erie canipasieca yü'üyasie tiviyatü. 'Uca yuri mücati'erieta canipasieca ta'ivasie tiviyatü. Mesü xüca müpaü ca'anenique, xenivema mepüca'tiyatücanique, peru müpaü mü'anecü, mecanipasieca Cacaüyarisie miemecü. ¹⁵ Peru que mü'ane yuri mücati'erie xüca 'eirimücünü yuri ti'eriecame, mecuxi queheyani. Pücaheuyevese ta'iva 'uquitütü 'ucatütü hesiena tiviyatü müyuhayevacü xüca müpaü 'aneni. Cacaüyari que mütatüta'ini, catanüta'inieni hesiena temüteviyanicü teca'uximatüarietü ta'iyarisie. ¹⁶ 'Uca queri petimate, xüca pe'itaviceisitüani 'acüna. 'Uqita que petimate xüca pe'itaviceisitüani 'a'üya.

¹⁷ Mücü xEICÜari, Ti'aitame que mütvirupitüa yuxexuime, que me'anenetü 'amemu'uvacai yuxexuitü quepaucua Cacaüyari müvaruta'ini, müpaü me'anenetü meque'u'uvani. 'Ipaü netiniva'aitüaca yunaitü memeyutixexeu'iriva naisarie. ¹⁸ Huriyusixi vaxitequiyacü 'inüasietü xüca 'uta'inierieni, pücaheyeitüani va'inüari. Ca'inüasietü vaxitequiyacü xüca 'uta'inierieni, püca'y'aitani mü'inüaritüarienicü. ¹⁹ Sepa mü'inüasie, sepa müca'u'inüasie, xüca yaticamieni que müti'aita Cacaüyari, mücü xEICÜa caneuyeveca. ²⁰ Yuxexuitü que me'anenetü memuta'inierie, müpaü meteyurietü mequeyuhayeve. ²¹ Vaüriyarica peti'uximayacai quepaucua pemuta'inierie. Sepasü pepüca'a'iyaritüaca mücü. Me xüca pe'yüveni pemüxü necü, 'aixüa caniyümücü masi. ²² Que mü'ane muta'inierie Ti'aitamesie mütvivianicü, vaüriyarica ti'uximayatame hücütütü, xünariecame nayani Ti'aitamesie mieme. Müpaüta yaxEICÜa, que mü'ane muta'inierie xünitü, 'iya Cürisitasie mieme catini'uximayatametüni. ²³ Xevitü 'uyutuacu xepunanaiya. Te'uximayatametütü xepüca'acüne teüteri vahesie mieme. ²⁴ Yuxexuitü que me'anenetü memuta'inierie, müpaü meteyurietü mequeyuhayeve Cacaüyarisie meteviyatü. Müpaü nepaine ne'ivama.

²⁵ Müme memücaxuriquitüca vahepaüsita tixäu nepücarexeiya Ti'aitame yatü'aitacu. Peru que nemüticu'eriva netinixetaxatüani müpaü netimaitü, Ti'aitame caneninenimayaca nenuqui müsEYenicü. ²⁶ 'Ayumieme 'ipaü 'aixüa 'aneme neni'erieca hicü temü'uximatüarienicü, 'aixüa cani'aneni xüca tevi yuhayeve que müti'ane. ²⁷ 'Uca petiuvitütüarie 'acu. Mericüte, pepücaticuvauneni pemü'axünacü. 'Uca petimave 'acu. Pepüca'icuvauni 'uca. ²⁸ Me xüca peneüqeni, 'aixüa cani'aneni, 'axa petiuyurieme pepüca'a'erieca. 'Üimari mücaxuriqui xüca 'utiviqueni, 'aixüa cani'aneni, 'axa tiuyurieme püca'y'erieca. Mücü xEICÜa, müme memüvitütüarie mecani'uximatüarienicü mexi yuva'yarisie me'u'uva. Ne masi nepünaqui'acaqueyu xüca xeca'uximatüariECAque.

²⁹ 'Ipaü nepaine ne'ivama, tucari canaye'aximeniri. Mexicuxi, müme memüvaravitücü yü'ütama, yaxEICÜa müme memücavaravitücü vahepaü meque'aneneni, ³⁰ mümeta memutisuana müme memüca'utisuana vahepaü meque'aneneni, mümeta memüyutemamavie müme memüca'yutemamavie vahepaü meque'aneneni, müme memütenanetüve, müme memüca'atüiyarievave vahepaü meque'aneneni, ³¹ müme memi'usarüva 'ena cuiepa timieme, yaxEICÜa müme memüca'usarüva vahepaü meque'aneneni. 'Cü cuie que mü'ane 'epücareutere.

³² Pünesinaque hemüca'y'iyaritüacacü vaüca xeteha'erivatü. Que mü'ane mücareca'üya, Ti'aitamesie timiemecü niyu'iyaritüaca, que mütinacü'asitüani Ti'aitame. ³³ Que mü'ane müreca'üya cuiepa timiemecü niyu'iyaritüaca, que mütinacü'asitüani yü'üya. ³⁴ Hutamecü müpaü tinimaica. 'Uca mücarecacüna mücaxuriqui meta niyu'iyaritüaca Ti'aitamesie timiemecü, hesiena mieme müpasienicü yuva'yarisie yu'iyarisie. Que mü'ane müreca'üna niyu'iyaritüaca cuiepa timiemecü, que mütinacü'asitüani yücüna.

³⁵ 'Ipaü netinicuxatani xemüparevianicü. Nexeviniyamütü nepüca'utaine. 'Aixüa 'anemecü xemümasiücünicü que müreyevese neputaine, Ti'aitamesie mieme xemü'ayumiemetetünicü xecacuhapanietüvetü.

³⁶ Me xüca 'üimari hexeiyani mücaxuriqui, 'aixüa que mücati'ane 'iyurieme xüca yu'erieca, xüca 'e'uteviniri, xüca reuyevaca müpaü mü'anicü, que mütinaque yaquetiuyurieni. 'Aixüa caniyümücü, meque'utineneüque, 'axa mete'uyurieme mepücayü'erieca. ³⁷ Que mü'ane müseire yu'iyarisie, tixaü careuyehüatü, yünü'avetü que mütiyumate, xüca yu'iyarisie müpaü tiyumaica mi'üvianicü caxuriquime que mü'ane hesüana mümieme, 'aixüa catiniyuriemücü. ³⁸ 'Ayumieme que mü'ane mivitütüa 'üimari mücaxuriqui hesüana mümieme, mücü 'aixüa catiniyuriemücü, que mü'ane müca'ivitütüa masi 'aixüa catiniyuriemücü.

³⁹ Caneuyevaca 'uca yücünasie mütiyianicü mexi 'ayeyuri 'uqui. Xüca cünaya 'umüni, canixünariemücü. Caniyüvemücü mütiyiquienicü que mütinaque, peru Ti'aitamesie tiyiyatü xEICÜA canitivitümücü. ⁴⁰ Ne que nemüticu'eriva, caniyutemaviecamücü masi xüca müpaü 'anetü yuhayeva. Müpaüta netinicu'erivani, neta Cacaüyari 'Iyarieya nepexieya.

8

Tita tetexi memütemaviyari hepaüsita

¹ Tita cacaüyarixi memütemaviyari hepaüsita netinixetaxatüaniqueyu. 'Ipaü tetenimaica, quename tanaitü tetemate que temütecu'eriva. Peru yatetemaitü que temütecu'eriva, mücücü tecanihüsierieconi xEICÜA. Tetetacanaqui'erietü püta tecaniseiriyarieconi masi.

² Tixaütü timaiveme xüca yu'erieca, 'acuxi 'asipücatimaive que müreyevese yamütimaicacü. ³ Masi xüca 'inaqui'erieca Cacaüyari, Cacaüyari canimaicamücü müya mü'ane.

⁴ Mericüte, 'icuai hepaüsita cacaüyarixi que memütemaviyari, müpaü tepütimate, tete pücaxuave cuiëpa yuri mücacaüyari, xevitü pücaxuave cacaüyaritütü. 'Iya yuxevitü 'acaniiveni xEICÜA cacaüyaritütü. ⁵ Peru sepa 'amemu'uva müme cacaüyarixi memüte'umamativa taheima cuiëpa, cacaüyarixi que memütëyumüre, te'aitamete que memütëyumüre, ⁶ masi tame que temütimate, Cacaüyari caniyuxevini ta'uquiyaritütü. Naitü hesiena canayenicani, tame hesiena mieme tecani'ayumiemetetüni. Ti'aitameta caniyuxevini Quesusi Cürisitu hücütütü. Naitü tiniunetüarieni 'iya 'inetüacu, tameta teniunexüani 'iya tasi'unetüacu.

⁷ Peru yunaitü 'ipaü mepücatemate. Hipatü 'acuxi mecacanivaratümaiyaavaveni, mevamaive'rietü memanucuneniere. Müme quepaucua memicua'a tete mavarieya, mücü cacaüyari mecana'erivani. Müpaü metecu'erivatü mecaniyuseviximaca yu'iyarisie, memücaseseüye que memütëyumatecü. ⁸ Mericüte, ta'icuai pücatasi'aye'atüani Cacaüyarisüa. Sepa temüca'icua'a, yaxEICÜA tixaü tepücateheuyehüva. Mesü, sepa temicua'a, mücücü tepücapareviya. ⁹ Xequenyucuerivayurieca, capa xevartiquetamüracü müme memücaseseüye, xetecuatü heiserie que xemütehexeiya. ¹⁰ 'Ecü müpaü xeniu pemütimate, xüca caseüyetü masixeiyani mana peticuacame xeime cacaüyari taquieyasie, que mütiyumate catiuväuriyarieni miticuanicü tita mütimaviyari mücü cacaüyari. ¹¹ 'Iya mücaseseüye canitatümaiyarimücü masi, 'ecü müpaü pemütimatecü, sepa mü'ava'iva, sepa Cürisitu hesiena mieme mumü. ¹² Müpaü 'axa xevayurietü yu'ivama, xevatavayatü müme que memütëyumate, 'axa xecaniyurieca Cürisitu. ¹³ 'Ayumieme xüca 'icuaicü 'utiquetamüre ne'iva, mecuxi nemüca'iticuani vai neheyemecü, capa ne'itiquetamüracü ne'iva.

9

Nü'aritütü heiserie que mürexiyacai

¹ Camüsü necatinenü'ave ne. Necatinü'ariecame 'acu. Quesusi necatiuxei Tati'aitüvame. Xeme xecatehüme tita mütiutixuaverixü neticumaüvacu ne, Ti'aitamesie netiviyatü. ² Sepa hipatü nü'ariecame memücanesi'eriecaque, xeme xecanenimaica nü'ari que nemütihücü. Ne'inüari xecanihümetüni, xecümana catinimasiücünü nü'ari que nemütihücü Ti'aitamesie netiviyatü.

³ 'Ipaü nepaine ne'utaniütü nehiesie mieme, neva'eiyatü müme memünesixaneta.

⁴ Camüsü, heiserie tecatehexeiya temütëmiquienicü para temütëcuanicü temüte'ienicü.

⁵ Heiserie tecatehexeiya ta'üitama temüvaravitücünicü ta'ütüma, 'ivamarixi mehümetüme, que memütëyurie hipatü nü'arisixi, Ti'aitame 'ivamama que memütëvaravitücü, Sepaxita que mütiyuriene. ⁶ Ne xEICÜA Verunave xEICÜA xüari müpaü tepücatepitüarie, temütehayevacü tete'ivatü. ⁷ Tamüsü, quepaicü cuya payani yuxaüta tiyupitüatü. Quepaicü haraveri muca'iteüta pücaticuani 'icuaxiyari. Quepaicü va'üviyatü muxasi, varesiyari ca'anü'ieni. ⁸ Tepivapü xEICÜA que neticuxata, 'ipaü ne'utaitü. 'Inüari niuquiyari yaxEICÜA caraine

'acu. ⁹ Mûpaü catine'uca Muisexi 'inüariyaside, Pepüca'isurihüani puixi quepaucua mitiquesina tirücu müthenarienicü. Puixisixi vahütü xeicüa que ticuxata Cacaüyari. ¹⁰ Masi tahesie mieme caticuxata. Tahesie mieme yemecü müpaü püraca'utüarie, meuyevesecü cuiesaname mücuiesananenicü yuri ti'erietü mexi ta'icueva, 'uvameta müti'unicü yuri ti'erietü quename 'icuaxiyari hexeiyaütü 'ayani. ¹¹ Tame 'iyarisie timieme tecaniüca'eni xehesia. 'Aixüa catiyüni vaise timieme xüca te'uca'isanani yaxetatemicuacacu. ¹² Hipame xecanivapitüaca heiserie memexeiyanicü xehepaüsita. Tame masi yemecü heiserie tecatehexeiya temütemiquenicü.

Peru sepa heiserie temexeiya mücücü, müpaü tepücaüya. Naime tepütenevie masi, temüca'inenacacü niuqui 'aixüa manuyüne Cürisitu hepaüsita. ¹³ Müpaü xecatamate, müme tuquita memüte'uximaya, müme tuquita mieme nepütēcua'a. Müme müratimavatüre memü'ayumiemete, mavaripa mieme meteniuhapanani. ¹⁴ Ti'aitame yaxeiüa tinivaruta'aitüani müme niuqui 'aixüa manuyüne memücuxata, müme memüte'ivanicü yame-tecuxatati. ¹⁵ Ne xeicüa nepüca'evauriya müpaü nemütüyurienenicü. Que nemütü'utüa meta, müpaü nepüca'utaine yanemütimiquenicü. Mecuxi nemümüniqeyu masi. Xevitü yacü ne'utaineme pücanesi'ayeitüani, 'aixüa que nemüticuxata nehepaüsita.

¹⁶ Sepa niuqui 'aixüa manuyüne nemücuxata, masi mücücü nepücaüye 'aixüa nemüticuxatanicü nehepaüsita. Vauriyarica masi netinicuxatani. Xüa 'ui, que nemütinemaicaqueyu, xüca niuqui 'aixüa manuyüne necacuxatanique. ¹⁷ Xüca nenevauriyanique müpaü nemütüyurienenicü, nepüti'ivaniqueyu. Masi nepuviyarie hüritüaricacü, sepa nemüca'evauriyanique. ¹⁸ Querite neti'ivani 'acu. Niuqui 'aixüa manuyüne xüca necuxatani necatinecuetatütü, mücü canine'ivaricatüni. Netinicuxatamücüni yanecatiyurienetü heiserie que nemürexeyi, niuqui 'aixüa manuyüne necuxatati.

¹⁹ Sepa nemünenü'ave, yunaime vahesie mieme vauriyarica neti'uximayatü nepaneyeitüa, yumüreme masi nemüvarahapanacü. ²⁰ Huriyusixi nevacuxaxatütü, nepünehuriyuta, nemüvarahapanacü Huriyusixi. Müme 'inüari niuquiyarisie mepüteviya, 'ayumieme vahepaü ne'aretü nepaneyeitüa nemüvarahapanacü müme 'inüari niuquiyarisie memüteviya, sepa va'inüarisie nemücativiya ne. ²¹ Nuivarite meta mücü 'inüari niuquiyari memümamave nevacuxaxatütü, vahepaü ne'aretü nepaneyeitüa, nemüvarahapanacü müme 'inüari niuquiyari memümamave, sepa Cacaüyari hüxie 'inüari nemücamave ne, Cürisitu 'inüarieya nehexeiyatü. ²² Müme memücaseseüye nevacuxaxatütü, necaseüyetü nepaneyeitüa, nemüvarahapanacü müme memücaseseüye. Yunaima nevacuxaxatütü, naime nenaneyeitüani xüca 'acu naimecü nevatavicueisitüani hipame. ²³ 'Ipaü naime yanecatiniyurieneni niuqui 'aixüa manuyünesie mieme, neta nehiesie mieme mütinaquenicü que maine niuquiyari.

²⁴ Müpaü xecatamate, müme parecu memüte'unanausa, yunaitü metanauseana, xevitü xeicüa heixeiyaütü nayeimücü 'ivaricasie mieme. Yaxeicüata xeme, xequeteneusame xunaitü para xeheixeiyaütü xemacü necü. ²⁵ Yunaitü parecu memüte'unanausa mecateniyu'aitüaca naimecü. Müpaü meteniyurieca müme muma mütixainive memühuritüarienicü. Tame masi muma mücatixainive tecanihuritüariecuni. ²⁶ Nesietü que nemütü'unanausa, 'aixüa necatinimaica que nemütimie. Que nemütinemiene, 'eca nepücacuvaxüaxime. ²⁷ Masi nevaiyari nepücuvaya. Nepünemaxiuta capa ne'utixani'erivacü ne, netivacuxaxatüvame hipame.

10

Que mütivacu'imaiyacai capa tetexi mevarayexeiyanicü

¹ Yaxeicüa ne'ivama, neuyeveca müpaü xemütēmaicacü, tatevarima yunaitü mücü haivitüritüa quepaucua memü'uvacai, yunaitü mana haramarasie quepaucua memanucü, ² yunaitü müme yacütütü Muisexisie meteviyatü meniüca'iyarieni haivitürisie haramarasie. ³ Yunaitü 'axeicüa 'iyarisie mieme metenicuacaitüni, ⁴ yunaitü 'axeicüa 'iyarisie mieme meteniharecaitüni. 'Iyarisie mieme tete müvaruveiyacai, mücü nivaharitüacaitüni. Mücü tete Cürisitu canihücütücaitüni. ⁵ Sepanetü, Cacaüyari pücanaqui'acai yumüreme vahepaüsita. Macumavesie mecaniutixüriyaniri vacaxari.

⁶ Mericüsü, mücü 'inüari caniyüni tahesie mieme, capa te'hive'eriecacü tita 'axa müti'anene, müme memüteyucahive'eriecaipaü. ⁷ Yaxeicüa tetexi xevarayexeiyaütü xepüca'acüne, hipame müme vahepaü. Müpaü catine'uca, Teüteri meniucayaxixüani memütēcuanicü memüte'ienicü, 'arique menanucu'uni memütēneitüvenicü. ⁸ Yaxeicüata, que mü'ane mücata'üya mücacaüna tepücacavumaüvani, hipatü müme que memüte'uyuri. Mevarucumayüaca, meniucüni xei tucarisie, xei teviyari heimana haica miriyari meyupaümetü müme. ⁹ Mücü meta, tepücate'ixitüaca Ti'aitame te'i'isipatüvetü, hipatü müme que memüte'uyuri. Me'i'isipaca, cuterixi vacü meniutatümaiarieni müme. ¹⁰ Mücü

meta, xepücaniuxixieca, yaxeixüa hipatü müme que memüte'uyuri. Me'unuixixiecu, ti'uname nivaruca'una müme.

¹¹ Mericüte, que memu'itüarie müme, 'inüari caniuuyüni. Yacatinaca'utüarieni que mütiuyü, temü'imaiyarienicü tame, tucari manucatüa maye'acü, taparetü 'ate'u'uvacacu tame. ¹² 'Ayumieme que mü'ane 'a'uveme müyu'erie, mücü queyü'üviyani capa 'acavenicü. ¹³ Teüteri que memüte'isiparie xeixüa xecaten'isiparieca xeme. Cacaüyari masi yacatinicamieni que maine. Mücü pücaxepitüani xemü'isiparienicü que xemücateyüvave. Xe'isipariecacu masi canixepitüamücü que xemütevicuecacü, xepitüatü xemüyüvavenicü zete'uca'enivatü.

¹⁴ 'Ayumieme nenaqui'erima, xequeneyuta'una capa tetexi xevarayexeiyanicü. ¹⁵ Temaivavemete nemütivacuxaxatüvapaü, müpaü necatinixecuxaxatüvani xeme. Yücümana xequeneu'inüata tita nemüraine. ¹⁶ Tecüxi hepaüsita quepaucua 'aixüa temutiuyane Cacaüyari hepaüsita, mücü tecüxicü tecatetaxevi Cürisitumatü, yuxuriya que mütiutayeyuri. Pa quepaucua temütitara, mücü pacü tecatetaxevi Cürisitumatü, yuvaiyarisie que mütiümierie. ¹⁷ Mücü pa que mütiyuxevi, tameta tamüiretü xei vaiyari tecanühümetüni. Tanaitü 'axeixüa tenitihapanani xei payarisie mieme.

¹⁸ Mücü meta, müme 'Ixaheri nuivarieyasie memütinunuiva xequenivara'erivani. Müme mavari memütécua'a, mecateyuxevi müratimavatüre miemematü. ¹⁹ Mericüte, quesü nehainericü. Tita tete mütimaviyari tixaütü mütiühücüdü neraine. Tete cacaüyariyari tixaütü mütiühücüdü neraine. ²⁰ Masisüari 'ipaü nenaineni, tita memütémava nuivarite, cacaüyarixi 'axa memü'anene vahesie mieme mecatenimavani, que mü'ane yuri cacaüyari mücahücüsie mieme. Pücanesinaque xemüyutaxevirecü cacaüyarixi 'axa memü'anene vahamätü. ²¹ Xepücaüyüvave Ti'aitame tecüxieyasie mieme xemanu'ieni, mexi xe'enuye'e cacaüyarixi 'axa memü'anene vatecüsiesie mieme. Xepücaüyüvave Ti'aitame 'icuaiya xemütécuaani, mexi xetécua'a cacaüyarixi 'axa memü'anene va'icuai. ²² Me, tete'ihaxatüüani Ti'aitame. Que tetetürücavi tame, Ti'aitame tahepaü catitürücaüyecacu.

Nai xequeteneyurieca Cacaüyari visi müticuxaxasivanicü

²³ Que pemaine, heiserie tecanexeiyanai nai memütëyurienicü, peru nai teteyurietü tepücapareviyani. Heiserie tecanexeiyanai nai temütëyurienicü 'acu, peru nai teteyurietü tepücaseiriyarieni. ²⁴ Mecuxi yuxexuitü mepücatecuvauni yuxaüta 'aixüa memü'itüarienicü. Mequetécuauni hipatü püta 'aixüa memü'itüarienicü.

²⁵ Naitü mütitüiya quecari hixüapa, mücü xequetenecuaca, tixaü xecayu'iyaritüatü que xemütëyumate. ²⁶ Cuie Ti'aitame pinieya catinühücütüni, naitü cuiepa mütiyuave catinip-inieyatüniata.

²⁷ Peru xevitü yuri cati'erietü xüca xe'uta'inieni xemütécuaanicü quiena, xüca xeyuvaüriyani xemuhucü, nai que xemütëmiqüieni xequetenëuticua'i, tixaü xecayu'iyaritüatü que xemütëyumate. ²⁸ Peru xevitü xüca müpaü tixe'utahüaveque, 'Icü tete mavarieya canihücütüni, 'utaitü, mecuxi xepüca'iticuaniqueyu, xehe'erivatü que mü'ane yamütixe'utahëcütüa, xehe'erivatü que mütiyumate, capa yu'iyaritüanicü. ²⁹ Que xemütëyumate xeme, 'asinëpücahaine. 'Iya püta que mütiyumate nepaine.

Meriçüte, peru 'aixüa que tiyüni, xüca nenenü'avetü nexani'erivani, xevitü müyu'iyaritüacü que mütiyumate. ³⁰ Xüca ne'iticuaani pamüpariyusi ne'ipitüatü Cacaüyari, titayariri 'axa neticühüavarüva ne'icuatü, hepaüsitana pamüpariyusi nemipitüacü Cacaüyari. ³¹ Mericüsü, sepa xemütécua'a, sepa xemütë'ie, sepa tita xemütëyurie, nai xequeteneyurieca Cacaüyari visi müticuxaxasivanicü. ³² Xepücavati'ücamüraxüani Huriyusixi, müme memücahuriyusixi meta, müme meta memeyutixexeüriva Cacaüyarisüa miemete. ³³ Naimecü necatinüyurieneni memüpareviyanicü yunaitü. 'Aixüa nemü'itüarienicü ne, mücüdü nepücaüyane. Yumüiretü 'aixüa memü'itüarienicü püta necaniyüaneni, memütavicueisitüarienicü müme.

11

¹ Xenesi'üquetü xequenacüni, neta que nemüti'üque Cürisitu.

'Ucari que memüte'umucuresi

² 'Aixüa nepaine xehepaüsita xemünesiha'erivacü naimecü, yaxemütëcahucü yeiyarisie que nemütixeyetüiri. ³ Peru neuyeveca müpaü xemütëmaicacü, Cürisitu yunaime 'uquisi canivamu'ütüni, 'uquita 'uca canimu'uyatüni, Cacaüyarita Cürisitu canimu'uyatüni. ⁴ 'Uqui xüca yutanenevieni, xüca ticuxatani, yucumu'ututü, caniyuteviyasitüaca yumu'ucü. ⁵ 'Uca püta xüca yutanenevieni, xüca ticuxatani, cayucumu'ututü, caniyuteviyasitüaca yumu'ucü. Yaxeixüa catiniyüniyueyu xüca yumu'usie yucaxicanique. ⁶ Xüca cayucumu'utuca 'uca, mecuxi queheyucaxicani. Me 'uca xüca yuteviyani yucaxime, mu'umesetü, queyucumu'utuca masi. ⁷ Pücaheuyevese müyucumu'utucacü 'uqui, Cacaüyari 'üquisicaya mühücütü,

hesiena mūmasiūcūci que mū'ane Cacaūyari. 'Ucasie masi canimasiūcūni que mū'ane 'uqui. ⁸ Sutūapai 'uqui 'ucasia pūca'ayene, 'uca 'uquisie payene pūta. ⁹ Mūcū meta, 'uqui pūca'unetūarie 'ucasia mieme, 'uca 'uquisie mieme caninetūarieni pūta. ¹⁰ 'Ayumieme caneuveca 'uca 'inūari manuyecacū yumu'usie, cūmana mūmasiūcūni heiserie que mūrexeiya, Cacaūyari tupirisiximama vara'erivatū. ¹¹ Peru Ti'aitamesie meteviyatū que memūte'u'ava, 'uca 'apūca'uyeica 'uqui caheuyehūatū, 'uquita 'apūca'uyeica 'uca caheuyehūatū. ¹² 'Uca 'uquisie payene 'ana, peru 'uqui 'ucasia pūyenuiva. Naitū masi Cacaūyarisie catinayenexūani.

¹³ Yūcūmana xequeneu'inūata que xemūteyūmate. 'Aixūa ti'ane xūca 'uca nenevieri 'ipitūani Cacaūyari cayucumu'ututū. ¹⁴ Camū yututuyaricū mūpaū xecate'ūquitūarie, que mūtitevive 'uqui xūca cūpateya 'etūtūni, ¹⁵ 'uca pūta visi que mūti'ane xūca cūpateya 'etūtūni. Yūcūpa canimūquieni manuyunacacū. ¹⁶ Me xūca xevitū niuquixiemūcūni, mūpaū que-timaica, tame tepūcaheixeiya yeiyari mūpaū 'aneme, Cacaūyarisūa miemete memeyutix-exeūriya, mūmeta mūcū yeiyari mēpūcahexeiya.

Que memūte'iseviximacai Ti'aitame 'Icuaia 'inūariyari

¹⁷ 'Ipaū que nemūtix'e'aitūa, nepūcayūve 'aixūa nemutainenicū xehepaūsita, que xemūteyuyexexeūriya. 'Aixūa xepūca'itūariva yaxeteyuyexexeūriyatū, 'axa xecani'itūarieca pūta. ¹⁸ Mūcū meri, que mūraniuva, 'axeicūa quepaucua xemūyuyexexeūriya, yuhixūata xecaniyusanani. Hixūata 'arūcamedū mūpaū yuri nepūti'erie que mūraniuva. ¹⁹ Sūricū neuyevca yuxexūme vahesie xemūteviyanicū, xesata mūmasiūcūnicū mūme memūhecūasie. ²⁰ 'Axeicūa quepaucua xemūyuyexexeūriya que xemūtecua'a, Ti'aitame 'Icuaia pūcahūcū. ²¹ Yuxexūtū xecaniyumexūtūaca, yu'icuai xe'ahapatū, quepaucua xemūtecua'a. Xevitū neuhacamūcūni, xevitūta nitaveca. ²² Cari quite xepūcatehexeiya xemūtecuanicū xemūte'ienicū. Masicutaxi xetevateviyasitūa mūme tixāū memūcatehexeiya, xevaxani'erietū mūme memūyuyexexeūriya Cacaūyarisūa miemete. Queri netixetahūave. 'Aixūa netiutaineni xehepaūsita 'acu. 'Ipaū que xemūteyurie, 'aixūa nepūca'utaineni xehepaūsita.

Ti'aitame 'Icuaia que mūti'aisie 'inūariyari

(Mateu 26:26-29; Maricuxi 14:22-25; Rucaxi 22:14-20)

²³ Que nemūtixeyetūri, neta necaniyetūriyarieni Ti'aitamesūa mieme. Mūpaū tiniuyūni. Mūcū tūcarisie quepaucua mūyetūianiquecai, Ti'aitame Quesusi pa nanucu'ūni. ²⁴ Pamūpariyusi 'ipitūaca Cacaūyari, canititara pa, mūpaū 'utaitū, 'Icū nevaiyari canihūcūtūni. Xehesie canimiemetūni. 'Ipaū xequeteneyurieca xemūnesiha'erivanicū ne. ²⁵ Yaxeicūata tiniuyurieni tecūxi 'anucuhanatū mete'ucuacu, mūpaū 'utaitū, 'Icū tecūxita mieme tūratu mūhecuca canihūcūtūni. Nexuriyacū caniseiriariemūcū. Quepaucua xemi'ieca, 'ipaū xequeteneyurieca xemūnesiha'erivanicū. ²⁶ Quepaucua 'icū pa xemūticua'ani, 'icū tecūxi quepaucua xemanuye'eni, xecatenihēcūatacacuni que mūtiumū Ti'aitame, mexi canuave.

Que mūtiyūni xūca 'iticuani Ti'aitame 'Icuaia, 'iyarieya yaca'anecacu

²⁷ 'Ayumieme que mū'ane 'icū pa mūticiani 'icū tecūxi manu'ieni, hesiena catinaquecacu 'iyarieya que mūti'ane, hesiena pūrahūiyani miseviximacū Ti'aitame vaiyarieya xuriyaya. ²⁸ Tevī queyu'inūatani. Mūpaū tiyurienetū, 'icū pa quehecuaca, 'icū tecūxita mieme que'anuye'eni. ²⁹ Mesū, ticua'atū 'ienetū xūca heiseriemecū catimaica tita vaiyarieya mūti'hūcū, yuhesie rahūpatū catinicuacamūcū cani'iecamūcū. ³⁰ Mūpaū xemūteyurieca, 'ayumieme xeneuveranini yumūiretū xeme, xetenicucuyeni, yuvaūcavatū meneucusu. ³¹ Xūca tacūmana teta'inūataque, tatacuri tepūcapitūarieniqueyu. ³² Peru Ti'aitame quepaucua mūtasita'inūata, teteni'ūquitūarieca 'uximatūaricacū, capa te'anutaxūriyanicū cuiēpa memūtama vahamatū.

³³ 'Ayumieme ne'ivama, quepaucua xemūyuxēurie xetecuanique, xequeneyucuevieca. ³⁴ Xūca heuhacamūcūni, yuqūita quetiucuanī, capa xe'u'inūasienicū xeyucuxēurieme. Hipatū mūreuyevese 'aixūa netiniyuriemūcū quepaucua nemunuanī.

12

'Iyarisie timieme que temūte'umiquiva

¹ Ne'ivama, neuyevca 'ipaū xemūtemaicacū tita 'Iyarisie mūtimieme hepaūsita. ² Xeme mūpaū xecatenimaica que mūti'anecai quepaucua xemūniuaritetūcai xeicūa. Xecanicuapanietūvecaitūni tetexi memūcaniuvave vahesūa, que xemūtecūhūavarūvacai. ³ 'Ayumieme 'ipaū netinixetahecūatūaniquēyu, tevi xūca mūpaū 'utayūni, Quesusi 'axa queticuxaxasivani, 'utaitū, mūcū Cacaūyari 'Iyarieyasie tiviyatū pūca'utaine. Mūcū meta, tevi xūca mūpaū

'utayüni, Quesusi catini'aitametüni, 'utaitü, 'Yari Mütiyupatasie tiviyatü xeicüa caniyüveni müpaü mütayüni.

⁴ Yücü tepüte'umiquiva, 'Yari yuxevecacu. ⁵ Yücü tepüte'uhüritüariva, Ti'aitame yuxevecacu. ⁶ Yücü tepütecuyitüariva, Cacaüyari yuxevecacu. Mücü canihücütüni que mü'ane yunaine müvacuyitüva naimecü. ⁷ Taxexuime tahesie, 'Yari masiücütü canayeitüarivani, 'aixüa temü'itüarienicü tanaitü. ⁸ Xevitü canipitüarieca mütanünicü timaivemepaü, 'Yari yatipitüacacu. Xevitüta canipitüarieca mayeniuvenicü vaüca timaitü, mücütütü 'Yari yuxevitü que mütipitüa. ⁹ Xevitüta canipitüarieca yuri müti'eriecacü, mücü 'Yarisie tiviyatü. Xevitüta canipitüarieca müvaranayexürüvanicü tecuicucate, mücü 'Yari müyuxevisie tiviyatü. ¹⁰ Xevitüta canipitüarieca türücaüyemecü yamütiyurienicü, xevitüta müticuxatanicü, xevitüta müva'inüatanicü 'iyarite, xüca 'aixüa me'aneneni me xüca 'axa me'aneneni. Xevitüta 'aiteüya vevietü mütanünicü canipitüarieca, xevitüta mütihecüatanicü que müticuxaxasiva 'aiteüya veviecacu. ¹¹ Mücü 'Yari yuxevitü canihücütüni que mü'ane müvacuyitüva yunaine. Yücü catinivapitüaca yuxexuime, que mütiyuvaüriya.

Xei vaiyari tecanacüne tanaitü

¹² Yaxeicüa tavaiyari caniyuxeveni, tamamate ta'ücate tatenite naitü timürecacu. Naitü tavaiyarisie timieme timüirecacu müyuxevipaü vaiyari, müpaüta cani'aneni Cürisitu. ¹³ 'Yari müyuxeve que mütatitaxeviriyaxü, xei vaiyari tecanacüne quepaucua temuca'üyarie, sepa Huriyusixi Cüriyecusixi temühüme, sepa vaüriyarica temüte'uximaya, sepa temütanü'a. Tanaitü tecanühatuiyarieni, 'Yari müyuxeve tahesie mieme mütaeyuriyacü.

¹⁴ Mücü meta, ravaiyari xei mamayari xei 'ücyari pücahücü. Pümüire püta. ¹⁵ Ra'üca xüca müpaü hainenique, Ne ramama nemücahücücü, 'ayumieme ravaiyarisie nepücamieme, ravaiyarisie camiemetütü püca'ayaniqueyu, müpaü 'utayüca xeicüa. ¹⁶ Ranaca xüca müpaü hainenique, Ne rahüxie nemücahücücü, 'ayumieme ravaiyarisie nepücamieme, ravaiyarisie camiemetütü püca'ayaniqueyu, müpaü 'utayüca xeicüa. ¹⁷ Ravaiyari naitü xüca hüxitünique, queti'enaniqueyu. Naitü xüca nacatünique, queri reu'ücueniqueyu. ¹⁸ Peru hicü Cacaüyari ravaiyarisie canicayasa xexuime que mütinacü. ¹⁹ Me naitü xüca xei paüriyariütünique, queri tihücütüniqueyu ravaiyari. ²⁰ Masi pümüire, peru ravaiyari caniyuxeveni.

²¹ Rahüxie pücaüve müpaü mütitahüave ramama, Nepücamasihueyehüva, 'utaitü. Yaxeicüata ramu'u pücaüve müpaü mütitahüave ra'ücate, Nepücaxeheuyehüva, 'utaitü. ²² Masi tita catitürücaavime temüte'erie, mücü yemecü tepeuyehüva. ²³ Tavaiyarisie timieme, tita 'aixüa cati'aneneme temühüata, mücü tecaniquemaritüaca masi. Tavaiyarisie tita visi mücatixeiyarie, visi 'anenetü masi canayeitüarivani, ²⁴ tita visi mütxeiyarie müpaü mücareuyevesecü. Masi Cacaüyari nitaxeviriyani tavaiyari, 'aixüa 'iyurienetü masi tita tixaü müreuyehüva, ²⁵ tavaiyari capa hixüata saninicü, masi tita tavaiyarisie mütimieme 'axeicüa mütiyü'üviyanicü naitü. ²⁶ Xei paüriyari xüca ticuyeni, naitü hamatüana tinucyecamücü. Xei paüriyari xüca visi 'u'itüarieni, naitü hamatüana niyutemaviecamücü.

²⁷ Xemerü Cürisitu vaiyarieya xecanühümetüni. Yuxexuitü vaiyarieyasie timieme xei paüriyari xecanühümetüni, que xemüte'upitüarie. ²⁸ Müme memeyutixexeüriva, hipame canivarucayasa Cacaüyari nü'arisixi meri, 'arique texaxatamete, 'arique te'üquitamete, 'anarique müme türücaüyemecü memüteyurie, 'arique müme memütemiquiva memüvaranayexürüvanicü tecuicucate, teparevivamete meta, te'aitamete, mümeta 'aiteüya memüvevie. ²⁹ Yunaitü nü'arisixi que metehüme. Yunaitü texaxatamete que metehüme. Yunaitü te'üquitamete que metehüme. Yunaitü türücaüyemecü que meteyurie. ³⁰ Yunaitü que metemiquiva memüvaranayexürüvanicü tecuicucate. Yunaitü 'aiteüya que metevevie. Yunaitü que mete'ihécüata tita müticuxaxasiva 'aiteüya veviecacu. ³¹ Xequeneyuvaüriyani 'aixüa 'aneneme masi xemütemiquienicü. 'Acuxi huye yemecü 'aixüa mü'ane necanixetahecüatüamücü.

13

Cüni mieme que müreuyevese mütiyucanaqui'eriecacü

¹ Xüca 'aiteüya nevenienique que memüteniuvave teüteri Cacaüyari tupirisiximama yunaitü, peru xüca necatinecanaqui'eriecaque, tepüa mucuyaneüpü necanayaniqueyu, tirinari mutatiriurücapaü. ² Xüca netiumiquienique nemüticuxatanicü, xüca netimaicaque naime que müti'avie, naime meta que mütimasiücü, naimecü yuri neti'erietü xüca neyüvenique yemurite nemüvatayuitüanicü, peru xüca necatinecanaqui'eriecaque, tixaütü nepücatihücütüniqueyu. ³ Xüca nepini naime netivaminique hipame, xüca neneyetuanique nevaiyari mütatayarienicü, peru xüca necatinecanaqui'eriecaque, tixaütü nepücara'ivaqueyu.

⁴ Tiyucanaqui'erietü 'ecatineutevini caha'atü. 'Aixüa catinüca'iyarini tiyucanaqui'erietü, pücaüyemexütüa hipame vahepaüsita vara'ivamütü. Tiyucanaqui'erietü pücatiyucatave'erie, püca'utahüsierie. ⁵ Yapücatiyuriene que mütiyuteviyasitüa. Pücaticuvaune

tita yuhesie mütimieme xeicüa, pücayuhaxüatüa, 'axa müti'anene pücara'eriva. ⁶Pücayutemavie yameteyuriecacu hipatü que mücatiheiserie, masi tita yuri müraine hepaüsita caniyutemavieca. ⁷Nai tininevieca, naimecü yuri catini'erieca, naimecü canita'icuevani yuri ti'erietü, naimecü catiniuca'enivani.

⁸Que mütiyucanaqui'erie, hasuacua pücatapare. Que temütecuxata, mücü canitaparimücü. 'Aiteüya que temütevevie, mücü pücaheuyevca. Que temütemaivave, mücüta canitaparimücü. ⁹Xei taparie xeicüa tecanimaica, xei taparie xeicüa tetenicuxatani. ¹⁰Quepaucua munuani que mü'ane tixaütü mücareuyehüva, tita xei tapariesie mütimieme catinitaparimücü.

¹¹Quepaucua nemünunusitücai, nununsipaü netinicuxatacaütüni, nununsipaü netinine-maicaütüni, nununsipaü netinicu'erivacautüni. Quepaucua 'uqui nematüa, netiniuhaveva nununsipaü neyüanetü. ¹²Cahecüacamecü tecaniniereni hicü, que mü'ane xicüri mayeyüvisie mücanierepaü. 'Anari tahüxie teniutineniericuni püta. Xei tapariecü netini-maica hicü, 'anari püta netinitimaimücü, yaxaicüa 'iya münesimatepaü. ¹³Mericusü, yuri que temüte'erie, que temüteta'icueva, que temütetacanaqui'erie, mücü haicatü 'ecatineuter-imücü. Que temütetacanaqui'erie, mücü masi caneyueveca.

14

'Aiteüya que memüteveviecai

¹Xequeneyumexüitüaca xemüteyucanaqui'eriecacü. Mücü meta, xequeneyuvaüriyani 'Iyarisie timieme xemütehexeianicü, peru masi yemecü xequeneyuvaüriyani xemütecuxatanicü. ²Que mü'ane 'aiteüya müvevie, mücü pücavatähüave teüteri. Nitähüave Cacaüyari püta. Tevi püca'i'enie, catinicuxatani tita müti'avie 'Iyari 'icuyüitüvacacu. ³Que mü'ane mütxaxatame, mücü masi canivarutähüaveni teüteri, vaseiriyatü vatuicatü vanütüatü. ⁴Que mü'ane 'aiteüya müvevie, mücü niyuseiriyani yuxaüta, peru que mü'ane müticuxata, mücü nivaseiriyani müme memüyuyexexeüriva.

⁵Caneninaqueni yunaitü 'aiteüya xemüveviecü, peru pünesinaqueniequeyu masisü xüca xetecuxatanique. Que mü'ane müticuxata 'aixüa caniyüaneni, que mü'ane 'aiteüya müvevie 'aixüa cayüanecacu hepaüna, me xüca xevitü tihecütani que mutaine xeicüa, 'aixüa caniyüaneni, müme memüyuyexexeüriva memüseiriyarienicü. ⁶Hicüri ne'ivama, xüca xehesüa nenuanique 'aiteüya nevevietü, tita netixepitüaniqueyu, me xüca nexetahüavenique netihecutatü tita müti'aviesiecai, xüca ne'ayeniuvanique, xüca neticuxatanique, xüca neti'üquitanque xeicüa mücücü tixaü nepütixepitüaniqueyu.

⁷Tamüsü, tita mücarayeyuri caniniuvani cürautatütü canarütütü. Xüca 'aixüa catipünarieca, que timasiücüni tita müticürautasieni tita mücanarisieni. ⁸Cuxineta xüca hüserieca cahecüaca, quepai püyucuha'arütüani cüya. ⁹Xemerita yaxaicüa, yunenicü xüca niuqui 'aixüa mühecüa xeca'utiniucani, que timasiücüni que xemutiyaue. 'Ecapa xeicüa xeputiniucani. ¹⁰Xüari teüteri vaniuqui canimürieni 'ena cuiepa. Yuxexuitü yuniuquicü me'utiniütü mecani'enierieca. ¹¹Masi xüca 'asinecatimaica que mutaine niucame, yacü xeicüa tiri-urücame necani'eriecamücü niucame, mücüta yaxaicüa canetini'eriecamücü ne. ¹²Xemeta xeyuvaüriyatü xemütehexeianicü tita 'Iyarisie mütimieme, xequetenecuvava cuini mieme xemüvaseiriyanicü müme memüyuyexexeüriva.

¹³'Ayumieme que mü'ane 'aiteüya müvevie, queyutanenevieni müyuhécüatanicü que mutaine. ¹⁴Xüca nenetanenevieni 'aiteüya nevevietü, ne'iyaricü nepünenenevie, peru tixaü pücatiutixuxuavere que nemütinemat. ¹⁵Qesü yüni. Ne'iyaricü nepünenenevieca, peru yanetinematü que nemutaine, müpaüta netinineneneviecamücü. Ne'iyaricü nenitacuicamücü, peru yanetinematü que nemutaine, müpaüta nenitacuicamücü. ¹⁶Camüsü xüca 'aiyaricü xeicüa 'aixüa pehaineni Cacaüyari hepaüsita, 'iya vana muca 'enamate memateisie, quepaüricü müpaü paineni, Caniyuritüni niuqui, 'utaitü, quepaucua 'ecü pamüpariyusi pemütayüni. 'Asipücatimate que pemutaine. ¹⁷'Ecü 'aixüa 'anemecü pamüpariyusi pe'ipitüacacu Cacaüyari, 'iya püta pücaseiriyarie mücücü. ¹⁸Ne pamüpariyusi necanipitüaca Cacaüyari, cuini mieme nemüyüvecü 'aiteüya nemüvevie, nexeha'ivatü xeme yunaim. ¹⁹Peru xeürupa necaninevaüriyani masi 'auxüme niuquiyari nemütaniunicü yanetinematü que nemutaine, nemütiva'üquitüanicü hipame, sepa tamamata miriyari niuquiyari nemücataniunicü 'aiteüya nevevietü.

²⁰Ne'ivama, türi vahepaü xepücateyumaica. 'Aixüa cani'aneni xüca türi vahepaü 'asixecatemaica tita 'axa müti'ane hepaüsita, peru xequenaye'axüa püta que xemüteyumate. ²¹Inüari niuquiyarisie müpaü catine'uca, Nenivatahüavimücü 'icü teüteri, hipatü yücü memütiniuca yametevacuxaxatüvacacu. Müme vaniuqui yücü mü'anene, vatenicü neni-tayümücü. Sepa müpaü nemütiyurieni mepücayuvaüriyani memünesi'enienicü, canaineni Ti'aitame. ²²'Ayumieme 'aiteüya 'inüari pücahücü müme yuri memüte'erie vahesie mieme. Müme yuri memücate'erie püta vahesie mieme cani'inüarütüni. Tixaxatame niuquieya

'inüari püchahücü müme yuri memücate'erie vahesie mieme. Müme yuri memüte'erie püta vahesie mieme cani'ayumiemetüni. ²³ Hicü 'axeicüa xüca meyucuxeürieni yunaitü memüyuyexexeüriya, yunaitü 'aiteüya mevevietü, xüca mana meheutahaxüani hipatü 'enamate ya yuri memücate'erie, cari müpaü mecanitiyuacuni, quename xecayumate xeme. ²⁴ Me xüca yunaitü metecuxatani püta, xüca mana heutahani 'enametütü ya yuri cati'erietü, yunaitü menitahecüatacuni que mütiyuri, yunaitü meni'inüatacuni. ²⁵ Tita müti'aviesiecai 'iyarieyasie masiücütü nayeimücü. Müpaü tiu'ename, 'utihüximaqueme, nenevieri canipitüamücü Cacaüyari, müpaü 'utaitü, Yuricü Cacaüyari xehesie catiniviyani.

Naitü heiseriemecü quetiuyüni

²⁶ Queteri 'aneni ne'ivama. Quepaucua xemüyucuxeüriya, yuxexuitü masi cuicari xecanexeyani, ya 'üquitürica, ya xecaniha'arisieca xemütehecüatanicü tita xemüte'uxeisitüarie, ya 'aiteüya xemüvevienicü, ya xemütehecüatanicü tita müticuxaxasiva 'aiteüya veviecacu. ²⁷ Naitü masi quetiuyüni xemüseiriyarienicü. Xüca 'aiteüya vevimücüni, yuhutatü xeicüa yuhaicatü nusu, xevitü meri, xevitüta 'arique, müpaü mequeteyurieni. Xevitüta que'ihecüatani vaniüqui. ²⁸ Me xüca 'uca'ayecani que mü'ane mütihecüatani 'aiteüya veviecacu, niucame cayuvatü que'umaca xeüriya. Mecuxi queyutaxatüani yücümana, quetitaxatüani Cacaüyari. ²⁹ Texaxatamete yuhutatü ya yuhaicatü mequetecuxatani, hipatü meque'i'inüatani tita memüte'utiyya. ³⁰ Xüca xevitü mana 'acaitü tixaütü tiupitüarieni mütihecüatanicü, que mü'ane müticuxata quetiuhayeva. ³¹ Xecaniyüvaveni xemütecuxatanicü yuxexuitü, xevitü meri, xevitüta 'arique, memüteyü'üquitüanicü yunaitü, memütuicarienicü yunaitü. ³² Texaxatamete yu'iyari mecani'aitüaca, ³³ Cacaüyari tiyuxamuriecame müchahüccü, cayuvatü tiyupitüvame mühüccü püta.

Que memüteyurie naisarie haque Cacaüyari teüterimama memeyutixexeüriya, ³⁴ cayuvatü meque'umaca 'ucari xeüriya. Mepücapitüariva memütiniunicü. Mequete'aitüarieca masi, yaxeicüa 'inüari niuquiyarita mainepaü. ³⁵ Xüca tixaütü meteyü'üquitüacuni, yücünama mequevacu'ivaviyani yuquita. 'Aixüa püca'ane xüca 'uca'utaniuni xeüriya.

³⁶ Mesü, xehesüa xeicüa que rayene Cacaüyari niuquieya. Xehesüa xeicüa quetinua. ³⁷ Xüca tixaxatame yu'erieca, 'iyari hexeyame xüca yu'erieca, müpaü quetimaica, tita nemütixe'utüirie, mücü Ti'aitame 'aitüaricaya canihüccütüni. ³⁸ Me tevi xüca müpaü catimaica, mücüta pücamarivani.

³⁹ 'Ayumieme ne'ivama, sequeneyumexütüaca xemütecuxatanicü, peru xecavanenatü 'aiteüya memüvevienicü. ⁴⁰ Naitü heiseriemecü quetiuyüni, xevitü meri, xevitüta 'arique.

15

Cürisitu que müranucuquetüarie 'umierieca

¹ Ne'ivama, necanixetahecüasitüiyamücü niuqui 'aixüa manuyüne, que nemütixecuxaxatüvacai. Xecanitanaqui'erieni mücü niuqui, hesiena xeteviyatü xecaniuti'uni. ² Xüca cui xe'eyexeyani tita nemütixecuxaxatüvacai, mücü niuquicü xecanitavieuisitüarieximeni, me yacü xeicüa xüca yuri xete'uta'erieni.

³ Ne necanixetüirieni tita masi müreyeveve, que nemütüyüiriyarie neta, quename Cürisitu 'umü tame 'axa temüte'uyuricü, 'utüaricate mainepaü, ⁴ quename 'ucateuque, quename 'anucuquetüarie hairieca tucari 'aye'acu, 'utüaricate mainepaü, ⁵ quename Sepaxi 'ixei, 'arique Tamamata Heimana Yuhutatü me'ixei. ⁶ 'Arique 'auxüme sientuyari heimana yameyupaemetü mecanixeyia 'axeicüa 'ivamarixi. Yümüretü müme 'ame-niu'uvani hicüque, hipatüri meneucusuri. ⁷ 'Arique Cacuvu nixeyia, 'ariqueta nü'arisixi yunaitü menixeyia.

⁸ 'Imatürieca neta necanixeyia, que mü'ane 'axa 'anetü mutinuivaxüpaü ne'anetü. ⁹ Nü'arisixi vasata necani'imatüremetüni ne, 'aixüa nepücatiua'iyari nehiesie mütinagenicü nü'ariecame nemütaterüvarienicü, nemüvareutaveiyaxüacaicü müme memeyutixexeüriya Cacaüyarisüa miemete. ¹⁰ Peru Cacaüyari 'aixüa mütiuca'iyaricü, 'ayumieme müpaü necani'aneni que nemü'ane. Yacü xeicüa püca'uyü, 'aixüa que mütiuca'iyaricai nehiesie mieme. Ne masi cuini mieme necatini'uximayaca, müme yunaitü que memücate'uximayatavave. Peru ne nepüchahüccü que mü'ane müpaü mütiyuriene. Cacaüyari püta 'aixüa tiuca'iyaritä nehamatü yacatini'uximayaca. ¹¹ Mericüte, sepa ne, sepa müme, müpaü tetenihecüatani, xemeta müpaü yuri xeteniuta'erieni.

Müquite que memüte'anucu'uni

¹² Cürisitu xüca cuxaxasivani müquite vasata manucuquetüarie, que me'utiyyane xeme hipatü, quename vaniu, müquite meca'anucu'uni. ¹³ Müquite xüca meca'anucu'uni, Cürisituta püca'anucuquetüarie. ¹⁴ Mericüte, xüca Cürisitu ca'anucuquetüarieni, xüanacüa canayani tita temütehecüata, xüanacüa yuri xecateniuta'erieni. ¹⁵ Xüca müquite meca'anucu'uni, canimasiücünü que temüte'itava tameta, 'axa temütehecüatacü Cacaüyari

hepaüsita, quename henucuquetüa Cürisitu te'utiyuatü, 'iya cahenucuquetüacu, xüca müpaü 'aneni. ¹⁶ Mericüsü, müquite xüca meca'anucu'uni, Cürisitu püca'anucuquetüarieveta. ¹⁷ Xüca Cürisitu ca'anucuquetüarieni, xüanacüa yuri xeteniuta'erieni, tita 'axa xemütüyuricaisie xeteniviyanu cuxi. ¹⁸ Mücü meta, müme memecusixüa Cürisitusie meteviyatü, müme menitutatümaiarieni. ¹⁹ 'Uva mexi te'ayeyuyuri, xüca yuri tete'eriecaqueyu Cürisitusie teta'icuevatü xeicüa, yunaime teüteri vasata tame masi neuyevecaqueyu temünenimayasienicü.

²⁰ Peru müpaü püca'ane. Cürisitu cananucuquetüarieniri müquite vasata, müme memecusixüa vamatüari hücutütü. ²¹ Tevi que mütiuyuri, tame tenitacucuvani. Yaxeicüata xevitü tevi que mütiuyuri, mecananucu'ucuni müquite. ²² 'Aranisie meteviyatü yunaitü que memütetacucuve, müpaürta Cürisitusie meteviyatü yunaitü mecananutanieritüaricuni, ²³ yuxexuitü que mütivarunaquixü. Cürisitu vamatüaritütü cananucuqueniri. 'Ariqueta müme Cürisitusüa memümiemete mecananucu'ucuni quepaucua munuani. ²⁴ 'Arique naitü catinüaparimücü, quepaucua Cürisitu müyuyetuni que müti'aita, 'uquiyarieya müti'aitanicü Cacaüyaritütü. Yacatiniyetuiuriemücü vaca'uname yunaitü memüte'aita, yunaitü heiserie memexeiya türücariya memexeiya. ²⁵ Caneuyeveca mücü müti'aitanicü mexi vara'iva yunaime memi'uxie. ²⁶ 'Imatürieaca que mürayu'ivani, catanitaxünamücü temücatacucuvanicü. ²⁷ Naime caniucayasa 'iya mi'aitüacacü, que maine 'utüarica. Quepaucua müpaü maine, naitü caniucayasarieni 'utaitü, canahecüaca müca'ixatacü que mü'ane micayasaxü naime, Cürisitu mi'aitüacacü. ²⁸ Quepaucua mücü mi'aitüaca naime, 'anari mücüta yücümana niyuyetuumücü, 'uquiyarieya püta mi'aitüacacü, 'uquiyarieya naime mucayasaxücü nu'aya mi'aitüacacü. 'Ana Cacaüyari naitü catinayeimücü yunaime vahesie mieme.

²⁹ Mesü xüca müpaü ca'aneni, que meteyurieni müme memuca'üyarie müquite vahesie mieme. Xüca yemecü müquite meca'anucu'uitüarieni, titayari vahesie mieme mete'uca'üyarie.

³⁰ Tameta titayari tetecueriva'a tucariçü. ³¹ Tucariçü 'esivatücacu necanicumemierivani tüma. 'Ipaü nepaine 'aixüa nemutainecü xehepaüsita ne'ivama, que nemütinetemavie nexeha'erivatü Cürisitu Quesusi mütatü'aitüvamesie nemütüviyacü. ³² Teüteri que memütenuiqui, 'Epesusie xüca ne yeutari vahamatü tetacuitüvecaitüni, titasü nera'iva. Müquite xüca meca'anucu'uitüarieni, cümü mecuxi temütecuanie temüte'ieni, 'uxa'a temücuini.

³³ Xepücate'irüviyarieni. Vanütü 'axa 'anenemete, caniseviximamücü yeiya 'aixüa mü'ane. ³⁴ Xequenanutahütüvani heiseriemecü que müreyeveve. 'Axa xepücateyurieca. Hipatü 'asimepücatemate Cacaüyari hepaüsita. 'Ipaü nepaine nexeteviyasitüaniquie.

Quepaü me'anenetü mepanucu'uni

³⁵ Perusü xüari müpaü paineni xevitü, Quepaü mete'anucu'uitüarieni müquite. Que 'anecacu vavaiyari mepaye'axüani. ³⁶ Cari 'asipepücatimate müpaü pehaitü. Tita pemütüaca'e, mücü xüca ca'umüni, püca'anutanieritüarieni. ³⁷ Mücü meta, tita pemütüaca'e, tita mütitineicapau 'aneme pepüca'uca'e. 'Imüari mümave xeicüa peniüca'eni, türücu 'imüariyari ya xeime 'imüariyari. ³⁸ Cacaüyari caniquemaritüaca que mütinacue, yücü tiqumaritüatü xexuime 'imüari que mü'anene. ³⁹ Naitü vai yaxeicüa püca'anene. Teüteri vavaiyari püxevitü, vatevama vavaiyari yücü pü'anene, quesüte vavaiyari yücü pü'anene, viquixi vavaiyari yücü pü'anene. ⁴⁰ Taheima miemete, cuiempa miemete, yunaitü yücü mecani'aneneni. Taheima mieme visi pü'anene, cuiempa mieme visi 'anenetü yücü pü'anene. ⁴¹ Tau visi cani'aneni, mesata visi pü'ane yücü 'anetü, xuravesixita visi mepü'anene yücü me'anenetü. Xuravesixi yuxexuitü visi me'anenetü yücü mecani'aneneni. ⁴² Müpaürta catinüyümücü quepaucua müquite memanucu'uitüarieni. Tita tipünirümetü mütiüca'esi, mücü catipünivetü catinanucuquetüariemücü. ⁴³ Tita 'axa ticühüavarüvatü mütiüca'esi, mücü visi 'anetü cananucuquetüariemücü. Tita catürücaiyetü mütiüca'esi, mücü türücaiyetü cananucuquetüariemücü. ⁴⁴ Vaitütü tita mütiüca'esi, mücü 'iyarisie miemetütü cananucuquetüariemücü. Xüca ravaiyari xuaveni vai xeicüa hücutütü, ravaiyari canixuavenita 'iyarisie miemetütü.

⁴⁵ Müpaü catine'uca, Mexüacame tevi, 'Arani mütitavecai, tiyumaitü 'ayeyuritü canayani. Mücü 'imatüreme 'Arani püta, 'iyari tucari tiyupitüvame canayani. ⁴⁶ Peru tevi 'iyarisie mieme pücahexeiya meri. Vai xeicüa canexeiyanu meri, 'arique 'iyarisie mieme canexeiycamücü. ⁴⁷ Mexüacame tevi cuiempa canimietücaütüni, cuięcü mutaveviya. 'Imatüreme tevi taheima püta canimietüni. ⁴⁸ Que mü'ane mücü cuięcü mutaveviya, müpaüta mecani'aneneni cuiempa miemete. Que mü'ane mücü taheima mümieme, müpaüta mecani'aneneni taheima miemete. ⁴⁹ Que temüte'u'uvacai mücü cuięcü mutaveviyapaü tequmaritüarietü, yaxeicüa 'atecani'u'vacuni 'iya taheima mümiemepaü tequmaritüarietü.

⁵⁰ Ipaü nepaine ne'ivama, tita mütvai mütxuriya, mücü pücaüveni heixeiyatü mayanicü tita Cacaüyari müra'aita. Tita mütipünive pücaüveni heixeiyatü mayanicü tita mücatipünive. ⁵¹ Camü netinixetahecüasitüiyamücü tita müti'aviesiecai. Tanaitü tepücaheucusu, peru tanaitü tecanipasicucuni ⁵² yapaucua, xei cüpiyaricü, 'imatürieca cuxineta tahüsierieyu. Canitahüsieriemücü, müquite mecananucu'uitüariecuni mecatipünivavetü, tameta tecanipasicucuni. ⁵³ Caneuyevuca 'icü mütipünive menacatüni tita mücatipünive, 'icü mumüxime menacatüni tita mücatimüve peuyevese. ⁵⁴ 'Anari, quepaucua 'icü mütipünive menacatüni tita mücatipünive, quepaucua 'icü mumüxime menacatüni tita mücatimüve, 'ana canaye'amücü mücü niuqui müpaü müre'uxa, Tacucuyame canitaxütüarieni 'a'ivarieca. ⁵⁵ Haqueva pepüra'iva, 'ecü pemütasicuicai 'acu. Haqueva pepütasiheseni, 'ecü pemütasicuicai 'acu. ⁵⁶ 'Axa temüteyuricü tenicuseivani tecutü. 'Inüari niuquiyari canitürücariyani tita 'axa temüteyurie. ⁵⁷ Pamüpariyusi tecanipitüaca Cacaüyari, mücü mütasipitüacü temüte'ata'ivanicü, Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu tasipareviecacu. ⁵⁸ 'Ayumieme ne'ivama nemüxenaqui'erie, xeseiriyarietü xequenacüne, xepücauyuitüarinüaca. Cuini mieme xequetene'uximayaca Ti'aitamesie mieme yuhayemecü, müpaü xetemaitü, Ti'aitamesie xeteviyatü sepa xemüteyu'uxitüa, xüanacüa püca'ayani.

16

Tumini que memüte'ucuxeürie Cacaüyari teüterimama vahesie mieme

¹ Tumini hepaüsita netinixetaxatüaniqueyu, que xemüte'icuxeürixime Cacaüyari teüterimama vahesie mieme. Que nemütivaruta'aitüa Carasiya cuieyarisie memeyutixexeüriva, xemeta yaxecüa xequeteneyurieca. ² Mexüacame tucarisie xexuime semanasia, yuxexuitü xeme xeque'iti'uta yuhesüa, xe'ixeürietü 'aixüa que xemu'itüarie, 'ana xemüca'icuxeürivanicü quepaucua nemünuani. ³ Mana quepaucua nemeta'ani, müme memü'inüasie xemüvaranuyexeyacü, müme xapa nevahuritüame nenivaranunü'amücü, xe'imiquieri memanu'ünicü Querusaremepai. ⁴ Xüca 'aixüa 'aneni nemüyemecü neta, müme mepünesiteütani.

Papuru que mütiuyeicaniquecai

⁵ Xehesüa necaneta'amücü Maseruniyasie neheyeyame. Maseruniyasie nepeuyeyanisü. ⁶ Xehesüa capüca nenehayeva yapamüca, ya macuhaütüsie naime. 'Arique xeme xecanenanunü'acuni que nemüreyune. ⁷ Ne'ivataneü xecüa nepücaheuyeimücü xehesüa. 'Enepüreteviniqueyu masi xehesüa, xüca Ti'aitame müpaü netipitüaca. ⁸ 'Epesusie nepünehayeva 'auracacüque 'ixüarari 'atahutarieca semanasia mieme 'aye'ayuque. ⁹ Quitenie catiniuyepiyani 'amuyeyevasio nemüti'uximayacacü, yumüretü me'uxiva'acacu. ¹⁰ Timuteu xüca henuani, xequeneyumexüitüaca mücü 'aixüa 'iyaricü xehesüa müyecanicü. Cacaüyarisie mieme catini'uximayaca nehepaü. ¹¹ 'Ayumieme xevitü püca'itave'erieca. 'Aixüa xeteyuxeyiatü xequenananunü'a nehesüa müyemecü. Ne necanicuevieca 'ivamarixi vahamatü.

¹² Ta'iva 'Apuruxi hepaüsita nepütixetaxatüaniqueyu. Vaüriyarica necanipitüacaitüni xehesüa müyemecü 'ivamarixi vahamatü. Hicü pücauyavüriyacai yemecü, peru quepaucua tucari mühüca püyemie niu.

Vaürisica que mütiavarunü'airixüa

¹³ Xequenayeneniereni. 'Aixüa xequeneuti'uti yuri xete'erietü. Se'imecü xequeneyüaca. Xequenetürüacavini xetürücariyarietü. ¹⁴ Nai que xemüteyurie, xeteyucanaqui'erietü yaxequetenecahuni.

¹⁵ Ne'ivama, 'ipaü netinixevavirieca. Xeme xecanivamaica 'Esitepanaxi quie quiecatari. 'Acaila cuieyarisie nivesicayari mecanihümetüni. 'Ayumiemete mecanayuyeitüani memüvaporenicü Cacaüyari teüterimama. ¹⁶ Xequeniva'enieca müya memü'anene, yunaime meta müya memüteparevie memüte'uximaya. ¹⁷ Necaninetemavieca 'Esitepanaxi Purutunamatü 'Achicumatü memü'axüacü yunaitü. Xehesie mieme mepünesitemaviritüa, sepa xemücaüyavavecai yunaitü xemahunicü. ¹⁸ Mecaneni'u'uxipitüani ne'iyarisie, xe'iyarisie mecanixe'u'uxipitüanita. 'Ayumieme xequenivamateni müme müya memü'anene.

¹⁹ 'Asiyatari memeyutixexeüriva mecanixevaüritüaca. 'Aqaira Pürisiramatü, müme vaquita memüyuyexexeüriva vahamatü, yunaitü menixevaüritüaca vaücava, Ti'aitamesie meteviyatü. ²⁰ 'Ivamarixi yunaitü menixevaüritüaca. Xequeneyuvaüritüaca xemeta xeyuyiatü que xemütepasie.

²¹ Nemamacü neti'utüatü nenixevaüritüaca ne Papuru.

²² Xüca xevitü ca'inaqui'erieca Ti'aitame, 'axa que'u'itüarieni. Hepürayusixi que memüteniniuqui, Marana Ta, me'utiyuatü, taniuquicü nepaine, Quenaye'a Ti'aitame.

²³ Ti'aitame Qesusi xüca 'aixüa tiuca'iyarini xehesie mieme. ²⁴ Yunaime necanixenaqui'erieca, Cürisitu Qesusisie netiviyatü.

CURINITUTARI

Hutarieca Mieme Xapayari Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaürisica

¹ Ne Papuru necanixevaüritüaca. Cürisitu Quesusi nü'ari pünesi'ayeitüa, caneneyenü'ani müpaü mütinacuecü Cacaüyari. Ta'iva Timuteumatü tenixevaüritüaca Curinitusie xemütama xemüyutixexeüriva, Cacaüyari teüterimama xemühüme. Yunaitü xemupasie hesiena mieme naisarie 'erisaruyarisie xemütama 'Acaiyasie tenixevaüritüaca. ² Cacaüyari müta'uquiyari Ti'aitame Quesusi Cürisimatü, xüca 'aixüa mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca xemüca'uximatüariecäcä yu'iyarisie.

Papuru que müti'uximatüariecäcä

³ Que mü'ane Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu mücacaüyarieya mü'uquiyarieya, mücü hepaüsita 'aixüa queticuxaxasivani. Mücü ta'uquiyaritütü catiniyucanenimayaca, Cacaüyaritütü naimecü catiniyuparevieca. ⁴ Mücü taheyemecü cataniparevieca te'uximatüariecäcä, tameta temüyüvavenicü naimecü temüvareviecäcä hipame sepa que memüte'uximatüarie, Cacaüyari mütatipareviepaü tame. ⁵ Tame yemecü que temütecuine Cürisitu mütiucuiniixüpaü, müpaüta yemecü tecatenipareviyaca mücü yatatiptüacacu Cürisitu. ⁶ Sepa temü'uximatüarie, mücücü xecanipareviyacuni xeme, xenitaviceisitüariecuni que temüyüa. Me sepa temüpareviya, mücücü xecanipareviyacuni xemeta quepaucua xemüte'uca'eniva xete'ucacucuietü que temüte'ucacucuietü tame. ⁷ Yuri que temüte'erie xehepaüsita, tepütürüariyari. Müpaü tepütimate, xeme tahamatü que temütetaxevi yaxaicüa tete'ucacucuietü, müpaüta xeme tame tecanitaxeviacuni tanaitü teparivyatü.

⁸ Ta'ivama peuyevese müpaü xemütamaicäcä, cui tepe'uximatüariecäcä 'Asiya cuieyarisie te'u'uvatü. Cui ni mieme püthetecai yemecü, tepüca'iquemacai. 'Asitepücatemaicai xüca tetaviceuinequeaitüni ya temütecuiniquecäcä. ⁹ 'Asita ta'iyarisie müpaü tepütetacühüavecäcä, tepücuiniquecäcä. Peru müpaü tiniuyüni tahesie yuri temücate'eriecäcä, Cacaüyarisie püta, que mü'ane müquite müvaranucu'uitüvasie, mücüsie yuri temüte'eriecäcä puyü. ¹⁰ Mücü cataniutaviceisitüani capa müpaü tete'ucucini. 'Uxa'atüni varie pütasitaviceisitüanita, que mü'anesie yuri temüte'erie. Tavarita catanitaviceisitüanicü, ¹¹ xeme xetasipareviecäcä xe'ivavirietü Cacaüyari tahesie mieme. Müpaü xeteyurieyu, yumüretü pamüpariyusi mecanipitüacacuni tahepaüsita, yametemaitü que temütemi que yumüretü memüyunenivicü.

Titayari Curinitusie pücahetüa Papuru

¹² 'Aixüa temutiyanenicü müpaü tepaitüca tahepaüsita, ta'iyarisie 'aixüa tepütetamate que temüyüa 'ena cuiepa. Müpaü tepütimate, Cacaüyarisie mieme tepasietü tepüyüa, 'aixüa tetehecuasietü tepüyüa Cacaüyari que mütatipitüa. Teüteri vahepaü que memütamaivave tepüca'yüa, masi Cacaüyari yatatiptüacacu 'aixüa que mütiuca'iyari, müpaü püta tecaniyuaca cuiepa memütama vahesüa, xehesüa yemecü müpaü tepüyüa. ¹³ Taxapa que müti'eniürüicü xaicüa, que xemütatamate, müpaü xaicüa te'utiyaatü tepütexe'utürie. Siqueresü xepütasihetima peru 'esiva xaicüa, ¹⁴ 'aixüa püyüniqueyu xüca naimecü püta xetasihetimanique, müpaü xetemaitü, mücü tucarisie quepaucua munuani Tati'aitüvame Quesusi, 'ana xepüyüvaveni 'aixüa temutiyanenicü xetasiha'erivatü, yaxaicüa 'aixüa temutiyanenicü tame texeha'erivatü.

¹⁵ Müpaü yuri nemüti'eriecäcäcä xehepaüsita, 'ayumieme müpaü nepütinemaicai, hutacüa xehesüa nepunuaniquecäcä xäusie necaheta'aveme meri, tixaütü nemütixeminicü. ¹⁶ Xehesüa neheta'ame Maseruniya cuieyarisie nepüyemiecäcä, tavari Maseruniya neheyeyame xehesüa nepunuaniquecäcä xemünesi'anunü'anicü Cureya cuieyarisiepai. ¹⁷ Que xetecu'eriva, müpaü netinemaitü yacü xaicüa netinepatacäcä. Teüteri vahepaü neyüanetü netinematetü, Hü ne'utaitü, que netinepata Tixaü ne'utaitü. ¹⁸ Yapüticamie Cacaüyari que maine. Yaxaicüa tame que temütexetahüave, taniquü pücahuta, püyuxevi. Xüca müpaü reuyevaca Hü temutiyanenicü, Tixaü tepüca'utiyuane, ya Tixaü xüca reuyevaca temutiyanenicü, Hü tepüca'utiyuane. ¹⁹ Cacaüyari nu'aya Cürisitu Quesusitütü xehesüa canicuxaxasivacaitüni tetcuxatacacu ne Sirivanu Timuteu. Niuqui mücü hepaüsita manuyüne pücahuta, püyuxevi müpaü 'anetü mühücücü Cürisitu. ²⁰ Nai que mutayü Cacaüyari quename tiyurieni, mücüta niuqui pücahuta, püyuxevi Cürisitu meye'atüacü. 'Ayumieme quepaucua 'aixüa temutiyuane Cacaüyari hepaüsita, tepüyüvave müpaü temutiyanenicü, Müpaü cani'aneni, te'utiyaatü, Cürisitu müpaü mütiuyuricü. ²¹ Mücü Cacaüyaritütü canihücütüni que mü'ane mütasiseiriya xeme tame Cürisitusie

temüteviyanicü. Mücü heiserie pütasi'upitüa, ²² yuhesie mieme pütasi'u'inüarütüa, ta'iyarisie yu'iyari pütasi'upitüa 'inüarütüme mümasiücünicü tita tahesie mütnaqué.

²³ Ne nepitahüave Cacaüyari netucari münesinavairienicü xüca neti'itavani que nemaine. Nepacunua 'axa nemücaxeretahüavecü. 'Ayumieme Curinitu nepücahetüa tavari. ²⁴ Müpaü tepücahaitüca tetexe'aitüacutü yuri que xemüte'erie. 'Aixüa xecaneuti'uni yuri xete'erietü. Masi müpaü tepaitüca xehamatü tete'uximayätü xemüyutemamaviecacü.

2

¹ Müpaü nepütinemaicai 'ana, 'aixüa pücaýüniqeyu xüca tavari nenuanique xehesüa nexehieveritüatü, netinecühüavetü. ² Xüca nexehieveritüacaque xeme, quepaicü pünesitemavieritüaniqueyu ne. Nexehieveritüacacu que xenetetemavieritüaniqueyu.

³ 'Ayumieme xapa müpaü nepütü'utüa, capa nenuayu menesi'uheiveritüanicü müme meuyevese masi memünesitatemavieritüanicü püta. 'Ipaü yuri nepütü'erie yunaime xehepaüsita, xüca nenetemavieca ne xemeta xepüyutemavieca yunaitü. ⁴ Cui ne'uximatüarietü 'ana, nesaipünarietü ne'iyarisie müpaü netinixe'u'utüirieni vaüca ne'utasuatü. Peru xemüheiveritüaricacü yanepücatü'utüa, masi müpaü xemütemaicaü vaüca que nemütixenaqui'erie yanepütü'utüa.

Papuru que müreyehüviri tevi 'axa mütiyurienecai

⁵ Xevitü que mütiyurienecai pücanesi'uheiveritüa ne, masi neca'anuhaitüamütü nepaine siquere 'esiva püxehieveritüa xeme yunaime. ⁶ Mücüsie catinünaque que xemüte'itatacuritüacai xe'uyu'enieca. ⁷ 'Ayumieme xepüyüvave masi xemüteheiyehüviriencü hicü, xepüyüvave xeminütüanicü mücü tevi, capa 'utaxütüarienicü yuheiverietü 'anayuhayevamecü. ⁸ 'Ayumieme vaüriyrica necanixepitüaca xemühecüasitüyanicü que xemüte'inaqui'erie. ⁹ 'Ayumieme müpaü nepütixe'u'utüirie, yanemütümaicaü nexe'inüatame xüca naime hepaüsita yaxetecahunü. ¹⁰ Que mü'ane xemüteheiyehüviri, neta yaxecüa nepüreyehüviri. Que nemüreyehüviri, sepa hesiena nemücatihüpacai ne, nexeha'erivatü yanepüreyehüviri Cürisitu nesixeyiacacu, ¹¹ capa Cauyumarie tasicuamancü. 'Aixüa tepütimate que mütiyuruva 'iya.

Que mütiyu'iyaritüacai Papuru, Türuhasisie 'uyeicatü

¹² Mericüsü, Türuhasi necaninuani niuqui 'aixüa manuyüne Cürisitu hepaüsita para nemütücuxatanicü, peru quitenie sepa müreyepiyacai nehiesie mieme Ti'aitamesie que nemütüviya nemütücuxatanicü, ¹³ nepüca'uxipiecai ne'iyarisie, nemücaheitaxeyavecaicü ne'iva Titu. Nevarutateütüaca masi necaneyani Maseruniya cueyerarisiepai.

Que mütatihécüatüa Cürisitusie teteviyacacu

¹⁴ Masi Cacaüyari pamüpariyusi quepitüarica. Mücü yuheyemecü pütasihecüatüa Cürisitusie que temüteviya, teüteri vahüxie tasicuvitünetü yu'utüma. Tacümana naisarie müpaü catinihecüatani visi que mü'itüarie Cürisitu xüca maica. ¹⁵ Tame 'inüari tecanihümetüni 'üca visi mu'üpaü Cacaüyari que mütatixeiya, temi'eritüacü Cürisitu que müti'ane. Mümeta memütavicueisitüariexime que memütatexeiya, memücuixime meta que memütatexeiya tecani'inüarütüni. ¹⁶ Memücuixime vacü tepümüqui'üa temüva'eritüacü que memütecuini, peru müme memütavicueisitüariexime vacü tepütucari'üa temüva'eritüacü que memüte'ayeyuyurini. Mericüte, quepaicü piquema 'icü naime. ¹⁷ Tame yumüreme vahepaü tepüca'anene. Hareruxisi vahepaü tepücatetacuamana Cacaüyari niuquiya tecuxatätü. Masi 'aixüa tetehecüasietü, Cacaüyari que mütareyenü'a, Cacaüyari tasixeyiacacu teyüatü, Cürisitusie teteviyatü müpaü tetenicuxatani.

3

Que temüte'uhürütüarie türatu mühecua hepaüsita

¹ Müpaü te'utiyaütü tavari tete'isütüa para temühecüacacü xemütasimaicacü 'acu. Hipame vahepaü que teteheiyehüva xapa mütasihécüatüacacü temümarivanicü, yaxemüte'u'utüiyarienicü yaxemütetü'utüanicü nusu. ² Xeme taxapa xecanihümetüni ta'iyarisie müre'uxa. Yunaitü teüteri mepüyüvave memititerüvanicü müpaü memütetimanicü mexexeyatü. ³ Xecanimasiücüni xeme Cürisitu xapaya xehümetütü yatetehürütüaricacacu tame. Mücü xapa tauxicü püca'utüarie, Cacaüyari mayeyuri 'iyarieyacü püta pü'utüarie. Tetesie pücare'uxa, vaise püta teüteri va'iyarisie püre'uxa.

⁴ Cürisitu yatatipitüacacu, müpaü tetetamaitü, yuri teteni'erieca Cacaüyarisie. ⁵ Müpaü te'utiyaütü 'asitepücahaitüca quename tacümana tixaütü teyüvave, tacümana tixaütü temüte'usütüa tepücatecu'eriva. Masi que temütüyüvave, Cacaüyari yatatipitüacacu tepüyüvave. ⁶ Mücüri que mütatiupitüa, pütasi'uhürütüa türatu hecuame hepaüsita. Peru 'ütüarica hepaüsita xecüa pücatasi'uhürütüa, masi 'iyarisie mieme hepaüsita püta

pütasi'uhürütüa. Utüarica hexeiyatü xeicüa canimümücü, peru yu'iyarisie heixeiyatü tucari canipitüaricamücü.

⁷ Mücü türatu cümana mümüni visi 'anetü ninuani tetesie müre'uxacai Muisexi que mütiuhürütüarie. 'Ixaherisixi teüteriyari mepücayüvavecai memi'ixüarienicü Muisexi hüxieya, visi mayexavatücaicü sepa mayeyeiximecai. ⁸ Mericüte, masi vaücava visi cati'aneni türatu 'iyarisie mümieme xüca hepaüsitana hürütüarieca. ⁹ Xüca visi 'uyüni yatihürütüariecacu türatu hepaüsita cümana teüteri memütixani'eriva, masi vaücavamecü 'anayuhayevamecü visi pütüyüni yatihürütüariecacu türatu hepaüsita cümana heiserie memüpitüarieca. ¹⁰ Mücü meta, tita visi müti'anecai visi pücatiuyexexiia hicü, 'iya püta cuini mieme visi 'anetü me'ivacü. ¹¹ Tita mayeiximecai visi pü'anecai, peru masi vaücava visi cani'aneni tita mücatixüve.

¹² Müpaü yuri temüte'eriecü, 'ayumieme cui tetayetuatü tepütecuxata. ¹³ Muisexipaü tepücayüa, 'ixuriquicü que müreyucunacai 'Ixaherisixi teüteriyari yuheyemecü memüca'ixeiyacü, que mürayeyeiximecai. ¹⁴ Mücü teüteri me'u'itutupetü menacüne que memüteyu'iyaritüacai. Hicüque yaxeixüa mücücü 'ixuriquicü heyucunatü caniyuhayeva quepauca mütitervarüva Türatu Meripai Mieme xapayari. Pücaheucuyepiva, Cürisitusie tiviyacacu xeicüa püca'unarüva. ¹⁵ Masi hicüque Muisexi xapaya titerüvarüvacacu, mücü 'ixuriqui heyucunatü canacaväre va'iyarisie. ¹⁶ Peru que maine, Quepauca ta'aurie mave 'itahüaveque Ti'aitame, 'ana heucunatü caninavaiyariemücü, 'anuyütü, müpaü pü'ane. ¹⁷ Mericüsü Ti'aitame haitü 'iyari canixatani. Haque Ti'aitame 'iyarieya meyeica, tevi caniyünü'aca mana. ¹⁸ Tame tanaitü tahüxie caheucunacacu tepihücüata Ti'aitame visi que müti'ane, sepa yüxaüyemecü, xicürisie que mütihecüata tevi. 'Ayumieme tepücupasiva, visi te'anenetü tepacünirüme, hepaüna te'anenetü tetetaxexeyatü tete'acünirüme. Ti'aitame 'iyaritütü müpaü catiniyurienei.

4

¹ 'Ayumieme müpaü tetehürütüarietü tepücavaüripie, masi que temüteneimayasie tepüyüa. ² Peuyevese hipatü memüyuteteviyanicü 'avie que memüteyurie, peru tame tecateniutixani'erieni mücü naime. 'Atepüca'u'üva teteta'irüviyatü, ha tepüca'inütüia Cacaüyari niuquieya, que mütvaiyacü püta tetecuxatatü. Masiücüme tepeyeitüa tita yuri müraine, Cacaüyari tasixeyiacacu tepütahecüata, yunaitü teüteri yu'iyarisie müpaü memütémaicacü quename yuri. ³ Taniuqui 'aixüa manuyüne sepa meucuname, memütümaiariexime que memüte'i'enie xeicüa caneucunaca. ⁴ Hicü miemete vacacaüyari canivacüpiriyaxüani müme yuri memücate'erie que memütëyumate yu'iyarisie, capa hecüariya me'uxeiyacü, niuqui 'aixüa manuyüne Cürisitu que mütimarive manuyüne que mütiavhecüariviyaqueyu. Mücü Cürisitu Cacaüyari cani'inüariyatüni, hepaüna pütüiyexexiia. ⁵ Mücü meta, tame tepücatecuxata tahepaüsita, masi müpaü püta tepütecuxata, quename Cürisitu Qesusi ti'aitame hücü te'utiyaatü, quename tame xeparevivamete tehüme Cürisitusüa temümiemecü te'utiyaatü. ⁶ Que mü'ane Cacaüyaritütü müpaü mutayü, Heclüariya yüvipa que'üneni, 'utaitü, mücütütü catanihecüariyani ta'iyarisie. 'Ayumieme yatete'imaitü Cacaüyari que mütimarive, Cürisitusie que mütimasiücü, tecanihecüariviyarieca.

Que temüte'ayeyuyuri yuri tete'erietü

⁷ 'Icü naitü cui püraye'axe, peru haxuta tecaneixeyani xeicüa 'icü türücüariya, mümasiücünicü Cacaüyarisüa mümiemecü, tahesüa mücamiemecü. ⁸ Sepa naimecü temü'uximatüarie, tepücah'iarie. Sepa 'asitemücatemate que temütëyuriene, tepücavaüripie. ⁹ Sepa temeutaveiyariexüa, tepücacu'eriva. Sepa tematixüriya, tepüca'ütümaiariya. ¹⁰ Taheyemecü tepücuixime tavaiyarisie, Qesusi que mütiümü. 'Ayumieme tucari canimasiücünü tavaiyarisie, Qesusi que mürayeyuri canimasiücünü. ¹¹ Tame temayeyuyuri taheyemecü teniyetüiyani temücuinicü Qesusisüa temümiemecü, mümasiücünicü tavaiyarisie que mürayeyuri Qesusi, sepa temücuixime. ¹² 'Ayumieme tecuiximetü tecaniyüaca, xemesü xe'ayeyuyuritü xepüyüa.

¹³ Que müre'uxa, Yuri nepütüta'erie, 'ayumieme neputaniü 'anuyütü, tameta yaxeixüa tepüte'u'iyari. Yuri tepüte'erie, 'ayumieme tepütüniuca ¹⁴ müpaü tetemaitü, que mü'ane menucüquetüa Ti'aitame Qesusi, mücü catananucu'uitüamücü tameta Qesusipaü, xehamame meta catanaye'atüamücü yuhesüa. ¹⁵ Müpaü naitü catiniyümücü xehesie mieme. 'Ayumieme mücü yeme 'aixüa tiuca'iyaritü yumüireme vahesie mieme, pamüpariyusi canipitüaricamücü. Mücücü Cacaüyari visi que müti'ane canicuxaxasivamücü.

¹⁶ 'Ayumieme tepücavaüripie. Sepa herie temütüpünirüme, tateüta tecanihecüariyarieca tucari. ¹⁷ Pücahahete, que temüte'uximatüarie hicü, 'epücareutere. Peru yatete'uximatüarieme, taheyemecü cui visi 'anemecü tepü'icatüarieca mücaxüvecü. ¹⁸ Peru tepüca'icuvautüve tita temütexiia, tita temücatexeyavave püta tecanicuvautüveni. Tita temütexiia 'apücatiterive, tita temücatexeyavave püta yuheyemecü 'apütiterive.

5

¹ Múpaü tecatenimaica, xüca ca'unarieni 'icü xamaru haque temayetei 'ena cuiépa, qui tecanexeyani Cacaüyari mütasipitüa mamacü mücaveviya yuheyemecü 'amuve muyuavisie. ² Mücü meta, múpaü te'ananetü teniu'aivani te'itücutü haque temayeteni taheima mieme. ³ Múpaü tete'itüme yemecü tepücamamaveni. ⁴ 'Icü xamarutüa te'ayetetü teniu'aivani tesaipünetü. Tasüari tecaheutaquemaripicutü, masi tepeitücuni, tita mürayeyuri yuhesie mixeviriyanicü tita mütümüxime. ⁵ Mericüte, Cacaüyari canihücütüni que mü'ane müta'utivieve müpaü mütiyünicü. Mücüta yu'yari cataniupitüani 'inüaritüme mümasiücünicü tita tahesie mütinäque.

⁶ 'Ayumieme ta'yari tepucayesa taheyemecü. Múpaü tepütemate, mexi tavaiyarisie te'u'uva, Ti'aitamesüa tepüca'u'uva. ⁷ Yuri tete'erietü tecaniu'uvani, te'ixeyatü tepüca'u'uva. ⁸ 'Ayumieme ta'yari tepucayesa, tepütavaüriya masi temicu'eirienicü tavaiyari, Ti'aitamesüa püta teme'uvanicü. ⁹ 'Ayumiemeta tecanitamexütüta teminaqui'arütüanicü sepa 'uva temu'uva sepa hesüna temu'uva. ¹⁰ Caneueyeca tanaitü temasiücütü temayeitüarienicü Cürisitu 'uvenieya hüxie haque mütatücu'ivaviya, taxexütü temüte'apiniyarienicü 'aixüa que temüte'uyuri'axa que temüte'uyuri, tavaiyarisie te'u'uvatü que temüte'uyuri.

Que temütehüritüarie, temütecuxatanicü, teüteri Cacaüyarimatü 'aixüa memüteyuxeiyanicü

¹¹ 'Ayumieme múpaü tetemaitü, múpaü que müreyevese müreyehüvirienicü Ti'aitame, yuri teteniva'eritüaca teüteri. Tecanimasiücüni Cacaüyari que mütatixeyia. Yuri tepüte'erie quename temasiücü xemeta que xemütatexeyia, que xemüteyumate yu'yarisie. ¹² Múpaü te'utiyaütü tavari tepüca'isutüa tetahecutatü xemütasimaicacü. Masi múpaü te'utiyaütü tecanixepitüaca 'aixüa xemutiyanenicü xetasiha'erivatü, niuqui xemexeyanicü cümana xemüvata'eiyacü müme herie mieme xeciüa meha'erivatü 'aixüa memutiyanue yuhepaüsita, 'iyarisie mieme memücaha'eriva 'aixüa me'utiyaütü yuhepaüsita. ¹³ Sepa 'asitemücatemate, Cacaüyarisie mieme teniyüaca. Me sepa temütemaivave, xehesie mieme tepüyüa. ¹⁴ Cürisitu mütasinaqui'eriecü, 'ayumieme tinaquemecü tepüyüa, tepücaüyave yücü temüteyuricacü. Múpaü masi tepütehema, xevitü yunaime vahesie mieme caniumüni, 'ayumieme yunaitü mepucui. ¹⁵ Mücü meta, yunaime vahesie mieme pümü, müme memayeyuyuri yuhesie mieme memüca'ayeyuyurinicüri, que mü'ane vahesie mieme mumü manucuquetüarie, mücüsie memiemetetütü püta memüyüacacü. ¹⁶ 'Ayumieme hicü xeime tepücamate teüteri que memüte'imate. Sepa temaimaici Cürisitu teüteri que memütehe'eriva, hicü múpaü tetehe'erivatü tepüca'imate. ¹⁷ 'Ayumieme xüca Cürisitusie tiviyani, yücü 'anetü tini-unetüarieni. Tita meripai mütimieme cananucayune. Camü, naitü yücü 'anetü nayani.

¹⁸ 'Icü naime Cacaüyari catiniusütüani. Mücü pütasi'upitüa 'aixüa temütetaxeyanicü hamatüana, Cürisitu múpaü mütiyuricü. Cataniuhüritüani temütecuxatanicü, hipatüta hamatüana 'aixüa memüteyuxeiyanicü, ¹⁹ múpaü te'utiyaütü, Cacaüyari Cürisitusie tiviyatü múpaü pütivapitüa cuiépa memütama hamatüana 'aixüa memüteyuxeiyanicü, vahesie pücatiuhüpa 'axa memüte'uyuricü, masi pütasi'uyetüiri mücü niuqui 'aixüa que temütetaxeyia hamatüana manuyüne, te'utiyaütü. ²⁰ 'Ayumieme Cürisitu nü'arimama tecanihümetüni, hesiena mieme tecaniutiniucani, múpaü tetemaitü, Cacaüyari canixetuicani múpaü te'utiyanecacu, Cürisitusie mieme te'utiniütü vaüriyarica tecanixepitüaca, Cacaüyarimatü 'aixüa xemüteyuxeiyanicü. ²¹ Que mü'ane 'axa mücatiyurievecai Cacaüyari múpaü piyuri 'axa tiyuruvamepaü mü'itüarienicü tahesie mieme, tame hesiena teteviyatü heiserie temexeyanicü Cacaüyari heiserie que mütiyupitüva.

6

¹ Mücü meta, hamatüana múpaü tete'uximayatü, vaüriyarica tecanixepitüaca xeme, xe'itanaqui'erieme tita Cacaüyari mütixemicua 'aixüa tiuca'iyaritä, xüanacüa xemüca'itanaqui'erienicü. ² Múpaü paine, Tucari 'aixüa mü'anesie Nemanü'enieni, Tucari 'aye'acu Xemütaviceisitüarienicü Nemanüparevieni. Camü hicü tucari 'aixüa mü'ane canihücütüni, camü hicü tucari canaye'ani xemütaviceisitüarienicü.

³ Ni xeime tepüca'ucununuitüva tixaütü hepaüsita, 'icü hüritüarica capa 'useviximariecacü que temütehüritüarie. ⁴ Masi Cacaüyari teparevivamete tehümetütü naimecü tepütahecüata. Vaüca tepüte'uca'eniva te'uximatüarietü, teteheuyehüatü, tetatexietüvetü, ⁵ tecuveivatü, te'anutaxürvatü, teüteri meyuxamurietüvecacu, tete'uximayatü, tucari tecahtü cusicü

'icuaicü. ⁶ Tepü'itiya, tepütemate tita müreyevese, müixa tepüvanevie hipame, 'aixüa tepüte'u'yari, 'Iyari Mütiyupata tepexeiya, yacü tepücatetacanaqui'erie, ⁷ yuri tepütecuxata, Cacaüyari türücariyaya tepexeiya, heiserie temupitüariecü cuya tepüaya tepupitüarie naisata mieme cümana temütacuitüveni. ⁸ Visi tetexeiyarietü 'axa tetexeiyarietü yaxaicüa tepüyüa, 'axa tetecuxaxasivatü 'aixüa tetecuxaxasivatü yaxaicüa tepüyüa. 'Irumari tepüxasiva peru yuri tepütecuxata, ⁹ quename tecamariva meputiyuane peru yunaitü mepütasimate, quename tecuixime meputiyuane peru camü tepayeyuyuri, quename tetatacuritüariexime meputiyuane peru tepücacui'iva, ¹⁰ tepütaheiveri peru taheyemecü tepütatemamavi, tepüpüvesixi peru xicusixi tepüvarayeitüva yumüireme, tixaütü tepücatehexeiya peru naitü pütitapini.

¹¹ 'Aixüa 'iyaricü tepütehexaxatüva Curinitutari, yeme ta'yari 'apüneüna que temütexenaqui'erie. ¹² Que temütexexeiya, ta'yari pücaisapüne, xeme püta xepüyusapüna yu'iyarisie. ¹³ Mericüte, netüriyama que nemütivacühüaveniqueyu, müpaü nepütixetahüave, yaxaicüa xequeteneyuri que temüxeyurie, xe'yari 'amütanerecü.

Cacaüyari mayeyuri tuquieya que temütehüme

¹⁴ Yuri memücate'erie vahamatü xepüca'yuxeviriyani. Titari rexeiya tita mütiheiserie tita 'aisica mütitisanamatü. Que tiyuxevini hecüariyamatü yüriya. ¹⁵ Que meteyu'enie Cürisitu xeime cacaüyari 'axa mü'anematü. Tita tinaque tevi yuri müti'eriesie 'axeicüa yuri mücati'eriesie. ¹⁶ Cacaüyari tuquitana que metenaque tetexi cacaüyarixi. Püca'yüvesietü. Tame Cacaüyari mayeyuri tuquieya tecanihümetüni, que mutayü Cacaüyari, Vahesüa neniucaimücü Vasata neniuyeicamücü Vacacaüyari nepühücütüni, Müme neteüterima mepühümetüni.

¹⁷ 'Ayumieme müpaü paine,

Vasata xequenayecünea,

Xequeneyupata

Canaineni Ti'aitame,

Xepüca'imayüani

Tita mücati'itiya.

Xüca müpaü xeteyurieca

Neri nenixetanaqui'erimücü

¹⁸ Xe'uquiyari necanayeimücü,

Xeme nenivema

'Uquisi 'ucari

Xecanacünicuni

Canaineni Ti'aitame

Nai mütürücaüye.

7

¹ Mericüte nenaqui'erima, müpaü temüte'utahüavariecü quename müpaü tiyurieni, tepüta'iteica naime mütiyusevixima tavaiyarisie ta'yarisie. Tepaye'axüaximeni tepasietü Cacaüyarisie mieme, teteheiyehüvirietü.

Papuru que mütiyutemaviecai, Curinitutari mete'uhayevacu que memüteyuriecai

² Yu'yari 'axequeunateriya xemütasinaqui'eriecacü. Ni xeime 'axa tepüca'uyuri, tixaü tepücate'inavairi xeime, tepüca'icuanaxü ni xeime. ³ Müpaü que nemaine, xehesie nemütühüpanicü 'asinepücahaine. Meripai müpaü nepütixecühüavecai quename ta'yarisie texeha'eriva, quename 'axeicüa tetaxevi sepa temücuini sepa temayeyuyurini. ⁴ Müiremecü nepücaneyaritia xehepaüsita, cui 'aixüa nepüticuxata xehepaüsita. Sepa naimecü temü'uximatüarie, nepaye'a nenütüarrietü, panayuhayeva netemavierica.

⁵ Mericüsü Maseruniya cuieyarisie te'u'axüaca tepüca'uxipivavecai tavaiyarisie, naimecü masi tecani'uximatüariecaitüni. Ta'aurie pütiyucüinecai, tateüta tepümamacai. ⁶ Perusü que mü'ane Cacaüyaritütü müvanütüva müme memüyueheverie, mücü cataniunütüani tameta, Titu munuacü. ⁷ Munuacü xEICÜA pücatixaü, masi mücü munütüariecü xehepaüsitata tepunütüarie tame, taticuxaxatüvacacu Titu que xemütatexeiyaqueyu, que xemütueyueheverie, que xemütueyuehütüa nehesisie mieme. 'Ayumieme ne masi yemecü nepünetemaviecai.

⁸ Ne xapacü sepa nemüxe'uheveritüa, yücü nepücatinecühüave. Sepa yücü nemütinecühüavecai 'ana, müpaü netimaitü mücü xapa müxe'uheiveritüacü siqueresü yapämexa, ⁹ peru hicü masi nepünetemavie. Xemuheiveritüariecü, mücücü nepücanetemavie. Masi yaxete'uheiveritüarieca xemüte'uhayevaxücü que xemütueyuriecai, 'ayumieme nepünetemavie. Cacaüyari tixepitüacacu xecaniuheiveritüarieni, 'ayumieme

tixaü xepücate'utümayaxü müpaü temüte'uyuricü. ¹⁰ Xüca yuheiverieca Cacaüyari tipitüacacu, püthayeva que mütiyurienecai, pütaviceisitüarienita. Tihayevame que mütiyurienecai, tavori 'axa pücatüyüchüaveni yamütiuhayevaxücü. Me xüca yuheiverieca cuiepa memütama vahepaü xeicüa, püpütüarieni mumünicü. ¹¹ Neuxeü que mütiuyü quepauca Cacaüyari müxe'upitüa xemyuheiveriecacü. Mücücü xepuyuvaüri, mücü meta, xepüyutahecüataxü yuniuqui, xepüyuyehexaxü, xeputimama. 'Ana xepünesixeyiacuai, xepüyumexütüacai, 'aixüa xepiyuri naime. Naimecü xeniyuehüatani xemü'itüyacü mücü que mütiuyücü. ¹² Mericüte, müpaü nepütixe'u'utüiri, peru que mü'ane yu'iva 'axa muyuri neha'erivatü xeicüa nepücatü'utüa, que mü'ane 'axa mü'itüarie neha'erivatü xeicüa nepücatü'utüa. Xeme yücümama müpaü xemütemaicacü que xemüteyuvaüriya tahesie mieme Cacaüyari xexeyiacacu, 'ayumieme yanepütü'utüa. ¹³ Müpaü mütiuyücü, 'ayumieme tepunütüarie tame.

Mücü meta, tame müpaü tete'unütüarieca, masi vaüca tenitatemamaviecaütüni Titu müyutemaviecaicü, yunaitü cayuvatü xemipitüacü 'iyarieyasie. ¹⁴ 'Aixüa que nemütatata xehepaüsita, nepüca'utevayasitüarie neniüqui hepaüsita. Masi yaxecüa yuri que temütexecuxaxatüvacai naimecü, müpaüta caniyuritücaütüni 'aixüa que temüte'itaxatüa Titu. ¹⁵ Mücüta cuini mieme masi canixenaqui'erieca xeha'erivatü yaxemütecahucü yunaitü, xeha'erivatü que xemüte'itanaku'eri xe'umamatü xe'uyüyacatü. ¹⁶ Neta nepünetemavi nemüyüvecü ne'iyari nemeucayesacü xehepaüsita naimecü.

8

Tumini que memüte'ucuxeüri Cacaüyari teüterimama vahesie mieme

¹ Tepütexatatuaniqueyu ta'ivama, Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaritü que mütarupitüa müme memeyütixexeüriava Maseruniya cuieyarisie memütevamicuanicü hipame. ² Vaücava mepü'inüasietüve me'uximatüarietü, peru cananayuhayevani vatemavierica. Sepa yemecü memüpüvüresixi, mepimüriyaxü 'aixüa 'iyaricü que memütevamicuacai. ³ Que nemütüanierixü yanepütüehüata. Que memüteyüvavecai xeicüa nepücahaine, masi yemecü mepüca'uyuticueri que memütevamicuanicü hipame. Yücümama ⁴ vaüriyaria metasipitüatü mecatanüutavirieni müpaü temütevataunicü, mevaparevietü memüyuxevinicü Cacaüyari teüterimama vahamatü. ⁵ Que temütecü'erivacai müpaü memüteyurienequeaicü yamepücate'uyuri. Masi meniyuyetüani meri Ti'aitame mütiva'aitüanicü, tameta temüteva'aitüanicü müpaü mütinacuecü Cacaüyari. ⁶ 'Ayumieme Titu vaüriyaria tecaniupitüani 'icü 'imiquieri müraye'atüanicü xeme xehesüata mücü meripai misütüacü 'ixeürietü. ⁷ Vaücava naitü tinimüriyarümeni xehesie mieme que xemüteyurie, yuri xete'erietü, xetecuxatatu, xetematetü tita müreyuevese, naimecü xeyuvaüriyatü texenaqui'eriecacu. Mericüte, yaxecüa 'icü 'imiquierita xequeneutimüriya.

⁸ Netixe'aitüatü 'asinepüca'utaine hicü. Masi hipatü müpaü memüteyuvaüriyacü, nexe'inüatatu nepaine, xüca hecüsasieca quename xemeta xeteyucanaqui'erie. ⁹ Xeme müpaü xepütehetima 'aixüa que mütiuca'iyari Tati'aitüvame Quesusi Cärisitu. Mücü sepa müxicütücai, xehesie mieme püvüre nayueitüani, xeme xicusixi xemücünecü, 'iya püvüre matüacü.

¹⁰ 'Icü hepaüsita que nemüticu'eriva müpaü netinixe'utaxatüani. 'Aicü xepuyuvaüri xemisütüanicü müpaü xeteyurietü, 'anata xepisütüa. Mericüte, hicü 'aixüa caniyümicü xehesie mieme xüca müpaü xeteyurieni, ¹¹ xüca müpaü xete'aye'atüani que xemüteyurie. Xe'iyari que mü'anenecai müpaü xemüteyuvaüriyanicü, müpaüta xequetenaye'atüaca, que xemüteyüvave. ¹² Xüca ra'iyari yati'aneni, tita mürexeyia pünaqui'erivani, sepa tixaütü mücarexeiya.

¹³ Peru müpaü nepücahaine hipatü memü'icapiyanicü xeme xemücuanimasitüarienicü, ¹⁴ masi müyeyesitüarienicü hicü nepaine. Tita müranuyuhayeva xehesie mieme hicü, mücücü xequenivaparevieca müme memüteheuyehüva, mümeta 'uxa'atüni varie vahesie mieme 'anayuhayevame mücücü memüxepareviecacü xeme que xemüteheuyehüaca meyeyesitüarienicü, ¹⁵ yaxecüa que müre'uxa, Que mü'ane vaüca mütiucuxeüri, püca'anayuhayevaxü. Que mü'ane 'esiva mütiucuxeüri, tixaütü pücareuyehüacai.

Titu

¹⁶ Pamüpariyusi necanipitüaca que mü'ane Cacaüyaritüü müpaü mipitüa Titu yu'iyarisie müpaü mütiyuvaüriyanicü xehesie mieme tahepaü. ¹⁷ Catanüenieni vaüriyaria que temüte'ipitüa, peru yemecü masi müyuvaüriyacaicü, yücümama xehesüa püyemie.

¹⁸ Hamatüana tenenunü'acuni ta'iva mümariva niuqui 'aixüa manuyüne que müticuxata, yunaitü memüyutixexeüriava memeitüma naisarie. ¹⁹ Mücü meta, memüyutixexeüriava mecanenayexeyia tahamatü muyeicanicü 'icü 'imiquieri manu'üiyanicü que temütehüritüarie, Ti'aitame hepaüsita 'aixüa müticuxaxasivanicü, temümasiücünicü tameta

que temütetavaüriya. ²⁰ Müpaü tepütetacuerivayurie, xevitü capa niuquixiecacü 'icü 'imiquieri hepaüsita que mütivaücava cümana temühürütuarie. ²¹ Tita 'aixüa müti'ane, mücücü tepütamexüitüa Ti'aitame que mütatixeiya, teüteri meta que memütatexeiya.

²² Vahamame tenenunü'acuni xeime ta'iva. Müxa te'ita'inüatata müiremecü, tepeitima que mütiyuvaüriya. Hicüsüta masi püyuvaüriya, müiremecü yuri müti'eriecü xehesie. ²³ Titu hepaüsita, müpaü nepütixecühüaveni nehamatü müyuxevicü, nehamatü müti'uximayacü xehesüa. Ta'ivama vahepaüsita, müpaü nepütixecühüaveni memüyutixexeüriva vanü'arima memühümecü, vacümana Cürisitu ve'eme mücuxasivacü. ²⁴ 'Ime xequenivahecüasitüiyani quename yuri que xemüteyucanaqui'erie, quename yuri 'aixüa que temütevacühüave xehepaüsita, xaüsie memeyutixexeüriva mexexeyacacu.

9

Tuminicü que memütevaparevieniquecai 'ivamarixi

¹ Mericüsü, müpaü que xemüte'icuxeürie Cacaüyari teüterimama vahesie mieme, tavari niuqui pücaheuyevese mücü hepaüsita para nemütixeti'utüiriecacü. ² Ne müpaü nepütimate que xemüteyuvaüriya, 'ayumieme 'aixüa nepütivacuxaxatüva Maseruniyatari xehepaüsita. Müpaü nepütivacühüave, 'Acaiyatari 'aicü mepüha'arisiecai müpaü memüteyuriecacü. Müpaü xemüteyumexüitüacü xeme mümeta mepüyumexüitüa yumüiretü. ³ Nenivaranunü'amücü ta'ivama capa xüanacüa 'ayanicü tita 'aixüa nemütivacuxaxatüva xehepaüsita, tita xemüte'ucuxeürie, mücü nexatätü. Peuyevese masi xemücuha'arisienicü yaxecüa que nemütivacühüavecai xehepaüsita. ⁴ Maseruniyatari ne'utüma xüca me'u'axüani, müme xüca mexe'utaxeiyaque xecaha'arisiecame, tepütateteviyaniqueyu tame müpaü yuri tete'erieme xehepaüsita. Que xemüteyuteteviyaniqueyu xeme 'asitepüca'utiyaue. ⁵ 'Ayumieme müpaü nepüticu'eriva meuyevsecü vaüriyrica nemüvapitüanicü ta'ivama memünesi'anhaisitüiyacü xehesüapai, memüxecuha'arisitüanicü müpaü 'aixüa que xemüteyuriecucu meripaitü xemüvamücuanicü hipame. Peuyevese mücuha'arisienicü xe'iyari ya'anecacu, yuhesie mieme xe'icueriecacu pücatixäu.

⁶ 'Icü xeicüa, que mü'ane 'esipaüme muca'esa 'icuerietü yu'imüari, 'esipaüme xecüa canica'isanamücü. Que mü'ane naime tatuatü mica'esa, mücü 'anayuhayevame püca'isana. ⁷ Yuxexütü matüaripai yücümana que memüteheitima yu'iyarisie, müpaü mequeteheyurica, mecayuheiverietü meviyariecame mecayuerietü, müpaü püta mequetevamücuanü. Cacaüyari caninaqui'erieca que mü'ane yutemavietü mütivamicua. ⁸ Cacaüyari caniyüveni mimüriyani tita mütxepitüa 'aixüa tiuca'iyaritü, manayuhayevanicü. Xüca müpaü 'aneni, yuheyemecü naitü müreyevese xepütehexeiyani, xepüyüvaveni 'aixüa xemüteyuriecacü naimesie, ⁹ que müre'uxa, Canenuxürietüyani naisarie, Tinivarumini memüteheuyehüacai, Heiseriemecü yatcamietü Tita mütiuyuri Yuheyemecü 'epütiterive.

¹⁰ Que mü'ane 'imüari mimicua 'esame, 'icuai mütasimicua mütcuainicü, mücü püxemicuanita xeme, pütimüriyani tita xemüte'uca'esa pixuaveritüani tita mütiutixuxuavere heiseriemecü yaxemütecahucü. ¹¹ Naime hepaüsita xicusixi xepayeitüarieni yeme 'aixüa 'iyaricü xemütevamücuanicü hipame. Que temüteyurie, müpaü xetevamicuayu, pamüpariyusi canipitüariecamücü Cacaüyari. ¹² Müpaü xetevaparevietü yu'uximayasicacü xepüvaraye'atüani que memüteheuyehüva Cacaüyari teüterimama hicü. Mücü heima 'aixüa püyünita, yumüiretü pamüpariyusi memipitüacü Cacaüyari. ¹³ Xeme xepümasiücü que xemüte'u'inüasie müpaü xemütevapareviecü. 'Ayumieme 'aixüa meniütüyaneni Cacaüyari hepaüsita yaxemütecahucü, yaxecüa que xemüteyuhecüata quename niuquisie xeteviya Cürisitu hepaüsita 'aixüa manuyünesie, 'aixüa 'iyaricü xemüvarumicü müme hipameta yunaime. ¹⁴ Mümerita xehesie mieme quepaucua memüyutineneviva mecanixehive'eriecacuni, Cacaüyari cui 'aixüa mütiuca'iyaricü xehesie mieme. ¹⁵ Pamüpariyusi quepitüarieca Cacaüyari, müpaü mütatiumicü que temücateyüvave yatemütehecüatanicü.

10

Papuru yuhesie mieme que mütiutaniu, que müreye'atüa yühürütuarica 'utaitü

¹ Neri Papuru nehücütütü vaüriyrica necanixepitüacaqueyu. Cürisitu mümaxiücü müca'ayu'eriyacü, müpaü nepaine. Tahüxie te'utiniercacu tixatü nepücatihücü xeniu xehesüa ne'uyeicatü, teva ne'uyeicatü nepane'eriya püta que nemütixecühüave xeniu. Yane'anetü xeniu nepaine. ² Mericüte, nepüxevaviri mücaheuyevanicü nemüxetahüavecü

ne'ane'eriyatü xehesüa nenuame, sepa müpaü nemütimate, xüca 'aixüa 'aneme ne'erica nemüyüvecü nemaner'eyanicü hipame vahepaüsita, vaisie teteviyatü te'u'uvame memütasi'erie, müme vahepaüsita. ³ Sepa 'atemu'uva tavaiyarisie, vaisie teteviyatü tepücatacuitüve. ⁴ Vaisie pücamieme cuya tepüaya cümana temütacuitüve. Pütürüçavi püta Cacaüyarisie mieme, temica'unaxüanicü cuyaxi vaqui. ⁵ 'Iyaritüarica tenica'unarümeni que memütüyüçühüave teüteri, sepa que mütitita Cacaüyari müraye'unie memüca'imaacü, mücü tecanica'unarümeni. Naime 'iyaritüarica tepanutahüva yamüticamienicü Cürisitu que maine. ⁶ Taheyemecü tepüha'arisie temüvatatacuritüanicü yunaime memücauyavüriya yamemütacahunicü, xe'aye'atüariyeu xeme yaxetecahutü.

⁷ Xequeneuxeiya tita xehüxie müraniere. Xevitü xüca yu'iyarisie Cürisitusüa mieme yu'erica, müpaüta masi yu'iyarisie quetiüyüçühüaveni, mücü Cürisitusüa que mütimieme, tameta hesüana tepümiemete. ⁸ 'Icü heiserie temexeiya tame, Ti'aitame müpaü pünetiüpütüa nemüxetürücarianicü, nemüxeca'unaxüanicü müpaü pücanetiüpütüa. Mericüte, xüca 'es-iva ne'anuyehaitürüveni ve'eme nenexatatü 'icü heiserie temexeiyaçü, nepücaneteviyani müpaü ne'utaitü. ⁹ 'Aixüa pücaüyüni xüca nexemariutame ne'erivani xapacü. ¹⁰ Müpaü püraniuva, xapacü que maine pahete pütürüçavi, peru yuvaiyarisie 'uva 'uyeicatü 'asipücaüyüve, yuniuquisie püxani'eriva. ¹¹ Müpaü quetiüyüçühüaveni que mü'ane müya maine, que temü'anene taniuquisie xapa tevevietü teva te'u'uvatü, müpaü yaxecüa tepüteyurieni 'ate'u'uvatü.

¹² Mücü meta, tame tepücatavavüriya temütacayasanicü müme va'aurie, temüta'inüatanicü vahepaü te'anenetü, müme yuhesie mieme memüyuheçüata memümarivanicü. Müme masi memüyuti'inüatacü yu'inüaricü, yücümana memüyüxeyiaçü meyu'inüatatüvetü, 'asimepücatemaivave. ¹³ Tame püta ve'emete que temütetaxata, que müreyü haque temücahe'aitüarie 'asitepücahaitüca. Masi Cacaüyari que mütare'inüasiri, mana que müreyü tepütecuxata tetaxatatü. 'Asita xehesüapaitü tepu'inüasiyarie. ¹⁴ Xüca xehesüa tecahürütüariecaque, tepanuyehaitürüveniyeu müpaü te'utiyaatü, peru tame meri tepu'axüa xehesüa niuqui Cürisitu hepaüsita 'aixüa manuyüne tecuxatatü. ¹⁵ 'Ayumieme tahepaüsita que temütécuxata, que müreyü haque temücahe'aitüarie 'asitepücatecuxata. Hipatü que memüte'uximaya hepaüsita, 'asitepücahaitüca quename tame püta müpaü tete'uyuri tehaitü. Mücü meta, müpaü yuri tecateni'erica xehepaüsita, quepaucua xemutixuxuavereni yuri xete'erietü, 'ana tepücaaipüneni xehesüa xecüa temüte'uximayaçü. Naisarie püta haque teme'inüasiyarie, mana tepüte'uximayaca. ¹⁶ 'Asita xexaritapaitü niuqui 'aixüa manuyüne tepücuxatani. Peru haque xevitü meye'atüa yühürütüarica que müre'inüasiyarie, 'asitepücahaitücani quename tame püta müpaü tete'uyuri.

¹⁷ Masisü niuqui que maine, Que mü'ane ve'eme müxatamücü, Ti'aitame quexatani ve'emetüme. ¹⁸ Que mü'ane yücümana müyuheçüata, mücü pücamasiücü que mütiu'inüasie, masi que mü'ane mütiuheçüata Ti'aitame, mücü püta pümasiücü que mütiu'inüasie.

11

Müme yacü xecüa memütexatametetücai

¹ Xüca xenesitanevienique tuma yareutevitü mexi tevi 'asimücatimatepaü neticuxata 'es-iva. Tasüari xepünesitanevieni. ² Cacaüyari que mütiyumexütüa xehesie mieme, neta müpaü nepütinexütüa xehesie mieme, 'ayumieme müpaü nepaine. Nepüxeyeta xemesüa, Cürisimatü xemüyüxevinicü, yaxecüa 'üimari mücaxuriqui que mütiyüqitüariva 'uqui yux-evitü xecüa mitivitünicü. ³ Ne nepüma capa xe'useviximarienicü que xemütüyüçühüave yu'iyarisie, yaxecüa mücü cu que müti'irüviyaxü 'Eva. Me xüca müpaü tiuyünique, xe'iyari pücauyeviniyeu, Cürisitusie xecüa xepücateviyaniqueyu, xepüca'itiyacaqueyu. ⁴ Cari 'aixüa 'anemecü xecanitanevieni xüca xevitü nuani xeime Quesusi yücü mü'ane cux-atatü tame temüca'ixatacai, me xüca xecuxaxatüvani xeime 'iyari yücü mü'ane xehexeyiatü xemacüneçü xemüca'itanaqui'erivave, me xüca niuqui 'aixüa manuyüne yücü mü'ane xecuxaxatüvani xemüca'itanaqui'erivavecai. Xüari xepinevie müya müticuxata. ⁵ Ne müpaü nepüticu'eriva, müme cuini mieme vaniu memünü'arisixi, müme tixaütü mepücatehexeiya neta que nemücareixeiya. ⁶ Sepa que mü'ane mücaniuevapaü nemüticuxata, tevi 'asimücatimatepaü nepüca'ane que nemütimaive. Masi naimecü, que temü'anene yatepütexehçüasitüya, yunaitü que memütatexeiya.

⁷ Me queri 'axa netiuyuri quepaucua tixaütü necatihüçütütü nemaneyeitüa xeme püta tixaütü xehümetütü xemayeitüaricü. Queri 'axa netiuyuri necaxecuetatütü nemüxecuxaxatüvanicü Cacaüyari niuquieya 'aixüa manuyüne. ⁸ Xausie memeyutixexüriva nenivanavaneçaitüni yacütütü, vatumini nenaqui'erietü, xehesie mieme nemüti'uximayaçü. ⁹ Xehesüa ne'uyeicatü quepaucua nemüreyühüaçai,

nepücaxe'uximatüacai ni xeime. Que nemüreyehüacai mepünete'umicuacai taivama Maseruniyasie memeyecü. Müpaü netiyurienetü naimecü nepücanetauniecái nemüxe'uximatüanicü, müpaüta yaxecüa nepütüyurieneni. ¹⁰ Yuri que maine Cürisitu, neta yuri nepaine. 'Ayumieme müpaü nepaine, yemecü nepücanenarieca müpaü netinexatatü naisarie 'Acaiya 'erisaruyarisie. ¹¹ Titayari müpaü netinemat. Nemüxenaqui'eriecü 'ayumieme müpaü nepütinemat. Cacaüyari müpaü pütimate que nemütixenaqui'erie.

¹² Que nemütüyuriene, yaxecüa müpaü nepütüyurieneni. Müme memisütüaniquyeu tahepaü metexeyarietü, ve'emete que memütüyuxataniquyeu, müpaü netiyurienetü necanivanen-asitüiyamücü müme. ¹³ Müya memü'anene mepüte'itava, yacü xeicüa mecaninü'arisixitüni. Mepü'irümarisixi masi que memüte'uximaya, sepa memuyupata Cürisitu nü'arimama vahepaü memütüyuxexeyanicü. ¹⁴ Mücücü tepücahüxiya. 'Asita Cauyumarieta puypata hecüaripa mieme niuqui tuayamepaü mütiyuxexeyanicü. ¹⁵ 'Ayumieme mariveme tepüca'erie xüca müme hesiana mieme memüte'uximaya me'uyupata, müme tita mütiheiseriesie mieme memüte'uximaya vahepaü memütüyuxexeyanicü. Müpaü mepüte'aye'axüani, que memüte'uximaya müpaü mepüpütüarieni.

Papuru que mütiucuinixü nü'ari mühücütücaicü

¹⁶ Tavari müpaü nepütayüni, capa xevitü 'asinecatimaicame nesi'eriecacü. Mesü xüca müpaü neti'erivani, sepa 'asinemücatimate, siquresü sequeneneutanaqui'erie, ve'eme nemünexatanicü 'esiva yacütütü. ¹⁷ Que nemüticuxata hicü, Ti'aitame que müticuxata 'asinepücahaine, masi que mü'ane 'asimücatimatepaü, que mü'ane ve'eme müyuxatapaü müpaü yuri ti'erietü yuhepaüsita, müpaü püta nepaine. ¹⁸ Yümüiretü ve'emete mepüyuxata tita yuvaiyarisie mütiemieme meteha'erivatü xeicüa. Mericüte neta xüari vahepaü yacütütü ve'eme nepünexatani. ¹⁹ Cari xeme xepütémaivave, 'ayumieme xeyutemamavietü xepüvanevime müme 'asimemücatimate. ²⁰ Xepinevie sepa xevitü müxeviya xemüte'uximayacacü vaüriyarica, sepa xepini mütihe'utixütüiri, sepa müxe'anaviviya, sepa müxetave'erie, sepa müxetavaya xehüxie. ²¹ Tame xeicüa müpaü temücaxeyurieacü xüari xeniu tepüveraranicai, 'ayumieme xüari xeniu peuyevese neneteviyatü nemütüani.

Merícüte, tevi 'asimücatimatepaü neticuxatatü cuxi müpaü nepaine, xevitü que mütiyuvaüriya sepa cueriva'anemecü, neta müpaü nepüyüve sepa cueriva'anemecü. ²² Hepürayusixi teüteriyari metehüme. Neta nepühücü. 'Ixaherisixi teüteriyari metehüme. Neta. 'Apurahamisie meteyecü. Neta. ²³ Cürisitusie mieme mete'uximaya. 'Asimücatimatepaü nepaine, ne masi vaücava yanepütü'uximaya. Ne nepüvara'iva müixa neti'uximayatü masi, masi müixa ne'anutahüivatü, masi vaücava necuveivatü, masi müixa necueriva'ane'tü nemümünicü. ²⁴ Huriyusixi püresusixi que memütevarutiva xei veiyari meuyevecanicü huta teviyari veiyari müca'ayanicü, ne 'auxümexa müpaü nepütüarie. ²⁵ Haicacüa cüyecü nepeucuveiyaxü. Heiva neputuaxi tetexicü. Haicacüa haramarasie ne'uyeicacacu naviya pucayunixü. Xei tucari xei tucari nepuhaximecai 'amatiyevasio. ²⁶ Müixa ne'uyeicatü nehujeta nepücuerviva'ane, namarima hatuxamesie, namarima tenavayamete vacü, namarima neteüterima vacü, namarima teüteri memücahuriyusixi vacü, namarima quiecarisie, namarima macumavesie, namarima haramarasie, namarima müme 'ivamarixi memüuterüva mete'itavatü, müme vacü. ²⁷ Neti'uximayatü ne'uxetü, tucari necahütü cusicü, neheuhacamütü neheuharimütü, tucari necahütü 'icuaicü, neheuxerimütü nemavetü nepüyüane.

²⁸ Mücü pücanaitü, peru heimanata tucaricü nepüsaipüne, peuyevese nemüne'iyaritüanicü yunaitü memeyutixexeuriva vahesie mieme. ²⁹ Xevitü xüca veranini, neta neveranitü nepütinenaica. Xüca xevitü 'ucunütüarieni, mucunütüariecü nepüha'a neta. ³⁰ Mericüte xüca xeniu heuyeveca ve'eme müyuxatanicü, ne xüari ve'eme nepünexatani, que nemütiverani neticuxatatü. ³¹ Que mü'ane Ti'aitame Quesusi mücacüariyeya mü'uquiyarieya, que mü'ane hepaüsita 'aixüa müticuxaxasiva, mücü müpaü pütimate nemücati'itavacü que nemaine. ³² Ramasicu quiecarisie 'Aretaxi quepauca müti'aitametücai, hesüana mieme 'isücame cuyaximame mepütehücai Ramasicutari vaquiecarí quitenie memünesiviyacü. ³³ Ne neputavicuei memücanesiviyacü, tesariya tenieyasie neheucatuoyaca quirivasio neyecaitü tesariya varita.

12

Que mütiupütüarie yuvaiyarisie mücuseivanicü

¹ Mericüte, xüari peuyevese ve'eme nemünexatanicü. 'Aixüa capüyüni siepüre, peru heinüsipaü que nemütüinierixü, tita Ti'aitame masiücüme mürayeitüa, mücü hepaüsita nepüticuxatani. ² Ne nepimate tevi Cürisitusie mütiyiviya. Tamamata heimana nauca viyari 'anuyeyacu, nanutihanieni mücü muyuavisie Cacaüyarisüa yemecü. 'Asinepücatimate xüca 'iyarieya xeicüa 'utihanieni, me xüca vaiyarieya naitü 'utihanieni, Cacaüyari müpaü

pütimate. ³ Mericüsü, müya 'aneme tevi nepümate, xüca 'iyarieya xeicüa 'utihanieni, me xüca vaiyarieya naitü 'utihanieni 'asinepücatimate, Cacaüyari müpaü pütimate, ⁴ peru panutihanie visi müracu'anesiepai. Niuqui ne'enieni müpasie tevi müpaü mücatayünicü, tevi heiserie mücaxeiyacü müpaü mainenicü. ⁵ Mericüte müya 'aneme hepäüsita neticuxatatü ve'eme nepüxatani, peru necümana ve'eme nepücanexatani, me xüca nenexatani que nemütiverani nehaitü xeicüa. ⁶ Süricüte xüca nenevaüriyanique ve'eme nemühexanicü, tevi 'asimücatimatepaü nepücatayüniqueyu, yuri nepaineniqueyu püta. Perusü nepücanevaüriya ve'eme nemühexanicü, capa xevitü müpaü ticu'erivanicü quename yücü ne'ane, que müneteixeya que müneti'enie, müpaü neca'aneme capa 'eriecacü.

⁷ Capa ne'anuyehaitürüvenicü temavierica nera'erivatü ne'iyarisie, nera'erivatü marivemecü masiücütü que mürayeitüarie nehiesie mieme, 'ayumieme nepupitüarie nevaiyarisie nemücuseivanicü. Cauyumarie tupirieya nepanayenü'ayari munesicuvayanicü, capa ne'anuyehaitürüvenicü temavierica nera'erivatü. ⁸ Haicacüa vaüriyarica nenipitüani Ti'aitame 'icü hepäüsita, nehiesie mayeyanicü. ⁹ Peru mücü müpaü pünetiutahüavixü, 'Aixüa netiuc'a'iyaritü que nemasiyuriene, tavari tixaü pepücareuyehüaca. Peveranicacu netürücariya paye'atüariva. 'Ayumieme nenetemavietü masi nepünexatani que nemütiverani, Cürisitu türücariyaya nehiesie müyuhayevanicü. ¹⁰ 'Ayumieme nepeunaqui'a neveranitü 'axa neticühüavarivatü nereuyehätü netaveiyariatü nenetexienetü Cürisitusüa nemümiemecü. Müpaü nepütimate, quepaucua nemüverani, 'anari necanitürücaüyeni.

Papuru que mütiyu'iyaritüacai Curinitutari memüyuyexexelürvacai vahepäuäita

¹¹ Mericüsü tevi 'asimücatimatepaü neticuxatatü nenayani. Xeme xecümana peuyevecai müpaü nemütüyurienicü. Peuyevecai masi xemünesihecatüaniciü xeme püta que nemütimariva. Haquevari müme cuini mieme vaniu memünü'arisixi tixaütü nepücatehexeiyaya, neta que nemücareixeyaya, sepa tixaütü nemücatihicü. ¹² Siqueresü 'inüari cümana Cacaüyari nü'arieya mümasiücü puyü xehesüa, naimecü netiuc'a'enivacacu, naimesie 'inüari nevevecacu mamarivavemecü türücaüyemecü. ¹³ Ne necümana nepücaxe'uximatüacai tumini hepäüsita. Xüari müpaü netiyurienetü necaxe'uximatüatü, 'axa nepüxe'uyuri xeniu, yanetivavavirietü hipame xäusie memeyutixexelürvaca, 'axa nepücavaruyuri xeniu. Xequeneteneuyehüviri müpaü xeniu 'ana nemüxe'uyuricü.

¹⁴ Camüsü hicü hairieca nepüha'arisie xehesüa nemüyemecü. Tavari nepücaxe'uximatüani. Nepücatihive'erie xepini, tucari xemexeyanicü püta nepütihive'erie. Vaüriyarica pücaheuyevese türi meme'ücacü yu'uquiyarima vahesie mieme, va'uquiyarima püta yutürüyama vahesie mieme meme'ücacü peuyevese. ¹⁵ Nesü nenetemavietü nepixütüani naime nemürexeiyaya, sepa yemecü nemutaxütüarieni ne, xeme xe'iyari 'aixüa mü'itüarienicü. Perusü xüca cuini mieme nexenaqui'erieca, queri 'esiva xeicüa netinaqui'eriva mücücü.

¹⁶ Mericüte xeniu cuini mieme nepücaxeiyacai. Perusü xüari xeniu 'irümüri nemühüericü nenixetaviviyani nexelürviyatü. ¹⁷ Mericü müme nemüvareutanü'axüa xehesüa, queri nexera'ivaxü vacümana. Pücatixaüsietü. ¹⁸ Ne vaüriyarica nenipitüani Titu, hamatüana neneinü'ani mücü ta'iva xeime. Mericüte, que tixeha'ivaxü Titu. Havaicü. Camü yaxeyicüa tecatelü'iyari que temüte'u'üva, taqueta catiyuxevitütü. Puyuxevi.

¹⁹ Xüari müpaü xepütecü'eriva quename 'icü niuquicü naimecü tahesie mieme te'utiniuca xemütasi'enienicü xeme. Pücatixaüri. Masi Cacaüyari tasixeyacacu, Cürisitusie teteviyatü, müpaü püta tepütecuxata. Tanaqui'erima naime que temüteyurie, xemütürücariyaricü pü'ayumieme. ²⁰ Nepüma xeicüa capa nenuame nexelürvacacü que mücanetinaque xe'aneneme, xemerita capa xenesi'ucaxeiyacü que mücatixenaque ne'aneme. Nepüma capa xeyucuitüvenicü, capa xeyü'ütesatüvenicü, capa xe'uyuhecatüvenicü, capa xetecuvautüvenicü hipame xemüvara'ivanicü, capa xevaruniuquimanicü hipame, capa yunacata xeyuniuquimanicü, capa xeteyucatave'eriecacü, capa xeyuxamuruyanicü. ²¹ Nepüma nenuayu tavari capa necacaüyari tixaütü necatihücütüme nesi'ayeitüanicü xehesüa ne'uyeicacacu, capa neneheiveriecacü nevara'erivatü yumüreme 'ana meripai 'axa memüteyuriecäi yamemücatehayevaxü 'axa que memüteyuriecäi meca'itiyatücaicitü, mevacamävatü que mü'ane mücayü'üya mücayücüna, meyutatuatü memürucuyatüvenicü que memüteyucahive'erie.

13

Teütüarica

¹ Hairiecaräi neniymeximeni xehesüa hicü. Yuhutatü ya yuhaicatü memunenüericü vaniuquicü naitü niseiriyariemücü. ² Meripai müpaü nepütivarutahüavixü müme 'ana 'axa memüteyuriecäi xehesüa ne'uyeicacacu hutarieca nemunua, hicüta xehesüa neca'uyeicatü yaxeyicüa müpaü nepütivacühüave hipameta yunaime, tavari xüca nenuani nepücavahayeva. ³ Inüari xepüvava quename Cürisitu 'inüasie maniuca neticuxatacacu ne, 'ayumieme

nepücavahayeva. Mücüri pücaverani que müxeyuriene, masi canitürücaüyeni xehesie tiviyatü. ⁴ Sepa curuxisie mumierie müveranicaicü, Cacaüyari mütürücaüyecü canayeyuriniri masi. Tameta sepa hesiena temüteviya tepüverarani, masi Cacaüyari mütürücaüyecü hesiena tete-viyatü tepayeyuyurini texeparevienique.

⁵ Xequeneuyu'inüata xüca 'acu 'axe'u'uvani yuri xete'erietü me xüca catixaütüni. Xequeneyu'iyaritüaca xüca 'acu müpaü xete'u'inüasieni. Yuxexuitü yu'iyarisie tietü xecayumaica que xemü'anene, Quesusi Cürisitu xehesie müktiviyacü. Müpaü xüari xepütemate yuhepaüsita, me xüca xexani'erivani xEICÜA. ⁶ Neri nepüta'icueva yuri neti'erietü quename müpaü xetehetimani, quename tame tecaxani'eriva. ⁷ Nenevieri tepipitüa Cacaüyari, xeme 'axa xemücateyuriecacü haquevasü. Müpaü tepücate'ivaviri teüteri memü'inüasie vahepaü temütetaxexeyanicü xEICÜA, masi xeme 'aixüa xemüteyuriecacü püta müpaü tepüte'ivaviri, sepa tame xani'erivamete temü'eriva. ⁸ Tame türücaria tepücahexeiyä temeye'uniecacü tita yuri müraine, tita yuri mürainesie mieme temüte'uximayacacü xEICÜA türücaria tepexeyia. ⁹ 'Ayumieme tepütatemamavie quepaucua temüverarani tame, xeme püta xetürücavicacu. Müpaüta tepütetaneneviva, xemaye'atüarienicü xeme. ¹⁰ 'Ayumieme müpaü nepütiuti'utüa xehesüa neca'uyeicatü, xehesüa nenuame türücaüyemecü nemücatiyurienenicü, sepa heiserie nemexeyia müpaü nemütiyurienenicü. Ti'aitame mücü heiserie pünesi'upitüa nemüxetürücarianicü, nemüxeca'unaxüanicü müpaü pücanetiupitüa.

¹¹ Mericüte ne'ivama, xequeneyutemamavieca. Xequenaye'axüaca xemümanesiquitüarieni. Xequenene'enieca que nemütixetuica. Xequeneyuxevini que xemüteyücühüave yu'iyarisie. 'Aixüa xequeteneyuxeyiani. Müpaü xüca xeteyurieca, que mü'ane Cacaüyaritütü mütasipitüa temütetacanaqui'eriecacü temüca'uximatüarielicacü ta'iyarisie, mücü xehamatü caniyueicamücü. ¹² Xequeneyuvaürütüaca xeyuviyatü Cacaüyari teüterimama xemühüemecü. ¹³ Cacaüyari teüterimama yunaitü menixevaürütüaca.

¹⁴ Ti'aitame Qesusi Cürisitu 'aixüa quetiuca'iyarini yunaime xehesie mieme, Cacaüyari quexenaqui'erica, 'iyari Mütiyupata quexetaxeviriya yunaime.

CARASIYATARI Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaürisica

¹ Ne Papuru nenü'ariecemetütü necanixevaüritüaca. Que nemütühürütüarie, teüteri mepücanesiheyenü'a, tevi pücanesi'ucaye. Quesusi Cürisitu püta caneniucayeni nü'ariecame nemayanicü. Que mü'ane 'umieriecu menutanieritüa, Cacaüyaritütü müta'uquiyari, mücü müpaü canetiniuhürütüani. ² Ta'ivama nehamatü mem'uva tanaitü tecanixevaüritüaca xeme xemeyutixexeüriva Carasiya cuieyarisie miemete müpaü te'utiyaütü. ³ Que mü'ane müta'uquiyari Cacaüyaritütü, que mü'ane müti'aitame Quesusi Cürisitutütü, xüca 'aixüa mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca xemüca'uximatüariecacü yu'iyarisie. ⁴ Mücü Quesusi canihücütüni que mü'ane müyuyetua, tame 'axa temütëyurie temüxünarienicü. 'Ayumieme pütasitavicueisitüani, hicü miemetexi 'axa memütëyurie vasata te'u'uvacacu. Müpaü catininaqueni tacacaüyari ta'uquiyari. ⁵ Visi queticuxaxasivani 'iya hepaüsita yuheyemecü. Müpaü xEICÜa cani'aneni.

Xevitü niqi pumave 'aixüa manuyüne

⁶ Nepü'iyarixi yanetimaitü yapaucua xemüyupatarümecü. Xenicu'eirieni que mü'ane müxe'uta'ini, Cürisitu 'aixüa tiuca'iyaricacu. Xeteniuvia niuqui yücü manuyünesie püta. ⁷ 'Iya niuqui pücahücü 'aixüa manuyüne. Masi hipatü 'amepu'uva mexexamurietü me'ipatacutü niuqui 'aixüa manuyüne Cürisitu hepaüsita. ⁸ Sepanetü tame, sepa taheima mieme tupiri, xüca xecuxaxatüvanique niuqui 'aixüa niu manuyüne, xüca niuqui temüxecuxaxatüvacaiüpaü ca'anuyünenique, püxani'erivaniqueyu 'iya. ⁹ Que temutiyanecai meripai, tavari hicü que nemaine, xüca xevitü xecuxaxatüvani, xüca niuquieya xemitanaqui'eripaü ca'anuyüneni, quexani'erivani.

¹⁰ Mericüte, 'ipaü neticuxatatu, queri neticuvaune teüteri que memünetenacü'eriecacü. Cacaüyari püta que münetinacü'eriecacü nepüticuvaune. Que netivanaqui'asitüamücü teüteri. Xüca nevarunacü'asitüanique teüteri hicü, Cürisitusie mieme ti'uximayatame nepücahü cütüniqueyu.

Papuru que müti'uximayacai

¹¹ Ne'ivama, müpaü nepütixehécüatüaniqueyu 'icü niuqui 'aixüa manuyüne nemücuxata hepaüsita. Mücü niuqui tevi pücaveviyaya. ¹² Neri quepaucua nemitanacü'eri, tevi pücanesiyetüiri. Nepeitima tevi caneti'üquitüacacu. Quesusi Cürisitu masiücütü 'ayacu püta nenitanacü'erieni.

¹³ Camüsü, xemeri xepu'enana que nemüticuyeicacai meripai, Huriyusixi vayeiyarisie netiviyatü. Ne cuini mieme nepüvataveviyacai Cacaüyari teüterimama memüyutixexeürivacai. Nepüvaruca'unacai. ¹⁴ Huriyusixi vayeiyarisie netiviyatü nepanuyehaitürüvecai yumüireme ne'ivama vahüxie nehepaü paümeme viyari memühüca' nenuivarisie miemete, masi yemecü nenevaüriyatü netusima vayeiyaricü. ¹⁵ Masi que mü'ane münesi'upataxü necatinuivavecacu cuxi, que mü'ane 'aixüa tiuca'iyaritü münesi'uta'ini, mücü Cacaüyari, 'ana ninaqueaitüni ¹⁶ yunive masiücüme mayeitüanicü yanetimaicacu, hepaüsitana nemüticuxatanicü nuivarite memücahuriyusixi vasata. 'Ana teüteri memüvaite memüxuriyate xEICÜa 'asinepücativarahüavecai. ¹⁷ Müme nü'arisixi memühümetcü yanecatihürütüarievecacu cuxi, müme vahesüa nepücahetüa Querusaremesie. Masi 'Araviya cuieyarisie necaneyani cütü. 'Arique tavari Ramasicu necaninuani.

¹⁸ 'Arique haica viyari 'utixücu, Querusareme neneyani, nemeitimanicü Sepaxi. Tamata heimana 'auxüme tucari nepuyuri hesüana. ¹⁹ Hipame nü'arisixi nepücavarexei, Cacuvu xEICÜa Ti'aitame 'ivaya nepexei. ²⁰ Camü, Cacaüyari hÜxie, nepücati'itava que nemütixe'u'ütüiri.

²¹ 'Arique nepetüa Siriya cuieyarisie Sirisiya cuieyarisie. ²² Müme Cürisitusie meteviyatü memüyutixexeürivacai Cureya cuieyarisie, müme mepücanesihetimaivavecai cuxi. ²³ Müpaü mepüte'enanacai xEICÜa, quename vaniu, que mü'ane mütasitaveviyacai meripai, mücü ticuxata hicü niuqui 'aixüa manuyüne tita yuri temüte'erie hepaüsita, quename vaniu ticuxata tita 'anapai mütica'unamücücai hepaüsita. ²⁴ 'Aixüa meniutiyanecaitüni Cacaüyari hepaüsita necümana.

2

Hipatü nü'arisixi que memüteheitima Papuru

¹ 'Arique tamamata heimana naucü viyari 'utixücu, tavari neneyani Querusareme Verunavematü, Titu ne'avitütü. ² Mana nepetüa Cacaüyari masiücüme mayeitüacü mana

nemümeicü. Tahüciate te'ayetecacu mamarivavemete vahamatü, netinivarutaxatüani niuqui 'aixüa manuyüne, que nemüticuxata nuivarite memücahuriyusixi vasata, capa xüanacüa 'ayanicü ne'uximayasica que nemütimie que nemütimiecaita. ³ Peru Titu, sepa nehamatü muyeicacai, sepa Cüriyecu mühücü, pücaheuyevacai mücü mü'inüaritüarienicü Huriyusixi vaxitequiyacü, ⁴ sepa memi'inüaritüacuai hipatü yacü 'ivamarixi tahepaü memüteyuninüüta. Müme menataxüani tasata que memütatehupienicü tame que temütetanü'a Cürisitu Quesusisie teteviyatü. Mepütasiviyacuai vayeiyarisie mieme temüte'uximayacacü. ⁵ Müme heiva xüca tevaru'enenique que memütate'aitüacuai, xeme xepücauyahavevaqueyu xeheixeyatü niuqui 'aixüa manuyüne, yuri que müraine.

⁶ Peru mamarivavemete, Cacaüyari yücü mücativaxeyacü teüteri, 'ayumieme neta 'asinepücatine'iyaritüa que memü'anenecai meripai. Müme mamarivavemete tixaütü mepücate'utihüpacai nenuiqui hesie. ⁷ Masisü müpaü metenimaicaitüni nemühürütüarienicü niuqui 'aixüa manuyüne nemütivatataxatüanicü müme xitequiyacü memüca'inüasie, yaxecüa Pecuru que mütiuhürütüarie mütivataxatüanicü Huriyusixi xitequiya 'inüariyari memex-eiya. ⁸ Müpaü metenimaicaitüni, que mü'ane micuyitüva Pecuru mütanü'arienicü müme memüxitequie vahesüa, mücüta canenicuyitüvani ne, nuivarite memücahuriyusixi vahesie mieme.

⁹ Müpaü metemaitü que nemütiumiquiva Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaricacu, Cacuvu Sepaxi Vani, 'iquisaraüte que memütemarivacai, müme mepütasi'umayüa ne Verunave, temütaxevi me'utiyaütü, xeme nuivarite memücahuriyusixi vahesüa xemüyehucü, tameri Huriyusixi memüxitequie vahesüa temüyehucüta me'utiyaütü, ¹⁰ xemüvara'erivanicü xecüa puvüresixi me'utiyaütü. Nesietü 'aixüa 'iyaricü müpaü nemütüyurienenicü nepünevaüriya.

Papuru que müreitati Pecuru 'Anutiyaquiyasie

¹¹ Masi quepacua Sepaxi munua 'Anutiyaquiyasie, tahüxie te'utinenieretü nepeye'uniecai, meuyevacaiü hesiena mütiuhüvanicü. ¹² Hipatü Cacuvusüa miemete meca'axüavavecacu cuxi, nuivarite memücahuriyusixi vahamatü pütiuticua'acai. Masi me'u'axüacu müme, niyuti'imatüyani. Püyupatanecai vaniüquixiya macatü müme xitequiya 'inüariyarisie memüteviyacaicü. ¹³ Hipatü Huriyusixi yacü mepüte'uyuri hepaüna. Yaxecüa Verunave püti'irüviyarie yacü meteyuriecacu. ¹⁴ Perusü quepacua ne müpaü nemütivaruxei, ta'aurie me'axüriecu, heiseriemecü meca'u'uvacua niuqui 'aixüa manuyüne hepäüsita, yuri que müraine, müpaü nepütihävaxixü Sepaxi yunaime vahüxie, 'Ecü Huriyu pehücütütü, xüca pe'uyeicani nuivarite memücahuriyusixi vahepaü peyüanetü, Huriyupaü pecayüanetü 'ecü, titayaricuta vaüriyarica petivapitüa nuivarite memücahuriyusixi, Huriyusixi vahepaü memüyüacacü.

Yunaime vahepaü, Huriyusixi teüteriyari yuri mete'erietü xecüa mepütavicueisitüarieni

¹⁵ Tame que temüte'ununuivaxü, Huriyusixi tecanühümetüni, nuivarite memücahuriyusixi, yamemücateyurie 'inüari niuquiyari que müti'aita, tame tepücahüme. ¹⁶ Peru tame müpaü tepüthetima, tevi xüca tiyurieneni 'inüari niuquiyari que müti'aita, mücücü heiserie pücapitüarieni. Masi xecüa xüca yuri ti'erieca Cürisitu Quesusisie, mücücü püta heiserie canipitüarienicü. 'Ayumieme tameta vahepaü yuri tepüte'uta'eri Cürisitu Quesusisie, heiserie temüpütüarienicü yuri tete'erietü Cürisitusie. Xüca yatete'uyurienique 'inüari niuquiyari que müti'aita, mücücü masi heiserie tepücapitüarieniqueyu. 'Utüaricayari müpaü paine, Haquevasü heiserie pücapitüarieni yatiyurienetü 'inüari niuquiyari que müti'aita.

¹⁷ Tameri müpaü tepütetavaüriya, heiserie temüpütüarienicü. 'Ayumieme Cürisitusie teteniviyani. Mericüte, xüca müpaü tetetavaüriyani, quesü yüni xüca vahepaü temasiücünü yatemücateyuriecü, 'inüari niuquiyari que müti'aita. Cürisitu 'axa teyuruvamete tarayeitüa. Pücatixaüsietü. ¹⁸ Xüca tavari ne'enuquitüanique tita nemütüca'unaxü, 'axa tiyuruvamepaü nepüneheçüataniqueyu masi, tita nemüranuquitüanicü yaxecüa müpaü mainecü. ¹⁹ Neri yanetiuyurieca que müti'aita 'inüari niuquiyari, ne'icü'eirieca, necaniumüni. 'Ayumieme 'inüari niuquiyari tavari pücaneti'aitüani Cacaüyarisie mieme püta nemayeyurinicü. ²⁰ Cürisitumatü neniumierieni curuxisie. Hicüri que nemürayeyuri, ne necümana nepücahücü que mü'ane mayeyuri. Cürisitu masi canihücütüni mayeyuri nehiesie tiviyatü. Que nemürayeyuri hicü nevaiyarisie, nepayeyuri yuri neti'erietü Cacaüyari nu'ayasie, que mü'ane munesinaqui'erie, que mü'ane nehiesie mieme müyuyetua, mücü hesie. ²¹ Nepüca'ixani'eri Cacaüyari 'aixüa que mütiuca'iyari. Xüca heiserie 'upitüarienique yatiyurienetü que maine 'inüari niuquiyari, Cürisitu xüanacüa xecüa canimüniqueyu.

3

Cacaüyari 'Iyarieya caniutanaqui'eriva yuri ti'eriecacu

¹ Cari 'asixepücatemate Carasiyatari. Quepai püxe'utiquevayaxü, xecunuitätü para yaxemücatecahunicü tita yuri mürainesie. Xeme yaxetemaicacu, Quesusi Cürisitu putahēcüasie, curuxisie que mütiumierie. ² Mericüte, 'ipaü xeicüa nepütixeta'ivaviyaqueyu. 'Yari xete'utanaqui'eri yaxemüte'uyuricü 'inüari niuquiyari que müti'aita. Xepitanaqui'eri nusu yuri xemüte'uta'ericü que xemüte'u'enana. ³ Panasi 'asixecatemate. 'Yarisie xeteviyatü, xepisutüa yuri xete'erietü. Hicü vaise püta xeteviyatü, que xete'aye'axüani. ⁴ Cuini mieme xete'u'itüarie, yacü xeicüa. Xüari yacü xepüca'u'itüarie. ⁵ Hicümüsüari, 'iya que mü'ane 'Yari müxemicua, que mü'ane türücaüyemecü müxecuuyitüva, müpaü tiyuriene yaxemüte'uyuricü 'inüari niuquiyari que müti'aita. Müpaü pütüyuriene nusu yuri xemüte'eriecü que xemüte'u'enana.

⁶ Yaxeicüata 'Apurahami yuri tinita'erierieni Cacaüyari. 'Ayumieme heiserie hexeyiame can'erivacaitüni. ⁷ 'Ayumieme müpaü xecatenimaica, müme 'amemu'uva yuri mete'erietü, müme 'Apurahami mecanixiüyarimamatüni. ⁸ 'Utüaricayarisie meripai müpaü tinimasiücücaitüni, nuivarite memücahuriyusixi yuri metenita'erieniquecaitüni, müpücü Cacaüyari heiserie nivapütüaniquercaitüni. 'Ayumieme niuqui 'aixüa manuyüne 'Apurahami meripaitü müpaü tiniutahüavarieni, 'Acümana yunaitü nuivarite mepütémavieritüarieni. ⁹ 'Ayumieme müme 'amemu'uva yuri mete'erietü, müme mepütémavieritüarie, que mü'ane 'ana yuri müti'eriecaimatü 'Apurahamimatü.

¹⁰ Müme püta 'amemu'uva yameteyurietü que müti'aita 'inüari niuquiyari, mücüsie meteviyatü, müme mecanixani'erivani. Müpaü catine'uca, Mecanixani'erivani yunaitü yamemücatecahu, nai que müre'uxa 'inüari xapayarisie. ¹¹ Müpaü catinihecüaca, Cacaüyari hüxie ni xevitü heiserie pücapitüarie 'inüari niuquiyarisie tiviyatü. Müpaü püta panuyüne, Que mü'ane heiserie mupütüarie yuri ti'erietü canayeyuricamücü. ¹² Peru que mü'ane 'inüari niuquiyari mexeiya, mücü 'apüca'uyeica yuri ti'erietü. Müpaü panuyüne masi, Que mü'ane yamütüyuriene que maine, mücü canayeyuricamücü xüca yatüyuriene.

¹³ Cürisitari cataniunaneni, cataniuxüna temücaxani'erivanicü 'inüari niuquiyari mainepaü. Mücü püta caniutixani'eriva tahesie mieme, que müre'uxa, Yunaitü cüyesie memacavüre menixani'erivani. ¹⁴ Müpaüri tiniuyurieni, nuivarite memücahuriyusixi memüta'axiyarienicü hepaüna, 'Apurahami que mütiutahüavarie, mümeta meyutemamavietü memacüneccü, Quesusi Cürisitusie meteviyatü. Müpaüta tiniuyurieni temitanaqui'erienicü 'Yari yuri tete'erietü, que temüte'utahüavarie temeixeyaniquercaicü.

Cacaüyari que mutayü que mütatipitüaniquercai, 'inüari niuquiyari caxuavecacu cuxi

¹⁵ Ne'ivama nepütixetaxatüaniquayu, que memütüyurie teüteri neticuxatatü. Tevi xüca tiyuta'ütüirieni, tita türiyamama vahesie mütinaqueni 'utaitü, xüca 'aixüa 'aneni que maine, xevitü masi xüanacüa pücaheyeitüani türatuya, hesiena pücatihüpani. ¹⁶ Mericüte, 'Apurahamiri, que mü'ane hesiena müyeyaniquercaita, que maine 'utüaricayari, müme müpaü mepüte'utahüavarie tita vahesie mütinaqueni quercai. Pücaavaxataci müme hesiena memüyecünequercai, yumüireme vaxatatü. Yuxevime püta nixatacaitüni hesiena müyeyaniquercai, Cürisitu xatatü. ¹⁷ Mericüsü que nemaine, Cacaüyari türatu niutavevieni Cürisitu hepaüsita. 'Inüari 'ariquemücaque caninuaneni, nauca sienituyari heimana xei teviyari heimana tamamata viyari 'anuyeyacu. 'Ayumieme pücaüve xüanacüa meyeitüanicü niuqui, Cacaüyari que mütitahüavixü hesiena mütinaqueni quercaicü. ¹⁸ Xüca hesiena tinaqueni quercai 'inüari niuquiyarisie tiviyacacu, yacü xeicüa pütitahüavequeyu que name 'iminiquercai. Perusü Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaritü tiniunaquisitüani 'Apurahamisie, müpaü titahüaveca hesiena mütinaqueni quercaicü.

¹⁹ Mericüsü, titayari tixuave 'inüari niuquiyari. Mücü tiniuhüiyani niuquisie, mümasiücünicü teüteri que yamemücatecahu. Niuquisie tiniuhüiyani mexi canuavecai que 'ane 'Apurahamisie müyeyaniquercai, que mü'ane müpaü mütiutahüavarie que mütiminiquercaicü. Cacaüyari tupirisiximama mepuhüritüarie memiyetuanicü 'inüari. Niucameta caniyetüiriyarieni teüteri vahesie mieme, müme meheixeyatü memacüneccü. ²⁰ Hicü tevi xüca yücümana yüaneni, pücaheiyehüva niucame. Peru Cacaüyari yuxevitü caniyüaneni.

Titayari 'inüari niuquiyari tixuave

²¹ Mericüte 'inüari niuquiyari catiyucüitüve mücümätü, Cacaüyari que mütitahüavixü que mütiminiquercaicü. Pücatixaüsietü. Xüca 'inüari niuquiyari te'upitüarienieque, müyüve tucari mütasipitüanicü, xasunimecü heiserie tepexeyaniquayu 'inüari niuquiyarisie teteviyatü. ²² 'Utüaricayari masi nivaranutaxürüvani yunaime, vahēcüatüatü que memütexani'eriva 'axa memüte'uyuricü. Müpaü mütivaranutaxürüvacü, 'ayumieme neuyevaca yuri memüteta'erienicü Quesusi Cürisitusie, para müme yuri memüte'erie müpaü memütëpitüarienicü, Cacaüyari que mutayü que mütivaminiquercaicü.

²³ Titasie yuri temüte'erie 'acuxi canuavecacu, tenanutaxüriyacaitüni, 'inüari niuquiyari tasi'üviyacacu. Tepanutanamielai yuri temüteta'erienicü 'arique, masiücütü mürayaniquecaicü titasie yuri temüteta'erieniquecai. ²⁴ 'Ayumieme 'inüari niuquiyari ti'uximayatamepaü cani'anecaitüni, tahepaüsita mühüritäriecai mexi tetürütücai, Cürisitusie teteviyatü temacünectü, heiserie temüpitärienicü yuri tete'erietü. ²⁵ Hicürixüa caninuanititasie yuri temüte'erie. 'Ayumieme ti'uximayatame 'ari pücahüritärie tahepaüsita.

²⁶ Yuri xecateni'ericae, 'ayumieme Cacaüyari nivemama xecanihümetüni, Cürisitu Qesusisie xeteniviyanü. ²⁷ Queyupaümetü xemuca'üyarie Cürisitusie xeteviyatü, xeme xecaniyupata, Cürisitupaü xe'anenetü xemacünectü. ²⁸ Hicürixüa sepa mühuriyu sepa mücüriyecu, sepa müti'uximayatame sepa mütiyunü'avame, sepa mü'uqui mü'uca, yunaitü xecaniyuxevini Cürisitu Qesusisie xeteviyatü. ²⁹ Mericüsü, Cürisitusüa xecanimiemetetüni. 'Ayumieme que mü'ane 'Apurahamisie müyeyaniquecai, xeme xecanihümetüni. Xehesie pütünaquixü que mütiatahüavarie 'iya.

4

¹ 'Ipaü nepaine, quicame nu'aya mexi nunusitüni, ti'uximayatamepaü cani'aneni, sepa naitü mütipinieya, sepa hesiena mütiunaquixü. ² Hipatü masi meni'aitüaca mexicuxi, heiserie menexeyani piniteya hepaüsita. 'Arique tucarieya naye'amücü, 'uquiyarieya que mutayü. ³ Tameta yaxeciüa, quepaucua temütürütücai, vaüriyarica tetenyuriecäitüni que mütiatiu'aitüvacai 'üquitüarica cuiepa mieme, hecuamete que memüte'üquitüarie. ⁴ Peru quepaucua tucari 'aixüa mü'ma maye'a, 'ana Cacaüyari yunive caneyenü'ani, 'ucasie müyenuivaxü, müti'aitüariecai 'inüari niuquiyari que müti'aita. ⁵ Caneiyenü'ani müvananicü müme memüte'aitüarie 'inüari niuquiyari que müti'aita, vaxünaque. Caneiyenü'anita, tame nivemama temacünectü.

⁶ Mücü meta, Cacaüyari yunive 'iyarieya neyenü'ani, ta'iyarisie müyecanicü müpaü tiuhivatü, Nequemasi, ne'uquiyari. Mücücü canimasiücünü xemünivemamacü. ⁷ Mericüsü hicürixüa ti'uximayatame pepücahücü. Pecaninu'ayatüni püta. Xüca penu'ayatüni, tita Cacaüyarisüa mütimieme catüniunaque 'ahesie, müpaü pe'aneme mümasi'ayeitüacü Cürisitu.

Ta'aurie xepüca'axürieni tavari xemüteta'aitüarienicü

⁸ 'Anapai xemuca'imaicaicü que mü'ane mücacaüyari, vaüriyarica xecateniyuriecäitüni que memütexe'aitüacai müme memüca'yuricacaüyarixi. ⁹ Hicürixüa xecanetimani que mü'ane müyuricacaüyari, masisü püta, Cacaüyari canixehetimani xeme. Mericüte, titayari ta'aurie xete'axüri, tavari mücü 'üquitüaricasie xeteviyacutü, hecuamete que memüte'üquitüarie, muverani, tixaütü mücarexeiya. Titayari xeteyuvaüriya, tavari vaüriyarica xemüteyuriecäcü que mütxe'aitüa mücü 'üquitüarica. ¹⁰ Cari tucari xepüvevie, semanasie, meserisie, 'ixüarari matineicasie, visie. ¹¹ Necatinimaca, müpaü neticu'erivatü, xüari xüanacüa nayani que nemütüne'uxitüa xehesüa.

¹² Ne'ivama, 'ipaü nepütixetavavirieniqueyu. Nehepaü xeteyurietü xequenayuyeitüa, ne xehepaü netiyurienetü nemaneyitüacü. Xeme 'axa xepücanesi'uyuri. ¹³ Masi müpaü xepütimate, quepaucua matüaripai nemütixe'utaxatüa niuquü 'aixüa manuyüne, müpaü nepütüyuri nemüticyeacü nevaïyarisie. ¹⁴ Sepa nemüxecuanivesitüa müpaü ne'aretü nevaïyarisie, xeme xepücanesi'utitave'eri xepücanesi'utixani'eri. Xepünesi'utanaqui'eri püta, Cacaüyari tupiriyepaü, Cürisitu Qesusipaü. ¹⁵ Xeyutemamaviecame xecaniyu'eriecäitüni 'ana. Querü 'uyü. Ne nepütihécüata que xemüteyumaicai que xemüteyuvaüriyacai. 'Asita xüca xeyüvavenique, yühüxi xepüvatituniqueyu 'ana, xepünesiminiqueyu. ¹⁶ Xeneüquixivi neratüa, tita yuri müraïne nemütixe'utahecüatüacü.

¹⁷ Müme meniyumexütüaca mexehive'erietü, peru müpaü que memüteyuriecü, 'aixüa xepüca'itüarieni. Masi nepüxecunaniqueyu xemüpasienicü xevahive'erietü müme xeiçüa. ¹⁸ Mericüsü 'aixüa cani'aneni yuhayemecü xüca hive'erievani para 'aixüa mü'itüarienicü, sepa xehesüa nemücaheyeicanique ne. ¹⁹ Xeme xepünenivema, peru xehesie mieme tavari necatinicüneni 'uca mütiniverümepeü, mexi Cürisitupaü xe'anenetü xetiverirüme. ²⁰ Xüca tuma xehesüa ne'uyeicanique hicü. Xüari yücü nepütü'eniürücüniqueyu que nemaine. 'Asinepücatimate que nemütüyurieni xehepaüsita.

Sara Hacarimatü 'üquisica que memüte'acü

²¹ Mericüte, xeme xemüyuvaüriya xemüte'aitüariecacü 'inüari niuquiyari que müti'aita, 'ipaü xeiçüa xequeneteñutahüavi. Xecateheitimaivave 'inüari niuquiyari que maine. ²² Müpaü catine'uca, 'Apurahami yuhutame nivarexeiyacäitüni yunivema. Xevitü ti'uximayatamesie caniyenuiva, xevitüta müyünü'asie tiyenuivaxü. ²³ Que mü'ane ti'uximayatamesie müyenuivaxü, mücü canitünuiva teüteri que memüte'ununuiva, vaisie xeiçüa. Que mü'ane müyünü'asie müyenuivaxü, mücü masi canitünuiya Cacaüyari müpaü mütitahüavixücü 'Apurahami, que mütinuivaquecaicü. ²⁴ Mericüsü, mücü naitü que mütiuyü,

'üquisica canayani. 'Ucari que mütvaxata, türatute canixatani hutame. Xevitü türatu yemurisie catiniutaxatüarieni, Sinahi mütevevasie. Müme mücü türatusie memyenuuiva, vaüriyarica te'uximayatamete mecanacünicuni. 'Uca Hacari mütevevacai canixatani. ²⁵ Mücü Hacari, yemuri canihücütüni 'Araviya cuieyarisie, Sinahi müteveva. Yaxeicüata Querusareme canihücütüni, mücü quiecaru hicü 'emuve. Vaüriyarica catini'uximayaca, nivemamata vaüriyarica meteni'uximayaca. ²⁶ Xevitü püta Querusareme taheima mieme, mücü müyünü'a canihücütüni, tame canitavarusitüni. ²⁷ Müpaü catine'uca, Quene'atemaveica 'uca pemücaniveve, Türi pemücavarexeiya, Queneutacuica, Queneutahiva 'uca pemücatiucuinixü. Que mü'ane türi mücavarexeiya, Mücü masi yumüireme püvarexeiyani yunivema, Que mü'ane mürecacüna Hipame xeicüa püvarexeiyani.

²⁸ Xeme ta'ivama, Cacaüyari müpaü mutayücü 'ayumieme xeniutinunuiva, yaxeicüa que mütiutinuvaxü 'Isahaqui, Cacaüyari yamutayücü. ²⁹ Mericüsü, 'anapai que mü'ane mutinuivaxü que memüte'ununuiva teüteri xeicüa, mücü niveiyacaitüni que mü'ane mutinuivaxü que mutayü 'Iyari. Hicüta yaxeicüa cani'aneni. ³⁰ Peru que haine 'ütüaricayari. Müpaü paine, Quenivarayenü'a ti'uximayatame nu'ayamame. Ti'uximayatame nu'ayasie tixaütü pücatinaque. Müyünü'a nu'ayasie püta catininaquimücü naitü. ³¹ 'Ayumieme ne'ivama, ti'uximayatame tepücanivemama. Müyünü'a püta tecaninivemamatüni.

5

Xequeneuti'uti 'aixüa, xemuxünaricü

¹ Cürisitu cataniuxüna temütanü'acacü 'iyapaü. 'Ayumieme xequeneuti'uti 'aixüa. Tavari cüye xepüca'anuyetequiyarieni, vaüriyarica xemüte'uximayacacü.

² Camüsü ne Papuru müpaü nepütixehecüatüa, xüca xeyu'inüaritüani Huriyusixi vaxitequiyacü, Cürisitu pücxeparevieni. ³ Tavari nepüvahecüatüa yunaime teüteri memyü'aita müpaü memüte'inüaritüarienicü, caneuyeveca yamemütecahunicü nai que müti'aita 'inüari niuquiyari. ⁴ Xeme müxenaque heiserie xemüpitüarienicü 'inüari niuquiyarisie xeteviyatü, xecaniupasieni, Cürisitisie xepücateviya. Xecanitatümaiya Cacaüyari 'aixüa que mütiuca'iyari. ⁵ Tame püta teta'icuevatü müpaü yuri teteni'erieca, tepaye'axüani heiserie temüpitüarienicü xüca yuri tete'erieca, 'Iyari tasiparevecacu. ⁶ Cürisitu Quesusisie xüca tiviyani, sepa mü'inüaritüarie sepa müca'inüaritüarie, 'aixüa caniyümücü xüca yuri ti'erieca xeicüa. Peru yuri que müti'erie, tiyucanaqu'erietü caniyüanemücü.

⁷ 'Aixüa xepüte'unanausacai. Que mü'ane püxe'utiquetamüraxü, que mü'ane püxe'ucunuitüa yaxemütecahunicü tita yuri mürainesie. ⁸ Müpaü yuri que xemüte'uta'eritüarie, mücü que mü'ane müxe'iniesie pücamieme. ⁹ Ticuxanariyame 'esipemecü niutacuxanariyarieni pa naitü. ¹⁰ Ne müpaü yuri netini'erieca Ti'aitamesie xehepaüsita, quename xecayupata, yax-
eicüa xemüteyumaicacü meripaipaü. Masi que mü'ane müxemuina, tatacuri que mütipitüarie, müpaü catinüca'enivamücü sepa que müpaicü.

¹¹ Neri ne'ivama, xüca müpaü cuxi neticuxatanique, quename heuyevese mü'inüaritüarienicü xitequiyacü ne'utaitü, titayari netitaveiyarieniqueyu cuxi. Niuqu Cürisitu que mütiümierie curuxisie que manuyüne, mücü 'ari pücavarucununuitüvaniqueyu teüteri, xüca müpaü neticuxatanique. ¹² Mecuxi memanuyuxiteni müme müpaü memütexexamurie.

¹³ Xeme ne'ivama, xeniuta'inierieni teyunü'avamete xemacünecü. Perusü xeicüa, que xemüteyunü'a, xepüca'ipitüani yuvaivari misütüanicü xecuyuitüvatü. Masi xeteyucanaqu'erietü xequetene'uximayaca yuxexuitü, yunaime vahesie mieme. ¹⁴ Caneye'atüamücü 'inüari niuquiyari naime, xüca xei niuquiyarisie yaticamieni. Mücü niuqu müpaü panuyüne, Pepinaqu'erieca 'ahepaü tevü, yaxeicüa que pemütü'anaqu'erie 'ecü. ¹⁵ Masi xüca xeyucümeni, xüca xeyuticuaiximieni, yumarima 'aixüa xeyutixütüani.

Que mütiyurieneni yuvaivarisie tiviyatü, que mütiuxuavereni 'Iyari 'icuyuitüvacacu

¹⁶ 'Ipaü nepaine, xequeneu'uvani 'Iyari xecuyuitüvacacu. Müpaü xüca xeteyurieca, xepücaheye'atüani tita xevaiyari müthive'erie. ¹⁷ Tavaiyari catiniyuchahive'erieca mücü 'Iyari que mücatiuyachive'erie. 'Iyarita tiniyuchahive'erieca tavaiyari que mücatiuyachive'erie. Mecanayuye'unieca, yaxemücateyuriecacü que xemüteyuväriya. ¹⁸ Perusü xüca 'Iyari xecuvitüneni, xepücate'aitüarieca 'inüari niuquiyari que müti'aita.

¹⁹ Catinimasiücüni que mütiyurieneni yuvaivarisie tiviyatü. 'Ipaü catiniyurienemücü tevü. Que mü'ane mücayü'üya mücayücüna nivacumaüvamücü, yacatiniyurienemücü que

mücati'tiya, que mütiyuchahive'erie canirucuyanemücü. ²⁰ Tetexi canivarayexeyacamücü, tiniyuquevayamücü. Tinayuye'uniecamücü, niyumiennemücü, niyumexüitüacamücü hipame vahepaüsita, niyuhaxüatüacamücü, yuhesie mieme xeicüa caniyüanemücü, niyuxamuriecamücü, yuxexuime vahesie catiniviyacamücü, ²¹ tinayu'ivacamücü, tiniyumemivamücü, canitavenemücü, nicu'ixüaranemücü, müpaü 'aneneme catiniyurienemücü. Mücü hepaüsita, que nemütixecu'imaiycai, yaxeicüa netinixecu'imaiyani, müme müpaü memüteyurie, vahesie pücatinaqueni Cacaüyari tiva'aitüvame mühüütünücü.

²² Peru que mütiuxaveriya 'Iyari, 'ipaü püta tiniyurienemücü tevi. Tiniyucanaqui'eriecamücü, niyutemaviecamücü, yu'iyarisie püca'uximatüarieca, tiniuca'enivamücü, 'aixüa tiniuca'iyaricamücü, 'aixüa nivayurienemücü hipame, yacatinicamiemücü que maine, ²³ yu'iyarisie tixaü pücareuyehüaca, caniseüyecamücü tiyu'aitüatü. 'Inüari pücaxuave mixani'erie, xüca müpaü tiyurieni. ²⁴ Müme Cürisitu Quesusüa memümiemete, müme curuxisie mecanimieni yuvaiyari, mete'uhayevaca que memüteyumaicai que memüteyuchahive'eriecai quepaucua yuvaiyarisie memüteyiyacai. ²⁵ Mericüsü, 'Iyari tasiucuyüitüvacacu tecanayeyuyurini.

²⁶ Yacü xeicüa tetetamaitü tepüchacüne, tetahaxüatüatü tetehata'ivacutü tepüchacüne.

6

Xequeneyuparevieca

¹ Peru ne'ivama, xüca tevi 'utaxeiyarieni ta'aurie 'avetü, xeme 'axemu'uva 'Iyarisie xeteviyatü, xequeneheiserietüaca que mü'ane müpaü mütiyuri, ve'emete xecayuxatatu yu'iyarisie. Quene'a'üviya masi, capa pe'uta'inierienicü 'axa pemütüyurienicü 'ecüta. ² Yuxexuitü xequenivaparevieca hipame yunaime va'icacü. Müpaü xeteyurietü xecanye'atüacuni Cürisitu 'inüarieya.

³ Tixaü tihücutüme xüca yu'erieca, peru xüca tixaütü catihücutüni masi, yücümana niyucuaanamacamücü. ⁴ Yuxexuitü mequeyu'inüatani que memüteyurie. Mücücü niyutemaviecamücü yuhepaüsita, yuta'inüatame que mütiyuri yuxaütame, hipatü que memüte'yuri yacara'erivatü. ⁵ Yuxexuitü yu'ica meque'atücüni.

⁶ Que mü'ane müti'üquitüarie niuqui hepaüsita, mücü queyuxevini que mü'ane müti'üquitüamatü, naima 'aixüa müti'anecü 'iparevietü.

⁷ Xepücateyu'irüviyani, Cacaüyari pücayunanaimarinüa. Que mütiuca'e tevi, müpaü pütü'isana. ⁸ Que mü'ane yuvaiyarisie xeicüa mütiuca'e, vaiyarieya pitixuavitüirieni püniya, 'ica'isanayu. Que mü'ane 'Iyarisie mütiuca'e, 'Iyari pitixuavitüirieni tucari mücaxüve, 'ica'isanayu. ⁹ Cümü tepüca'u'uxeni 'aixüa teteyurietü. Tucari 'aye'ayu tepü'isanani xüca teca'amüni mexi cuxi ca'aye'ave. ¹⁰ Hicümüsüari que temüteyüvave, 'aixüa tequevayurieca yunaime, masi yemecü müme Cacaüyarisüa memüquiecatari yuri memüte'erie.

Papuru que mütiyutemaviecai he'erivatü que mütiümierie Cürisitu curuxisie

¹¹ Neuxei, 'utüaricate que mütipapa, nemamacü que nemütixe'utüirie. ¹² Müme 'aixüa memütexeyarieniqueyu herie, müme mecanihümetüni vaüriyarica memüxepitüa xemü'inüaritüarienicü xitequiyacü. Peru müpaü metenyurieca xeicüa, memücaheutaveiyariexüanicü Cürisitu Quesusi curuxieya hepaüsita. ¹³ Müme memüyu'aita memü'inüaritüarienicü xitequiyacü, ni müme yamepücatecahu 'inüari niuquiyari que müti'aita. Canivanaqueni xeicüa xeme xemü'inüaritüarienicü, müme mücücü memüyutemamaviecacü, meteha'erivatü herie que xemüte'u'inüaritüarie. ¹⁴ Perusü ne pücatixaü, yemecü nepücanetemavieca hipame vaücavame nera'erivatü. Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu que mütiümierie curuxisie nehe'erivatü, mücücü xeicüa nepünetemavieca. Mücü que mütiümierie curuxisie, tita cuiepa mütieme pütiumierie que nemütixieya. Neta nepumierie 'anemüca'uyeicanicü tita cuiepa mütimiemesie netiviyatü. ¹⁵ Sepa mu'inüaritüarie, sepa müca'u'inüaritüarie, xüca xeicüa hecuamecü 'unetüarieni yücü 'anemecü, mücü xeicüa neuyevaca. ¹⁶ Queyupaümetü 'amemu'uva 'icü 'inüaricü püta, xüca meca'uximatüarieca yu'iyarisie, xüca menenimayasieca, müme Cacaüyari 'Ixaherisixi mütiyaruterüva.

¹⁷ 'Uxa'atüni varie xevitü pücanesi'uximatüaca. Nevaiyarisie 'inüari nepexieya Quesusi 'uxaya.

¹⁸ Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu xüca 'iteütani xe'yari, ne'ivama. Müpaü xeicüa.

'EPESUTARI Que Mütivarunú'airi Papuru

Vaiürisica

¹ Ne Papuru necanixevaüritüaca. Nü'ariecame necanihücütüni Cürisitu Quesusisüa mieme müpaü mütinaquecü Cacaüyari. Cacaüyari teüterimama nenixeveaüritüaca 'Epesusie xemütama yuri xemüte'erie Cürisitu Quesusisie xemüteviya. ² Cacaüyari müta'uquiyari, Quesusi Cürisitu müti'aitameta 'aixüa xüca mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

'Aixüa 'aneneme que temüte'upitüarie Cürisitisie teteviyatü, 'iyarisie mieme

³ 'Aixüa queticuxaxasivani Cacaüyari, que mü'ane Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu mü'uquiyarieya. Cürisitisie teteviyacacu mücü 'aixüa cataniuyurieni tasi'upitüaca naime 'aixüa mü'ane 'iyarisie mieme, muyuavisie mieme tasipitüatü. ⁴ Cuie canetüarievecacu cuxi, Cürisitu ha'erivatü 'aixüa cataniuyurieni tasi'anayexeyaca hesiena mieme temüpasiecacü, tahesie mücarahüivanicü tasixeyacacu. ⁵ Tasinaqu'i'erietü, meripai yatiyücühüaveca, pütasi'ucayasaxü nivemama temacüneccü, Quesusi Cürisitu yatarayeitüacacu. Caninaqu'i'aca müpaü tiyurienetü. ⁶ Cataniucayasa 'aixüa temutiyanenicü hepaüsitana, visi que mütatimicua. Müpaü pütatiumi, que mü'ane münaqu'i'erivasie temüteviyacü. ⁷ Mücü xuriyaya mutayeyriyacü, hesiena teteviyatü tecaniuxünarieni. Tecateneuyehüviyarieca 'axa temüte'uyuri. Müpaü catatineuyehüvirieni cuini mieme 'aixüa tiuca'iyaritü. ⁸ Tinimüriyacaütüni tita mütiyurienecai tahesie mieme 'aixüa tiuca'iyaritü. Naimecü temaivavemetecatanayeitüaca catanipitüaca 'aixüa temütecu'erivanicü naime hepaüsita, ⁹ catatinieccüasitüaca tita mütinaque. Meripai pücatimasiücücai tita mütinaque, peru Cürisitu ha'erivatü yapütüyuväriya mütatihēcüasitüanicü. ¹⁰ Müpaü catinaye'atüaniquecaütüni quepaucau tucari 'aixüa mü'ane maye'aniquecai, nitaxeviriyaquecaütüni naime Cürisitisie tiyiyacame, naime taheima mieme cuiepa mieme.

¹¹ Mücü meta, mücüsie teteviyatü tecananayexeyarieni. Müpaü tepüte'ucayasarie teüterimama temacüneccü, müpaü catiniyuriemücücaütüni meripai, müpaü tiniyücühüavecaütüni que mü'ane nai müticuyütüva yatiyücühüavetü que mütinaque. ¹² Tame meri yuri temüte'uta'eri Cürisitisie, tame tecananayexeyarieni 'aixüa temutiyanenicü 'iya hepaüsita visi que mü'ane. ¹³ Xemeta xecani'enieni niuqui yuri maine, mücü niuqui que xemütetavicueisitüarieni maine. Hesiena yuri xeteniuta'erieni. 'Ana xepu'inüaritüarie, 'Iyari Mütiyupatacü xepuseyumarie. Cacaüyari müpaü putayü xemeixeyaniquecaicü mücü 'Iyari, ¹⁴ mücüca canihücütüni tita temütepitüarie hicü mieme, mümasiücünicü tita tahesie mütinaque quepauca mütasitaxüna yuteüterima. 'Ana 'aixüa teniutiyanecuni 'iya hepaüsita visi que mü'ane.

Que temüte'upitüarie ta'iyarisie temütemaivavenicü

¹⁵ 'Ayumieme ne neretimaica yuri que xemüte'erie Ti'aitame Quesusisie, ne'u'enaca que xemütevanaqu'i'erie yunaime Cacaüyari teüterimama, ¹⁶ nepücatihayeva pamüpariyusi ne'ipitüatü Cacaüyari xehesie mieme. Nenenevenietü nepehüave xehesie mieme, ¹⁷ müpaü netinenenevietü, Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu Cacaüyarieya, ta'uquiyari visi mü'ane, xüca müpaü tixepitüaca yu'iyarisie xemütemaivavenicü, naitü mütimasiücünicü xehesie mieme xe'imaicacu. ¹⁸ Müpaüta nepütinenenevie, yu'iyarisie xehēcüariviyarieme xüca xe'imaica tita temütecuvi mücü tasi'uta'iniecu, xemütemaicaicü tita mütatipitüani, vaüca que mütipaüme visi que müti'ane tita tahesie mütinaque Cacaüyari teüterimama vahamatü, ¹⁹ xemütemaicaicü meta marivemecü que mütitürücaüye tasiparevienique tame yuri temüte'erie. Yütürücariyacü müpaü caniyüveni, yemecü türücaüyetü, ²⁰ yaxeciüca que mütiuyuri Cürisitisie mieme 'enucuquetatü müquite vasata, yuserieta 'icayetü muyuavisie. ²¹ Mana yunaime vaheima nacaveni teva, müme memüte'aita heiserie memexeya memütürücavi memüva'uquiyarima, sepa que memüteteteva, yunaime vaheima nacaveni, hicü miemete vaheima, tucari 'unamiesie miemete vaheima. ²² Müpaüta pütüuyuri naime ra'ivatü mütitü'aitacü. Müpaü tinipitüani nai müticuyütüanicü memüyutixexerüva vahesie mieme, tevi mu'uya micuyütüvapaü yuvaiyari. ²³ Memüyutixexerüva vaiyarieya mecanihümetüni. Müme mecaniutihünarieni, vahüniyacacu que mü'ane nai mütiühüniya naisarie.

2

Que temüte'utavicueisitüarie Cacaüyari 'aixüa mütiuca'iyaricü

¹ Xemeta hepaüna canixe'anutanieritüani sepa xemümüquitetücai xeheuyexürietü 'axa xeteyurietü. ² 'Anapai xeni'u'vacaitüni müpaü xeteyurietü que memüteyurie hicü miemete cuiepa memütama, que mütiyuriene que mü'ane müti'va'aitüa müme heiserie memexeiya 'ecapa memanucunieri. Que mütiyuriene mücü cacayıari hicü müvacuyuitüva müme memücayuvaüriya yamemütecahunicü, müpaü xecateniyuriecaitüni xeme. ³ Müme tevanütü 'anapai tecani'u'vacaitüni tanaitü que temüteta'ucahive'eriecai vaise tevetiyatü. Que müti'naquecai tavaiyari, que temütetacühüavecai, yatecateniyuriecaitüni. Que temü'anecai tacümana, tahesie catininaquequecaitüni temühecarienicü, yaxei'cüa hipame vahepaü. ⁴ Masi Cacıyari vaüca cataninaqui'eriecaitüni, niyutatucaitüni tasinenimayatü. ⁵ 'Ayumieme sepa temümüquitetücai teheuyexürietü, mücü Cürisitu'ame catananutanieritüani. 'Aixüa mütiuca'iyaricü xeputavicueisitüarie. ⁶ Hamatüana catananucü'uitüani, cataniucayasa muyuavisie Cürisitu Quesusisie tevetiyacacu. ⁷ Tucari 'umamiesie mütihecüatanicü que mütiyatutua 'aixüa tiuca'iyaritü, 'ayumieme müpaü tiniuyurieni. Yatinihecüatamücücaitüni 'aixüa tasiyurienetü Cürisitu Quesusisie temüteviyacü. ⁸ Müpaü 'aixüa mütiuca'iyaricü, 'ayumieme xeputavicueisitüarie yuri xete'erietü. Peru que xemüte'utavicueisitüarie, yücümana xepüca'utavicueisitüarie. Cacıyari püta yacatinixe'upitüani. ⁹ Tixaütü xemüte'yuricü xepüca'utavicueisitüarie. 'Ipaü nepaine capa xevitü naqui'acacü yücümana. ¹⁰ Mücü 'ivevarimama tecanihümetüni. Cürisitu Quesusisie tevetiyatü tecaniunetüarieni 'aixüa temüteyurieca'cü, Cacıyari meripai que müticaye müpaü teteyurietü temu'uvanicü.

Curuxisie 'umierieca, 'aixüa que mütiuyuri, 'aixüa temüteyurieca'cü

¹¹ 'Ayumieme xequetena'erivani xeme 'anapai que xemü'anecai. Xepücahuriyusixitücai herie que xemü'anecai. Müme 'inüasiecate memüte'yuterüva, müme mecanixe-tave'eriecaitüni müpaü me'utiyaütü quename xeme vahepaü seca'inüasievave, müme yuvaiyarisie memeixeiyaicü Huriyusixi va'inüari, mamacü que mütiuxiteque. ¹² 'Anapai xepücaheixeiyaicü Cürisitu. Xepüyupatacai 'Ixaherisixi teüteriyari vahepaü heiserie xecahexeiyaütü. Quicame heiserie que mürexeyia, xeme xaüsie miemete vahepaü xepü'anecai. 'Asixepücatemaicai türatute hepaüsita, Cacıyari que mainecai que müti'vapitüaniquecai. Tixaü xepücatecuviecai, Cacıyari xepücahexeiyaicü 'ena cuiepa. ¹³ Hicürixüa Cürisitu Quesusisie xeteviyatü 'aura xenacüne xeme teva xemu'uvacai 'ana, Cürisitu xuriyaya mutayeuricü. ¹⁴ Mücü canihücütüni que mü'ane mütasipitüa 'aixüa temütetaxeianicü. Huriyusixi, mümeta memücahuriyusixi, nivarutaxeviriyaya yunaim. Quepaucua temataca'uniecai, tesariya varita temuti'ucapaü tecani'anecaitüni, peru Cürisitu nenuta'una tesariya. ¹⁵ Que temüte'ataca'uniecai, cataniunütüani quepaucua mumierie. 'Inüari niuquiyari nanuyeitüani que temüte'aisiecai xexuime 'aisaicü. Müpaü tiniuyurieni nuivari yücü mü'ane münetüanicü, tasitaxeviriyaca tame xeme hesiena tevetiyacacu, que mütatipitüa 'aixüa temütetaxeianicü. ¹⁶ Müpaü tiniuyurieni meta Cacıyarimatü 'aixüa temütetaxeianicü xei vaiyari tehümetütü. Müpaü catinaye'atüani curuxisie 'umierieca, tasinütüatü temataca'uniecaicü.

¹⁷ 'Ana nuaca niuqui 'aixüa manuyüne nixecuxaxatü'vacaitüni, xeme tevpai xemu'uvacai 'aixüa que xemüteyurie tameta 'aura temu'uvacai catanicuxaxatü'vacaitüni 'aixüa que temüteyurie. ¹⁸ Müpaü mütiuyuricü, tanaitü heiserie tecanexeiyani temaye'axüanicü ta'uquiyarisüa xei 'iyariyarisie tevetiyatü. ¹⁹ Hicürixüa 'ayumieme xaüsie xepücaquiecatari, cücamete xepücahüme. Masi Cacıyari teüterimama vahamatü heiserie xepexeyia, Cacıyari que xepüquiecatari. ²⁰ Nü'arisixi texaxatamete que memütecuxatacai, tesariya quitüa miemepaü 'aneme mecaniutavevien. Vahesie xeteviyatü xecanacüne, qui que müti'veviva tesariya heima. Cürisitu Quesusitü canihücütüni securita mieme tete 'amüna. ²¹ Mücüsie tiviyatü canixeviriyarieca naitü müveviya, Ti'aitamesie que müti'viya tuqui payeica Cacıyarisie mieme müpasie. ²² Xemeta hesiena xeteviyatü xecaniti'uitüarieximeni xei quiyari xemacüncü 'axeicüa, Cacıyari xetaüta mayecanicü yu'iyaricü.

3

Papuru que müti'hüritüariecai teüteri memücahuriyusixitücai vahesie mieme

¹ 'Ayumieme nenevieri necanipitüani Cacıyari. Ne Papuru necanihücütüni que mü'ane Cürisitu Quesusisie mieme nemanutahüiya xeme memücahuriyusixi xehesie mieme. ² Xüari xepu'enana que nemüti'hüritüarie, Cacıyari 'aixüa tiuca'iyaricacu. Müpaü nepütiupitüarie xehesie mieme. ³ Xepu'enana que mütiuyü quepaucua nemütü'üquitüarie tita müti'aviesiecai hepaüsita. Cacıyari yücümana masiücüme canayeitüani. Müpaü ne'utaitü nepütixe'uta'utüari 'esiva. ⁴ Que nomainecai, xe'iterüvatü xecaniyüvaveni xemütemaicacü que nemütimaive 'icü niuqui mü'aviesiecai Cürisitu müxata hepaüsita. ⁵ Meripai teüteri memanucicü vavarita, 'ana müpaü mepücate'üquitüariecai teüteri,

hicü masi nü'arisixi memupasie Cacaüyarisie mieme, texaxatametema meta, müme müpaü mepüte'üquituarie 'Iyari yativahecüatüacacu. ⁶ Müpaü mepüteheta, teüteri memücahuriyusixi Huriyusixi vahamatü yaxaicüa vahesie pütinaque, xei vaiyari mepacü Huriyusixi vahamatü, 'axaicüa mepexeiya tita Huriyusixi memüte'utahüavarie quename meheixianiquecai müme. Cürisitu Quesusisie meteviyatü müpaü mepu'ituarie niuqui 'aixüa manuyüncü. ⁷ Neri mücü niuqui hepaüsita nepuhütuarie Cacaüyari que münetiumi 'aixüa tiuca'iyaritü, yütürüariyacü que münetiuyuitüa. ⁸ Mericü sepa yunaime Cacaüyari teüterimama vahepaü nemüvacave'eme, 'aixüa tiuca'iyaricacu müpaü nepütiumique, niuqui 'aixüa manuyüne nemüvacuxaxatüvanicü hipame nuivarite müpaü ne'utaitü, vaüca que mürexeiya Cürisitu, yatemücatemaivavepaü. ⁹ Müpaüta nepütiumique, nemütivahecüasitüyanicü yunaime tita Cacaüyari mütiyurieniquecai. Müpaü pücatimasiüccüai, catini'aviesiecaitüni masi matüaripai. Cacaüyari nai munetüa, mücü xEICÜA müpaü catinimaicaitüni que mütiyurieniquecai. Yacatini'avietacaitüni ¹⁰ masiüccütü mayanicü hicü, memüyutixexeuüriya yametehecüatacacu, müme muyuavisie memüte'aita heiserie memexeiya yamemütehetimeanicü, müremecü que mütimaive Cacaüyari, tahesie yatimasiüccüacu. ¹¹ Müpaü pütüyurieniquecai, yapütüyüccühüavecai meripai, müpaüta tinaye'atüani Tati'aitüvame Cürisitu Quesusi yatüyurienecacu. ¹² Müccüsie teteviyatü heiserie tecanexeiyani temitahüavecü tetatatuatü, 'aixüa 'iyaricü temaye'axüanicü hüxiena, yuri temüte'eriecü hesiena. ¹³ 'Ayumieme nepüxetavaviri xemücaavüripiecacü ne'uximatüariacacu xehesie mieme. Müpaü nemü'itüariécü, 'ayumieme xepaye'axüani visi xe'anenetü xemacüncü.

Que temütetateca tetematü vaüca que mütatinaqui'erie

¹⁴ 'Ayumieme nenititunumaqueni nenevieri ne'ipitüanique Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu 'uquiyarieya. ¹⁵ Mücü meha'erivatü yunaitü nuivarite yamecatenitetevaca cuiempa memütama muyuavisie memütama. ¹⁶ Nepineneviya, mücü vaüca que mürexeiya visi 'anene-eme, müxepitüanicü yemecü xemütürüariyarienicü yuhesie 'Iyariya yatixetürüariyacacu, ¹⁷ mücü meta, quexepitüaca Cürisitu xe'yarisie müyecanicü yuri xete'eriecacu. Xeteyucanaqui'erietü xequeseiyyarieca, cüye que mütsie'i hananatü, qui que mütsie'i tesariyasie vetü. ¹⁸ Müpaü xeteyucanaqui'erietü 'axaicüa xequeyüvaveni xemütehetimeanicü, yunaime Cacaüyari teüterimama vahamatü, que macuyeva que meutateva que meutiteva que meutateva Cürisitu que mütiyucanaqui'erie, ¹⁹ xemimaicacü Cürisitu naqui'eriyaya, sepa tevi müyutexie yatimaitü. Xeque'utihünyarieni, hepaüna xemü'anenenicü, Cacaüyari que mü'ane.

²⁰ Que mü'ane müyüve masi cuini mieme mütiyurienenicü sepa que mütitita, tame masi que temücate'ivavirievave que temücateta'iyaritüavave, türüariyaya que mütatücuuyitüva, ²¹ mücü hepaüsita 'aixüa meque'utiyaneni metasih'erivatü tame temütixexeuüriya Cürisitu Quesusi meha'erivatü, yunaitü teüteri mexi me'anuticüca yuheyemecü. Canise'ini 'icü niuqui.

4

'Iyari que mütatixeviriya

¹ 'Ayumieme neri ne'anutahüiyacame nemühüccü Ti'aitamesie netiviyatü, vaüriyarica necanixepitüaca, 'aixüa 'anemecü xemu'uvanicü, que müreyevese yamüticamienicü que mü'ane muta'inierie que xemüte'uta'inierie xeme. ² Tixaitü xecatehümetütü xequenayuyeitüaca naimecü, xepüca'ayu'eriryani, 'axequeteneutevini xecaha'atü, xequeneyuneviaca masi xeyunaqui'erietü. ³ 'Iyari que mütatixeviriya, xequeneyumexüitüaca xemüyuhayevacü xeyuxevitü 'aixüa xeteyuxeyiatü. ⁴ Xei vaiyari tecanihümetüni, 'Iyarita caniyuxevini. Yaxaicüa xeme quepauca xemuta'inierie, tita xetecuevietü xemüte'acü, mücüta caniyuxevini. ⁵ Ti'aitame caniyuxevini, xeimesie yuri tecateni'erieca xeimesie teteviyatü tecaniuca'iyarieni. ⁶ Cacaüyari yunaime müva'uquiyari mücüta caniyuxevini. Mücü yunaime catiniva'aitüaca, yunaime canivacuyuitüvani, yunaime vahesie catiniviyani.

⁷ Masisü taxexuitü yatepütümique que temüte'inüasiyari, Cürisitu que mütatimicua.

⁸ 'Ayumieme müpaü paine 'utüaria,

Vapai 'anutiyaca

Me'anutaxüriyacame nivarehapani yumüireme,

'Imiquiericü tinivarumini teüteri.

⁹ Mericüte tita tixata, Vapai 'anutiyaca haitü. Müpaü xüari paine, peucayune meri 'emeucatevasie cuiemapaitü. ¹⁰ Que mü'ane meucayunixü, mücü canihüccütüni que mü'ane muyuavi heima manutitüa teva, nai mühünyanicü. ¹¹ Mücü müpaü pütivarumi, hipatü nü'arisixi memacüncü, hipatüta texaxatamete, hipatü tehecüatamete, hipatü meta te'üviyamete te'üquitamete. ¹² Yacatinivarumini varaye'atüanique yuteüterima

yamemüte'uximayacacü que memüte'uhürütüarie. Vacümana Cürisitu vaiyarieya caniveriariecamücü. ¹³ Müpaü tecatenipitüarieca mexi te'aye'axüaxime tanaitü temütaxevinicü yuri que temüte'erie Cacaüyari nu'ayasie, que temüte'imate. Müpaü tecatenipitüarieca tevi maye'ave temacüñecü, temüseseyüenicü Cürisitu que müraye'avepaü, mücü Cürisitu ta'inüaritüacu. ¹⁴ 'Ana tepütéhayevani türi vahepaü teyüatü. Tepücacuyitüarivani naime 'üquisacü, hamevari que mütiyuane 'ecacü, teüteri que memütëyucumana, que memütëyu'iyaritüa mete'irümatü memëuyëxürienicü. ¹⁵ Masi yuri te'utiuyatü tetetacanaqu'erietü, tecanivericuni 'iyapaü te'anenëtü temacüñecü naimecü. 'Iya canitamü'utüni Cürisitutütü. ¹⁶ Tanaitü hesiena teteviyatü tecanitaverirümeni, tevi vaiyarieya yümü'usie tiviyatü que mütivere naitü. Vaiyarieya navütüarieni niütaxeviriyarieni, turuyari naitü 'ixeviriyacacu, xëxuitü vaiyariteya yatiyuriñecacu que müreyevese. Yaxëicüa tevi vaiyarieya que mütiyuveriya yücümana, tameta tetetacanaqu'erietü tecanitürücarieca vaiyarieya tehümetütü.

Yücü 'anemecü que mürayeyuri Cürisitusie tiviyatü

¹⁷ 'Ayumieme 'ipaü nepaine, Ti'aitamesie netiviyatü 'ipaü nepütihëcüata. Xëpüca'a'uvani hipatü que memüyüa memücatateüterima. Yacü xëicüa metenicu'erivani müme, ¹⁸ mecaniyüriyarieni que memütëyumate yu'iyarisie, heiserie niütacaxëieya Cacaüyari tucari müvapitüanicü, müme 'asimemücatematecü va'iyari müsese'icü. ¹⁹ Que memü'anene, müme yu'iyarisie mecaniximümünani, mepüyuyetua memürucuyatüvenicü que memütëyucavie'erie, yamemütëyuriecacü naime tita mücati'itiya yuhesie mieme metehive'erietü. ²⁰ Peru xeme müpaü xëpücate'u'üquitüarie Cürisitu hepaüsita. ²¹ Xüari hepaüsitana xëpütëmarie, hesiena xeteviyatü xëpütë'u'üquitüarie tita yuri müraine, Quesusisie que mütimasiücü. ²² 'Ayumieme que xëmütë'u'üquitüarie, xëquenanutihüna tita mütiye'i, xëqueteneuhayeva que xëmüyüacai meripai. Que mü'ane müpaü müyüane, mücü canitapünirümeni 'irümarie que müthive'eritüa. ²³ Yücü xë'anenëtü pütaxëquenacüni, yu'iyarisie que xëmütëyücühüave. ²⁴ Xëhecuaritarietü que xëmüyüa hicü, xëquenacatüqui tita yücü müti'ane, tita mütiunëtüarie Cacaüyaripaü 'anëtü. Müme tita yuri mürainesie memümieme vahepaü heiseriemecü yaxëquetenëcähüni, Cacaüyari xë'ayexiyatü xëqueneyüaca.

²⁵ 'Ayumieme xëqueteneuhayeva xete'itavatü. Yuxëxuitü yuri xëqueteneyutahüavi, tanaitü 'axëicüa temütaxëvicü xëi vaiyarisie temiemetetütü.

²⁶ Xüca xëha'aca, 'aixüa püca'yüni xüca 'axa xeteyurieca. 'Aixüa püca'ane tau macayune xëcayunütüavavëcacu. ²⁷ Mücü meta, xëpüca'ipitüaca Cauyumarie 'asimütüiyuriñecü.

²⁸ Que mü'ane mütinavayame quëtüuhayeva tinavanëtü. Quëticumävani masi yumamacü 'aixüa tiyuriñetü, tixaütü mürexëiyanicü mütivamicuanicü müme memütëheuyëhüva.

²⁹ Niuquü mütipünirüme xüca vayeyani xeteta, 'aixüa püca'yüni, masi xüca 'aixüa 'aneni xëniuquü 'iseiriyatü que mü'ane meiyëhüva, müpaü xëqueneyutiyaneni pütä, 'aixüa xëmüyuyuriñecü 'enamete. ³⁰ Xëpüca'ihiveritüaca Cacaüyari 'Iyarieya Mütiyupata. Mücü canixeseyütüni cümana xëmu'inüasie mexi tucari ca'aye'ave quëpauca temüxünarieni.

³¹ Xëqueteneuhayeva xëhayüsüriyatü xeteyuca'uxive'erietü xëyuhaxüaviyatü xë'utihivatü 'axa xë'utiuyatü. Mücü naitü quëtixani'erivani xëhesüa, naitü 'axa müti'aneta. ³² 'Aixüa xete'u'iyaritü xëquenacüni que xëmüyuyurie, xëqueneyunenimayaca, xëqueteneyuyëhüvirieca, Cacaüyari que mütxëheuyëhüviri xeme Cürisitusie tiviyatü.

5

Hëcüaripa miemete vahepaü xëqueneyüaca

¹ Mericüsü Cacaüyari xë'üquetü xëquenacüni. Que mü'ane müxënaqu'erie nivemama vahepaü xëqueneyüaca. ² Xeteyucanaqu'erietü xëqueneu'uvani, yaxëicüa Cürisitu que müxtatinaqu'erie, que mütiyuyetua tahesie mieme mümierienicü. Mavaritütü caniyuyetuanü 'ixatütü Cacaüyari, 'inaqu'asitütü.

³ Hipatü menivacumävani que mü'ane mücava'üya mücavacüna, mepüca'itiyatüca, yuhesie mieme metenihive'erieca naime. Masi que memütëyurie, mücü xëpücacaxatani xeme, meyevësecü müme Cacaüyarisie mieme memupasie müpaü memücatëyuriecacü. ⁴ Hipatü müpaü mecateniyurieca, que temütëteviyasitüariñiqueyu xüca vahepaü teteyuriecaque. Yacü xëicüa mecaniutiyaneni, mecaniyunanaimaca 'axa mü'anecü. 'Aixüa püca'ane müpaü xëmütëyuriecacü, masi peuyevese pamüpariyusi xëmipitüacacü Cacaüyari. ⁵ Teüteri mepüvacumaüva que mü'ane mücava'üya mücavacüna, mepüca'itiyatüca, nai mepütëhivie'erie yuhesie mieme. Tita müthive'erie, mücü payexëiya yucacayari. 'Ipaü xëquetenëmaica, yunaitü müya memütëyurie, müme vahesie pücatinaque memayë'axüanicü Cürisitu

tiva'aitüvame mayanicü, Cacaüyari meta. ⁶ Xevitü caxe'ucumana 'eca niuqui ve-vietü. Müya memüteyuricü, 'ayumieme Cacaüyari püvaheca müme memücayuvaüriya yamemütecahunicü. ⁷ Mericüte, xepücayuxeviriyani vahamatü que memüteyurie.

⁸ Meripai yüvipa xepümiemetetücai, hicürixüa masi hecüaripa xemiemetetütü xenacüne Ti'aitamesie xeteviyatü. Hecüaripa miemete vahepaü xequeneyüaca. ⁹ Hecüariya que mütiuxaveriya, 'ipaü catiniyurienemücü tevi. Naimecü 'aixüa catiniyurienemücü, heiseriemecü yacatinicamiemücü, yuri caniutainemücü. ¹⁰ Xequeneyü'üviya yaxemütehetimanicü tita mütiinaque Ti'aitame. ¹¹ Xepücayuxeviriyani müme yüvipa mieme memüteyurie vahamatü. Tixaü pücatitixuavere que memüteyurie. Masi xequenivahecütani que memüteyurie. ¹² 'Avie que memüteyurie müme, püyuteviyasitüaniquyeu xüca 'icuxatanique. ¹³ Peru mücü naitü hecüasietü, masiücütü canayeitüarivani hecüaripa. Hecüariya canihücütüni tita masiücüme mürayeitüa naime. ¹⁴ 'Ayumieme müpaü paine,

'Ecü pemücusu
Quenanutanieri,
Müquite vasata
Quenanucuquexi,
Cürisitu

Camanihecüariyamücü.

¹⁵ 'Ayumieme xequeneyucuerivayurieca 'aixüa que xemüte'u'uva. 'Asimemücatemate vahepaü xepücayüaca, memütemaivave vahepaü xequeneyüaca püta. ¹⁶ Quepaucua xemüyüvave 'aixüa xemüteyurienicü, yemecü müpaü xequeteneuyuri, teüteri hicü miemete 'axa memüteyuricü. ¹⁷ 'Ayumieme 'asixecatayumatepaü xepücayüaca, masi 'aixüa xequetenemaica tita mütiinaque Ti'aitame. ¹⁸ Xepücatarüvetüveni vinucü. Müpaü tiyurienetü pürucuyaneni xeicüa. Masi 'Iyaricü xequenehüpüneni püta. ¹⁹ Quepaucua xemüteyutahüave, Cacaüyari cuicarieya xequeneuticuica, nüavari Cacaüyari hepaüsita manuyüne, cuicari 'Iyarisie timieme hepaüsita manuyüne xequeneuticuica, xe'inüavatü Ti'aitame yu'iyarisie. ²⁰ Yuheyemecü naimecü pamüpariyusi xequenepitüaca Cacaüyari müta'uquiyari, Tati'aitüvame Quesusi Cürisitusüa xemümiemetecü.

Xeyuxevitü yaxequetenecahuni

²¹ Xeyuxevitü yaxequetenecahuni xemüteheiyehüviricü Cürisitu.

²² 'Ucari yaxequetenecahuni xecünama que memaitüca, yaxaicüa que xemütecahu Ti'aitame ti'aitacacü. ²³ 'Uqui 'uca mu'uya canihücütüni, yaxaicüa Cürisitu memüyutixexeüriva vamu'u canihücütüni. Mücüta canihücütüni que mü'ane yuvaiyari mutavüceisitüa. ²⁴ Memüyutixexeüriva yamecatenecahuni que müti'aita Cürisitu. Müpaürita yaxaicüa 'ucari yamequetecahuni que memaitüca vacünama sepa que mütitita.

²⁵ Xeme 'uquisi xequenivanaqui'erieca yü'üitama, Cürisitu mütvanaqui'eripaü memüyutixexeüriva, müyuyetuapaü mümierienicü vahesie mieme. ²⁶ Yuhesie mieme müvapatacü müpaü tiniuyurieni, va'itietü hacü niuquicü. ²⁷ Müpau pütüuyuri yücümana, yühüxie müvatü'uitüanicü memüyutixexeüriva visi me'aneneme, mecaheucuyüyüvime, mecaheuviviravime, sepa tita müpaü müti'ane, masi memüpasiecacü püta vahesie mücarahüivanicü. ²⁸ Yaxeicüa neuyevaca 'uquisi memüvanaqui'eriecacü yü'üitama, yuvaiyari memütenaqui'eriepaü. Que mü'ane minaqui'erie yü'üya, mücü caniyunaqui'erieca. ²⁹ Tevi hasuacu püca'i'uxie yuvaiyari, masi piveriya piquemaritüa. Cürisitu yaxaicüa püvayurie memüyutixexeüriva, ³⁰ vaiyarieya memühümecü. Vaiyarieya 'umeyarieya tepühüme tame. ³¹ Que maine, 'Ayumieme tevi püyupata, yuquemasi yuvarusi vahesüa püyeyani, yü'üyasie pütiviya. Memüyuhutacai xei vaiyari mepacüne meyuxevitü. ³² 'Icü niuqui masi canitürücaiyeni, sepa mü'aviesiecai. Cürisitu hepaüsita memüyutixexeüriva vahepaüsita nepaine. ³³ Mericüte xemeta yuxexütü yunaitü yü'üitama xequenivanaqui'erieca xemüteyunaqui'eriepaü. 'Ucari meta, mequetevareuyehüvirieca yücünama.

6

¹ Türi xequeniva'enieca yu'uquiyarima Ti'aitamesie xeteviyatü. Müpaü xüca xeteyurieca püheiserie. ² Quetinivareuyehüvirieca 'aquemasi 'avarusi que maine, mücü 'aisica canive'emetüni. Müpaü paineta quename tixaütü tipitüarieni, müpaü haitü, ³ Müpaü petiyurienetü 'aixüa pepü'itüarieni 'epepüreutevini cuiepa, haitü.

⁴ Xemeta xemüva'uquiyarima xepücavahaxatüaca yütüriyama. Masi xequenivaveriyani xeteva'iquitüatü xevara'imaiyatü que müreyevese yamütüyurienicü Ti'aitamesie tiviyatü.

⁵ Te'uximayatamete xequeniva'enieca müme memüxecusiyarima cuiepa, xeheumatü xe'utiyyüacatü. 'Aixüa 'iyaricü xete'uximayatü, Cürisitusie mieme masi xecateni'uximayacacuni. ⁶ Vahüxie xeicüa xepücate'uximayaca teüteri xevanaqui'arütüaniquie. Masi Cürisitusüa miemete te'uximayatamete memühümecü, yu'iyaricü yaxequeteneyurieca

tita mütinaque Cacaüyari. ⁷ Xeyuvaüriyatü xequetene'uximayaca, que mü'ane Ti'aitamesie mieme müti'uximayapaü xeyüatü, teüteri vahesie mieme pücatixaü. ⁸ Müpaü xequetene-maica, yuxexuitü 'aixüa que memüteyurie, müpaü mecatenipitüariēcuni Ti'aitame yatipa-pitüacacu, sepa te'uximayatamete memühüme, sepa memüyünü'a.

⁹ Xemerita xemüvacusiyarima, yaxaicüa xequenivayurieca. Xequeteneuhayeva xevamarivecatüatü, müpaü xetematü, que mü'ane müvacusiyari müxecusiyari 'axeicüa, mücü taheima pacave Ti'aitametütü, yücü pücativaxeiya teüteri.

Cacaüyari que mütiva'ixiparatüa yucuyaxima

¹⁰ Imatürieca ne'ivama, Ti'aitamesie xeteviyatü xequetenürücarieca, que mü'ane mütürücaüye xetürücarieyacacu. ¹¹ Cacaüyari que mütiva'ixiparatüa yucuyaxima, mücücu xequeneyucuha'aritüaca cuyacü, xemüyüvavenicü xemüti'ucacü xecacuyuitüarietü Cauymarie 'irümarieyasata. ¹² Tameri teüteri tevaraye'unietü tepücatacuitüve. Masi te'aitamete, heiserie hexeyamete, müme memüte'aita 'ena yüvipa naisarie cuiepa, 'iyarite memüyucuitüve tita 'axa müti'anesie mieme muyuavisie memuxuave, müme tevaraye'unietü püta tepücatacuitüve. ¹³ 'Ayumieme xequenanu'üi Cacaüyari cuyaximama vatepüa naime. Mücücu xecaniyüvaveni xemeye'uniecacü sepa tucari 'axa mü'ane, xecaniyüvavecuni xemüti'unicü xecacuyuitüarivatü, naime xe'aye'atüame. ¹⁴ 'Ayumieme 'axequeteti'uca 'aixüa. Cuya que mürayühüa, xemeta tita yuri müraine xequenecuxatani. Cuya tepüa que müranacatücu yutavie capa 'u'axienicü, xemeta heiseriemecü yaxequetenecahuni. ¹⁵ Yucacaisie que müreuquexüa, xemeta xequeneyucuha'aritüaca niuqui 'aixüa manuyünesie xeteviyatü, 'aixüa que temütexeyarie manuyünesie. ¹⁶ Mücü meta, 'eyeume que müracaxu'u cümana müyucunarüma, xemeta yuri xequetene'erieca. Müpaü xepüyüvaveni xemitünicü naime 'axa mütiuca'iyari 'ürüteya mütaivave. ¹⁷ Cuya yumu'usie tepüa que müranaquesa, xemeta müpaü xequetenemaica, xemutavicueisitüariēcü. 'Ixipara que müracue'e, Cacaüyari niuquieya xehexeyatü xequeneyucuitüveni, 'Iyari que mütiyumiene mücücu. ¹⁸ Naimecü xequeneyunenevieca xequenevavirieca. Yuheyemecü nenevieri xequenepitüaca 'Iyarisie xeteviyatü. Müpaü xemüteyuriecacü, xequeneyühütüaca, yemecü xepücatehayevani xe'ivavirietü Cacaüyari yunaime teüterimama vahesie mieme. ¹⁹ Nehesie miemeta xequeneyunenevieca, niuqui nemüpitüariēcacü quepaucua nemütaniuni, nenetatuatü nemihecüatanicü tita müti'aviesiecai niuqui 'aixüa manuyüne hepaüsita. ²⁰ Mücüsie mieme necaniniucametüni sepa tepüacü nemanutahüiya. Xequeneyunenevieca nemünetatuanicü niuquisie mieme, que müreyeveve nemütaniunicü.

Vaürisica que mütivareutanü'airixüa

²¹ Yaxemütemaicacü xemeta que nemüranayemie que nemütiyuriene, naime yacatinixetaxatüamücü Tiquicu. Mücü canita'ivatüni teminaqui'erie. Tiparevivame yamüticamie canihücütüni Ti'aitamesie mütiyiva.

²² 'Ayumieme xehesüa nepenunü'ani yaxemütemaicacü que temüte'anayecü, xe'iyari mütuicariēcacü.

²³ Cacaüyari müta'uquiyari, Ti'aitame Qesusi Cürisituta xüca mevapitüaca 'ivamarixi memüca'uximatüariēcacü yu'iyarisie, xüca mevapitüaca memüyunaqui'eriecacü yuri mete'erietü. ²⁴ 'Aixüa mequete'u'iyarini müme yuheyemecü meminaqui'erie Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu vahesie mieme yunaime vahesie mieme.

PIRIPUTARI Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaiürisica

¹ Papuru Timuteumatü tecanixevaürütüaca, te'uximayatamete tehümetütü Cürisitu Qesusisie mieme. Yunaitü Cacaüyarisie mieme xemupasie Cürisitu Qesusisie xeteviyatü Piripusie xemütama te'üviyamate teparevivamete, yunaime tecanixevaürütüaca. ² Cacaüyari müta'uquiyari, Ti'aitame Qesusi Cürisitumatü xüca 'aixüa mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

Papuru que mütiyuneneviecai yuri memüte'erie vahesie mieme

³ Pamüpariyusi necanipitüaca necacaüyari quepaucua nemüxeha'erivani. ⁴ Quepaucua nemivavirie yunaime xehesie mieme, nenetemavietü necaninenenevieca neheyemecü. ⁵ Pamüpariyusi necanipitüaca xeme tame temütaxevicü hicü tanaitü niuqui 'aixüa manuyüne tecuxatatü yaxecüa matüaripaü. ⁶ 'Ipaü yuri netini'erieca, que mü'ane misutüa xecuyiütivatü 'aixüa xemütayuriecacü, mücütütü catinaye'atüamücü tita mütiyurieni tuari 'aye'ayu quepaucua Cürisitu Qesusi munuani. ⁷ Caniheiserietüni 'ipaü nemütinemaicacü yunaime xehepaüsita, nemüxenaqui'eriecü 'aixüa 'iyaricü. Xeme neta tanaitü tepütaxevi tetemaitü 'aixüa que mütiuca'iyari Cacaüyari, ne'anutahüiyacacu niuqui 'aixüa manuyünesie mieme ne'utaniucacacu ne'ihécüatütü niuqui que mütiheiserie. ⁸ Cacaüyari catinihecüatani que nemütixexeyiamücü yunaime, Cürisitu Qesusipaü netinemaitü. ⁹ 'Ipaü necatininenenevieca, xeme masi yemecü xeteyucanaqui'erietü xemacü necü heiseriemecü xetemaivavetü, nai xetemaitü que müreyevece yaxemütayuriecacü, ¹⁰ xemüyüvavenicü xemipatacü tita 'aixüa müti'ane tita 'axa müti'ane que xemüté'imate. Müpaü xeteyurieu, tuari 'aye'ayu quepaucua Cürisitu munuani canimasiücücamücü que xemücateseviximarieca, xehesie que mücarahüivani. ¹¹ 'Ana heiserie xecanipitüariecacuni, que mütiyupitüva Qesusi Cürisitu. 'Ana mücücü visi 'anetü canayeitüarimücü Cacaüyari, 'aixüa catinucuxaxasivamücü hepaüsitana.

Xüca ne'ayeyurini Cürisitu 'aixüa canicuxaxasivamücü, que mutayü

¹² Ne'ivama nepütixetaxatüaniqueyu que nemüranayetüa hepaüsita, müpaü xemütemaicacü, 'aixüa puyü masi vaüca mü'enierienicü niuqui 'aixüa manuyüne. ¹³ Yunaitü cuviyexunu quita miemete hipatüta yunaitü müpaü mepütehetime quename Cürisitusüa nemiemetütü ne'anutahüiya. ¹⁴ 'Ivamarixi 'esivatücacu yunaitü menesih'erivatü que nemüranutahüiya, Ti'aitamesie meteviyatü mecaniyuvaüriyani masi vaüca Cacaüyari niuquieya memücuxatanicü mecahumamatü meytatuaü.

¹⁵ Hipatü siepüre 'asita me'ütesatü meyuucicutü mepütécuxata Cürisitu hepaüsita, hipatü püta 'aixüa mete'u'iyaritü mepütécuxata. ¹⁶ Müme menesinaqui'erietü mepütécuxata müpaü metemaitü, ne niuqui 'aixüa manuyünesie mieme nemutaniucacü, 'ayumieme nepüyüane. ¹⁷ Hipatü püta mepütehécüata Cürisitu hepaüsita mevara'ivacatü hipame, va'iyari cayuxevicacu. Que memütayurie, müpaü mepütecu'eriva, masi vaüca nepü'uximatüarieca ne'anutahüiyatü. ¹⁸ Sepanetü que memütayurie, Cürisitu canicuxaxasivani. Ne 'ayumieme nepünetemavie, sepa memütécuxata yacü xecüa meyüatü, sepa yuricü meyuvaüriyatü memüyüa.

Mücü meta, nepücatihayevani nenetemavietü. ¹⁹ Müpaü nepütimate, 'icü naitü 'aixüa piyüni nemütaviceisitüarienicü xeyuneneviecacu xeme, Qesusi Cürisitu 'iyarieya nesituacacu. ²⁰ 'Ipaü yemecü yuri nepüti'erie neta'icuevatü, 'uxa'atüni varie nepücateviyasitüarieni. Masi Cürisitu que müti've'eme canimasiücücamücü yaxecüa meripaipaü. Menesixeyiatü nevaiyarisie que nemütüyeica nenetatuatü, teüteri müpaü mecatenimaicacuni sepa nemayeyurini sepa nemümü. ²¹ Sepa nemayeyuri, Cürisitu 'aixüa canicuxaxasivamücü. Sepa nemümü, masi 'aixüa caniyümücü. ²² Nevaiyarisie ne'uyeicacacu xüca tixaitü tiutixuavere neti'uximayacacu, quesü yüni. 'Asinepücatimate que mü'ane masi 'aixüa müyüni queyu. ²³ 'Esimacuyeva nepüyüane. Nepünevauriya nemüyemecü Cürisitumatü mana nemeveicanicü. Müpaü masi 'aixüa pü'aneniqueyu. ²⁴ Perusü xehesie mieme caneyeveca masi nemünehayevacü 'ena nevaiyarisie netiviyatü. ²⁵ Hicürixüa nepüretima que nemütüyurieni, müpaü necatinimaica nemünehayevanicü. Yunaime xehesüa necaninehayevamücü nexeparevietü masi vaüca xemüyüvavenicü, xemüyutemamaviecacü yuri xete'erietü. ²⁶ Müpaü xüca netiyurieneni, Cürisitu Qesusisie xeteviyatü yemecü xepüyüvaveni 'aixüa 'ane xemütemaicacü xenesih'erivatü, quepaucua xehesüa nemunuani tavari.

²⁷ 'Ipaü xeicüa xequeteneyurieca, que müreyeveve yamütiyurienicü heixeiyatü niuqui Cürisitu hepaüsita 'aixüa manuyüne, müpaü xequeteneu'uvani cuiepa. Xüca müpaü xeteyurieca, sepa xehesüa nemeyeicani nexexeyatü, sepa tevapai nemeyeica xehepaüsita ne'enanü xeicüa, müpaü necatinimaicamücü xemüseseyenicü 'iyari xehexeyatü müyuxeve, yaxaicüa xetecu'erivatü yunaitü xemüyucuitüvecü capa xe'unavaiyarienicü titasie yuri xemüte'erie niuqui 'aixüa manuyüne que maine, ²⁸ xepüca'utiüyüacani quepaucua müme memüxe'aye'unie memüxemariutani. Müpaü xeteyurietü 'inüari xenacünicuni vahepaüsita, que memütheuyexüriyani. Xemeta yuhesie mieme 'inüari xepacüne que xemütetavicueisitüarieni Cacaüyari xetavicueisitüayu. ²⁹ Cürisitusüa xemümiemetecü xepupitüarie yuri xemüte'eriecacü hesiena, masisü cuxi xepupitüarie xemütectuinitüarieni hesiena mieme. ³⁰ Yaxeicüa nehepaü xequeteneyucuitüveni hicü, que xemünetexeyacai yanetinemieneme, hicüta que xemüte'enana quename yanetinemiene.

2

Cürisitu tixaütü catihücütütü que müratüa, 'arique ve'eme que müratüa

¹ Caniyuritüni, Cürisitusie teteviyatü tecanituicarieca tecaninütüarieca que temütetacanaqui'erie, 'Iyarimatü tecanitaxevini tanaitü, tetenitacanenimayaca que temüte'u'iyari. ² 'Ayumieme nepaine, xüca müpaü 'aneni, xequenenaye'atüa xenesitemavieriyyatü. Yaxeicüa xequeteneyumaica, yaxaicüa xequeteneyucanaqui'erieca, yuhepaü xequetenecu'erivani, xequenyuvaüriyani yu'iyarisie xemüyuxevinicü. ³ Hipame xevera'ivacutü xepücayüaca, teüteri xehepaüsita 'aixüa memutiyanenicü xeicüa xepücayüaca. Vavemete masi xequeniva'erieca hipame, xeme püta tixaütü xecatehümetüme xequenyu'erieca yücümana. ⁴ Yuxexuitü xeme xepücatcevautüveni tita xehesie mütimieme xeicüa. Tita hipame vahesie mütimieme püta xequetenecuvautüveni.

⁵ 'Ipaü xequeteneyumaica yu'ivama xevera'erivatü que mütiumate Cürisitu Quesusisie tiviyatü.

⁶ Cacaüyari que mü'ane,
Mücü yaxaicüa pü'anecai.
Peru müpaü pücaticu'erivacai
Quename 'aixüa yüniqueyu
Xüca Cacaüyaripaü ve'eme
'Ayuyeitüanique,
Sepa müyüvecai.

⁷ Catiniuhayeva
Heiserie hexeyiatü
Que mü'ane vaüriyarica
Müti'uximayapaü 'anetü
Nayuyeitüani.
Teüteri vahepaü 'anetü
Nayani.

⁸ Mericüsü
Xeiyarietü
Tevipaü 'anetü
Tixaütü catihücütütü
Canayuyeitüani.
Yacatinicamiecaitüni
Sepa mumü,
Curuxisie caniumierieni.

⁹ 'Ayumieme Cacaüyari
Ve'eme caneyeitüani.
Canipitüani
Visi mütimarivanicü
Que mü'ane mühücü
Hipatü que memücatemarivapaü.

¹⁰ 'Uxa'atüni varie
Quepaucua Qesusi
Mütahüavarieni
Que mü'ane mühücü,
Müpaü que mütimariva
'Ana yunaitü
Mecanicatunuma'uicuni

Nenevieri mecanipitüacuni
 Taheima memütama
 Cuipepa memütama
 Cuietüa memütama,
 11 Yunaitü
 Mecaniyutahecüatacuni,
 Que memüteheitima
 Qesusi Cürisitu
 Qenename Ti'aitame hücü,
 Me'utiyuatü.
 'Ana 'aixüa canicuxaxasivamücü
 Cacaüyari müta'uquiyari.

Cuipepa memütama que temütevahecüatüa

¹² Xemeta nenaqu'erima, müpaü nepütixetahüave, yuheyemecü yaxetenichaucaitüni xehesüa neheyeicacacu. Hicü tevapai neheyeicacacu masi vaüca peuyevese yaxemütecahunicü Cürisitupaü. Yaxequeteneyurieca que müreyuevese yaxemüteyuriecacü mexi xetaviceisütüariexime, peru xeheumamatü xe'utiyüüacatü. ¹³ Cacaüyari canihücütüni que mü'ane yamütüyuriene xesata, xecuyuitüvatü xemüyuvaüriyanicü, 'arique meta yaxemüteyuriecacü. Que mütxecuyuitüva yacatinüyümücü que mütinacue.

¹⁴ Müpaü nai yaxequetenecahuni, xecaniquixietü niuqui xecaxüatüatü. ¹⁵ Müpaü xeteyuriecacu, xehesie pücarahüivani, xepüca'inüca tita 'axa müti'ane. Masi Cacaüyari nivemama xecanacünicuni, xepücaseviximarieca teüteri vasata xe'u'uvatü va'yari müttutuni memeyexüri. Vasata xe'u'uvatü xecanivahecüariviyani, xuravesixi que memütehecüarivie cuipepa. ¹⁶ Niuqui xecanexeiyani varanutanieritüvame. 'Ayumieme 'aixüa 'ane netinimaicamücü nexeha'erivatü quepaucua tucari maye'ani, quepaucua Cürisitu munuani. Xehesie catinimasiücücamücü 'ana, xüanacüa que nemücatiunanausa xüanacüa que nemücati'uximaya. ¹⁷ Xeme yuri que xemüte'erie, Cacaüyari xecanayexeiya yaxeciüa que mü'ane mavari müvevi meixeyipaü yucacaüyari. Hesiëna mieme xeteni'uximayaca. Xüca ne'umierieni müpaü yuri xemüte'eriecacü, nexuriyacü xüca xemavari 'uxurimarieni, mücücü necaninaqui'acamücü. Xeme yunaitü que xemüteyutemamavie, ne xehepaü necaninetemavieca. ¹⁸ Mericüte xemerita yaxeciüa xequeneyutemamavieca, 'axeicüa temütatemamaviecacü.

Timuteu 'Epapüruritu que memüteyurieniquecai

¹⁹ Ti'aitame Qesusisie netiviyatü 'ipaü nepüticu'eriva, yareutevitü xehesüa nepenunü'ani Timuteu, ne'iyarisie nemütürücariyarienicü neretimaime xehepaüsita. ²⁰ Xeime nepücahexeiya hepaüna tiuca'iyarime, mücü xeicüa 'aixüa 'iyaricü caniyu'iyaritüacamücü xehesie mieme. ²¹ Hipatü yunaitü tita vahesie mütimieme xeicüa metenicuvautüveni, tita Cürisitu Qesusisie mütimieme mepücatecuvautüve. ²² Xeme xepimate 'iya, que müti'inüasie que mütimasiücü, xepütemate nehamatü que müti'uximaya niuqui 'aixüa manuyüne tete-xatacacu, ranive yuquemamatü müti'uximayapaü. ²³ 'Ayumieme 'ipaü nepüticu'eriva, nepenunü'ani cuitü neretimaime que mütiyüni nehapaüsita. ²⁴ Ti'aitamesie netiviyatü yuri nepüti'erie cuitüva nemüyemiecü neta.

²⁵ Müpaüta netinicu'erivani, peuyevese ta'iva nemanunü'anicü xehesüa 'Epapüruritu. Mücü nehamatü catini'uximayaca, tahamatü tecanicuyaxitüni. Xeme xecaneiyenü'ani nehesüa münesipareviecacü que müreyuevecai. ²⁶ Yunaime nixexeyamücüni, niyühiveriecaitüni xemu'enanacü que müticuyecai. ²⁷ Tasüari catinicuyecaitüni, 'esivatücacu caniumüni. Masi Cacaüyari nitinenimayata, 'axeicüa nesinenimayatü neta, capa nenethiverieme tavari nenethiveriecacü. ²⁸ 'Ayumieme necaninevaüriyani nemanunü'anicü xemüyutemamaviecacü xeme tavari xe'ixeyiatü, neta necanehivierietü nemayanicü. ²⁹ Hicüri xequenetanacü'erie Ti'aitamesie xemütevyiacü, vaüca xequeneyutemamavieca xehe'erivatü. Müya memü'anene vavemete xequeniva'erieca. ³⁰ Cürisitusie mieme ti'uximayatü caniumüni tüma. Yücümana caniyucuerivayuriecaitüni meye'atüanicü que müreyuevecai xemünesiparevieniquecaicü.

3

Heiserie nepexeiya que mütvaiyacü

¹ Mücü meta ne'ivama, xequeneyutemamavieca Ti'aitamesie xeteviyatü. Tavari 'ipaü netixe'utüirietü, nepünevaüriya, niuquicü nepüca'uxive. 'Aixüa caniyümücü masi xehesie mieme xecueriva'anecacü. ² Xequeneyucuerivayurieca müme nemüvaxatacai 'axa memüteyurie vahepaüsita, müme sücüri vahepaü memüca'itiatüca, müme vahepaüsita. Xequeneyucuerivayurieca que memütexe'inüaritätüca vitequiyacü. ³ Tame püta Cacaüyari

'inüarieya tepexeyia, tame püta tepühüme Cacaüyari temayexeyia 'Yari que maine. Tame taheyemecü tecaninaqu'aca Cürisitu Quesusisie temüteviyacü. Mücü meta, yuri tepücate'erie herie miemesie. ⁴ Müme que memü'anene herie miemesie yuri memüte'erie, neta müpaü necani'aneni. Xüca xevitü müpaü ticu'erivani quename yüve herie miemesie yuri müti'eriecacü, ne masi necaniyüveniqueyu. ⁵ Ne'utinuvaca 'atahairieca tucarisie necani'inüasieni Huriyusixi vaxitequiyacü. 'Ixaheri teüteriari vahesie Venicamini nuivariyarisie necaniyeyani. Hepürayu teviyari necanihücütüni Hepürayusixi vahesie nemüyetüa. 'Inüari niuquiyarisie que nemütiviyacai, Pareseu necanihücütücaitüni. ⁶ Que nemütinevaüriyacai yaneticamietü, necanivataveviyacaitüni memüyutixexüriyacai. Heiserie que nemürexeyacai 'inüari niuquiyarisie yaneticamietü, nehesisie pücarahüivacai yemecü. ⁷ Perusü Cürisitusie nemütiviyacü müpaü nepütinemat, mücü nai netiniutatümaiya, naime cümana 'aixüa nemü'itüarieniquecai. ⁸ Mücü meta, sepa que mütitita, naitü tinituatümaiarieni que nemütixeyia, müpaü nemütinematécü, masi yemecü 'aixüa necani'itüariemücü ne'imaitü neti'aitüvame Cürisitu Quesusi. Mücüsie nemümiemecü 'ari naime netiniutatümaiya. Sepanetü, mücü naitü xasi xeixüa canihücütüni que nemütixeyia. Necaninevaüriyani masi Cürisitu nehexeyiatü nemayanicü, ⁹ hesiena netiviyatü yanepütixeyiariecaqueyu xeixüa. Necümana heiserie nepücahexeyia, 'inüari niuquiyarisie yaneticamietü heiserie nepücanepitüa necümana. Masi heiserie que nemürexeyia, Cürisitusie yuri nemüt'eriecü püta heiserie necanexeyiani, Cacaüyari heiserie que münepitüa yuri nemüt'eriecü. ¹⁰ 'Ipaü xeixüa nepütinevaüriya, nemimaicacü Cürisitu, nehesisie nemimaicacü türücariyaya cümana müranucuquetüarie, ne hamatüana temütaxevinicü que mütiucuinixü netimaitü, hepaüna ne'anetü nemayanicü mücü que 'anetü matüa 'umierieca. ¹¹ Necanaye'aniqueyu xeixüa nemanucuquetüarienicü müquite vasata.

Que mütiunanausacai, he'ivani que

¹² 'Acuxi müpaü nepüca'ane, 'acuxi nepüca'aye'ave. Cürisitu Quesusi pünesi'u'axixü, neta nemi'axenicü tita münetimini. 'Ayumieme nepünemexütüa, yanemüraye'anicü. ¹³ Ne'ivama, ne'aye'ame nepücan'e'erie cuxi. Peru siqueresü 'ipaü netiniyuriene, netinümaiya nesutüa mieme, necaninetatuani masi hicü nemi'axenicü neyeta mieme. ¹⁴ Yanetiunanausatü nepünemexütüa neme'ivacü, Cacaüyari que münetiuta'ini taheima miemecü nemü'ayumiemetünicü Cürisitu Quesusisie netiviyatü.

¹⁵ Quetapaümetü temüsesüye 'ipaü tequetecu'erivani. Xüca yücü xetecu'erivani, Cacaüyari yacatinixehécüatüamücü. ¹⁶ Que temüte'aye'axüavave, müpaü yatequetecahüni.

¹⁷ Ne'ivama 'axeicüa xequenene'üqueni ne que nemütiyuriene. Tame 'inüari tecanihümetüni. Müme tahepaü memüte'u'uva, müme xequenivaxeyiani. ¹⁸ Yümüiretü que memüte'u'uva, mecane'yunieca Cürisitu que mütiümierie curuxisise. Vahepaüsita müixa netinixecuxaxatüvacaitüni, hicüta yaxeicüa nepaine ne'utasuatü. ¹⁹ Müme que memüte'aye'axüani, menica'unariecuni xeixüa. Yuhuca mecanayexeyiani yucacaüyaripaü. Visi me'aneneme mecaniyuxatani quepaucua müpaü memüyüa que temüteteviyasitüarie. Cuipepa timiemecü xeixüa mecatena'erivani. ²⁰ Tame püta muyuavisie tecaniquiecatarütüni. 'Ayumieme tecanicuevieca tasivicueisitüvame Ti'aitame Quesusi Cürisitu 'umamiecü. ²¹ 'Iya yücü 'aneneme caneyeitüamücü tavaiyari. Hicü tixaü tecatehümetütü 'icü tavaiyarisie tecani'u'uvani. Peru 'ana yuvaiyaripaü 'aneneme caneyeitüamücü, visi 'anetü que mütiuyeica mücü. Müpaü tiniyuriemücü yütürücariyacü. Müpaü titürücaüyetü caniyüveni naime yaticamieme mayeitüanicü, mücü que müti'aita.

4

Yuheyemecü xequeneyutemamavieca Ti'aitamesie xeteviyatü, que mutayü

¹ 'Ayumieme nepaine, Ti'aitamesie xeteviyatü xecacuyuitüarivatü xequeneuti'uti, ne-naqu'erima. Müpaü nepütixecühüave nexexeyiamütü ne'ivama nemüxenaqu'erie. Xeme xecanihümetüni xemünesitemavieritüa, xehesie catinimasiücüni que nemüreyehüviyarie. Yaxeicüa ve'eme muma que mütiuhanitüariva, neta necanixehexeyiani xeme ne'inüaritime.

² Neuxei 'Ehuriya, neuxei Sinitique, vaüriyarica necanixepitüaniqueyu yaxeicüa xemütuyumaicacü xeca'ütesatü Ti'aitamesie xeteviyatü. ³ 'Ecü meta nehamatü yuricü pemichuhanane hararu, nepümasitavavirieniqueyu 'ecü pemüvapparevecacü mücü 'ucari. Nehamatü 'axeicüa tepütacuitüvecai niuqui 'aixüa manuyüne tecuxatatü, Cüremenitimatü hipameta vahamatü nehapaü te'uximayatamete. Müme mepacayasarie quename tucari mehexeyia.

⁴ Mericüte, yuheyemecü xequeneyutemamavieca Ti'aitamesie xeteviyatü. Tavari nepaine, xequeneyutemamavieca. ⁵ Yunaitü teüteri mequexexeyiani xeca'ayu'eririyacacü. Ti'aitame hura caniyueicani.

⁶ Xepücayu'iyaritüaca tixaütü hepaüsita. Masi naimecü xeyunenevietü xe'ivavirietü pamüpariyusi xe'ipitüatü, yaxequeteneutahüavi Cacaüyari tita xemüte'ivavirie. ⁷ 'Ana Cacaüyaritütü nixepitüacamücü yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü. Müpaü tixepitüatü cani'üviyacamücü xe'iyari, sepa xeme 'asixemücatemate que mütiyüveni mi'üviyanicü. Que xemüteyücüühüavesie canixe'üviyacamücü Cürisitu Quesusisie xeteviyacacu.

'Icü hepaüsita xequeteneyücüühüaveni, que mutayü

⁸ Mücü meta, ne'ivama, naitü yuri müraine, naitü müreueyhüviyarie, naitü mütiheiserie, naitü müti'itiya, naitü visi mü'ane, naitü 'aixüa maine, sepa que mütitita xüca 'aixüa 'aneni xüca 'aixüa ticuxaxasivani, mücü hepaüsita yaxequeteneyücüühüaveni xeme.

⁹ Que xemüte'u'üquitüarie, que xemüteyütiiriyarie, que xemünete'u'eni, que xemünete'uxei yanetiurienecacu, müpaü yaxequeteneyurieca. 'Ana que mü'ane müxepitüa yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü, mücü Cacaüyaritütü xehamatü caniuycamücü.

Piriputari que memüte'imicuacai

¹⁰ Ti'aitamesie netiviyatü yemecü nepünetemavie tavari xemisutüacü xenesiha'erivatü. Süricü xepünesiha'erivacai, masi pumavecai xevitü xeme müyüvecai tixaütü mütiyurienicü. ¹¹ Ne nereueyhüatü nepücahaine. Nepü'iyamate ne'iyari 'aixüa müyünicü necümana, sepanetü que nemüranayemie. ¹² Nepü'iyamate tixaü necatihücütütü, vaüca nereueyiatüta nepü'iyamate. Naimecü yanepüretima nemütahuxanicü nemühacamünicü vaüca nemürexeyanicü tixaütü nemücarexeyanicü nepü'iyamate. ¹³ Naime necaniquemaca Cürisitusie netiviyatü, 'iya nesitürüariyacacu. ¹⁴ Siepüre 'aixüa xepüte'uyuri nehamatü xeyuxeviriyatü que nemüti'uximatüariecai.

¹⁵ Xeme Piriputari müpaü xepütemate que mütiyü quepaucua niuqui 'aixüa manuyüne musutüarie cuxaxasivatü, Maseruniya quepaucua nemeyetüa. 'Ana memüyütixexeürivacai mepücanesipareviecai. Mepücanetemicuacai neheixeyatü nemayanicü, xeme xeicüa xepünetemicuacai. ¹⁶ Tesarunicapai neheycacacu tita nemüreueyhüacai xepünete'utanü'airi heiva hutarieca. ¹⁷ Neticuvaunetü tavari yaxemüneteminicü nepücahaine. Nepüticuvaune tita mütxemaquieri püta mayanicü. ¹⁸ Necanitanaqui'erieniri xe'imiquieri naime, cananuyuhayevani. Catinaye'ani tita nemüreueyhüacai, 'Epapüruritu nesi'ü'ütüacu tita xemüteheyenü'a. Que xemüte'uyuri, mücü visi mü'üapaü caninaqui'erivani, mavari münaqui'eriva canihücütüni, caninaqueni Cacaüyari. ¹⁹ Mücü meta, necacaüyaritütü catinaye'atüamücü tita xemüteheueyhüaca hepaüsita naime, vaüca müreueyiacü visi 'aneneme, müpaü que mütimasiücü Cürisitu Quesusisie. ²⁰ Cacaüyari müta'uquiyari 'aixüa queticuxaxasivani yuheyemecü. Canise'ini 'icü niuqui.

Vaürisica que müttivarunü'airixüa

²¹ Xequenivavaüritüaca Cacaüyari teüterimama yunaime, Cürisitu Quesusisie temüteviyacü. Nehamatü memü'uva ta'ivama menixevaüritüaca. ²² 'Ena yunaitü Cacaüyari teüterimama mepüxevaüritüa, müme meta Sesaxisüa miemete cuviyexunuxixi.

²³ Ti'aitame Quesusi Cürisitu xüca 'aixüa tiuca'iyarini xe'iyarisie mieme. Müpaü xeicüa cani'aneni.

CURUSETARI Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaürisica

¹ Ne Papuru, ta'iva Timuteumatü, tecanixevaüritüaca. Nü'ariecame necanihücütüni Cürisitu Quesusisie mieme, müpaü mütinaquecü Cacaüyari. ² Tecanixevaüritüaca ta'ivama yuri xemüte'erie Curusetari, Cacaüyari teüterimama xemühüme Cürisitusie xeteviyatü. 'Ipaü teputiyuane, Cacaüyari müta'uquiyari Tati'aitüvame Quesusi Cürisimatü xüca 'aixüa mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

Que mütitavaviri Cacaüyari, müvapitüanicü memütemaicacü 'Iyarisie timieme

³ Tetanenevietü, taheyemecü xehepaüsita pamüparyüsü tecanipitüaca Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu 'uquiyarieya, Cacaüyari hücütüme. ⁴ Tenu'ena yuri que xemüte'erie Cürisitu Quesusisie, que xemütevanaqui'erie Cacaüyari teüterimama yunaime. ⁵ Müpaü xeteniyurieca 'amuvecü tita xehesie mieme müti'üviyarie taheima, yaxete'icuevietü. Xeme mepirai xeniue'ananani que müti'üviyarie, cuxaxasivacacu niuqui 'aixüa manuyüne que mütivaiyacü. ⁶ Mücü niuqui canixe'uta'axiyani. Naisarie cuiepa catinitixuaverirümeni, canitaverirümeni yaxecüca que mütiuyü xehesüa. Niuqui caniusutüarieni 'iya tucarisie quepaucua xemu'enana, quepaucua xemütehetima yuricü 'aixüa que mütiuca'iyari Cacaüyari, ⁷ 'Epapüraxi que mütixe'uta'üquitüa. Mücü tahepaü catini'uximayatametüni, tecaninaqui'erieca, yacatinicamieni Cürisitu parevivameya hücütütü xehesie mieme. ⁸ 'Iya cataniutahecüasitüiya que xemüteyucanaqui'erie 'Iyarisie xeteviyatü.

⁹ Yatetemaitü 'anapai hicüque, tame 'ayumieme tepücatehayeva tetanenevietü xehesie mieme, müpaü tete'ivavirietü Cacaüyari, xemühüpüenicü yaxetemaitü tita mütinaque Cacaüyari, naimecü xetemaivavetü, 'Iyarisie timieme xetemaitü naimecü, ¹⁰ 'axemu'uvaniciü meta que müreyuevase Ti'aitamesüa miemete memu'uvaniciü, xe'inaqui'asitüatü naimecü. Tepivavirie mütiutixuxuaverenicü 'aixüa xeteyuriecacu naimecü, xemütivaverirümenicü que xemüte'imate Cacaüyari. ¹¹ Tepivavirie xemütürücariyaricü, naimecü xetürücavitü, 'iya que mütitürücaüye marivetü, para xemüyüvavenicü xemüte'uca'enivanicü, 'exemüteheutevinicü xecaha'atü, ¹² 'xeyutemamavietü pamüparyüsü xemipitüacacü ta'uquiyari. 'Iya yüvemete catanayeitüani, tahesie mütinaqueniciü tita mütinaqueniciü Cacaüyari teüterimama vahesie, hecüaripa me'u'uvacacu. ¹³ Cataniutavicueisitüani Cacaüyari, yüriya heiserie mücahexeiyanicü tahepaüsita. Cataniupata, que mü'ane münaqui'erie tati'aitüvame mayanicü, nu'ayatütü. ¹⁴ Mücüsie teteviyatü tecaniuxünarieni, que mütareuyehüviri 'axa temüte'yuricü.

Cürisitu mumücü, que temüte'upitüarie 'aixüa temütexeyaricü

¹⁵ Tepücaüvave temixeiyacü Cacaüyari, peru 'iya cani'üquisicayatüni. Canive'emetüni heiserie hexeyatü tita mütiunetüarie hepaüsita. ¹⁶ Hesiena tiviyatü, naitü tiniunetüarieni, tita taheima mütimieme, tita cuiepa mütimieme, tita temütexeyia, tita temücatexeyia meta, vavemete, müme memüva'uquiyarima, te'aitamete, müme heiserie memexeyia, naitüri tiniunetüarieni 'iya 'inetüacu. Hesiena mieme tiniunetüarieni. ¹⁷ 'Iya 'acaniuyeica-caitüni tixaütü catinetüarievecacu cuxi. Naitü catiniyuxevini 'iyasie tiviyatü. ¹⁸ Mücü meta, tame temütatixexeüriva tevi vaiyarieyapaü te'anenecacu, 'iya canitamu'utüni, tisütüvame hücütütü. 'Iya müquite memanucu'uni vamexüacame canihücütüni, naimecü ve'eme mayanicü. ¹⁹ Cacaüyari que mütiyuvaüriya, naitü que 'anetü mühücü Cacaüyari, mücü Cürisitusie 'acaniuveni. ²⁰ Müpaüta tiniuyuvaüriya, mipatacü naime Cürisitu yatiyuriencacu, para naitü 'aixüa mütixeyaricü 'iya que mütixeyia. Curuxisie yuxuriya que mütiutayuri, pipitüa tita cuiepa mütimieme tita taheima mütimieme hamatüana 'aixüa memüteyuxeyanicü.

²¹ Xemeta 'anapai xepüyupatacai xaüsie miemete xe'ayuyeitüatü. Que xemüteyücühüavecai, xecani'uxive'eriecaitüni mexi 'axa xeteyuriecai. Hicürixüa 'aixüa xetexeyarietü xecanayeitüarieni, ²² 'iya tevitütü yuvaiyarisie mumücü. Müpaü tiniuyurieni müxe'aye'atüanicü Cacaüyari hüxie, hesiena mieme xepasiecacu, xecaseviximariecacu, xehesie carahüivacacu. ²³ Müpaü catiniyümücü xücate xeyuhayeva yuri xete'erietü, xetesariya türücaüyecacu xehetüa, xeseiriyarietü xecacuyuaximetü, masi xe'icuevietü tita mütixata niuqui 'aixüa manuyüne. Xecani'enieni 'iya niuqui, canihücüsieca naisarie que müranetüarie muyuavitüa. Ne Papuru neniuhürütüarieni hepaüsita.

Papuru que mütiuhürütüarie nuivarite vahesie mieme

²⁴ Hicüsüari ne necaninetemavieca sepa nemü'uximatüarie xehesie mieme. Necaneye'atüani tita müreyuevese nemü'uximatüariecacü, Cürisitu que müti'uximatüarie. Nevaiyarisie müpäü netiniyurieneni 'iya vaiyarieyasie mieme, memüyutixexüriva mehümetüacu. ²⁵ Ne vaparevivame necanayani, Cacaüyari que münetiuhürütüa xehesie mieme, 'aye'arücamecü nemüticuxatanicü Cacaüyari niuqueiya. ²⁶ 'Iya niuqui cani'aviesiecaitüni. Tucari manucatüasie pücamasiüccai, teüteri quepaucua memanüticü müpäü mepücatemaicai. Masi hicü masiücütü canayani, Cacaüyari teüterimama müpäü memütemaicacü. ²⁷ Cacaüyari niuyuvaüriya müpäü mütiva'üquitüanicü müme, vaücvamecü visi que müti'ane 'icü niuqui mü'aviesiecai, que mütimarive nuivarite vasata. Cürisitu xehesie catiniviyani, 'ayumieme xecanicuevieca visi müti'ane. Mücü canihücütüni niuqui mü'aviesiecai.

²⁸ Tame tecanihecüatani Cürisitu, que temütevacu'imaiya yunaime teüteri, que temüteva'üquitüa yunaime teüteri tetemaivavetü naimecü, temüvaraye'atüanicü yunaime teüteri me'aye'arücame Cürisitusie meteviyame. ²⁹ 'Ayumieme netinine'uxitüaca, yemecü neti'uximayatü, 'iya türücaüyemecü que münetiyuitüa.

2

¹ Neuyeveca xemütemaicacü vaüca que nemütine'uxitüa xehesie mieme, Rautiseyatari vahesie mieme meta, hipameta queyupaümetü memücanesixeyavave vahesie mieme, ² va'iyari mütuicarienicü, memüyutaxevirecü meyunaqui'erietü, memeuca'unicü yemecü yametemaitü que mütiheiserie, memeitimanicü tita Cacaüyari müti'avietacai. Mücü Cürisitu canihücütüni, ³ hesiena mü'aviesiecü nai que müreucave Cacaüyari, que mütime que mütimaive. ⁴ Ipaü nepaine, xevitü pücatixe'irüviyani visi tiuniütü xeicüa. ⁵ Sepa nevaiyarisie xehesüa nemüca'uyeica, ne'iyarisie püta xehesüa neniuyeicani nenetemavietü, nexexeyatü 'aixüa xete'aitüariecame, xesese'ime yuri xete'erietü Cürisitusie.

⁶ Quesusi que xemüteyütiyarie Ti'aitametüme Cürisitutüme, yaxecüa hesiena xeteviyatü 'axequeneu'uvani. ⁷ Hesiena xequeteneviyani cüye que mütiyiya yunanyarisie, qui que mütiyiya tesariyasie. Heiseriemecü xequeneseiriyarieni yuri xete'erietü, xemüte'u'üquitüariepäü. Pamüpariyusi xequenepitüaca Cacaüyari, vaücava yuri xete'erietü.

Tucari que mürexeyayemecü, Cürisitusie tiviyatü

⁸ Xequenyucuerivayurieca capa xevitü xenavanicü, timaivemepäü ticxatatü, yacü xecüa tixe'irüviyatü teüteri que memüteyuyetüiri yuyeyari, hehecucamete cuiepa memütama que memüte'üquitüarie, peru Cürisitu que maine caticxatatü.

⁹ 'Iya vaiyarieyasie 'acaniiveni naitü que 'anetü mühücü Cacaüyari. ¹⁰ Xemeta hesiena xeteviyatü xecanaye'axüani. Yunaitü memüte'aita heiserie memexeyia canivamu'ütüni. ¹¹ Hesiena xeteviyatü xecaniu'inüaritüarieni yacütütü, peru ramamacü que mütiixitequie pücatixaü. Cürisitu püta que mütiuxe'u'inüaritüa, canixe'upitüani xemütehayevecü yaxeteyurietü teüteri vavaiyari que mütivacuyuitüva. ¹² Quepaucua xemuca'üyarie, hamatüana xepucatequü. Mücü meta, quepaucua xemuca'üyarie, xecananucu'uitüarieni, yuri xete'erietü quename müpäü tixecuyuitüaniquecai Cacaüyari, yaxecüa que mürenucuquetüa Cürisitu müquite vasata. ¹³ Sepa xemümüquitetücai xeheuyexürüvetü xeca'inüaritüarievavetü que xemüteteüteri, 'iya canixe'anutanieritüani Cürisitumame. Catatineuyehüviriene naime que temüteheuyexürüvecai. ¹⁴ Que temüte'ataca'utüa yacütütü 'aitüaricasie yatemütecahunicü, mücü 'utüarica hixüapa 'uvetü que mütatüca'unaquecai, Cürisitu neyeyitüani heihurieca yacütütü, yucuruxisie 'icürapuximaca. ¹⁵ 'Ixuriqui müye'ipaü nivarevivieni müme memüte'aita heiserie memexeyia, vahecüatüatü yunaime vahüxie. Curuxisie 'uyevietü, nivarehapani yu'utüma, vara'ivaca.

Taheima timiemecü xequeneyuvaiyari

¹⁶ Xevitü 'ayumieme pücacexanetani que xemütécua'a, que xemüte'uye'e, que xemüte'ivevie 'ixüarari ya mesa 'ixüarariyari ya 'uxipiya tucari, que xemücate'ivevie nusu. ¹⁷ Mücü tita 'umüramie 'etüriyaya canihücütüni, peru que mü'ane 'umamie, Cürisitu canihücütüni. ¹⁸ Xevitü pücatexave'erieca, sepa 'iya müyuvaiyari müyu'usiviecacü, sepa müyuvaiyari müvarayexeyianicü Cacaüyari tupirisiximama, sepa vaüca müyu'iyaritüa yuheinüsi hepatisita. Que mü'ane müya mü'ane canihüsierieca, tita vaiyarieyasie mütimieme xeicüa cana'erivani, ¹⁹ tamu'usie cativiyatü. Peru mücü tamu'utütü canihücütüni que mü'ane mütimicua yuvaiyari. Turuyaricü tatayaricü canitaxeviriyani yuvaiyari mütaverecü, Cacaüyari que mütiyeriya.

²⁰ Mericüte, Cürisitumatü xüca xe'ucuini, para tafari xemücacuyuitüarienicü hehecucamete cuiepa memütama que memüte'üquitüarie, titayari 'aumü 'axete'u'uva cuiepa memütama que memütexe'aitüa, ²¹ Tixaü pepüca'icumaüvani 'icü, pepüca'icuaca 'iya, pepüca'imayüani 'icü, que memutiyuane. ²² Mücü naitü canitixümücü mayüiyatücaitü. Xepücateyu'aitüarinüa

teüteri que memüte'aita que memüte'üquita. ²³ Que memüteyurie, timaiveme niuquieyapaü catini'enüürücünü, que memüteyumaive'erie, que memüteyu'usiviva, carima que memüteyurie yuvaiyari. Peru que memüteyurie, 'asimepücayüvave para memücateha'erivanicü tita vavaiyarisie mütimieme xeicüa.

3

¹ Xüca Cürisimatü xe'anucu'uitüarieni, taheima timiemecü xequeneyuvaüriyani, haque meca Cürisitu, Cacaüyari serieta 'acaitü, mana timiemecü. ² Taheima timiemecü xequeneyumaica, cuiëpa timiemecü pücatixaü. ³ Xeme xecaniucuniri. Que xemüte'ayeyuyuri, xecani'aviesieca Cürisimatü, Cacaüyarisie xemüteviyacü. ⁴ Cürisitu canitatucaritüni. Quepaucua masiücütü mayani, 'anata xeme hamatüana xemasücütü xecanacünicuni visi müracu'anesie.

Que temüte'u'uvacai meripai, que temüte'uhecuariyarie

⁵ 'Ayumieme müquite xequenayuyeitüaca que xemütecumaüvacai yuvaiyarisie cuiëpa timiemecü. Xepüca'icumatüvani que mü'ane mücaxe'üya mücaxecüna. Xepücateyucahive'erieca. Xepücate'ihive'erieca tita 'aixüa mücati'anene, tita mücatixepini. Que mü'ane müthive'erie tita mücatipinieya, tete 'ayexeyamepaü caniyüanemücü. ⁶ Müpaü memüteyurie, 'ayumieme Cacaüyari haxüa canivapitüamücü müme yamemücatecahu. ⁷ Xemeri quepaucua müpaü xeteyurietü 'axemu'uvacai 'anapai, yaxeciüa yaxecateniyuriecaitüni que memüte'u'üva. ⁸ Hicü masi xequeteneuhayeva que xemüteyuriecai naime, que xemüteyuca'uxive'eriecai, que xemüteyuhaxüatüacai, 'axa que xemüteyuriecaui, 'axa que xemütiyuncuai hipame vahepaüsita, niuqui'axa manuyüne que xemütexüatüacai yutefacü. ⁹ Xepücateyu'itaiyani. Xequenehüva mücü tevi müye'i, xecaha'erivatü que xemüteyuriecai meripai. ¹⁰ Mühecu püta xequenacatüqui, xehecuariyarieximetü yemecü que xemüteyurie hicü, xemimaicacü Cacaüyari, xeveviecepaü xe'anenetü xemacü necü. ¹¹ 'Iyasie tiviyatü sepanetü mücüriyecu mühuriyu, sepa mu'inüasie Huriyusixi vaxitequiyacü, sepa müca'u'inüasie, sepa tahepaü mücaniue, sepa müsitiyatanaca, sepa väriyarica müti'uximaya, sepa müyunü'a, Cürisitu naitü canihücütüni, yunaima vahesie catiniviyani.

¹² 'Ayumieme nepaine, Cacaüyari müxe'anuyexeicü, teüterimama xemühümeccü, xemünaqui'erivacü, xeteyucanenimayatü xequenacüni yu'iyarisie, mühecu xe'anacatütü. 'Aixüa xequeneuyuyurieca, xequenayuyeitüa, xepücateyucatave'erieca, 'axequeteneutevini xecaha'atü. ¹³ Xequeneyunievica, xequeteneuyuehüvirieca masi, xüca xevitü 'ixequimamücünü xeime. Ti'aitame que mütxeueyehüviri, xemeta hepaüna xequeneyuäca. ¹⁴ Xe'ixeviriyatü naime, xequeteneyucanaqui'erieca, xemaye'axüanicü. ¹⁵ Cürisitu que mütxepitüa yu'iyarisie xemüca'uximatüaricacü, quetixe'aitüaca xe'iyarisie. Xecaniuta'inierieni yu'iyarisie xemüca'uximatüaricacü, xei vaiyari xemühümeccü. Mücü meta, pamüpariyusi teyupitüvamete xequenacüni.

¹⁶ Cürisitu niuquieya xehesie queheycani yemecü, naimeccü xetemaivavecacu. Mücücu xequeteneyü'üquitüaca xequeneyutuicani, Cacaüyari cuicariyacü, nüavari Cacaüyari hepaüsita manuyü necü, cuicari 'Iyarisie timieme hepaüsita manuyü necü xeteyücühüvetü. Xequeneuticüicani, yu'iyarisie xe'inüavatü Cacaüyari, pamüpariyusi xe'ipitüatü. ¹⁷ Naime sepa tita xemüteyurie, sepa xemutiniuca sepa xemütecumaüva, naime xequeteneyurieca Ti'aitame Quesusisüa xemiemetetütü. 'Iya xeparevecacu, pamüpariyusi xequenepitüaca Cacaüyari müta'uquiyari.

Que müreuyevese yamüvayurienenicü hipame, xüca hecuameccü 'ayeyurini

¹⁸ 'Ucari xequeniva'enieca yücünama, que müreuyevese Ti'aitamesie xeteviyacacu. ¹⁹ 'Uquisi meta, xequenivanaqui'erieca yü'ütama, 'axa xepücatevacühüaveni. ²⁰ Türi meta, yaxequetenecahuni naime que memütexecühüave xe'uquiyarima. Ti'aitamesie xeteviyacacu, müpaü müreuyevese. Müpaü xeteyuriecacu, caninaqui'aca. ²¹ Xeme meta xemüva'uquiyarima, xepücavahaxüatüaca yunivema, capa me'utivaüripienicü. ²² Xeme väriyarica xemüte'uximaya, yaxequetenecahuni naime que memütexe'aitüa xecusiyarima cuiëpa memütama. Vahüxie xeicüa xepücateyurieca vanaqui'eriyacü, xevanaqui'asitüanique teüteri. 'Aixüa 'iyaricü püta xequetene'uximayaca Ti'aitame xeteheuyehüvirietü. ²³ Sepa tita xemüteyurie, yu'iyaricü yaxequeteneyurieca Ti'aitamesie mieme, teüteri vahesie mieme pücatixaü, ²⁴ müpaü xetemaitü, 'apuve yuri cusiyari. Que mütiunaquixü xehesie xemayütaricü, xehesie catininaquisitüamücü 'iya. Yucusiyarisie mieme xequetene'uximayaca Cürisitusie mieme. ²⁵ Que mü'ane heiseriemecü yamücatiuriene, mücü catinapiniyariemücü que mütiuyuri. Cacaüyari yücü pücativaxeyia teüteri.

4

¹ Xemeta xemüvacusiyarima, que mütheiserie xequetenivapitüaca te'uximayatamete, yax-eicüa xevayurietü, müpaü xetemaitü, xemeta taheima xemeixeyacü yucusiyari.

² Xepücatehayevani xeyunenevietü. Neneviericü xequenayeneniereni, pamüpariyusi xe'ipitüatü. ³ Quepaucua xemüyunenevie, tahesie miemeta xequeneyunenevieca, Cacaüyari quitenie müreyepienicü tahesie mieme, niuqui temütecuxatanicü, tita müti'aviesiecai Cürisitu hepaüsita temütecuxatanicü. Müpaü nemütüyurienecü nepanutahüiya hicü. ⁴ Xequeneyunenevieca nemihécüatanicü tita müti'aviesiecai, que müreyeveşe yanemütücuxatanicü.

⁵ Xetemaivavetü xequeneyüaca tacua miemete xevacühüavetü. Quepaucua xemüyüvave 'aixüa xemüteyurienicü, yemecü müpaü xequeteneuyuri. ⁶ Que xemütecuxata, 'aixüa xete'u'iyaritü xequeteneucuxatani 'unacü yacütütü, xeniüqui cahamuricacu. Xequeteneyü'üquitüaca quepaü 'aixüa müyüni xemüvata'eiyacü yuxexuime.

Vaiürisica que mütviranü'airixüa

⁷ Naime que nemütüyuri catinixetaxatüamücü Tiquicu. 'Iya canita'ivatüni teminaqui'erie, tiparevivame yamüticamie canihücütüni, tahepaü catini'uximayaca Ti'aitamesie mieme. ⁸ Xemütemaicacü tahepaüsita, xe'iyari mütuicarienicü, 'ayumieme necanenunü'amücü xehesüa, ⁹ 'Unesimumame. Mücüta canita'ivatüni teminaqui'erie, yacatinicamieni, xehesüa miemetütü. 'Uva que mütiyüane naime mecatenixetaxatüacuni.

¹⁰ Canixevaüritüaca 'Arisitaricu nehepaü muviyarie. Maricuxita Verunave masuya püxevaüritüa. Xepüte'aitüarie hepaüsitana. Xüca xehesüa nuani, xequeneutanaqui'eri.

¹¹ Qesusi meta Cusitu müteveva nixevaüritüaca. Huriyusixi vasata, 'ime xEICÜA nehamatü meteni'uximayaca Cacaüyari 'ena ti'aitatü mayanicü. Mecanenivaüriyani müme. ¹² 'Epaüraxi xehesüa mümieme canixevaüritüaca, Cürisitu Qesusisie mieme ti'uximayatü. Yuheyemecü xehesie mieme tiniyu'uxitüaca yunenevietü, müpaü 'utaitü, xemücacuyuitüarienicü xe'aye'atü, yemecü xeyuvaüriyatü naimecü que mütinaque Cacaüyari. ¹³ Necanihecüataniqueyu, ca'uxetü que müti'uximaya xehesie mieme, Rautiseyatari vahesie mieme, Hierapuritari vahesie mieme. ¹⁴ Rucaxi canixevaüritüaca tiyu'uhayemavametütü nemiñaqui'erie, Remaxi meta püxevaüritüa.

¹⁵ Xequenivavaüritüaca 'ivamarixi Rautiseyatari, Nimüpamame, müme memüyuyexexüriava quitana vahamame. ¹⁶ Quepaucua 'icü xapa mütiterüvarieni xehüxie, xequenivaruhüritüa Rautiseyatari memüyuyexexüriava memiterüvanicü mümeta. Rautiseya mieme xapa xequeneterüvani xemeta. ¹⁷ 'Ipaü xequeteneutahüavi 'Aruquipu, Quene'acuerivayurieca pemeye'atüanicü 'ahüritüarica, que pemütühüritüarie Ti'aitamesie petiviyatü.

¹⁸ Ne Papuru nemamacü neti'utüatü necanixevaüritüaca. Xequenena'erivani ne'anutahüiyacame. 'Aixüa quetiüca'iyarini xehesie mieme.

TESARUNICATARI

Mexüacame Xapayari Que Mütiyarunü'airi Papuru

Vaüisica

¹ Papuru Sirivanumatü Timuteumatü tecanixevaüritüaca Tesarunicatari xemüuyexexeüriva Cacaüyari müta'uquiyarisie xeteviyatü, Ti'aitame Qesusi Cürisitusieta xeteviyatü. 'Aixüa xüca mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

Tesarunicatari 'üquisica que memüte'acü

² Taheyemecü pamüpariyusi tecanipitüaca Cacaüyari yunaime xehesie mieme, texexatätü quepaucua temütatineneviva. ³ Tecatehayevatü yatetena'erivani que xemütëyurie yuri xete'erietü, que xemüte'uximaya xeteyucanaqu'erietü, que xemüte'uca'eniva xe'icuevietü Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu, tacacaüyari ta'uquiyari hüxie. ⁴ Neuxei ne'ivama Cacaüyari müxenaqu'erie, tepütemate xemanayexeiariyecü. ⁵ Müpaü tepütemate taniquü 'aixüa manuyüne xehesüa mücanaucü niuquicü xeicüa. Türcariyacü püta punua, 'Iyari Mütiyupatacü punua, yuricü tetetamaicacu punua. Xeme xepütemate xesata que temü'anencai xehesie mieme.

⁶ Xeme xetasi'üquetü xenacüne, Ti'aitameta xe'üquetü xepacü. Xepitanaqu'erie niuqui vaüca xe'uximatüarietüvetü, xeyutemamavietü siepüre 'Iyari Mütiyupata que mütxetemavieriya. ⁷ Müpaü xeyüatü 'üquisica xenacüne yunaime yuri memüte'erie vahesie mieme, Maseruniyari 'Acaiyatarita. ⁸ Xehesüa putiraurüca Ti'aitame ni-uquieya. Cacaüyarisie yuri que xemüte'erie xeme, Maseruniyarisie 'Acaiyasie xeicüa pücatücuxasiva, masisü naisarie tinicuxasivani. 'Ayumieme tixaüri pücareuyevese tame temütiniunicü. ⁹ Mümetütü tahepaüsita metenicuxatani quetütü reyü quepaucua tame xehesüa temeta'axüa, que reyü quepaucua ta'aurie xemaxürie, quepaucua Cacaüyarisie xemüte'uviyaxü tetexi xevarucu'eirica, xemüte'uximayacü Cacaüyari mayeyuri yuricü 'amuyeicasie mieme, ¹⁰ xemicueviyecü Nu'aya taheima macaneni. Cacaüyari yunive nanucuquetüani müquite vasata. Qesusi canihücütüni que mü'ane mütasi'utaviceisitüa haxüa maye'axime mücatasi'axixüanicü.

2

Papuru que mütiyapareviacai Tesarunicatari

¹ Neuxei ta'ivama, xemetütü müpaü xepütemate, xüanacüa püca'uyü quepaucua xehesüa temu'axüa. ² Sepa temüte'ucuinixü xehesüa tecata'axüavavetü cuxi, sepa 'axa temütecühüavarüvacai Piripusie, xeme que xemütemate, tacacaüyarisie teteviyatü tepücamamacai, 'ayumieme tetenixe'utaxatüani Cacaüyari niuquieya 'aixüa manuyüne cui tete'uxitüarietü. ³ Que temütëxetuica, temeuyexürüvecü temüca'itiyatücacü tepücatecuxata tete'irüvietü, ⁴ masi Cacaüyari que mütiati'ta'inüataxü temühüritüariecacü niuqui 'aixüa manuyüne hepaüsita, müpaü püta tetenicuxatani. Teüteri tevatemavieritüacütü tepücatecuxata, que mü'ane ta'iyari müta'inüatane tetemavieritüacütü tetenicuxatani püta Cacaüyaritüme. ⁵ Tame hasuacu visi tete'uniütü 'irümaricü tepüca'yüacai, que xemütemate xeme. Tixaü tepücatehive'eriecai 'avie. Cacaüyari munierixü yacatinihécüatani. ⁶ Tepücatecuvautüvecai teüteri tahepaüsita 'aixüa memutiyanenicü, ni xeme ni hipatü, sepa temüyüvavecai vaüriyarica temüxepitüanicü Cürisitu nü'arimama temühümecü. ⁷ Masisüari xesata tepüyüacai carima tecateyurietü. Sisivame yunivema müvaveriyapaü teniyüacaitüni. ⁸ Tame yaxeicüa tēxehive'erietü tenitavaüriyacaitüni temüxeyetüirienicü Cacaüyari niuquieya 'aixüa manuyüne, masisü cuxi tenitavaüriyacaitüni temüxeyetüirienicü ta'iyarita, tanaqu'erima xemacücü. ⁹ Camüsü ta'ivama, müpaü xetena'erivani que temüte'uximayacai que temüteta'uxitüacai. Tucaricü tücaricü tete'uximayatü capa tetexë'uxitüanicü ni xeime, tetenixecuxaxatüacaitüni Cacaüyari niuquieya 'aixüa manuyüne.

¹⁰ Xeme xemunenierixü Cacaüyariimatü xetenihecüatani que temüyüacai xeme yuri xemüte'erie xehesie mieme, Cacaüyarisie mieme yatetecahütü, heiseriemecü teteyurietü, tahesie carahüivacacu. ¹¹ Müpaüta yaxeicüa xecatenimaica que temütëxetuicacai, va'uquiyari yunivema müvatuicapaü, textetücatü tēxë'imaiyatü yuxexüime, ¹² tēxehüritüatü 'axemu'uvanücü que müreyevese 'amuyeicanicü Cacaüyarisie mieme. Mücü canixe'inieca 'axemu'uvanücü 'iya tixe'aitüacacu, müxe'inie visi xe'anenetü xemayeitüarienicü hepaüna.

¹³ 'Ayumieme tameta tecatehayevatü pamüpariyusi tecanipitüaca Cacaüyari 'icücü, quepaucua xemitanaqu'eri Cacaüyari niuquieya xetasi'u'enieca, teüteri vaniüqui xe'erietü

xemüca'itanaqui'ericü, yuricü Cacaüyari niuquiëya que müthücü püta xemitanaqui'ericü. Mücü canixecuyütüvani xeme yuri xemüte'erie. ¹⁴ Xeme ta'ivama, te'üquemete xenacüne xe'va'üquetü müme Cacaüyarisie mieme memüyutixexeüriva Cureya cuieyarisie Quesusi Cürisitisie memüteviya. Xeteniucuiine xeteüterima mexe'uximatüacacu vahepaü, yaxeiçüa Huriyusixi memüva'uximatüacaipaü müme. ¹⁵ Huriyusixi Ti'aitame meniumieni Quesusi, memivarucuiini Cacaüyari texaxatametemamata. Mepütasi'anuyexüri tame. Mepüca'inaqui'aritäa Cacaüyari mepüvaraye'unie yunaime teüteri. ¹⁶ Mepücatasitaunie temütevacühüavenicü müme memücahuriyusixi memütavicueisitüarienicü. Müpaü mecateriyurieni yuheyemecü memeye'atüanicü tita 'axa memüteyurie. 'Imatürieca haxüa nivaru'axixüani müme.

Papuru que mücativateütacai memüyuyexexeürivacai

¹⁷ Masi ta'ivama, tame sepa yapäumexa xemütasinutuita tahüxi teca'utinienieracacu peru ta'iyarisie xecatasinutuitatü, masi cuini mieme tenitamexütüacaitüni temixeiya'acü xenierica, cui texehive'erietü. ¹⁸ 'Ayumieme xehesüa tepeucünicucai. Ne Papuru heivari tavarita nepeuyeimüçcai, peru Cauyumarie pütasinencacai. ¹⁹ Tita tetcuevie, titacü tetetatemamavie, titacü 'aixüa tetetacühüaveni tahepaüsita, muma manamana 'aixüa mütiyüçühüavepaü, Tati'aitüvame Quesusi hüxie 'aixüa tetetacühüavetü quepaucua munuani. Xemeru xecatehüme. ²⁰ Xeme xecümana visi tetenixeiyarieca, xeme xecatanitemavieritüaca.

3

¹ 'Ayumieme tecate'uca'enivatüri, 'aixüa tetenitamaicaitüni 'Atenasie temücu'eirivacü taxaüta. ² Timuteu tenenü'ani. Mücü canita'ivatüni, Cacaüyari caniparevivameyatüni, tahamatü catini'uximayaca niuqui Cürisitu hepaüsita 'aixüa manuyüne ticuxatatü. Teneinü'ani müxeseiriyanicü müxeväüriyanicü yuri xemüte'eriecacü 'aixüa, ³ ni xevitü mücacunütüarienicü xe'uximatüariacacu hicü. Xemetütü müpaü xepütamate, tepucayasari 'uximatüariacacü. ⁴ Xehesüa te'u'uvatü, yacatiyüvecacu cuxi, müpaü tetenixe'utahüave quename te'uximatüariacaquecai. Müpaü tiniuyüni, müpaü xetenimaica xeme. ⁵ Nesü 'ayumieme necatiuca'enivatüri nepüretanü'a yanemüretimanicü yuri que xemüte'erie, cauca tiyu'isipavame xeta'isipave neticu'erivatü, cauca xüanacüa 'ayani tete'uta'uxitüacu neticu'erivatü.

⁶ Hicürixüa Timuteu xehesüa heyeyaca tahesüa caninuanu. 'Aixüa catatiniutahecüatüani yuri que xemüte'erie, que xemüteyucanaqui'erie, 'aixüa que xemütatecu'eriva, yuheyemecü xetasixeiya'acütü tame temüxexeiya'capaü. ⁷ 'Ayumieme teniutuicarieni xehapaüsita yuri xemüte'eriecü ta'ivama, sepa temüteyuehüva temü'uximatüarie naimecü. ⁸ Hicüsüari tenayeyuyurini xüca 'axe'uti'uca xeme, Ti'aitamesie xeteviyatü. ⁹ Queri teteyüvave temütehpinirieni Cacaüyari pamüpariyusi te'ipitüatü xehapaüsita, temavierica xemütasi'upitüacü väucavame tacacaüyari hüxie. ¹⁰ Tucaricü tücaricü panuyuhaye'va ta'ivaurica, te'ivaviriacacu temixeiya'acü xenierica, temüxe'aye'atüirienicü tita müreuyevese yuri xete'eriecacu.

¹¹ Mücütütü Cacaüyari müta'uquiyari, Quesusi mütati'aitüvame, xüca 'aixüa 'iyurieni tahuye xehesüa temeta'axüanicü. ¹² Xemeta xüca Ti'aitame xeve'eriyani xeteyucanaqui'eriecacu, xenaqui'eriya manuyuhayevanicü xeyunaqui'eriecacu yunaitü, xevanaqui'eriecacu yunaime, yaxeiçüa que temütexenaqui'erie. ¹³ Müpaü xeyüacacu, xe'iyari caniseiriyariemücü, xehesie carahüivacacu, xemeta Cacaüyarisie mieme xepasieyu Cacaüyari müta'uquiyari hüxie, quepaucua munuani Tati'aitüvame Quesusi yunaime Cacaüyarisüa miemete vahamatü.

4

Que mütiyueicani Cacaüyari münaqui'acacü

¹ 'Imatürieca ta'ivama tepüxetavaviri, Tati'aitüvame Quesusisüa temiemetetütü tepüxetuica 'axemu'uvanicü que xemütehetima tame tetexecuxaxatüvacacu que müreuyevese 'axemu'uvanicü xeminaqui'aritäanicü Cacaüyari, müpaütütü cuini mieme 'axemüte'uvanicü, 'axemüte'uvapaü.

² Xeme xepütamate que temütexe'uta'aitüa Ti'aitame Quesusi tasipareviacacu. ³ 'Ipaü pütinaque Cacaüyari, hesiena mieme xemüpasienicü. 'Ayumieme xepüvacumavüni que mü'ane mücayü'üya mücayüçüna. ⁴ Xeme yuxexütü xequetenemaica xemüvaravitüçünicü yü'üya, Cacaüyarisie mieme xepasietü, ve'eme xe'erietü, ⁵ xecateyucahive'erietü que mütxenaque xeiçüa, nuivarite Cacaüyari memücamate vahepaü. ⁶ Xepüca'anuyehaitü'üveni, xepüca'icuumana yu'iva que xemüteyurie. Ti'aitame 'apürapica mücü naimecü, meripai que temütexe'utahüavixü, que temütexecuhecüasitüya. ⁷ Cacaüyari pücatasi'uta'inie teca'itiatücaitü temacüneçü. Hesiena mieme temüpasienicü püta pütasi'uta'inie.

⁸ 'Ayumieme que mü'ane mixani'erie 'icü, tevi pücxani'erie, masi Cacaüyari püta püxani'erie, que mü'ane mütatimicua Yu'iyari Mütiyupata.

⁹ Xeme tixaü xepücateheuyehüva nemütixeta'utüirienicü tevi que mütivanaqui'erie yu'ivama ne'utaitü. Cacaüyari tinixe'üquitüaca xeme xemüyunaqui'eriecacü. ¹⁰ Müpaü xecatenivanaqui'erieca yunaime yu'ivama naisarie Maseruniyasie memütama. Camü ta'ivama, tenixevavirica masi müpaü xemüteyuriecacü, ¹¹ vaücava xemütecuvanicü cayuvatü xemex-eiyanicü, yuxexuitü yu'uximayasicacü xemüyüacacü, yumamacü xemüte'uximayacacü que temütexe'uta'aitüa. ¹² Müpaü xeteyurietü 'aixüa xeniu'uvacuni que müreyeveve müme vana memücu'u vahepaüsita, tixaü xepücateheuyehüaca.

Ti'aitame que mütinuani

¹³ Ta'ivama, müpaü pücatatinaquequeyu xüca 'asixecatemaicaque müme memücusu vahepaüsita. Pücatatinaquequeyu xüca xeyuheiveriecaque hipatü yuri memücate'erie meta'icuevatü vahepaü. ¹⁴ Tame yuri teteni'erieca Qesusi mumü peru manucque. 'Ayumieme Cacaüyari yaxaicüa niva'atüamücü Qesusisimame müme memeucusixüa Qesusisie meteviyatü.

¹⁵ 'Ipaü tetenixecühüaveni Ti'aitame niuquieya mühücücü, tame temütahayeva te'ayeyuyuritü cuxi Ti'aitame munuanique, tame tepücavaranyehaitüiyaxüani müme memeucusixüa. ¹⁶ Mücü Ti'aitame taheima pacaneni 'utaniütü ti'aitatü, niuquü tuayamete tiva'aitüvame 'utaniucacacu, Cacaüyari cuxinetaya hüsieriacacu. Müme memeucusixüa Cürisitusie meteviyatü menanucu'uicuni meri. ¹⁷ Tameta temücu'eirivani te'ayeyuyuritü cuxi, 'ana cuitü tecananutivitüquiecuni vahamatü 'axeicüa haisata, Ti'aitame temanunaquecü taheima. Müpaü tiyüyu, taheyemecü 'ateniu'uvacuni Ti'aitamematü. ¹⁸ 'Ayumieme xequeneyünütüaca yuxexuitü 'icü niuquicü.

5

¹ Ta'ivama, vitarite tucarie hepaüsita tixaü xepücateheuyehüva xemüteta'utüiyarierenicü. ² Xeme heiseriemecü müpaü xepütemate, Ti'aitame tucarieya müpaü catinaye'amücü tinavayame tücacüta mü'axepaü. ³ Quepaucua müpaü memutiyaneni, Cayuvatü tepexeiya, tepücacueriva'a me'utiuyatü, 'ana menica'unariecuni. Yapaucua püva'axe 'uca mütiniverüme cuiniyaya mi'axepaü. Mepücatavicueni. ⁴ Xeme püta ta'ivama, yüvipa xepüca'u'üva, 'iya tucari pücaxe'axeni tinavayamepaü. ⁵ Xeme yunaitü hecüaripa xecaniamiemetetüni, tucarisie xepümüemete que xemüte'ununuiva. Tücacüta tepücamiemete, yüvipa tepücamiemete. ⁶ Mericüte, 'ayumieme tepüca'u'itutupeni hipame vahepaü. Tepayeniereni püta, tepütamaica. ⁷ Cucusumete tücacüta mecanicusuni. Tarüvecarixi tücacüta mecanarüveca. ⁸ Tame tucarisie püta temüciemete tenitamaicuni. Yuri que temüte'erie, que temütetacanaqui'erie, müpaü tetenenacatücücuni cuya camixayapaü temütacuerienicü tatavisie. Tamu'usie cuya xupureruyapaü tepenacaqueni que temüteta'icuevacü temütavicieisitüarierenicü. ⁹ Cacaüyari 'ena pücatasi'ucaye temühecarierenicü. Pütasi'ucaye temaye'axüanicü püta que temütetavicieisitüarieni, Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu yatatipitüacacu. ¹⁰ Mücü tahesie mieme pümü, tame 'axeicüa temayeyuyurinicü hamatüana, sepa temayeneni sepa temücusu. ¹¹ 'Ayumieme xequeneyuvaüriyani, xequeneyuseiriyani xemüyutaxevirecü, yaxaicüa que xemüteyurie.

Papuru que mütivatuicacai 'ivamarixi

¹² Ta'ivama, 'ipaü tetenixevavirica, xemüvamatenicü müme memüte'uximaya xesata, müme memüxe'uquiyarima Ti'aitamesie meteviyatü, müme memüxe'imaiya. ¹³ Cui ve'emete xequeniva'erieca xevanaqui'erietü müpaü memüte'uximayacü. 'Aixüa xequeteneyuxeiyani yunaitü.

¹⁴ Ta'ivama, 'ipaüta tetenixetavavirieniqueyu, xequenivaruta'imaiya müme memi'üraxie 'aisica. Xequenivavaüriyani müme memücatürücavi yu'iyarisie. Xequenivatuicani müme memüverarani. Müixa xequeteneucanenevieca yunaime vahesie mieme.

¹⁵ Xequeneyucuerivayurica capa xevitü 'axa tipinirienicü xeime, 'iya 'axa miyuricü. Masi yuheyemecü xequeteneucavava 'aixüa xemüyuyuriecacü yuxexuitü, 'aixüa xemüyuriecacü yunaime.

¹⁶ Xequeneyutemamavieca yuheyeme. ¹⁷ Xecatehayevatü xequeneyunenevieca. ¹⁸ Pamüpariyusi xequenepitüaca Cacaüyari naime hepaüsita. Müpaü catininaqueni Cacaüyari yaxemüteyuriecacü Cürisitu Qesusisie xeteviyatü.

¹⁹ 'Iyari xepücacütüسانی. ²⁰ Xepüca'itave'erieca texaxatamete vaniuqui, ²¹ masi xequeteneuta'inüata naime. Tita 'aixüa müti'anesie xequeteneviyani. ²² Nai 'axa müti'anene sepa que mü'ane xequeteneuhayeva.

²³ Mücütütü Cacaüyari mütasipitüa ta'iyarisie temüca'uximatüariecacü, mücü xüca xe'aye'atüani xepatatü yuhesie mieme. Xüca xe'üviyarieni xe'aye'axüavavetü que

xemüte'u'iyari que xemüteyumate que xemütevaiyarite, xehesie carahüivacacu quepaucua Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu munuani. ²⁴ Que mü'ane müxe'uta'inie yacatinicamieni, müpaü catiniyuriemücü.

Que mütivavaüiritüa, que müreyenü 'aixüa 'utaitü vahepaüsita

²⁵ Ta'ivama, tahesie miemeta xequeneyunenevieca.

²⁶ Xequenivavaüiritüaca ta'ivamarixi yunaima, pasiecate que memüteyuvaüiritüa.

²⁷ Ne nepüxehüritüa Ti'aitame nesi'eniecacu, yunaitü 'ivamarixi memüterüviyarienicü 'icü xapa.

²⁸ Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu xüca 'aixüa tiuca'iyarini xehesie mieme. Müpaü xeicüa cani'aneni.

TESARUNICATARI

Hutarieca Mieme Xapayari Que Mütivarunü'airi Papuru

Vaürisica

1 Papuru Sirivanumatü Timuteumatü tecanixevaürütüaca Tesarunicatari xemüyuyexexüriva Cacaüyari müta'uquiyarisie xeteviyatü, Ti'aitame Qesusi Cürisitusie xeteviyatü. 2 Cacaüyari müta'uquiyari, Qesusi Cürisitu müti'aitame, 'aixüa xüca mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

Cacaüyari que müti'va'inüatani müme 'axa memüteyurie quepaucua Cürisitu munuani

3 Neuxei ta'ivama, neuyeveca tame taheyemecü pamüpariyusi temipitüacacü Cacaüyari xehepaüsita, que müreyeve se yatemüteyuriecacü xeme xemütetave'eriyarümecü yuri xete'erietü, yuxexuitü yunaitü xemütetamüriyarümecü xeteyucanaqu'erietü. 4 Ayumieme tameri 'aixüa te'utiyaütü xehepaüsita yatecatenivacuxaxatüvani müme memüyutixexüriva Cacaüyarisie meteviyatü. Müpaü tetenivacühüaveni, que xemüte'uca'eniva, yuri que xemüte'erie mexi xetaveviyarüva, mexi xe'uximatüarie, nai que xemü'itüarierietü. 5 Yaxe'itüariecacu canimasücünü Cacaüyari heiseriemecü que müti'inüata 'isücümetütü. Müpaü xeteta'inüasieme xemeta xecanimarivacacuni, xehesie que mütinacuani 'axemu'uvanicü Cacaüyari tixe'aitüvameütacacu. Müpaü mütiyünicü xetenicuineni xemeta.

6 Camüsü, Cacaüyari heiseriemecü catiniyuriemecü que müti'vapinirieni va'uximatüatü müme memüxe'uximatüa, 7 que müti'xepinirieni xemeta xe'uxipitüatü xeme xemü'uximatüarie, yatati'uxipitüatü tameta, quepaucua masiücütü mayani Ti'aitame Qesusi taheima 'acamietü, yuniuqui tuayamete memütürücvai vahamatü 'acamietü, 8 taipau merücaüyetü. Heiseriemecü canivaranutaxüriemecü müme memüca'imate Cacaüyari, müme yamemücatecahu Tati'aitüvame Qesusi niuquieya 'aixüa manuyünesie. 9 Müme müpaü memü'anene que memüte'anutaxüriyani, vahesie tininaquimücü memüca'unarienenü yuhyemecü, Ti'aitame huxieya mecaxeyatü, türücaüyetü que müti'marive meca'ixeyatü 10 quepaucua munuani. Caninuamücüsü visi müti'xeyarienenü yuteüterima vahesie tiviyatü, yunaitü yuri memüte'uta'erie memühüxianicü me'l'ixüarierietü 'iya tucarisie. Müpaü catiniyümücü yuri xemüte'ita'eriricü tita temütehecüatacai xehesüa.

11 Müpaü mütiyünicü, xehesie mieme tenitanenevieca taheyemecü, tacacaüyari müpaü müti'xemaicacü xeme xe'u'uvame que müreyeve 'amuyeicanicü Cacaüyari 'ita'inieyu. Tepütanenevieta tacacaüyari yütürücariyacü meye'atüanicü naime que xemüteyuvüariya 'aixüa xeteyuriecütü, naime que xemüteyurie yuri xete'erietü. 12 Müpaü tiyüyu, que mü'ane Tati'aitüvame Qesusi mühücü visi catinixeyariemecü xehesie tiviyatü. Xemeta visi xecatenixeyariecuni hesiena xeteviyatü, tacacaüyari Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu 'aixüa mütiuca'iyaricü.

2

Masiücütü que mürayani 'iya tevi yamütiyurieneni que mücatiheiserie

1 Hicü ta'ivamarixi, 'ipaü tetenixetavavirieniqueyu yaxemüteyuriecacü xeteha'erivatü que mütinuani Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu, xeteha'erivatü hesüana que temütecuxeüriyani. Tepüxetavavirie 2 yapaucua xemüca'ucuyütüarienenü que xemüteyumaté, xemücamuinariyecacü sepa müxemuina xevitü 'iyari ya niuqui ya xapa tahesüa vanü mümieme, müpaü 'utaitü quename Ti'aitame tucarieya 'aye'ari. 3 Xüca tüma haquevasü xevitü caxe'ucuananaque. 'Asipüca'yüni mexi cuya cayusutüave meri, 'arique mexi masiücütü ca'ayeve mücü tevi yamütiyurieneni que mücatiheiserie, que mü'ane müca'unarieni. 4 'Iya neye'uniecämücü nitave'eriecämücü naime cacaüyari müti'eva, naitü mürayexeyari. Yücümana canayerümücü Cacaüyari tuquieyata, cacaüyari yuxatatü.

5 Müpaü xecateha'eriva müpaü nemütixetaxatüacaicü quepaucua xehesüa nemeyeicacai cuxi. 6 Hicürüta xecatenimaica tita mütinena, masiücütü müca'yanicü mexi tucariyari ca'aye'ave. 7 Tita mücatiheiserie 'ari 'avie caniyüaneni. Masi hicü xecüca caniyüaneni mexi que mü'ane hixüatapai 'üvetü minena ca'anuyevitüquieve cuxi. 8 Yemieyu, masiücütü nayeimücü 'iya yamütiyurieneni que mücatiheiserie. Ti'aitame Qesusi canimiemücü 'iya yu'iyacü yuteta miemecü, canica'unamücü masiücütü 'ayuyeitüame quepaucua munuani. 9 'Iya püta caninuamücü Cayumarie 'icuyütüvacacu. Nai türücaüyetü punuani 'inüarite müti'itava tiyurienetü mamarivaveme. 10 Yamütiyurienecü que mücatiheiserie, naimecü nivacuamanamücü müme memüca'unariexime, memüca'yuvüariyacaicü meminaqui'eriecacü tita yuri müraine memütavacueisütüarienenü. 11 'Ayumieme Cacaüyari püvaranü'airiva 'irüinari

müvacuyuitüva, yuri memüteta'erienicü 'itaricasie, ¹² memanutaxüriyanicü yunaitü yuri memücate'ita'eriri tita yuri müraine, masi memünaqui'a yamete yurietü que mücatiheiserie.

Que memüte'anayexei yarie memütaviceisitüarienicü

¹³ Masi neuyeveca tame taheyemecü pamüpariyusi temipitüacacü Cacaüyari xehepaüsita, ta'ivama Ti'aitame müxenaqui'erie. Sutüapai Cacaüyari nixe'anuyexeiya xemütaviceisitüarienicü hesiena mieme xepasietü 'Iyari que mütxepata, yuri xete'erietü yuri que maine. ¹⁴ 'Ayumieme canixe'uta'inieni tame niuqui 'aixüa manuyüne tetexexuatüvacacu, Tati'aitüvame Quesusi Cürisitupaü visi xe'anenetü xemacü necü.

¹⁵ Hicümüsüari ta'ivama, xequeneuti'uti 'aixüa. Xequeneuviya tita xemüteyutüriyari que xemüte'uta'üquitüarie ya niuquicü ya taxapacü. ¹⁶ Tati'aitüvame Quesusi Cürisitutütüri, Cacaüyari müta'luquiyari, que mü'ane mütasinaqui'erie, mütasitüca yuheyeme, mütasipitüa 'aixüa temüta'icuevanicü yuri tete'erietü, ¹⁷ 'iya xüca xetuicani xe'iyarisie, xüca xeseiriyani nai que xemüteyurie que xemaitüca 'aixüa ti'aneme.

3

Cacaüyari niuquieya 'aixüa quecuxasivani

¹ Mericüsü 'ivamarixi, xequeneyunenevieca tahesie mieme, Ti'aitame niuquieya cuitüva mü'enierienicü naisarie, 'aixüa mücuxasivanicü que müyüane xehesüa, ² tameta temütaviceisitüarienicü müme teüteri yamemüteyurie que mücareuyevese, 'axa memüte'u'iyari 'asimemücatasiyurienicü. Yunaitüsietü yuri mepücate'erie. ³ Masi Ti'aitame que maine yacatinicamieni. Mücü canixeseiriyamücü, canixe'üviyacamücü que mü'ane 'axa mütiuca'iyari 'asimücaxeyurienicü. ⁴ Ti'aitamesie teteviyatü 'ipaü yuri teteni'erieca xehepaüsita, müpaü xeteniyurieni que temüte'aita, müpaü xeteniyuriecacunita. ⁵ Ti'aitame xüca 'aixüa 'iyurieni xe'iyari Cacaüyari paü xemüteyucanaqui'eriecacü, Cürisitupaü xemüte'uca'enivanicü.

Que müreyevese müti'uximayacacü

⁶ Ta'ivama, Tati'aitüvame Quesusi Cürisitusüa temümiemetecü 'ipaü tetenixe'aitüaca, xemüvahayevacü yunaime ta'ivama 'amemu'uva meyü'üraxietü yamecatecahutü que temüte'uyetüri. ⁷ Xeme yücümana xecatenimaica que müreyevese xemütasi'üquenicü tame. Xehesüa te'u'uvatü tepücata'üraxiecai. ⁸ Ni xeimesüa pa tepücatecuacai tecate-tatuatü. Masi tete'uximayatü teteta'uxitüatü tucariçü tucariçü tecateni'uximayacaitüni xeme temücatexe'uxitüanicü ni xeime. ⁹ Heiserie tecahexeyiatü tepüca'yüacai. Heiserie tecanexeyianitütü temüte'uxitüanicü, peru müpaü tecateni'uximayacaitüni masi 'üquisica tematayeitüanicü, xemütasi'üquenicü. ¹⁰ Mücü meta, quepaucua xehesüa teme'uvacai müpaü tetenixe'aitüacaitüni, xüca xevitü cayuvaüriyani müti'uximayacacü, mecuxi mücü tixau mücaticuani. ¹¹ Tepü'enana quename hipatü 'ame'u'uva xesata meyü'üraxietü, mecate'uximayatü, yacü xeicüa meniuquixietü püta. ¹² Müpaü tepüteva'aitüa müme müpaü metitetü mete'uximayatü yu'icuai memütecuanicü.

¹³ Xemeta ta'ivama, xepüca'u'uxeni 'aixüa xeteyurietü. ¹⁴ Xevitü xüca ca'i'enieni tita temüte'utiyuane 'icü xapasie tete'ütüatü, xequenetimati 'iya, hamatüana xepüca'yünüca, 'iya müteviyasitüarienicü. ¹⁵ Xepücatecu'erivani hepaüsitana xemütecu'erivapaü que mü'ane müxe'aye'unie hepaüsita, masi xequene'imaiyani xemi'imaiyapaü yu'iva püta.

'Imatürie ca que mütivaxata 'aixüa memü'itüarienicü

¹⁶ Masi que mü'ane yu'iyarisie müca'uximatüarie Ti'aitametütü, yuhayemecü xüca xepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü sepa naimecü. Ti'aitame yunaime xehamatü xüca 'a'uyeicani.

¹⁷ Ne Papuru nenixevaüritüaca nemamacü neti'ütüatü. 'Icü canine'inüaritüni naime xapasie, 'ipaü nepütü'ütüa. ¹⁸ Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu 'aixüa xüca tiuca'iyarini yunaime xehesie mieme. Müpaü xeicüa cani'aneni.

TIMUTEU

Mexüacame Xapayari Papuru Que Mütinü'airi

Vaürisica

¹ Ne Papuru Cürisitu Quesusi nü'arieya necanihücütüni müpaü mütiu'aitaxücü tasivicueisitüvame Cacaüyari, que mü'anesie yuri temüte'erie mexi teta'icueva meta Cürisitu Quesusi müpaü mütiu'aitaxücü. ² Nemanivaüritüaca Timuteu. Yuricü pecaninenivetüni yuri temüte'eriecü. Cacaüyari müta'uquiyari, Cürisitu Quesusita mütati'aitüvame, xüca 'aixüa mete'u'iyarini 'ahesie mieme, xüca memasinenimayaca, xüca memasipitüaca 'aiyarisie pemüca'uximatüariecacü.

'Uquisica 'axa mü'ane hepaüsita que müti'imaiyaxü

³ Maseruniya cuieyarisie quepaucua nemüyemieximecai, müpaü nepümatituicacai 'Epe-susie pemü'ahayevacü, pemütiva'aitüanicü hipame capa yücü mete'üquitanicü ⁴ capa meva'enienicü yacü xeicüa que memüte'üxasita niuqui mücaparivecü xeime ramare hepaüsita. Que mü'ane müpaü müti'üqita niuqui xüatüarica püvevie xeicüa, pücaheye'atüa tita Cacaüyari mütiühürütüa para yuri ti'erietü yamütüyurienenicü.

⁵ 'Icü 'ayumieme pucuyüane xasica, mütiyucanaqui'eriecacü 'iyarieya 'itiyacacu, ca'itate'acacu, yuri ti'erietü peru huta 'iyariyari cahexeiyaü. ⁶ Hipatü xaüsie me'ucuyuneca mücü hepaüsita, ta'aurie menaxürieni. 'Ayumieme yacü xeicüa mecatenicuxatani. ⁷ Püvanaque 'inüari niuquiyari hepaüsita memüte'üquitanicü, peru 'asimepücatemate tita memütehaitüca. Mepücaheitimavave tita memütexata, sepa türücaüyemecü müpaü memütexata.

⁸ Süricüte müpaü tepütimate, 'inüari niuquiyari 'aixüa cani'aneni tevi xüca yaticamieni he'erivatü 'inüari mühücücü, ⁹ müpaü timaitü, 'inüari pücaheuyevese xüca tevi heiseriemecü yaticamieni hesiena. Müme 'inüari memütisana vahepaüsita püta pücuxasiva, müme memüca'enana vahepaüsita, müme Cacaüyari memüca'ayexeiya 'axa memüteyurie vahepaüsita, müme 'axa memü'anene Cacaüyari memüxani'erie vahepaüsita, müme memüvacuya yu'uquiyarima yuvarusima memütüyememiva vahepaüsita, ¹⁰ memüvacumaüva que mü'ane mücava'üya mücavacüna vahepaüsita, 'uquisi hipame 'uquisi memüvacumaüva vahepaüsita, müme memüvanava teüteri vahepaüsita, müme memütüyulitaiya vahepaüsita, müme memüyühürütüa mete'itavatü müme vahepaüsita. Hipatü yunaitü memeye'unie 'uquisica müseüye, müme vahepaüsita pücuxasiva 'inüari, ¹¹ que maine mücü niuqui müpaü manuyüne visi que mütimarive Cacaüyari yutemavietü, que nemütühürütüarie yanemüticuxatanicü ne.

Papuru que mütiühürütüarie

¹² Pamüpariyusi necanipitüaca que mü'ane munesitürücariya Quesusi Cürisitu mütati'aitüvame, mücü yaticamieme munesi'eriecü, munesi'ucayecü müpaü nemüti'uximayacacü, ¹³ sepa ne meripai nemiseviximacai 'axa ne'utaitü hepaüsitana, sepa nemitaveiyarümecai, sepa nemitave'eriecai. Nepunenimayasie masi müpaü nemütüyurienecacü 'asinecatimaitü quepaucua yuri nemücati'eriecai. ¹⁴ Tati'aitüvame cuini mieme 'aixüa pütüaca'iyaricai nehiesie mieme, pünesi'upitüa yuri nemüti'eriecacü nemütinecanaqui'eriecacü Cürisitu Qesusisie netiviyatü.

¹⁵ 'Icü niuqui yuricü paine, neuyevaca münaqui'erivanicü yemecü, quename Cürisitu Quesusi cuiepa nua 'axa teyuruvamete vatavicueisitüanique. Ne 'axa teyuruvamete vasata nepüve'eme. ¹⁶ Peru 'ayumieme nepunenimayasie, Quesusi Cürisitu masi vaücavamecü masiücüme mayeitüanicü nehiesie, naimecü que müreuterive tiuca'enivatü, 'inüari ne-mayanicü mexüacame nehücütütü, memünesiha'erivanicü müme 'arique hesiena yuri memüteta'erieni yuheyemecü memayeyurinicü. ¹⁷ Que mü'ane cuie naime müti'aitame yuheyemecü, que mü'ane capünetü caseiyarievetü yuxevitü timaivetü mücacaüyari, mücü ve'eme quexasivani, visi quetixeyarieca yuheyemecü. 'Icü niuqui canise'ini.

¹⁸ Neuxei nenive Timuteu, 'ipaü nepümati'aitüa, nepümasihürütüa yaxeicüa niuqui 'ahepaüsita que mütixasivacai meripai quename müpaü petiyurieniquecai. Que pemütihécüasiecai, cuyapaü queneyüaneni, 'aixüa 'anemecü quene'amieneni yuri peti'erietü 'aiyari camasi'utate'acacu. ¹⁹ Hipatü memitixani'ericü yu'iyari varutate'acacu, vacanuva pucayunixü yuri que memüte'eriecai. ²⁰ Müpaü mecani'aneneni Himeneu Herecanituru. Nepüvayetua Cauyumarie müvaviyacü. Mücücü müpaü mepüte'üquitüarieca 'axa memüca'utiyanenicü.

2

Nenevieri hepaüsita que müti'üquitüa

¹ 'Ayumieme müpaü nepümatituica müpaü yemecü müreyevesecü, xequenavirieca Cacaüyari, nenevieri xequenepitüaca, vaüriyarica xequenepitüaca, pamüpariyusi xequenepitüaca yunaime teüteri vahesie mieme, ² cuipepa te'aitamete vahesie mieme, yunaime vavemete vahesie mieme, tame cayuvatü te'umatü teca'uximatüarietü 'atemu'uvanücü, naimecü Cacaüyari te'ayexeyatü 'aixüa tetecahatü. ³ Xüca müpaü 'aneni, 'aixüa caniyümücü, catininaquimücü tasivicueisitüvame Cacaüyari que mütiexeya. ⁴ Müpaü pütinaque yunaitü teüteri memütaviceisitüarienicü, tita yuri müraine metemaitü memacü necü. ⁵ Cacaüyari caniyuxevini. Niucame meta que mü'ane Cacaüyari teüteri müvatahüave, mücütä püyuxevi tevitütü Cürisitu Quesusitütü. ⁶ Mücü püyuyetua yunaime vahesie mieme vaxünaque. Müpaü pütüheccüasie tucari 'aixüa mü'ane 'aye'acu. ⁷ Neta 'ayumieme nepuqueri tixaxatame nü'ari. Yuri nepaine, nepücati'itava. Nepuqueri memüchuriyusixi nemütivata'üquitüanicü tita yuri temüte'erie hepaüsita tita yuri müraine hepaüsita.

⁸ 'Ayumieme müpaü pünetaque, haqueva memeyutixexeüriva 'uquisi mequeyunenevieca yumamatecü meheutimetü mepasietü tixaü mecaha'atü niuqui mecaxüatüatü yu'iyarisie. ⁹ 'Ucari yaxecüa, va'ixuriqui 'aixüa requemariacacu mequeyuqumaritüaca mecateyucatave'erietü que memütüyexexeya, meyumaivavetü püta. Sarica huru perüra 'ixuriqui cui müraye'axe mücü naitü pücavaqemari. ¹⁰ 'Aixüa meteyurietü visi mequeteyuqumaritüaca püta. 'Aixüa caniyümücü müpaü memütüyuriecacü 'ucari xüca müpaü me'utiyaneni quename Cacaüyari me'ayexeya. ¹¹ 'Uca cayuvatü 'umatü queti'yü'üquitüaca, naimecü ti'aitüarietü. ¹² Nepüca'itani 'uca müti'üquitüanicü müti'aitüacacü 'uqui, masi peuyevese cayuvatü mumacacü püta. ¹³ 'Arani meri putaveviya, 'arique 'Eva. ¹⁴ 'Arani meta pücatü'irüviyarie, peru 'uca tiu'irüviyarieca 'aisica saname patüa. ¹⁵ Nitaviceisitüariemücü quepauca mütiniveni, yuri mete'erietü meteyucanaqu'erietü mepasietü xüca meyhayevani meyumaivavetü.

3

Que müreyevese te'üviyamate müpaü memü'anenenicü

¹ 'Icü niuqui yuricü paine. Que mü'ane ti'üviyame mayeimücü, mücü 'uximayasica 'aixüa mü'ane pühive'erie. ² 'Ayumieme caneyeveca ti'üviyamesie tixaütü mücarahüivanicü, sepa mutaxanesie. Xeime hücua pavitücüni 'uca, püyumaica, pütimaiveni, 'aixüa pütiquemaca, püvanaqui'erieca tevanarixi, pütü'üquitaveni, ³ tavecame pücahücütüni, pücativayani, masi püca'ayu'eriyani, pücayumieneni, tumüni pücahive'erieca, ⁴ 'aixüa 'anemecü pütiva'aitüaca yuque quiecatari, yütüriyama püvarexeiyani tiva'aitüatü naimecü 'aixüa ticamietü. ⁵ Que mü'ane 'asimücatimate yuque quiecatari müti'aitüacacü, queri tiva'üviyani memüyuyexexeüriva Cacaüyarisüa miemete. ⁶ Xique yuri mütiuta'eri pücahücütüni, capa 'uhüsierieme 'acavenicü Cayumariepaü tatacuri pitüarietü. ⁷ Caneuyeveca tacua miemete 'aixüa memüte'ihccüatanicü capa tatierivatü 'uviyarienicü Cayumarie viniyarieyasie.

Que müreyevese teparevivamate müpaü memü'anenenicü

⁸ Teparevivamate yaxecüa peuyevese müpaü memü'anenenicü. 'Aixüa mepütecahuni, hutacüa mehaitücaitü yücü mepücahaitücani, yamepüca'ayumiemetetüni vaücava vinucü, tumüni mepücahive'erieca meteyucumanacutü, ⁹ va'iyari 'itiyatücaicacu cavatate'acacu mepü'üviyani niuqui masiücütü mayeütüarie titasie yuri temüte'erie hepaüsita. ¹⁰ Mümeta yaxecüa vahepaü meque'uta'inüasieni meri xüca meyvüaveni, 'arique teparevivamate meque'acüne xüca vahesie carahüivani. ¹¹ Va'ütama yaxecüa 'aixüa mepütecahuni, niuquiperaxi mepüca'yüaca, mepüyumaica, yamepütecahuni naimecü que memaitüca. ¹² Teparevivamate 'ameque'u'uvani yuxexuime mevaravitütü yü'ütama, 'aixüa 'anemecü mete'aitüatü yütüriyama yuque quiecatari. ¹³ Müme teparevivamate 'aixüa memeye'atüa yühürütüarica, müme mepüte'iva 'aixüa memümarivanicü, cui meyuyetuatü yuri memüte'eriecacü Cürisitu Quesusisüa miemete vahepaü.

Niuqui masiücütü matüa, que temüteheyexeya Cacaüyari manuyüne

¹⁴ Müpaü nepütita'icueva, cuitüva 'ahesüa nemeta'anicü. ¹⁵ Me xüca 'enereutevini, müpaü nepümati'utüirie pemütimaicacü que müreyevese yamütüyeicanicü Cacaüyari que quiecatari vasata. Müme mecanihümetüni memüyutixexeüriva Cacaüyari mayeyurisie memiemetetütü, 'iquisaraü tenari mecanihümetüni mitituica tita yuri müraine. ¹⁶ Müpaü catiniheccüaca, pümarive mücü niuqui masiücütü matüa, que temüteheyexeya Cacaüyari manuyüne.

'Iya masiücütü nayani

Yuvaiyarisie 'uyeicatü.
 Heiserie pupitüarie
 Yu'iyari hexeiyaütü.
 Niuqui tuayamete mepixei.
 Pücuxaxasivacai
 Nuivarite vasata.
 Yuri mepüte'uta'eri hesiena cuiepa.
 Visi 'anetü panutivitüquie.

4

Que mutayü, 'arique que memütehayeveni yuri mete'erietü

¹ Yacatinihēcüaca 'Iyari que maine. 'Imatürieca 'aye'aximecacu, hipatü metenihayevecuni yuri que temüte'erie. Mepüva'enieni 'iyarite memüte'irüma, cacaüyarixi 'axa memü'anene que memüte'üquita, ² mete'itavatü yacü xeicüa metecuxatatü. Cautyumarie 'inüarieyacü mepütitepütüarieni yu'iyarisie, 'ayumieme pücavarutate'ani va'iyari. ³ Müpaü mepüte'aitani memücaneneüquenü memücaviquiecacü, memütehayevanicü hipame 'icuai metecuatü, sepa Cacaüyari minetüa 'icuai memenu'ünicü pamüpariyusi me'ipitüatü müme yuri memüte'erie, müme tita yuri müraine memüteheta. ⁴ 'Aixüa cani'aneni naitü Cacaüyari mütiunetüa. Tixaütü pücatixani'eriva xüca 'utanaqui'eriva pamüpariyusi 'ipitüacacu Cacaüyari. ⁵ Cacaüyari niuquieyacü nitipasivani neneviericü.

Cürisitu Qesusi parevivameya 'aixüa mü'ane

⁶ Müpaü xüca petiva'aitüaca 'ivamarixi, Cürisitu Qesusi parevivameya 'aixüa mü'ane pecaniyüanemücü, peveretü niuqui yuri que temüte'erie pe'enietü, 'üquisica müseüye pe'enietü que pemütiveiya 'inüaritüme. ⁷ Que memüte'ü'uxasita Cacaüyari meca'ayexeiyaütü 'ucaravesixi va'üxasicü, mücü quenexani'erieca. Quetine'a'üquitüaca masi pemü'iyamacacü Cacaüyari pemayexeiyanicü türücaüyemecü. ⁸ Xüca tiyü'üquitüaca vaiyari mü'iyamacacü, 'esiva püyüne, peru xüca Cacaüyari 'ayexeiyani, 'aixüa püyüne naimecü, tucari mexeiyacü que temüte'utahüavarie temeixeiyanicü. Payeyurini hicü, tucari 'umamiesieta payeyurini. ⁹ Mücü niuqui yuricü paine, neuyeveca münaqui'erivanicü yemecü. ¹⁰ Müpaü mü'anecü, 'ayumieme tepüteta'uxitüa, 'axa tepütécühüavarüva, yuri temüte'uta'ericü Cacaüyari mayeyurisie teta'icuevatü. Mücü yunaime teüteri canivaviceisitüvametüni, masi yemecü

¹¹ Müpaü quetine'aitatü quetine'üquitani. ¹² Xevitü pücamasitave'erieca pemühecucacü. Masi müme yuri memüme yuri memüte'erie püvaviceisitüvame. müte'erie müpaü memü'anenicü, 'inüari quena'ayeitüvani que pemütütaniuca, que pemütüiyeica, que pemütü'acanaqui'erie, que yapemüticamie 'aniuquicü, que pemütü'itiya. ¹³ Nemunuanique quene'ayumiemetüni petiterüvatü niuqui memü'enienicü, pevatuicatü, peti'üquitatü. ¹⁴ Quetineuhayeve pe'itümayatü tita pemütüipitüarie 'iyarisie timieme. Müpaü pepütüipitüarie tixaxatame ticuxatacacu, quepauca 'uquiravesixi 'axeicüa 'ahesie memutimeixüa.

¹⁵ Mücücü quene'ayumiemetüni, mücüsie queneuyeicani yunaitü memümasixeiyaütü que pemüraye'axime. ¹⁶ Quene'a'üviya quene'üviyani 'üquisica. Müpaü petiyurienetü quene'ahayeve. Mücücü pepü'ataviceisitüani pepüvataviceisitüani müme memümasi'enieta.

5

Que müreuyevese müpaü müvayurienicü hipame

¹ 'Uquirasi pepücatatiene, masi pepinütüani 'a'uquiyaripaü. 'Uquisi 'a'ivama vahepaü quetinivacühüaveni. ² 'Ucaravesixi 'ateteima vahepaü quetinivacühüaveni, 'ucari 'a'ivama vahepaü quetinivacühüaveni naimecü pe'itiatü.

³ Quetinivareuyehüvirieca 'ucari vacünama memucui xüca yemecü meyuxevini. ⁴ Que mü'ane cünaya 'umücu yütüriyama yumama'üma müvarexeiya, masi yemecü neuyeveca müme yamemüteyü'üquitüanicü memütevareuyehüvirienicü yuquie quiecatari, 'amemüte'apicacü mevaparevietü yu'quiyarima. Müpaü memüteyuriecacü pinaque Cacaüyari. ⁵ Que mü'ane cünaya mumü yuxaüta 'amuca yemecü, mücü yuri pütü'erie Cacaüyarisie, 'ivavirietü nenevieri 'ipitüatü pü'ayumieme tucaricü tücaricü. ⁶ Peru 'ucatütü que mü'ane que mütiyücühüave xeicüa 'amuyeica hive'ericacü, mücü müquitü 'apuyeica sepa mayeniere. ⁷ Müpaü quetiniva'aitüaca tixaü vahesie mücarahüivanicü. ⁸ Mesü, que mü'ane mücativamicua yumarema, yuquie quiecatari masi, mücü püyucu'limava, yuri temüte'eriesie camiemetütü püyühecüata, tevi yuri mücati'erie hepaüna 'axa pücaüyane.

⁹ 'Uca cünaya mumü que'acayerieni xüca haica teviyari viyari hüca xeicüa, xüca yücünasie xeimesie tiviyacaitüni, ¹⁰ xüca 'aixüa timarivani 'aixüa mütiyurieneccü, xüca türi

vaveriyaveni, xüca tevanarixi vanaqui'erieca, xüca Cacaüyari teüterimama va'ücate hauxinaveni, xüca vapareviveni müme memü'uximatüariecai, xüca yaticamiecaitüni naimecü 'aixüa tiyurienetü.

¹¹⁻¹² Memüheheca vacünama memucui, pepücaracayasa. 'Uxa'atüni varie mepüviqieconi, yunaqui'eriyacü mepüchapanieni. Mücücü yuhesie mepüte'ahüpani yamemücatecahucü que memüte'yuhürütüa Cürisitu hesie mieme. ¹³ Mücü meta, müpaü mepüteyü'üquitüaca memüyü'üraraxiecacü quieta me'u'uvatü xeicüa. Meyü'üraraxietü, masicutari niuquiperaxi mepüyüaca, tita 'aixüa mücati'ane yamütayünicü, müpaü mepütécuxatani. ¹⁴ 'Ayumieme müpaü nepüticu'eriva, peuyevese müme memüheheca vacünama memucui memütivitüquienicü, memütinivexüanicü, yuquita memüte'aitanicü. Xüca müpaü meteyurieca, tixaütü mepücate'ipitüaca que mü'ane mütsai'aye'unie misütüanicü 'axa taticühüavetü. ¹⁵ Hipatüsietü 'ari ta'aurie mepaxürie Cauyumarie me'anuveiyaque.

¹⁶ Que mü'ane yuri müti'erie 'uquitütü 'ucatütü xüca yumarema varexeiyani 'ucari vacünama memucui, quevaparevieca müme. Pücava'uximatüaca memüyuyexexeüriva. Müme püta mepüvaparevieca 'ucari yemecü yuxaüta memü'uva.

¹⁷ Ta'uquiyarima 'aixüa 'anemecü memüte'aita 'aixüa mequete'uxeiyarieni masi vaüca. Müme memüte'uximaya metecuxatatü mete'üquitatü masi yemecü mequeteheuyehüvyarieni. ¹⁸ Utüarica xapayari müpaü paine, Pepüca'isurihüaca puixi quepauca türicu müquesinani mütihenarienicü. Müpaürita paine, Ti'ivamesie catininaqueni 'ivarica.

¹⁹ Heiserie haineme pepüca'erieca xüca 'itaxaneta mühüritüarie, me xüca yuhutatü yuhaicatü memunenierixü metehécüatani xeicüa pepüva'enieca. ²⁰ Müme 'axa memüteyurie quenivarutatü'a yunaitü memasi'eniecacu hipatüta marica memexeiyanicü. ²¹ Nemanihüritüaca Cacaüyari masixeiyacacu Cürisitu Quesusi masixeiyacacu niuqui tuayamete memanayexeyarie memasixeiyacacu, müpaü yaqetinecamieni, cuitü pepüca'itahüave tevi petimarietü xeicüa peru peca'enievetü. 'Asipepücatiuyurienei xeimesie petivyatü xeime püta petave'rietü. ²² Cuitüva tevisie pepüca'utimemieni 'umarivacacüque. Mücü meta, 'axa que memüteyurie hipatü, 'ahesieta rahüivanicü. Pe'itiyatü quene'a'üvyiani.

²³ Peru quetineuhayeva ha xeicüa peharetü, masi 'esiva vinu quenanuye'eni 'ayuriepa pemüticuyecü müixa.

²⁴ 'Axa que memüteyurie hipatü mepanuhaitürüve, cuitü mepümasiücü sepa 'isücame mücavatahüavive. Hipatü 'axa que memüteyurie mepu'imatü mepücaviyarievave cuitüva. ²⁵ Yaxeicüa müme 'aixüa memüteyurie cuitüva mepümasiücü, me sepa memücamasiücü, mepücayüvave memü'aviesiecacü yuheyemecü.

6

¹ Vaüriyarica te'uximayatamete cüye memanuyetequiyarie, yemecü vavemete mequeva'erieca yucusiyarima. Xüca müpaü meteyurieca, 'axa pücaticuxasivani que mü'ane Cacaüyari mühücü, 'üquisicata 'axa pücaticuxasivani. ² Me vacusiyarima xüca yuri mete'erieca, mepücavatave'erieca yu'ivama mevaxeyiatü, masi 'aixüa 'iyaricü mequete'uximayaca vahesie mieme yuri memüte'eriecü memünaqui'erivacü müme 'aixüa memü'itüarie mete'uximayacacu. Müpaü quetine'üquitani müpaü quetinivatuicani.

Cacaüyari que mürayexeyia, que mütiniqui'a

³ Xüca yücü ti'üquitani xevitü, xüca yaca'aneni, niuqui müseüye ca'eniemütü Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu müniquieya ca'eniemütü 'icü 'üquisica cümana Cacaüyari temayexeyia, ⁴ mücü pühüsierie, 'asipücatimate. Catinicyeni niuqui xüatüarica cuvaunetü xeicüa, niuqui hepaüsita tiyumiemütü. Mücüsie payeneica que memüteyü'ütesa, que memüteyuheca, que memütevasevixima hipame 'axa me'utiyuatü vahepaüsita, 'axa que memüteyücühüave, ⁵ que memücatehayeva menuiquixietü. Müpaü mepüteyurie teüteri memütüpünürüme que memüteyumatemeivivi tita yuri müraine. Müpaü metenicu'erivani, que mü'ane mürayexeyia 'ivarica pexeyia. ⁶ Siepüre xüca Cacaüyari 'ayexeyiani tixaütü careuyehütü, yemecü püti'iva. ⁷ Tixaütü tepücate'atücücai cuiepa temu'axüa, 'ayumieme tepücayüvave tixaütü temüte'anütüni temüyehu. ⁸ 'Icuai quemari tehexeyiatü, mücücü tequenagu'aca. ⁹ Müme memeuca'unicü xeicüa memüyüa, müme mepecaxürieni me'inüasietü, viniyaricü mepüviyarieni, vaüca mepüteyucahive'erieca 'asimecatemaitü, meteyucuinitüatü. Mücü hive'erica teüteri püvacatuica memüca'unarienicü memütatümaiyarienicü. ¹⁰ Teüteri que memüte'hive'erie tumüni, mücü nanarisie canitüneicani naitü 'axa müti'anene. Hipatü müpaü meteyuvaüriyatü mepeuyexüri, yuri mecate'rietü mepacü. Yu'iyarisie mepüyucuseve vaücava hivericacü.

Yuri ti'erietü quemütüunanausani yutatuatü

¹¹ 'Ecüsü Cacaüyari teviyari pecanihücütüni. Quene'ata'una mücücü. Müpaü püta quetine'amexütüaca, heiseriemecü yapemüticamienicü, Cacaüyari pemayexeiyanicü, yuri pemüti'eriecacü, pemüti'acanaqui'eriecacü, pemütiuca'enivanicü, pemücaha'a'eriyanicü. ¹² 'Aixüa 'anemecü pe'atatuatü queneutananausani yuri peti'erietü, queneuviya tucari mücaxüve. Mücü 'ayumieme peputa'inierie, yumüiretü tehécüatamete memasixeyiacacu 'aixüa 'anemecü pepü'ahécüatacai yape'agnetü. ¹³ Cacaüyari nai mürayenieritüa masixeyiacacu, Cürisitu Qesusi 'aixüa 'anemecü muyuhecüata ya'agnetü Punisiyu Piratu hüxie, mücüta masixeyiacacu müpaü nepümati'aitüa ¹⁴ yaquetinecamieni que pemütiu'aitüarie, peca'iseviximatü 'aisica, hesiena pecarahüpatü, Tati'aitüvame Qesusi Cürisitu masiücütü mayanique. ¹⁵ Tucari 'aixüa mü'ane 'aye'ayu, masiücüme canayeitüamücü

Que mü'ane yutemavietü yuxevitü Ti'aitame mühücü,

Que mü'ane te'aitamete mütiva'aitüvame

Cusiyarima müvacusiyari,

¹⁶ Que mü'ane yuxevitü mücamüve,

Hecüaripa meca haque mücayüve 'aura mayanicü xevitü,

Que mü'ane tevi müca'ixeyave

Mücaüve mixeyiacü,

Mücü ve'eme quexasivani

Quehetürücaüyeni yuheyemecü.

Müpaü xEICÜa cani'aneni.

¹⁷ Müpaü quetiniva'aitüaca müme memeuca'u hicü cuiepa, mepücateyucatave'erieca, yuri mepücate'erieca yupinisie, 'asimücatimasiücücü xüca xuavecamücü, masi yuri me-quete'erieca Cacaüyarisie püta. Mücü nai pütatipitüa yemecü masi temütatemamaviecacü.

¹⁸ Müpaü quetiniva'aitüaca meta 'aixüa memüte'uximayacacü, memeuca'unicü 'aixüa meteyurietü, 'aixüa memüte'u'iyarinicü, hipame vahamatü memüyuxevinicü. ¹⁹ Müpaü meteyurietü mepüyutateneritüani 'aixüa 'aneme 'uxa'a varie maye'anisie mieme, tita yuricü mütitucari metehexeyiatü mepacüne.

Papuru Timuteu que mütiuhürütüa

²⁰ Neuxei Timuteu quene'üviyani 'ahürütüarica. Ta'aurie quenavesie pemücava'enienicü yacü xEICÜa que memutiyuane mecate'ayexeyiatü. Vaniquisise pepücativiyani metasi'aye'unietü que memutiyuane müme temaivavemete memüyuxata mete'itavatü.

²¹ Hipatü mücüsie mete'uviyaca xaüsie meneucuyunixüani yuri que memüte'eriecai.

'Aixüa que tiuca'iyarini xehesie mieme.

TIMUTEU

Hutarieca Mieme Xapayari Papuru Que Mütinü'airi

Vaürisica

¹ Ne Papuru Cürisitu Quesusi nü'arieya necanihücütüni müpaü mütinaquecü Cacaüyari, müpaü mutayücü meripai quename tucari xuaveni Cürisitu Qesusisie tiviyacacu. ² Nemanivaürütüaca Timuteu pemünenive nemümasinaqui'erie. Cacaüyari müta'uquiyari, Cürisitu Qesusi mütati'aitüvame, xüca 'aixüa mete'u'iyarini 'ahesie mieme, xüca memasi-nenimayaca, xüca memasipitüaca 'a'iyarisie pemüca'uximatüariecacü.

Que müthecüatani Cürisitu hepaüsita

³ Mücü Cacaüyari nepayexeiya ne'iyari 'itiyacacu, ne'uquiyarimata que memüteheyexeyacai. Mücü pamüpariyusi necanipitüaca nemasiha'erivatü necatihayevatü tucariçü tucariçü quepauca nemünenenemie. ⁴ Yuheyemecü nepümasiheuxeyamücü nemasiha'erivatü que pemütiutasuacacai pe'ahiverietü. Xüca nemasixeiyaque, nepünetemaviecaqueyu yemecü. ⁵ 'Ahepaüsita niuqui nepü'atüiyarie yuri que pemüti'erie yacü pecaticuxatatu. Müpaü yuri tiuta'erieca meri 'apucatei 'acusü Ruhira, 'avarusita 'Eunisü. Yuri nepüti'erie 'ecüta vahepaü yuri pemüti'eriecü.

⁶ 'Ayumieme nepümati'eritüaniqueyu pemücaratütümaiyanicü, pe'atatuatü yaquetineyurieneni Cacaüyari que matiupitüa 'ahesie ne'utimecu. ⁷ Cacaüyari que mütatiumi, pücatasi'upitüa ta'iyarisie temümacacü, masi 'iyari pütasi'umi mütürücaüye püta, tasipitüatü temütetacanaqui'eriecacü temüsesüyenicü. ⁸ 'Ayumieme 'uxa'atüni varie pepüca'ateviyani petihēcüatatu Tati'aitüvame hepaüsita, pepücanesiteviyani ne, sepa nemanutahüiya hesüana nemümiemecü. Niuqui 'aixüa manuyünesie mieme masi quetineucaine 'ecüta, Cacaüyari masitürücariyacacu. ⁹ Mücü canihücütüni que mü'ane mütasi'utavicueisitüa, mütasi'uta'ini temüpasiecacü hesiana miemecü. Tita temüteyuriecäi tame, mücücü 'asipücatuyuri, masi müpaü mütiyuvaüriyacacü yücümana, 'aixüa mütiuca'iyaricü, 'ayumieme püta'utavicueisitüa. Müpaü tiniuca'iyaricaitüni tahesie mieme tucari caxuavecacu cuxi, tasiha'erivatü Cürisitu Qesusisie que temüteviyaniqueacü. ¹⁰ Hicürixüa masiücütü nayanü 'aixüa que mütiuca'iyari, munuacü tasivicueisitüame Cürisitu Qesusi. Mücü que mütiuyuri, taheyemecü temücacu'inicü yatiniuyurieni. Tiniutahecüatani que temüte'ayeyuyurini que temücatetipüne. Müpaü catinimasiücünü niuqui 'aixüa manuyüne cuxasivacacu.

¹¹ Ne nepucayeri mücü niuqui hepaüsita nemüticuxatanicü, nü'ari nuivarite tiva'üquitüvame nemayanicü. ¹² Müpaü nemü'aneçü, 'ayumieme 'ipaü nepü'itüariexime hicüpaü, peru nepücaneteviya nemimatecü que mü'anesie yuri nemütiuta'erie. Yuri necatinü'erieca mücü müyüvecü mi'üviyanicü tita münetyetüiri 'iya tucari mexi ca'aye'ave.

¹³ Para pemaimacacü niuqui müseye que mütiyaiacü, tita pemütü'eni yaneticuxatacacu quenexeyani 'a'inüaritätüme, yuri peti'erietü peti'acanaqui'erietü Cürisitu Qesusisie tiviyatü que mütiyüveni. ¹⁴ Quene'üviyani tita 'aixüa müti'ane temüteyutüiriyarie, 'Iyari Mütiyupata tahesie müyeca masipareviecacu.

¹⁵ Müpaü que pemütimate, yunaitü 'Asiya cuieyarisie miemete mepünesi'ucu'eirie, Piqueru Herumuquenexi hipatüta. ¹⁶ Ti'aitame xüca vanenimayaca 'Unesipuru quie quiecatari. Mücü müixa pünesi'uxipitüa, pücanesiteviyacai sepa nemanutahüiyacai, ¹⁷ masi Xumasie 'uyeicatü püyumexütürüacai nesicuvaunetü, pünesi'utaxei. ¹⁸ Ti'aitame xüca 'ipitüaca münenimayasiecacü 'iya tucari 'aye'ayu Ti'aitame que mütiexiyani. Naime que mütiyapareviecai 'Epesiese heyeicatü, 'ecü 'aixüa 'anemecü yapepütimate.

2

Cuya 'aixüa mütiuca'iyaripaü yüanetü Qesusi Cürisitusie mieme que mütiyumienei

¹ Mericüte nenive quenetürücaüyeni Cürisitu Qesusi yamatipitüacacu 'aixüa mütiuca'iyaricü. ² Tita pemütü'enie neticuxatacacu tehecüatamete yumüreme vahüxie, mücü quenivayeturieni teüteri yamemütecachu, mümeta memüyüvavenicü müpaü memütevati'üquitüanicü hipameta.

³ Quetineucaine 'ecüta pe'amienetü Cürisitu Qesusisie mieme, cuya 'aixüa mütiuca'iyaripaü peyüanetü. ⁴ Que mü'ane mücuya pücauyüviyanüa yu'uximayasica cuvevienetü yücümana, masi ninaqui'aritätüamücünü que mü'ane mitahüavixü cuya mayanicü. ⁵ Que mü'ane parecu münausame, sepa mürayu'ivaxü nausaricü, neuyevaca 'inüari manuyünepaü mütananausanicü muma manutiquestiyarienicü mürayu'ivaxücü. ⁶ Mücü meta, que mü'ane mü'esame müti'uximaya, caneuyevaca mücü meri mütipitüarienicü

tita mütitiuavere. ⁷ Yaquetini'acühüaveni que nemaine mücü hepaüsita. Ti'aitame pümasipitüaca pemütimaivenicü naime hepaüsita.

⁸ Quena'erivani Qesusi Cürisitu. Mücü müquite vasata nanucuquetüarieni, Ravirisie niyeyani. Müpaü paine niuqui 'aixüa manuyüne que nemüticuxata ne. ⁹ Müpaü nemüticuxatacü 'axa nepü'itüariexime, 'asita nepanutahüiya 'axa tiyuruvamepaü. Peru Cacaüyari niuquiyea tixaü püca'anutahüiva. ¹⁰ 'Ayumieme ne naime nepütienevi memanayex-eiyarie vahesie miemecü, mümeta memaye'axüanicü memütaviceisitüarienicü Cürisitu Qesusisie meteviyatü, müpaü memütepitüariacacü meta yuhayemecü visi me'anenetü memacü necü.

¹¹ Mücü niuqui yuricü paine, Xüca hamatüana te'ucuini

Hamatüanata tepayeyuyurini.

¹² Xüca tete'uca'enivani

Hamatüanata tepüte'aitametetüni.

Xüca tetacu'imavani

Quename teca'imate te'utiyuatü,

Mücürita püyucu'imavani

Quename catasimate 'utaitü.

¹³ Xüca tetehayevani yatetecahutü

Mücü yaticamietü 'apuve cayupatatü.

Pücaýve yamütüyurienenicü que mücatiuca'iyari.

Ti'uximayatame mümasiücü que müti'inüasie

¹⁴ Mücü hepaüsita quetiniva'eritüaca, quenivahürütüaca Cacaüyari hüxie memücaýucitüvenicü niuqui hepaüsita. Müpaü tiyurienetü 'asipücaýüni 'aixüa mü'aneücü, püvaca'unaxüani memü'enana xeicüa. ¹⁵ Quene'amexütüaca Cacaüyari hüxie pemümasiücünicü que pemüti'inüasie, ti'uximayatamepaü peýüanetü mücaheuyevese müyuteviyanicü 'aixüa müti'uximayacü, heiseriemecü peti'üquitatü niuqui yuri maine hepaüsita. ¹⁶ Yacü xeicüa que memütécuxata mecate'ayexeyatü, mücü hepaüsita quene'acuerivayurieca. Müpaü metecuxatatü masi yemecü Cacaüyari metümaiýatü mepayuyeiüaximeni xeicüa. ¹⁷ Vanuqui püyemie püniyapaü. Müpaü mepü'anene Himeneu Piretu. ¹⁸ Müme müpaü memüyüa xaüsie meneucuyunixüani tita yuri müraine hepaüsita, müpaü memütüyanecü quename 'ari te'anucu'ui. Hipame mepüvamuina 'aixüa mü'aneücü yuri memücate'eriecacü. ¹⁹ Sepasü müpaü memütéyurie, Cacaüyari yutesariya canitutaveveni qui tutuicame. 'Apuve se'itü 'uxaya masiücücacu müpaü manuyüne, Ti'aitame püvamate yuteüterima, 'ipaü meta manuyüne, Yunaitü memehüave Ti'aitame mequeyucuerivayurieca tita mücatiheiserie hepaüsita.

²⁰ Qui 'amüevata huru pürata xacürüteyari puxuave, peru cüye haxu xacürüteyari puxuaveta. Hipatü visi mü'aneücü pü'ayumieme, hipatüta 'axa mü'aneücü pü'ayumieme.

²¹ Mericüsü xüca 'uyu'itieni müpaü memü'anene vahesie mücativianicü, xacü visi mü'aneücü mü'ayumieme payani pasietü, 'aixüa tinaqui'erivatü cusiyari quepauca meiyehüva, ha'arisietü 'aixüa mütiyurienenicü naimecü sepa que mütitita.

²² Quene'ata'una pemücati'acahive'eriecacü memühehecua vahepaü. Müpaü püta quetine'amexütüaca, heiseriemecü yapemüticamienicü, que pemaine yapemütüyurienenicü, pemüti'acanaqui'eriecacü. Müme memehüave Ti'aitame va'iyari 'itiatücaicacu, müme vahamatü 'axeicüa yaxequeteneyurieca 'aixüa xemütéyuxeiyanicü. ²³ Memücatemaivave niuqui que memütexüatüa 'asimecatemaitü, mücü quenexani'erieca müpaü petimaitü, niuqui metixüatüame mepüyutacuini xeicüa. ²⁴ Caneuyevaca que mü'ane Ti'aitamesie mieme müti'uximayatame mücaýumienenicü, masi que müvayuriene yunaime carima 'asimücatiuyurienenicü, müti'üquitavenicü, minevienicü tita 'axa müti'ane, ²⁵ 'iyarieya 'aixüa 'anecacu müvatiheiseriyanicü müme memeye'unie. Tietüsü Cacaüyari vapitüaca memütehayevanicü que memütéyuriecai, tita yuri müraine memütehetimanicü, ²⁶ memanutahütüarienicü memütaviceuicü Caýumarie viniyarieyasie cümana memuviyarie yamemütécahunicü que müтинаque 'iya.

3

Teüteri que memüte'u'iyarini taparirümecacu

¹ 'Ipaü quetinemaica, tucari taparirümecacu 'ana cuanivemecü mepüyüaca. ² Teüteri yuhesie mieme mepütënaqui'erieca xeicüa, tumini mepühive'erieca, mepüyuxeümacani, mepüyuxani'erieca, mepüvaseviximani hipame 'axa me'utiyuatü vahepaüsita, mepücava'enieni yu'uquiyarima, pamüpariyusi mepüca'ipitüani xeime, 'axa mepü'aneneni, ³ mepücaýunaqui'erieca, mepücaýuhaxüapitüaca, mepüyuniuquimani, mepücateyü'aitüaca,

mepayu'eririyani, mepihecani tita 'aixüa müti'ane, ⁴mepüvayetuani hipame, mepüyuxünani, mepühüsierietücani, mepinaqui'erica tita mütvanaque peru mepüca'inaqui'erica Cacaüyari. ⁵ Cacaüyari mayexeyapaü mepüteyuhecüaca, peru mepüyuhecütani catürücaüyeme memü'eriecü tita memüte'ayexeya.

Ta'aurie quenaveşi müya memü'anene vahesüa pemüca'uyeicanicü. ⁶Hipatü müme teüteri vaquita menetahaqueni 'avie meteva'irüvyaque 'ucaravesixi 'asimemücatemate, müme mevaru'iniecu va'ica mahetecü 'axa que memüteyuriecäi, memeuhanietücacü naime metehive'erietü. ⁷ Ucaravesixi müpaü memü'anene yuheyemecü mepüteyü'üquitüatüve peru hasuacu mepücaüyave memeitimanicü tita yuri müraine. ⁸ Yaxeicüa Canesi Camüpüresi que memüteheye'uniecai Muisexi, 'imeta meneye'unieca tita yuri müraine. 'Icü teüteri mecanitipünirümeni que memüteyumate. Mepüxani'eriva yuri que memüte'erie, masi yuri memücate'eriecü. ⁹ Perusü masi vaücavamecü 'asimepücateyüvaveni. 'Asimemücatematecü memasiücütü mecanacünicuni yunaime vahüxie, meripai miemetexi memütemasiücücaipaü 'ana.

Papuru Timuteu que mütiuhiritüa

¹⁰ 'Ecü püta peniveiyani ne'inüari tita nemüti'üquitasie petiviyatü, que nemüticuyeica yapetiurienetü, que nemütiyurimücü, que yanemüticamie, que nemüreuterive netiüca'enivatü, que nemütinecanaqui'erie, que nemütüca'eniva, ¹¹ que nemütüveiyarie, que nemütücuinixü nai que nemü'tüarie 'Anutiyuquiyasie 'Icuniyusie Risitürasie. Sepa que nemütücuinixü ne'uveiyarietü, Ti'aitame caneniutavicueisitüani naimecü. ¹² Siere meritaveiyariexüacuni yunaitü memüyuväriya Cacaüyari me'ayexeyatü memü'uvanicü Cürisitu Qesusisie meteviyatü. ¹³ Teüteri 'axa memüteyuricu memüteyucamana masi vaüca 'axa me'anenetü mepacünirümeni mete'irümatü mete'irüvيارietü meta.

¹⁴ Peru 'ecü titasie pemüti'a'üquitüa tita pemüretima mütiyuricü, mücüsie petiviyatü quene'ahayevani. Pepüvamate quehate müpaü memate'üquitüacacu müpaü pemüretima, ¹⁵ müpaü pepütimate nunusiyaripai pemütimaicaicü que maine 'utüarica xapayari müpasie. Mücü püyüve petimaimeve mumas'ayeitüanicü pemütaviceisitüarienicü yuri peti'erietü, müpaü que mütiyüve Cürisitu Qesusisie tiviyatü. ¹⁶ Naitü 'utüarica xapayarisie müre'uxa Cacaüyari 'inetüacu, mücü peuyevese müti'üquitanicü mütatierivanicü mütaheiseriyarienicü ti'üquitüarietü mayanicü quepaü heiseriemecü yamüticamiene. ¹⁷ Mücü 'utüaricacü Cacaüyari teviyari paye'ani püha'arisieca 'aixüa mütiyurienicü naimecü sepa que mütitita.

4

Niuqui quenecuxatani

¹ Cacaüyari hüxie, Cürisitu Qesusi hüxie que mü'ane 'isücametütü müvatahüaveni memayeyuyuri müquite yunaime, mücü munuaximecü ti'aitametütü, müpaü nematinihiritüaca. ² Niuqui quenecuxatani. Mücücü quene'ayumiemetüni penaqui'erivatü pecanaqui'erivatü. Quenivarutatü'a quenivacu'imaiany quenivatuicani. Naimecü 'equetineutevini petiüca'enivatü, naimecü quetine'üquitani. ³ Tucari naye'amücü quepauca memüca'inevieca 'üquisica müseüye, masi que mütvanaque mepüvaxexeürivani te'üquitamete, vanacate varusicuquivacacu. ⁴ Ta'aurie mepaxürieni meca'i'eniecütü tita yuri müraine. Xäusie mepeucuyunixüani yü'üxasisie memüteviyanicü. ⁵ 'Ecüsü naimecü quene'amaica. Quetineucanevieca sepa 'axa pemü'tüariene. Quetine'uximayaca peticuxatatu niuqui 'aixüa manuyüneccü. 'Ahüritüarica quenaye'atüa yemecü.

⁶ Neri mavari nepayeitüariexime. Tucari canahuraniri nemüyemieccü. ⁷ 'Aixüa 'anemecü nenetatuatü nepünemieceai. Que nemütinausanecai nepeta'a. Nepücatihayevaxü yaneticamietü. ⁸ Hicü nepe'usiyarie muma nemümarivacü heiseriemecü yanemüticatüacü. Ti'aitame 'isücame canihücütüni heiseriemecü yamüticamie. Mücü müpaü pünetipitüani 'iya tucari 'aye'ayu. Ne xeücüame müpaü pücanetipitüani, masi yunaitü memünaqui'a münuaximecü müpaü pütivapitüani müme.

Que müti'aitüa

⁹ Quene'amexütüaca cuitü nehesüa pemünuanicü. ¹⁰ Remaxi pünesi'ucu'erie cuiepa timieme tinaqui'erietü. Tesarunicapaitü neyani. Cüreseniti Carasiya cuieyarisie petüa, Titu Tarümasiyasiepaütü retüa. ¹¹ Rucaxi yuxaüta nehamatü puyeica. Quenavitiüqui Maricuxi, 'a'utüma quene'atüa. Mücü 'aixüa pü'ane münesipareviecacü. ¹² Tiquicu nepenü'a 'Epesupaütü. ¹³ Mücü 'ücarü Türuhasisie nemeicu'erie Carüpüsüa quenahuri pemamieccü. Xapate quenahuri navi müraye'utüca masi.

¹⁴ Herecanituru tepüa vevivame 'axa pünesi'uyuri vaücava. Ti'aitame 'epürepinirieni müpaü 'axa münesi'uyuricü. ¹⁵ 'Ecüta quene'acuerivayuriecä hepaüsitana. Yemecü peye'uniecai taniuqui.

¹⁶ Nehesie mieme ne'utaniucacacu meri miemecü, ni xevitü neheima püca'utanua. Yunaitü mepünesi'ucu'eirie. Mericüte xüca vahesie catiuhüiyani mücücü. ¹⁷ Ti'aitame masi ne'aurie puvecal nesitürücariyatü 'icü xasicaya yemecü mücuxaxasivanicü yaneticuxatacacu, yunaitü nuivarite memi'enienicü. Neputavicueisitüarie maye pücanesi'utacuai. ¹⁸ Ti'aitame pünesitavicueisitüani sepa que memüteyurie 'axa menesiyuriecütü. 'Asineca'itüarievecacu pünesi'aye'atüani haque müre'aita muyuavisie, mana nemaye'anicü. Hepaüsitana 'aixüa queticuxaxasivani yuheyemecü. 'Icü niuqui canise'ini.

Que mütiavaruvaüritüa, 'aixüa que mutayü 'aixüa memü'itüarienicü

¹⁹ Quenivavaüritüaca Pürisira 'Aquiramame, 'Unesipuru quie quiecatari meta. ²⁰ 'Erasitu mana peyuhayevaxü Curinitusie. Türupimu nepecu'eirie Miretusie ticuyecacu. ²¹ Quene'amexüitüaca pemünuanicü ca'uhaütücacu cuxi. 'Eupuruxi Purenisi Rinu Cürauriya yunaitü ta'ivama mepümasivaüritüa.

²² Ti'aitame 'a'iyari xüca masiteütani. 'Aixüa xüca tiuca'iyarini xehesie mieme.

TITU Papuru Que Mütinü'airi

Vaürisica

¹ Ne Papuru ti'uximayatame necanihücütüni Cacaüyarisie mieme. Quesusi Cürisitu nü'arieya necanihücütüni, yuri neti'erietü yaxeicüa yuri que memüte'erie müme Cacaüyari müvaranayexei, müpaüta netimaitü tita yuri müraine, que müreuyevese yamütimaicacü Cacaüyari xüca 'ayexeiyani. ² Müpaü netiniyuriene nemitacueviecü tucari mücaxüve nemexeiyanicü. Cacaüyari pücati'itava. Meripai tucari caxuavevacu cuxi müpaü putayü tucari mütasipitüaniqueaicü. ³ Hicürixüa tucari 'aixüa mü'ane 'aye'acu, masiücüme canayeitüani yuniuqui, teüteri yametcuxatacacu. Necaniuhüritüarieni müpaü nemüticuxatanicü ne, müpaü mütiuta'aicü tativicueisitüvame Cacaüyaritütü. ⁴ Ne necamanivaüritüaca Titu. Yuricü pecaninenivetüni, yuri que temüte'erie tanaitü. Cacaüyari müta'uquiyari, Cürisitu Quesusi mütativicueisitüvame, 'aixüa xüca mete'u'iyarini 'ahesie mieme, 'a'iyarisie xüca memasipitüaca pemüca'uximatüariecacü.

'Uquiravesixi te'üviyamete que müreuyevese müpai memü'anenenicü

⁵ Mücücü nemanecu'eirieni Cüretasie, pemeiheiserietüanicü tita müreuyevese, pemtävacyasaxüanicü va'uquiyarima xexuime quiecarisie, yaxeicüa que nemümatitahüavixü, ⁶ que mü'ane mücaniuquimarie, que mü'ane xecüame mü'üya, que mü'ane yütüriyama müvarexeiya yuri mete'eriecame vahesie carahüivacacu, quename merucuyatüve quename meca'enie müpaü caraniuvacacu. ⁷ Cacaüyarisie mieme mühüritüariecü, neuyevaca que mü'ane ti'üviyame mühücü mücaniuquimariecacü, yuxaüta xecüa mücayüanenicü mayu'eriya mücahücütünicü, tavecame mücahücütünicü, mücavativayanicü, tumini mücahiv'e'eriecacü tiyucuanamütü. ⁸ Masi peuyevese müvatanaku'erienicü teva quiecatari, minaqu'eriecacü tita 'aixüa müti'ane, mütimaivenicü, heiseriemecü yamüticamienicü, Cacaüyari mayexeiyanicü cuini mieme, müseüyenicü yu'iyarisie que mütiyu'aitüa. ⁹ Peuyevese mütiyivanicü niuqui yuri mainesie, 'üquisica manuyünepaü müyüvenicü müvatuicani ti'üquitatü que mütiyaiyacü yemecü, müyüvenicü meta müvahecüatanicü memüniuquixie.

¹⁰ Yümüretü 'ameniu'uvani mecaheu'enanatü, yacü xecüa metecuxatatü, meteyucuanamatü. Müme xitequiya 'inüariyarisie memüteviya masi yemecü müya mepü'anene. ¹¹ Peuyevese memanunatücanicü que memütécuxata. Que memü'anene, mepüvamuina 'asita xeime qui quiecatari 'axeicüa yunaime, mepüteti'üquita tita 'aixüa mücati'ane, mete'ivacutü 'axa ti'anemecü.

¹² Vahesüa mieme tixaxatame xevitü müpaü niutayüni, Cüretatari yuheyemecü mecateni'itavani, yeutari memayu'eririya mecanihümetüni, mecaniyu'üraraxieca yuhuriepa meteviyatü xecüa. ¹³ Mücü yemecü yuricü catiniutahecüata. 'Ayumieme quenivarutatü'a türücaüyemecü, müme memüseseyüenicü, yuri mete'erietü que mütiyaiyacü, ¹⁴ mecava'enietü Huriyusixi yacü xecüa que memüte'üxasita, mecahe'erivatü tita memüte'aíta teüteri memixani'erie tita yuricü müraine.

¹⁵ Que memüte'ixeiya müme memü'itiatüca, naitü catini'itiyaca. Müme memüseviximarie yuri memücate'erie püta que memüte'ixeiya, tixaü pücatixuave müti'itiya, masi mecaniseviximarieca que memüteyumate, yu'iyari que memüte'enie vatate'acacu. ¹⁶ Mecaniyuhecüatani yutetacü quename vaniu me'imate Cacaüyari me'utiyaütü, peru que memüteyurie, mepüyuhecüata masi quename meca'imate. Cuini mieme 'axa mecani'aneneni, yapüpücatecahu, mecanixani'erivani sepa que memüteyurie 'aixüa memücateyuriecü.

2

'Üquisica müseüye

¹ 'Ecüsü püta müpaü quetinecuxatani que müreuyevese, seüyemecü pemütü'üquitanicü. ² 'Uquiravesixi mequeyumateni, 'aixüa mequetehecahuni, mequeteHEMAIVAVENI que müreuyevese yamütüyurienicü, mequeseseüyeni yuri que memüte'erie que memütüyucanaqui'erie, que memüte'uca'eniva. ³ Yaxeicüa 'ucaravesixi que memüte'u'üva, müpaü mequeteyurieca que müreuyevese yamütüyurienicü Cacaüyarisüa miemetütü, niuquiperaxi mepücayüaca, vinucü mepüca'u'uvani xecüa, tita 'aixüa müti'anecü xecüa mequete'üquitani ⁴ müpaü mete'v'üquitatü 'ucari, müme memüvanaqui'eriecacü yücünama yütüriyama, ⁵ memütemaivavenicü que müreuyevese yamütüyurienicü, yücünama vahesie memüteyivanicü me'itiatücaütü, yuquie memüte'uximayacacü, 'aixüa memüte'u'iyarinicü,

memüteyu'aitüarinüacacü vacünama que memaitüca. Xüca müpäü me'aneneni, Cacaüyari niuquieya pücaseviximarieca, 'axa pücatixaxasivani hepaüsitana.

⁶ Müpäü yaxeixüca quetinivatuicani 'uquisi memütemaivavenicü que müreyevese yamütiyurienicü. ⁷ Naima hepaüsita 'inüari quena'ayeitüvani 'aixüa petiyurienetü. Que pemüti'üquita, 'a'iyarisie 'aixüa peti'acühüvetü quetine'üquita 'aixüa peticamietü. ⁸ Müpäü quetynecuxatani 'aniuqu seüyemecü, xevitü mücayüvenicü mitave'eriecacü, que mü'ane müxe'aye'unie mütevyiasitüarienicü masi, cayüvetü mayanicü 'axa mainenicü xehepaüsita.

⁹ Müme vaüriyarica memüte'uximaya mequeteyu'aitüarinüaca vacusiyarima que memaitüca naimecü. Mequevanaqui'arütüaca masi, mepücaniuquixieca. ¹⁰ Mepücavanavatüveni, masi mequevahecüasitüyani 'aixüa 'iyari yamemütecahucü, tativicueisitüvame Cacaüyari 'üquisicaya visi mütxeixyariyecacü que memüteyurie naimecü.

¹¹ 'Ari masiücütü canayani 'aixüa que mütiuca'iyari Cacaüyari. Müpäü mü'aneü, yunaitü teüteri mecaniyüvaveni memütaviceisitüarienicü. ¹² 'Ayumieme müpäü teteni'üquitüarieni temütahecüatanicü quename müme Cacaüyari memüca'ayexieya vahesü tecamiemete, quename tame teca'ihive'eri tita cuipea memütama memütehive'eri. Masi yame 'ipäu püta tepüte'üquitüarie que temüte'u'üvanicü, tetemaivavetü que müreyevese yatemüteyuriecacü, heiseriemecü yatetecahutü, Cacaüyari te'ayexeyatü hicü temu'üvanicü 'ena cuipea, ¹³ meta temicueviecacü que mü'ane yemecü mütasitemavieritüani. Hicü tepicuevie, masiücütü mayanicü visi 'anetü que mü'ane Cacaüyaritütü mümarive tativicueisitüvame Cürisitu Qesusi hücütütü. ¹⁴ 'Iya niyuyetuan tahesie mieme, mütasitaxünacü, yemecü temüca'itisanacü 'inüari, mücü mütasi'itienicü masi yuhesie mieme, teüterimama temacü necü tetavaüriyatü 'aixüa memüteyuriecacü.

¹⁵ Müpäü quetynecuxatani, vaüriyarica quenivapitüaca, quenivahecüatüaca heiserie petiva'aitüatü, xevitü mücamasitave'eriecacü.

3

Heiserie tepupitüarie 'iya 'aixüa mütiuca'iyaricü

¹ Quenivarata'eritüvani yamemütecahunicü te'aitamete heiserie memexieya que memaitüca, memüteyu'aitüarinüacacü, memüyuvaüriyanicü 'aixüa memüteyuriecacü sepa que mütitita 'aixüa müti'ane, ² memücavaseviximacacü hipame 'axa me'utiuyatü vahepaüsita, memüca'yucütüvenicü, memüca'ayu'eririyanicü, mümasiücünicü quename tixatüti mecatehüme que memütevaxieya yunaime teüteri. ³ Tameri tanaitü meripai 'asitecatemaitü teniu'uvacaitüni, yatepücatecahuca, tepeuyexüriecai, vaüriyarica tepüte'uximayacai tita temütehive'eriecasisie mieme xeixüca, müiremecü temünaqui'acacü xeixüca tepüyüacai, 'atepu'uvacai 'axa teteyuriecütü te'ütesatü. Tepü'uxive'erivacai, tepüta'uxive'eriecai tanaitü. ⁴ 'Anatütüri masiücütü canayani 'aixüa que mütiuca'iyari tativicueisitüvame Cacaüyari, que mütatinaqui'erie teüteri. ⁵ Tame heiseriemecü yatetecahutü temüyüacaicü 'asipücatiuyuri, masi mücü mütasinenimayacai püta pütasi'utaviceisitüa. Pütasi'u'iti hutarieca tasitünuvitüaca, 'Iyari Mütiyupata tasihecuariryacacü. ⁶ Mücü 'Iyari niutatuanivaucavamecü temeixeyanicü, tativicueisitüvame Qesusi Cürisitu yatatimicü. ⁷ Heiserie tepupitüarie 'iya 'aixüa mütiuca'iyaricü, 'ayumieme tahesie catininaqueni tucari mücaxüve temexeyanicü. Müpäü yuri tete'erietü tepüta'icueva.

⁸ Mücü niuqui yuricü paine. Müpäü nepüticu'eriva, peuyevese türücaüyemecü müpäü pemütivatahüavecü. Peuyevese müme yuri memüteta'erivava Cacaüyarisie memüyu'iyaritüacacü quepäü 'aixüa memüteyurieca. 'Aixüa cani'anemücü nivapareviecamücü teüteri, müpäü memüteyuriecacü. ⁹ Peru niuqui que memütexüatüa 'asimecatemaitü, que memütécuvaitüve xeime ramare hepaüsita, que memüteyuheca, 'inüari niuquiari hepaüsita que memütécuvaitüve, mücü hepaüsita quene'acuerivyurieca. 'Axa 'anetü payeica que memüteyurie, xüanacüa payeica. ¹⁰ Que mü'ane yuhesie mütiaviviasitüa 'ivamarixi, mücü quenanuyehüva hutacüa pe'ita'imaiyame, ¹¹ müpäü petimaitü, que mü'ane müpäü mütiyuriene neutunini, 'axa tiniuyurieneni, yücümana yuhesie tiniuhüpani.

Que mütiavaruta'aitüa

¹² 'Ahesüa quepauca menuani 'Arütéma nehenunü'ayu, Tiqicu nusu, quene'amexütüa nehésüa pemümiécü Nicupuripai. Müpäü nepüticu'eriva, mana nepecani muhütüsie. ¹³ Senaxi 'inüaricü müti'üquitame, 'Apuruxi yunaime quenivaparevieca vahuyeta, 'aixüa 'iyaricü pe'atuatü, tixatüti memücateheuyehüacacü. ¹⁴ Tateüterima müpäü mequeteyü'üquitüaca 'aixüa memüteyuriecacü memeixeyanicü tita müreyevese, capa meca'utixuxuaveretü me'acü necü.

Que mütiavaruvaitüa, 'aixüa que mutayü 'aixüa memü'tüarienicü

¹⁵ Yunaitü nehesüa mem'uva mecamanivaüritüaca. 'Ecüta quenivavaüritüaca müme memütasinaqui'erie yuri mete'erietü. 'Aixüa quetiuca'iyarini yunaima xehesie mieme tacacaüyari. Müpäü xeicüa.

QUIRIMUNI Papuru Que Mütinü'airi

Vaürisica

¹ Ne Papuru, ne'anutahüiyatü Cürisitu Quesusisie mieme, ta'iva Timuteumatü, tecanix-evaüritüaca, Quirimuni temümasinaqui'erie tahamatü pemüti'uximaya, ² tamita meta 'Apiya titevacame temünaqui'erie, 'Aruquipu meta tahepaü cuya, müme meta memüyuyexexeüriva 'aquita. ³ Cacaüyari müta'uquiyari, Tati'aitüvame Quesusi Cürisitumatü, xüca 'aixüa mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

Quirimuni que mütiyucanaqui'eriecai, yuri que müti'eriecai

⁴ Pamüpariyusi necanipitüaca necacaüyari neheyemecü, quepaucua nemümasicuxata nenenevievitü, ⁵ nemü'encü que pemütivanaqui'erie Cacaüyari teüterimama yunaima, Ti'aitame Quesusisie yuri que pemüti'erie. ⁶ 'Ipaü netininenenevieca, 'axeicüa temüpütüarienicü masi yemecü Cürisitusie teteviyatü temacü necü, 'ahamatü temütaxevicü yuri tete'erietü. Xüca 'aixüa tetemaica tita temütehexeiyi 'aixüa müti'ane naime, müpaü teni'itüariecacuni. ⁷ Vaücava nepünemavie nepütüicarie 'ecü pemüti'acanaqui'eriecü. Cacaüyari teüterimama mecani'uxipitüarieca yu'iyarisie, 'ecü que pemütüyuriene ne'iva.

Papuru que mütitavavirie 'Unesimu hepaüsita

⁸ 'Ayumieme, Cürisitusie netiviyatü sepasü heiserie nemexeiya necamatü nemümati'aitüacacü tita müreyeve, ⁹ masi temütetacanaqui'eriecü, 'ayumieme vaüriyarica nemanipitüacaqueyu püta. Ne Papuru que nemü'ane, ne'uquirasitütü, ne'anutahüiyacame nehücütütü hicü Cürisitu Quesusisie mieme, ¹⁰ vaüriyarica necamanipitüaca nenive hepaüsita, que mü'ane ne'anutahüiyatü nemitinüvitüa. 'Unesimu necanixatani.

¹¹ Mücü 'asipücatiyurienecai 'aixüa mü'ane 'ahesie mieme, perusü hicü 'ecü ne tecaneiyehüaca tanaitü. ¹² 'Ahesüa nenenuñ'amicü ne'iyaritüme. ¹³ Nehesüa nepicayeniquecai, 'ahesie mieme münesiparevienicü ne'anutahüiyacacu niuqui 'aixüa manuyünesie mieme. ¹⁴ Masiri 'ecü 'asipecatimaicacu, nepücanevaüriyacai. Xüca ne'icayenique, 'aixüa pepütüyurienequeyu 'ecü, peru vaüriyarica yapepütüyurienequeyu. Mecuxi pemü'avaüriyaniqueyu püta. ¹⁵ Pepitatümaiya yareutevicacu, peru xüari müpaü tiniuyüni 'aheyemecü peheixeyatü pemayanicü. ¹⁶ Ti'uximayatame xeicüa pücahücü, masi vaücava peuyevese hicü. Ta'iva canayani münaqui'eriva. Ne yemecü nepinaqui'erie, 'ecüta masi vaüca peninaqui'eriecamücü tevitüme, Ti'aitamesie tiviyacameta.

¹⁷ 'Ayumieme xüca tetaxevime pe'erieca, queneutanaqui'eri que pemüneretanaqui'erieniqueyu ne. ¹⁸ Xüca 'axa masi'uyurieni, xüca tixaütü reuyevaca mütiyutuanicü, yaquenetineucuetatüa ne. ¹⁹ Ne Papuru nemamacü müpaü nepütü'utüa, ne nepürapica. Siqueresü 'asinepücamarahüaveni que müreyeve masi pemünerapiniriacacü 'ecü tucari pemexeiyacü. ²⁰ 'Eri ne'iva, Ti'aitamesie temüteviyacü nepaine, 'aixüa nepü'itüarienequeyu 'acümana. Queneneu'uxipitüa ne'iyarisie, Cürisitusie que temüteviya.

²¹ Nepümatü'utüiri yuri neti'erietü quename yapeticamiene, müpaü netimaitü, que nemutaine ne, 'ecü pecananuyehaitürüvemücü. ²² Mücü meta, queneneucua'arütüiri haque nemayecani. Nepüta'icueva müpaü yuri neti'erietü, xeyuneneviecacu nepüpütüarieni xehesüa nemüyemiecü.

Vaürisica que mütitavarunü'airixüa

²³ Mecamanivaürütüaca, 'Epapüraxiri nehapaü muviyarie Cürisitu Quesusisie mieme, ²⁴ Maricuxiri, 'Arisitaricuri, Remaxiri, Rucaxiri. Müme nehamatü meteni'uximayaca.

²⁵ Ti'aitame Quesusi Cürisitu xüca 'aixüa tiuca'iyarini xe'iyarisie mieme.

HEPÜRAYSIXI Que Memüte'u'utüiyari

Cacaüyari pütatiutaxatüa nu'aya yaticuxatacacu

¹ Cacaüyari meripai tinivacuxaxatüvacaitüni ta'uquiyarima, texaxatametemama yame-tecuxatacacu, yuxexütü que memüte'upitüarie niuqui yücü mü'anene hepaüsita. ² Hicü tucari taparirümeccacu pütatiutaxatüa tame, yaticuxatacacu que mü'ane nu'aya mühücü püta. Mücü yunive caniuacayasa hesiena müтинаquenicü naitü. Mücü 'inetüacu meta Cacaüyari caninetüani tita 'amüticuma. ³ Mücüsie que mütxavatü canimasiücünü que mütimarive Cacaüyari, Cacaüyari cani'inüariefatüni que mütvaiyacü. Naime meta püratücü yuniuqui mütürücaüyecü. Mücü yücümana 'aixüa 'iyurieca tita 'axa temüte'uyuri hepaüsita müta'si'tienicü, 'ana que mü'ane mümarive serieta nayerüni muyuavisie.

Nu'aya püve'eme, niuqui tuayamete taheima miemete hepaüna mecave'emetüacu

⁴ Mücü niupitüarieni yemecü mümarivanicü que mü'ane mühücü, peru taheima miemete niuqui tuayamete hepaüna mepücate'upitüarie. Yaxeicüata ve'emetütü nayani, müme hepaüna mecave'emetüacu. ⁵ Queri Cacaüyari müpaü titahüavive niuqui tuayamete xeime heiva, müpaü ticühüavetü,

'Ecü pepünenive,

Hicü 'a'uquiyari nepaneyeitüa,

'utaitü. Nusu queri 'utayü,

Ne 'uquiyarieya nepayani,

Mücü nenive payani,

'utaitü. ⁶ Masi tucari hepaüsita ticuxatatatü quepaucua cuiepa mi'atüani yumatüari müpaü püta canaineni,

Yünaitü Cacaüyarisüa miemete

Niuqui tuayamete

Meque'ineneviyani,

'utaitü. ⁷ Quepaucua niuqui tuayamete müvaxata müpaü paine,

Yuniuqui tuayamete

'Eca nivarayeitüvani,

Yutupirisixima meta

Tai nerücuari nivarayeitüvani.

⁸ Yunive püta xatatü müpaü paine,

'Ecü Cacaüyari 'a'uveni haque pemüra'aita

Yuheyemecü 'apuve,

Canixeuraüyeni

'Aisü pemacue'e pemüti'aitamecü

'Inüari canihücütüni

Heiseriemecü que pemüticamie 'ecü.

⁹ Pepinaqui'erie tita mütiheiserie,

Pepi'uxive'erie tita 'aisica mütitisana.

Cacaüyari 'acu

Que mü'ane mü'acacaüyari

Pümasi'anayexei,

Temavierica masipitütü

'Inüaritüme

'Ahamicuma cavaratahüavetü.

¹⁰ Müpaü paineta,

'Ecü Ti'aitame sutüapai pepicaque cuie,

Muyuavi peputavevie 'amamacü.

¹¹ Mücü pütüyünare

'Ecü püta 'apeniuvemücü.

'Ixuriquipaü mücü naitü nitaye'irimücü.

¹² Muyuavi pepütatuna 'ücaripaü

Camixapaü püpasieni.

Masi 'ecü yaxeicüa pe'agnetü pepü'ahayeva,

'Atucari pücatixüni.

¹³ Queri hasuacu titahüavive niuqui tuayamete xeime müpaü ticühüavetü,

Neserietta mexicuxi quenacani

Memümasi'aca'unie nemüva'atüani 'ahetüa.

¹⁴ Camüsü niuqui tuayamete yunaitü 'iyarite mecanihümetüni, Cacaüyari memütupirisiximama. Mepütanü'ariva memüvaparevienicü müme vahesie mütinaquirüme memütavicieisitüarienicü.

2

'Icü vicueisitüarica vaüca pütürücaüye

¹ Müpaü mü'anecü, 'ayumieme caneuveveca masi vaüca teme'erivanicü tita temüte'u'eni capa yacü xeiçüa teyüatü teva te'u'uvanicü. ² Camü mücü niuqui mutaxasie niuqui tuayamete taheima miemete yametecuxatacacu, mücü niseüyecaitüni. Yunaitü memütisanaxüa yunaitü memüca'l'eniecai metenapiniyariecaitüni mecanimari'itüariecaitüni, vahesie que mütinaquecai, que müreuvevecai. ³ Mericüte, xüca müpaü 'aneni, quesü tetetavicueni tame xüca te'itave'erieca 'icü vicueisitüarica müya mütitürücaüye. Mücü caniusutüarieni Ti'aitame yaticuxatacacu que temütetavicieisitüarieni haitü. Niuquiyea mepuseiriyaxü mümeta memi'eniecai müpaü temütemaicacü tame. ⁴ Cacaüyarita 'axeicüa vahamatü müpaü tinihecüatacaitüni 'inüari vevietü mamarivaveme, türücaüyemecü tiyurienetü müiremecü, 'Iyari Mütiyupata vatapitüacacu yuxexuime, que mütinaquecai Cacaüyari.

Que mü'ane misutüa temütavicieisitüarienicü

⁵ Que mütiu'aitaxü mücü cuie 'umamie hepaüsita, niuqui tuayamete memüte'aitanicü muva 'asipüca'utayü. Mücü cuie canihücütüni tita hepaüsita temütécuxata. ⁶ Hecüasica canixuaveni xapasie müpaü manuyüne, Teüteri que metetitamexi pemüvara'erivanicü.

Teüteri vanivema quesü metetitamexi

Pemü'avaüricü vahesie mieme.

⁷ Penivaranucayasa niuqui tuayamete vahepaü memücatürürcavinicü yapaümexa.

Penivaranutumumatüani visi me'enenetü memacü necü

Ve'emecü memüxeiyarienicü.

⁸ Pepicayasaxü naime pehe'ivaca vahesie mieme

Müme memüte'aitanicü hepaüsitana.

Mericsü, que müticayasaxü naime he'ivaca para teüteri memüte'aitanicü hepaüsitana, tixaü pücaranuyuhaveya hepaüsitana memücate'aitanicü. Peru hicü cuxi que temütévaxeiya teüteri, naitü 'acuxi pücaha'ivarieve müme memüte'aitanicü hepaüsitana. ⁹ Quesü xeiçüa que temüte'ixeiya, mücü yapaümexa niucayerieni niuqui tuayamete vahepaü mücatürücaüyenicü. Mücü mütiucuinixücü quepaucua mumü, cananutimumatüarieni visi 'anetü mayanicü ve'emecü müxeiyarienicü. Cacaüyari 'aixüa mütiuca'iyaricü müpaü tiniuyüni, mumünicü tanaima tahesie mieme.

¹⁰ Mücü nisutüani naime, 'inetüacu caniuineni naitü. 'Aixüa caniuuyüni Cacaüyari, varavitütü yumüreme yunivema visi me'enenetü memacü necü, meye'atüacü que mü'ane misutüa memütavicieisitüarienicü, yatipitüatü mütiucinecü para maye'anicü. ¹¹ Que mü'ane müvapata, mümeta memupasie, xeimesie mecaniyecüme yunaitü. 'Ayumieme pücaüteviya yu'ivama vaterüvatü ¹² müpaü 'utaitü,

Nepümasihecüatani que mü'ane pemühücü

Ne'ivama menesi'eniecacu

Memüyutixexeüriva vahixüapa ne'uvetü

Nemasinüavani.

¹³ Müpaü paine meta,

Ne yuri nepüti'erieca hesiena.

Müpaü meta paine,

Camü ne necaniyüaneni,

Nenivemata Cacaüyari que münetiuhüritüa mecaniyüaca.

¹⁴ Mericsü, ranivema 'axeicüa mecaniyuxevini xei xuriyari xei vaiyari. 'Ayumieme mücütä yaxeicüa tahamatü yuxevitü nayani, tahepaü yemecü. Müpaü mütiuyaricü mumücü meta püyüvecai mica'unanicü que mü'ane türücariya mexeiya yemecü mütasicuinicü Cauyumarietütü. ¹⁵ Püyüvecai meta müvaxünacü müme mexi me'ayeyuyaricai meuvevecai vaüriyarica memüte'uximayacacü meteh'erivatü que memütécuinequecai. ¹⁶ Canimasiücüni niuqui tuayamete memücahümeccü müvaparevie, masi 'Apurahami xiüyarimama püta püvaparevie. ¹⁷ 'Ayumieme peuvevecai yu'ivama vahepaü 'anetü mayeitüarienicü naime hepaüsita. Müpaü 'anetü caniyüvecaitüni mara'acame mayanicü tiyucanenimayatü yaticamietü, Cacaüyarisie mieme hüritüarietü, 'aixüa miyurienicü tita teüteri 'axa memüte'uyuri hepaüsita. ¹⁸ Mücü mütiucuinixücü mu'inüasieccü, caniyüveni müvaparevienicü hipame mexi me'inüasie.

3

Quesusi püve'eme, Muixexi hepaüna cave'emetüacu

¹ Mericüte ne'ivama xemupasie Cacaüyarisie mieme, 'axeicüa xemuta'inierie que mü'ane taheima macave xehahüavecacu, müpaü mü'aneü 'ayumieme müpaü nepaine, xequena'erivani Quesusi. Mücü nü'ari nayani, mara'acameta nayani cuini mieme mütiuhürütüarie. Mücü canihücütüni hesiena teteviyatü temütahecüata. ² Mücü yatincamieni que maine que mü'ane mihürütüa, yaxeicüa que müticamiecai Muixexi, Cacaüyari quie quiecatari vahepaüsita hürütüarietü. ³ Peru 'icüsie pütünaquixü masi yemecü ve'emecü müxeyarienicü, Muixexi hepaüna catixeyarievacacu, yaxeicüa qui vevivame cui ve'emecü que müticuxaxasiva, veviyaya hepaüna caticuxaxasivacacu qui. ⁴ Tevi pitivevie naime qui, peru que mü'ane nai mütiutieveie, mücü Cacaüyari canihücütüni. ⁵ Mericüsü, Muixexi yapüticamiecai Cacaüyari quie quiecatari yunaime vahepaüsita que mütiuhürütüarie, peru tiparevivame canihücütücaitüni xeicüa mucayeri mütihecüatanicü tita 'arique müticuxaxasivaniquecai hepaüsita. ⁶ Cürisitu püta yapüticamie quiecame nu'aya hücütütü, Cacaüyari quie quiecatari vahepaüsita que mütiuhürütüarie. Mericüsü tame quiena quiecatari tepühüme xüca tetahayeva tecamamatü 'aixüa te'utiyaütü tita temütecuevive hepaüsita tecacyuitüarivatü quepaucua mütapareque.

Cacaüyari teüterimama que memüte'uxipitüarica

⁷ 'Ayumieme que maine 'Yari Mütiyupata,

Hicü xüca xe'i'enieni 'utaniucacacu,

⁸ Xe'u'itutupetü xepüca acüne yu'iyarisie

Que memüte'acü müme 'ana

Quepaucua memüyucuitüvecai nehamatü

Que memüte'uyuri mücü tucarisie

Quepaucua memünesi'uta'inüataxü

Macumavesie me'u'uvatü,

⁹ Haque xe'uquiyarima memünesihe'isipatüvecai,

Sepa ne'uximayasica memüxeyacai huta teviyari viyari.

¹⁰ 'Ayumieme nepuyeha'a 'ana miemetexi vahepaüsita.

Müpaü neputayü,

Yuheyemecü yu'iyarisie meneuyexürveni, nehaitü.

Que nemütüiyeica, 'asimepücateheitimaivave.

¹¹ 'Ayumieme müpaü nepütinehürütüa neha'atü,

Müpaü ne'utaitü,

Yemecü mepüca'aye'axüani haque nemüvareca'uxipitüani.

¹² Xequeneyucurivayurica xeme ne'ivama capa xevitü xeme 'iyarieya 'axa 'anenicü, capa yuri cat'eriecacü 'ihayevamütü Cacaüyari mayeyuri. ¹³ Masisü xexuime tucarisie xequeneyutucani mexicuxi hicü xasiva, capa 'u'ituperecü xevitü xeme, tita 'axa müti'ane xecumanacacu. ¹⁴ 'Axeicüa tepütaxevi Cürisumatü xüca yuri tete'erietü tetahayeva, matüaripai yuri que temüte'uta'erie, 'asitecacuyuitüarivatü quepaucua mütapareque, ¹⁵ müpaü que manuyüne,

Hicü xüca xe'i'enieni 'utaniucacacu,

Xe'u'itutupetü xepüca'acüne yu'iyarisie

Que memüte'acü müme 'ana

Quepaucua memüyucuitüvecai nehamatü.

¹⁶ Que hate mepüyucuitüvecai hamatüana sepa memi'eniecai. Müme mecanihümetücaitüni yunaitü 'Equipitu cuieyarisie memeyecü Muixexi varavitücacacu. ¹⁷ Mericüte, que hate vahepaüsita püha'acai huta teviyari viyari. Müpaü catinimasiücüni, müme mecanihümetücaitüni 'axa memüte'uyuri 'ana. Müme vacaxari 'apuchetei me'atixürüecu macumavesie. ¹⁸ Mericüte, que hate tivarahüavetü tiyühürütüa, müpaü 'utaitü quename meca'aye'axüaniquecai yemecü haque müvareca'uxipietüaniquecai. Müme mecanihümetücaitüni yuri memücate'eriecai. ¹⁹ Mericüte 'ayumieme müpaü tepütimate, mepüyutaxi me'aye'axüanique yuri memücate'eriecaicü müme.

4

¹ Mericüsü niuquieya puxuave cuxi que mutayü quename tevi yüve maye'anicü haque meica'uxipitüani. 'Ayumieme teque'umamaca capa xevitü xeme ca'aye'avemepaü fixeyarievacacü. ² Tamesietü niuqui 'aixüa manuyü necü tepüte'utaxatüarie yaxeicüa vahepaü. Peru mücü niuqui memü'eni 'asipücavaruyuri müme, mücayutaxeviriyaxücü müme memi'eniecai vahamatü yuri mecata'erivavecacu. ³ Tame püta yuri temüte'uta'eri tepaye'axüaxime haque mütasiheca'uxipitüani, müpaü que mutayü,

Yanepütinehürütüa neha'atü,

Müpaü ne'utaitü,

Yemecü mepüca'aye'axüani müme

Haque nemüvareca'uxipitüani.

Müpaü putayü sepa 'uximayasicaya münürie cuie munetüariepai. ⁴ Xapasie niuqui pux-uave mücü 'atahutarieca mieme tucari müxata müpaü 'anuyütü, Cacaüyari 'atahutarieca tucarisie niuca'uxipieni 'inüca yu'uximayasica naime. ⁵ Müpaü paine meta,

Yemecü mepüca'aye'axüani müme

Haque nemüvareca'uxipitüani.

⁶ Mericüsü 'uxipiya 'acuxi puxuave hipatü yamemüte'aye'axüanicü, peru müme matüari niuqui 'aixüa manuyü necü müpaü memütécühüavarüvacai mepüca'aye'axüa yuri memücate'eriecaicü. ⁷ Tavari tucari niupata xeime, Hicü müterüvarie. Raviri xapayasie müpaü putayü müxa viyari 'anuyeyacu, yaxecüa meripai que mutayü müpaü 'utaitü,

Hicü xüca xe'ienieni 'utaniucacacu,

Xe'u'itutupetü xepüca'acüne yu'iyarisie.

⁸ Hicümüsü, xüca mücü Cusue vareca'uxipitüanique 'ana, Cacaüyari 'asipücahaineniqueyu xeime tucari hepaüsita 'arique maye'aniquecaicü. ⁹ 'Ayumieme 'uxipiya tucari pux-uave cuxi Cacaüyari teüterimama vahesie mieme. ¹⁰ Que mü'ane maye'ave haque meica'uxipitüa, mücü pütiuhayevaxü yu'uximayasica 'unüca, yaxecüa Cacaüyari que mütiuhayevaxü 'inüca yu'uximayasica. ¹¹ 'Ayumieme tequetamexütüaca temaye'axüanicü haque mütasieca'uxipitüani, xevitü capa 'ativenicü capa masiücünicü hesiena yuri que mücati'erie yaxecüa müme vahepaü.

¹² Cacaüyari niuquieya payeyuri pütürücaüye. 'Aixüa püreutiquequema, hepaüna care-utiquequemacacu 'ixipara sepa naisata meutixicacauni. Pitixiteque 'ipatatü ratucari ra'iyari, raturuyari ratutanayari naime. Pi'inüata tevi que mütiyumate que mütiyu'iyaritüa yu'iyarisie. ¹³ Sepa que mütitita munetüarie pücaüve mü'aviesiecaicü mücü que mütxeixia. Naitüri masi pümasiücü panutihyepiya que mü'ane mütasitahüave 'ixeiycacacu.

Quesusi mara'acame canihücütüni cui mühürütüarie mümarive

¹⁴ Mericüsü tepeixeiya mara'acame cuini mieme mühürütüarie mümarive muyuavi heima manutitüa Quesusitütü Cacaüyari münu'aya. 'Ayumieme tequetahayevani yatetetahecüatatü hesiena que temüteviya. ¹⁵ Mara'acame que temüte'ayexeiya,

tepücaheixeiya que mü'ane mücaüve tahepaü mütiyumaicü que temütevararani tame. Tepeixeiya püta que mü'ane naime hepaüsita mü'inüasie yaxecüa tahepaü, peru 'axa catiyurievitü. ¹⁶ 'Ayumieme tecamamatü 'aura teque'acüne que mü'ane 'aixüa mütiuca'iyari 'uvenieya manuve 'aurie, temünenimayasiecacü, temüpareviyanicü quepaucua müpaü temüteheuyehüva, mücü 'aixüa tiuca'iyaricacu.

5

¹ Mara'acate cuini mieme memühürütüarie teüteri vasata mecananuyexeiyarieca yunaitü, mecaniucayasarieni Cacaüyarisie mieme memühürütüariecacü, teüteri vahesie mieme memixatüanicü 'imiquieri mavari, 'aixüa me'iyurienique tita 'axa memüteyurie hepaüsita.

² Xüca müpaü 'aneni mara'acame, caniyüveni müvatahüave müme 'asimecatemaitü memeuyexürüve carima cavayurienetü, vahepaü veranitü 'amuyeicacü. ³ Müpaü müveranicü quepaucua mixatüa Cacaüyari teüteri tita 'axa memüteyurie hepaüsita, müpaüta püreuyevese mavari müvevienicü yücümana tita 'axa mütiuyuri hepaüsita 'aixüa miyurienicü.

⁴ Mücü meta, tevi yücümana püca'uyucaye 'ipaü mütiühürütüariecacü, masi Cacaüyari yatitahüavecacu xeicüa pucayeri 'Arunipaü. ⁵ Yaxecüa Cürisitu visi 'aneme püca'ayuyetitüa yücümana mara'acame mayanicü cui mühürütüarie, masisü müpaü pütüpitüa que mü'ane müpaü mütitahüavixü,

'Ecü pepünenive,

Hicü 'a'uquiyari nepaneyeitüa.

⁶ Müpaü puyü que maine xeime xapasie,

'Ecü 'aheyemecü pecanimara'acametüni,

Merüquiserequipaü que mütiuhürütüarie

Yapepütüühürütüarie 'ecü.

⁷ Mücü mexi tevitütü 'a'uyeicacai carima niyutanenevieneni 'ahivatü 'utasuatü, nitavavirieneni que mü'ane müyüvecai mitaviceisitüanicü capa 'umünicü. Pu'enierie müreyehüviriecaicü Cacaüyari. ⁸ Sepa nu'aya mühücütücai, tiucüineca yapüretima yamüticamienicü. ⁹ Müpaü raye'atüarieca, yuheyemecü memütaviceisitüarienicü vapitüatü nayani, yunaitü yamemütecahu que maine, ¹⁰ Cacaüyari 'icayecu mara'acame cuini mieme mühürütüarie mayanicü Merüquiserequi que mütiuhürütüarie.

Que mütvacu'imavacai memücatehayevanicü yuri mete'erietü

¹¹ Mücü Merüquiserequi hepaüsita vaücavame tepeixeya niuqui mücuanive yatemütexehcüasitüianicü, xeme xemüyu'üraraxiecü que xemüte'u'enanä. ¹² Tamüsü, müpaü püreyevese masi te'üquitamete xemühümetünicü, müixa manuyetüacü yuri xemüte'uta'eri, peru xecaneiyehüaca que mü'ane hutarieca misütüani tixe'üquitüatü sutüapai mieme 'üquisica Cacaüyari que maine, hecuamete que memüte'üquitüarie. Resi xeheuyehüatü xecanacüne, 'icuai mütürücaüye xequematü xepüca'acünivave. ¹³ Yunaitü resi memüsise mecacani'iyamatücani niuqui müheiserie hepaüsita. Mepütüri cuxi. ¹⁴ 'Icuai mütürücaüye 'amemutütü vahesie canimietüni, müme memü'iyamatücacü yu'iyarisie memüteyü'üquitüavavecü para memipatanicü tita 'aixüa müti'ane tita 'axa müti'ane, müme vahesie pümieme.

6

¹ Mericüsü peuyevese temütehayevanicü hicü tetecuxatatü sutüa mieme niuqui hepaüsita Cürisitu hepaüsita manuyüne xEICÜA. Tepucüne püta temaye'axüanicü. Tavari tenari tepücatavevieni quitüa mieme, müpaü tepücatecuxatani que müreyevese tevi mütiheyevanicü que mütiyuriencai cümana mümüniqecai, que müreyevese yuri müti'ta'erienicü Cacaüyarisie. ² Müpaü tepücate'üquitani hicü 'üyarica hepaüsita, tevisie que memüte'utime hepaüsita, müquite que memüte'anucu'uni hepaüsita, yuheyemecü 'isücame que mütüvaranutaxürieni hepaüsita. ³ Mericüte, temaye'axüanicü tepucüne, xüca Cacaüyari müpaü tatitaunieca.

⁴ Müme heiva memuhecüariyari, yuhesie memeitima mücü 'imiquieri taheima mümieme, 'Yari Mütiyupata mehexeiyatü memacü 'axEICÜA tahepaü, ⁵ yücümana müpaü memütehütima 'aixüa que müti'ane Cacaüyari niuquieya türücariya memetima tucari 'umamiesie mieme, ⁶ müme xüca ta'aurie me'axüriexüani, mepüca'yüvave tavari memühecüariyarienicü para memütehayevanicü que memüteyuriecai. Müme masi curuxisie mepimi Cacaüyari na'aya yücümana, masiücüne mepeyeitüva münanaimarienicü. ⁷ Tamüsü, cuie xüca viyeri yatiyuineni hesiena mucaviviye, xüca 'itinetüani tupiriyä 'aixüa mü'anene 'esamete vahesie mieme, Cacaüyari 'aixüa pütüpütü. ⁸ Me cuie xüca xuya visaxa 'utinetüani püxani'eriva püta, pücu'eriva'ane hepaüsitana müticuxaxasivanicü para 'axa mü'itüarienicü. Mütatayarienicü pü'ayumieme xEICÜA.

Tepüseiriyari yateteta'icuevatü

⁹ Perusü sepa müpaü temaitüca, masi 'aixüa 'anemecü quename xeteyurie yuri tepüte'erie xehepaüsita tanaqu'erima, quename xetavicueisitüariexime. ¹⁰ Cacaüyariri müpaü püca'yüane que mü'ane heiseriemecü yamücaticamiapaü. Pücaxetümayiä que xemüte'uximayacai que xemüteyuhecüatacai xeteyucanaqu'erietü xeme'erivacai. Que xemüteyucanaqu'eriecai pümasiücücai xemüvapareviecaicü teüterimama, hicüta que xemütevaparevie. ¹¹ Müpaü pütatinaque, yuxexütü xeme xemüyuhecüatanicü yaxeicüa xeyumexütüatü yemecü yuri que xemüte'erie, xeta'icuevatü quepaucua mütapareque. ¹² Peuyevese xemüca'yü'üraraxiecacü, masi peuyevese xemüva'üqenicü müme yuri mete'eriecacu 'emeteuyevacu mecavaürripetü, müme vahesie mütiñaquirüme tita memütehahüavarüvacai quename meheixeyaniquesai.

¹³ Cacaüyari quepaucua müpaü mütitahüavixü 'Apurahami tita mürexeyaniquecai hepaüsita, xevitü masi vaüca mütürücaüyecai 'apüca'uyeicacai Cacaüyari mixatanicü yühürütüatü. 'Ayumieme yuxatatü yücümana puyühürütü müpaü 'utaitü, ¹⁴ Yemecü 'aixüa nemaniyuriecämücü, yemecü nemanimüriyacämücü. ¹⁵ Müpaü 'ereutereca cavaürripetü 'Apurahami, que mütiutahüavarie, heixeyatü nayani. ¹⁶ Teüteri quepaucua memüyühürütü, mexixata que mü'ane masi vaüca mütürücaüye. Naimecü xüca yühürütüani, mücücü püseiriyarie niuqui, pünami niuqui xüatüarica. ¹⁷ 'Ayumieme Cacaüyari yaxeicüa pütüyuri quepaucua muyuvaüri masi heiseriemecü müvahecüasitüianicü müme vahesie mütiñaqenicü tita memütehahüavarüvacai, müpaü memütemaicacü que mücatipasieve tita mütiyuriemücü. 'Ayumieme pitaxeviriyaxü yuniuqui yühürütüatü. ¹⁸ Tame 'ayumieme tita mücatipasieve tepexeyä hutame. Mücü hepaüsita Cacaüyari püca'yüve mütati'itaiyanicü. Mücücü 'ayumieme türücaüyemecü tecanituicarieca, tame temütata'unaxü te'iviyatü tita temütecuevie. ¹⁹ Müpaü xüca teteta'icuevani yuri tete'erietü, tepeixeyä tiyuhaname tatucarisie mieme mütasiseiriyanicü. Pücahateque püse'i. Cacaüyari manuvesie pütüvixä, tuqyueisä mieme 'ixuriqüi reunacame varie peuthave, ²⁰ haque tahesie mieme neutaha Qesusi tasi'anuyehaitüiyatü, mara'acame 'ayaca yuheyemecü, Merüquiserequipaü mütiuhürütüarie.

7*Merüquiserequi que mütiuhürütüarie mara'acametütü*

¹ Mûcü Merûquiserequi, Saremetari pûtiva'aitûvametûcai, Cacaûyari taheima macave pûmara'acameyatûcai. Quepaucua 'Apurahami mamieximecai vara'ivaca te'aitamete, mûcü penucunaquixû, 'aixûa putayû hepaûsitana para 'aixûa mü'itûarienicû. ² Mûcü 'Apurahami tita mûtivarunavairi naimesie mieme yapaûmeme tamamatasie mieme xeime pimi. Merûquiserequi taniuquicû Ti'aitame Heiseriemecû Yamûticamie catinitevaca, Saremetari Tiva'aitûvame catinitevaca meta, Ti'aitame 'Aixûa Memûteyuxeyianicû Mûtivapitûa maine. ³ Quemasieya varusieya maremama mepûcaxasiva. Pumave niuqui que mûtisutûa 'ayenieretû, que mûtiutixû tucarieya hepaûsita. Cacaûyari nu'ayapaû cani'anieni, mara'acametûtû 'acaniuveni catihayevatû yuheyemecû.

⁴ Mericûte, xequena'erivani que mûtimarivecai mûcü. 'Asita que mü'ane mûtatusitûcai 'Apurahamitûtû xei tapari pimi tita cuyaxi mûtivarunavairisie mieme. ⁵ Mericûsû, hipatû Revi xiûyarimama mara'acariyacû memûhûritûarie, mûme 'aitûarica mecanexeyiani tamamatasie mieme xei tapari memûvavaviriecacû teûteri yu'ivama 'inûari niuquiyari que maine, sepa mûmeta yu'ivama vahepaû 'Apurahamie memûyecû yunaitû. ⁶ 'Icû masi 'asipûcativamaretûcai, peru 'Apurahami xei tapari pimi, mûcüta 'aixûa putayû hepaûsitana para 'aixûa mü'itûarienicû. Que mü'ane mûtiutahûvarie tita mûtîpitûarieniequeai, mûcü hepaûsita mûpaû putayû. ⁷ Niuqui pûcayû'uxienûa, que mü'ane masi mûtûrûcaûye canihûcûtûni 'aixûa maine que mü'ane hepaûna mûcatûrûcaûye hepaûsita, mûcü 'aixûa mü'itûarienicû. ⁸ Mûcü meta, 'icû teûteri memûcuixime mepitanaqui'eri xeime tapari tamamatasie mieme. Mûcü pûta mûpaû xeiçûa pûtihecûasie quename 'ayeyuri. ⁹ Pûyûve mûpaû mûtayûni, que mü'ane xiûyarimama memitanaqui'eri hicû xei tapari, mûcüta Revitûtû xei tapari pimi, 'Apurahami mûpaû timicu. ¹⁰ Yu'uquiyarisie pûcayeyivecai cuxi quepaucua Merûquiserequi menunaquixû.

¹¹ Mericûsû teûteri 'inûari niuquiyari mepupitûarie Revi xiûyarimama memûmara'acatetûcaû. Mericûte, xûca tevi yûvenique maye'anicû memara'acatetûcacu mûme, titayari reuyevacaqeyu xevitû mara'acame yûcü 'anetû manucûquenicû Merûquiserequipaû tihûritûarietû, 'Arunipaû catihûritûarietû mûtahûavarienicû. ¹² Mara'acate va'inûari xûca 'upasieni, 'inûari niuquiyarita vaûriyarica pûcupasiva. ¹³ Que mü'ane hepaûsita mûpaû mûtîcuniuva, mûcü xeime nuivarisie canimietûcaîtûni. Mûcü nuivarisie mieme xeivitû mavari pûcavevive hasuacu. ¹⁴ Canimasiûcûni Tati'aitûvame Curasie mûyetûacû, sepa mûcü nuivari hepaûsita Muisexi 'asimûcahainecai quename memara'acatetûniqueyu.

¹⁵ Mûcü meta, masi cuxi mûpaû catinimasiûcûni xûca mara'acame 'anucuqueni yûcü mü'ane Merûquiserequi'anicû 'anetû. ¹⁶ Mûcü pûca'ûqueri 'inûari mûpaû mûtiuta'aitaxûcû quename ranivetûtû heiserie hexeiya, masi puqueri mûtûrûcaûyecû tucarieya mûcaxûvecû.

¹⁷ Mûpaû pûtihecûasie,

'Ecû 'aheyemecû pecanimara'acametûni

Merûquiserequipaû que mûtiuhûritûarie.

¹⁸ 'Aisica meripai mûmieme payeitûarie mûveranicaicû 'asimûca'uyûcü. ¹⁹ 'Inûari niuquiyari hasuacu pûcaheye'atûlave tevi. 'Utixani'eriecu tepupitûarie tita masi 'aixûa mûtî'ane mûpaû pûta temûteta'icuevanicû. Mûpaû teteta'icuevatû 'aura tepacûca Cacaûyarisûa.

²⁰ Mûcü meta, 'asipûca'uyû xeivitû cayûhûritûacacu. 'Ana mara'acate mepucayasarûvacai mecayuhûritûatû, ²¹ peru mûcü que mûtiucayeri, que mü'ane mitahûavixû niyûhûritûani mûpaû 'utaitû,

Ti'aitame puyuhûritûa,

Yûcü pûcatiyûcûhûaveni,

'Ecû 'aheyemecû pecanimara'acametûni

Merûquiserequipaû que mûtiuhûritûarie.

²² 'Ayumieme yaxeicûa Qesusi nitaseiriya xeime tûratu masi mûtûrûcaûye. ²³ 'Ana niemete mara'acate mecanyumûrecaîtûni, peru mecucui'itû mepûcapitûariecai memûyuhayevanicû. ²⁴ Peru mûcü yuheyemecû 'amuyeicacû canimara'acametûni, hûritûaricaya mûcayupatacû. ²⁵ 'Ayumieme caniyûveni mûvataviceisîtûanicû yuheyemecû mûme 'aura memacûca Cacaûyarisûa mûcü vapareviecacu, yuheyemecû 'ayeyuritû pûyûve yamûtivaviriecacû vahesie mieme.

²⁶ 'Aixûa caniyûnita temeixeiyacû mara'acame mûpaû mü'ane. Canipasieca, 'axa pûcatiyuriene, pûcaseviximarie, 'axa teyuruvamete vahepaû pûca'ane, muyuavi heima nanutiyeicani. ²⁷ Mûme memûmara'acate vahepaû pûca'ane, pûcareuyevese tucariçû mavari mûtiveienicû yuhesie mieme meri 'axa mûtîuyuricû, 'arique teûteri 'axa memûte'uyuricû. Masi xei mieme 'aixûa piyuri quepaucua mavari mayuyeitûa yûcûmana. ²⁸ 'Inûari niuquiyaricû meniucayasarieni mara'acate cui memûhûritûarie peru memûverarani. Mûcü niuqui cûmana muyuhûritûa, 'inûari niuquiyari sepa mutaxasie meri, mûcücû pûta niucayerieni nu'ayatûtû maye'atûarieve yuheyeme 'amuve.

8

Türatu que mütiyetuiriyari que müti'atüa hecuame

¹ Mericüsü masi 'acuxi caneuveveca yamütayünicü. Müpaüta mü'ane tecanexeiyanı mara'acame. Mücü mana paya muyuavisie, haque müre'aita que mü'ane mümarive, mücü serieta paya. ² Haqueva miemecü mepasie, püti'uximaya mana. Que mü'ane yuricü tuqui mühücü, que mü'ane Ti'aitame mitavevi tuqui, tevi pücatixaü, mana püta püti'uximaya mücü. ³ Mericüsü yunaitü mara'acate menüti'uitüarieni memütemavanicü. 'Ayumieme caneuveveca mücüta tixaütü mürexeiyanicü mütxatüanicü. ⁴ Masi xüca cuiepa 'uyeicanique, pücamara'acametüniqueyu, 'amemu'uvacü hipatü püta memütemava que maine 'inüari niuquiyari. ⁵ Peru müme haque memütehetimava, mücü pi'üque xeicüa tita taheima mütimieme, peru pücahücü. 'Etüriyayapaü xeicüa pü'ane. Yaxeicüa pü'ane hicü, que mütiutahüvarie Muisexi quepaucua mitaquetüaniquecai 'ixuriqui tuquiyari, yaticühüavecacu, Quene'acuerivayurieca pemitivevienicü naime yaxeicüa peti'üquetü 'inüari que pemütiuta'üquitüarie yemurisie pe'uvetü. ⁶ Hicü masi Cürisitu türatu 'aixüa mü'ane caniyetuiriyarieni cani'atüani, türatu meripai mieme 'aixüa müca'aneicacü hepaüna. 'Ayumieme mara'acame que müti'hücü, visi pütihüritüarie, meripai miemete visi memücatehüritüarieicacü hepaüna. Türatuya meta niuqui müse'isie pütiviya, Cacaüyari türücaüyemecü müpaü mutayücü que mütiyurieni. Peru meripai mieme türatu hepaüna pücase'icai.

⁷ Mücü türatu meripai mieme xüca 'aixüa 'anenique, xüca careuuevecaque müniuquimariecacü, tavari pücaheuevecaqueyu xevitü. ⁸ Siepüre canivanuquimaca teüteri müpaü mainecü,

Camü tucari canaye'amücü,

Müpaü canaineni Ti'aitame.

'Ana türatu mühecu nepüvapitüani

'Ixaheri xiüyarimama

Cura xiüyarimama.

⁹ Mücü türatu va'uquiyarima nemüvarutaveviriepaü püca'aneni

Meripai que nemütitavevi

Quepaucua nemüvaruviyaxüa vamamasie

Nevareyevitünie 'Equipitu cuieyarisie.

Müme netüratusie yamepücatecahucai.

'Ayumieme neta nepüvaratümaiyaxü,

Müpaü paine Ti'aitame.

¹⁰ Peru müpaü paineta Ti'aitame,

Türatu que nemütivatavevirieni

'Ixaheri xiüyarimama

Mücü tucari 'aye'ayu

Ne'inüari niuquiyari nepüvamini

Müccü memüyu'iyaritüacacü.

Va'iyarisie nepütita'utüani ne'inüari niuquiyaricü.

Ne vacacaüyari nepüyaneni,

Müme neteüterima mepühümetüni.

¹¹ Yuxexütü mepücatevati'üquitüani 'auravatari,

Yuxexütü mepücatevati'üquitüani yu'ivama

Müpaü me'utiyuatü, Ti'aitame quenetimati.

Yunaitü masi mepünesimatani

Türi 'uquiravesixi yunaitü.

¹² Ne nepüvanenimayaca

Sepa heiseriemecü yamemücatecahucai,

Tavari nepücahe'erivani

Sepa 'axa memüte'uyuri.

¹³ Mericüte türatu yücü mü'ane xatatü, meripai mieme putayeitüa. Tita mütitaye'itüre mütiverani meripai mütimieme, mücü cuitü pütaxüni.

9

Tuqui cuiepa mieme tuqui taheima mieme

¹ Mücü türatu meripai miemesie meteviyatü, mepeixeyacai 'inüari heiseriemecü que mütimavariacai manuyünecai. Tuquita mepexeyacai müpasiecai 'ena cuiepa. ² Mücü tuquipa xevitü hüxiena puvecai 'ixuriqui tuquiyari. Mana püti'ucai hecüarivivame, mexa, pa mexasie xatüariecacu. Mücü Müpsie catinitevacaitüni. ³ 'Ixuriqui reunacame varie, mana puvecai

'ixuriqui tuquiyari taüta mieme, Yemecü Müpasie mütevecai. ⁴ Mana püti'ucai 'üca vivivame hurucü veviyatü, cacuni meta türatu mü'inüariyaritücai hurucu heuvesitüarietü herie. Cacunisieta mana püyecatei xari huru xariyari manana payari muyemanecai, 'Aruni mumuxieya mutaxutü cacunisie püyecateita, tete 'esimüsuye mana püyecatei türatucü müraye'uxacai. ⁵ Cacunisie naisata mepa'ucai Queruvinisixi memütetevacai mema-marivavetü. Müme meni'etüriviyacaitüni 'inüari cümana mühecüarecü Cacaüyari 'aixüa mütiuyuricü 'aixüa temütexeyarienicü. Pücaüve naimecü hicü temütexucatanicü mücü hepaüsita.

⁶ Mücü naitü müpaü tiunüriecu, mara'acate tucaricü hüxiena mieme tuqita meneutahaqueni yametecahutü yu'uximayasicasie. ⁷ Taütana mieme tuqita xei viyari 'anuyeyecacacu xEICÜa neutahaqueni yuxaüta mara'acame cui mühürütüarie mücü tucarisie. Quepaucua mana neutahaque, xuriya 'a'ütü xEICÜa püyüve. Pütimava meri 'aixüa miyurienicü yuhesie mieme. 'Arique pütimava 'aixüa miyurienicü teüteri 'axa memüte'uyuricü 'asimecatemaitü. 'Anarique tütimavaca mana peutahaque. ⁸ 'Iyari Mütiyupata müpaü catinihecütani, huye cuxi pücamasiücü tevi maye'anicü que mü'ane müpasiesüa mexi 'a'uve mücü tuqui hüxiena mieme. ⁹ Mücü tuqui 'inüari patüa. Tita hicü mütimieme, mücü pühecüata. Mücü tuqui que mü'ane, 'imiquieri mavari yapütiuxatüariva, sepa mücaüve meye'atüanicü que mü'ane mütiutimava, 'iyarieya müca'itate'anicü. ¹⁰ Que memüte'ayexieya, yamepütecahu que mütiu'aisie ravaiyari hepaüsita, mepe'eriva que müticuani que mütiu'ieni que mütiucamaima que mütiuca'üva xEICÜa. 'Aisica müpaü müti'aita putaxasie mexi tucari ca'aye'vecai naitü mütihecuarecü.

¹¹ Peru Cürisitu caninuani. Mara'acame canihücütücaitüni cui mühürütüarie. Cani'atüani tita 'umüramiecai 'aixüa müti'ane. Tuqita peutaha, peru tuqueiya 'aixüa pü'ane masi, paye'ave, mamacü pücaveviya, 'ena cuiepa pücamieme. ¹² Mücü tuqita quepaucua neutaha, sipuri siqerusixi vaxuriya 'a'ütü pücaüyanecai. Yuxuriya püta 'a'ütü xei mieme xEICÜa mana neutahani Müpasieta. Müpaü tiuyurieca pütasitixünaxü taheymecü temüxüxüninicü. ¹³ Meripai sipuri turusixi vaxuriyacü, vaquiya numierie mutataiyari naxiyari cuamariyari, mücücü mepühapüsiriecai teüteri, que mü'ane museviximarie. Mücücü mepüpasiecai, yuva'yarisie memü'itiatüanicü. ¹⁴ Mericüsü xüca müpaü 'anecaitüni, masi vaücavamecü catati'tieni Cürisitu xuriyaya. Mücü mavari 'aixüa mü'ane mücaseviximarie nayuyeitüani mixatüanicü Cacaüyari, 'Iyari yuheyemecü 'amuyeica müpaü tipitüacacu. Mücü xuriyaya catani'itieca ta'iyari mücatasitate'anicü que mütatitate'acai quepaucua müpaü temütexuriecai cümana temütexuinequecai. Te'u'itiyaca, Cacaüyari mayeyurisie mieme tete'uximayatü tepacü.

¹⁵ 'Ayumieme mücü canihücütüni que mü'ane mi'atüa türatu hecuame, müme memuta'inierie meheixeyatü memacünecü tita yuheyemecü vahesie mütiinaque que memüte'utahüvarie. Müpaü tiniuyurieni quepaucua mumü, püvarunanai müvataxünacü teüteri memitisanaxücü 'inüari mexi 'a'uvecai meripai mieme türatu. ¹⁶ Tevi xüca türatu 'utavevieni yupini hepaüsita, queyupaüme mütiavamini quepaucua mumüni, caneyeveca mühecüarecü quename 'ümü, 'ariqueque niseirimücü mücü türatuya. ¹⁷ Türatu müpaü mü'ane 'aixüa müyünicü, peyevese tevi mümünicü meri. Mücü niuquieya 'asipücaüve mexi cuxi 'ayeyuri que mü'ane mitavevi. ¹⁸ 'Asita mücü türatu meripai mieme quepaucua mutaveviya, xuriya putayeyuriya. ¹⁹ Muisexi 'ana tinivarutaxatüani yunaimie teüteri naime 'aisica que mütiu'aisie 'inüari niuquiyaricü. 'Arique siqerusixi sipuri vaxuriya ha caniuütüani. 'Urecanu cüeyari 'anahüca vita mütaüraüyecü, mücücü xuriyacü nivaruhapüsieni teüteri yunaimie, niuqui xapayarita, ²⁰ müpaü 'utaitü, 'Icü xuriya türatu 'inüariyari canihücütüni, que müti'axatüariva, que müti'axatüariva Cacaüyari. ²¹ Yaxeüca xuriyacü nitahapüsieni 'ixuriqui tuquiyari, xacürüteta naime, mücüsie mütiutimavarüva. ²² 'Inüari niuquiyari que maine, 'esivatücacu naitü xuriyacü caniti'itivani. Xüca xuriya catiyeuriveni pücareuyehüviyarüva.

Cürisitu que mütiatayeitüa tita 'axa müti'ane, mavari mayuyeitüacü

²³ Mericüsü, caneyeveca mü'itayanicü tita müti'üquisica, mi'üquecü tita taheima mütimieme. Peru tita taheima mütimieme, mücü mavari masi yemecü 'aixüa mü'anecü caniu'itiyani püta. ²⁴ Cürisitu quepaucua neutaha Tuqui Müpasieta, mana pücaheutaha mamacü müveviyata. Haque yuricü mütuqui, mücü 'üquiscayarita pücaheutaha. Muyuavisie miemeta püta neutahani. Hicü Cacaüyari hüxie caniuyeyicani, tahesie mieme mütanianicü. ²⁵ Mücü meta, quepaucua mana neutaha müixa mavari 'ayuyeitüvatü pücaüyanecai, mara'acame cui mühürütüarie que müreutahaque Tuqui Müpasieta xei viyari 'anuyeyecacacu, xeime xuriyaya 'a'ütü. ²⁶ Xüca 'acu müpaü 'anenique, müixa pümüniqeyu cuie munetüariepaitü hicürique. Hicü masi xei mieme xEICÜa masiücütü canayani tucari taxüximecacu, mitayeitüanicü tita 'axa müti'ane, mavari mayuyeitüacü. ²⁷ Teüteri

vahesie catininaquimücü xei mieme memücuinicü, 'ariqueta 'isücame nivatahüavimücü. ²⁸ Yaxeicüata Cürisitu mecanixeiyacuni müme memicuevi, canivatavicueisitüamücü. Que mü'ane xei mieme mavari mayeitüarie hesiena mütiuhüivanicü tita 'axa memüte'uyuri yuvaücavatü, mücü 'arique mecanixeiyacuni tita 'axa müti'ane caxuavecacu.

10

¹ Mücü 'inüari niuquiyarisie canimasiücünü tita 'aixüa ti'aretü 'umüramie, peru 'etüriyaripaü catinimasiücünü xeicüa. Yemecü hepaüna püca'ane que mütvaiyacü. Mücü mavari yuheyemecü mücuxatüariva xei viyari 'anuyeyecacacu, mücü hasuacu pücaýüve müvaraye'atüanicü müme 'aura memacüca. ² Me xüca varaye'atüanique, mecatehayevaqueyu memütemavatüvecai. Va'iyari que tivatate'aniqueyu tita 'axa memüte'uyuri hepaüsita, xüca xei mieme me'u'itiyanique müme müya memüte'ayexeiya. ³ Masi xexuime viyarisie mepa'eritüarivani 'axa memüte'uyuricü. ⁴ Turusixi sipuri vaxuriya pücaýüve tevi tita 'axa mütiuyuri menuyeitüirienicü.

⁵ 'Ayumieme quepauca cuiepa munuaniquecai müpaü caniyütayüni, Mavari pepücanaqui'erie que pemütixatüarie.

Masi pepünesi'ucuha'arütüiri neviyari.

⁶ Pepücanaqui'a sepa mavari mütaxüni taipa.

Mavari menuyeitüaniqueyu tita tevi 'axa mütiuyuri,

Mücü pücamasinaque.

⁷ Ana müpaü neputayü, Camüsü ne,

Que müre'uxa xapa mücuicuiyasie nehepaüsita,

Necaninuani yanemütüyurienenicü

Que mümatinaque 'ecü Cacaüyari.

⁸ Mericüsü mana müpaü paine, Pepüca'inaqui'erie mavari, que pemütixatüari, mavari mütaxüni taipa, mavari menuyeitüaniqueyu tita tevi 'axa mütiuyuri, mavari müxatüarie que maine 'inüari. Mücü pepücanaqui'a. ⁹ Ana cuitüta müpaü canaineni, Camüsü ne necaninuani yanemütüyurienenicü que mümatinaque. Nitayeitüani meripai mieme, mitaseiriyacü 'arique mieme. ¹⁰ Müpaü mütinacüecü, 'ayumieme tepupasie tame, mavari mayeitüariecü xei mieme Qesusi Cürisitu yuvaiyarisie 'uyeicatü.

¹¹ Yunaitü mara'acate tucaricü mana meniuti'uni mete'uximayatü, mavari yaxecüa 'aneme me'icuxaxatüvatü. Peru mücü mavari müpaü mü'ane hasuacu pücaýüve müta'sanuyeitüirienicü tita 'axa temüte'uyuri. ¹² 'Iya püta mavari puvevie xei mieme müta'anuyeitüirienicü tita 'axa temüte'uyuri. Mavarieya yuheyemecü 'aixüa miyuricü, 'ayumieme mücü Cacaüyari serieta canayerüni. ¹³ Hicü xeicüari püta'icueva mexi me'a'ivariexime müme memeye'unie, mexi me'ahapava hüxiena. ¹⁴ Xei mieme mavari mayeitüariecü, yuheyemecü püvaraye'atüa müme memüpasietüve yuxexuitü. ¹⁵ 'Iyari Mütiyupata pütasihecüatüa yaxecüa 'utaitü. Müpaü canaineni,

¹⁶ Türatu müpaü 'aneme necanivataveviriemücü

Mücü tucari 'aye'ayu.

'Arique müpaü paineta Ti'aitame.

Ne'inüari niuquiyari nepüvapitüani

Yu'iyarisie memexieyanicü.

Mana nepita'ütüani

Mücücü memüyu'iyaritüacacü.

¹⁷ 'Axa que memüte'uyuri,

'Inüari que memüte'utisanaxü,

Müpaü nepücara'erivaniri.

¹⁸ Mericüte mücü hepaüsita xüca reuyehüviyarieni, tavari mavari pücaxatüarieni, menuyeitüanicü tita 'axa mütiuyuri.

'Aurava teque'acücani

¹⁹ 'Ayumieme nepaine ne'ivama, Qesusi xuriyaya mutaxüriyacü, heiserie tepexeya tecamamatü temeutahaquenicü Tuqui Müpasieta. ²⁰ Huye hicüque mümieme mücücü temayeyuyurinicü, mücü tecanexieyani, mücü mütahuyetaxücü tahesie mieme. Que mu'itüarie yuvaiyarisie, tahuye patüa, temeutahaquenicü tame haque müreunamecai mücü 'ixuricü. ²¹ Mücü meta, tecanexieyani mara'acame mütrücaüye Cacaüyari quiya mühürütüarie. ²² Mericüsü müpaü mü'ane'cü 'aurava teque'acücani, ta'iyari yemecü yuxevicacu, yemecü yuri tete'erietü, ta'iyari 'itiyacacu 'axa tecateyurietü capa ta'iyari tasi'utatienicü tita 'axa temüte'uyuri hepaüsita, tavaiyari meta hauxinariecacu ha 'aixüa mü'ane'cü. ²³ Yatequetecahunü, müpaü tetetahecüatatü que temüte'icuevie ta'aurie teca'axürüvetü, müpaü tetemaitü, que mü'ane müpaü mütatitahüavixü tita mütatimini,

mücü yacatinicamieni que maine. ²⁴ Tequehetata'eritüvani tanaitü, temütavaürüanicü temütetacanaqui'eriecacü 'aixüa temüteyuriecacü. ²⁵ Tepücatehayevani tepütacuxeürivani, hipame vahepaü tepücatehayevani. Tepütatuicani masi. Que xemüte'imate mücü tucari maye'aximecü, masi vaücava müpaü xequeteneyurieca.

²⁶ Ta'iyari ya'anecacu xüca tetavaürüyani 'axa temüteyuriecacü teheitimaime tita yuri müraine, mavari pücaxuave tavari menyueitüanicü tita 'axa temüte'uyuri. ²⁷ Xücarü müpaü 'aneni temamatü tepüta'icueva temüta'ivavüarienicü xeicüa, yuhaxüacü quepaucua müvataxütüani müme memeye'unie, yumexütüatü taipaü. ²⁸ Xüca 'itixani'erienü 'inüari niuquiyari Muisexi mi'atüa, caniumümcü canenimayasietü, yuhutatü ya yuhaicatü müpaü metetahecüatayu. ²⁹ Que xetecu'eriva. Masi yemecü hesiena catinaque tatacuri, que mü'ane minanaima Cacaüyari nu'aya, que mü'ane seviximariecame mü'erie mücü xuriyaya türatu mutaseiriyari cümana, mupasie cümana, que mü'ane mitave'erie 'Yari 'aixüa mütatipitüa. ³⁰ Tame tepimate que mü'ane müpaü mutayü, Necümana nepünemieneni, 'anepürapica ne. Tavari müpaü putayü, Ti'aitame tatacuri nivapitüamücü yuteüterima. ³¹ Pümariveni quepaucua Cacaüyari mayeyuri miviyani.

³² Xequena'erivani masi meripai que mütiuyü. 'Ana cuitü xe'uhecüariyarieca, cuini mieme xepüte'ucacucüinecai peru xepüteneviecai. ³³ Sepa yunaime vahüxie xemütevinüariecai 'axa xetecühüavarüvatü xe'uximatüarietü, sepa hipame xemüvaporeviecai quepaucua müpaü memü'titüarie, xeme xepüteneviecai. ³⁴ Memanutaxürüiyacai que memüte'ucüinitüarie, xemeta vahepaü xepütüyumaicai. Xeyutemamavietü xepüvaneviecai quepaucua memüxete'unavairi xepini, müpaü xetemaitü, yupini masi 'aixüa müti'anene 'emütiterive xemütehexeiyacü xeme muyuavisie. ³⁵ 'Ayumieme nepaine, xepücaheivivivani tita xemütehexeiya. Heiserie xepexeyia xecamamatü xemüyüacacü. Mücücü vaücava xepüte'iva. ³⁶ Caneuyevaca xemüte'ucaneviecacü, xeheixeyiatü xemacünecü que xemüte'utahüavarie quename müpaü tixepitüani, yaxeteyurieyu que mütinacue Cacaüyari.

³⁷ 'Esiva yareutevicacu cuxi,

Que mü'ane 'umamie caninüamücü,

'Epücareutere.

³⁸ Mücü heiserie mexeiyia nehësüa miemetütü

Mücü canayeyuricamücü yuri müti'eriecü.

Xüca vaürüpieca

Ne'iyarisie nepücanaqui'aca que nemütixeyia.

³⁹ Peru tame müpaü tepüca'anene. Tepücavaürüpietüca, tepücatatümayirieni. Masi yuri tepüte'erie tatucari temücatatümayiacü.

11

Que mü'ane yuri müti'erie

¹ Que mü'ane yuri müti'erie müpaü pütimate, peixeyiani tita müticuevi. Müpaüta catiniyu-maica, 'apuve tita mücatixeyiarieve. ² Müpaü yuri memüte'eriecaicü mecanimarivacaitüni ta'uquisiema meripai miemete 'aixüa memüteyuriecacü.

³ Yuri temüte'eriecü müpaü tepütimate, cuie munetüariecü Cacaüyari müpaü 'utayücu. Tita mütxeyiarieve que mütiuveviya, tita mücarahecüacü catiniutüiveviyani.

⁴ Yuri müti'eriecaicü Haveri mavari 'aixüa mü'ane pixatüa Cacaüyari, Caini mavariyia 'aixüa ca'anecacu hepaüna. Müpaü mütiutimavaxücü pütahecüasie quename heiserie hexeiyacai, Cacaüyari müpaü tihecüatacacu 'imiquierieya hepaüsita. 'Ayumieme sepa mümüqui, 'inüarieya püticuxata cuxi.

⁵ Yuri müti'eriecaicü, 'Enuqui pevütüque müqui müca'ayanicü. Pumavecai Cacaüyari heiv-itücu. Cahevütüqueivetü cuxi, müpaü pütihécüasiecai minaqu'arütüacaicü Cacaüyari. ⁶ Tevi yuri xüca cati'erieca, pücayüve minaqu'arütüanicü. Caneuyevaca müpaü yuri müti'eriecacü que mü'ane Cacaüyari 'aurie maye'amücü, quename 'a'uyeica, quename tiva'ivisitüa müme memicuvautüve.

⁷ Yuri müti'eriecaicü Nuhexi yucuerivayurietü nitavevieni naviya müvatavücüeisitüanicü yuque quiecatari, müpaü tiutahüavarieca tita teüteri 'acuxi memücatexeyavavecai hepaüsita. Müpaü mütiuyuricü, cuiepa memütama vahesie pütihüüiya, mücüsie püta pütünaquixü heiserie mexeiyanicü yuri ti'erietü.

⁸ Yuri müti'eriecaicü, 'Aurahami quepaucua muta'inierie, yaticamietü manapaitü caneyani haque hesiena mürenaqueniequeai. Caneyani 'asicatimaitü haqueva menu-aniquecai. ⁹ Yuri ti'erietü mana caniyuyupata mücü cuieyarisiepaütü que mütiutahüavarie hesiena mütinacüeniequeaicü, peru xeime cuieyapaü pütümaicai. 'Ixuriqui quiyarita menayetecaitüni mücü 'Isahaquimatü Cacuvumatü. Mümeta vahesie pütünaqueniequeai que

memüte'utahüvarie, yaxeciä 'Apurahamipäu. ¹⁰ Canicueviecaitäni mücü quiecaru qui hetüa mieme tenari mexeiyä yemecü, 'inüarieya metimacü Cacaüyari, mitavevicü.

¹¹ Yuri müti'eriecaicüta, Saramatü türücarüya mepupitüarie nunusi mehexeiyatü memacüneçü, sepa tucarieya manutitüa sepa mü'ucarasitücai. Müpäü pütüuyü yaticamiecame mü'eriecaicü que mü'ane müpäü mütitahüavixü quename müpäü tipitüaniquecai. ¹² 'Ayumieme xeimesie meniyeçüne, sepa mücü mumüximecai. Taheima miemete xuravesixi vahepäü meyupaümetü mecanacüne, xiecaru haramara tesita miemepäu meyupaümetü menacüne müçayu'inüasinüapäü.

¹³ Yuri mete'erietü meneutacuixüani müme yunaitü. Meheixeyatü mepüca'acü que memüte'utahüvarie. Masi tevapai mepixei yuri mete'erietü, mepivaüritüa. Müpäü mepütüyueçüatacai quename xaüsie miemete cücamete mehümetücai xeicüa 'ena cuiepa me'uuvatü. ¹⁴ Que mü'ane vahepäü maine, mücü püyuhçüata quename 'icuvaune yucüe. ¹⁵ Xüca me'icuxatanique mücü cuie haque memeyecü, tucari mepühücaqueyu memücunüaxüanicü mana. ¹⁶ Hicü masi mepihive'erie cue masi 'aixüa mü'ane taheima mieme. Cacaüyari 'ayumieme püçayuteviya müme vacacaüyari mümarivanicü. Quiecaru püvarunüsiri.

¹⁷ Yuri müti'eriecaicü quepauca muta'isiparie 'Apurahami, mavari payeitüa tüma 'Isahaqui. Que mü'ane müpäü mütiutahüvarie que mürexeiyaniquecai, mücü mavari payeitüaniquecai yunive muyuxevicai. ¹⁸ 'Apurahami müpäü pütüitahüvarie meripaitü, 'Isahaqui xüiyarimama mepüte'uterüvarüvani müme 'ahesie memüyeçüne. ¹⁹ 'Apurahami müpäü tiniyüçühüavecaitäni, Cacaüyari müyüvemütücaicü tavari menücuquetüanicü müquite vasata. 'Ayumieme hutarieca heixeyatü que müratüa, 'inüari canayani.

²⁰ Yuri müti'eriecaicü 'Isahaqui 'asita tita 'umüramiecaicü müpäü ra'erivatü, 'aixüa canü-tayüni Cacuvu 'Esahu vahepäüsita, 'aixüa memü'itüarienicü. ²¹ Yuri müti'eriecaicü Cacuvu quepauca mümüximiecai 'aixüa canüitayüni yuxexuime Cuse nivemama vahepäüsita, müme 'aixüa memü'itüarienicü. Puyutanenevi yutuicütu yu'isücü. ²² Yuri müti'eriecaicü Cuse 'umüximetü müpäü püra'erivacai mana memüyeçünequecaicü mücü cuieyarisie 'Ixaheri xüiyarimama, puyuta'aitaxü caxarieya manutüquienicü.

²³ Utinuivacu Muisexi yuri memüte'eriecaicü 'uquiyarimama meniti'avieta haica mesari visi memüte'ixeiyacaicü nunusi, memücateheiyehüviriecaicü cuiepa ti'aitame que mütiuta'ai. ²⁴ Yuri müti'eriecaicü Muisexi 'e'utevitü, mücü cuiepa ti'aitame tevarieya püçayuterüvanüacai, püca'uyuvaüri Parahuni nu'aya 'uca niveya müxasivanicü. ²⁵ Puyuvaüri masi 'axa mü'itüarienicü Cacaüyari teüterimama vahamatü, çayuvaüriyatü münaqui'acacü 'axa tiyurienetü yapäumexa viyari. ²⁶ He'erivatü tita müra'ivaquecai xeicüa, müpäü pütücu'erivacai, quename masi vaüca hexeiyaniquecai 'axa ticühüavarüvatü Cürisitupaü, que-nameta tixaütü carexeiyaniquecai pini xüca rexeiyanique 'Equipitusie timieme vaücava. ²⁷ Yuri müti'eriecaicü 'Equipitu cuieyarisie neyeyani ca'imacatü cuiepa ti'aitame sepa müha'acai. Pütüucaneviecai, que mü'ane Cacaüyari müxeiyapäu püyüanecai, sepa mücü müçaxeyarieve hasuacu.

²⁸ Yuri müti'eriecaicü Pasicua 'ixüarari pusutüa memüteha'erivanicü Cacaüyari que mütaruhaveyaxü vateüterima. 'Ana quitenie pü'yüaxü xuriyacü, que mü'ane müvaca'unarümecai vamatüarima müçavamayüanicü 'Ixaherisixi vamatüarima. ²⁹ Yuri memüte'eriecaicü Haramara Muxuresie mecananucüne macuvaquipäu 'anecacu. 'Equipititari müpäü meteyuriecutü menehaxüani haramarasie.

³⁰ Yuri memüte'eriecaicü, Quericutari vatesariya nanaca'uni 'atahutamexa 'auriena me'acüneçu. ³¹ Yuri müti'eriecaicü Xahavi püca'utatümaiari teüteri yuri memücate'eriecai vahamatü. Mücü 'uca tuminicü müyuvitünüacai canihüçütücaitäni, peru 'ana yuquita cuyaxi nivarutanaqui'erieni mema'avienenierecai, 'aixüa pütüvaxeyacai.

³² Mericüte, tita cuxi netitaxata. Quereuni Varaqü Sanisuni Quepite Raviri Samueri texaxatamete yunaima xüca mücü ne'üxasitanique, tucari nepçahücaqueyu. ³³ Müme yuri memüte'eriecaicü mepüvara'ivaxü cuiepa te'aitamete, heiseriemecü mepüte'aitacai, meheixeyatü mepacü que memüte'utahüvarie, menivarata'imaia mayesi memüçavaticuanicü, ³⁴ menitüni tai sepa mütürücaüyecai, meniutavicueni cusiracü memücaui'ivacü, sepa memuveraranicai meputürücarüyarie, cuyacü yüvavemete mecanacüne, menivarancu-veiya cuyaxi xaüsie miemete. ³⁵ 'Ucari tavari menivarutanaqui'erieni yuhesüa miemete, me'ucuicu me'anucu'ucu.

Hipatü menitivevacaitüni meçayuvaüriyatü memüxünarienicü. Müpäü mepütüyuricai memüpütüarienicü masi 'aixüa 'anemecü memanucu'unicü. ³⁶ Hipatüta que memüte'upitüarie, mecaninanaimariecaitäni mecanitivevacaitüni, meta mepütühüvacai mepanutaçürüyacai. ³⁷ Mepütütaxivacai tetexicü, sexusucü mepütüxitevacai, mepü'inüasietüvecai, mepücu'ivacai cusiracü. Menicu'uvacaitüni muxa naviyari sipu naviyari me'anacütütücaitäni me'icuteixütüvetü, meteheuyehütü me'uximatüarietü 'axa

me'itüarietüvetü. ³⁸ Cuiepa memütama 'aixüa mepücate'u'iyaricai vasata memüxuavenicü teüteri müya memü'anenecai. Macumavesie hürisie mecanicu'uvacaitüni meheuyexürietü, terüta meucatevasie meyetetücaitü. ³⁹ Mücü yunaitü sepa memühecüasiecai yuri memüte'eriecaicü, 'acuxi tita memüte'utaxatüarie metehexeyiatü mepüca'acü. ⁴⁰ Cacaüyari meripai tixaütü pütiutavevi masi 'aixüa müti'ane tahesie mieme, müme memaye'axüanicü 'ate'u'uvacacu tame xeicüa.

12

Quesusi xeicüa tepa'erivani

¹ 'Ayumiemicü hicü ta'aurie meyuxeüriecacu müya me'anenetü tehecüatamete cui meyuvaücavatü, tepeihüani naime mürahete, naime 'axa müti'ane mütasichapana. Tecavaüripietücaitü tepuhuni, tepütanausaxüani temeta'axüanicü haque temecueviya, ² cuiüni mieme Quesusi teha'erivatü, que mü'ane misutüa meye'atüa titasie yuri temüte'erie. Mücü müpaü ra'erivatü que mütiyutemaviecaquecai 'ariqueque, pitanevie curuxi sepa mütivinüarie. Hicü mana paca Cacaüyari 'uvenieya serieta.

³ Capa xe'u'uxenicü xeme, yu'iyarisie capa xe'auüriepiacü, xequena'erivani mücü que mütiucaneviecai 'axa teyuruvamete cuiüni mieme meheye'uniecacu. ⁴ Xeme que xemütüyucuitüve tita 'axa müti'anematü, 'acuxi xexuriya püca'uhane. ⁵ Xüari xepücahetümai que mütiixetüca tevi yunive müticuxaxatüvapaü, müpaü 'utaitü,

Neuxei nenive,

Pepücatücatave'erieca

Ti'aitame mati'üquitüacacu cuiüni mieme 'uximatüaricacü.

Pepücaüripieca mücü masi'utate'acacu.

⁶ Ti'aitame 'uximatüaricacü

Püti'üquitüa que mü'ane münaqui'erie,

Yunaime püvacuvaya yunivema müvarutanaqui'erie.

⁷ Quepaucua xemüte'uca'eniva, xete'üquitüarietü xemacüncü 'uximatüaricacü xepüyüa. Cacaüyari püxeyuriene que müvayurie yunivema. Quepai ranivettüacacu, mücü 'uquiyarieya püti'üquitüa 'uximatüaricacü. ⁸ Me xüca 'uximatüaricacü xecate'üquitüarieni yunaitü 'axeicüa que memütepitüarie, cari 'avienuari xepünivemama, Cacaüyari xepücanivemama. ⁹ Mücü meta, tepüvarexeiyacai ta'uquiyarima memüteüteritücai. Müme metate'üquitüacacu 'uximatüaricacü tepüvareu'eniecai. Hicü yeme masi tepi'enieca 'iyarite va'uquiyari temayeyuyurinicü. ¹⁰ Müme yapäumexa tucari mepütate'üquitüacai que mütvanaquecai 'uximatüaricacü. Mücü masi 'aixüa temü'itüariacacü pütati'üquitüa 'uximatüaricacü, hepaüna tepasietü temacüncü. ¹¹ 'Uximatüaricacü mexi tete'üquitüarie, tetetamamaviecame tepücata'erie, masi tetahiveriecame tepüta'erie. 'Ariqueque müme müpaü memü'itüarie mecanipitüarieca heiseriemecü yamemütecahunicü, yu'iyarisie meca'uximatüarietü.

Müme memixani'erie Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaricacu

¹² 'Ayumieme yumama xequeneuseiriyaxüa müveranicü, yutunuteta mücatürüavicü xequeneutiseiriya mütitürücacüanicü. ¹³ Huye müxexeuravi xequeneutievevi yü'ücasie mieme, mücatatunirecü tita mütitunirive, müranayehüiyanicü püta.

¹⁴ 'Aixüa xemütevaxeyanicü yunaime xequenyumexütüaca, xemüpasiecacü Cacaüyarisie miemeci meta. Xüca müpaü catipasieca, hasuacu püca'ixeiya Ti'aitame. ¹⁵ Xequenyü'üviyani xevitü ca'aye'avetü müca'ayanicü, Cacaüyari 'aixüa tiuca'iyaritü que mütiminiqeyu. Xequenyü'üviyani xevitü capa xemuinanenicü, nana cuiepa mutineica hasivimecü mütiuxuxuaverepaü yüanetü. Müpaü xüca tiyurieneni, yumüiretü meniseviximariecacuni. ¹⁶ Xequenyü'üviyani capa xevitü 'icumaüvanicü que mü'ane mücayü'üya mücayücuna, capa Cacaüyari ca'ayexeyiatü yüanenicü 'Eshapau. Mücü xei 'icuaiyaricü nüpata heiserie mexeyacacü mümatüarietücaicü. ¹⁷ Müpaü xepütemate, 'arique quepaucua heixeyiatü mayeimücücai tita hesiena mütiutaxasie 'aixüa mü'itüarienicü, püxani'erivacai. Müpaü pücatiupitüarie müyupatanicü tavari, sepa 'utasuatü müpaü mütivaucü.

¹⁸ Haque xeme'axüa xeme, mana xepüca'u'axüa meripai miemetexi vahepaü haque tevi müyüve mimayüanicü yemuri, haque tai müta'a, haque meyüvi, teüca haque meyeica, ¹⁹ cuxineta haque mehüsierie, haque xevitü me'enierie 'utaniucacacu. Müme quepaucua memi'eni mepitavaviri xeime niuquicü memücatahüavarienicü tavari. ²⁰ Mepüca'iquemacai tita memüte'uta'aitüarie müpaü metecühüavarivatü, Sepa yeutanaca mimayüa yemuri, tetexicü pümierieni tituaxivatü. ²¹ Yemecü marivetü mütiyuxexeyiacacü, 'asita Muisexi müpaü niutayüni, Ne nepuma nepuyüyüaca.

²² Xeme masi xepu'axüa Siyuni yemuriyari haque meve, Cacaüyari mayeyuri quiecariena, Querusareme taheima mieme haque maniere, yumüireme vahesüa

xepu'axüa, taheima miemete niuqui tuayamete va'ixüararipa, ²³ mana matüarixi memutinunüva muyuavisie memacayasari haque memeyuxexüriva, mana xepu'axüa, que mü'ane 'isücametütü müvata'ivaviyani yunaime Cacaüyaritütü, mücüsüa xecaniu'axüani, müme heiseriemecü yamemütecahucai memaye'axüavave yu'iyarisie memü'uva, müme vahesüa xecaniu'axüani, ²⁴ que mü'ane türatu hecuame mu'atüa Quesusitütü, mücüsüa xecaniu'axüani, haque xuriyacü müre'üyarie cümana tevi mü'tüvia xecaniu'axüani. Mücü xuriya masi 'aixüa' anemecü catinihecüatani, Haveri xuriyaya hepaüna catihecüatacacu.

²⁵ Xequeneyucuerivayurieca capa xe'ixani'eriecacü que mü'ane maniuca. Müme mepüca'utavicuei me'ixani'erieca que mü'ane 'ena cuiepa müpaü mütivarutahüavixü que memü'itüarieniquecai. Tame masi yemecü tepücatavicueni xüca ta'aurie te'axürieni temüca'i'enienicü que mü'ane taheima maniuca. ²⁶ Mücü 'utaniucacacu canituyauani cuie 'ana. Hicüta que mütiyurieni müpaü paine ya'utaitü, Xei mieme cuxi cuie hücüa nepücatayuitüani, muyuavita nepütayuitüani naime masi. ²⁷ Xei mieme cuxi 'utaitü, müpaü pütihecüata, tita mütayuitüarieni pütitayeitüarieni, tita mütiutiveviya xatatu. Peru pütiyuhayevani tita mücatitayuitüarieni. ²⁸ 'Ayumieme pamüpariyusi teque'ipitüaca mücü temupitüariecü tati'aitüvame. Haque müre'aita mücü, mana pücatayuitüarieni. Müpaü tequete'uximayaca Cacaüyarisie mieme pamüpariyusi te'ipitüatü, 'aixüa' anemecü que mütinaque, teheyexiyatü teteheyehüvirietü. ²⁹ Tacacaüyari tai naime mütitixüsütüvapaü cani'aneni.

13

Que müreyevese yamütiyurienicü Cürisusie tiviyatü

¹ Xepücatehayevani xevanaqui'erietü 'ivamarixi. ² Xepücatehatütümaiyanı xemüvatanaqui'erienicü teva quiecatari. Müpaü meteyurietü hipatü mepüvarutanaqui'erie niuqui tuayamete 'asimecatemaitü.

³ Xequenivara'erivani que mü'ane memanutaxüriya, vahamatü xemanutaxüriyapaü xeteyumaitü. Xequenivara'erivani müme 'axa memü'itüariexime müpaü xetemaitü, xemeta yuvaiyaricü xemu'uvacü.

⁴ Teüteri xüca meneneüqeni, 'aixüa mequetexeyarieca naime hepaüsita, peru me'itiyatücaitü xeicüa mepüyucumaüvani. Mesü, Cacaüyari tatacuri canivapitüamücü müme memicumaüva que mü'ane mücava'üya mücavacüna, memicumaüva xeime 'üyaya, peru müme memü'itiya pücatixaü.

⁵ Müpaü xequeteneu'uvani tumini xecahive'erietü. Xequenenaqui'aca xeheixeyiatü tita xemütehexeiya. Mücü canihücütüni que mü'ane müpaü mutayü, Ne yemecü nepücamasihayevani 'axaütame, nepücamasicu'erieni hasuacu. ⁶ 'Ayumieme tecamamatü müpaü teputiyuane,

Ti'aitame canihücütüni que mü'ane münesiparevi.

Nepücamaca,

Qesü nesi'uyurieni tevi.

⁷ Xequenivara'erivatü müme memütexe'aitüacai. Que memü'anenecai, Cacaüyari niuquieyacü mepütexe'utaxatüa. Xevara'erivatü que memüte'utiparixü, müpaü que memüte'u'uvacai, xequeniva'üqeni yuri que memüte'eriecai.

⁸ Qesusi Cürisitu meripai hicüta yaxeixüa cani'aneni, yuheyemecüta. ⁹ Tevapai xepücauyvitünüa, 'üquisica yücü 'aneneme xepüca'enietüveni hipame vayeiyarisie mieme. 'Aixüa caniyümücü yu'iyarisie müseiriyarienicü 'iya 'aixüa tüca'iyaricacu, peru 'icuaicü hasuacu pücaseiriyarieni. Müme 'icuaiesie meteviyatü memü'uva havai mepüca'upareviya.

¹⁰ Tame mürayutimavatüre tecanexeyiani. Mana mieme memütecuacacü heiserie mepücahexeyiya müme memütemava 'ixuriqui tuquiyarita miemecü. ¹¹ Mara'acame cuini mieme mühürütüarie Tuqui Müpasieta quepaucua mi'atüva vatevama vaxuriya 'aixüa miyurienicü tita 'axa memüte'uyuri, caxari mana pütaiyari quiecarı tesita. ¹² 'Ayumieme Qesusita quitenie 'aurie pütücuinixü tacua, Cacaüyarisie mieme müvapatanicü teüteri, mücü mumieriecü. ¹³ Hicümü hesüana tepüyehu quiecarı tesitapai, niuquimarica tenevietü hepaüna. ¹⁴ 'Ena cuiepa tepücahexeyiya quiecarı'emütiterive. Tepitacuevie quiecarı xevitü 'umamie. ¹⁵ 'Ayumieme mücü tasipareviecacu, tamavari teque'ivevirieca Cacaüyari taheyemecü, 'aixüa te'utiyuatü hepaüsitana. Tateta mayeneiacü tequetahecüatani hesüana temiemetütü que mü'ane mühücü, mücü canihücütüni tamavari. ¹⁶ Mücü meta, xepücatehatütümaiyanı 'aixüa xemüteyuriecacü xemüteyumicuanicü. Mavari müpaü mü'ane pinaque Cacaüyari.

¹⁷ Yaxequetenecahuni que memutiyuane müme memütexe'aitüa, xe'va'enietü. Müme mepü'üviya xe'yari müpaü metemaitü, yühürütüarica hepaüsita memüta'ivaviyarienicü. Müpaü xequeteniva'enieca, müme müpaü memüte'uximayacacü meyutemamavietü, me'uti'aivatü memücaüyacacü. Me xüca xevahiveritüaca, xeme masi xepücapareviyani.

¹⁸ Tahesie mieme xequeneyunenevieca. Tame müpaü tepütetamate, ta'iyari 'aixüa pü'ane 'asipücahaine, naimecü temütavaüriyacü 'aixüa 'anemecü teme'u'vanicü. ¹⁹ Nepüxetuica müpaü xemüteyuriecacü masi yemecü, cuitüva xemüpitüarienticü tahüxi temutinenierecü.

'Aixüa que mutayü 'aixüa memü'itüarienticü, que müti'varuvaüritüa

²⁰ Que mü'ane Cacaüyaritütü mütasipitüa ta'iyarisie temüca'uximatüariecacü, que mü'ane müquite vasata menayevitü muxasi vahüveme mümarive Tati'aitüvame Quesusi, mücü 'itaseiriyaca türatu yuheyeme 'amuve mücü xuriyayacü, ²¹ mücü xüca xe'aye'atüani que müтинаque yaxemüteyuriecacü naimecü 'aixüa xeteyurietü, mücü xüca xeyuitüani xemi-naqui'aritänicü que müti'xexejiya, Quesusi Cürisitu xepareviecacu. Mücü hepaüsita 'aixüa queticuxaxasivani yuheyemecü. Müpaü xEICÜa cani'aneni.

²² Ne'ivama nepüxetuica, xequeneuyuvaüriya xemi'enienticü nenuqui que nemütixetuica. Yapaümemecü nepütixe'uta'utüiri. ²³ Müpaü xequetenemaica, ta'iva Timuteu muxünariecü. Cuitü xüca nuani tahamatü tepüxexeyayu tanaitü.

²⁴ Xequenivavaüritüaca yunaime memütexe'aitüa, yunaime Cacaüyari teüterimama. Itariya cuieyarisie miemete mepüxevaüritüa.

²⁵ 'Aixüa xüca tiuca'iyarini yunaime xehesie mieme. Müpaü xEICÜa.

SATIYACU Meitanü'axüa

Vaürisca

¹ Ne Satiyacu Cacaüyarisie mieme necatini'uximayatametüni Ti'aitame Quesusi Cürisitusie mieme. Naisarie xemeutayeixüa necanixevaüritüaca yunaime tamamata heimana yuhutame nuivarite.

Cacaüyari que mütatipitüa temütemaivavenicü

² Ne'ivama naimecü xeyutemamaviecame xequeneyu'erieca quepaucua xemüta'inüasieni 'inüari yücü mü'anecü, ³ müpaü xetemaitü, müpaü xete'inüasieme yuri xüca xete'erieca yemecü, mücücü xete'uca'enivatü xepacüne. ⁴ Xequenaye'axüa xete'uca'enivatü müpaü xemütemasiücünicü müyuxevicü xe'iyari, tixaü mücareyuevesecü.

⁵ Me xüca xevitü xeme ca'aye'aveni mütimaivenicü, müpaü quetitavavirieni Cacaüyari. Müpaü catinapitüamücü. Cacaüyari 'aixüa 'iyaricü catinavamicuani yunaime cavatate'atü. ⁶ Müpaü quetitavavirieni yuri ti'erietü xeicüa, tixaü huta 'iyariyari cahexeyatü. Que mü'ane huta 'iyariyari mexeiya, mücü hamevaripaü caniyüüeni haramarasie mieme mu'equapaü muyuanepaü. ⁷ Mücü müya mü'ane mecuxi pütihayeva müpaü ticu'erivatü quename tipitüarieni. Ti'aitame tixaü pücatipitüani ⁸ tevi huta 'iyariyari mexeiya mühücücü, müyuxamurie yuyeyacü naimecü.

⁹ Ta'iva tixaü mücatihücü ve'eme queyuxatani müpaü ra'erivatü ve'eme que mürayeitüarie. ¹⁰ Xicutütü meta ve'eme queyuxatani müpaü ra'erivatü tixaü catihücütütü que mürayeitüarieni, müpaü timaitü, üxa xuturipaü peyani. ¹¹ Tau paneica xücatü, üxa pütivasiüxa. Xuturiyari pücaxürüve, visi mütiyuxexeyacai putiyünaxü. Yaxeicüata tevi müxicu pütavaxime yuyeyacü sepa que mütiyuriene.

Que mütiuca'eniva 'inüasietü

¹² 'Aixüa cani'itüarieca que mü'ane mütiuca'eniva 'inüasietü. Mücü 'inüasieme tucari canipitüariemücü 'inüaricü, yaxeicüa muma que müranutimaniyarie que mü'ane müvara'iva nausaricü, müpaüta catinitamarivamücü, Cacaüyari que mutayü quename vaminü müme meminaqui'erie. ¹³ Tevi mexi 'inüasixime müpaü pücahaineni, Cacaüyari püta caniyüaneni nesi'inüatatü haitü. Cacaüyari püca'yüve müta'inierienicü para 'axa mütiyurienienicü. Yaxeicüa mücü püca'ita'inieni tevi, para mücü 'axa mütiyurienienicü. ¹⁴ Yuxexütü masi yücümana mepü'inierie 'axa memüteyurienicü. Meteyucahiv'e'erietü mepüyuyivanüa mepüyuhapaninüa yücümana. ¹⁵ Tiycuahive'erietü cuitü 'axa pütuyurieneni. 'Aye'ame 'axa tiuyurienetü, vaüriyarica pümüni, yaxeicüa 'uca 'ayehucatü vaüriyarica mütinivenipaü.

¹⁶ Xepücate'irüviyarieca ne'ivama nenaqui'erima. ¹⁷ Naitü 'imiquieri 'aixüa mü'ane, nai temte'umique müraye'axe, mücü taheima canimiemetüni. Canacaneicani hecüarivivamete va'uquiyarisüa miemetütü. Mücü püca'yupata, ni'etüriya que mütiyupata tau 'acayunirümecacu, müpaü pücatiyupata. ¹⁸ Yücümana müpaü tiuyühüaveca püta'utavevie, müpaü 'utayüca niuquicü yuri mainecü, para tame tita mütiunetüasie mieme visi temütexeyariecacü, tame nivesicapäu mütexeyariecacü yacütünüquetü.

Que müreyevese yatemüteyuriyecacü niuqui que maine

¹⁹ 'Ipaü xequetenemaica ne'ivama nenaqui'erima. Peru yunaitü teüteri mequeyumexütüaca memü'enananicü. 'Emequeteheutevini püta memütiniunicü memüyeha'anicü. ²⁰ Tevi ha'atü yapücaticamieni heiseriemecü, Cacaüyari que mütxeiyä. ²¹ 'Ayumieme xequeneveni nai mütiyusevixima, nai 'axa müti'ane naisarie manayuhayeva. Xeca'ayu'eririyatü xequeneutanaqui'eri niuqui xe'iyarisie muca'iteüsie. Mücü caniyüveni xe'iyari mütaviceisitüani.

²² Niuqui que maine yaxetecahatü xequenacüni. Xe'ienietü xeicüa xepüca'yüaca capa xeyucuaamananicü yücümana. ²³ Xüca niuqui 'enieni xeicüa, xüca yacaticamieni, tevipaü caniyüaneni xicürisie müyu'ixüari yühüxie que mütiyuxexeyä. ²⁴ Yu'ixüarieme caniyemieni, yapaucua que mütiyuxexeyacai püratümaiya. ²⁵ Que mü'ane masi mütanierie mücü 'inüarisie müraye'axesie mütasixünasie, que mü'ane mücüsie mü'ayumieme, xüca 'u'ename caratümaiya, masi xüca yaticamieni müpaü tiyurienetü, mücü 'aixüa cani'itüariecamücü yatiyurienetü.

²⁶ Tevi xüca rayexeyame yu'erieca, peru xüca ca'ipirenütüaca yuneni, mücü masi yücümana caniyucuaamananeni, yacü xeicüa catinayexeyani. ²⁷ Me xüca rayexeyani 'itiyatü caseviximarietü, Cacaüyari müta'uquiyari que mütxeiyä, müpaü püta caniyüanemücü. Caniva'üviyacamücü memünutuixietüca viyurasixi meta mexi me'uximatüarie. Püyü'üviyanita, tita cuipea mütimieme ca'iseviximanicü.

2

Que mütivaru'imaiyaxü yücü memücatevaxeyacü teüteri

¹ Ne'ivama, Quesusi Yürisitu Tatí'aitüvame visi mü'anesie yuri que xemüte'erie, xequeteneuhayeve yücü xetevaxeyatü teüteri. ² Mana tevi xüca heutahani xemüyuyexexeürivasio huru hanirayari vatimanatücaitü visi mü'ane 'anacatütü, xücarita mana heutahani xevitü cumavetü 'anacatünitü, quesü 'uyüni. ³ Xücaru cui xe'ixeyani que mü'ane visi mü'ane manacatücü, xüca müpaü xete'icühüaveni, 'Ecü xüa'ena quenacani 'aixüa mü'anesie, xüca müpaü püta xete'icühüaveni tevi mümave, 'Ecüsü 'umapaitü queneuveni, mesü 'ena nehetüa queneucani, ⁴ cari huta 'iyariyari xepexeyia, cari 'isücate xepayuyeitüa, peru 'axa xeteyücühüavetü.

⁵ Xequene'enieca ne'ivama nenaqui'erima. Tamüsü Cacaüyari püvaranuyeteüxixü müme niu memümamave cuiepa memütama que memütevaxeyia. Müme masi meheuca'ucame püvarayetiüa yuri que memüte'erie, para vahesie mütinaguenicü müme memaye'axüanicü tiva'aitüvame mayanicü, que mutayü quename vapitüani müme meminaqui'erie. ⁶ Xeme püta ca'aye'aveme xepüxata mümave. Tamüsü xicusixi mecatehüme memütexe'uxitüa. Müme mecatehüme memüxehapa 'isücate vahesüa. ⁷ Tamüsü mümetütü mecatehüme memisevixima que mü'anesüa xemümiemete, 'axa me'utiuyatü hepaüsitana. Mücü que mü'ane mühücü, mücü 'aixüa pü'ane.

⁸ Me xüca 'acu xeheye'atüani Ti'aitame 'inüarieya, 'utüarica que maine, Pepinaqui'erieca 'ahepaü tevi yaxecüa que pemütü'anaqui'erie manuyüne, 'aixüa cani'aneni. ⁹ Me xüca yücü petivaxeyani teüteri, 'axa xecaniyüaca. 'Inüari niuquiyari püxehecüata que xemüte'itisana. ¹⁰ Que mü'ane naimesie yamüticamie 'inüari niuquiyari que mainesie peru xüca xei niuquiyari hepaüsita 'utiqetamüre, masi hesiena pütüühüivani miseviximacü 'inüari naime. ¹¹ Que mü'ane müpaü mutayü, Pepüca'icumaüvani xeime 'üyaya haitü, mücürita müpaü niutayüni, Pepücare'amemivani. Mericüsü sepa xeime 'üyaya pemücucumaüva, perusü xüca peti'amemivani, pepitisanaxü 'inüari niuquiyari. ¹² Que xemutiuyane, que xemüteyurie, müpaü xequetenemaica, 'isücame canixeta'ivaviyamücü 'inüari mütasixüna que maine. ¹³ Que mü'ane mücatiyucanenimaya, 'isücame ca'inenimayatü pitahüave. Perusü que mü'ane mütiyucanenimaya, mücü püra'iva sepa 'isücame mitahüave.

Xüca yuri ti'erieca niu tixaü catiyurienetü, yuri que müti'erie canimüquini xeicüa

¹⁴ Quesü 'uyüni ne'ivama, tevi xüca yuri ti'eriecame yuxatani, peru tixaü 'asiciatiyurienetü. Müpaü niu yuri que müti'erie, queri tiyüveni para mütaviceisitüarienicü. ¹⁵ Ta'iva 'uquitütü 'ucatütü xüca 'anacavixurieca, xüca 'icuai heuyehüaca tucarisie mieme, ¹⁶ xevitü xeme xüca müpaü ticühüaveni, 'Aixüa pereu'erietü quenemie. 'E'ayesuime quenacatüqui, queneutahuxai, 'utaitü, peru xüca xeca'imini tita müreuyehüva yuvaiyarisie mieme, quesü 'uyünicuta, 'aixüa püca'yüni. ¹⁷ Yaxecüa xüca niu yuri ti'erieca, peru xüca tixaü 'asiciatiyurieneni, yuri que müti'erie pümüqui xeicüa, yücümana 'asimücayüvecü.

¹⁸ Perusü xevitü xüari müpaü pütayüni, Mericüte 'ecü xeniu yuri pepütü'erie, ne masi tixaütü nepütüyuriene. Quene'ahecüata yuri que pemütü'erie tixaü 'asipecatiyurienetü, ne masi tixaütü 'asinetiurienetü nepünehecüatani yuri que nemütü'erie. ¹⁹ Xüari yuri pepütü'erie xeniu quename Cacaüyari yuxevi. Mericüte 'aixüa pepaine, peru 'asita ca'ayarixi 'axa memü'anene müpaü yuri mepüte'erietü. 'Ayumieme mepuyüacatüca maricacü. ²⁰ Cari yacü xeicüa pepütücuxata. Tietüsü pe'avaüriyani müpaü pemüretimanicü, tevi 'asimücayüvecü xüca yuri niu ti'erieca tixaü 'asiciatiyurienetü. ²¹ Mericüsü ta'uyariyari 'Apurahami heiserie pupitüarie tixaütü mütiuyuricü quepaucua yunive 'Isahaqui mavari mayeütüaniquercai müratimavarüvasie. ²² Müpaü xüari pepütimate, yuri ti'erietü 'iya, 'axeicüa tixaü 'asipütüyurienecai. Yuri que müti'eriecai, paye'atüarie müpaü tiyurienetü. ²³ Müpaü tiyurieneacu 'utüarica naye'ani müpaü manuyüne, 'Apurahami yuri tinita'eririeni Ca'ayari, 'ayumieme heiserie hexeyame cani'erivacaitüni. Cacaüyari hamicüya niutaterüvarieni.

²⁴ Müpaü xüari xepütemate, 'asitiyurienetü xeicüa heiserie püpütüarieni tevi, yuri ti'erietü xeicüa pücatixaü. ²⁵ Mücürita yaxecüa pütüiyuri 'asita Xahavi 'ucatütü tuminicü muyuvitünüacai. Tamüsü tixaütü mütiuyuricü heiserie canipütüarieni, quepaucua cuyaxi müvarutanaqui'eri niuqui tuayamete, quepaucua xaüsie müvarenü'a xeime huyeyari 'utüa. ²⁶ Ravaiyari canimüquini careca'iyaritü. Yaxecüata yuri ti'erietü, peru tixaü 'asiciatiyurienetü, canimüquinita yuri que müti'erie.

3

Taneni que mütiyuruva

¹ Ne'ivama te'üquitamete xepüca'acüne yunaitü, hipatü xeicüa, müpaü xetemaitü, tame temüte'üquitamete tahesie masi vaüca pürahüivani. ² Vaücavamecü tepecaxürüve tanaitü.

Xüca tevi niuquisie cahecavauseni, mücü canaye'aveni. Caniyüveni müyupirenutüanicü yuvaiyarisie naime. ³ Xüca pirenu tevarutaqueisitüani cavayasixi memütasi'anuenienicü, mücücü vavaiyari naime ta'aurie tepahüpani. ⁴ Neuxeita naviyasixi'ememünene. Sepa memue'quetüca 'eca mütürücaiyecü, ta'aurie mepaxüriva titunisitüvame 'esimüyevacü, que mütiyuvaüriya ta'aurie mehüanicü 'inü'avame. ⁵ Yaxeicüa taneni müpüxevi xeicüa 'esipetü, peru marivemecü caniyüveni ve'eme müyuxatanicü. Camü macücyexiyasie xüca 'utinaini tai 'esipemecü, mücü caniyüveni 'e'acuyeume mütaxüsitüani. ⁶ Taneni meta taipäu caniyüveni. Cuiepa timieme tixatatu 'epüyeca tavaiyarisie, tita mücatiheiserie naime tixatatu. Tavaiyari püsevixima naime. Pütasixürimüsütüa tatucari naime. Xasi taiyariyarisie mieme panunetüarie mütacacü. ⁷ Yunaitüri que memü'anene yeutari, viquixi, cuterixi, haramarasie quiecatari, yunaitü mecanimaxiusievaveni, teüteri yücümana menivamaxiutavaveni. ⁸ Peru tevi püçayüve mimaxiutani yuneni. 'Axa catiniyuriene, püyuxamuriene xeicüa. 'Uhaye mümüiyacü xeicüa pühüne. ⁹ Tanenicü 'aixüa teputiyuane Ti'aitame müta'uquiyari hepaüsita. Tanenicü meta teüteri tepüvaruxaxata 'axa memü'itüarienicü, sepa Cacaüyaripaü me'ananetü memutiveviya. ¹⁰ Xei tetayarisie püvayeneica niuqui para 'aixüa mü'itüarienicü para 'axa mü'itüarienicüta 'axeicüa. Mücü 'aixüa püca'ane ne'ivama. ¹¹ Haixapa que tivatineica heuxeicüa ha hacacatu hacucutu. ¹² Ne'ivama xapasie que tiyüve huriva tacariyari mütxixuavere, 'icü meta, caxie nanayarisie que tiyüve mütxixuavere xapa. Yaxeicüata haixa ma'usivi müvatineica 'aixüa ha'aneme mayuyeitüani püçayüve.

Que mütimaive müpaü tiupitüarieca taheima miemecü

¹³ Xevitü xeme xüca timaiveni, xüca vaüca timaica, 'aixüa 'anemecü yüanetü queyuhecütani, quename ca'ayu'eriyatu yatiyuriene, que müreyevese müpaü mütiyurienicü timaivetü. ¹⁴ Me xüca hasivimecü xe'ütesaca xüca yuhesie mieme xeicüa xeyüaca yu'iyarisie, mecuxi xepücateyucatave'erieca, mecuxi xepücate'itavani xeheye'unietü tita yuri müraine. ¹⁵ Müpaü que xemütemate xüca müpaü 'aneni, taheima miemecü xepüca'upitüarie. Cuiepa püta canimiemetüni, teüteri va'iyarisie pümieme, cacaiyarixi 'axa memü'anene vahesüa pümieme que xemütemaivave. ¹⁶ Haque memü'ütesa haque yuhesie mieme xeicüa memüyüa, manarita mecaniyuxamuriecuni, naime 'axa müti'anecü mepüyüaca. ¹⁷ Masi que mütimaive taheima miemecü 'upitüarieca, pü'itiya meri, meta 'aixüa pütivaxeyasitüa hipame, püca'ayu'eriya, pütüyu'aitüarinüa, yuhayemecü pütüyucanenimaya, 'aixüa pütüyuriene, 'uximayasica que müreyevese, huta 'iyariyari pücahexeiyä, yacü xeicüa pücati'itava. ¹⁸ Müme 'aixüa memütevaxeyasitüa teüteri, yu'uximayasica que memüte'u'esa cayuvatü mehexeiyatü yu'iyarisie, que mütitixuavere, mücücü heiserie mecanipitüariecuni.

4

Tepüca'inaqui'erieca tita cuiepa mütimieme

¹ Titayari xeteyucuyatavüve, mücü haque pemieme. Titayari xeteyucuitüve. Tamüsü xemünaqui'acacü xeicüa xepüyüa, 'ayumieme müpaü xepüteyurie, mücü naqui'eriya müyumieneccü xevaiyarisie. ² Tixaütü xepütehive'erie, peru xepücahexeiyä, 'ayumieme xepüteyummiva. Mücü meta, xepüyumexütüa hipame vahepaüsita xevara'ivacutu, peru xepüyutexie tixaütü xetehexeiyatü xemacüneccü, 'ayumieme xepüyucuitüve xepüyucuyatavüve. Masi xepücahexeiyä xemüca'ivavacü. ³ Sepa xemütevave, tixaü xepücateyutüriyarüva, xe'iyari 'axa 'anecacu xemütevavacü, xemicasitaruvanicü xenaqui'acutu xeicüa. ⁴ Cari xeme teüteri hipame va'ütama memüvacumaüva vahepaü xepüyüa. Xüari müpaü xepücatemate, xüca 'inaqui'erieca tita cuiepa mütimieme, pi'uxive'erie Cacaüyari. 'Ayumieme que mü'ane müyuvaüriya minaqi'eriecacü tita cuiepa mütimieme, mücü Cacaüyari 'aye'unietü payuyeitüva. ⁵ Mesü müpaü püta xetecu'eriva 'acu, quename xenüi'utüarica yacü xeicüa haine, Cacaüyari 'ütesatü pihive'erie mücü 'iyari mütasü'utüitüa tataüta, que maine. ⁶ Peru mücü vaücavameccü masi 'aixüa tiuca'iyaritü pütasyurie. 'Ayumieme müpaü paine, Cacaüyari nivaraye'unieca müme memüte'ucatave'erie, 'aixüa tiuca'iyaritü püta püvayurie müme tixaü memücatehüme. ⁷ 'Ayumieme xequenyuvaüriyani Cacaüyari mütxixe'aitüacacü. Xequenaye'unieca Cayumarie. Xüca müpaü xeteyurieca, mücü Cayumarie püyuta'una xehesüa. ⁸ 'Aura xequenacüni Cacaüyarisüa, mücütä 'aura payani xehesüa. Xequeneyu'itixüa yumamasie xeme 'axa teyuruvamete. 'Aixüa 'ane xequenayeitüa yu'iyari xeme huta 'iyariyari xemexeyacü. ⁹ Xequene'uximatüarieca yu'iyarisie masi, xequenyuhiverieca xequeneutisuanani. Xenanai quepaseica hiverica mayanicü. Xetemavierica quehüiyani xexüxünitü püta xequenacüne. ¹⁰ Tixaü xecatühümetütü xequenayuyeitüani Ti'aitame huxie. 'Ana mücü vavemete püxe'ayeitüani.

Ta'ivama vahesie tepücate'uhüpani

¹¹ Xepücayuniuquimaca ne'ivama. Que mü'ane miniuquima yu'iva, que mü'ane yu'ivasië mütiuhüpa, müpaü tiyurienetü piniuquima 'inüari niuquiyari, pütiuhüpa 'inüari niuquiyarisie. Mericüsü xüca 'inüari niuquiyarisie petiuhüpani, que mü'ane 'inüari niuquiyarisie yamüticamiëpaü pepücayüane, 'isücamepaü xeicüa pepiyüane. ¹² Que mü'ane 'inüari niuquiyari mucaye, que mü'ane mü'isücame, mücü caniyuxevini. Mücü caniyüveni mütiyutavicueisitüanicü mütiyuca'unanicü. Quecuta 'ecü pe'ane 'ahepaü tevisie pemütiuhüpanicü.

'Asixepücatemate 'uxa'atüni que mütiyüni hepaüsita

¹³ Neuxei xeme müpaü xemutiyuane, Hicüri 'uxa'a nusu tepüyehu mücü quiecarisie ya mücüsie, mana xei viyari tepeyurieni, mana tepetaharerutatüveni tepüte'ivatüveni xeniu xemutiyuane. ¹⁴ Xeme 'asixepücatemate 'uxa'atüni que mütiyünicü. Quesü titita xetucari. 'Aüxi xecanihümetüni xeicüa. 'Aüxi 'epücareutere xeyarietü, cuitü caxeiyarietü payeica. ¹⁵ Masi peuyevese müpaü püta xemutiyuane, Xüca müpaü tinaqueni Ti'aitame, tepayeyuyurini, meta 'ipaü ya müpaü tepüteyurieca, müpaü xe'tiyuatü. ¹⁶ Peru hicü masi ve'emete xepüyuxata xeteha'erivatü que xemüteyucatave'erie xeicüa. Naime müpaü que xemutiyuane yuhepaüsita, 'axa xepüteyurie. ¹⁷ Mericüsü que mü'ane müpaü mütimate 'aixüa mütiyurienicü, peru müpaü mücatiurienne, mücü 'axa pütiyurienne püta xeicüa.

5

Xicusixi memüteyuca'uximatüa

¹ Hicümüsü xeme xemeuca'u. Neuxei, xequeneutisuani xequeneutihivani müpaü xeteha'erivatü 'uximatüarica müxe'axirüme. ² Titacü xemütheuca'u, mücü pütitipüque. Xe'ixuriqui püticümiva cüpsi mepiyuine. ³ Xehuru tepüyari xepürata tepüyari püyucuitamatüca. Cuitayari pütihecüata xehepaüsita. Xepüyuhiveritüa, yaxecüa tai que mütiyucucinecü xevaiyarisie. Sepa tucari mütaparirüme xepeyuca'uitüa xeicüa. ⁴ Camü te'uximayatamete va'ivarica. Mepicuxeüri xevaxata mieme, peru xepüvacuamana xeme. Va'ivarica pümasiücü neuyevsecü. 'Isanamete metihivacacu, que mü'ane Yümüreme Tiva'aitüvame mühöcü nivaru'enieni. ⁵ Xemeri hive'ericacü xeicüa xeyüatü 'axepu'uvacai cuiepa, xerucuyatüvetü xeicüa xepü'ayumiemetetücai. Xepüyuvaiyatüacai vacaisixi vahepaü xemücü'ivanicü xeicüa. ⁶ Xepixanetacai que mü'ane heiseriemecü yamüticamiëcai. Xepe'ivaxü, xepimi. Peru mücü pücaxe'aye'uniecai.

Xepücavaüriepieca xete'uca'enivatü, xequeneyunenevieca

⁷ 'Ayumieme ne'ivama xete'uca'enivatü xepücavaüriepitücani, Ti'aitame mexi canuave. Camü cuiepa 'esame picuevie 'icuaxi cuiepa mieme cui müraye'axe. Pücavaüriepi sepa 'emüreutere 'auracacu mieme 'icürixa mieme ha tacuevietü. ⁸ Xemeta xepücavaüriepitücani xete'uca'enivatü. Xequeneyutürücariani yu'iyarisie. Canaye'aximeni Ti'aitame munuanicü. ⁹ Neuxei ne'ivama, xeme niuqui xepücaxüatüaca yu'ivama vahepaüsita, capa 'isücame xetixani'erienicü. Camü mücü quitenie püta'axime. ¹⁰ Texaxatamete Ti'aitamesüa memiemetetütü memütecuxatacai, müme xequenivara'erivani ne'ivama 'üquisica memühümetücaicü, 'axa mü'ane menevietü que memüte'uca'enivacai temüva'üquenicü. ¹¹ Camü müme memüte'uca'eniva 'aixüa me'tüaricame tep'erie. Xepü'enanana que mütiuca'enivacai Cuvi. Müpaüta xepütehetima 'arique Ti'aitame que müreye'atüa, Ti'aitame cuini mieme que mütiyuane nimaya.

¹² Sepa naimecü ne'ivama, xepücayühiritüaca. Sepa taheima mieme xexatatü sepa cuie xexatatü sepa que tita müthücü xexatatü, xepücayühiritüaca. Xüca xeyuvaüriyani, hü xequeneutiyaneni xeicüa. Me tixaü xüca xecayuvaüriyani, tixaü xequeneutiyaneni xeicüa, capa xehesie tiuhüvatü 'ayanicü.

¹³ 'Axa mü'ane xüca nevieximeni xevitü xeme, queyutanenevieni. Me xüca yutemavieca que'utacacani. ¹⁴ Xüca ticuyeni xevitü xeme, yu'aurie quevaretacuevieni memüyuyexexüriva va'uquiyarima. Müme meque'ineneviani me'icavirivatü haseiti, que mü'ane müti'aitame mücü mehahüvetü. ¹⁵ Que memüteyunenevie yuri mete'erietü, mücücü pütavicieisitüarieni ticuicame, Ti'aitame penucuquetüani. Mücü meta, xüca 'axa tiuyurieni, mücücü püreyehüviyarieni. ¹⁶ 'Ayumieme hipatü mexe'eniecacu xequeneyuhécütani xüca 'axa xete'uyurieni, xemüyuneneviecacü yuxexuime yuhesie mieme yunaitü, müpaü xete'ivautü xemanayexürivanicü. Que mü'ane heiseriemecü yamüticamië, mücü nenevierieya vaüca caniyüvemücü Cacaüyari müpaü xüca ticuyuitüvani. ¹⁷ 'Eriyaxi canitevitücaitüni tahepaü tiuca'iyaritü. Mücü cuini mieme püyuneneviecai mücacaviyecü. Püca'ucaviyexü mana cuiepa haica viyari heimana 'ataxeime meseri. ¹⁸ Tavari puyutanenevi, 'ana muyuavisie pucaviyexü, cuie pitixuavitüa 'icuaxi.

¹⁹ Ne'ivama xüca xevitü xeme heuyevaüseni tita yuri mürainesie cativiyatü, xüca xevitü ta'aurie hehüani, ²⁰ müpaü xequetenemaica, que mü'ane ta'aurie mehüa 'axa tiyuruvame

haque meuyeve müca'uyeicanicü, mücü pitaviceisitüani tucarieya müca'umünicü. Sepa
vaüca 'axa mütiyyuri, mücü canayeitüariamücü.

PECURU

Meitanü'axüa Mexüacame Xapayari

Vaürisica

¹ Ne Pecuru necaninü'aritäni Quesusi Cürisitusüa nemietetütü. Necanixevaüritäca xeme xemanayexeyarie xemeucuyaxixüa teüteri vasata, Punitutari Carasiyatari Caparusiyatari 'Asiyatari Vitiniyatari vasata xemetitei hicü. ² Xecananayexeyarieni Cacaüyari que mütaimacai meripaitü ta'uquiyaritütü. 'Iyarieya xepatacacu Cacaüyarisie mieme xecaniyüaca. Quesusi Cürisitu mumieriecü, xemeta xecaniu'itiyani xuriyayacü, xemüyuvaüriyanicü yaxemütecahunicü que maine. Cuini mieme 'aixüa xüca tiuca'iyarini xehesie mieme, xüca xepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

Tucari que temütepitüarie mexi teta'icueva yuri tete'erietü

³ Que mü'ane Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu mücacaüyarieya mü'uquiyarieya, mücü hepaüsita 'aixüa queticuxaxasivani. Mücü vaücavamecü tatinenimayatü, hutarieca catanütinüvitüani tucari temexeyanicü mexi teta'icueva yuri tete'erietü. Quesusi Cürisitu müquite vasata manucuquecü yunivema catanayeitüani. ⁴ 'Ayumieme tahesie catininaquimücü tita mücatipünive mücatiyüvi mücatiyeive, tita muyuavisie müre'üviyarie xehesie mieme. ⁵ Xemesü yuri xete'erietü xecani'üviyarieca Cacaüyari türücariryayacü. 'Ayumieme xecanitavicueisitüariecuni, Cacaüyari que mütiha'arisie hicü, que mütimasiücünü xevicueisitüatü tucari 'aye'ayu quepaucua mütapare.

⁶ Müpaü xetemaitü xecaniyutemamavieca, sepanetü müreuyevese hicü yapaümexa xemüyehieveriecacü xeta'inüasietüvetü müiremecü. ⁷ Xüca xemasücünü yuri yemecü que xemüte'erie, Cacaüyari 'aixüa pütayüni xehepaüsita, visi pütixexeiya, ve'emecü 'aixüa pütixexeiya quepaucua masiücütü mayani Quesusi Cürisitu. Xüca müpaü xetemasücünü xeta'inüasietü, cuini mieme 'aixüa püyüni. Ni huru tuminiyari mütipünive mücüpäü 'aixüa püca'ane, sepa taipa mü'inüasieve.

⁸ Sepa hasuacu xemüca'ixeyavave Quesusi Cürisitu, xepinaqu'erie. Xeca'ixeyatü cuxi, hesiena yuri xepüte'erie. 'Ayumieme xepüyutemamavie 'anuyuhayevacamecü visi 'aneme que xemütepitüarie. ⁹ Titayari yuri xete'erie. Xe'iyari mütavicueisitüarienicü, 'ayumieme yuri xeten'erieca. Mericüte, müpaü xe'itüarietü xenacünirümeni.

¹⁰ Mücü vicueisitüarica hepaüsita mepüyu'iyaritüatüvecai mepütevautüvecai Cacaüyari niucametemama quepaucua memütecuxatacai que xemütemiquieniquecai hepaüsita. ¹¹ Mepütevautüvecai quepaucua müxatacai, que mü'ane tucari mühecüatacai Cürisitu 'Iyarieya vahesie mütiyiyacai. Yecatiyüvecacu cuxi 'Iyari pütihécüatacai Cürisitu que müticuinequecai, 'arique visi 'anetü que mürayaniquecai. ¹² Mümeri müpaü mepüte'u'üquitüarie, yuhesie mieme müpaü mepüca'yüacai que memütehürütüariecäi, tame püta tahesie mieme mepüyüacai mücü hepaüsita. Xemesü hicü vicueisitüarica hepaüsita xepüte'utahüavarie vahepaü, texaxatamete yametenixecuxaxatüvacaitüni, 'Iyari Mütiyupatasie meteviyatü taheima meyenü'ariesie. Cacaüyari niuqui tuayametemama müpaü mepütemaicaqueyu que xemüte'utahüavarie.

Que xemüte'upaside, müpaü xequeteneu'uvani

¹³ 'Ayumieme xequeneyuha'aritäca yu'iyarisie 'aixüa 'anemecü xetecu'erivatü. Xequeneyumateni. Naimesie xequetenecuevieca tita xemütemiquieni quepaucua masiücütü mayani Quesusi Cürisitu. ¹⁴ Türi yamemütecahu vahepaü xeyüatü, müpaü xepüca'yumaica meripaipaü, que xemüteyucahive'eriecai 'asixecatemaütü 'ana. ¹⁵ Que mü'ane müxe'uta'ini canipasieca. 'Ayumieme xemeta mücüpäü püta xe'ananetü xequenacünü, hesiena mieme xequenepasieca naimesie que xemüte'u'uva, ¹⁶ müpaü müre'uxacü, Xeme xequenepasieca nehesie mieme, ne nemupasiecü.

¹⁷ Mücü yücü cativaxeyiatü niva'inüatani que memüteyurie yuxexuitü. Müya mü'ane xüca xe'utahüave yu'uquiyaritüme, xeteheiyehüvirietü xequeneyüca mexi 'uva xe'utitei ¹⁸ müpaü xetemaitü, tita mütipünivecü cumu püratacü huru tuminiyaricü, mücü xepüca'unanaiya quepaucua xemuxünarie 'uxa'atüni varie yacü xecüca xemüca'u'uvanicü, xetevarima que memütexe'üquitüacai yututuyari. ¹⁹ Xepuxünarie Cürisitu xuriyayacü püta cuini mieme masi müraye'axecü. Mücü mavari'axecü muxa nunusipaü caniumierieni, hesiena carahüivacacu 'asiciyüvitü, 'aixüa 'anetü mavari mayanicü. ²⁰ Cuie canettüarievecacu cuxi, Cacaüyari yacatinimaicaitüni que mütiyurieniquecai 'iya. Tucari 'aye'aximecacu, xeyarrietü nayani xehesie mieme ²¹ yuri xemüte'erie Cacaüyarisie Cürisitu yatixepitüacacu, xeme xehesie mieme. Cacaüyari canenucuquetüani müquite vasata. Visi 'aneme nayeitüani yuri xemüteta'erienicü Cacaüyarisie, xemicueviecacü Cacaüyari.

²² Xecaniyu'itirieni yu'iyari, tita yuri mürainesie yaxetecahutü 'Iyarieya xepareviecacu, 'ayumieme xecanivanaqui'erieca yu'ivama yacü xeiçüa xecateva'itaiyatü. Mericüte, 'aixüa 'iyaricü xequeneyunaqui'erieca müiremecü. ²³ Hutarieca xeniutinunuiva. 'Imüari müpünivesie xecaputinexüa. Mücapünivesie püta xeputinexüa, Cacaüyari niuquieya yatix-epitüacacu mayeyuri yuhayemecü 'emütiterive. ²⁴ Tamüsü,

Yunaitü teüteri

'Üxapaü mecani'aneneni.

Nai visi que memü'anene,

'Üxapa mieme tuturipau

Mecani'aneneni.

'Üxa pütayüna,

Tuturiyari püçaxürieni.

²⁵ Perusü Ti'aitame niuquieya püta

Yuhayemecü 'apütiterive.

Müçü niuqui müxata, niuqui 'aixüa manuyüne canihücütüni xemuxatüarie.

2

¹ Xequetenehayeva 'axa xeteyurietü naime, xepücate'irümaca, yacü xeiçüa xepücatecuxatani, xepüca'ütesaca, xepüçavaniuquimaca hipame. ² Türi xique memutinunuivaxü vahepaü püta xequenehive'erieca resi 'iyarisie mieme mücahatuyiarie. Müçüçü xecanitivericüni, xetavicueisitüarietü xecanacünicüni. ³ Xüari xecane'inüatavaveni, müpaü xepütehetime 'aixüa que mütiuca'iyari Ti'aitame.

Tetepau que mü'ane mayeyuri

⁴ Müçüsie xequeteneviyani. Tetepau cani'aneni mayeyuri. Teüteri menixani'erieca, Cacaüyari püta nenayexieya, ve'emecü 'aixüa tinixeyiani. ⁵ Xeme meta, tetexi que mütiu'uitüariva qui mayanicü, yaxeiçüa xeme xe'ayeyuyurietü xequeteti'uitüarie qui xemacü necü 'iyarisie mieme. Mara'acate xequenacüni Cacaüyarisie mieme xemupasi ecü, xemixatüanicü mavari 'iyarisie mieme que mütiinaque Cacaüyari, Quesusi Cürisitu xepareviecacu. ⁶ Tamüsü 'ayumieme müpaü püre'uxa,

Neuxei, Siyunisie nenitaqueni

Tete manayexeyarie

Sicurita mieme,

Cui ve'eme.

Que mü'ane yuri müti'erie hesiena

Tixaü püçayuteviyani.

⁷ Cüni mieme ve'emecü 'aixüa que mütiexeyarie, xemeta yuri xemüte'erie yaxeiçüa xepütehexeyarie hepaüna. Yuri memücate'erie vahepaüsita püta que maine,

Müçü tete qui vevivamete memixani'eri,

Müçütütü securita mieme tutuicame nayani.

⁸ Müçü metatü,

Müçü tetesie mepüti'ücamüre

Tete mürecaxüritüre canihücütüni.

Müme meniütü'ücamüre niuquisie yamemücatechacü. Müpaü memüteyurienicü meniucayasarieni.

Cacaüyari teüterimama

⁹ Xeme püta xeime nuivari xecanihümetüni xemamayexeyarie. Mara'acate xepühüme xemüte'aitamete meta, xeime nuivari Cacaüyarisie mieme mupasie xepühüme, Cacaüyari yuteüterima püxe'ayeitüa. Müpaü xepü'anene xemütehecüataniçü marivemecü que mütiyuriene que mü'ane müxe'uta'ini xemütehayevacü yüvüpa xe'u'uvatü, müçü heçüariyayasie püta xemu'uvanicü mümarivesie. ¹⁰ 'Anapai nuivari xepücahümetücai, hiçüsü Cacaüyari teüterimama xecanihümetüni. Xepücanenimayasiecai, hiçü xeputinimayasie.

Cacaüyari te'uximayatametemama xequeneyüaca

¹¹ Nenaqui'erima çücamete xecanihümetüni cu'uvamete xecanihümetüni. 'Ayumieme müpaü necatinixetuicaniqueyu, xemütehayevacü yaxeteyurietü que mütiyucahive'erie vaisie tiviyatü. Müçü hive'erica ta'iyarimatü caniyucüitüveni. ¹² Hipame nuivarite vasata 'aixüa 'anemecü xequeneyüaca. Xüca müpaü xeteyurieca, sepa memüxeniuquima 'axa xemüteyurie me'utiuyatü, 'aixüa 'anemecü xemüteyuriecü, mexexeyatü 'aixüa me'utiuyatü mecanacünicüni masi Cacaüyari hepaüsita, müçü tucari 'aye'ayu quepaucua müvaxeyia.

¹³ Ti'aitamesüa xemümiemetecü, yaxequetenecahunü que memutiyuane yunaitü heiserie memexieya teüteri vasata. Yaxequetenecahunü cuipea ti'aitame que

maine mücü müve'emecü. ¹⁴ Yaxequetenecahuni 'isücate que memutiyuane, cuiépa ti'aitame müvareyenu'axüacü memüvatamari'itüanicü müme 'axa memüteyurie, 'aixüa memütevatahüavecü müme 'aixüa memüteyurie. ¹⁵ Ipaü cani'aneni tita müтинаque Cacaüyari, xeme 'aixüa xeteyurietü xemenucunacacü tita yacü xEICÜa memüte'utiyuane teüteri 'asimemücatemate.

¹⁶ Xecanixüxünini, peru xexüxünitü, heiserie xehexeyame 'axa xemüteyuriecäcü xepücayu'erieca. Cacaüyari te'uximayatametemama xecanixüxünitüni püta. ¹⁷ Ve'emecü 'aixüa xequetenivaxeiyani yuxexuime. Xequenivanaqui'erieca 'ivamarixi. Xequetenueyhüvirieca Cacaüyari. Cuiépa ti'aitame ve'emecü 'aixüa xequetenexeyani.

Cürisitu ta'inüari patüa mütiucuinixücü

¹⁸ Te'uximayatamete yaxequetenecahuni que memutiyuane xecusiyarima naimecü xetevareyehüvirietü. 'Aixüa memüte'u'iyari memüca'ayu'eririya nepücaxaxata xEICÜa, masi memüse'ita que memutiyuane yaxequetenecahuni. ¹⁹ 'Aixüa püticühüavarüvani xüca hiveritüarieca Cacaüyari ha'erivatü, xüca tiucacucuineni heiseriemecü ca'itüarietü. ²⁰ Titacü 'aixüa xetecühüavarüvani xüca xete'uca'enivani 'axa xete'yurieme xEICÜa, xe'utiveiyame. Masi 'aixüa püta xete'uyurieme xe'utiveiyame xüca xete'uca'enivani, Cacaüyari 'aixüa pütixetahüave. ²¹ Müpaü mütiyünicü xeputa'inierie, Cürisituta mütiucuinixücü xehesie mieme, 'inüari xepitütatü, xemiveiyanicü 'iya que mütiyuriencai. ²² Mücü 'axa pücatuyuri. 'Irüinari pücaxuavecai tetana. ²³ 'Axa ticühüavarüvatü 'axa pücativarutahüavixü. Ticuinetü 'asipücahainecai quename 'axa vayurieniquecai. Masi caniyuyetuan, que mü'ane heiseriemecü müva'inüata 'aixüa miyuririenicü. ²⁴ Mücü yuvaiyarisie canititüni tita 'axa temüte'uyuri cüyesie 'ucavivatü, tame te'utixünarieme 'axa temücateyurienicü 'uxa'atüni varie, temayeyurinicü püta heiseriemecü yatetecahutü. Mücü meucuveiyaxüacü, xepanayexüriya xeme. ²⁵ Masi muxasi memeuyexürüpaü xepüyüacai. Hicürixüa ta'aurie xe'axürieca muxasi vahüvemesie xepüte'uvi, que mü'ane xe'iyari mü'tüviyasie.

3

Que müreyevese yamemüteyuriecäcü meyu'ütatü

¹ 'Ucari yaxeicüa, yaxequetenecahuni que memutiyuane xecünama. Müpaü xeteyuriecäcü, sepa hipatü yamemücatecahu niuquü que maine, va'ütama 'aixüa 'anemecü xe'u'uvacacü yuri mepüteta'eritüarieni 'asixeca'utiyanecacü, ² mexexeyatü que xemüte'u'üva Cacaüyari xeteheuyehüvirietü xe'itüyatücaitü. ³ Que xemüteyuyequemaritüa, herie miemecü xEICÜa xepücamarivani, que xemüteyusa'a yücüpaspie, hurucü que xemüte'aticuca, que xemüte'enacatücü 'ixuriqui. ⁴ Masi xequenemarivani que xemü'anene yutaüta haque mücahemiäcü herie, yu'iyarisie püta. Xüca xe'iyari ca'ayu'eriyani xüca cayuvatü 'umaca, mücü masi visü pürequemarie mücapünivecü. Que mü'ane müpaü mü'ane, Cacaüyari cuini mieme ve'emecü 'aixüa pütixeyia. ⁵ 'Ucari meripaitü 'amemu'uvacai memüpaspiecai Cacaüyarisie miemecü, memüta'icuevacai yuri mete'erietü hesiena, müme müpaü mepüteyuyequemaritüacai yametecahutü que memutiyanecai vacünama. ⁶ Sara meta yacatinamicaitüni 'Apurahami que mainecai, ti'aitame tinitamare. Xemeta nivemama xecanacüne hepaüna 'aixüa xeteyurietü, xecamamatü xüca xemariüsüca.

⁷ 'Uquisita yaxeicüa, xetemaivavetü yu'ütama vahamatü xequeneutiteni, müpaü xetemaitü, xehepaü memücatürüvacicü yuvaiyarisie. Ve'emecü 'aixüa xequetenivaxeiyani, müpaü xetemaitü, mexeteütacacü vahesieta pütinaque tucari memümüqiuenicü xehamatü. Müpaü xüca xeteyurieca xenenevieri püca'anunamieni.

Yaxequeteneyurieca xe'iyari caxe'utatienicü

⁸ 'Imatürieca yunaitü xequeneyuxevini que xemüteyücühüave, xequeneyuxevini 'axEICÜa xeyutemamavietü xeyuhiverietü nusu, xequenivanaqui'erieca 'ivamarixi, xequeteneyucanenimayaca, xepüca'ayu'eririyani. ⁹ 'Axa xete'upitüarieme 'axa xepücaxayurieni. 'Axa xete'utahüavarieme 'axa xepücatevacühüaveni. Masisü xequeneutavaviri Cacaüyari 'aixüa memü'itüarienicü püta. 'Ayumieme xeputa'inierie, xehesie müтинаquenicü 'aixüa xemü'itüarienicü.

¹⁰ Que mü'ane minaquü'erimücü tucari, Que mü'ane mixeyamücü tucari 'aixüa mü'ane, Quetihayevani 'axa 'utaitü yunenicü, Quetihayevani yutetacü cuamararica ticuxatatü.

¹¹ Que 'icu'eirieni tita 'axa müti'ane, 'Aixüa quetiyrineni püta. Queticuvauni 'aixüa mütivaxeiyanicü teüteri. Queyumexütüaca mücücü.

¹² Ti'aitame nivaxeiyani müme heiseriemecü yamemütecahu,

Nacaya vaneneviericü pü'ayumieme.

'Axa pütivaxeyia müme 'axa memüteyurie.

¹³ Mücü meta, quepaicüsü 'axa püxeyurieni xüca xeyuväüriyani hicü xemüyumexütüacacü tita 'aixüa müti'ane hepaüsita. ¹⁴ Mesü xüca xete'ucacucuineni heiseriemecü yaxemütecacucü, xequeneyutemamavieca masi. Xepücavamacarüca, xepücayuxamurieca. ¹⁵ Masi yu'iyarisie xequeteneuyehüviriaca Ti'aitame Cürisitu que mütiupasie. Yuheyemecü xequeneha'arisieca xemütiniunicü tita xemütecueviesie mieme, yaxete'icühüavetü que mü'ane müxeta'ivaviya. Müpaü xetecuxatatü xepüca 'ayu'eririyani xeiçüa, xequeteneuyehüviri masi que mü'ane müxeta'ivaviya, ¹⁶ xe'iyari 'aixüa 'anecacu caxetate'acacu. Müpaü que memütexeniüquima, mücü hepaüsita mepüyuteteviyani müme memüxeniüquima que xemüteyurie 'aixüa 'anemecü, Cürisitusie xeteviyatü que xemüyüa. ¹⁷ 'Aixüa caniyümücü xüca xete'ucacucuineni 'aixüa xemüteyuriecü, xücate müpaü tinaqueni Cacaüyari, peru 'axa xemüteyuriecü pücatixau.

¹⁸ Cürisitütüü xei mieme xeiçüa caniumüni tita teüteri 'axa memüteyurie hepaüsita. Que mü'ane heiseriemecü yamüticamiecai, mücü caniumüni tame heiseriemecü yatemücatecahu tahesie mieme, mütasí'aye'atüanicü Cacaüyarisüa. Que mütitetivücai, caniumierieni. Yu'iyari que mürexeyiacai, panutanieritüarie. ¹⁹ Müpaü 'anetü 'asita caneyani, püvarutaxatüa 'iyarite memanutaxüriyacai. ²⁰ Müme meripai mepücayuavüriyacai yamemütecacuhicü quepauca Cacaüyari müta'icuevacai tiuca'enivatü 'ana Nuhexi 'amuyeicacaisie, mexi naviya veviecai. Mücüsie meyetetü yayupaümetü 'atahaicatü meputavicuei memutihausie. ²¹ Mücü 'inüari canayani, 'iyarica caní'inüaritüni. 'Üyaricacü xevaiyari xepücahaxina que müticuiema, mücücü masi xe'iyari caxetate'acacu xepüyuhüritüa Cacaüyari xe'eniecacu. Müpaü xepüteyuvicueisitüa hicü, Quesusi Cürisitu manucucuecü. ²² Mücü Cacaüyari serieta 'apuve muyuavisiepai heyaca. Niuqui tuayamete heiserie hexeyiamete türücarिया hexeyiamete yunaitü yamepütecahu que maine.

4

'Aixüa xequetenaye'atüa que xemüte'uhüritüarie Cacaüyari 'imiquierieya hepaüsita

¹ 'Ayumieme, Cürisitu yuvaiyarisie que mütiucuinixü tahesie mieme, xemeta xequeneyuha'arütüaca que xemüteyucuinicü, hepaüna xeteyumaitü. Tamüsü que mü'ane yuvaiyarisie mütiucuinixü catiniuhayeva 'axa tiyurienetü. ² 'Ayumieme mexi yuvaiyarisie 'uyeica cuxi, tiucahive'erietü pücaüyaneni, teüteri que memüte'ucahive'erie, Cacaüyari que müтинаque püta yatiniyurienemücü. ³ Senecatü tucari manuyetüasie tucari xepühücai yaxemüteyurienicü que mütivanaque nuivarite. 'Axecaniü'uvacaitüni xerucuy-atüvetü, xete'ucahive'erietü xetarüvetü xe'ixüaratüvetü xecu'ietüvetü tetexi xevarayex-eiyatü que mücatitauniva. ⁴ Müpaü xemücateyuriecü hicü mecanihüxiyaca, xeme vahamatü xemüca'utananasacü vahepaü xeyutatuatü xemütümaiarienicü. 'Axa metenicux-atani. ⁵ Caneuyevacamücü müme niuqui memütaniunicü yuhesie mieme quepauca müvata'ivaviya que mü'ane 'amuve ha'arisietü müvata'ivaviyacü memayeyuyuri müquite yunaitü. ⁶ 'Ayumieme teüteri memucü mecaniutaxatüarieni hepaüsitana niuqui 'aixüa manuyü necü, memüta'ivaviyarienicü yuvaiyarisie teüteri que memü'itüariva, yu'iyarisie püta memayeyuyurinicü Cacaüyari que mürayeyuri.

⁷ Mücü meta, canaye'aniri naitü mütiparecü. 'Ayumieme xetemaivavetü xequeneyüaca. 'Aixüa xequeneyumateni xemüyuneneviececü. ⁸ Sepa naimecü, xequeneyunaqu'i'erieca yuheyemecü. Tiyucanaqu'i'eriecacu canayeitüarivani vaüca 'axa mütiyuri. ⁹ Yuquita xequeneyunaqu'i'erieca niuqui xecaxüatüatü. ¹⁰ Cacaüyari que müti xepitüa yuxexuime, müpaü xequeteneyuparevieca. Que xemüte'uhüritüarie Cacaüyari 'imiquierieya hepaüsita mümüre hepaüsita, müpaü 'aixüa xequetene'uximayaca. ¹¹ Xüca niucametüni, Cacaüyarisie mieme 'utaniütü queticuxatani. Xüca tiparevivametüni, müpaü quetivaparevieca Cacaüyari que mütitürücarिया. Müpaü xeteyuriecacu, Quesusi Cürisitu yatixepitüacacu, Cacaüyari visi catinucuxaxasivamecü. Mücü visi queticühüavarüvani, türücarिया quepitüarieca yuheyemecü. 'Icü niuqui caniseüyeni.

Cürisitusie tiviyatü que mütiyurieni tiucacucuinetü

¹² Nenaqu'i'erima, xepücahüxiyaca xeta'inüasietüvetü sepa taicü. Xe'iyarixitüariecama xepücayu'erieca müpaü xemü'itüarieximecü. ¹³ Masisü que xemüteyuxevi Cürisitumatü, xete'ucacucuinetü 'iya mütiucuinixüpaü, mücücü xequeneyutemamavieca. Mücü meta, xüca müpaü 'aneni, cui xecaniyutemamaviecacu ni quepauca masiücütü mayani visi 'anetü. ¹⁴ Xüca 'axa xete'utahüavarieni Cürisitusüa xemümiemetecü, xequeneyutemamavieca, müpaü xetemaitü, 'iyari visi mü'ane xehesie pütiviya, Cacaüyari 'Iyarieya hüçütütü. Vahesüa 'axa püticuxaxasiva, xehesüa 'aixüa püticuxaxasiva püta. ¹⁵ 'Aixüa pücaüni xüca xevitü xeme tiucacucuineni mütiyumemivacü mütinavayacü

'axa mütiyuriencü maniuvecü. ¹⁶ Masi xüca tiucacucuineni Cürisitusie mütiyiacü, pücauteviyani. Cürisitusüa miemetütü müpaü que'itüarieni masi, Cacaüyari 'aixüa mütiucuxaxasivanicü.

¹⁷ Tucari naye'ani 'ivaurica müsütüarienicü, Cacaüyari quie quiecatari meri temüta'inüasienicü. Xüca tahesie sutüarieni meri 'ivaurica, quesü me'u'itüarieni müme memücayuvaüriya yamemütecahunicü niuqui que maine Cacaüyari hepaüsita 'aixüa manuyüne.

¹⁸ Müme heiseriemecü yamemütecahu Xüca haveri mieme xeicüa me'utavicueisitüarieni, Haquevari müme Cacaüyari memüca'ayexeiya, Haquevari müme 'axa memüteyurie.

¹⁹ 'Ayumieme müme memüte'ucacucüne müpaü müтинаquecü Cacaüyari, müme caneuyevaca 'aixüa meteyurietü memüyuetuanicü, que mü'ane müvarunetüa müva'üviyanicü va'iyari. Mücü yacatinicamieni que maine.

5

Cacaüyari muxasimama xequeniva'üviyani

¹ 'Ayumieme 'ipaü nepütivatucaniqueyu xe'uquiyarima. Neta xehepaü necani'uquirasitüni, necaniuniere Cürisitu tiucuinecu, neta neheixeyatü necanayani tita 'umüramie visi 'anetü que temütexesisitüarieni, 'ayumieme nepaine. ² Cacaüyari muxasimama xehesie memüte'unaquixü xequeniva'üviyani. Vaüriyarica xecayüatü, xe'iyari ya'anecacu püta xequeniva'üviyani que müтинаque Cacaüyari. Tumini xehive'erietü xeicüa xepüca'yüaca xeteyucuaamanatü, yaxequeteneyuvaüriyani püta. ³ Xevamarivecatüatü müme xehesie memütenaque xepüca'yüaca, masi 'inüari xequenayuyeitüaca muxasi xehesie mieme. ⁴ Quepaucaua muxasi vahüvemete va'uquiyari xeyarietü mayani, muma xecananütimaniiyariyecuni mücayeive, visi xe'anenetü xepayeitüarieni.

⁵ Xeme xemühehecau yaxeixüa, que memütiyuane 'uquiravesixi yaxequetenecahuni. Xeca'ayu'eririyatü xequeneyüaca yunaime vahepaüsita naimecü.

Cacaüyari nivaraye'unieca Müme memüte'ucaxani'erie, 'Aixüa pütüca'iyari püta Tixaütü memücatehüme vahesie mieme.

⁶ 'Ayumieme Cacaüyari yütürüariyacü xetuicacacu, tixaütü xecatehümetütü xequenacüne, mücü yemecü tixaü xetehümetüme müxe'ayeitüanicü tucari 'aye'ayu. ⁷ Que xemütöyü'iyaritüa, xequeteneyetüiri naime, mücü xehepaüsita müyu'iyaritüacü.

⁸ Xequeneyumateni xequenayeneniereni. Xeneüquixivi pücuyeica maye mahivapaü 'icuvaunetü que mü'ane mütacuani Cauyumarietütü. ⁹ Xequenaye'unieca, xequeneyuseiriyani yuri xete'erietü, müpaü xetemaitü, caneuyevaca yaxeixüa memüte'ucacucuinenicü yunaütü 'ivamarixi naisarie cuiepa. ¹⁰ Mücü meta, Cacaüyari naimecü 'aixüa catinüca'iyarini. Mücü canixe'uta'inieni hepaüna visi xe'aneneme müxe'ayeitüanicü yuheyemecü Cürisitusie xeteviyacacu. Mücüri yapaümexa xetecuinöyü canixemanesiquitüamücü, canixeseiriyamücü, canixetürüariyamücü, xequitüa mieme tesariya canitaquemücü. ¹¹ Mücü türücaria quepitüarioca yuheyemecü. 'Icü niuqui caniseüyeni.

Teütüarica

¹² Sirivanu ta'iva yamüticamie que nemüticu'eriva nesipareviecacu, yapaümemecü 'ipaü netinixe'uta'ütürieni nexetuicatü netixehecüatüatü quename yuricü 'ipaü 'aixüa tüca'iyari Cacaüyari. Mücü 'aixüa tüca'iyaricacu xehesie mieme xequeneti'uca.

¹³ Müme Vaviruniyatari memüyutixexü'iriva xehepaü memanayexeyarie mecanixe-vaüritüaca. Nenive Maricuxi meta canixevaüritüaca. ¹⁴ Xeteyucanaqui'erietü xequeneyuvaüritüaca xeyunaquetü.

Yunaitü Cürisitusie xemüteviya xüca xepitüarioca yu'iyarisie xemüca'uximatüariyecacü. Müpaü xeicüa cani'aneni.

PECURU Meitanü'axüa Hutarieca Mieme Xapayari

Vaürisica

¹ Ne Simuni Pecuru Quesusi Cürisitusie mieme necatini'uximayatametüni necaninü'aritäni. Necanixevaüritüaca xeme xemupitüarie yuri xemüte'eriecäcä tahepaü, tacacaüyari tasivicueisitüvame Quesusi Cürisitu que mütixepitüa heiseriemecü yamüticamiecü. ² Cuieni mieme xüca 'aixüa tiuca'iyarini xehesie mieme vaücavamecü, xüca xepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü, que xemüte'imate Cacaüyari, Quesusi meta Tati'aitüvame.

Hamatüana tepütataxevire que müti'ane Cacaüyaritütü

³ Mücü Cacaüyaritütü mütürücaüyecü, pütasi'upitüa naime que müreyeveşe temayeyurinicü 'aixüa 'anemecü temüte'ayexeyanicü. Müpaü tecateniupitüarieni temeitimanicü que mü'ane mütasita'ini visi 'anetü marivetü. ⁴ Müpaü mü'anecü 'iya pütasi'umi tita mütatiutahüavixü temeixeyanicü cuinie raye'arücame mariveme. Müpaü pütatiumi, mücücü hamatüana xemüyutaxevirecü que müti'ane Cacaüyaritütü, quepaucua xemütavicueni capa xeseviximariecäcü, cuiempa memütama que memütreyusevixima memüte'ucahive'eriecü. ⁵ Mücü 'ayumiemeyaricü yuri xete'erietü cuini mieme xequenyumexütüaca 'aixüa xe'anenetü xemayuyeitüanicü. 'Aixüa xe'anenetü, tita müreyeveşe xetematetü xequenacünita. ⁶ Yaxetemaitü, xeseseüyetü xequenacünita yu'iyarisie que xemütreyu'aitüa yu'iyarisie, yaxeicüa xecayupatatü xequenacünita sepa 'axa xemü'itüarie. Xecayupatatü, xete'ayexeyatü xequenacünita. ⁷ Xete'ayexeyatü, yu'ivama xevanaqui'erietü xequenacünita. Yu'ivama xevanaqui'erietü, yeme xeteyucanaqui'erietü xequenacünita.

⁸ Müpaü xüca xeteyurieca, cuini mieme xüca yaxeteyurieca, yacü xEICÜa xete'uximayatü xepüca'ayeitüarieni, masi pütitixuavere püta que xemüte'imate Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu. ⁹ Que mü'ane müpaü müca'ane, mücü 'aura xEICÜa caniniereni, masi canacüpeni. Cati-natümaiya que mütiu'itiya, tita meripai 'axa mütiuyuri mütiunavaiyari. ¹⁰ 'Ayumieme ne'ivama masi vaüca xequenyumexütüaca xemitürücariyacü mücü 'uximayasca para münürecü que xemüte'uta'inierie que xemüte'anayexeyarie. Müpaü xüca xeteyurieca hasuacu xepücaheuyexürieni. ¹¹ Müpaü xeteyurietü, yemecü masi xecanipitüariecacuni xemaye'axüanicü haque yuheymecü müre'aita Tati'aitüvame Tasivicueisitüvame Quesusi Cürisitu.

¹² 'Ayumieme ne sepa müpaü xemütemate, 'icü hepaüsita neheyemecü necanixeha'eritüvamücü, sepa xemütürücariyari tita yuri müraine müxe'a'axixücü. ¹³ Müpaü nepüticu'eriva, mexi 'icü vaisie neyecä püheiserie para nemüxe'anutahütüanicü müpaü xemüteha'erivanicü ¹⁴ müpaü netimaitü, cuitü nepenutihüna 'icü nevaiyari, que münetiuhecüasitüa Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu. ¹⁵ Nepünemexütüa yuheymecü xemüyüvavenicü müpaü xemüteha'erivanicü neyemieyu.

Tepixei que mütimarive Cürisitu

¹⁶ 'Üxasi cuamanarica mütaveviyasie, mücüsie tepücateviyacai tame quepaucua temütexe'utaxatüa, müpaü te'utiyaütü que mütitürücaüye Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu, que mütinuani meta. Masi tame temunenierixü tepühüme, temixeicü que mütimarive 'iya. ¹⁷ Quepaucua Cacaüyari müta'uquiyari ve'eme mixatacai, visi 'aneme quepaucua mayeitüa, quepaucua xevitü mutaniu visi 'anemesie marivemesie 'ayevetü müpaü 'utaitü hesiena mieme, 'Icü nenive canihücütüni münäqui'eriva, hepaüsitana nemünäqui'a, 'utaitü, ¹⁸ 'ana tame teni'enieni 'utaniucacacu taheima, quepaucua hamatüana temu'uvacai yemurisie Cacaüyarisie mieme müpasiecaisie.

¹⁹ Mücü meta, tita masi vaüca mütise'li tecanexeyanita texaxatamete vaniüquitüme. 'Aixüa xepütreyurie xüca xe'i'enieca. Macuyüvisie mühecüariviepaü cani'aneni. Xepi'enieca mexi cacatarive, tuxacüta mieme xurave mexi ca'atineve xe'iyarisie. ²⁰ Yemecü peuyeveşe müpaü xemütemaicacü, texaxatamete vaniüqui naitü 'utüarica xapayarisie müre'uxa, tevi pücaüve yücümana mihecüatanicü. ²¹ Mücü niuqui quepaucua munua, tevi müpaü mütinaqueaicü xEICÜa hasuacu püca'atüarie. Masi pü'atüarie 'Iyari Mütiyupata vacuyütüvacacu teüteri memüpasiecai. Müme yametenicuxatacütüni Cacaüyaritüa miemecü.

2

*Müme texaxatamete te'üquitamete memüyuterüva peru memücahüme
(Cura 4-13)*

¹ Hipatü texaxatamete memüyuterüvacai peru memücahümetücai meripai mepanucu'ui teüteri vasata. Yaxeicüata hicü xeme xesata hipatü te'üquitamete mepüyuterüvani, peru mücü mepücahümetüta. Niuqui mecani'atüacuni 'avie cümana teüteri memütatümaiyarienicü yücü manuyü necü. 'Asita mepüyucu'imavani, müpaü me'utiyuatü quename meca'imate yucusiyari que mü'ane müvaruxünaxü müvarunani. Yapaucua meyütümaiyatü menayuyeyitüacuni. ² Yümüretü vahesie mecateniviyacuni vahepaü memüyutatuanicü merucuyatüvetü xeicüa. Müme vacümana, tita yuri müraine huyeyari püseviximariECA 'axa ticuxaxasivacacu hepaüsitana. ³ Pinite metehive'erietü, yacü xeicüa me'utiniütü xecümana mepüte'ivani. Sepa meripai 'amemu'uva, xüanacüa pücaüyane 'isücame 'arique müvatahüave, que mü'ane müvaca'una pücacusu.

⁴ Camüsü, Cacaüyari pücavaruhayevaxü 'asita niuqui tuayamete taheima miemete 'axa memüte'uyuri. Masi püvayetua tataruri müvaxuavesie memüta'üviyariniECü meucatevasie müvatiyüvisie mexi cavatahüavive 'isücame. ⁵ Pücavaruhayevaxüta cuiEpa memütama meripai miemete, masi pita'üviyaxü Nuhexi 'atahutame vahamame. Mücü pütixaxatametücai mütivacuxaxatüvacai heiseriemecü yamemütecahunicü. Pita'üviyaxü Cacaüyari, peru püvarutihausitüa cuiEpa memütama Cacaüyari memüca'ayexeiyacaicü. ⁶ Mücü meta, tataruri nivarupitüani memüca'unarienicü Surumasie Cumuxasie quiecatari, naxi nayeitüani vaquiecarite. 'Inüari nivarayeitüani, müme 'arique 'amemu'uvaniquecai Cacaüyari meca'ayexeiyatü memüvara'erivanicü que memüte'anayecü. ⁷ Siepüre tevi heiseriemecü yamüticameiaci niutavicieisitüani Ruti titevacame. Mücü cuinie tiniuti'uxitüarivacaitüni, 'inüari sanamete que memüte'u'uvacai merucuyatüvetü. ⁸ Mücü heiseriemecü yacatinicameiacitüni, peru que mütiñerecai que müti'enacai mexi vasata 'ayecatei, tucaricü yu'iyarisie pü'uximatüariecai vaxeiyatü que memüteyuriceai 'inüari memüsanacaicü. ⁹ Caniyüveni Ti'aitame müvatavicieisitüanicü müme Cacaüyari memayexieya quepaucua memüta'inüasie. Püyüveta müme heiseriemecü yamemücatechahu müvata'üviyacu va'uximatüatü, 'isücame 'arique müvata'ivaviyacu.

¹⁰ Müme masi püvaquema, müme 'amemu'uva yuvaiyarisie meteviyatü, mete'ucahive'erietü memüseviximarienicü, me'ixani'erietü que mü'ane ti'aitame mühücü. Mümeri mepücauyucuerivayurie, masi yuhesie mieme xeicüa mepüyatua. Mepücamama sepa memüvasevixima mamarivavemete 'axa me'utiyatü. ¹¹ Taheima miemete niuqui tuayamete sepa masi cuini mieme memümamarivave meyüvavetü metürücavitü, peru müme mepücavasevixima quepaucua yamemutiyua, mevaxanetatü müya memü'anene Ti'aitame hüxie.

¹² Müme tatevama memücate'u'iyari vahepaü me'anenetü, yücümana xeicüa mepüte'u'iyari, mepütinunuiva memütiviyarienicü memücüi'ivacu xeicüa, müme 'axa me'utiyuatü mepisevixima tita 'asimemücatemate hepaüsita. Mericüte, tatevama vahepaü mepütatümaiyarieni müme. ¹³ 'Axa me'itüarietü yamepütepiniyarieni 'axa memüvaruyuricü hipame. Naqui'erिया mepü'erie hecüta merucuyatüvetü müme. Mepüyusevixima mepüyuyüriya sepa xehamatü memütECA'a xeicüa, memünaqui'acü mete'irümatüvetü.

¹⁴ Yühüxicü 'ucaravesixi memüvacuvautüvenicü püvanaque xeicüa memüvacumaüvanicü sepa hipame va'ütama. Mepücatehayeve metecuvatüvetü 'axa que memütEyariniECü. Mepüteva'irüviya mepüvaviya müme va'iyari mücasese'i. Müme masi yu'iyarisie mepü'iyamate hipame vapinite memütehive'eriecacü. Vahesie pütinaque 'axa memütetahüavarienicü para 'axa memü'itüarienicü. ¹⁵ Huye me'ucu'eiricea müxeraüye, meneuyexürieni. Varami Vehuri nu'aya huyetana meniuyune masi. Mücü pihive'eriecai tita müti'ivaniquecai sepa mücaheiseriecai, ¹⁶ peru niutatieriñi 'inüari mütisanaicü. Puxuri sepa memücaniuvave tevi niuquieyacu tiuniütü puxu caninena tixaxatame que mütiyurienecai cayumaitü.

¹⁷ Mümetütü haixapaü mecani'aneneni peru memayevavaqui. 'Aüxipaü mecani'aneneni teücacü mü'equetücapaü. Yüriya cui müyüvi vahesie mieme cani'üviyariECamücü. ¹⁸ Marivemecü que memütecuxata peru yacü xeicüa me'utiyuatü, mepüteva'irüviya mepüvaviya müme haveri mieme memutaviceui, teüteri memeyexürie vahepaü 'amemu'uvacai. Mepüteva'irüviya mevahive'ericasitüatü, teüteri yuvaiyarisie meteviyatü que memüte'ucahive'erie, para memürucuyatüvenicü xeicüa. ¹⁹ Müpaü mepütevacuxaxatüva quename vaniu meyüvaveni memüyunü'acacü yücümana me'utiyuatü, peru mümetütü müya memutiyua masi yemecü vaüriyarica mepüte'uximaya tita mütipüpünisie miemecü. Tita müre'iva tevi, mücüsie mieme vaüriyarica catini'uximayacamücü. ²⁰ Müme memutaviceui mepüte'uhayevaxü que memütEyusevixima cuiEpa memütama, memeitümacü

Ti'aitame Tiyuvicueisitüvame Qesusi Cürisitu, peru müme xüca me'a'ivarieni tavari me'uviniyarietü meripaipäu, 'imatürieca masi yemecü 'axa me'itüarietüvetü menacünicuni, memüca'itüarietüvecaipäu matüaripai. ²¹ Masi 'aixüa püyüniqeyu xüca mecaheitimanique huye que mü'anesie 'uyeicatü heiseriemecü yamüticamienicü, peru 'aixüa püca'yüniqueyu xüca me'ucunua'xüanique meheitimame, me'icu'eirieme 'aisica memüyetüiriyari müpasie Caca'yuarisie mieme. ²² Müpaü meniyüni, mücü xasica que maine, Sücü pucunua yuhayari müticuanicü. Mücü meta, 'Uca'üyarieca tuixu niucunuanu hutarieca müyutahaxumanicü. Yuri paine xasica.

3

Tucari paye'ani quepaucua Ti'aitame munuani

¹ Hicüri nenaqu'erima 'icü pühücü hutarieca mieme xapa nemutavevise nemüxe'uta'utüirie. 'Icüsie mieme 'iyasie mieme yanepütixe'utaxatüa tita xemüteha'eriva, nex'e'anutahütüatü nex'e'iyaritüatü xe'iyari müyuxevicü ² xeme'erivanicü que memütiyanecai texaxatamete Caca'yuarisie mieme memüpasiacai, yacatiyüvecacu cuxi, xeme'erivanicüta Ti'aitame tiyuvicueisitüvame que müti'aitacai müme memenü'arie xehesüa que memütexecuxaxatüvacai.

³ Yemecü peuyevese müpaü xemütemaicacü, tucari taparirümecacu teyunanaimavamete mecanitixuavericuni. 'Ameniu'uvacuni que memüte'ucahive'erie xeiçüa ⁴ müpaü me'utiyaatü, Haquevasü püca'aye'ave cuxi mücü que mutayü quename nuani. Ta'uquiyarima memecusixüapai hicüque, naitü yaxeiçüa 'anetü 'acanitamaca que müti'anecai sutüapai quepaucua munetüarie, me'utiyaatü. ⁵ Müpaü me'utiyaatü, mepüyuvüriya müpaü memütehätümaiyaçü, Caca'yuari ya'utayücu muyuavi matüaripai 'apuyemacai, cuie meta hapa pune, putaveviya hacü. ⁶ Mücücüta 'ana miemete cuiepa memütamaca mecaniutatümaiarieni ha 'utahüneçu. ⁷ Mücü müpaü mutayücüta, hicü mieme muyuavi cuie ni'üviyarieca mütatayarienicü, tucari 'aye'ayu quepaucua teüteri memücaheyexiyea Caca'yuari memüta'ivaviyarieni memütatümaiarieni.

⁸ Müpaü xeiçüa xepücatehetütümaiyanie xeme nenaqu'erima, Ti'aitame que mütxeiya, xei tucari xei miriyari viyaripäu cani'aneni, xei miriyari viyari meta xei tucaripäu pü'ane. ⁹ Ti'aitame 'ereutevitü püca'yüane yuniuqui hepaüsita que mutayü quename müpaü tüyurieni, sepa hipatü caheye'atüaveme memü'erie. Masi püca'au'ripie 'emüreuterecü xecuevietü xeme. Püca'yuvüriya teüteri memütatümaiarienicü ni xevitü, masi püyuvüriya yunaitü memaye'axüanicü para memütehaye'vanicü que memüteyuricai.

¹⁰ Peru tucari canaye'amücü quepaucua Ti'aitame munuani, tinavayame mü'axepäu yüvicüta. 'Ana muyuavi canitayeimücü carima 'utayuanecacu, titacü mütiutiviviva naitü canicumaveriyariemücü taicü. Cuie, tita meta cuiepa memütama memüte'utivevie, naitü masiücütü catinayeimücü.

¹¹ Mericüte, naitü müpaü xüca tiicumaveriyarieni, quepaü reuyevese que xemü'anenenicü xeme, naimecü xepasietü Caca'yuarisie mieme que xemüte'u'üva, xehexeyiatü, ¹² xe'icuevietü mücü tucari, xe'imexütüatü cuitüva maye'anicü para Caca'yuari munuanicü. 'Anasü muyuavi tana'iyarieme pütaxüsütüarieni, titacü mütiutiviviva naitü canitavesitüarimücü taicü. ¹³ Mücü meta, tame tecanicuevieca muyuavi müheca cuie müheca, mücü que mütatüta'hüavixü. Mana quiecatari heiseriemecü yamecateniyuriecacuni.

¹⁴ 'Ayumieme nenaqu'erima, xemicuevievicü müya 'aneme, xequeneyumexütüiacacü mücü xeta'ivaviyame müxexeyiacü xecaseviximaricame xecayü'yüvime 'aixüa xeteyuxeyiacame püta. ¹⁵ Tati'aitüvame que müreuterive tiuca'enivatü, tucari xehüme xequeneyu'erieca para xemütavicueisitüarienicü. Ta'iva Papuru teminaqu'eri yaxeiçüa 'utaitü catinix'e'uti'utüirieni, que mütipitüarie müpaü mütimaivenicü. ¹⁶ Naime xapasie yaxeiçüa paine 'icü xatatü. Xapateyasie niuqui canixuaveni mücuanive. Müme 'asimemücateyü'üquitüavave memücasese'yüe meneitatunani niuquleya, yaxeiçüa que memüte'ituna 'ütüarica hipame. Peru müpaü meteyurietü yücümana mepüyutatümaiya xeiçüa.

¹⁷ Mericüsü nenaqu'erima, müpaü xepütamate yacatiyüvecacu cuxi. 'Ayumieme xequeneyucuerivayurieca capa xecasese'yütü xe'acüneçü, 'inüari sanamete metexe'irüviyacacu que memüteheyexürie müme. ¹⁸ Masisü xequenevevereni vaücava masi 'aixüa xete'u'iyaritü xemacünirümenicü, xe'imatetü xemacünirümenicü Tati'aitüvame Tasivicueisitüvame Qesusi Cürisitu. Mücü ve'emecü quecuxaxasivani hicü, tucari mücaxüve mexi ca'aye'ave. Müpaü xeiçüa cani'aneni.

VANI Meitanü'axüa Mexüacame Xapayari

Niuqui tucari tiyupitüvame hepaüsita

¹ Tita matüaripai mütimieme, tita temüte'u'enie, tita temüte'uxeï tahüxicü, tita temütexeyacai, tita tamamacü temüte'umayüa, mücü tecanixecuxaxatüvani niuqui tucari tiyupitüvame hepaüsita. ² Tucari masücütü nayani. Tame tecanixeyia, tecanihecüatani, tetenixe'utaxatüani mücü tucari mücaxüve hepaüsita. Mücü yu'uquiyari caniteütacaitüni, tepuxeisitüarie tame. ³ Tita temüte'uxeï, tita temüte'u'enie, mücü tecanixecuxaxatüvani xemeta tanaitü temütaxevinicü. Que temütetaxevi tame, ta'uquiyarimatü tepütaxevi nu'ayamatüta Quesusi Cürisitumatü tepütaxevi. ⁴ Ipaü tecateniu'ütüani xemaye'axüanicü keyutemamavietü.

Cacaüyari hecüariyapaü cani'aneni

⁵ Ipaü panuyüne niuqui hesüana mümieme temi'enie temüxecuxaxatüva. Cacaüyari hecüariyapaü cani'aneni, yüriya pumave hesiena haquevasü. ⁶ Xüca yate'utiyuani quename hamatüana tetaxevi, yüvipa xüca te'u'uvani, tepüte'itava, yuri yatepücatecahu. ⁷ Masisü hecüaripa xüca te'u'uvani 'iya hecüaripa macavepaü, tanaitü tecanitaxevicacuni. Mücü meta, Quesusi Cacaüyari münu'aya xuriyaya naime 'axa temüteyurie catani'itirica.

⁸ Xüca yate'utiyuani quename tita 'axa müti'ane tecatehexeyia, tacümana tepeutayexürüva, tita yuri müraine tahesie pumave. ⁹ Me xüca te'itahecüata tita 'axa temüte'uyuri, 'iya que maine yapüticamie, que mütiheiserie yapütiyuriene, tita 'axa temüte'uyuri pütareyühüvirieni, catani'itirica naime mücatiheiserie. ¹⁰ Xüca yate'utiyuani quename 'axa tecateyurievave, mücü ti'itavame tenayeitüvani, niuquieya tahesie pumave.

2

Cürisitu tahesie mieme pütaniuni

¹ Nenivema 'icü nepüxe'ütüirie 'axa xemücateyuriecacü. Me xüca 'axa tiuyurieni xevitü, tame tepeixeyia que mü'ane tahesie mieme mütaniuni yu'uquiyari hüxie, Quesusi Cürisitu hücütütü que mütiheiserie yamütüyuriene. ² 'Iya canihücütüni que mü'ane 'aixüa mütiuyuri 'aixüa temütexeyariyecacü tame 'axa temüteyurie. Tita tame temüteyuriecü xEICÜA püca'uyü, masi yunaitü cuiepa memütama vahesie mieme puyü.

³ Xüca yatetecahunü que müti'aita, müpaü tecatenimaica temeitima. ⁴ Que mü'ane ne nemeitima maine, yacaticamietü que müti'aita, mücü tini'itavani, tita yuri müraine hesiena pumave. ⁵ Que mü'ane yamüticamie 'iya niuquieyasie, yuricü mücü naye'ani tiyucanaqu'erietü Cacaüyaripaü. Ipaü tecatenimaica hesiena temüteviya. ⁶ Que mü'ane hesiena tiviyatü 'emuyeica maine, caneuyevaca hepaüna müyüaneni 'iya müyüancaipaü.

'Aisica hecuame

⁷ Nenaqu'erima, hecuamecü netixe'aitüatü nepücatixe'ütüiri. 'Aisica meripai canimietüni püta matüaripai xemeixeyia. 'Icü 'aisica meripai mümieme, niuqui canihücütüni matüaripai xeme'enie. ⁸ Mesüte hecuamecü netixe'aitüatü netinixe'ütüirica, tita yuri müraine 'iya hepaüsita xehepaüsitata, yüriya macuyeiximecü, tita yuricü mütihecüariya mühecüariyacüri.

⁹ Que mü'ane hecüaripa muyeica maine, yu'iva mu'uxie, mücü yüvipa cuxi caniuyeicani. ¹⁰ Que mü'ane yu'iva münaqu'erie hecüaripa caniuveni, pücatiquetamüre yücümana. ¹¹ Que mü'ane yu'iva mu'uxie yüvipa caniuveni, yüvipa tiuyeica, 'asipücatimate que mütimie yüriya mecüpiriyacü.

¹² Nenivema nepütixe'ütüirie tita 'axa xemüte'uyuri xemüteyühüviyariecü 'iyasüa xemümiemetecü. ¹³ Xeme xemüva'uquiyarima nepütixe'ütüirie xemeitimacü 'iya matüaripai 'amuyeica. 'Uquisi nepütixe'ütüirie xeme'ivaxücü 'iya 'axa mütiyuriene.

Türi nepütixe'uta'ütüiri yu'uquiyari xemetimacü. ¹⁴ Xeme xemüva'uquiyarima nepütixe'uta'ütüiri xemeitimacü 'iya matüaripai 'amuyeica. 'Uquisi nepütixe'uta'ütüiri xemütürüvacicü, Cacaüyari niuquieya xehesie mütiyiyacü, 'iya 'axa mütiyuriene xema'ivaxücü.

¹⁵ Tita cuiepa mütimieme xepücatenaqu'erieca. Quepaümetü cuiepa mütiyuave xepücatenaqu'erieca. Tita cuiepa mütimieme xüca tinaqu'erieca, haquevasü yu'uquiyari pücanaqu'erie. ¹⁶ Tamüsü naitü cuiepa mütiyuave, tevitütü tita mütihive'erie, tita yühüxicü mütihive'erie, yacü xEICÜA que mütiyucatave'erie yupini hepaüsita, mücü ta'uquiyarisüa pücatimieme, mücü cuiepa pütimieme püta. ¹⁷ 'Icü cuie canacuyeiximeni. Tita cuiepa

memütama memütehive'eri canacuyeiximenita. Masi que mü'ane yamüticamie que mütinaque Cacaüyari, mücü caniyuhayevani yuheyemecü.

Que mü'ane Cürisitu maye'unie

¹⁸ Neuxei türi, hicü tucari canaye'aniri quepauca mütapare. Que xemüte'enanacai quename xevitü 'uhamie Cürisitu 'aye'unietü, hicütütüri yumüiretü Cürisitu memaye'unie mecanixuaveni. 'Ayumieme tepütemate tucari maye'a quepauca mütapare. ¹⁹ Tasata mepayecü, masiri tahesia mepücamiemetücai. Xüca tahesia memiemetütücaitünie, tahamatü mepuyuhayaqueyu. Mecanayecünesüari memümasiücünicü tahesia memücamiemetecü.

²⁰ Mücü müpasie heiserie canixe'upitüani, yunaitü xepütemate. ²¹ Nepücatixe'uti'ütüiri tita yuri müraine xemücamatecü, tita yuri müraine xemümatecü püta nepütixe'uti'ütüiri, naitü 'itarica yurisie müca'ayeneica xemütematecü.

²² Quepai pütü'itava. Que mü'ane müyuecüata müpaü 'utaitü quename Qesusi heiserie cahexeiya Cürisitutü, mücüri catini'itavani. Que mü'ane müyuecüata 'uquiyarieya cahexeiyatü ni nu'ayata, mücü Cürisitu maye'unie canihücütüni. ²³ Yunaitü nu'aya mecaxeyiyatü memüyuecüata, 'uquiyarieyata mepücahexeiyaya. Que mü'ane 'iya nu'aya hexeiyatü muyuecüata, mücü 'uquiyarieyata canexeiyani.

²⁴ Xeme tita xemüte'enie matüaripai, xehesie tiviyatü queyuhayevani. Xüca xehesie tiviyatü yuhayevani tita matüaripai xemüte'enie, xemerita nu'ayasia 'uquiyarieyasietate xeteviyatü xecaniyuhayevacuni. ²⁵ Tucari mücaxüve canihücütüni tita 'iya mütatiutahüavixü temeixeiyanicü.

²⁶ 'Icü 'ipaü nepütixe'u'ütüiri memüxehueyexürüva vahepäsüta. ²⁷ Xemeri heiserie que mütxe'upitüa 'iya, mücü heiserie xemexeiya xehesie tiviyatü caniyuhayeva. Tixaü xeime xepücaheuyehüva mütixeti'üquitüanicü. Mücü heiserie xemupitüarie 'iyasüa mieme mütxe'üquitüapaü naima hepaüsita, yuri mainepaü, mücati'itavapaü, mütxe'uti'üquitüapaü, müpaü hesiena xeteviyatü xequeneyuhayeva.

²⁸ Hicüsüari nenivema hesiena xeteviyatü xequeneyuhayeva. Xüca müpaü xeteyurieca, quepauca masiücütü mayani 'iya, 'aixüa tepütetamaica tecatateteviyatü hüxiena quepauca munuani. ²⁹ Xüca xetemaica 'iya yamütüyuriene que mütheiserie, xequetenemaica yunaitü yamemüteyurie que mütheiserie hesiena memüyecü.

3

Cacaüyari nivemama

¹ Neuxei ta'uquiyari que tatinaqu'erie. Mücücü Cacaüyari nivemama teputaterüari, nivemama tepühüme. 'Ayumieme cuiapa memütama mepücasimate memücaheitimaivaceaicü 'iya. ² Nenaqu'erima hicütütüri Cacaüyari tecaninivemamatüni. Tixaü cuxi pücamasiücü que temü'aneneni. Müpaü tepütemate, quepauca masiücütü mayani Cürisitu, mücü que mü'ane, hepaüna tepü'aneneni, te'ixeyiatü mücü que mü'ane. ³ Yunaitü 'ipaü memüte'icuevi mepuyu'itie yücümana 'iya que müti'itipapaü.

⁴ Yunaitü 'axa memüteyurie 'aisica menitisanani. Tita 'axa müti'ane 'aisica saname canihücütüni. ⁵ Xeme müpaü xepütemate 'iya masiücütü matüacü mütasinavairienicü tita 'axa temüteyurie. Tita 'axa müti'ane pumave hesiena. ⁶ Yunaitü hesiena memüteyiva 'axa mepücateyurie. Yunaitü 'axa memüteyurie mepüca'ixeyavave mepücaheitimaivave. ⁷ Nenivema xüca tüma xevitü caxehueyexürienique. Que mü'ane yamütüyuriene que mütheiserie, mücü heiserie canexeiyani 'iya heiserie mexeiyapaü. ⁸ Que mü'ane 'axa mütiyuriene Cauyumarie'süa canimiemetüni, Cauyumarie 'axa mütiyuriene mütaripai. Cacaüyari nu'aya 'ayumieme masiücütü nayani mita'unacü Cauyumarie tita mütiyuriene.

⁹ Yunaitü Cacaüyarisie memüyecü 'axa mepücateyurie 'iya 'imüarieya vahesie müyuhayevacü. 'Axa memüteyuriene mepüca'yavave Cacaüyarisie memüyecü. ¹⁰ 'Ipaü mepütemasücü Cacaüyari nivemama Cauyumarie nivemama. Yunaitü yamemücateyurie que mütheiserie, que mü'ane yu'iva mücanaqu'erieta, mücü Cacaüyarisüa mepücamiemete.

Xequeneyunaqu'erieca yunaitü

¹¹ Müpaü canaineni niuqui matüaripai xemi'enie. Tanaitü tepütanaqu'erieca paine. ¹² Cainipaü tepüca'yüaca. 'Iya 'axa mütiyuriene'süa canimiemetücaitüni, yumuta caniumieni. Titayari timi. Tita mütiyurienecai 'axa müti'anecaicü, mutaya tita mütiyurienecai müheiseriecaicü.

¹³ Ne'ivama xepücahüxiyaca xüca cuiapa memütama mexe'uxieca. ¹⁴ Tame ta'ivamarixi temüvanaqu'eriecü 'ayumieme tepütemate temütapataxü tecamüquitetütüri te'ayeyuyuritü püta. Que mü'ane mücatiycanaqu'erie müquitü 'apuyeica cuxi. ¹⁵ Yunaitü yu'ivama memüva'uxie teyumemivamete mecanihümetüni. Xeme xepütemate tiyumemivame yücümana tucari mücaxüve pücahexeiyaya. ¹⁶ 'Icücü tepeitama naqu'eriya, 'iya tahesie

mieme yutucari müyetuacü. Caneuveveca tameta ta'ivama vahesie mieme tatucari temüyetuani. ¹⁷ Que mü'ane yupini cuipea timieme mürexeyia, mixeyia yu'iva reuyehüacame, xüca yu'yari 'anunaca hepaüsitana, queri tinaqui'erieca Cacaüyari. ¹⁸ Neuxei nenivema tepücataaqui'erieca niuquicü xeixüa yacü xeixüa. Que temüteyurie püta yuricü püta tepütanaqui'erieca.

'Aixüa tepütemaica Cacaüyari hüxie

¹⁹ Müpaü tetenimaicacuni tita yuri mürainesie temümiemetecü. Cacaüyari hüxie müpaü ta'yari tepütenütüaca ²⁰ xüca ta'yari tasi'utatieni. Tita ta'yari mücatimate Cacaüyari püta catinimaica, naime pütimate. ²¹ Nenaqui'erima ta'yari xüca catasi'utatieni 'aixüa tepütemaica Cacaüyari hüxie, ²² naime temitavaviricü tepütanaqui'eri yatemütecahucü que müti'aita, tita müтинаque yatemüteyuriecü. ²³ İpaü catini'aitani, yuri temüteta'erienicü que mü'ane Cacaüyari nu'aya mühücüsie Quesusi Cürisitusie, temütanaqui'eriecacü tanaitü mücü que mütiatiu'aitüa. ²⁴ Que mü'ane yamüticamie que müti'aita, Cacaüyarisie tiviyatü puyuhayeva, Cacaüyarita hesiena tiviyatü tiyuhayeva. İpaü tecatenimaica tahesie tiviyatü muyuhayeva, yu'yari mütasü'umicü.

4

'Yari yuri maine, 'yari meuyuyehüpa

¹ Nenaqui'erima yunaimie 'iyarite yuri xepücateva'erieca. Xequeteneuta'inüataxüa 'iyarite masi, siparasü xüca Cacaüyarisüa memiemetetüni. Yumüretü yacü xeixüa texaxatamete meneutayeixüani cuipea. ² İpaü xepüteheitimani Cacaüyari 'Iyarieya. Yunaitü 'iyarite memüyuhecüata Quesusi Cürisitusie tevi matüasie meteviyatü, müme Cacaüyarisüa mecanimiemetetüni. ³ Yunaitü 'iyarite memücayuhecüata Quesusisie meteviyatü Cacaüyarisüa mepücamiemete. Mücü Cürisitu mu'uxiestia mecanimiemetetüni. Xeme xepu'enana quename 'uhamie, hicüri cuipea caniyueicani.

⁴ Nenivema xeme Cacaüyarisüa xecanimiemetetüni, xepüvara'ivaxü. İya xehesie mütiyiya canitürücaüyeni. Mücü cuipea memütama vahesie mütiyiya masi pücatürücaüye 'iyapaü. ⁵ Müme cuipea mecanimiemetetüni. 'Ayunieme cuipea mieme metenicuxatani, 'ayunieme cuipea memütama mecaniva'enieca. ⁶ Tamesü Cacaüyarisüa tecanimiemetetüni. Que mü'ane Cacaüyari mümate catani'enieca. Que mü'ane Cacaüyarisüa mücamieme pücatasi'enie. İcücü tepüvamate 'yari yuri maine 'yari meuyuyehüpa.

Cacaüyari catiniyucanaqui'erieca

⁷ Camüsü nenaqui'erima tepütanaqui'erieca tanaitü. Naqui'erिया Cacaüyarisüa canimiemetüni. Yunaitü memüteyucanaqui'eri Cacaüyarisie mecaniyecüne, Cacaüyari mecanimaica. ⁸ Que mü'ane mücatiyucanaqui'eri Cacaüyari pücahetimaive Cacaüyari mütiyucanaqui'eriecü. ⁹ İcücü tahesie masiücütü nayani Cacaüyari que mütatinaqui'eri, Cacaüyari yunive muyuxevi meyenü'acü cuipea, mücücü temayeyuyurinicü. ¹⁰ Müpaü cani'aneni naqui'erिया. Tameri tepüca'inaqui'eriecai Cacaüyari. Mücü püta pütasinaqui'eriecai, yunive reyenü'a 'aixüa müiyurienicü 'aixüa temütexeyarienicü tame 'axa temüteyurie.

¹¹ Nenaqui'erima Cacaüyari xüca müpaü tatinaqui'eriecaitüni, caneuveveca tameta müpaü temütetanaqui'eriecacü tanaitü. ¹² Xevitü püca'ixeyave Cacaüyari hasuacua. Xüca tetanaqui'erieca tanaitü, Cacaüyari tahesie tiviyatü caniyuhayeva. Mücü que mütiyucanaqui'eri, naqui'erिया naye'ani tahesie. ¹³ İpaü tepütemate hesiena temüteyiya mücürita tahesie mütiyiya, yu'yari mütasü'umicü taxexuime. ¹⁴ Tame tepunenierixü tecatenihecüatani ta'uquiyari yunive meyenü'acü cuipea memütama vavicueisitüvame. ¹⁵ Que mü'ane müyuhecüata müpaü 'utaitü quename Quesusi Cacaüyari nu'aya hücü, Cacaüyari hesiena tiviyatü caniyuhayeva, mücüta Cacaüyarisie tiviyatü tiyuhayeva.

¹⁶ Tame tecatenetimani que mütatinaqui'eri Cacaüyari, yuri teteniuta'erieni naqui'eriyayasie que mütatinaqui'erie. Cacaüyari catiniyucanaqui'erieca. Que mü'ane tiyucanaqui'erietü muyuhayeva, mücü Cacaüyarisie tiviyatü caniyuhayevamücü, Cacaüyarita hesiena tiviyatü tiyuhayeva. ¹⁷ Naqui'erिया müpaü tinaye'ani tahesie 'aixüa temütetamaicacü mücü tucarisie quepauca 'isücame mütasita'inüata, hepaüna temü'anecü tame 'ena cuipea 'iya mü'anepaü. ¹⁸ Xüca tiyucanaqui'erieca marica pücaxüave. Naqui'erिया maye'axe marica payeveveya. Que mü'ane müma cani'uximatüarieca. Que mü'ane müma püca'aye'ave tiyucanaqui'erietü.

¹⁹ Tame tepütetacanaqui'erie mücü meri mütasü'utanaqui'ericü. ²⁰ Xüca xevitü ya'utayüni, Ne Cacaüyari nepünaqui'erie haitü, xüca yu'iva 'uxieca, mücü catini'itavani. Que mü'ane yu'iva xeyiatü müca'inaqui'erie, capüyüve minaqu'erieca Cacaüyari ca'ixeyavetü. ²¹ İcü 'aisica tecanexeyani hesüana mümieme. Que mü'ane Cacaüyari münaqui'eri, yu'ivata que-naqui'erieca.

5

Yuri ti'erietü, tita cuiëpa mütimiëme püra'iva

¹ Yunaitü yuri memüte'erie quename Qesusi heiserie 'upituarie Cürisütütü Cacaüyarisie mecaniyecüne. Que mü'ane 'iya 'uquiyarieya münaqui'erie, 'iya hesiena müyetüata caninaqui'erieca. ² Tame 'ipaü tepütëmate Cacaüyari nivemama temüvanaqui'erie, quepaucua Cacaüyari temünaqui'erie, quepaucua yatepütëcahu que müti'aita. ³ 'Ipaü tetëniyurieca xüca Cacaüyari tenaqui'erieca, yatepütëcahuni que müti'aita. 'Aisicaya pücahahete. ⁴ Naitü Cacaüyarisie müyetüa cuiëpa miëme cana'ivarümeni. Tita yuri temüte'erie, mücü canihücütüni tita 'ari müre'iva cuiëpa timiëme. ⁵ Quepaicü pühücü cuiëpa miëme ma'ivarüme. 'Cürü pühücü, que mü'ane yuri müti'erie quename Qesusi Cacaüyari nu'aya hücü.

'Yari catinihecüatani

⁶ 'Icü Qesusi Cürisütütü canihücütüni que mü'ane ha xuriya 'inüariyari'icü munua. Ha 'inüariyari hexeyatü xeicüa pücanua, masi ha xuriya 'inüariyari hexeyatü punua. 'Yari müpaü tinihecüatanita, 'Yari yuri mainecü. ⁷ Mepüyuhaica memütehecüata taheima, ta'uquiyari, Nu'aya, Iyarieya Mütiyupata mepühüme. 'Icü yuhaicatü mecaniyuxevini. ⁸ Mepüyuhaica memütehecüata cuiëpa. Cacaüyari 'Iyarieya, ha, xuriya mepühüme. Yuhaicatü 'axeicüa mepütehecüata. ⁹ Teüteri que memütehecüata tecaniva'enieca. Mericüte, Cacaüyari que mütihecüata masi caniheiserietüni. 'Ipaü catinihecüatani Cacaüyari, yunive hepaüsita tiniutahecüata. ¹⁰ Que mü'ane yuri müti'erie Cacaüyari Nu'ayasie mücü hecüasica pexeiya yuhesie. Que mü'ane Cacaüyari yuri mücati'eriri, mücü Cacaüyari ti'itavame canayëitüvani, yuri mücatiata'ericü que mütiutahecüataxü Cacaüyari yunive hepaüsita. ¹¹ Müpaü paine tita mütihecüata. Cacaüyari cataniüpütüani tucari mücaxüve. Nu'ayacü canixuaveni mücü tucari. ¹² Que mü'ane 'iya nu'aya mexeiya, tucari pexeiya. Que mü'ane Cacaüyari Nu'aya mücahexeiya, tucari pücahexeiya.

Xepütëmate tucari mücaxüve xemexëiyacü

¹³ 'Icü nepütixë'uti'ütüiri xeme yuri xemüte'erie que mü'ane Cacaüyari nu'aya mühücüsie xemütëmaicacü tucari xemexëiya mücaxüve.

¹⁴ 'Ipaü 'aixüa tepütëmatë hüxiena. Xüca tixaütü tete'itavavirieni que mütinäque, pütasi'enie. ¹⁵ Mücü meta, xüca müpaü tetëmaica mütasienie tita temüte'ivaviri, tepütëmate temëixëiya tita temüte'ivaviri.

¹⁶ Xüca xevitü 'ixëiya yu'iva 'axa tiyurieneme que mücatimüni, canitavaviriemücü yu'ivasie miëme. Tucari mecanipütüariëcuni müme 'axa memütëyurie que mücatimüni. Tita 'axa müti'ane puxuave 'axa xüca tiyurieni mümünicü. Mücüsië miëme xemitavavirieni 'asinepücahaine. ¹⁷ Naitü mücatiheiserie 'axa cani'anëneni. Tita 'axa müti'ane puxuave 'axa xüca tiyurieni mücamünicü.

¹⁸ Tame tepütëmate yunaitü Cacaüyarisie memüyecü 'axa mepücatëyurie. 'Iya Cacaüyarisie müyetüa caniva'üviyani, 'iya 'axa mütiyuriëne pücamayüa.

¹⁹ Tepütëmate Cacaüyarisüa temümiëmete, naitü cuiëpa mütimiëme 'iya 'axa mütiyuriënesie tiviyatü 'amuve.

²⁰ Tepütëmate Cacaüyari nu'aya munua, mütasienatüa temëmaicacü mücü muyuri. Tame 'iya muyurisie tepütëviya nu'ayasie Qesusi Cürisütüsie. 'Icü yuricü canicacaüyaritüni, tucari mücaxüve canihücütüni. ²¹ Nenivëma xeqeneyucuerivayurieca cacaüyarixi vahepaüsita.

VANI

Meitanü'axüa Hutariëca Mieme Xapayari

Vaürisica

¹ Ne nemüxe'uquiyari necanixevaürütüaca 'uca pemanayexeyari 'anivemata. Yuricü nenixenaqu'erieca. Ne xeicüa pücatixaü, masi tanaitü temeítima tita yuri müraine tepüxenaqu'eri ² tita yuri müraine tahesie tiviyatü muyuhayevacü, mütasiteütacü yuheymecü. ³ Cacaüyari ta'uquiyari, Quesusi Cürisitu ta'uquiyari münu'aya, yuricü me'utiyuatü meteyucanaqu'erietü, xüca 'aixüa mete'u'iyarini xehesie mieme, xüca mexenenimayaca, xüca mexepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariecacü.

⁴ Vaüca nepünetemaviecai nemütimariecü 'anivema hipatü tita yuri mürainesie meteviyatü mem'u'vacü, 'aisica ta'uquiyarisüa mieme que temüte'upitüari. ⁵ Hicüri 'uca hecuamecü nemati'aitüatü nepücamati'utüirie, mücü 'aisica matüari temeixeyacai nepümati'utüirie püta. 'Ipaü nepümativaviri, tanaitü temütanaqu'eriecacü. ⁶ 'Ipaü tetenyurieca xüca teta-tacanaqu'erieca, tepu'uvani que müti'aita. 'Icü cani'aisicayatüni, xeteyucanaqu'erietü xemu'uvanicü, matüaripai que xemüte'u'enana.

Memeuyuyexürüva

⁷ Yümüiretü memeuyuyexürüva mecaneutayeixüani cuiëpa. Müme mepücayuhecüata quename Quesusi Cürisitusie tevi matüasie meteviya. Müya 'anetü canihücütüni reuyuyehüpame, müya 'anetü tihücü 'iya Cürisitu maye'unie. ⁸ Xequenyucuerivayurieca capa xeheyexürienicü ta'uximayasica, masi yu'ivarica naime xemüpitüarienicü.

⁹ Yunaitü memanuyehaitürüve, tita Cürisitu müti'üquitasie meteviyatü memücayuhayeva, mücü Cacaüyari mepücahexeiya. Que mü'ane tita müti'üquitasie tiviyatü müyuhayeva, mücü yu'uquiyari pexeiya nu'ayata rexeiya. ¹⁰ Xevitü xüca xehesüa nuani 'icü 'üquisica cahexeyatü, xepüca'i'imeca yuquie, xepüca'ivaürütüaca. ¹¹ Que mü'ane mitvaürütüani, mücü 'uximayasicaya 'axa que mü'anene, müpaü 'anetü canayeimücü.

Xehesüa nepeuyeyimücü

¹² Sepanetü müreme nemütixeti'utüirieniquecai, nepücanaüriya xapacü tauxicü. Masisü xehesüa nepeuyeyimücü püta, tahüxi te'utinenieretü temütetaxatacü xemaye'axüani xeyutemamavietü.

¹³ 'A'iva 'uca manayexeyari nivemama mepümasivaürütüa. Müpaü xeicüa cani'aneni.

VANI Meitanü'axüa Hairieca Mieme Xapayari

Vaürisica

¹ Ne nemü'a'uquiyari nepümati'utüirie nemümasinaqui'erie Cayu. Yuricü nepümasinaqui'erie ne.

² Neuxe, 'ecü nemümasinaqui'erie, nepünenenevie naimecü 'aixüa pemüreumienicü, 'aixüa pemüreuerieacü 'a'iyari 'aixüa mütimiepaü. ³ Vaüca nepünetemaviecai me'u'axecacu ta'ivama metehecüatacacu 'ahepaüsita yuri que pemaine. Yaxeicüa 'ecü tita yuri mürainesie petiviyatü pepuyeica. ⁴ Que yanemücatinetemavi, vaüca masi nepünetemavi yanetimitü que name nenivema hipatü me'u'üva tita yuri mürainesie meteviyatü.

⁵ Neuxe, 'ecü nemümasinaqui'erie, yamüticamiepaü peniyüaneni naime ta'ivama vahesie mieme pemütiyuriene sepa memücu'uvamete. ⁶ Müme mecateniutahecüata meyucuxeüriecu que pemüti'acanaqui'erie. 'Aixüa penivayuriemücü pevaparevietü vahuyeta, Cacaüyaripaü petiüca'iyaritü. ⁷ Que mü'ane Quesusi Cürisitu mühücüsie mieme meteta'uximayataque menayecüne. Tixaü mepücatevarutanaqui'eriri hipame nuivarite. ⁸ Ayumiemerüca caneuveca müya memü'anene temüvatanauqui'erieni tame, tanaitü tita yuri mürainesie mieme temüte'uximayacacü.

Riyütürepexi que mütiyaraye'uniecai

⁹ Ne 'esiva nepütivaruta'utüiri memüyutixexeüriva, peru mücü Riyütürepexi va'uquiyari mayuyeitüamücü pücatasi'upitüa. ¹⁰ 'Ayumieme xüca nehenuani neneye'eritüamücü que mütiyuriene niuqui 'axa mü'anecü tasiniuquimatü. Mücücü xeicüa pücanaqui'a, masi müreme pütiyurieniqueyu. Ta'ivama pücapitüa, pücapatauni müme memüvapatüacu, memüyutixexeüriva vasata püvaranuyenü'ava.

¹¹ Neuxe, 'ecü nemümasinaqui'erie, 'axa müti'ane pepüca'üqueni, 'aixüa müti'ane püta quene'üqueni. Que mü'ane 'aixüa mütiyuriene Cacaüyarisüa canimiemetüni. Que mü'ane 'axa mütiyuriene püca'ixeyave Cacaüyari.

Remetüriyu hepaüsita mepütehecüata

¹² Yunaitü mepütehecüata Remetüriya hepaüsita, tita yuri müraine tihecüatacacuta hepaüsitana, tameta tepütehecüata hepaüsitana. 'Ecü pepütimate yuricü temütehecüata.

Teütüarica

¹³ Nesü vaüca nepümatiti'utüirieniquecai peru tauxicü ti'utüvamecü nepücamati'utüiriamücü. ¹⁴ Nepümasiheuxeiyamücü püta yareutevitü, tahüxie te'utinienieretü tepütetaxata.

¹⁵ 'Aiyarisie xüca peca'uximatüarica. Müme temüvanaqui'erie mepümasivaüritüa. 'Ecüta quenivavaüritüaca müme temüvanaqui'erie yuxexuime que memüteteteva.

CURA Meitanü'axüa

Vaürisica

¹ Ne Cura Quesusi Cürisitusie mieme necatini'uximayatametüni Cacuvu 'iyaya nehücütütü. Necanixevaüritüaca xeme xemünaqui'eriva Cacaüyari müta'uquiyarisie xeteviyatü, Quesusi Cürisitu müxe'üviya xemuta'inierie. ² Xüca xenenimayasieca, xüca xepitüarieca yu'iyari xemücamüiryanicü, xüca xenaqui'erivani yemecü.

Mete'itavatü que memüte'üquitani (2 Pecuru 2:1-17)

³ Nenaqui'erima, cuini mieme necaninemexütüacaitüni nemütixeti'utüirienicü tanaitü 'axeicüa que temütetavicueisitüarixime hepaüsita, peru neuyeveca yanemütixeti'utüirienicü hicü vaüriyarica nexepitüatü xemüyucitüvenicü tita yuri temüte'erie hesie mieme, tita Cacaüyari teüterimama xei mieme temüteteyüiriyarie hesie mieme. ⁴ Hipatü teüteri tasata menatahaxüani 'avie. Meripai meniucayasariexüani müpaü memütemari'itüarierienicü. Cacaüyari mepüca'ayexeiya, mecanipata tita Cacaüyari mütivamicua 'aixüa tiuca'iyaritü, para memüyutatuanicü merucuyatüvetü xeicüa. Mecaniyucu'imavani müpaü me'utiyaütü que-name meca'imate que mü'ane hücütatü mütaucusiyari mütati'aitüvame Quesusi Cürisitu.

⁵ Sepa xei mieme müpaü xemüteheta naimecü, necanixe'eritüamücünü que mütiyüü hepaüsita quepaucua Ti'aitame müvarutavicueisitüa 'Ixaherisixi teüteriyari 'Equipitu cuieyarisie vareyevitüca. Varutavicueisitüaca 'arique nivaruca'una müme yuri memücate'eriecai. ⁶ Taheima miemete niuqui tuayamete meta hipatü mepüca'yü'üviyacai que memütehüritüariecai matüaripai, mepicu'eirie masi yuque. Mücü Cacaüyari caniva'üviyani memütaxanesienicü tucari mümarive 'aye'ayu, nivananutaxürüvani yüriyasie tepüa mücaxüvecü. ⁷ Vahepaüsü mecaniyüni Surumatori Cumuxatori va'aurie miemete quiecaritesie quiecatari. 'Ameniu'uvacaitüni müme mevacumavütü que mü'ane mücava'üyatücai mücavacünatücai, me'icumavütü titacü memüteteyuseviximacai. Mümeta meniucayasariexüani 'inüari memacü necü memari'itüarieritüvetü taipa yuheyemecü mütaivesie.

⁸ Peru hicü miemeteta yaxeicüa mecani'aneneni. Que memüteheinüsa meniseviximaca yuvaiyari. Menixani'erieca que mü'ane ti'aitame mühücü, mecanivaseviximani mamarivavemete 'axa me'utiyaütü vahepaüsita. ⁹ Mücü Miyeri niuqui tuayamete tiva'aitüvame mühücü, quepaucua Cauyumariematü mücü niuqui memüxütatüacai Muisexi caxarieya hepaüsita, mücü pücayuvaüriyacai miseviximanicü Cauyumarie hesiana tihüpatü, masi müpaü niutayüni, Ti'aitame quematitieni. ¹⁰ 'Ime püta meniseviximaca tita 'asimemücatemate hepaüsita 'axa me'utiyaütü. Que memütemate, yücümana xeicüa mepütemate tatevama memücate'u'iyari vahepaü. Müpaü metemaitü 'ayumieme mecanitümaiyarieca.

¹¹ Xüa 'ui müme. Caini huyeta meneucayune hepaüna mete'u'uvatü. Tuminicü meniutatuani memeyexürrienicü Varamipaü müti'ivamücücaipaü. Meniutatümaiyarieni yaxeicüa que mütiyüü quepaucua Cure meye'uniecai Muisexi. ¹² 'Ime meniseviximaca xe'icuai quepaucua xeyunaqui'erietü xemütetecua'a, memücateheuyehüviriecü quepaucua xehamatü memütetecua'a. Muxasi vahüvemete meyuterüvatü mepüteteyumicua xeicüa. Haivitüri mayevavaquipaü mecani'aneneni 'ecacü mecu'enetüvetü. Cüyexipaü mecani'aneneni memüca'utixuxuavere tucari maye'axesie. Hutacüa mepucui, mepüvatihunarietüca. ¹³ Memasiücütü mepayueitüva que memüteteyurie meyutevijasitüatü, yaxeicüa hamevari mayu'eriya mücuaimuxa masiücüme que mürayueitüva haramarasie. Xuravesixi memeyexürüve vahepaü mecani'aneneni. Yüriya cui müyüvi caniu'üviyarieni vahesie mieme yuheyemecü.

¹⁴ Müya memü'anene meripai catinivacuxaxatüvacaitüni 'Enuqui 'Arani müxiüyariyatücai 'atahutarieca mieme, müpaü 'utaitü, Nenixeiya Ti'aitame nuaximeme yuteüterima varavitütü müreme miriyari meyupaümeme, ¹⁵ yunaime vataxanetaque, yunaitü Cacaüyari memüca'ayexeiya vahesie tihüanique naime hepaüsita que memüte'uyuri Cacaüyari meca'ayexeiyatü vatahüaveque, naime niuqui mü'auxaüna hepaüsita, que memüte'iniuquima Cacaüyari hepaüsita 'axa teyuruvamete Cacaüyari memüca'ayexeiya. ¹⁶ 'Ime mecanihümetüni niuqui xütatüacate niuquixivivamete. Que memüte'ucahive'erie xeicüa 'ameniu'uvani. Yutetacü vaüca mepütetecuxata meteyucatave'erietü. Niuquicü me'utiniütü menivatemavirritüaca teüteri memüvara'ivanicü.

Que mütiva'imaiyacai que mütitavaticacai

¹⁷ Xemesü nenaqui'erima, niuqui xequena'erivani meripai que memutiya Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu nü'arimama yacatiyüvecacu cuxi. ¹⁸ Müpäü metenixecühüavecaitüni, Tucari taparirüvecacu 'amenitamacacuni teyunanaimavamete. 'Ameniu'uvacuni que memüte'ucalhive'erie xeicüa Cacaüyari meca'ayexeiyatü. ¹⁹ 'Ime mecanihümetüni memüvapata teüteri 'iyarisie vaniu memüteviya 'iyarisie vaniu memücateviya sepa yu'iyari xeicüa memexeiya müme, yuri 'iyari memücahexeiya.

²⁰ Peru xeme nenaqui'erima, xequeneyuseiriyani yunaitü, yuri que xemüte'erie tita mütipasiesie. Xequeneyunenevieca 'Iyari Mütiyupatasie xeteviyatü. ²¹ Xequeneyü'üviyani Cacaüyari xenaqui'eriecacu. Xequeneuta'icuevani maye'anicü Tati'aitüvame Quesusi Cürisitu quepaucua müxenenimayacacü xepitüatü yuheyemecü xemayeyuyurinicü.

²² Xequenivanenimayaca hipame memeu'erietüve, ²³ xequenivatavicueisitüani müme xevaranayehapanatü taipa. Hipame meta que xemütevanenimaya xequeneumamaca masi, xe'ixeümatü 'asita va'ixuriqui xüca seviximarieca que memüte'uyuri yuvaiyarisie meteviyatü.

'Aixüa que mutayü Cacaüyari hepäüsita

²⁴ Que mü'ane müyüve müxe'üviyani xemüca'atixürüvenicü, müyüve meta müxe'aye'atüanicü que mü'ane visi mü'ane hüxie xehesie catiuhüivacacu xeyutemamaviecacu, ²⁵ que mü'ane yuxevitü mücacaüyari mütimaive mütasi'utavicueisitüa, mücü visi quetixeyarieca que mariveni heiserie quehexeiyani quetürücaüyeni tucari casütüarievecacu, hicüta, tucari catixüvecacu yuheyemecü. Müpäü cani'aneni.

MASIÜCÜTÜ QUE MÜRATÜA, Vani Que Mütixei

Tita Qesusi Cürisitu masiücüme mürayeitüa

¹ Qesusi Cürisitu 'icü masiücüme canayeitüani. Cacaüyari müpaü catinipitüani müpaü mütivahecüatüacacü müme hesiena mieme memüte'uximaya, müpaü memütemaicaacü yareutevitü que mütiyüni vaüriyarica. Masiücüme nayeitüani ne Vanitütü müpaü nemütimaicaacü, nehesüa neiyenü'ani yuniuqui tuayame hesiena mieme nemüti'uximayacü.

² Cacaüyari niuquieya que maine, müpaü necatinihecüatani, Qesusi Cürisitu que mütihécüata. Que nemütixei yanecatinihecüatani.

³ Aixüa cani'itüariemücü que mü'ane mütiterüva, mümeta memi'enie 'icü niuquiyari 'aixüa mecani'itüariemücü xüca yametecahuni que müre'uxa 'icüsie. Tucari caneutihuraniri.

Que mütivaruvaüritüa memüyutixexeürivacai 'atahutarieca quiecarisie

⁴ Ne Vani necanixevaüritüaca 'atahutarieca quiecarisie xemüyutixexeüriva 'Asiya cuieyarisie. 'Aixüa xüca tiuca'iyarini xehesie mieme mücü, xüca xepitüaca yu'iyarisie xemüca'uximatüariacacü. Müpaü pütüyurieneni que mü'ane 'amuyeicacai 'amuyeica 'umamie, mümeta 'atahuta 'iyari mücü 'uvenieya hüxie memüti'ua, ⁵ Qesusi Cürisitu meta que mü'ane yatcamietü müyuhécüataca, que mü'ane müquite memanucu'uni vamexüacame mühücü, que mü'ane mütiva'aitüa cuiepa te'aitamete. Mücü canihücütüni que mü'ane mütasinaqui'erie, que mü'ane yuxuriyacü müta'utixünaxü tahesie mücarahüivanicü 'axa temüte'uyuricü, ⁶ que mü'ane teüterimama müta'ayeitüa tati'aitüvametütü, mara'acate müta'ayeitüa 'uquiyariesie mieme temüte'uximayacacü Cacaüyarisie mieme. Mücü 'aixüa quecuxaxasivani quetürücaüyeni yuheyemecü. 'Icü niuqui canise'ini.

⁷ Camü, haisata pacaneni. Yunaitü yuhüxicü mecanixeiyacuni, mümeta memeitiseixüa mepixeyia. Yunaitü nuivarite cuiepa memütama meniuyutiheiveriecuni me'ixeyiatü. Müpaü cani'ani, niuqui canise'ini.

⁸ Ti'aitame mücacaüyari müpaü paine, Ne Mexüacame 'Imatüreme netitevatü necanihücütüni que mü'ane misutüa minüni. Que mü'ane 'amuyeicacai 'amuyeica 'umamie, que mü'ane nai mütürücaüye, ne necanihücütüni.

Que mütixei Yuri Tevi

⁹ Neri Vanitütü necanixe'ivatüni. Xehepaü nepü'itüariene te'uximatüariacacu tete'aitametetücacu tete'uca'enivacacu Qesusisie teateviyatü. Cuie Patümuxi müracutevasie haramara hixüapa mayemasie neneyeicacaitüni Cacaüyari niuquieyasie nemütiviyacü Qesusi hepaüsita nemütihécüatacü. ¹⁰ Ti'aitame tucariesyie 'Iyari nesi'uviyacu, nevarita 'uvecacu neni'enieni que mü'ane carima mutaniucacai cuxinetapaü ti'enüiriücütü. ¹¹ Müpaü niutayüni, Ne que mü'ane misutüa minüni necanihücütüni, Mexüacame 'Imatüreme nepühücü. Tita pemütixeyia quetinaca'utüa xapasie, queneutanü'axüa memüyutixexeüriva vahesüa 'atahutarieca quiecarisie memetitei, müme 'Epesusie 'Esimirünasie Perücamusie Tiyatirasie Sarütixisie Piratepiyasie Rautiseyasie memetitei.

¹² Hicü ta'aurie nenaveni niucame nexeiyaque, que mü'ane müneretahüavixü netinecühüavetü. Ta'aurie ne'aveca, cüxeme 'utame neniuxeyia 'atahutame huru tepüayariacü muveviya. ¹³ Ti'utame hixüapa 'uvecacu nepixei que mü'ane Yuri Tevipaü mütiyuxexeyiacai. 'Etevime panacatüca, yutavisie panayücühüacai huru hüiyameyaricü. ¹⁴ Mu'uya cüpa yütuxacai muxa huxariyaripaü 'üvipaü. Hüxiteya tai mütacapaü cani'enenecaitüni. ¹⁵ Quetateya tepüa müxavatüpaü pütüyuxexeyiacai huxunuta hüsieriecamepaü. Niuquieya vaüca hapaü putatürarüca. ¹⁶ Yuserieta xuravesixi nivaratücücaitüni 'atahutame. Tetana püvayeneicacai cusira naisata heutixicacaunitü. Tau que müxivatü türücaüyemecü tatü, müpaü canaye'ancaitüni.

¹⁷ Quepaucua nemüxei, hetüana neniucaveni müqipäü. Mücü yuseriecu nehesie canitimeni müpaü 'utaitü, Pepücamaca. Ne mexüacame 'imatüreme necanihücütüni. ¹⁸ Que mü'ane mayeniene necanihücütüni sepa nemümüquicai. Neuxei, nepayeniene hicü neheymecü. Nene'üca yaviyari heiserie nemexeyiacü müquite vahepaüsita, nereunarümatü nereuyepivatü haque meme'uva. ¹⁹ Ayuemieme nepaine, quetinaca'utüa tita pemütixeyia, hicüque mütiyüane, 'arique que mütiyüni. ²⁰ Ipaü catinimasiücüni niuqui mü'aviesiecai 'atahutame xuravesixi neserieta nevaratücüme pemüvaruxe vahepaüsita, 'atahutame cüxeme 'utame hurucü muveviya pemüvaruxe vahepaüsita. Mücü xuravesixi 'atahutü, niuqui tuayamete mecanihümetüni müme 'atahutarieca quiecarisie memüyutixexeüriva

vahesüa miemete. Cüxeme 'utamete, müme memüyutixexeüriva 'atahutarieca quiecarisie mecanihümetüni.

2

Que mütivarunü'airi memüyutixexeürivacai 'atahutarieca quiecarisie 'Epesusie memüyutixexeürivacai que mütivarunü'airi

¹ Müpaü quetineu'ütüiri niuqui tuayame 'Epesusie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, Müpaü paine que mü'ane yuserieta müvaratücü xuravesixi 'atahutame, que mü'ane 'atahutame cüxeme 'utame hurucü muveviya vahixüapa muyeica. ² Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene peti'auxitütü petiucanivatü. Müpaüta nepütimate, pemücvanevecü 'axa memü'anene. Pepüvaruta'inüataxü müme nü'arisixi memüyuxata peru memücahüme, pepüvaretima memüte'itavacü. ³ Pepütüca'eniva, vaüca pepütücanevie nehesüa pemümiemecü, pepüca'uxive. ⁴ Peru tixaütü püreyeveşe nemasixeyiacacu, pemütüuhayevaxücü peti'acanaqui'erietü matüaripai que pemütü'acanaqui'eriecai. ⁵ 'Ayumieme nepaine, quene'a'erivani que pemü'anecai haitüari, 'arique que pemüracave. Quetineuhayeva que pemütiyuriene hücü, matüaripaipaü püta quetineyuriene. Me xüca pecatiuhayeva, nepunuanı 'ahesüa, 'acüxeme 'utame nepüvatixüna huyeritana. ⁶ Siere tixaütü pepürexeyia 'aixüa ti'aneme, pemi'uxive'eriecü tita memüeyurie müme Nicuraitasixi vahesie memüteviya. Neta nepi'uxive'erie. ⁷ Xaütü netü mu'enaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva. Que mü'ane mürayu'iva, ne nepütimini mürecuanicü mücü cüyesie mieme cümana mayeyurinicü, Cacatüari haraveritana meve.

'Esimirünasie memüyutixexeürivacai que mütivarunü'airi

⁸ Hicü müpaü quetine'ütüiri niuqui tuayame 'Esimirünasie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, Müpaü canaineni que mü'ane mexüacame 'imatüreme mühücü, que mü'ane müqui matüa manutanierixüta. ⁹ Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene, que pemütü'uximatüarixime, que pemütimave. Masisüari pepeucave. Müpaü nepütimate que memütexesevixima hipatü Huriyusixi teüteriyari memüte'uyuterüva 'axa me'utiyaütü xehepaüsita. Huriyusixi masi mepücahüme, Cauyumarie tuquitana nepümüemetexi püta müme. ¹⁰ Pepücamaca sepa pemüticuineni. Camüsü Tücacame casariyanata püxe'anutaxürieni hipame xemüta'isiparienicü. Xepü'uximatüarieca tamamata tucari. Xüca yapeticamieni sepa pemümüni, ne tucari nemanipitüamücü pemümarivanicü, yaxeyica muma que müranutiquestiarie rayu'ivaca nausaricü mümarivanicü. ¹¹ Xaütü netü mu'enaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva. Que mü'ane mürayu'iva, mücü 'axa püca'itüarieni, hutarieca pücamüni.

Perücamusie memüyutixexeürivacai que mütivarunü'airi

¹² Hicü müpaü quetineu'ütüiri niuqui tuayame Perücamusie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, Müpaü canaineni que mü'ane meixeyia cusira naisata meutixicacauni cui müreutiqematüca. ¹³ Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene. Müpaüta nepütimate, haque pemeca, mana Cauyumarie 'uvenieya peve haque müre'aita. Sepa mücü, que mü'ane nemühücüsie pepütiviya, pepüca'acu'imava, quename nehiesie yuri pecati'erie pe'utaitü. Müpaü pepücatü'acu'imavacai sepa 'iya tucarisie quepaucava xehesüa mumierie 'Anütüpa. Mücü nehesüa miemetütü püyuhecüatacai yaticamietü que nemainecai, pumierie haque Cauyumarie manuca. ¹⁴ Perusü 'esiva püreyeveşe tixaütü nemasixeyiacacu. Muva pepüvarexeyia müme Varami 'üquisicayisie memüteviya. Mücü müpaü pütita'üquitüa Varaqü müvacunütüanicü 'Ixaheri xiüyarimama, memücaacacü tita cacatüarixi memütemaviyarie, memüvacumaüvanicü hipame memüca'yü'ütamatücai memüca'yücünamatücai. ¹⁵ Yaxeyicüa 'ecü pepüvarexeyia hipame Nicuraitasixi va'üquisicayisie memüteviya, que nemütü'uxive'erie. ¹⁶ 'Ayumieme nepaine, quetineuhayeva que pemütiyuriene. Me xüca pecatiuhayeva, cuitü nepunuanı 'ahesüa, vahamatü nepütinemieneni necusira nehacatü neteta mayeicacü. ¹⁷ Xaütü netü mu'enaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütivatahüave memüyutixexeüriva. Que mü'ane mürayu'iva, ne nepütimini manana payari muti'aviesiecai. Tete mütxa nepipitüanita, mücü tetesie püra'ütüarieni hecuamecü que mütitevacca. Xevitü müpaü pücatimaica, que mü'ane mitanaqui'erieni, mücü xeycüa müpaü pütimaica.

Tiyatirasie memüyutixexeürivacai que mütivarunü'airi

¹⁸ Hicü müpaü quetineu'ütüiri niuqui tuayame Tiyatirasie memüyutixexeüriva vahesüa mümieme, Müpaü canaineni Cacaüyari Nu'aya, que mü'ane yühüxie tai mütacapaü maye'ane, que mü'ane yü'ücatesie tepüa müxavatüpaü mü'ane. ¹⁹ Neri müpaü nepütimate que pemütiyuriene, que pemütü'acanaqui'erie, que yapemüticamie, que pemütivaparevie hipame, que pemütüca'eniva. Müpaü nepütimateta, 'imatürieica

masi vaüca pepütüyuriene hicü, matüaripai 'esiva xeicüa pepütüyurienecai. ²⁰ Perusü tixaitü püreyeveşe nemasixeyacacu, pemitaüniecü mücü 'uca Quesaveri mütitava yamütüyurieneenicü que mütinaque. Niucame püyuxata Cacaüyarisüa mieme, peru que müti'üqita, pütiva'irüviya nehësüa miemete te'uximayatamete memüvacumaüvanicü müme memüçayü'ütama memüçayücünama, memüçacacü tita cacaüyarixi memütemaviyarie. ²¹ Ne tucari nepüpütüa mütihayevanicü que mütiyuriene, peru püçayuvaüriya mütihayevanicü vacumaüvatü müme memüçacünamama. ²² Tamüsü nepütüicüinütüani, nepeicahüani 'utayasie, müme memüçamaüva cava'üyatücacu nepüvareucaxürieni vaüca memü'uximatüaricacü xüca mecatehayevani hepaüna meteyurietü. ²³ Nivemama nepüvacuini. Müpaü netüyuriyeu yunaitü naisarie memüyutixexeürüva müpaü nepütémaica, ne nemühücücü que mü'ane xe'iyari müta'inüata que xemüteyücühüave. Yuxexuime nepütixe'apinirieni que xemüte'uyuri. ²⁴ Peru hipatü xeme Tiyatirasie xemütama, queyupaümetü 'icü 'üquisicasie xemücateviya, queyupaümetü teva xemücaheutahaxüave xeteyü'üquitatü Cauyumarie 'üquisicayacü que memüteniniuqui, müpaü nepütixecühüave xeme, tavari cuanivemecü nepüçaxe'icatüani. ²⁵ Mücü xeicüa, tita xemütehexeiyaya, mücü xequeneuviya nenuayuque. ²⁶ Que mü'ane mürayu'iva, que mü'ane mücatihayevani nehapaü tiyurienetü tapareyuque, mücü heiserie necanipitüamücü nuivarite mütiava'aitüacacü. ²⁷ Tepüa 'isüyari 'acuetü pütiva'aitüaca, haxu xariyaripau püvatitara, neta heiserie que münetiupitüa ne'uquiyari. ²⁸ Neta nepimini xurave tuxacüta maneica. ²⁹ Xaitü netü mu'enaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütvatahüave memüyutixexeürüva.

3

Sarütixisie memüyutixexeürüvacai que mütvavanü'airi

¹ Hicü müpaü quetineu'ütüiri niuqui tuayame Sarütixisie memüyutixexeürüva vahesüa mümieme, Müpaü canaineni que mü'ane Cacaüyari 'iyariteya 'atahutame müvarexeiya, xuravesixi 'atahutame. Neri müpaü nepütimate que pemütüyuriene. Sepa pe'ayenieretü pemüxasiva, pepümüqui. ² Quenanutahütüa, queneutatüricariya tita mücatimüve mütiyuhayevaxü mücü mümüximecü. Necacaüyari que matixeiya, nemasixeyacacu ne, que pemütüyuriene peuyeveşe cuxi pemüraye'atüanicü. ³ 'Ayumieme nepaine, quetina'erivani que pemütüipitüarie que pemütü'enaxü. Müpaü yaquetinecamieni, quetineuhayeva que pemütüyuriene hicü. Me xüca peca'anutahütüani, tinavayamepaü nepunuani. 'Asipepücatimaica quepaucuatücacu 'ahesüa nemunuani. ⁴ Siepüre hipame pepüvarexeiya teüteri Sarütixisie memütama yu'ixuriqui memüçasevixima. Müme nehamatü meniu'uvacuni me'anacatuxatü, 'aixüa memüte'u'iyaricü vahesie müpaü mütinagenicü. ⁵ Que mü'ane mürayu'iva, mücü vahepaü pütiquemaritüarieni 'ixuriqui mütxacü. Que mütitava nepücaheyeitüani haque macayasarie quename tucari hexeiyaya. Nepünehecütani quename ne'imate, müpaü ne'utaitü ne'uquiyari hüxie hesüana miemete niuqui tuayamete vahüxie. ⁶ Xaitü netü mu'enaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütvatahüave memüyutixexeürüva.

Piratepiyasie memüyutixexeürüvacai que mütvavanü'airi

⁷ Hicü müpaü quetineu'ütüiri niuqui tuayame Piratepiyasie memüyutixexeürüva vahesüa mümieme, Müpaü canaineni que mü'ane Cacaüyarisie mieme müpasie, que mü'ane yuri maine, que mü'ane Raviri yavieya macue'e. Mücü reuyepieyu xevitü pücareunani, reunayu xevitü pücareuyepieni. ⁸ Neri müpaü nepütimate que pemütüyuriene. Camüsü, quitenie müreyepie nepümasi'uxeiyasitüa. Xevitü püçayüve müreunanicü. 'Esiva xeicüa türücarिया pepexeiyaya peru nenuquisie yapepütücamie, pepüca'acu'imava quename pecanesimate pe'utaitü. ⁹ Tamüsü müpaü nepütüvapitüaca müme Cauyumarie tuquitana memümiemete, müme Huriyusixi teüteriyari memüte'uyuterüva peru memüçahüme, memüte'itava xe'icüa. Tamüsü müme nepüvarahapani, me'a'ivarieme memütihüxüma'unicü 'ainüari. ¹⁰ 'Ana müpaü mepütehetimani, nemümasinaqui'eriecü 'ecü. ¹¹ Nenuquisie yapemütücatüacü petüca'enivatü nehapaü, neta nepümasi'üviyani quepaucua tucari maye'ani cuiepa naisarie, quepaucua cuiepa memütama memü'inüasieni. ¹² Cuitü nepunuani. Queneuviya tita pemürexeiya, xevitü 'amua camasi'unavairienicü 'ainüari. ¹³ Que mü'ane mürayu'iva, necacaüyari tuquitana nepicaqueni 'iquisaraütüme. Yuheyemecü püçavayeyani hasuacu. Hesiena nepüra'ütüani necacaüyari que mütitava, necacaüyari quiecarieya Querusareme müheca taheima macaneni necacaüyarisüa miemetütü que mütitava, neta hecuamecü que memütiteva. ¹⁴ Xaitü netü mu'enaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütvatahüave memüyutixexeürüva.

Rautiseyasie memüyutixexeürüvacai que mütvavanü'airi

¹⁴ Hicü müpaü quetineu'ütüiri niuqui tuayame Rautiseyasie memüyutixexeürüva vahesüa mümieme, 'Ipaü canaineni que mü'ane Niuquieya Müse'i mütitava, que mü'ane yaticamietü yuri haitü müyuecütata, que mü'ane misütüa tita Cacaüyari mütiunetüa. ¹⁵ Neri

müpaü nepütimate que pemütiyuriene. Ni pepücase'i ha mühaütüpaü, ni pepücacuyane ha mücanapaü. Xüca tüma yemecü pehaütünie, xüca tüma pecuananie nusu. ¹⁶ Hicü masi 'esiva xeicüa xücamepaü pepü'ane pecuanatü pecahaütütü. 'Ayumieme ne nemananatihayamücü neteta. ¹⁷ 'Ecü müpaü pecanaineni, Cari ne nepeucave, nepütita'iva, tixaü nepücareuyehüva pe'utaitü. 'Asipepücatimate que pemü'ane. 'Axa pepü'itüarie pepünenimayasiva, tuminicü pepümave, pepacüpe, 'ixuriquicü pepümave. ¹⁸ Nepümasita'imaiya, nehüsia queneunanai huru tuminiyari taipa mütapariyarieve. Mücücü pepeucaveni. 'Ixuriqüi mütxa queneunanaita pemenacatünicü. Mücücü pücamasiücünü que pemütü'ateviya pemavetü. Hüxi cuiniya 'uhayeyari queneunanaita pema'avirixüanicü 'ahüxita. Mücücü pepeuniereni. ¹⁹ Queyupaümeme nemüvanaqui'erie, müme nepüvatate'a nepütiva'üquitü neva'uximatüatü. 'Ayumieme 'aixüa 'anemecü quene'avaüriyani, quetineuhayeva que pemütiyuriene hicü. ²⁰ Neuxei 'itupari varita neputive neheihusunatü. Tevi xüca nesi'u'enieni ne'utaniucacacu, xüca reuyepieni, neputahani hesüana, hamatüana nepüticuani, 'iyata nehamatü püticuani. ²¹ Que mü'ane mürayu'iva, mücü necanipitüamücü nehamatü mayerünicü ne'üvenisie haque nemütü'aita, neta ne'uquiyarimatü que nemütüiya 'üvenieyasie nerane'ivaca. ²² Xaütü netü mu'enaxü, que'i'enieca tita 'Iyari mütvatahüave memüyutixexeüriva.

4

Muyuavisie nenevieri que memüte'ipitüa Cacaiyari

¹ Mericüsü mücü ne'uxeiyaca, tavari neneutaniere, mana nenixeiya quitenie reuyepiyacame muyuavisie. Que mü'ane nemu'eni matüaripaitü cuxinetapaü ti'eniürücüme nehamatü ticuxatame, mücü müpaü canetiniutahüave, 'Uva quenatiye'a. Nepümasixeyasitüani que mütiyüni 'arique vaüriyarica. ² Yapaucua 'Iyari pünesi'uvi. Mericüsü ti'aitame 'üvenieya mana puvecai muyuavisie. Xevitü 'üvenisie nacateitüni. ³ Que mü'ane mana macatei que mütiyuxexeyacai, casüpe teteyaripaü curunarina teteyaripaü tiniyuxexeyacaitüni. Cuvivi 'üveni 'aurie punierecai 'esümerarüta teteyaripaü tiyuxexeyatü. ⁴ 'Uveni 'aurie niti'ucaitüni 'üvenite xei teviyari heimana naucatü. 'Uvenitesie 'uquiravesixi menatecaitüni xei teviyari heimana yunaucatü me'anacatuxatü, yumu'usie huru mumayari me'amanatü. ⁵ Mücü 'üveni manuvecaisie mana nıvayemerücacaitüni neyeyuanecaitüni neyetürarücacaitüni. Cüxeme mana canicutavecaitüni 'üveni hüxie 'atahutatü. Cüxemete Cacaiyari 'iyariteya canihücütüni 'atahutatü. ⁶ 'Uveni hüxie haramarapaü tiyuxexeyatü pucumacai xicüripaü 'anetü tete manuyehcüapaü tiyuxexeyatü.

'Uveni 'aurie naisarie mana meniu'uvacaitüni memayenieniere yunaucatü, mehahüxitücaitü yuhüxie yuvarita naisarie. ⁷ Mexüacame mayepaü pütıyuxexeyacai, hutarieca 'ütüana mieme puixipaü pütıyuxexeyacai, hairieca mieme tevıpaü paye'anecai, naurieca mieme verica mütaviximepaü pütıyuxexeyacai. ⁸ Mücü yunaucatü memayenieniere yuxexütü 'ataxime 'anayari mecanexeyacaitüni, naisarie yuxetüapaitü menahüxitücateitüni. Tucaricü tücaricü mepüca'uxıpıvavecai müpaü me'utiyaatü,

Canıpasieca, canıpasieca, canıpasieca

Ti'aitame mücacıyari nai mütürücaüye,
Que mü'ane 'amuyeacai,

Que mü'ane 'amuyeica,

Que mü'ane 'umamie.

⁹ Quepaucua müpaü memutiyaneni müme memayenieniere, 'Aixüa quecuxaxasivani, ve'emetütü quemarivani, pamüparıyusi quepitüarieca que mü'ane 'üvenisie maca, que mü'ane mayeniere yuheymecü, me'utiyaatü, ¹⁰ 'uquiravesixita xei teviyari heimana yunaucatü mepütihüxima'uni que mü'ane 'üvenisie maca hüxie. Nenevieri menipitüaca que mü'ane mayeniere yuheymecü, yumumate meneucamanani 'üvenieya hüxie müpaü me'utiyaatü,

¹¹ Tati'aitüvame

Tacacıyari 'acu,

'Aixüa pepütıca'ıyari

'Ahesie mütnaquenicü

'Aixüa pemücuxaxasivanicü

Ve'eme pemümarivanicü

Petürücaüyetü pemümarivanicü.

'Ecü nai pepütınetüa.

Müpaü mümatinaquecü

'Apütıuve naitü,

'Ayumieme pütüinetüarie.

5

Xapa mutacuicuiya, Muxa Nunusi

¹ Mericüsü que mü'ane 'uvenisie macatei yuserieta hehuriecame neniuxeiya xapa mutacuicuiya naisata müraca'utüarie 'atahuta seyuyaricü meumanariexüa. ² Hicü nenixeiya niuqui tuayame mütürücaüyecai müpaü mutayü carima, Quepaicü 'aixüa pütüca'iyari hesiena mütinaquenicü mitaveracü xapa, hexünaxüame seyuyari. ³ Muyuavisie cuiempa cüetüa ni xevitü pücaüyecai mitaveracü xapa, mixeiyacü. ⁴ Ne vaüca neputasuacacai xevitü mücataxeiyarievecacü 'aixüa tüca'iyaritü hesiena mütinaquenicü mitaveracü xapa, mixeiyacü. ⁵ Müme 'uquiravesixi xevitü müpaü netiniutahüave, Pepüca'utasuacani. Neuxei, mayepaü marivetü Cura nuivarieyasie miemetütü Raviri quie mutine nana, mücü pürayu'ivaxü, püyüve mitaveracü xapa, hexünaxüame seyuyari 'atahutame.

⁶ Hicü mana neneutaniere. 'Uveni 'aurie yunaucatü memayeneniere vahixüapa 'uquiravesixi vahixüapa nenixeiya Muxa Nunusi mana 'uvene. Mumieripaü pütüyuxexeyacai, 'atahuta 'avayari 'atahuta hüxiyari pexeyacai. Hüxiteya Cacaüyari 'iyariteya canihücütüni 'atahutatü, naisarie cuiempa meutanü'ariexüa. ⁷ 'Iya 'aura nayani, que mü'ane 'uvenisie macatei yuserieta mehuriecai xapa nihuritüani. ⁸ Quepaucua xapa muhuritüarie, yunaucatü memayeneniere xei teviyari heimana yunaucatü 'uquiravesixi yunaitü meniutihüxima'uni Muxa hüxie. Yuxexuitü harupa meniu'ücaitüni huru xacüyari mepu'ücai 'ücaacü hüpüneme. 'Ücua Cacaüyari teüterimama vanenevieri canihücütüni. ⁹ Hicü cuicari hecuame meniutacuica müpaü me'utiyaütü,

'Aixüa pepütüca'iyari
'Ahesie mütinaquenicü
Pemenuhurienicü xapa
Pemexünaxüanicü seyuyari,
'Ecü pemumieriecü.
'Axuriya mutayeuyari
Cacaüyarisie mieme
Pepüvarutinana teüteri
Pevaxünaque,
Yunaime nuivarite
Vahesüa miemete hipatü
Naime niuquicü memutiniuca
Naisarie cuiempa quiecatari
Yunaime teüteriyari vahesüa miemete.
¹⁰ Tacacaüyari teüterimama
Pepüta'ayeitüa
Tati'aitüvametücacu 'iya.
Mara'acate pepüta'ayeitüa.
Cuiempa tepüte'aitani.

¹¹ Hicü neheutaniererca neni'enieni tita yumüireme niuqui tuayamete vaniüquipaü müti'eniürüüca. 'Uveni 'aurie memayeneniere va'aurie 'uquiravesixi va'aurie meniti'ücaitüni müireme miyuniyari meyupaümetü. ¹² Müpaü carima meniutiyanecaitüni,

Muxa mumierie
'Aixüa catiniuca'iyarini
Hesiena mütinaquenicü
Türücaüyetü heucavetü
Timaivetü yüvetü
Mümarivanicü
Ve'eme mücuxaxasivanicü
'Aixüa mücuxaxasivanicü
Visi müticühüavarüvanicü.

¹³ Hicü naitü mütünetüarie muyuavisie cuiempa cüetüa haramarasie, naitü mana mütitama, nai neni'eniene müpaü 'utaineme,
Que mü'ane 'uvenisie maca,
Muxa meta,
Visi mequetecühüavarüvani,
Ve'emetete mequecuxaxasivani,
Visi mequecuxaxasivani,

Mequete'aitani yuheyemecü.

¹⁴ Memayeneniere yunaucatü müpaü meniutiyuanecaitüni, Mücü niuqui canise'ini, me'utiyaatü, 'uquiravesixi me'utihüxima'ucacu nenevieri me'ipitüacacu que mü'ane yuheyemecü mayeniere.

6

Xapa seyuyari

¹ Mericüsü neneutaniere quepauca Muxa Nunusi mixünaxü xeime 'atahuta seyuyarisie mieme. Yunaucatü memayeneniere xeime neniü'enieni müpaü haineme türanaripaü ti'eniüriücüme, Quenaye'a, queneuxeiya, 'utaineme. ² Hicü neneutaniere. Camüsü cavaya meutuxa mana panieresai. Que mü'ane hesiena macatei tupi pacuecai. Muma cananuti-maniyarieni. Rayu'ivarümetü neyani, rayu'ivaque meta.

³ Hicü quepauca mixünaxü seyu hutariECA mieme, mayeniere neniü'enieni hutariECA mieme müpaü 'utaineme, Quenaye'a queneuxeiya. ⁴ Hicü xevitü cavaya niwayeyani heuxuretü. Que mü'ane hesiena macatei müpaü catiniupitüarieni müvamuinanicü cuiepa memütama 'aixüa memücateyuxeiyanicü, memüyuucuinicü. 'Ixipara 'amütevi pucueitüarie.

⁵ Hicü quepauca mixünaxü seyu hairiECA mieme, mayeniere neniü'enieni hairiECA mieme müpaü 'utaineme, Quenaye'a queneuxeiya. Hicü neneutaniere. Camüsü cavaya meuyüvi mana panieresai. Que mü'ane hesiena macatei quiru ti'inünütame nahapacaitüni yumamasie. ⁶ Hicü xeime neniü'enieni yunaucatü memayeneniere memati'ucai hixüapa heyeniucame que müti'eniüriücücai. Müpaü niutayüni, Türicu merie cacuniyari müpaü quetinaye'atüa xei tucari que müti'iva tevü, sevara meta xei cacuniyari yaxaicüa raye'arücame. 'Asipepüca'iyurieni viya caxie xEICüa.

⁷ Hicü quepauca mixünaxü seyu nauriECA mieme, mayeniere neniü'enieni nauriECA mieme müpaü 'utaineme, Quenaye'a queneuxeiya. ⁸ Hicü neneutaniere. Camüsü cavaya mecutuxie mana panieresai. Que mü'ane hesiena macatei Tacucuyame catinütevacaütüni. Müquite vahüveme 'utüana niveiyacaütüni. Heiserie mecaniupitüarieni cuiepa memütama vahepaüsita, nauca taparisie mieme, xei tapari vahepaüsita que memüteyupaüme, memüvacuinicü 'ixiparacü hacacü cuiniyacü cuiepa miemete yeutari vacü.

⁹ Hicü quepauca mixünaxü seyu 'auxüvirieca mieme, mürayutimavatüretüa me'ateme nenivaruxeiya 'iyarite, müme memucü'ivaxü Cacaüyari niuqueiyasie memüteviyacaicü, hesiena memiemetetütü memüyuhecüatacaicü, müme va'iyarite. ¹⁰ Carima meniutihivacaütüni müpaü me'utiyaatü. Cusiari 'acu pemüpasie yuri pemaine, quepaucaque petivatahüaveni, quepaucaque tataraci petivapitüani cuiepa memütama taxuriya memutayeuricü. ¹¹ Hicü yuxexütü mecaniuhuritüarieni 'ixuriqui mütxa memenacatünicü. Müpaü mepüte'utahüavarie memü'uxipiacü yareutevicacu 'acuxi, te'uximayatamete memücayunaitütücaicü cuxi va'ivama memücui'ivaquecai vahepaü.

¹² Hicü neneutaniere quepauca mixünaxü seyu 'ataxevirieca mieme. 'Ana cuie carima niutayanecaitüni. Tau puyürixü 'üari müyüvipaü. Meseri naitü xuriyapaü 'anetü nayani. ¹³ Xuravesixi muyuavisie memecatecai meniucaxürieni cuiepa, xapasie que müticaxürüve tacariyari carima 'ucu'ecacacu. ¹⁴ Muyuavi hixüapa pusanixü xapa mütacuicuiyanipaü. Naitü yemurite cuiepa haramara hixüapa mayemata xaüsie püta pupasi, haque mütinieresai pumavecai. ¹⁵ Hicü cuiepa te'aitamete vavemete cuyaxi va'uquiyarima memeuca'ucai memütürücaicai, yunaitü vaüriyarica memüte'uximayatametetücai memüyünü'acaita, yunaitü meniuyuti'avietaxüani terüta 'aitüa hürisie. ¹⁶ Müpaü metenitahüave hürite 'aite, Quetananucanama, quetanerü'avieta catasixeyacü que mü'ane 'uvenisie maca Muxa Nunusi catasiecanicü. ¹⁷ Tucari mümarive canaye'aniri quepauca memüyeha'ani. Quepai püyüve 'amuveni, meputiyuanecai.

7

Queyupaümetü memuseyumarie

¹ Mericüsü 'ana niuqui tuayamete nenivaruxeiya yunaucame. Taserieta ta'utata tahixüapa tasütüa meti'ütü meninenacaitüni 'eca, naisarie müca'uyeicanicü cuiepa hara-marasie naime cüyesie. ² Hicü xeime neniuxeiya niuqui tuayame tau manatineica 'utimiecame, Cacaüyari mayeniere seyuya 'acuetü. Hicü carima nivarutahivieni niuqui tuayamete yunaucame, müme müpaü memütepitiüariesai 'axa memiyurienicü cuie hara-mara. ³ Müpaü niutayüni, Mexicuxi 'axa xepüca'iyurieni cuie haramara naime cüye, tecavati'inüaritävavecacu tacacaüyari te'uximayatametemama vacanata. ⁴ Hicü 'inüarite nene-timani, que memüteyupaümecai memuti'inüaritärie. Xei sienituyari miriyari heimana huta teviyari miriyari heimana nauca miriyari meyupaümetü mecaniü'inüaritärieni 'Ixaheri

xiüyarimama. Xexuitü nuivarite mepuxuavecai. ⁵ Cura nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari mecaniu'inüaritüarieni, Xuveni nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, Cari nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, ⁶ Aseri nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, Nepütari nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, Manasexi nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, ⁷ Simiyuni nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, Revi nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, 'Isacari nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, ⁸ Savuruni nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, Cuse nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari, Venicamini nuivarieyasie miemete tamamata heimana huta miriyari mecaniu'inüaritüarieni.

Meyümüiretü memanacatuxacai

⁹ Mericüsü 'ana neneutaniere. Camüsü teüteri mecaniyümüirecaitüni, tevi pücayüvecai müvaruti'inüatacä. Yunaime teüteriyari vahesüa mecanimemetetücaitüni, yunaime nuivarite vahesüa mepümiemetetücai, naisarie cuiëpa mepüquiecataritücai, naime niuquicü meputiniucacai. Mana meniti'ucaitüni 'uveni hüxie Muxa hüxie me'anacatuxatü, tacü me'a'ütü yumamasie. ¹⁰ Carima müpaü meniutiyanecaitüni, Catiniyuvicueisitüvametüni tacacaüyari 'uvenisie maca, Muxa meta. ¹¹ Yunaitü niuqui tuayamete mana meniti'ucaitüni 'uveni 'aurie, 'uquiravesixi va'aurie, yunaucatü mayeneniere va'aurie. Hicü menutihüxima'uni 'uveni hüxie. Nenevieri mecanipitüani Cacaüyari ¹² müpaü me'utiyuatü, Niuqui canise'ini.

Visi queticühüavartüvani
 'Aixüa quecuxaxasivani
 Timaivetü quemarivani
 Pamüpariyusi quepitüarieca
 Ve'eme quexasivani
 Türücaüyetü yüvetü quexasivani
 Tacacaüyari yuheymecü.
 Müpaü xeicüa cani'aneni.

¹³ Mericüsü xevitü müme 'uquirasi müpaü canetiniutahüave, 'Ime memanacatuxa quehate. Haque mepeyecü. ¹⁴ Ne müpaü netinicühüaveni, Neuxei, masi 'ecü yapepütimate. 'Iya nerahüave, 'Ime mecanihümetüni memu'axüa vaücava me'uximatüarieca. Meniti'ecua yu'ixuriqui, menitituriya Muxa Nunusi mumieriecü. ¹⁵ 'Ayumieme Cacaüyari 'uvenieya hüxie meniti'uni.

Tucaricü tücaricü
 Hesiena mieme meteni'uximayaca tuquitana.
 Que mü'ane 'uvenisie maca
 Püvateütani va'üviyatü.

¹⁶ 'Uxa'atüni varie
 Mepücaheuhacacuicuni,
 Mepücaheuharicuni.
 Tau pücavaxürimütüaca,
 Xüri pücava'uximatüaca.

¹⁷ 'Uveni manuve 'aurie
 Mücü Muxa mana 'üvetü
 Mücü püva'üviyani
 Muxasi vahüvemepaü yüanetü.
 Püvacuvitüneni
 Naisarie haixa mücuneniere
 Mana meharetü mepayeyuyurini.
 Cacaüyari naime va'ucal
 Cana'itixüamücü vahüxita.

8

Seyu 'atahutarieca mieme

¹ Mericüsü quepaucua mixünaxü seyu 'atahutarieca mieme, muyuavisie cayuvatü putamarixü merie hurayari yacütütü. ² Hicü niuqui tuayamete Cacaüyari hüxie memüti'u necanivaruxeiya 'atahutame. Cuxineta meniuta'ütüarieni 'atahutame. ³ Hicü xevitü 'aura nayani niuqui tuayame. Mürayutimavatüre niutaqueni huru pusiari 'ahanatü. Vaüca 'üca visi mu'üa caniutuitüarieni, yunaime Cacaüyari teüterimama vanenevierisie mieme, mimavanicü mürayutimavatüresie hurücü muveviya 'uveni hüxie maniere. ⁴ Hicü 'üca

cuauniyari niuti'enirümeçaitüni Cacaüyari teüterimama vanenevierisie mieme, niuqui tuayame 'etucacu Cacaüyari hüxie. ⁵ Hicü niuqui tuayame 'enuhanaca pusi, 'itahüniyaca tai mürayutimavature mieme, neihüani cuiepa. Pecutürarücacai putayuanecai pucumerücacai cuie putayua.

Cuxinetate

⁶ Hicü niuqui tuayamete 'atahutatü, 'atahuta cuxinetayari mema'ücai meniuycu'aritäni memitühüsienicü.

⁷ Hicü mexüacame nitahüsieni yucuxineta. Te taimatü xuriya nütü neucaxüriyani cuiepa. Cuie 'esivatücacu xei terisi niutataiyarieni cüyexi 'esivatücacu xei terisi meta, 'üxa müsisiüravi naitü niutataiyarieni.

⁸ Hicü hutarieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Yemuripaü tiyuxexiyatü 'enetü tatü neucahüiyani haramarasie. Haramara 'esivatücacu xei terisi xuriya nayani. ⁹ Haramarasie memüye'uva 'esivatücacu xei terisi meniuçini. Naviyasixi menitütümayarieni 'esivatücacu xei terisi.

¹⁰ Hicü hairieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Taheima 'acaneca cuiepa niucaveni xurave 'enetü cüxemeipaü tatü. Hatuxame haixa mücunenieresie 'esivatücacu xei terisisie niucaveni. ¹¹ Xurave Masivi catinitevacaitüni. Ha 'esivatücacu xei terisi hasivitü nayani. Yümüretü teüteri meniuçini ha masiürixücü.

¹² Hicü naurieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Tau puveyia 'esivatücacu xei terisi, meseri yaxeiçüa, xuravesixi yaxeiçüa. Niucuyüre, tucari mücahecüacacü 'esivatücacu xei terisi, tücarita yaxeiçüa.

¹³ Hicü neneutaniere. Niuqui tuayame neniuenieni muyuavi hixüapa 'aviximeme, carima müpaü 'utaineme, Xüa 'ui, xüa 'ui, xüa 'ui que me'itüarieni cuiepa memütama quepauca hipatü cuxineta mütiühüsieri ni haicatü, quepauca niuqui tuayamete memitühüsieni.

9

¹ Hicü 'auxüvirieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Xurave neniuxeyia taheima mieme cuiepa 'ucavecu. Müvatixavasie mieme yaviyari caniucueitüarieni cümana müreyepienicü meucatevasie. ² Hicü tineuyepieni müvatixavasie. Hicü meucatevasie cuauni nivatineicani teca 'amüpa cuauniyaripaü 'anetü. Tau cahecüacacu pucuyürixü, ca'anuyehcüatü patüa cuauni müvatineicacacü müvatixavasie. ³ Hicü cuaunisata mehatinexüaca, cuiepa menivacüne 'usicari. Türücariya mecaniupitüarieni yaxeiçüa terüçaxi cuiepa miemete que memütetürücavi. ⁴ Müpaü meteniutahüavarieni, 'asimemüca'iyurienicü cuiepa mieme 'üxa, naime müsisiüravi naime cüye, masi 'axa memüvayurienicü teüteri Cacaüyari seyuya memücahexeyia yucanata. ⁵ Müpaü meteniupitüarieni, memüçavacuinicü, masi memüva'uximatüacacü 'auxüme meseri. Que memüteva'uximatüacacü, yaxeiçüa mecaniyüacaitüni cumu quepauca tevi terüca müquei. ⁶ Mücü tucarisie teüteri mepeucuicuni peru mepüyutaxexieni memüçuinicü. Mepüyuvautüveni memüçuinicü, peru müiya püyuta'una, vahesie pumaveni.

⁷ 'Usicari que memüteyuxexeyiacai, cavayasixi memücuha'arisie cuyacü mecani'anecaitüni. Yumu'usie huru mumayaripaü 'aneneme mananutimanacaitüni. Yühüxie teüteri que memüte'aye'anene müpaü mepaye'anecai müme. ⁸ 'Ucari vahepaü mepüte'ucüpacai. Vatame mayesi vatamepaü pü'anecai. ⁹ Tepüapaü 'aneneme mepanacatütüçatei yutavisie. Yu'anacü meputixavarücacai, cuyaxi vacaxetatepaü que mütiyuatüca cavayasixi mehehapacacu cuyacü meheutanausaxüaximetü. ¹⁰ Vacuaxi terüçaxi vacuaxipaü cani'anecaitüni 'anuyemümüsütü. Yucuaxicü mecanitürücavicitüni, 'auxüme meseri 'axa memüvayurienicü teüteri. ¹¹ Que mü'ane mütiva'aitüvacai niuqui tuayame canihücütüçaitüni mana müre'aitacai meucatevasie. Hepürayusixi vaniüquicü 'Avaruni catinitevacaitüni, Cüriyecusixi vaniüquicü Tiyuca'uname titevatü.

¹² Naye'aniri, xüa 'ui matüari que mutayü. 'Arique cuxi canaye'amücü hutacüa xüa 'ui que mutayü.

¹³ Hicü 'ataxevirieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Haqueva meve mürayutimavature naucä 'avayari mexeyia hurucü müveviyatüca Cacaüyari hüxie muve, 'ava hixüapa 'utaniucame xeime neniuenieni. ¹⁴ Müpaü tinitahüave 'ataxevirieca mieme niuqui tuayame cuxineta macueçai, Niuqui tuayamete quenivarutixüna yunaucame, müme hatuxame 'amüpasie 'Eupürate mütittevasie memanutaxüriya. ¹⁵ Hicü meniutixünarieni yunaucatü niuqui tuayamete memücuha'arisieçai mücü hurayari mücü tucari mücü meseri mücü viyari mecuevietü, memüçavacuinicü teüteri 'esivatücacu xei terisi. ¹⁶ Vacuyaxima cavayasixi vahesie memateçai huta sienituyari miriyari miriyari mecaniyupaümeçaitüni. 'Inüari nenetimani.

¹⁷Hicü heinüsitapaü nepütiumierixü, 'ipaü me'aneneme nenivaruxeiya cavayasixi, müme vahesie memetacai meta. Yutavisie menenecatütücateitüni tepüa mayetaimaüyetücatei mayecuauniyatücatei mayetataxavi 'asupürepäü. Cavayasixi vamu'u mayesi vamu'upaü cani'anenecaitüni. Vateta nivayeneicacaitüni tai cuauni 'asupüre. ¹⁸Haica cuiniyayaricü meniuuini teüteri 'esivatücacu xei terisi, taicü cuaunicü 'asupürecü vateta müvayeneicacai. ¹⁹Cavayasixi yütürücariya mecanexeyiacaitüni yuteta yucuaixisie. Vacuaxi cuterixi vahepaü cani'anenecaitüni 'anutimu'utücaitü. Mücücü 'axa mepüvayuriecai.

²⁰Hipatü teüteri mepüca'ucui'ivaxü mevacuicacu. Müme mepücatehayevacai mete'ayexeyiatü tita yumamacü memütevevie. Mepücatehayevacai nenevieri mevapitüatü cacayarixi 'axa memü'anene, huru pürata vürunise tete cüye cacayarixiyari sepa memücaheuneniere memücaheu'enana memücaheucünivave. ²¹Mepücatehayevacai que memüteyumemivacai que memüteyuquevayacai que memütevacumaüvacai müme memücava'ütamatücai memücavacünamatücai, que memütenavayacai.

10

Niuqui tuayame xapa mahuriecai

¹Hicü xeime niuqui tuayame neniuxeiya türücaüyeme taheima 'acamicame, haivitüri 'anacatücume, cuvivi 'anamacame yumu'usie. Taupaü nayexavatücaitüni yühüxie, 'ücateya tai 'i'iqisarayariipaü pütüyuxexeyiacai. ²Yumamasie xapa nahuriecaitüni 'esiyeme verime. Yuserieta niutaqeni haramarasie, yu'utata cuiepa. ³Hicü carima niutaniuni maye que mütiuhiva. 'Utaniucu, 'atahuta türanariyari niuyuani. ⁴Quepaucua muyua 'atahuta türanariyari ne nepütiti'utüaniquecai. Xeime neniuneneni taheima müpaü haineme, Seyücü queneunama tita pemütü'eni müretüranaxü 'atahuta türanariyari, yapepücaraca'utüani. ⁵Hicü mücü niuqui tuayame nemuxei haramarasie cuiepa 'üveme, yuserieta neutimeni muyuavisiepaütü. ⁶Niuyuhürütüani 'ieniecacu que mü'ane yuheyemecü mayeniere, que mü'ane mitüvevi muyuavi tita muyuavisie mütiuxave cuie tita cuiepa mütiuxave haramara tita haramarasie mütiuxave naime mütiutivevi. Müpaü niutayüni, 'Ari hicürixüa neutipareri, ⁷masi quepaucua 'atahutarieca mieme niuqui tuayame mütaniani, quepaucua mitahüsieni yucuxineta, 'ana tita Cacaüyari mütiuti'avietaxü canaye'amücü caniunüre, que mütiyacaxatüvacai texaxatamete hesiena mieme memüte'uximayacai.

⁸Hicü que mü'ane nemu'eni taheima 'utaniucame, mücü tavari pünesi'utahüavixü müpaü 'utaitü, 'Uma quenemie, quenahuri 'iya xapa 'esimüyeva muveri niuqui tuayame mehurie haramarasie cuiepa 'üvetü. ⁹Hicü neneyani niuqui tuayamesüa müpaü neticühüavetü münesihürütüanicü xapa 'esimüyeva. 'Iya müpaü netinicühüaveni, Quenanuhurisü queneutacua'i. 'Ayuriepa pasiüre, peru 'ateta xietepaü pacacare. ¹⁰Hicü xapa 'esimüyeva ne'anuhurieca niuqui tuayame mehuriecai, nenitacuani. Neteta xietepaü pacacarixü. Quepaucua nemitacuai, neyuriepa hasivitü nayani. ¹¹'Iya müpaü pünetiutahüavixü, Neuyevaca 'ecü tavari Cacaüyarisie mieme pemüticuxatanicü yumüreme nuivarite vahepaüsita naisarie cuiepa miemete vahepaüsita müireme niuquicü memütiniuca vahepaüsita yumüreme te'aitamete vahepaüsita.

11

Tehecüatamete yuhutatü

¹Mericsü haca necaniucueitüarieni ti'inünütamepaü 'aneme. Müpaü netiniutahüavarieni, Quenanucüquexi, Cacaüyari tuquieya queneuti'inüata mürayutimavatüre meta, mümeta memüyunenevietüve tuquipa quenivaruti'inüata. ²Tuqui tacua queneuhayeva xeciüa. Pepüca'iti'inüata, mana memupitüariecü nuivarite hipatü. Müme meniquesicuni Cacaüyari quiecariena huta teviyari heimana huta meseri. ³Neri yuhutame necanivarexeiyani tehecüatamete. Müme nepüvatiyasani que memüte'unenierixü müpaü memütecuxatanicü xei miriyari heimana huta sienituyari heimana haica teviyari tucari, maixa me'anacatütücaitü hiverica hepäüsita.

⁴Huriva cüyeyari hutatü, cüxeme hutatü cuie cusiyari hüxie müti'u, 'ime mecanihümetüni. ⁵Xüca xevitü 'axa vayurimücünü, tai püvayeneica vateta, püvatixüsütüani müme memüvaraye'unie. Müpaü catinimieriemücü que mü'ane 'axa müvayurimücü. ⁶Müme heiserie mecanexeyiani memeitinanicü muyuavi mücavieyecü mexi metecuxata. Heiserie mecanexeyianita ha hepäüsita, xuriya memayeitüanicü, memüvativanicü cuiepa memütama naime cuiniyacü sepa quepaümexa mütiवानaque. ⁷Quepaucua meminüni müpaü metehcüatätü, yeutanaca meucatevasie matine vara'ivamütü püyumieneni. Vara'ivame nivacuimücü. ⁸Vacaxarite quiecarixi hixüapa pütiheneni quiecarixi 'amacuyevasio. 'Iyari que mütime 'inüaricü, Suruma catinacütevaca, 'Equipitu meta racuteva mücü quiecarixi. Mana Tati'aitüvame curuxisie caniumierieni. ⁹Hipatü naisarie cuiepa

miemete, nuivarite vahesüa miemete müireme niuquitecü memutiniuca vahesüa miemete yumüireme teüteriyari vahesüa miemete yunaitü menixeiyacuni vacaxari haica tucari heimana merie tuca. Mepücvataunieni memücatequiyanicü vacaxari teuquiyapa.¹⁰ Cuiépa memütama mepüyutemamavieca mevaxeyatü, temavierica mecanexeyyacacuni, 'imiquieri mepüyutanü'airixüani, texaxatamete yuhutatü memüva'uximatücaicü cuiépa memütama.¹¹ Hicü haica tucari heimana merie tuca 'anucayacu 'iyari nieritüvame nivaruviya Cacaüyari heiyenü'acu. Yü'ücatecü menanucu'uni, müme memüvaruxei cuini mieme meniutimamani.¹² Hicü xeime menü'enieni taheima 'utaniucame müpäü mütivarutahüavixü, 'Uva xequenanicüni. Muyuavisie menanuticüne haivitürisata, müme memüvaraye'uniecai mevaxeyyacacu.¹³ 'Anari cuié carima niutayuani. Quiecarí tapa xéicüa nacaxürieni tamamata taparisie mieme xei tapari. 'Atahuta miriyari meyupaümetü teüteri meniucu'iva cuié 'utayuacu. Hipatü meneumamacaitüni, 'aixüa metenicuxatacaitüni Cacaüyari taheima macave hepaüsita.

¹⁴ Naye'ani xüa 'ui hutarieca que mutayü. Cuitüva canaye'amücü hairieca xüa 'ui que mutayü.

Cuxineta 'atahutarieca mieme

¹⁵ Hicü 'atahutarieca mieme niuqui tuayame nitahüsieni yucuxineta. Hicü carima menetiniucacaitüni muyuavisie müpäü me'utiyaatü, Hicüsüari Tati'aitüvameatü hesüana mieme Cürisimatatü, müme cuiépa mete'aitatü mecanacüne. Catini'aitacamücü yuheye-mecü.¹⁶ Hicü 'uquiravesixi xei teviyari heimana yunaucatü Cacaüyari hüxie memate-cai 'uvenitesie, müme meniutihüxima'uni. Nenevieri mecanipitüani Cacaüyari¹⁷ müpäü me'utiyaatü,

Pamüpariyusi tepümasipitüa
'Ecü Tí'aitame Cacaüyari
Naimecü pemütürücaüye 'acu,
Que mü'ane 'amuyeicacai
Que mü'ane 'amuyeica,
Que mü'ane 'umamie
'Ecü pecanühücütüni,
Penisütüani
'Acümana peyüanetü
Cuini mieme que pemütitürücaüye.
Penisütüani
Peti'aitatü.

¹⁸ Nuivarite meniha'acaitüni,
Peru 'ahaxüa canaye'ani,
Tucari raye'a
Pemüvatahüavecü müquite,
Va'ivarica pemüvaminicü
'Ahesüa miemete te'uximatamete,
Texaxatamete,
Cacaüyari teüterimama,
Müme memümateheuyehüviri
Que mü'ane pemühücü,
Türi 'uquiravesixi yunaitü.
Naye'ani meta
'Ecü pemüvaseviximanicü
Müme cuié memüseviximacai.

¹⁹ Mericüsü Cacaüyari tuquieya caneuyepiere muyuavisie. Cacuni türatuya mü'inüariyari canimasiücücaitüni tuquita yecaitü. Nivayemerücaitüni neyeyuanecaitüni neyetürarücaitüni cuié niutayuani te 'enenetü niucaxürieni.

12

'Uca cumatü

¹ Mericüsü 'inüari masiücütü nayani muyuavisie marivetü. 'Uca mana nanierecaitüni tau 'anacatütü meserisie 'avetü, yumu'usie muma 'anamatü tamamata heimana huta xuravesixi mumayari² nunusi 'ayetütü. Niutahivacaitüni 'icucüinecacu cui tinivenique.³ Xevitüta masiücütü nayani muyuavisie 'inüaritütü, cu 'epatü heuxuretü 'atahuta mu'uyari hexeyatü, tamamata 'avayari hexeyatü, yumu'utesie 'atahuta mumayari 'anamanatü.⁴ Yucüaxicü nivaranaçahapani xuravesixi muyuavisie 'esivatücacu xei teresi, nivareucaxürieni cuiépa. Cu 'amüpa 'uca mütiniverümecai hüxie niuhuni 'icüaimütü nu'aya

quepaucua mütiniveniquecai. ⁵ Hicü 'uquitüme niutiniveni, que mü'ane yunaime nuivarite tiva'aitüvame mayani, que mü'ane tepüa 'isüyari müticueni. Nu'aya panutivitüque Cacaüyarisüa 'uvenieya macavesiepaütü. ⁶ Hicü 'uca niuyuta'una macumavesiepai, haque Cacaüyari meicuha'arütüri mana me'üviyarienicü xei miriyari heimana huta sienituyari heimana haica teviyari tucari.

⁷ Ana cuya niutaveni muyuavisie. Miyeri, niuqui tuayametemama yunaütü menisütüani cumatü meyucuitüvetü. Cu niyumieneacaitüni, niuqui tuayametemama hepaüna, ⁸ peru mepüyatexi, huyeri pumavecai memütenaquenicü muyuavisie. ⁹ Hicü mücü cu 'amüpa, mücü cu matüaripai mümieme Cauyumarie mütiteva Satanaxi mütiteva, que mü'ane mütiva'irüviya yunaime cuiepa memütama, mücü cananuyehüiyani mana. Cuiepapai neuchahüiyani, niuqui tuayametemama 'utümana meneucaxüriyani mana.

¹⁰ Hicü xeime neniü'enieni müpaü mutayü carima, Hicürixüa canaye'ani, canimasiücüni tacacaüyari que mütiyuvicueisitüva que mütitürücaüye que müti'aita. Canimasiücüni Cürisitu heiserie que mürexeya hesüana miemetütü. Que mü'ane müvaxaneta ta'ivamarixi, mücü cananuyehüiyani, que mü'ane tacacaüyari hüxie müvaxanetacai tucaricü tücaricü. ¹¹ Mümeri mene'iva Muxa xuriyayacü, memütecuxatacaicü meyuhecüatätü, yutucari memücauyueririecaicü sepa memucui'ivaxü. ¹² Ayumieme quene'atemavieca muyuavi 'acu, xeme muyuavisie xemeteti xequeneyutemavieca. Xüa 'ui cuiepa xemütama haramarasie xemütama. Cauyumarie neuchahüiyani xehesüa cui ha'atü müpaü timaitü, yapäumexa xEICÜA püYÜveni.

¹³ Mericüsü quepaucua cu müpaü müretima cuiepapai macahüiya, niveiyacaitüni mücü 'uca 'uqui mutinivexü. ¹⁴ Hicü 'uca canüpitüarieni ma'anaütücanicü verica 'amünenapaü, macumavesiepai manuvienicü yuhuyeripa, haque müca'ixeyacü cu, haque müremiquieca xei viyari, 'ariqueta huta viyari, 'ariqueta merie viyari. ¹⁵ Hicü cu hatuxamepaü pame ha nanatihayani 'uca 'utüma 'enuhausitüanique. ¹⁶ Peru cuie nipareviecaütüni 'uca. Nivatix-avare, muva neucayuerieni hatuxame cu menatihayaxü yuteta. ¹⁷ Hicü cu niuyeha'ani 'uca hepaüsita. Neyani müyumieneenicü, hipame hesiena memüyenuuiva varaye'unietü, müme yamemütecahu Cacaüyari que müti'aita, memüyuhecüata Quesusisüa memiemetetütü, müme varaye'unietü.

13

Yeutari yuhutatü

¹ Mericüsü mana ne'utaqueca xiücaripa haramara tesita, yeutanaca neniuxeiya haramarasie 'anatiyeiximeme. Tamamata 'avayari nexeyiacaitüni, 'atahuta mu'yuyari meta, 'avateyasie tamamata mumayari nanamanacaitüni. Mu'uteyasie püra'utücatei que mütiyuseviximacai 'axa titevatü. ² Mücü yeutanaca nemuxei tëvepaü catiniyuxexeyiacaitüni, husepaü re'ücatü, mayepaü retenitü. Hicü cu 'amüpa nipitüani yütürücariya, heiserie nipitüanita müti'aitanicü 'uvenisie 'acaitü haque cu müre'aitacai, heiserie vaüca nipitüanita. ³ Mu'uya xevitü mumieriepaü pütüyuxexeyiacai, peru que mütiucuinxü nanayehüiyani sepa mümüximecai. Yunaütü cuiepa memütama meni'iyarixiecaütüni me'ixeyatü yeutanaca, hesiena mepüteviyacucai. ⁴ Nenevieri menipitüani cu, mücü heiserie mipitüacü yeutanaca. Yeutanacata nenevieri menipitüani müpaü me'utiyaütü, Quepaicü mücü yeutanacapaü pü'ane, quepaicü püYÜve hamatüana müyumienei.

⁵ Hicü niuqui niupitüarieni vaüca müticuxatanicü, miseviximanicü Cacaüyari 'axa 'utaitü hepaüsitana. Heiserie canüpitüarienita huta teviyari heimana huta meseri müpaü mütiyurienicü. ⁶ Hicü nisütüani 'axa 'utaitü Cacaüyari hepaüsita, 'iseviximatü que mü'ane mühücü, 'iseviximatü tuquieyata, mümeta muyuavisie memütitei vaseviximatü nisütüani. ⁷ Hicü müpaü tiniupitüarieni müyumieneenicü Cacaüyari teüterimama müvaraye'uniecacü, müvara'ivanicü. Heiserie pupitüarie yunaime nuivarite vahepaüsita, naime cuiepa quiecatari vahepaüsita, naime niuquicü memutiniuca vahepaüsita, yunaime teüterixi vahepaüsita. ⁸ Yunaütü cuiepa memütama nenevieri menipitüacaitüni, müme xEICÜA cuie munetüariepai memacayasarie Muxa mumierie xapayasie quename tucari mehexeyia manuyünesie, müme xEICÜA nenevieri mepüca'ipitüacai.

⁹ Xaütü netü mu'enaxü.

¹⁰ Que mü'ane teüteri teva müvarahapa

Vaviyatü,

Mücü nanuhaniemücü tevapai.

Que mü'ane 'ixiparacü mütiyumemiva,

Mücüta 'ixiparacü

Canimieriemücü vaüriyarica.

Müpaü metemaitü Cacaüyari teüterimama mepüte'uca'enivani yuri mete'erietü.

¹¹ Mericüsü 'ana xeime necaniuxeiya yeutanaca cuieta matine. Cana'avatücateitüni muxapaü. Cupaü tiniuxaxatacaitüni. ¹² Yeutanaca matüari müyüanecai heiserie que mürexeiyacai, 'icü naimecü yaxeicüa catiniyurieneni hüxiene 'uветü. Nicuyuitüani cuie, müme cuiepa memütamata nivarucuyuitüani nenevieri memipitüanicü mücü yeutanaca matüari müyüanecai, que mü'ane manayehüiya müximetü quepauca mütiucuinixü. ¹³ Inüari püvevie mamarivaveme, tai 'aitüatü taheima macanenicü cuiepa teüteri me'ixeiyacacu. ¹⁴ Cuiepa memütama tiniva'irüviyani müireme 'inüari pitüarietü, yamütiyurienenicü yeutanacapaü tiyxexeyame, que mü'ane manutanierixü sepa 'ixiparacü mütiucuinixü, mücüpaü 'aneme. ¹⁵ Hicü müpaü catiniupitüarieni 'yari mipitüanicü yeutanaca 'üquisicayari, mücü müticuxatanicü yeutanacapaü tiyxexeyatü, müpaü müti'aitanicü memücüi'ivacü queyupaümetü nenevieri memüca'ipitüa yeutanaca 'üquisicayari. ¹⁶ Hicü müpaü tinivaruta'aitüani türi 'uquiravesixi yunaime, memeuca'u memümamave, müme memüyünü'a müme väriyaria memü'euximaya yunaime, yumamasie yuserite memü'inüaritüarieni yucanata. ¹⁷ Tevi pücaýüve tixaütü mütinanenicü mütituanicü me xüca ca'inüaritüarieni, ra'utü que müteve yeutanaca, que müti'inüasie terüvaricaya 'inüariyari nusu. ¹⁸ 'Icücü yapüretimani, que mü'ane 'aixüa müremu'u que'iti'inüata yeutanaca 'inüasicaya. Tevi müpaü catini'inüasieca que müteve. 'Inüasicaya 'ataxeime sienituyari heimana haica teviyari heimana 'ataxevi canipaümeni.

14

Mümüiremete vanüavari

¹ Mericüsü 'ana neneutaniere. Camüsü mücü Muxa Nunusi mana navecaitüni yemurisie Siyuni müteveisie. Hamatüana mana meniti'ucaitüni xei sienituyari miriyari heimana huta teviyari miriyari heimana nauca miriyari meyupaümetü, yucanata mete'a'utücaitü mücü que müteve, 'uquiyarieyata que müteve. ² Yuariya neniuenieni muyuavisie haineme, ha 'amüpapaü ti'eniürüücüme, tünarani mütürücaüyepaü ti'eniürüücüme. Yuariya nemu'eni, canarivivamete vacuicari canihücütücaitüni. ³ Cuicari müheca menicuicaicaitüni mana meti'utü 'uveni hüxie, yunaucatü memayeniere vahüxie, 'uquiravesixi vahüxie. Xevitü pücaýüvecai meitimanicü mücü cuicari, müme xei sienituyari miriyari heimana huta teviyari miriyari heimana nauca miriyari memüyupaümecai xeicüa mepimaicai, queyupaümetü memütixüarie me'utinanaiyaca cuiepa memütama vasata. ⁴ Müme mecanihümetüni memücauyevixima 'ucaravesixi mevaveiyatü, mepücaxuriquitüca. Müme mecanihümetüni memeveiya mücü Muxa que mütimie. Teüteri vasata meputinaniya memütixünarienicü, Cacaüyari nivesicaya Muxa nivesicaya memacünecü. ⁵ Vateta 'itarica pumave, vahesie pücarahüiva.

Niuqui tuayamete haica niuquiyari memü'atüa

⁶ Hicü xeime neniuxeiya niuqui tuayame muyuavi hixüapa haviecame. Niuqui 'aixüa manuyüne yuheyemecü mücuxaxasiva nexeyacaitüni yamütivataxatüanicü cuiepa memütama, yunaime teüterixi yunaime nuivarite naime niuquicü memütiniuca naime cuiepa quiecatari. ⁷ Müpaü nainecaitüni carima, Xequeteneuyehüviriaca Cacaüyari, ve'eme xequene'erieca. Tucari canaye'ani müvatahüavecü 'isücametütü. Nenevieri xequenepitüaca que mü'ane mitiveyi muyuavi cuie haramara haixate.

⁸ Hutariecata niuqui tuayame 'utümana niuniecaitüni müpaü 'utaitü, Quiecarari mümarive niuca'unarieniri Vaviruniya quiecariyari. Yaxeicüa 'ucapaü yuvinu que mütiva'itüa memü'axenicü memücumaüvanicü, mana quiecatari meniva'itücaitüni yunaime nuivarite memühecarienicü. Hicürixüa vaquiecarari niuca'unarieni.

⁹ Hairiecata niuqui tuayame va'utüma niuniecaitüni ya'utaitü carima, Que mü'ane nenevieri mipitüa yeutanaca, que mü'ane nenevieri mipitüa 'üquisica hepaüna mütiyxexeyia, que mü'ane mitanaqu'erie seyuya yucanata yumamasie, ¹⁰ mücü nenu'iemücü Cacaüyari vinuya mucatuariva tecüxitana canütüarievetü, yapüretimani que mütiha'a Cacaüyari quepauca mücü mihecani. Cani'uximatüariemücü taicü 'asupürecü Cacaüyari niuqui tuayametemama vahüxie Muxa hüxie. ¹¹ Yamete'uximatüariecacu cuauniyari yuheyemecü petineicani. 'Uxipiya mepücahexeyiani tucaricü tücaricü queyupaümetü nenevieri memipitüa yeutanaca, müme nenevieri memipitüa 'üquisica hepaüna mütiyxexeyia, memitanaqu'erie seyuya que müteve ra'ucacu vahesie. ¹² Müpaü metemaitü mepüte'uca'enivani Cacaüyari teüterimama, müme yamemütecahu Cacaüyari que müti'aita yuri memüte'erie Qesusisie.

¹³ Hicü xeime neniuenieni müpaü hetaineme taheima, Müpaü quetineu'utüa, 'Aixüa mecani'itüariecacuni müme Ti'aitamesie meteviyatü memücüini hicü 'uxa'atüni varie. Hü,

naineni 'Iyari, meni'uxipiecacuni que memüte'u'uximayacai. Tita memüte'uyuri pümasiücünü sepa haque meme'uva.

Cuiepa que mütiucaxirie

¹⁴ Hicü neneutaniere. Camüsü haivitüri mütuxa 'acananierercaitüni. Haivitüri heima nacateitüni que mü'ane Yuri Tevipaü mütiyuxexeyacai, yumu'usie huru mumayari 'anamati, yumamasie huxa mataxicaunicai 'acuetü. ¹⁵ Hicü xevitü niuqui tuayame tuquita 'ayeneca nitahivieni que mü'ane haivitüri heima macatei, müpaü 'utaitü carima, 'Ahuxacü queneucaxica. Tucari naye'ani xirica, türicu müsese'icü cuiepa. ¹⁶ Hicü haivitüri heima 'acaitü yuhuxacü cuiepa necuxini. Cuiepa nacuxirieni naitü.

¹⁷ Hicü xevitü niuqui tuayame nivayeneni tuquita muyuavisie. Mücüta huxa mataxicaunicai nacuecaitüni. ¹⁸ Xevitiüxa mürayutimavatüresie neyeyani niuqui tuayame heiserie mexeyacai tai hepaüsita. Carima nitahivieni que mü'ane huxa mataxicaunicai macuecai ya'utaitü, 'Ahuxa mataxicaunicü queneucuxeüri caxie tacariyari cuiepa. 'Ari caxie caniuaticuacuxeniri. ¹⁹ Hicü mücü niuqui tuayame yuhuxacü nicuxeürieni caxie cuiepa. Caxie pünameta 'amüyevata neicaxürieni, 'inüari mayanicü Cacaüyari que mütiha'a. ²⁰ Hicü caxie pünameta mieme niutiquesinarieni quiecarari tesie. Xuriya nivayeneicacaitüni caxie pünameta, cavayasixi vapirenupaü suitü, haica sienituyari heimana xei teviyari qurimetüruyari 'acuyecacu.

15

'Atahuta cuiniyayari 'atahutatü memi'atüa niuqui tuayamete

¹ Mericüsü xeime 'inüari neniuxeyia muyuavisie mariveme tiyhüxiatüvame. Niuqui tuayamete nenivaruxeyia 'atahutame 'atahuta cuiniyayari memexeyacai 'imatürieca niemete.

² Hicü haramarapaü 'aneme nepuxei xicüripaü tiyuxexeyame tai nücame. Mümeta nepüvaruxei meme'ivaxü yeutanaca, meme'ivaxü üquisica hepaüna mütiyuxexeyacai, meme'ivaxü seyuya 'inüasicaya cümana mü'inüasie que mü'ane mühücü. Xicüri haramarayari tesita meniti'ucaitüni harupa me'u'ütü Cacaüyari menüavatü. ³ Muisexi Cacaüyarisie mieme ti'uximayatü que mütinüavacai, Muxa que mütinüava, müpaü meteniucicacaitüni müpaü me'utiyaütü,

Que pemütiyuriene

Pepümarive

Pepüti'ahüxisiyatüvame

Ti'aitame Cacaüyari

Nai pemüti'aita.

Heiseriemecü yapeticamietü

Yuri pehaitü 'apepuyeica,

Nuivarite tiva'aitüvame.

⁴ Yunaitü mepümateheuyehüvirieca Ti'aitame,

Visi mepümatexatani

Que mü'ane pemühücü.

'Ecü 'axaütame pepüpasie,

Yunaitü nuivarite meni'axüacuni,

Meniyunenevicacuni

'Ahüxie meti'ütü

Mümasiücücü

Tita pemütiyuriene

Heiseriemecü yapeticamietü.

⁵ Mericüsü 'ana neneutaniere. Haque masi yemecü mepasie tuquita muyuavisie, haque Cacaüyari mehecüasie, mana tineuyepiyani. ⁶ Tuquita menayenexüani niuqui tuayamete 'atahutatü memi'atüa 'atahuta cuiniyayari. Rinu 'ixuriquiyari mü'itiyacai müxavatücai mepanacatütücatei, yutavisie huru hüiyameyaricü mepühüatücatei. ⁷ Hicü yunauocatü memayeneniere, xevitü mücü nivaruhanitüani niuqui tuayamete huru xacüyari 'atahutame haxüa hüpüneme, Cacaüyari yuheyemecü mayeyuri que mütiha'a 'inüariyari. ⁸ Hicü tuquita cüsi niutahüne, Cacaüyari que mütimarive que mütitürücaüye 'inüariyari puyü cüsiyari. Xevitü pücaüvecai tuquita meutahanicü mexi catiparivecai 'atahuta cuiniyayari, 'atahutatü niuqui tuayamete memi'atüa.

16

Haxüa que memüte'upitüarie xacürüte müpaü tihüpüneme

¹ Mericüsü xeime neniuenieni carima 'utaniucame tuquita müpaü tivacühüaveme niuqui tuayamete 'atahutame, Mana xequenehu, cuiepa xequeneucatuaxüa 'atahuta xacüyari Cacaüyari haxüaya mühüpüne.

² Hicü mexüacame neyani. Neicatuani yuxacü cuiepa. Hicü teüteri memüte'a'utücatei yeutanaca seyuyacü nenewieri memipitüacai 'üquisica yeutanacapaü mütiyuxexeyiacai, müme cuini mieme 'axa 'anemecü meniü'esata.

³ Hicü 'ütümana mieme neicatuani yuxacü haramarasie. Xuriya nayani müqui xuriyayapaü 'anetü. Yunaitü memayenenierecai meniucuiüni haramarasie memü'uvacai.

⁴ Hicü hairieca mieme neicatuani yuxacü hatuxametesie haixatesie. Mücüta xuriya nayani. ⁵ Hicü mücü niuqui tuayame hacü mühüritüarierecai neniuenieni müpaü 'utaineme, 'Ecü 'apemuyeicacai 'apemuyeica pemüpaside, heiseriemecü pepütüiyurie müya pemütivamari'itüacü. ⁶ 'Ateüterima vaxuriya niucamete vaxuriya memutiyeurixücü, 'ecüta xuriya pepüvaru'itüa. Müpaü pütüunaquixü vahesie. ⁷ Xeimeta neniuenieni mürayutimavütüresie müpaü 'utaineme, Hü, Ti'aitame Cacaüyari nai pemütü'aita, yuri pehaitü heiseriemecü yapeticamietü pepütü'amari'itüva.

⁸ Hicü naurieca mieme neicatuani yuxacü tausie. Tau müpaü catiniüpütüarieni müvativarücanicü teüteri taicü. ⁹ Teüteri menitivariquecaitüni cuini mieme, peru meniseviximacaitüni que mü'ane Cacaüyari mühücü, 'axa me'utiyaütü hepaüsitana heiserie mexeyiacacü müpaü mütiyacuiyatüanicü. Mepücatehayevacai que memütüeyuriecai, mepücayuvaüriyacai ve'eme memü'eriecacü.

¹⁰ Hicü 'auxüvirieca mieme neicatuani yuxacü yeutanaca 'uvenieyasie haque müre'aita. Naisarie müra'aitacai nacuyüre. Teüterimama yuneni menicuquevecaitüni müvarucucinecacü 'ana. ¹¹ Cacaüyari muyuavisie macave mecaniseviximacaitüni 'axa me'utiyaütü hepaüsitana, mücü müvarucuitücateicü memü'esatücateicü. Peru mepücatehayevacai que memütüeyuriecai.

¹² Hicü 'ataxevirieca mieme neicatuani yuxacü hatuxame 'amüpasie 'Eupürate mütevevasie. Ha mana niucavani macuha'arisenicü te'aitamete vahuye tau manatinecasie miemete.

¹³ Hicü necanivaruxeiya cacaüyarixi yuhaicame memüca'itiyatücatei, temusi vahepaü me'anememe, cu teta yeutanaca teta tixaxatame müti'itavacai teta me'ayenexüacu.

¹⁴ Müme cacaüyarixi 'axa memü'anene va'iyarite mecanihümetüni. Marivemecü metenyuriecaitüni, meneutayeixüani yunaime cuiepa memütama teva'aitüvamete vahesüa, memüvacuxeürrienicü cuyacü, mücü tucari mümarive 'aye'ayu que maine Cacaüyari nai ti'aitame. ¹⁵ Mücü müpaü paine, Neuxe, tinavayame mü'axepaü nepunuanü. 'Aixüa pü'itüarieni que mü'ane müyühütüa, que mü'ane müha'arisie yu'ixuriqui mücavaune capa mavetü 'uyeicanicü 'uxa'a varie me'ixeyiacacu que mütiyuteviya. ¹⁶ Mericüsü teüteri menivarucuxeürrieni haque 'Arümaquetuni mütiyeteva Hepürayusixi teüteriyari vaniuquicü.

¹⁷ Hicü 'atahutarieca mieme neicatuani yuxacü 'ecapa. Hicü muyuavisie niuqui ni-vayeyani tuquita 'uveni manuvesie carima 'utaitü, Canaye'aniri. ¹⁸ Caniucumerücaitüni necuyaneccaitüni necutüarücaitüni. Cuie carima niutayuani, que mücatitayuavecai quepaucua tevi cuiepa 'ucaitü matüa hicüque, cuini mieme tiutyaütü nayani. ¹⁹ Hicü quiecarü 'amacuyeva haicacüa niutitare. Hípame nuivarite vaquiecarite canuicaxürrieni. 'Ana Cacaüyari Vaviruniya quiecarü mümarive quiecatari pücavarutatümayaxü, masi yutecüxita mieme yuvinu nivaru'itüani yuhaxüa. ²⁰ Naitü cuie haramara hixüapa mayema niyupata, yemurite niutumavere. ²¹ Teüteri vahesie niucaxürrieni te naucaxaxüyari rahetücaitü. Teüteri meniseviximacaitüni Cacaüyari 'axa me'utiyaütü hepaüsitana, te 'acaxürriecu memüte'ucuinixücü cuini mieme.

17

'Uca mümari'itüarieni

¹ Mericüsü 'atahutatü niuqui tuayamete 'atahuta xacüyari memexeyiacai, xevitü mücü 'aura canayani. Müpaü canetiniutahüave, Quenaye'a. Nepümasixeisitüani que mütimari'itüarieni mücü 'uca tuminicü müyuvitünüa marivetü, hatuxame 'amüpa tesita 'acaitü. ² Mücü menicumaiüvacaitüni cuiepa te'aitamete cava'üyatücacu. Vinuyacü cuiepa memütama menitarüvecaitüni, mücü yuvitünüacacu.

³ Hicü 'yari nesi'uviyacu mücü canenevitüni macumavesiepai. 'Uca neniuxeiya yeutanaca meutaüräyiesie 'acaimeme. Yeutanaca naisarie hesiëna püra'ucal 'axa que mütevevacai yuseviximatü. 'Atahuta mu'uyari tamamata 'avayari canexeyiacaitüni.

⁴ 'Uca taüräyeme xureme panacatüccai. Hurucü tetexi visi müraye'arücü perüracü püquemaritüarierecai. Huru tecüxyari pahanacai yumamasie hüneme. Pü'inüariyatücai que mütiyuseviximacai que mücati'itiyacai müpaü tiyuvitünüatü. ⁵ Canatana que mütevevacai na'ucaitüni 'üquisica mü'aviecü, Vaviruniya quiecarü 'amacuyeva, 'anuyütü, Cuiepa

miemete tuminicü memüyuvitünüa, yunaitü memüyusevixima, 'icü pühücü vavarusi, 'anuyütü. ⁶Hicü mücü 'uca nenixeyia tavacame Cacaüyari teüterimama vaxuriya 'anu'ieca, müme memüyuhectuatacai Quesusisüa memiemetetütü vaxuriya 'anu'ieca. Hicü ne'ixeyiatü cuini mieme nen'i'yarixiecaitüni. ⁷Niuqui tuayame müpaü canetiniutahüave, Titayarisü peti'yarixie. Nepümatihectuätüani 'avie niuqui 'uca hepaüsita yeutanaca metücü 'atahuta mu'yari tamamata 'avayari mexeyia hepaüsita. ⁸Mücü yeutanaca pemüxeyia, mücü 'aniuyeicacaitüni, hicü 'apüca'uyeica. Meucatevasie vatineme, püyemie müca'unarienicü. Cuiepa memütama queyupaümetü memüca'acayasarie cuie munetüariapai xapasie tucari memexeyia manuyünesie, müme meni'yarixiecaicuni quepaucua memixeyia mücü yeutanaca 'amuyeicacai, hicü 'amüca'uyeica, mayeneni.

⁹'Üquisica 'ipaü cani'neni meitimanicü que mü'ane 'aixüa müremu'u mütimaive. 'Atahuta mu'yari, mücü 'atahuta yemuriyari canihücütüni hesiena maca 'uca. ¹⁰Te'aitamete 'atahutatü mecanihümetüni meta. Yu 'auxvütü menacaxürieniri, xevitü 'apuyeica, xevitüta pücueviya pücanuave cuxi. Quepaucua munuani, peuyevese 'esiva yamüeuterecü xeicüa. ¹¹Mücü yeutanaca 'amuyeicacai 'amüca'uyeica, mücü 'atahairieca mieme canihücütüni müme. 'Atahutatü vahesüa canimiemetüni. Caniyemieni müca'unarienicü.

¹²Tamamata 'avayari pemuxe, mücü tamamata te'aitamete mecanihümetüni. Mete'aitatü mepüca'isutüavave cuxi. Heiserie mecanitanaqu'ericuni xei hurayari memüte'aitanicü yeutanacamätü. ¹³Müme va'yari caniyuxevini. Yütürücariya mecaniyetuiriecuni yeutanaca vatürücariya mexeyianicü, heiserie mexeyianicü müme heiserie memexeyiapü. ¹⁴Cuya menivevecuni Muxa me'aye'unietü. Muxa nivara'ivamücü cusiyarie müvacusiyaricü te'aitamete mütiva'aitüvamecü. Müme hamatüana memü'uva meputa'inierie mepanayexeyiarie yamepütecahu.

¹⁵Hicü müpaü netiutahüavixü, Ha pemuxei haque meca 'uca müyuvitünüa, mücü nuivarite mecanihümetüni mümüiremete teüterixi niuquitecü memutiniuca mepühüme. ¹⁶Tamamata 'avayari pemuxe, yeutanacata, 'axeicüa mecaniti'uxive'eriecuni 'uca müyuvitünüa. 'Ucu'eririvame menayeitüacuni maveme. Menitacuaicuni vaiyariya, menitaiyacunü taicü. ¹⁷Cacaüyari müpaü pütiva'iyaritüani müpaü memüteyuriecacü mücü püta que mütiyuriemücü va'yari yuxevicacu me'ipitüacacu yeutanaca mücü püta müti'aitametünicü vahesie mieme. Müpaü meteyurieu catinaye'atüariemücü nai Cacaüyari que mutayü. ¹⁸'Uca pemuxe, mücü quiecarari mümarive canihücütüni haque cuiepa te'aitamete meme'aitüarie.

18

Vaviruniya que mütiuca'unarie

¹Mericüsü 'ana nenixeyia xeime niuqui tuayame taheima 'acamecame cuini mieme heiserie mexeyiacai. Cuiepa canacuhecüare 'iya marivecacu. ²Hicü türücaüyemecü niutahiva müpaü 'utaitü, Quiecarari mümarivecai niuca'unarieniri Vaviruniya. Cacaüyarixi 'axa memü'anene vaqui nayani, yunaitü 'iyarite memüca'itiyatüca, yunaitü viquixi memüca'itiyatüca yunaitü memü'uxive'eriva vatesariya ratüa. ³Yaxeicüa 'ucapaü yuvinu que mütiva'itüa memü'axenicü memicumävanicü, mana quiecatari yunaimie nuivarite meniva'itüacaitüni cümana memühecarienicü. Cuiepa te'aitamete menicumävacaitüni cava'üyatücacu. Tetuayamete cuiepa miemete meheuca'ütü menayuyeitüacaitüni visi 'ane müyupitüacacü 'anayuhavevamecü.

⁴Hicü nen'enieni xeime müpaü mainecai taheima, Quiecarisie xequenevayecüni neteüterima 'acu, xehesieta rahüianicü tita 'axa memüte'uyuri mana quiecatari, xemücate'ucacucuenicü 'iya que mütiucine. ⁵Tita 'axa mütiuyuri niucuxeüriyani muyuavisiepaütü. Cacaüyari püca'itatümai que mütiuyuri heiseriemecü yacaticamietü. ⁶'Axequetenapiniri que mürapical. Hepaüna capaümeme masi tavari cuxi 'axequetenapiniri müpaü mütiuyuricü. Tecüxitana haque meinütüacai yuvinu tavari cuxi yaxequeteneutanütüiri. ⁷Marivetü que mürayuyeitüacai visi 'ane que mütiyupitüacai, yaxeicüa 'uximatüarica heiverica xequenevitüca. Yu'yarisie müpaü paine, 'Ena neti'aitametütü 'enepuca. Necarecacünatü nepüca'ayani, heiverica nepücahexeyiani. ⁸'Ayumieme cuiniyaya xei tucarisie caninumücü, müyacü cuiniyacü hacacü püpitüarieni. Taicü nitatayariemücü. Canitürücaüyeni que mü'ane mitamari'itüani ti'aitametütü Cacaüyaritütü.

⁹Hicü cuiepa te'aitamete queyupaümetü memicumävacai cava'üyatücacu hamatüana visi 'ane memüyupitüacai, müme meniutisuanacuni meyuheiverietü mehe'erivatü quepaucua memixeyia cuauni 'atineicame tatiyariximecacu. ¹⁰Memamatü müpaü müti'uximatüarieximecü, teva meniti'uicuni müpaü me'utiyaütü, Xüa 'ui, xüa 'ui, yapaucua quetiumaritüarie Vaviruniya quiecarari marivetü türücaüyetü.

¹¹ Tetuayamete cuiëpa miemete mecaniutisuanacuni meyuheiverietü mehe'erivatü, müpaü metemaitü, xevitü tavari püca'inaneni va'icate. ¹² Meneiye'icatacaitüni mana huru me'atüvatü pürata tete müraye'arü perüra rinu 'ixuriquiyari 'ixuriqui mütataüravi sera 'ixuriquiyari 'ixuriqui müxuxure, naime cüye visi mu'üa, naitü mutiveviya herepanite tame-yaricü, naitü mutiveviya cüye müraye'arücü, tepüa müxeta tepüa mümerücavi marümuri teteyari ¹³ canera visi mu'üatüca 'üca mixaxi rivanu vinu viya harina türücu vacaisixi muxaxi cavayasixi caxetate teüteri, teüteri va'iyarite meta. ¹⁴ Müpaü meputiyuaneni 'ana, Tita pemütihive'eriecai 'a'iyarisie cuacuaxiacu, 'ahesüa caniumaveni. Xavatütü marivetü naitü tñiutatümaiyarieni 'ahesüa. Yuheyeme pütiumaveni.

¹⁵ Müme memituacai müya 'aneneme, müme meheuca'ütü memayuyeitüacai cümana, yunaitü tevapai meniti'uicuni memamatü müpaü müti'uximatüarieximecü, me'utisuatü meyuheiverietü ¹⁶ müpaü me'utiyaatü, Xüa 'ui, xüa 'ui, yapaucuaque pumaveriyari quiecar marivetü. Rinu 'ixuriquiyari 'ixuriqui mütataüravi müxuxure nanacatüccaitüni, yuqemariütatü hurucü tetexi visü müraye'arücü perüracü. ¹⁷ Xei hurayarisie niutimavere cui que müreucavecai.

Naviya nü'avamete, yunaitü naisarie memü'axe naviyasie meyetetü, naviya vequemete, queyupaümetü haramarasie memüte'ivacai, mümeta tevapai meniti'ucaitüni. ¹⁸ Me'ixeiyaatü cuauni 'atineicame tataiyarieximecacu meniutihivacaitüni müpaü me'utiyaatü, Haquevasü xevitü quiecar mücü 'amacuyeucaipäu 'anetü. ¹⁹ Tumuanari meneutivivivacaitüni yumu'usie me'utisuatü meyuheiverietü müpaü me'utiyaatü, Xüa 'ui, xüa 'ui, yapaucua que tumaveriyari quiecar marivetü. Mana meheuca'ütü menacüne yunaitü naviyasixi memüvarexiya haramarasie, mücü vaüca mürexiyacaicü. ²⁰ Muryuavisie xequeneyutemamavieca xehe'erivatü. Cacaüyari teüterimama, nü'arisixi texaxatamete yunaitü xequeneyutemamavieca. Cacaüyari 'imari'itüatü nixehécüatani heiserie xemexeiyacü xeme.

²¹ Hicü niuqui tuayame mütürücaüye nenutuni tete matapaü necame. Haramarasie neicahüani müpaü 'utaitü, Yaxeicüa carima tinica'unariemücü Vaviruniya quiecar mümarive. Tavari 'uxa'a varie pacumaveni. ²² Canarivivamete xavereruxixi cürautavivamete cuxineta hüsvamete mepüca'enierieni 'ahesie. Naime tevevivamete mepücaxuaveni 'ahesie. Tüxüme püca'enierieni 'ahesie. ²³ Cüxeme 'ahesie pücacüxeniri. Neneüqeme viquivame vaniuqui püca'enierieni 'ahesie. 'Ahesüa quiecatari memütetuacai cuiëpa memütama va'isücate mecanihümetücaitüni. Peti'aquëvayacacu meteni'irüviyariecaitüni yunaitü nuiv-arite. ²⁴ Mana mücü quiecarisie masiücutü nayani texaxatamete vaxuriya mutayeuricü Cacaüyari teüterimama vaxuriya mutayeuricü, yunaitü cuiëpa memucui'ivaxü vaxuriya mutayeuricü mana.

19

¹ Mericüsü 'ana neni'enieni yuaria yumüreme teüteri vaniuquipaü ti'eniürücümë türücaüyeme. Müpaü meniutiyanecaitüni muyuavisie, 'Aixüa xequeneutiyaneni Cacaüyari hepaüsita. Pütüyuvcueisitüvame püve'eme pütürücaüye tacacaüyari. ² Yuri haitü heiseriemecü yaticamietü pütüyumari'itüva. Nitamari'itüani mücü 'uca mümarivecai tuminicü müyuvitünüacai, que mü'ane müvaseviximacai cuiëpa memütama yuvitünüatü. Cacaüyari 'apürepiniri 'uca metayeuricü teüterimama vaxuriya. ³ Hicü hutarieca müpaü meniutiyaneni, 'Aixüa xequeneutiyaneni Cacaüyari hepaüsita. Camü, cüsi yuheyemecü nivatineicani mana. ⁴ Hicü 'uquiravesixi xei teviyari heimana yunaucame vahamatü yunaucatü memayeniere meniutihüxima'unai yunaitü. Nenevieri mecanipitüani Cacaüyari 'uvenisie 'acaicu müpaü me'utiyaatü, Niuqui canise'ini. 'Aixüa xequeneutiyaneni Cacaüyari hepaüsita. ⁵ Hicü niuqui nivayeneni 'uveni manuvecaisie müpaü 'utaitü, 'Aixüa xequeneutiyaneni Tacacaüyari hepaüsita Yunaitü 'iparevivametemama Yunaitü xemüteheiyehüviri Türi 'uquiravesixi yunaitü.

Neüquiya 'ixüarariyari Muxa müvevie

⁶ Hicü mümüremete vaniuqui neni'enieni. Ha 'amüppapäu pütü'eniürüccüai, türanari mütürücaüyepäu. Müpaü mecaniutiyanecaitüni, 'Aixüa xequeneutiyaneni Cacaüyari hepaüsita, Ti'aitatü matüacü Ti'aitame mütacacaüyari Nai müti'aita.

7 Tequetatemamavieca

Temavierica tequehexeyani

Visi tequete'ixatani

Maye'acü Muxa mütineüquecü.

Üyaya puyucuha'aritüa.

8 Caniupitüarieni rinu 'ixuriquiari

Müxavatü mü'itiya manacatünicü.

Rinu 'ixuriquiari cani'inüaritüni, tita memüteyurie heiseriemecü yametecahutü Cacaüyari teüterimama va'inüariyari.

9 Hicü müpaü pünetiutahüavixü niuqui tuayame, 'Aixüa mecani'itüarieca müme memuta'inierie 'ixüararipa, Muxa neüquecacu. Müpaüta nerahüave, 'Icü Cacaüyari niuquieya müyuri canihücütüni. 10 Hicü hetüana neniutihüximaqueni nenevieri ne'ipitüanique. Müpaü nerahüave, Qetineuhayeva. 'Ahepaü necatini'uximayatametüni ne, 'a'ivama memüyuhecüata Quesusisüa memiemeteütü vahepaü nepüti'uximaya. Nenevieri quenepitüaca Cacaüyari püta. Que mü'ane müyuhecüata Quesusisüa miemetütü, mücü 'iyari canipitüarieca Cacaüyari texaxatametemama vahepaü.

Que mü'ane cavaya meutuxasie macatei

11 Mericüsü muyuavi neniuxeiya reutenime. Cavaya meutuxa mana niuevcaitüni. Que mü'ane hesiena macatei Yamüticamie catinitevacaitüni, Yuri Maine titevatü. Heiseriemecü yaticamietü catiniyumari'itüvametücaitüni caniyumieneccaitüni. 12 Hüxiteya tai mütacapaü pütüyuxexeyacai, yumu'usie müireme muma nanamanacaitüni. Que mütiteva naye'ucaitüni hesiena, peru xevitü 'asipücatimaicai que mütiteva, 'iya xeicüa yapütimaicai. 13 'Ixuriqui xuriyacü müxure nanacatüccaitüni. Cacaüyari Niuquieya catinitevaca. 14 Cuyaximama muyuavisie miemete meneveiyacaitüni 'utümana cavayasixi memeutuxa vahesie me'utetü, rinu 'ixuriquiari mütuxa mü'itiya me'anacatütücaitü. 15 Tetana niyeneicacaitüni 'ixipara meutixicacauicai cümana müvativitenicü nuivarite. Pütiva'aitüa tepüa 'isüyari'acuetü. Mücü canihücütüni que mü'ane mitiqesina caxie pünameta mieme, 'inüari vevienetü Cacaüyari nai müti'aita que mütiha'a que mütiwaeca. 16 Camixayasie teurieyasie müpaü püre'uxacai que mütiteva, Te'aitamete Tiva'aitüvame titevacacu, Cusiyarima Vacusiyari titevacacu.

17 Mericüsü xeime neniuxeiya niuqui tuayame tause 'uvene. Carima niutahiva müpaü tivacühüavetü yunaimie viquixi muyuavi hixüapa me'avüximecacu, Xequenacüni, xequeneyucuxeürie, Cacaüyari 'icuai püvevieni vaücava. 18 Xequetenecuaca te'aitamete vavaiyari, cuyaxi va'uquiyarima vavaiyari, memütürücavi vavaiyari, cavayasixi vavaiyari, müme vahesie memutecai vavaiyari, yunaitü memüyünü'a memü'uximayatamete türi 'uquiravesixi yunaimie vavaiyari. 19 Hicü yeutanaca neniuxeiya, cuiepa te'aitamete vacuyaxima me'üarime. Yunaitü meniycuxeuürieximeccaitüni memüyutacuicü me'eye'unietü que mü'ane cavayasie macatei cuyaximama mevaraye'unietü. 20 Hicü yeutanaca niuviyarieni, hamatüanata tixaxatame müti'itavacai niuviyarieni, que mü'ane 'inüari mütiiveicai yeutanaca hüxie cümana mütiiva'irüviyacai müme memitanacu'eri yeutanaca seyuya müme nenevieri memipitüacai 'üquisicaya hepaüna mütüyuxexeyacai. Mücü yuhutatü me'ayenieretü meneucaxüriyani haracuna müta'asie 'asupürecü müta'asie. 21 Hipatü yunaitü meniucui'iva 'ixipara vayeneicacacu que mü'ane cavayasie macatei tetana. Yunaitü viquixi meniutihuxani vavaiyaricü.

20

Xei miriyari viyari

1 Mericüsü niuqui tuayame neniuxeiya muyuavisie 'acamecame yavi 'acuecame para mürevatiyepienicü meucatevasie, carena caunariyari 'amüpa 'ahurietü yumamasie. 2 Hicü mücü cu niuviya meripai mümieme Cayumarie mühücü Satanaxi mühücü. Canecuvieni xei miriyari viyari. 3 Meucatevasie heicahüaca nenunani, quiteniena niseyumani, mücativa'irüviyanicü nuivarite mexi cataparivecai xei miriyari viyari. 'Anaque neuyevaca müxünarienicü yapañmexa.

4 Hicü te'aitamete va'avenite neniuxeiya mana 'a'ucame. Hesiena menayaxe müme heiserie memupitüarie. Mecani'isücatetücaitüni que memüte'upitüarie. Hicü hipameta neni-varuxeiya, müme vamu'u manutivitequietüca memüyuhecüatacaicü Quesusisüa memiemeteütü, Cacaüyari niuquieya memücuxatacaicü yeutanaca nenevieri mecapiütatü hepaüna 'aneme meta 'üquisica, seyuya mecanaqui'erietü yucanata yumamasie, müme va'iyarite neniuxeiya. Müme me'anutaneniereca, Cürisitumatü te'aitamete menacüne xei miriyari viyari. 5 Hipatü müquite mepüca'anutanenierixü cuxi 'ana, xei miriyari viyari 'utaprecuque menanutaneniere 'imatüremete. Que memüte'anucu'uitüarie haitürüvemete,

matüari mieme catinitevaca. ⁶ Aixüa cani'itüariacamücü, canipasiecamücü que mü'anesie mütinäque matüari miemecü manucuquenicü. Vacucuyame heiserie pücahexeiyä va-hepaüsita hutarieca memücuinicü, müme masi mara'acate mepühümetüni Cacaüyarisie miemete Cürisitusie miemete. Hamatüana te'aitamete mehümetütü mepüte'aitani xe'i miriyari viyari.

⁷ Mericüsü quepaucua mütapare xe'i miriyari viyari, Cauyumarie nixünariemücü manutahüiyasie. ⁸ Püvatineni mütiva'irüviyanicü nuivarite taserieta ta'utata tahixüata tasütüapai memetitei cuiepa, Cuquitari Macuquitari yunaime. Nivacuxeüriemücü memüyutacuinicü haramara tesita miemepaü xiücaripaü meyupaümetü. ⁹ Hicü cuie 'amacuyevasie meneütiyunixüani. Quiecarimünaqui'eriva'aurie menicutekaitüni Cacaüyari teüterimama memütihipitecaisie, peru tai nacaneni muyuavisie nivarutixüsütüni müme. ¹⁰ Que mü'ane mütiva'irüviyacai Cauyumarietütü mana neucahüiyani haracuna 'asupürecü müta'asie, haque yeutanaca tixaxatame müti'itavamatü memüyetecai. Tucaricü tücaricü meni'uximatüariacacuni yuheymetü.

'Uveni mütxa hüxie memuhapanie 'isücame müvatahüavecü

¹¹ Hicü ti'aitame 'uvenieya neniuxeiya 'amüpa mütxa. Que mü'ane hesiena macatei mexeyatü cuie muyuavi naitü niyupataxüani hüxiena memücatitenicü. Vahuyeri pumavecai muva memücatitenicü. ¹² Hicü müquite nenivaruxeiya 'uquiravesixi türi yunaime, 'uveni manuvecai hüxie meti'ucame. Xapate niutaverarieni. Xevitüta niutaverarieni xapa haque memacayasarie müme tucari memexeiya. Hicü müquite meniuta'ivaviyarieni que memüte'uyuri hepaüsita que müre'uxacai xapatesie, müpaü meteniupitüarieni. ¹³ Mana müquite menivayecüne haramarasie memüyetecai, Tacucuyamesüa, Müquite Vahüvemesüa menivayecüne müquite mana memüyetecai. Yuxexuitü me'uta'ivaviyarieca que memüte'uyuri hepaüsita, müpaü meteniupitüarieni. ¹⁴ Tacucuyame caneucahüiyani haracuna müta'asie Müquite Vahüveme 'üaritü. Müpaü que memüte'ucui'ivaxü müme, hutarieca müya catinitevaca. ¹⁵ Que mü'ane müca'acayerie xapasie tucari mexeiyä manuyünesie, mücüta haracuna müta'asie caneucahüiyani.

21

Muyuavi mühecuä cuie mühecuä

¹ Hicü muyuavi mühecuä cuie mühecuä neniuxeiya. Meripai mieme muyuavi meripai mieme cuie neutayeixüani, haramara püca'anieresai. ² Cacaüyari quiecarieya Querusareme mühecuä neniuxeiya muyuavisie 'acamiecame, Cacaüyari manucasie 'acamieme, ha'arisiecame viquivame que mürequemarie yücünasie mieme. Ne Vanitütü necanixeiya. ³ Hicü neni'enieni que mü'ane carima müpaü mutayü muyuavisie, Hicürixüa Cacaüyari teüteri vasata nitaquimücü, vasata 'ucaitü nayeimücü. Teüterimama mecanihümetüacacuni, mücütütü nivateütacamücü vacacaüyaritütü. ⁴ Naime va'ucai cana'itixüamücü vahüxita. Tavari mepücaacuni mepücauyheiverieca mepüca'utihivani mepücate'ucacucunieni. Tita meripai mütimiemetücai catinanacayaniri.

⁵ Hicü que mü'ane 'uvenisie macatei müpaü niutayüni, Camü, naime hecuame nepayeitüaxime. Müpaüta netiniutahüave, 'Ipaü quetineu'utüa, müyüvecü 'icü niuquisie yuri müti'eriecacü, yuri mainecü. ⁶ Müpaüta pünetiutahüavixü, 'Ari tinaye'ani naitü. Ne Mexüacame 'Imatüreme netitevatü, ne necanihücütüni que mü'ane misutüa minüni. Que mü'ane meuharimücü, ne neca'icuetatütü neniharitüamücü nehaixacü cümana tucari mexeiyanicü. ⁷ Que mü'ane mürayu'iva, hesiena catininaquimücü 'icü naitü. Neta Cacaüyarieya necanayeimücü, 'iyata nenive rayani. ⁸ Peru queyupaümetü memamatü memucunaxüa, yamemücatecahu, memüyusevixima, memüteyememiva, memüvacumäüva müme memücava'ütama memücavacünama, memüteyüquevaya, tetexi memüvarayexieya, yunaitü memüte'itava, yunaime vahesie pütinaqueni haracuna 'asupürecü müta'asie memecaxürriyanicü haque hutarieca memecuni.

Querusareme quiecariyari mühecuä

⁹ Hicü 'atahutatü niuqui tuayamete 'atahuta xacüyari mema'ücai hüpüneme 'atahuta cuiniyayari 'imatürieca mieme, xevitü müme 'aura 'ayaca müpaü pünetiutahüavixü, Que-naye'a. Viquivame nepümasixeisütüni Muxa 'üyaya mayani. ¹⁰ Hicü 'iyari nesi'uviyacu, canenevitüni yemuri 'amünenasie 'emutevisie. Cacaüyari quiecarieya pünesi'uxeisütüa Querusareme. Muyuavisie nacaneni Cacaüyari manucasie 'acamietü ¹¹ Cacaüyaripaü visi 'anetü. Que mütxaxatücai, tete visi müraye'arüpaü catiniyuxexieyacaitüni casüpe tetyaripaü tete manuyehecüpaü. ¹² Tesariyari 'enetü 'e'utevitü canitinierecaitüni tamamata heimana huta quitenieyari hexeiyatü. Maquitenietücateisie niuqui tuayamete meniti'ucaitüni tamamata heimana yuhutatü. Que memüteteteva nuivarite mana tina'utücateitüni nuivarite 'Ixaheri nivemama vahesie memüyecü tamamata heimana

yuhutatü que memüteteteve. ¹³ Tau manatineicasie haicacüa natetenicaütüni, ta'utata haicacüa, taserieta haicacüa, tasatüapai haicacüa. ¹⁴ Quiecarü tesariyari tamamata heimana hutame canexeyacaitüni 'itutuicame. Hesiena que memüteteteve tamamata heimana yuhutatü teyü'üquitüvametemama Muxasie miemete catine'ucaitüni.

¹⁵ Que mü'ane müneticühüavecai ti'inüatame nacuecaütüni huru hacayari ti'inüataque quiecarü, quiteniete, tesariyari naime. ¹⁶ Quiecarü 'uta'isiquinatü 'epuma yaxecüa heutatetevatü yaxecüa 'acuyeutü. Hicü niti'inüata quiecarü mücü hacacü xei meseri yeiyari heutatevacacu. Yaxecüa peutateteve 'apacuyeva 'apatitütü. ¹⁷ Tesariyari niuti'inüata, xei sienituyari heimana huta teviyari heimana nauca sicuriyari naye'ani tevi que müti'inüata, niuqui tuayame tevipä yati'inüatacacu.

¹⁸ Tesariyari casüpe teyaricü püveviya. Quiecarü naitü huru tepüayari mü'itiyacü caniveviyaca xicüri maye'itiyapäu tiyuxexeyatü. ¹⁹ Tetexi quiecarü tesariyari mütituica xexuitü tetexi visi müraye'arücü püquemaritüarie. Mexüacame tete 'ituicatü tesariya canicasüpätüni tuxatü, hutarieca mieme sapiru yuavitü, hairieca mieme 'acata teteyari yuavitü, naurieca mieme 'esimerarüta siüraüyetü, ²⁰ 'auxüvirieca mieme 'unise teteyari tuxatü, 'ataxevirieca mieme curunarina xuretü, 'atahutarieca mieme cürisuritu taxaüyetü, 'atahairieca mieme veriru siüraüyetü, 'atanaurieca mieme tupasiyu taxaüyetü, tamamata mieme cürisupürasu siüraüyetü, tamamata heimana xevirieca mieme casinü yuavitü, tamamata heimana hutarieca mieme 'amatisüta taüraüyetü. ²¹ Quiteniete mieme tamamata heimana huta 'itupariyari tamamata heimana huta perürayari canihücütüni. 'Itupari xexuitü xei perürayaricü putiveviya. Quiecarisie cayete huru mü'itiya canihücütüni xicüri mayehücüapäu mütiyuxexeyia.

²² Mana tuqüi nepüca'uxei quiecarisie. Ti'aitame mücacaüyari nai müti'aita yücümana canituquitüni, Muxa meta. ²³ Quiecarisie mepücaheiyehüva tau meseri mühecüarivienicü mana. Cacaüyari visi 'anetü püvahecüariviyä püta. Muxa canihücütüni vahecüarivivame. ²⁴ Nuivarite metaviceisitüarie 'ameniu'uvacuni müpäü metehcüariyaritü. Cuiepa te'aitamete tita memütehhexeyia visi ti'aneneme meteni'atüacuni mana, ve'emete que memütemarivani. ²⁵ Quitenie pücareunatücani tucaricü. Tücarü pücaxuaveni muva. ²⁶ Tita nuivarite memütehhexeyia visi ti'aneneme raye'arücame mecateni'atüiricuni. ²⁷ Hasuacu hesiena pücaheutahani tita mütiyuxexiximarie, tita mütiyuxexixima meta müti'itava. Müme xecüa memacayarie Muxa xapayasie quename tucari mehhexeyia manuyünesie, müme meneutahaqueni mana.

22

¹ Mericüsü 'ana hatuxame pünesi'uxeisitüa cümana tucari memexeyanicü. Tete manuyehcüapäu nixavatücaütüni ha Cacaüyari 'uvenieya manucasie Muxa 'uvenieya manucasie 'ayeneicatü. ² Caye hixüapa, hatuxame tesita 'anataüye 'anutaüye cüye niti'ucaitüni cümana tucari mexeyia. Tamamata heimana hutamexa niutixuxuavereni, xexuime meserisie niuticuacuaxeni. Cüye xavariyari nuivarite memanayexürüvenicü can'ayumiemetüni. ³ Naitü mütxani'eriva pücaxuaveni hasuacu, muva catiniumavecamücü. Cacaüyari 'uvenieya Muxa 'uvenieya mana puveni, me'eyexeyacacu müme hesiena mieme memüte'uximaya. ⁴ Yühüxie meniutineniericuni, que mütiyuxexixima püre'uxani vacanata. ⁵ Tücarü pücaxuaveni muva, mepücaheiyehüca cüxeme müvahecüarivienicü ni tau. Ti'aitame Cacaüyari püvahecüariviyani püta. Yuheyemecü te'aitamete mepüyüaca.

Canehuraniri Cürisitu munuani

⁶ Hicü müpäü netiniutahüave, 'Icü niuquisie caniyüveni yuri müti'eriecacü, yuri paine. Ti'aitametütü, que mü'ane Cacaüyaritütü 'iyari müvatütüa texaxatamete, mücü yeiyenü'ani yuniuquetü tuayame yamütiva'üquitüacacü yuhesüa miemete 'uximayatamete, müme müpäü memütemaicacü que müreyuevese yamütüyünicü cuitüva. ⁷ Neuxei, cuitü nepunuani. 'Aixüa can'i'tüariacamücü
Que mü'ane yamüticamie
'Icü xapasie xasica que maine.

⁸ Nesü Vani necanihücütüni que mü'ane mi'eni mixei 'icü. Quepaucua nemu'enaxü nemunierixü, neniutihüximaqueni nenevieri ne'ipitüanique niuqui tuayame müpäü münetiü'üquitüa, hetüana ne'ucaveca. ⁹ Müpäü nerahüave masi, Neuxei, quetineuhayeva. 'Ahepäü necatini'uximayatametüni, 'a'ivama Cacaüyarisie miemecü memütecuxata vahepäü, müme yamemütecahu 'icü xapa que maine vahepäü nepüti'uximayatame. Nenevieri quenepitüaca Cacaüyari püta.

¹⁰ Hicü müpäü netiniutahüave, Pepüca'inenaca tita mütxata 'icü xapasie, pepüca'iseyumaca niuquiyari. Tucari nehuraniri maye'anicü. ¹¹ Que mü'ane heiseriemecü yamücaticamie, yaxecüa püyüaneni heiseriemecü yaticamietü. Que mü'ane müyuxexixima yaxecüa

quetiyuseviximaca. Que mü'ane heiseriemecü yamüticamie meta heiseriemecü yaqueti-camieni. Que mü'ane Cacaüyarisie mieme müpasie, yaxaicüa pasietü queyuhayevani.

¹² Camüsü, cuitü nepunuani. Nenuame nepürapica, yuxexuime netinivarapiniriemücü que memüte'uyuri. ¹³ Neri Mexüacame 'Imatüreme necatinitevaca, que mü'ane misutüa minüni nemühücü.

¹⁴ 'Aixüa mecani'tüariacacuni müme 'aixüa 'anemecü memü'uvani va'ixuriqui 'itiyatücaicacu que memüteheye'ecua. Heiserie mecanexeyacacuni mücü cüyesie mieme memütecuacacü, cümana tucari memexeyanicü heiserie mepexeyanita quiecarisie memeutahaquenicü quiteniesie. ¹⁵ Quiecarie varie meniu'uvacuni müme süicüri vahepaü memüyüa teyuquevayamete müme memüvacumaüva que mü'ane mücava'üya mücavacüna memüteyumemiva tetexi memüvarayexeyia, yunaitü 'itarica memünaqui'erie memüte'itava.

¹⁶ Neri Qesusitütü neneinü'ani nenuquü tuayame müpaü mütixehécüasitüyanicü haque xemeyutixexeüriva. Ne nana necanihücütüni Ravirisie nemüyetüa nemutine. Xurave müxavatü tuxacüta mieme necanihücütüni.

¹⁷ 'Iyari Quenaye'a canaineni, Viquivameta yaxaicüa paine. Que mü'ane mü'ena Quenaye'a que'utayüni. Que mü'ane meuharimücü, mücü que'ayani. Que mü'ane müyuvauüriya cacuetatüarietü que'anuhareni cümana tucari mexeyanicü.

¹⁸ Ne 'ipaü nepütivahecüatüa yunaimie memi'enie 'icü xapasie xasica que maine. Xüca xevitü 'icü niuqui 'utanütüvani, Cacaüyari mücü pünütüani cuiniya 'ipitüatü 'icü xapasie que müre'utüca. ¹⁹ Xevitü 'icü xapasie que maine xasica xüca niuqui 'unavani, Cacaüyari pinavairienita tita hesiena mütinaquequecai. Müpaü pücatipitüarieni macayerienicü xapasie tucari memexeyia manuyünesie, ni Cacaüyari quiecariena maye'anicü que müre'uxa 'icü xapasie yapücatipitüarieni.

²⁰ Que mü'ane müpaü mütihécüata müpaü naineni, Hü, cuitü nepunuani. Mücü niuqui canise'ini. Quenaye'a Ti'aitame Qesusi.

²¹ Ti'aitame Qesusi 'aixüa quetiüca'iyarini yunaimie xehesie mieme. Müpaü xEICÜa cani'aneni.